

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

891.818

B9323

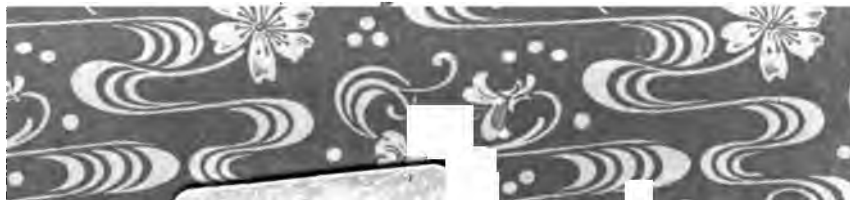
v.1

B

1,009,804

PROPERTY OF
*University of
Michigan
Libraries*
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

1834

БЪЛГАРСКИ

СТАРИНИ

ИЗДАВА

АРХЕОГРАФИЧЕСКАТА КОМИСИЯ

ПРИ

МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНАТА ПРОСВЕТА

КНИГА I

— * * * * * —

СОФИЯ

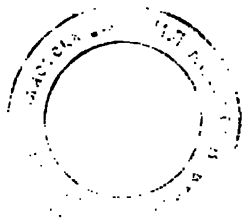
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

1906

1834

1834

191. 818
B 2503
1.1

ДОБРЪЙШОВО
ЧЕТВЕРОЕВАНГЕЛЕ

СРЪДНОБЪЛГАРСКИ ПАМЕТНИКЪ ОТЪ XIII ВЪКЪ

(СОФИЙСКА НАР. БИБЛИОТЕКА № 307 И БЪЛГАДСКА НАР. БИБЛИОТЕКА № 214)

СТЪКМИЛЪ ЗА ИЗДАНИЕ

Проф. Б. ЦОНЕВЪ

СОФИЯ — ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА — 1906.

Sta
Direct
3-23 66
01-397309

Крайно време бѣ да се започне и у насъ критично издание на по-важнитѣ български езикови, исторични, етнографски и художествени паметници, които се намиратъ въ България и въ чужбина. Съ тази цѣль се образува при Министерството на Народната Просвѣта особна «Археографическа комисия» въ съставъ: прѣдсѣдател проф. Л. Милетичъ, и членове: проф. Б. Цоневъ, проф. В. Златарски и г. Ст. Аргировъ. Художествена секция на комисията образуватъ членоветѣ: проф. Ив. Мърквичка, проф. А. Митовъ и проф. Б. Михайловъ.

Комисията ще издава въ двѣ серии, подъ редакцията на досежната секция, «Български Старини», чието начало се туря съ тая I-ва книга, съдържаща текстъ и изслѣждане на сръднобългарския паметникъ «Добрѣйшово четвроевангеле» отъ проф. Б. Цоневъ.

Въ кжсо време ще послѣдватъ: II. книга, която съдържа единъ български дамаскинъ отъ XVII. вѣкъ — «Коприщенски дамаскинъ», отъ проф. Л. Милетичъ; III. книга — критично издание на Паисиевата Българска история отъ проф. В. Златарски; IV. книга — сръднобългарския паметникъ отъ XIII. вѣкъ «Охридски апостолъ» отъ професора на Харковския университетъ С. М. Кульбакинъ, и V. книга — «Двѣ неизвѣстни български истории», отъ г. Ст. Аргировъ.

Намира се подъ печатъ и I-ва книга на художествената серия на «Български Старини», която съдържа възпроизведени съ бои художествени орнаменти изъ стари български ржкописи.

София. XI. 1906.

Отъ Археографическата комисия.

Съдържание — показалецъ.

И з о л љ д в а н е.

	Стр.
Уводни думи	1
I. Общъ прѣгледъ на ръкописната сбирка, въ която се намира Добрѣйшово евангеле	1
Колко и какви ръкописи има въ Софийската Нар. Библиотека	2
Ръкописни сбирки въ София	2
Ръкописни сбирки въ България	2
II. Външенъ изгледъ и съставъ на Добрѣйшово ев.	4
Оцѣлѣли коли и листи отъ Добрш. ев. въ Софийската му часть	4
Стара и нова пагинация на Добрѣйшово евангеле	4
Пергаментъ и автентична бѣлѣжка за него	5
III. Писмо. Мاستило. Писачи. Старина. Произходъ	5
Общъ изгледъ на главното писмо въ Добрѣйшово ев.	5
Нѣколко вида мاستило въ Добрѣйшово ев.	6
Записка за произходната година (1221) на Добрѣйшово ев.	6
IV. Дѣ е писано и кой е писалъ Добрѣйшово ев.	6
Двѣ лични имена (Стрѣво и Добрѣйшо), споменувани въ Добрш. ев.	6
Добрѣйшово евангеле е било употрѣбавано въ Западни краища	7
Добрѣйшово евангеле било слѣдъ това въ Едрене	7
V. Какво съдържа Добрѣйшово евангеле	8
Какво е запазено въ Софийската часть на Добрѣйшово ев.	8
Ликътъ на евангелистъ Лука съ надписи	8
Ликътъ на евангелистъ Иоана, комуто се моли поупъ Добрѣйшо	9
Надписи и записки въ Добрѣйшово евангеле	9
Отпослешни поправки въ Добрѣйшово ев. по сръбска редакция	10
Добрѣйшово евангеле било доскоро въ Тулча, вѣроятно прѣнесено отъ Одринско	10
VI. Дѣ са писанитѣ коли на Добрѣйшово ев.	11
48 листа отъ Добрѣйшово ев. се намиратъ сега въ Бѣлградъ	11
Ръкопись № 214 отъ Бѣлгр. Нар. Библ. е часть отъ Добрѣйшово ев.	11
Бѣлградската часть е откъсната отъ цѣлото ев., прѣди то да изпадне въ Одринъ	11
Благодарность господину Св. Симичу за любезна услуга	11
Съставъ и съдържание на Бѣлградската часть отъ Добрѣйшово ев.	12
Инициали, орнаменти и надписи въ Бѣлградската часть	12
Ликътъ на евангелистъ Марка съ надписи	12
Лично име Вълчо Грѣшникъ, споменувано въ Бѣлгр. часть	12
Название Добрѣйшово евангеле е оправдателно	13
Какъ означихъ листоветѣ на Софийската и на Бѣлгр. часть отъ Добрш. ев.	13
VII. Палеографически особености на Добрѣйшово ев.	14
Почеркъ	14
Щестъ разни почерка въ Добрѣйшово ев.	16

VIII

	Стр.
Титли. Знакове. Лигатури	18
Инициали и орнаменти	20
VIII. Правописни и фонетични особености на Добрѣйшово ев.	21
Общи бѣлѣжки	21
Добрѣйшово евангеле прѣходенъ срѣднобългарски наметникъ	21
Употрѣбата на ж и љ го свързва повече съ старобѣлг., отколкото съ срѣднобѣлг.	22
Своята „прѣходностъ“ Добрѣйшово ев. дължи на диалектно влияние	22
Употрѣба на ѣ и ѡ	23
Въ коя правописна школа пада Добрѣйшово ев. по ѣ и ѡ	23
Обосноваване на шестѣхъ правописни школи	23
Намѣса и на други (каллиграфски) принципъ въ употребата на ѣ и ѡ	24
Нѣколко рѣдѣ и нѣколко правописни школи въ Добрѣйшово ев.	25
Употрѣба на ероветѣ въ връзка съ тѣхния диалектиченъ изговоръ	28
Отражение на българскитѣ говори въ старитѣ наши наметници	29
ѣ и ѡ изчезватъ	32
Примѣри за изпущане на ероветѣ	33
а) изпущане на ѣ и ѡ въ прѣдлози	33
б) „ „ „ „ прѣдъ енглитични мѣстоимения	34
в) „ „ „ „ прѣдъ други енглитични частици	35
г) „ „ „ „ прѣдъ кратки глаголни форми	35
Задържане на ѣ и ѡ прѣдъ начални гласни	35
„ „ „ „ между еднакви или сродни съгласни	36
Изпущане или задържане на ероветѣ въ сложни думи	36
Изпущане или задържане на ероветѣ въ суфиксни срички	36
Суфиксъ ѡи съ изпуснатъ ѡ	39
Суфиксъ ѡи съ запазенъ ѡ	40
Суфиксъ ѡш съ изпуснатъ ѡ	40
Суфиксъ ѡш съ запазенъ ѡ	41
ѣ и ѡ въ други суфикси	42
ѣ и ѡ изпуснати въ коренни срички	44
ѣ и ѡ вокализувани	46
Вокализация на ѣ и ѡ въ суфиксни срички	46
Вокализация на ѣ и ѡ въ коренни срички	48
ѣ и ѡ задържани и изравнени помежду си	49
Отъ употребата на ѣ и ѡ въ Добрѣйшово ев. личи живъ български говоръ	52
Тройна употребата на ѣ и ѡ въ нѣкои коренни срички	52
Невокализуванъ ѡ въ суфиксни срички	55
Вториченъ или вметнатъ ѡ	55
Вториченъ ѡ (и ѡ) въ чужди думи	57
Употрѣба на ж и љ въ Добрѣйшово евангеле	57
ж и љ въ коренни срички	58
ж въ винит. пад. ж. р. ед. ч.	59
а) слѣдъ шумкави съгласни и ц	59
б) слѣдъ омекчени съгласни	60
в) слѣдъ ј близъ той изразенъ или не	61
ж въ творителенъ падежъ ед. ч.	62
ѡ въ родителенъ падежъ ед. ч.	63
ѡ въ множ. ч. у меки основи	64
а) слѣдъ палаталн	64
б) слѣдъ гласни	65
ж намѣсто ѡ у глаголи слѣдъ шумкави съгласни	68
ж намѣсто ѡ слѣдъ ј	70
ѡ намѣсто правилно ж у глаголи и причастия	71

	Стр.
Замѣна между ж и ѡ и други гласни	71
Особената употреба на ж и ѡ въ Дбрш. ев. произлиза отъ стремежъ да се задоволи живъ говоръ	72
ъ и е въроятенъ гласежъ на ж и ѡ въ Добрѣйшово св.	73
Споредъ употребата на ж и ѡ въ коя областъ пада Добрѣйшово ев.	73
Употреба на к въ Добрѣйшово евангеле	75
к слѣдъ шушкани и ј	76
к въ повилит. накл. у меки основи	77
сѣкѣ намѣсто сѣкѣ	77
ѣ етимологично и междусловно	78
Ѣвъ, йотация. Съкратени, прибавени, изпуснати гласни	79
Редовна йотация между двѣ еднакви гласни	79
Йотация съ цѣло и	81
Контракция на гласнитѣ	81
Копсонантвизъмъ. Затвърдѣли съгласни. Лабиално л	82
з и я въ Добрѣйшово евангеле	85
ст намѣсто сц прѣдъ к и н	85
Изпуснати съгласни	85
Вижтнато д между зр	85
IX. Морфологични особености	85
Затвърдѣли основи	86
Дателенъ падежъ на ѡни	86
Множествено число им. пад. на ни	86
Родит. пад. по III скл. на ни	87
Стари именни форми у прилагателни	87
Сложни мѣстоименни форми	87
Членна форма от у прилагателни	88
Стегнати и нестегнати форми	88
Глаголи на мѣ въ I. л. мн. ч.	89
Стегнати имперфектни форми	89
Стари аористни форми	89
-хъ въ 3. л. мн. ч. аор.	89
тъ въ 3. л. ед. ч. аор.	89
Повелително наклонение	90
X. Синтактични особености	90
Стара употреба на именителенъ намѣсто родителенъ у лични имена	90
Дателенъ намѣсто родителенъ	91
Родителенъ намѣсто винителенъ у ѡ-основи	91
Замѣна между инфинитивъ и сущицъ	91
Неправилна употреба на иже	92
Неправилна конгруенция	92
Същи глаголи намѣсто причастия	94

И.

Т е к с т ъ.

Отъ Матея, глава X. 27—XII. 20 (Софийска часть)	95—98
Отъ Матея, гл. XIII. 2—XIX. 9, XX. 8—XXII. 10, XXII. 27—XXIII. 19, XXIV. 11—XXVIII. 20 (Бѣлградска часть)	98—124
Отъ Марка, гл. I. 1—VII. 4 (Бѣлградска часть)	124—136
Отъ Марка, гл. VII. 21—X. 11, XI. 10—XII. 45, XIII. 34—XIV. 13, XV. 34—XVI. 20 (Софийска часть)	136—147
Отъ Лука, гл. I. 1—V. 33, VIII. 34—XVI. 14, XVII. 1—XXIV. 53	147—191
Отъ Иоана, гл. I. 1—XXI. 25	191—231

**Положение на Добрѣйшово евангеле къмъ Зографско
и Марининско.**

	Стр.
Добрѣйшово ев. стои подъ близу до Мар. отколкото до Зогр.	233
Старинностъ на Добрѣйшово евангеле	234
Повече прѣведени думи въ Добрѣйшово ев., отколкото въ Мар. и Зогр.	234
Други лексикални разлики между Мар.-Зогр. и Добрш.	235
Общо сравнение между тритѣ евангелета	237
I. Сравнение на Добрш. и Мар. съ Зогр.	237
А. Думи, еднакви въ Добрш. и Мар., а различни въ Зогр.	237
1. Чужди думи	237
2. Домашни думи	238
3. Еднакви думи различно образувани	241
Б. Форми еднакви въ Добрш. и Мар., а различни въ Зогр.	242
1. Именни форми	242
2. Глаголни форми	244
В. Фрази, еднакви въ Добрш. и Мар., а различни въ Зогр.	246
Г. Общностъ между Мар. и Добрш. по липсали или прибавени думи	246
II. Сравнение на Добрш. и Зогр. ев. съ Мар.	251
А. Думи, еднакви въ Добрш. и Зогр., а различни въ Мар.	251
1. Чужди думи	251
2. Домашни думи	251
Б. Форми, еднакви въ Добрш. и Зогр., а различни въ Мар.	253
1. Именни форми	253
2. Глаголни форми	254
В. Изкази и фрази, еднакви въ Зогр. и Добрш., а различни въ Мар.	254
Г. Еднаквостъ между Зогр. и Добрш. по липсали или прибавени думи и фрази	255
III. Сравнение между тритѣ евангелета по отдѣлно	256
А. Лексикални разлики	257
Б. Фразеологични разлики	259
Заклучение	263
Добрш. и Мар. ев. произлизатъ отъ общъ изворъ — западнобългарски	264
Добрш. ев. е писано въ сѣверозападна областъ	264
Подъ точно казано, родината на Добрш. ев. е между рѣки Пчия и Брѣгалница	264

П р и л о ж е н и я .

Въ края са приложени шестъ факсимилни снимки отъ Добрѣйшово ев., а именно:
 Табл. I. и II. прѣдставятъ л. л. 11^a и 119^a, дѣто може да се види общия почеркъ на
 Добрш. ев., т. е. рѣка А.
 Табл. III. прѣдставя л. 13^a съ писмо отъ рѣка В.
 Табл. IV. прѣдставя л. 38¹ (Бѣлградска часть), дѣто може да се види рѣка Б.
 Табл. V. прѣдставя л. 72⁶: погъ Добрѣйшо се моли светому Иоану.
 Табл. VI. прѣдставя л. 116⁶ съ писмо отъ рѣка Д и Е, дѣто е и бѣлѣжката за Стрѣза.
 Таблицы I, II, III и VI са възпроизведени въ Картографическия Институтъ, V — въ
 Рисовалното училище, а IV — въ заведеншето на Божиновъ и Славовъ, София.

Забълъзани грѣшки.

Стр.	1 редъ	6 отгорѣ	намѣсто:	най-старъ наметникъ,	чети:	най важень и, можеть каза,	най старъ наметникъ
"	6	"	13	"	"	жѣлта боа	" жѣлта и златна боа
"	12	"	18	отдолу	"	слава вѣна	" слава вѣна
"	24	"	14	"	"	въ лѣво	" въ десно
"	24	"	15	"	"	съ лѣвата	" съ десната
"	57	"	16	"	"	наметника	" наметникъ
"	59	"	20	слѣдъ	"	маща 11 ²	извуснато: начша 67 ⁶ .
"	72	"	8	отгорѣ	"	придеши 89 ⁶	" разоумѣше 100 ^а
"	93	"	4	"	намѣсто:	водоточни	чети:
"	93	"	21	"	"	страха рада	" страха ради.
"	93	"	19	отдолу	"	свѣтъ	" свѣтъ
"	93	"	10	"	"	лѣвоу	" лѣвоу
"	95	бълъжка	9)	"	"	не дѣтъ ан	" Зо гр. не дѣтъ ан
"	98	"	13)	"	"	сѣтъ	" да сѣтъ.
"	99	"	13)	"	"	с	" +
"	99	"	27)	"	"	чѣтъ.	" чѣтъ.
"	101	"	10)	"	"	наредоу;	" Наредоу;
"	102	"	4)	"	"	многы.	" многы.
"	103	Мт. XV.	19	"	"	хѣтъ.	" хѣтъ.
"	107	Мт. XVIII.	10	"	"	ици	" 16. аще
"	108	бълъжка	12)	"	"	своу свомоу	" гноу свомоу
"	109	XX.	9	"	"	пришедши же	" пришедши же [иже]
"	109	бълъжка	10)	"	"	ици	" ици
"	111	Мт. XXI.	40	"	"	егда	" егда
"	112	Мт. XXII.	7	"	"	градъ заже	" градъ [и хѣ] заже.
"	112	бълъжка	3)	"	"	Зо гр. понже шко;	" Зо гр. понже и шко;
"	112	"	13)	"	"	сѣтъ.	" сѣтъ.
"	114	"	21)	"	"	оран.	" оран.
"	115	Мт. XXIV.	48	"	"	зѣншѣ	" зѣншѣ
"	116	бълъжка	13)	"	"	енша.	" енша.
"	117	Мт. XXV.	36	"	"	посѣтнѣти ма.	" посѣтнѣти ма.
"	118	Мт. XXVI.	24	"	"	да се не ен	" да се не ен
"	118	бълъжка	14)	"	"	ианглане	" ианглане
"	119	Мт. XXVI.	29	"	"	иан	" иан
"	119	бълъжка	17)	"	"	дрѣколми	" дрѣколми
"	120	Мт. XXVI.	74	"	"	възгласи ²⁰⁾	" възгласи ¹⁰⁾
"	120	Мт. XXVII.	9	"	"	тогда	" 9. тогда
"	120	Мт. XXVII.	10	"	"	и дашъ	" 10. и дашъ
"	121	бълъжка	9)	"	"	сѣлзанѣ	" сѣлзанѣ
"	122	Мт. XXVII.	49	"	"	а прочи	" а прочи
"	122	Мт. XXVII.	53	"	"	въскрѣснии	" въскрѣснии
"	123	бълъжка	9)	"	"	въ оутрѣни	" въ оутрѣни
"	125	"	10)	"	"	възъа	" възъа
"	126	Мрѣ. II.	8	"	"	разоумѣже	" разоумѣ(же)
"	126	бълъжка	3)	"	"	и гнаша и	" и гнаша и
"	127	Мрѣ. II.	17	"	"	трѣсоу	" трѣсоу
"	128	бълъжка	20)	"	"	нариче Симону нма	" нариче нма Симону
"	130	Мрѣ. IV.	31	"	"	приложимъ	" приложимъ [шко]
"	130	бълъжка	11)	"	"	сѣтнаникъ	" сѣтнаникъ

XII

Стр. 132	Мрк. V. 22	намѣсто:	именима аиръ	чети:	(именима) аиръ
" 132	бѣлѣжка 17)	"	Мар. ниште	"	Мар. ниште
" 133	" 17)	"	седомомъ и	"	седомомъ и
" 134	Мрк. VI. 20	"	коши са	"	коши са
" 134	бѣлѣжка 9)	"	послава	"	послава
" 135	" 1)	"	пастоухъ	"	пастоухъ
" 138	" 5)	"	нж шже. Мар. нж шже	"	нж шже; Мар. нж шже.
" 140	" 11)	"	Зогр. + поиста са	"	Зогр. погта са
" 141	" 19)	"	никтоже	"	никтоже
" 146	" 1)	"	къ пасцѣ	"	+ пасцѣ
" 150	Лк. II. 15	"	прѣидимъ	"	прѣидѣма
" 150	бѣлѣжка 7)	"	отчъственѣ	"	отчъственѣ
" 152	" 5)	"	спѣши	"	спѣши
" 154	редъ 7 отголѣ	"	и възвѣды	"	5. и възвѣды
" 155	Лк. IV. 29.	"	хотѣши	"	хотѣши и
" 155	редъ 3 отголѣ	"	онже ѣ	"	43. онже ѣ
" 156	бѣлѣжка 10)	"	шко еѣсте	"	Зогр. шже еѣсте
" 156	" 17)	"	и вѣста ота дѣнини	"	и вѣста (въ единъ Мар.) ота дѣнини
" 156	" 22)	"	прѣда нимъ.	"	прѣда нимъ
" 158	Лк. VIII. 43.	настрѣцу	кращема изпусната е бѣлѣжка:	"	Мар. еалиѣма.
" 158	бѣлѣжка 12)	намѣсто:	миѣ кто	чети:	прикоснѣвѣса миѣ кто
" 158	" 12)	"	миѣ нѣкъто	"	прикоснѣ са миѣ нѣкъто.
" 158	" 16)	"	сѣзавѣ	"	сѣзавѣ
" 158	" 17)	"	ири	"	ири
" 161	редъ 6 отголѣ	"	ѣ емоу	"	62. ѣ емоу
" 161	бѣлѣжка 1)	"	чѣвѣцѣ	"	чѣвѣцѣ
" 161	" 3)	"	въпросити и	"	+ въпросити и
" 162	редъ 16 отголѣ	"	и тѣ капернаоумъ	"	15. и тѣ капернаоумъ
" 163	бѣлѣжка 11)	"	Зогр. принѣдиши	"	принѣдиши
" 166	" 12)	"	Зогр. соулѣши	"	соулѣши
" 168	редъ 2 отголѣ	"	крѣни 50. же	"	50. крѣни же
" 168	бѣлѣжка 17)	"	сиа своого	"	ѣа (сиа Зогр.) своого
" 171	" 11)	"	възванъ	"	възванъ
" 171	" 18)	"	възка	"	възка
" 172	" 12)	"	Зогр. въдатн	"	въдатн
" 174	" 17)	"	неправдѣ	"	неправдѣ
" 175	" 2)	"	деама	"	дѣама
" 175	" 4)	"	начнетъ	"	начнетъ
" 175	" 14)	"	Мар. сѣкаминѣ си	"	сѣкаминѣ си
" 176	" 14)	"	остивѣтѣ	"	оставѣтѣ
" 176	" 21)	"	гѣж	"	гѣж
" 180	" 5)	"	осадѣтѣта	"	осадѣтѣ та
" 180	" 19)	"	Зогр. енкѣше	"	енкѣше
" 182	" 18)	"	кончина	"	кончина
" 184	" 20)	"	Мар. пѣма сего	"	Зогр. + сего
" 189	" 19)	"	деа пѣма въ Зогр.	"	деа пѣма.
" 190	" 2)	"	сказаша	"	сказаша
" 191	" 1)	"	прѣда нами	"	прѣда нами
" 214	" 22)	"	вѣне	"	вѣне
" 222	" 9)	"	не гѣж	"	не гѣж

Добрѣйшово четвероевангеле.

А.

Изслѣдане.

Вводни думи.

Между рѣкописитѣ на Софийската Народна библиотека видно мѣсто заема едно сръднобългарско четвероевангеле отъ XIII вѣкъ, донесено отъ Тулча, косто ще наречемъ Добрѣйшово, понеже на три мѣста въ него се споменува име Добрѣйшо (понѣ Добрѣишо) като име на лице, стояло въ тѣсна връзка съ това евангеле.

Добрѣйшово евангеле е най-старъ паметникъ отъ цѣлата рѣкописна сбирка на Софийската Народна библиотека, та и съ право заслужва да земе първо мѣсто въ реда на издаванитѣ български старини. Истина, има въ България по интересни по съдържание паметници, па и за историята на езика ни ще се намѣрятъ много по обилни извори, ала понеже това евангеле по своя старински ликъ и езикъ стои твърдѣ близу до най-старитѣ извѣстни до сега кирилски евангелета, право е да захванемъ именно съ него, като при издаването му гледаме да опрѣдѣлимъ ясно положението му къмъ по старитѣ евангелета, за да можемъ отпослѣ да го земемъ за изходна точка при изучаването на други, по нови, евангелски текстове.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ самото изслѣдане на тая наша книжовна старина, ще кажа първомъ нѣколко думи за рѣкописната сбирка въ Софийската Народна библиотека, дѣто се намира и Добрѣйшово евангеле, внесено тамъ подъ № 307.

I.

Общъ прѣгледъ на рѣкописната сбирка, въ която се намира Добрѣйшово евангеле.

Отъ сичкитѣ явни библиотеки въ България най-голяма рѣкописна сбирка има Софийската Народна библиотека. До 1. януарий 1906 г. тая сбирка броеше 509 рѣкописи и старопечатни книги. Истина, въ

това число влизат и доста нови ръкописи, учебници, кореспонденции и пр., но и да не броимъ тѣхъ, пакъ тая сбирка ще излѣзе най-богата отъ сичкитѣ ръкописни сбирки въ България.¹⁾ Защото като извадимъ 31 неславянски ръкописи (грѣцки, румънски, ерменски и турски), 27 новобългарски учебници, записки, прѣводи и пр., 125 фрагменти отъ разни стари и нови ръкописи, оставатъ пакъ 326 старински ръкописи, и старопечатни книги, отъ които 178 сръбски, 118 български и 30 руски.

Сръбска редакція са слѣднитѣ № №: 1, 2, 4, 5, 8, 9, 11—13, 16, 20—22, 24, 26, 28, 30—33, 35—37 (печ.) 39, 41 (печ.), 42, 49, 50, 52, 54, 57, 60, 61 (печ.), 63, 66, 68, 72—74, 75 (печ.), 76 (печ.), 80, 82, 88—90, 93—95, 99—101, 102 (печ.), 103, 106, 108—121, 124—131, 133—135, 137—147, 149, 157, 160, 162, 169 (печ.), 172, 181—183, 185—190, 195 (печ.), 196,—198, 202 (печ.), 204, 208, 219, 222 (печ.), 223, 225, 228, 229, 235, 236, 239, 242, 243, 245, 247—249, 251, 252, 254, 256, 258, 261, 263, 265, 269, 271, 274, 275, 278—281, 283, 289—297, 306 (печ.), 308, 313, 318, 319, 322, 436, 491, 493.

Българска редакція са слѣднитѣ № №: 3, 6, 7, 10, 14, 15, 17 (печ.), 23, 25, 27, 29, 34, 38, 40, 41 (печ.) 43—47, 51 (печ.), 53 (печ.), 55, 59, 62, 65, 67, 69—71, 79, 83, 85 (печ.), 86, 87, 96, 98, 104, 105, 107, 117, 123, 132, 150—152, 156, 164, 166, 184, 191, 192, 199, 200, 205, 211, 212, 220, 221, 224, 230—233, 237, 240, 241, 246, 250, 253 255, 257, 266, 268, 272, 273, 276, 277,

¹⁾ По голѣми ръкописни сбирки въ България, освѣнъ оная въ Софийската Народна библиотека, има още:

Въ библиотеката на Св. Синодъ (София), дѣто по една обѣда разпоредба на 1896. г. се прибраха, доколкото бѣ възможно, старитѣ черковни книги отъ цѣла България, та се набраха въ двѣ години ватрѣ доста ръкописи и старопечатни книги. Описъ на тая сбирка направилъ Е. Спространовъ прѣди петъ години, когато сбирката броеше до 157 нумера. (Вж. Е. Спространовъ, Описъ на ръкописитѣ въ библиотеката при Св. Синодъ на българската църква въ София, 1900 г.). Отъ тогава насамъ постѣпиха въ Синодалната библиотека още 6 ръкописи, тѣй че сега сбирката брои 163 нумера, отъ които като се отбиятъ 4 грѣцки, останалитѣ са славянски и то 107 сръбски, 36 български и 16 руски.

Ръкописи има доста и въ Софийския Народенъ музей, дѣто се наброяватъ до 82 нумера, между които нѣкои твърдѣ стари и цѣнни. Отъ тия ръкописи 72 са славянски, и то: 30 български, 35 сръбски и 7 руски.

А извънъ София ръкописни сбирки има въ Рилския манастиръ и въ Пловдивската народна библиотека. Въ Рилския манастиръ има 128 славянски ръкописи и то: 60 сръбски, 26 български и 42 руски. Има нѣколко описа на тая сбирка:

1) Най-напрѣдъ налѣзе моятъ описъ: *Е. Цоневъ*, Ръкописната сбирка въ Рилския манастиръ (Бълг. Прѣгледъ год. VI кн. X), случаенъ плодъ на тридневно занятие въ манастирската библиотека прѣзъ врѣме на една студентска екскурзия прѣзъ 1900. г.

2) *Л. Милетичъ*, Славянскитѣ ръкописи въ библиотеката на Рилския манастиръ, приложение къмъ Църков. Вѣстникъ за год. II.

Е. Спространовъ, Описъ на ръкописитѣ въ библиотеката при Рилския манастиръ, София, 1902.

Въ Пловдивската народна библиотека има до 79 ръкописа, отъ които 74 славянски и то: 18 български, 46 сръбски и 10 руски.

Макаръ и въ тия сбирки да нѣма много старински ръкописи, пакъ би трѣбало да се обърне внимание върху запазването имъ. Особено по цѣннитѣ отъ тѣхъ би трѣбало да се прибератъ на по сигурно мѣсто въ София. Но понеже днесъ за днесъ и въ София нѣма безопасно хранилище за ръкописи, то прибирането на тия цѣнни старини въ едно може да стане, само слѣдъ като се прѣдвиди за тѣхъ особено сигурно мѣсто било въ Народната, било въ Университетската библиотека.

282, 284, 285, 307, 312, 314—317, 320, 323, 414, 416, 431—435, 437—439, 442, 443, 464, 465, 474—477, 483, 491, 496, 497.

Руска редакция са слѣднитѣ № №: 18 (печ), 96, 117, 148, 203, 206, 207, 213—218, 126, 234, 238, 240, 241, 262, 264 (печ.), 267 (печ.), 304 (печ), 428 (печ.), 440, 441, 486, 487 (печ.), 498.

Отъ изброенитѣ 326 нумера 27 са старо-печатни книги, а останалитѣ рѣкописни. Отъ тия 299 рѣкописни книги само 29 са кожани, а останалитѣ — хартиени.

За рѣкописитѣ въ Софийската Народна библиотека нѣма ни особена стая, нито пъкъ са въ сигурни затвори, а са вмѣстени въ петъ обикновени дървени долапи въ стаята на директора, дѣто се влиза постоянно и се пуши, както въ сѣка обикновена стая. Ще трѣба да се помисли вече, ако не за особено рѣкописно отдѣление, то поне за една-двѣ огнеупорни каси, дѣто да се затварятъ най-цѣннитѣ рѣкописи, за да ги не сполети нѣкоя злочестия.

За историята на рѣкописитѣ въ Софийската Народна библиотека нѣма, за жалость, никакви данни Само за нѣкои отъ тѣхъ срѣщаме отбѣлѣзано, кой ги е продалъ, или кой ги е подарилъ на библиотеката; ала отдѣ сж дошле въ рѣцѣтъ на продавача и дѣ са биле по-прѣди, не е отбѣлѣзано. А то е твърдѣ важно не само частно за историята на отдѣлнитѣ рѣкописи, но изобщо за нѣкогашнитѣ книжовни огнища на Балканския полуостровъ. Много пѣти съмъ обръщаль внимание на библиотечнитѣ власти да разпитватъ и отбѣлѣзватъ тия данни, ала бѣлѣжитѣ ми са оставяли сѣ безъ резултатъ.

Откъмъ старина малко рѣкописи въ Соф. Нар. библ. отиватъ до XIV вѣкъ, само три са отъ XIII в., а повечето са отъ XV вѣкъ на самъ. Макаръ и да нѣма много старински рѣкописи, ала по разнообразното си съдържание тая сбирка има голѣма важность както за филологъ, тъй и за литературъ-историкъ, та добрѣ ще бѣде, ако полека-лека се изнасятъ на свѣтъ тия не малко цѣнни извори за историята на писмеността и езика ни. Прѣди сичко ще трѣба тая сбирка да се направи известна за учения свѣтъ чрѣзъ подробенъ и пълень описъ; досегашниятъ инвентаренъ каталогъ не може да служи за научна цѣль, понеже въ него липсватъ много данни, безъ които научно ползуване съ рѣкописитѣ не е възможно. Описътъ на покойния Вуловича въ Споменикъ XXXVII (Опис славенскихъ рукописа Софијске библиотеке, 1—48) макаръ да е отъ вѣща рѣка, ала и той не е пълень. Затова дирекцията на библиотеката бѣ натоварила г. Е. Спространова да направи подробенъ описъ на рѣкописитѣ. Този описъ на първа рѣка е вече готовъ; ала за да се даде на печатъ, трѣба да се провѣри, поправи и допълни сичко онова, каквото г. Спространовъ волно или неволно пропустилъ (напр. не опрѣдѣлилъ старината на рѣкописитѣ, формата, хартията и пр.), слѣдъ което описътъ ще бѣде събиму на разположение.

II.

Външенъ изгледъ и съставъ на Добрѣйшово евангеле.

Добрѣйшово четвроевангеле съ малкия си форматъ, съ модерната си подвързия, както и съ гладко изрѣзанитѣ си листа, нивакъ нѣма изгледъ на старинска книга. Трѣба да го разгърнешъ, да видишъ старинския му пергаментъ, да се взрешъ и въ палеографскитѣ му и езиковни особености, за да се увѣришъ, че имашъ работа съ драгоцѣненъ паметникъ отъ българската стара писменность. Тоя паметникъ има 127 пергаментни листи 8°, високи 209 мм. и широки 147 мм. Дължината и ширината на листитѣ била прѣди по голѣма, но при послѣдната подвързия, за да ги изравнятъ, ги поизрѣзали доста и отъ тритѣ страни тѣй, че сега форматътъ на ржкописа отъ 4°, както е билъ вѣроятно отъ най-напрѣдъ, се смалилъ сега на 8°.

Отъ тия 127 листа прѣднитѣ 120 листа съдържатъ евангелски текстъ, а заднитѣ седемъ съдържатъ синаксаръ; ала нито самиятъ текстъ, нито синаксарътъ е цѣлъ, защото липсватъ доста листи отъ двата края, па тѣй сжщо и отъ срѣдата на ржкописа. Сждейки по означението на колитѣ, излиза, че ржкописътъ състоялъ отъ 29 или даже 30 коли, отъ които липсватъ сега съвсѣмъ: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 и 16 кола, па тѣй сжщо липсува и послѣдната (трийста) кола, на която се е продължавалъ и може би свършвалъ синаксарътъ. Отъ запазенитѣ до сега 19 коли цѣли (отъ по 8 л.) са само деветъ: 14, 15, 18, 20, 21, 24, 25, 27 и 29, а другитѣ коли иматъ сѣ по малко отъ 8 листа, и то:

3. кола има само 4	листа,	19. кола има само 7	листа,
11. " " " 6	" "	22. " " " 7	" "
12. " " " 4	" "	23. " " " 6	" "
13. " " " 2	" "	26. " " " 7 ¹⁾	" "
17. " " " 6	" "	28. " " " 6 ¹⁾	" "

Изпървомъ колитѣ биле означени върху горната пола на листитѣ, но съ подвързията това означение било изрѣзано тѣй, че сега личи само на листъ 83, като началенъ на кола .к.д. А отсетнѣ нѣкой означилъ отново колитѣ върху долната пола и то доста късно, както се вижда отъ мастилото и отъ почерка. Още по късно, вѣроятно слѣдъ като е билъ вече подвързанъ ржкописътъ нѣкой отбѣлѣзалъ листитѣ му съ синъ моливъ на долнитѣ поли и то съ черковни цифри (букви). Но както подвързачътъ, тѣй и оня, който е означилъ пагинацията на ржкописа, не се погрижилъ първомъ да тури въ редъ листитѣ, па тогава да ги свързва и пагинира, а ги оставилъ разбъркани тѣй, че сега, слѣдъ като ги наредихъ, излѣзе, че до 54 листъ старата пагинация се не посрѣща съ новата. Тѣй напр. по старата пагинация означение а стои на онзи листъ, който става сега пети, а пъкъ първи листъ по новата пагинация става онзи, който бѣ означенъ съ мѣз (46.). Четири листа отъ

¹⁾ Споредъ съдържанието не забѣлѣзахъ да липсува въ тая кола нѣщо.

Матеевото евангеле бѣха отбѣлѣзани съ мѣ до мѣ и бѣха турени между листитѣ на Марковото евангеле; сега тия четири листа ставатъ начални. Тѣй сѣщо и листоветѣ на Марковото евангеле бѣха разбѣркано поставени. Споредъ както наредихъ и означихъ листоветѣ, излиза, че отъ началото липсuvatъ 18 листа; между 4. и 5. листъ по сегашната (поправена) пагинация липсuvatъ 7 коли и 3 листа, или 59 листа;¹⁾ между 10 и 11 л. липсuvatъ три листа; между 14 и 15 л. липсuvatъ 2 листа; между 15 и 16 л. липсuvatъ 6 листа; между 32 и 33 — 10 листа; между 53 и 54 — 1 л., между 76 и 77 — 1 л., между 79 и 80 2 л., — или сичко липсuvatъ 102 л., които събрани съ останалитѣ на лице 127 листа даватъ 229, което число би означавало първоначалнитѣ листи на Добрѣйшово евангеле, ако прѣдположимъ, че липсалитѣ коли са имали се по 8 листа.

Пергаментътъ, на който е писано Добрѣйшово евангеле, е доста грубъ и нееднакъвъ: нѣйдѣ по дебелъ, нѣйдѣ по тънъкъ, нѣйдѣ бѣлъ и гладкъ, нѣйдѣ на петна и грапавъ, та дори и на самия писачъ додѣвалъ, както се вижда отъ една бѣлѣжка негова на листъ 3. отдолу: **ѐде проклата хартия!** Освѣнъ това тукъ-тамъ се срѣщатъ малки и голѣми дупки въ пергаментъ, още отъ неговата обработка — прѣди да бѣде писанъ рѣкописътъ. Забѣлѣзва се тукъ-тамъ и кърпежъ — било за да изпълнятъ такива дупки, било за да надатъ недостатъчни листи.

Текстътъ на Добрѣйшово евангеле заема мѣсто 17×11 см. въ 23 до 25 реда на листъ. Мѣстото за текста е ограничено отгорѣ, отдолу и отъ страни съ двойни успоредни линии, начертани съ дървенъ ножъ, ала самото мѣсто въ това четвъртито крѣжило не е наспартано и редоветѣ са писани туку тѣй — безъ линии. Писачътъ се старалъ да се движи въ заграденото отъ линиитѣ мѣсто и то само между вътрѣшнитѣ, рѣдко стига до външнитѣ (само вдесно и долу), а още по рѣдко прѣкрачва и тѣхъ, и то само на мѣста, дѣто линиитѣ не личатъ. Но извънъ линиитѣ са писани освѣнъ многото бѣлѣжки (зачало, конецъ, числото на главитѣ по старото дѣление и пр.), ами и сичкитѣ по голѣми инициали.

III.

Писмо. Мастило. Писачи. Старина. Произходъ.

Писмото на Добрѣйшово евангеле е обикновенъ срѣденъ уставъ, не твърдѣ красиво и малко нѣщо наведено къмъ десно. Върви непрекъснато, както обикновено въ старитѣ рѣкописи, а само при точка думитѣ се отдѣлятъ една отъ друга. Покрай главната рѣка, която, може да се каже, е писала цѣлото евангеле, забѣлѣзватъ се и други нѣколко, които се различаватъ много хубаво една отъ друга, защото докато първата, главна рѣка, пише възшироки букви и ги слага по нарѣдко, но въ прави редове, другитѣ рѣцѣ пишатъ било по дългнести букви, било по на

¹⁾ Отъ тия 59 изгубени листи 48 се намиратъ въ Бѣлградската Народна библиотека, внесени подъ № 214. Вж. по долу

гжсто и въ разкривени редове. Освѣтъ това въ писмото на разнитѣ рждѣ има и правописни разлики, за които ще говоримъ по долу.

Мастилото на Добрѣйшово евангеле е малко бѣлизняво, ала като че не е избѣлѣло отпослѣ, а си е било такова още открай-врѣме. Покрай черното мастило употрѣблява се и цвѣтно въ нѣколко бои: червена — въ двѣ нюанси: по-тъмна и по-свѣтла, синя и зелена. Цвѣтно мастило се срѣща въ разнитѣ бѣлѣжки и уштвания, както и въ главнитѣ букви. Разбира се, въ тавива случаи прѣобладава червеното мастило, ала доста бѣлѣжки има писани съ зелено (вж. л. л. 2^с, 3^а, 11^с, 83^а, 86^а, 90^а, 91^а, 105^а, 108^с, 111^а), съ синьо (72^а, 74^а, 74^с, 80^с, 85^с, 88^с, 92^с), а нѣкои бѣлѣжки има писани размѣсомъ ту съ синьо, ту съ зелено мастило (вж. 69^с, 70^а, 70^с, 75^а, 77^а, 84^с, 99^а, 102^с). Употрѣблява се освѣтъ това и жълта боя, но по рѣдко и то повече въ инициали; тукъ-тамъ се срѣщатъ и червени букви, било по-отдѣлно, било въ цѣли редове, прѣкарани съ жълто, като че за украшение — както обичатъ да си играять дѣцата. Обаче тая жълта боя като че е отпослѣ слагана, а не е сжщеврѣменна съ ржвописа.

Тая шарения на първи погледъ би поамила човѣка да помисли, че има работа съ паметникъ отъ по-ново врѣме. Ала при толкова други старински особености на паметника, принудени сме да гледаме на тая разноцвѣтностъ като на случайно и единично явление, което, макаръ да не отива въ съгласие съ прѣдполагаемата епоха на Дбрш. ев., обаче не понижава старината му. И наистина, сждейки по писмото, правописа и езика на тоя паметникъ, не ще сгрѣшимъ, ако го туримъ въ XIII вѣкъ. Имаме дори основание да твърдимъ, че той е отъ началото на XIII вѣкъ, именно отъ 1221. година, защото на първия (сега пети) листъ четемъ: година Ѡ хр. ѣскѣ — 1221. Истина, тая бѣлѣжка произхожда отъ послѣшно врѣме — можемъ каза, отъ наши дни, ала, струва ми се, тя не ще е туку тѣй писана, безъ да е имало нѣкое основание; азъ прѣдполагамъ, че тая дата ще е зета отъ нѣкоя по стара записка въ ржвописа, докато е билъ още по цѣлостенъ. Тая дата не противорѣчи на другитѣ палеографски и граматични свойства, съ които се отличава паметникътъ, както ще видимъ по долу.

IV.

Дѣ е писано и кой е писалъ Добрѣйшово евангеле.

Понеже въ нашия паметникъ нѣма никждѣ записка съ изрично указване писача, ний сме принудени затова да нагаждаме само по ония косвени данни, що намираме въ него. Въ Добрѣйшово ев. се споменуватъ двѣ лични имена, които биха могле да бждатъ приведени въ извѣстна връзка съ нашия паметникъ; на л. 116^с, четемъ на долната пола слѣднитѣ думи, замазани съ нѣщо, но пакъ четливи: зде стрѣзо писа Ѡ маркова, по които можемъ вече сигурно да заключимъ, че единъ

отъ писцитѣ на Дбрш. ев., се е казвалъ Стрѣзо или Стрѣзо, защото тъкмо на тоя листъ се забѣлѣзва почеркътъ на друга рѣка.

Второто име се срѣща на три пѣти въ евангелето и навѣрно то стои въ пѣтѣна връзка съ нашия паметникъ. Това име е Добрѣйшо, попъ Добрѣйшо, споменувано първомъ на л. 72^о, дѣто е образътъ на св. евангелистъ Иоанна, прѣдъ когото колѣннчи гологлавъ и голобрадъ човѣкъ, а подъ него пише съ червено и синьо мастило: попъ Доврѣишо мѣитса стѣмоу иваноу; и надъ главата му пакъ — съ дребни буквизи и съ червено мастило: попъ Доврѣишо. Подиръ това на л. 120^о, дѣто се свърша Иоановото евангеле, надлѣжъ по десната пола се чете пакъ: ѿрне попъ Доврѣишо. Но съдейки по мастило, писмо и правописъ заключавамъ, че тая бѣлѣжка не е отъ сѣщо врѣме, откогато са ония двѣтъ на л. 72^о. Мастилото е тука пакъ червено, ала не киноварно, ами ударя на керемидено; почеркътъ на буквитѣ по новъ (срв. д, и намѣсто н), па и самото име погрѣшено: Доврѣишо намѣсто Доврѣишо; а двѣтъ собствени имена (Едрене и Добрѣшо) написани съ главни букви! Затова тая бѣлѣжка не важи много за мене; ала ония бѣлѣжки, що са на л. 72^о, считамъ за едноврѣменни съ текста и смѣя да твърди, че споменуваниятъ попъ Добрѣйшо е или сѣщински прѣписвачъ на евангелето, или пъкъ го е заръчалъ, тѣй че право е да наричаме тоя паметникъ Добрѣйшово евангеле.

Дѣ е писано Добрѣйшово евангеле? Втората бѣлѣжка съ име Добрѣшо на л. 120^о като че ни посочва и самото мѣсто, дѣто е писанъ нашиятъ паметникъ, именно градъ Едрене. Името на сѣщия градъ се чете и на л. 18^о, дѣто е ликътъ на евангелистъ Лука; надъ рамката, съ която е окръженъ тоя ликъ, горѣ на празното поле отлѣво се чете, макаръ вече доста изтрито: едрне. Но възъ основа на тия бѣлѣжки едвали би могло да се твърди друго, освѣнъ, че Добрѣйшово евангеле е било нѣкога въ тоя градъ, ала не че е писано тамъ: мастило, почеркъ и правописъ не допущатъ да се приеме, че тия бѣлѣжки са едноврѣменни съ текста; освѣнъ това езикътъ на Добрѣйшово евангеле издава западно, а не източно нарѣчие. Има и други бѣлѣзи, по които заключаваме, че евангелето е употрѣбявано въ западна България, та слѣдъ това изпада въ източна; именно забѣлѣзватъ се въ него нѣкои поправки, въ които личи сръбска редакция. Ако бѣше писано въ Одринъ, трѣбало би да прѣдположимъ, че слѣдъ това отива въ западна България, та пакъ да се върне въ източна, за да изпадне въ Тулча, дѣто е намѣрено. Най-сетнѣ самиятъ текстъ на Добрѣйш. ев. се срѣща повече съ западно-български евангелски текстове, както ще видимъ, а не съ източни.

За произхода на Добрѣйшово евангеле бихме имали доста сигуренъ дохватъ, ако можехме установи, дѣ е това мѣсто Марково, що се споменува въ една бѣлѣжка подъ стр. 116^о: зде стрѣзо писа ѿ Маркова.

Въ западно Българско тъкмо такава село сега нѣма — поне го нѣма въ Кънчовата книга — а има само с. Марковене въ Костурско, което

би могло да се земе като заселище отъ Марково. Инакъ Марково има, както се знае, до Пловдивъ, но азъ не мисля, че Добрѣйш. ев. е могло да бже писано толкова на изтокъ. Помислихъ и на Марковъ манастиръ (св. Димитрий) до Скопие; но това име речениятъ манастиръ получава едва слѣдъ Крали-Марка, значи дълго врѣме слѣдъ като е било написано Добрѣйшово евангелс. Тѣй че това Марково остава още да се дири.

V.

Какво съдържа Добрѣйшово евангеле.

Опазениѣ до сега въ София 127 листа отъ нѣкогашното цѣло Добрѣйшово четвероэвангеле съдържатъ слѣдното:

На първѣтѣ четири листа (отъ 1—4) е часть отъ Матейовото евангеле, именно отъ глава X, 26 ст. до гл. XII, 20 ст. На слѣднитѣ 14 л. (отъ л. 5 до 18^a) е Марковото евангеле, ала не цѣло, а само отъ гл. VII, 21 ст. до края и то пакъ прѣкъснато; защото между листове 10 и 11, както и между л. л. 14 и 15. липсватъ пасажи, именно между л. л. 10 и 11 липсува по голѣмата часть на X гл. (отъ ст. 12 до края) и началото на XI гл. (1—9), а между л. л. 14 и 15 липсува почти цѣла гл. XIII (1—33).

На л. 18^b слѣдъ свършѣвка на Марковото евангеле е ликътъ на евангелистъ Лука: срѣдъ пѣстро крѣжило отъ прѣплетени линии седи на столъ св. Лука съ разгърната книга отпрѣдъ си, на която пише: понеже мнози начаше. Надъ главата му висятъ двѣ кандила и три грозда, а между тѣхъ се чете: а се гроздиѣ и кандила. Отъ дѣсната му страна е свѣтилникъ съ три запалени свѣщи, а надъ свѣтилника написано: а се свѣтънъ; а отлѣво на св. Лука е нѣщо като авалой съ отворена книга на него, надъ който се чете: се пѣквѣцъ; и на книгата е било нѣщо написано, ала съ дребни и вече нечетливи букви. Около крѣжилото начевайки отгорѣ прѣзъ десно и долу подъ картината било писано нѣщо, но отпослѣ изтъркано, та останало само това: стѣи лоука еуглисте помози да зачнѣ поздравоу стѣго ивана еуглиста, писано горѣ надъ картината и до половината на десното поле. На сѣщия листъ отгорѣ на лѣво се едвѣмъ забѣлѣзва написано съ червено (керемидено) мастило: едрене.

На 19 л. се захваща евангелето отъ Лука: подъ една заставка отъ прѣплетени линии се чети: начатиѣ исана крѣстителѣкъ ивкѣнѣ ѿ лѣтъ гл̄ а. Това е писано съ червено мастило, а съ черно прибавено въ първата дума помежду н и и а едно малко з — види се, за да се чете зачатие.

Любопитна е инициалата п на първото Лучино евангеле, съставена пакъ отъ прѣплетени линии, между които личатъ двѣ птици глави и крила, като двѣ колонки на буква п. Въ празното мѣсто на десната колонка се чете: а се дкѣ птици.

На 72⁶ л., прѣди началото на Иоановото евангеле, е ликътъ на св. евангелистъ Иоана между четири шарени стълпа и три свода. Надъ сводовѣтъ се чете писано съ червено мастило: *сѣи иванѣ юванѣи глѣсте поѣиши и мнѣ грѣшнаго и недѣинаго раба си. А отъ двѣтъ страни на евангелиста: сѣи иванѣ снѣи громовѣ.*

Свети Иоанъ е изобразенъ седналъ на столъ съ разгърнати като за благословия рѣцѣ, а прѣдъ него е изобразенъ по малкъ човѣкъ, голобрадъ и гологлавъ съ дълга дреха, какъ колѣничилъ и протѣга рѣцѣ къмъ евангелиста. Прѣзъ лѣвата си рѣка прѣфърлилъ нѣщо като бѣлъ убрустъ. Отдолу подъ двамата се четатъ слѣднитѣ два реда, отъ които горниятъ съ червено мастило, а долниятъ — съ сянво: *попѣ доврѣишо мѣи | сѣи сѣи моу иванѣи.* А надъ главата на колѣничилата фигура се чете пакъ: *попѣ доврѣишо.*

Началниятъ листъ на Иоановото евангеле е пакъ украсенъ съ прѣплетена заставка, а захваща се огромна инициала **И**, която е чудна комбинация отъ шарени линии и разни звѣрски глави, между които се чете: *сѣи юстѣ доухѣ . . . аспидѣи глѣухѣи и затѣикажции оуши свои.*

Иоановото евангеле се свърша въ края на л. 120⁶. Слѣдъ свършѣнка най-долу се чете като заключителенъ редъ, писанъ съ червено мастило: *прости и поѣи сѣи иванѣ иуѣлѣсте: — На тоя сѣици листѣ на десното поле е приписано, въброятно отсетнѣ: **Едрене попѣ доврѣишо.***

На слѣдния 121 л. подъ единъ фантастиченъ орнаментъ, съставенъ отъ прѣплетени вѣрвоге и сърцевидни украшения, се начева синаксарьтъ. Горѣ надъ орнамента четемъ: *сѣи юстѣи ои иже нарицаетсѣи парадисѣи. А подъ орнамента, който заема почти половина страница, захваща заглавието на синаксара: сѣи вѣиѣи поѣишиж поѣициаетсѣи сѣи ѣнаѣарѣи. сирѣчѣи сѣи корникѣи дѣиѣи еѣлистомѣи. назнаменуѣи главѣи. коѣино же. оуказѣи. и зачала. и концѣи. еѣишомѣи. всего лѣта. сѣиомѣи. и недѣламѣи. и всѣи днѣи. и великомѣи постѣи оу. и страстемѣи хѣамѣи и гдѣи кѣи мѣи праздникомѣи: и всѣи сѣиимѣи и прочимѣи потрѣбамѣи. нескѣино. начинаетсѣи. въ великѣи нѣи паскѣи и кѣи (л. 121⁶) ичѣи ваетсѣи мѣи никомѣи и ги иѣи хѣи кѣи нашѣи поѣиоуи насѣи. аминѣи. Слѣдъ това начева синаксарьтъ и отива до крайния листъ 127⁶, безъ да се свърши.*

Други едноврѣменни съ текста приписки има тукъ-тамъ, но сичкитѣ са отъ таково естество, че не внасятъ никакви разяснения по историята или произхода на паметника. Тѣи освѣнъ ония двѣ любопитни бѣлѣжки, за които бѣ дума по горѣ, именно онаи, съ която се проклева „хартията“ и онаи, съ която се именува втория писачъ Стрѣво, се срѣщатъ още слѣднитѣ маргинални бѣлѣжки, ала безъ особено значение за насъ, понеже съ тѣхъ се обръща само вниманието на читателя:

1) На л. 16^а надлъжъ по лѣвата пола долу: *и прости мѣи сѣи кѣи недѣишного.*

2) На л. 51^а на десната пола напрѣки въ петъ редчета отъ по двѣ-три букви на редъ: *зѣи ч | ти | да | чоу | еиш.* Сѣицата бѣлѣжка

има и на л. 89^б, която даже по личи, понеже оная на л. 51^а е на половина срѣзана, когато било подвързувано евангелето. Вж. сжца бѣлѣжка и на л. 99^б.

3) На сжщия 51^а л. по долу подъ пѣрвата бѣлѣжка се назира и друга въ четири кжси редчета, но понеже и тя е изрѣзана, мжчно е да се възстанови; чете се само: а се . . двѣ . . . жи . . . чл — вѣроятно: а се двѣ кожи притчл, защото веднага слѣдъ това слѣдва евангелето за загубената овца и драхма.

Нови приписки, по които бихме сждили нѣщо за историята на ржкописа, нѣма — или има твѣрдѣ малко. Тѣй освѣнъ отбѣлѣзаната на л. 5 „година Ѡ хр. лѣска — 1221^с, четемъ на лл. 77^б и 78^а отдолу прѣзъ двѣтѣ поли: Имелъ счастіе чѣтатъ сѣю книгѣ еѣліе напристолюе Григорій Ивановъ тулчанской азус годѣ. Тулча. Значи на 1898 г. това евангеле било въ Тулча, слѣдъ, като е било по прѣди въ Одринъ, споредъ бѣлѣжкитѣ на л. 18^б и 120^б. Но много по прѣди сжщото евангеле ще е било въ Западна България, понеже намирамъ дири отъ поправки въ него по сръбска редакция. Тия поправки докосватъ, истина, само отдѣлни букви, а не цѣли думи или фрази, но пакъ се познава, че ги е внасялъ сърбинъ, или подъ сръбско влияние книжовникъ. Поводъ за поправки далъ самъ писачътъ на Добрѣйшово евангеле, който прѣнася много чудно и неправилно думитѣ отъ единъ редъ на други: сѣнид | ошж, оуж | є, ил | и, оукош | ж сл, никонт | є сл и пр. Ето сега такива прѣнасяния се не аресали на нѣкой читателъ и той поправилъ тукъ-тамъ тѣй, както му се сторило за по добрѣ. Обаче не държалъ правописа на Добрш. ев., а замѣнявалъ ѡ съ є по сръбски начинъ. Попѣ Добрѣйшо отдѣлилъ: оукош | ж сл, сърбинътъ поправилъ: оукошє | сл (л. 84^а), попѣ Добр. отдѣлилъ: им | ѡ, сърбинътъ поправилъ: имє | (л. 22^а), попѣ Добр. отдѣлилъ: коупиш | ж, сърбинътъ поправилъ: коупишє | (л. 16^б).

Добрѣйшово евангеле е донесено въ София отъ Тулча; но кой го е донесълъ и чий имотъ е било прѣди, не можаха да ми кажатъ въ Народната библиотека. Тамъ има записано само, че е купено за 120 лева.

Въ Тулча, дѣто и сега още има дири отъ южнобългарски говоръ, са го прѣнесли вѣроятно български колонисти отъ Одринско. Въ Одринско пъкъ това евангеле ще е прѣнесено заедно съ ония колонисти отъ Западно Българско, що населяватъ тоя край подъ име тронки, тронковци, защото казватъ намѣсто малко — тронка. Тѣ спадатъ сега къмъ югоизточното нарѣчие, ала са запазили въ говора си доста западнобългарски свойщини (членъ о, к'е и нѣкой отдѣлни думи), та безъ друго трѣба да се смѣтатъ като стари прѣселенци по тия мѣста и не бива да се смѣсватъ съ „загорцитѣ“, които са тамъ скорошни прѣселенци отъ сѣверо-източна България.

VI.

Дѣ са липсалитѣ коли на Добрѣйшово евангеле, колко и какви са.

Когато студията ми върху Добр. ев. бѣше готова и дадена вече за печатъ, текна ми честита мисль да сравня това евангеле съ оня евангелски отломъкъ, що се намира въ Бѣлградската Народна Библиотека подъ № 214 (у Луба Стојновић № 35) и за който бѣхъ си снелъ нѣкои бѣлѣжки още на 1896 г., когато прѣгледвахъ Бѣлградскитѣ рѣкописи. Ала бѣлѣжкитѣ ми бѣха недостатъчни да ми дадатъ пълно разяснение, понеже досѣгаха само езикътъ и правописътъ безъ огледъ на съдържанието; най-много ме утвърдиха въ мисльта, че Бѣлградскитѣ евангелски отломъкъ № 214 ще е часть отъ Добрѣйшово ев., бѣлѣжкитѣ върху му у Воскресенскій (Славянскія рукописи въ заграничныхъ библиотекахъ, Сборн. отд. р. яз. XXXI, I. 52), а особено, дѣто се опрѣдѣля съдържанието му: евангеле отъ Матей безъ начало и отъ Марка безъ край — именно това, що липсува въ Софійския рѣкописъ. Съ тая радостна мисль отивамъ у г. С. Симича, мой отдавнашенъ приятель и сега достоснъ прѣдставитель на кралство Сърбия въ бѣлгарската столица, и той ми обѣща своето съдѣйствие — да ми измоли за малко врѣме рѣкописътъ отъ Бѣлградъ. Азъ, право да си кажа, не вѣрвахъ, че въ Бѣлградъ ще се покажатъ готови за услуга, при сичкия авторитетъ на г. Симича, и се готвѣхъ вече да замина самъ за сръбската столица; но каква изненада за мене, когато слѣдъ 4—5 дена рѣкописътъ се намѣри въ рѣцѣтъ ми! И азъ не знаехъ, дали да се чуда на чародѣйството Симичево, дали да се хвала съ любезната услуга на Бѣлградскитѣ власти, или да се радвамъ, че открихъ липсалитѣ коли на Добрѣйшово евангеле!

Въ тая си радость изказвамъ тукъ явна благодарность както г-ну Симичу за любезното му ходатайство, тъй и на Бѣлградскитѣ власти, че се благосклонно отзоваха на това ходатайство. Дано за напредъ се тъй бѣде услужвано въ Бѣлградъ и въ Софія на славянската наука за общо добро на сърби и бѣлгари! Нека съсѣдската ни дружба се прояви най-напредъ тамъ, дѣто не може да има страсти ни раздори — въ полето на общата наука, та оттамъ да прѣмине и къмъ търговия, стопанство и политика.

И тъй прѣдната часть на Добрѣйшово евангеле се намира въ рѣкописната сбирка на Бѣлградската Народна библиотека подъ № 214, ала не пакъ отъ самото начало, а отъ 4. кола. Тая прѣдна часть на Добрѣйш. ев. е безъ подвързия; има 48 листа малко по голѣмичка осмина (220×150 мм.) значи по голѣма за толкова, колкото Софійската часть е била изрѣзана при подвързията. Но отъ Бѣлградската часть личи, че и тя заедно съ Софійската ще е била повторно подвързвана, понеже има тукъ-тамъ изрѣзани букви (инициали). Вѣроятно при тая подвързия ще е изрѣзано и старото означение на колитѣ върху горната пола, та сега това означение личи само на л. 19 (·ȝ̄), л. 25 (·ī̄), л. 33 (·ř̄), л. 41 (·ř̄) и се

спосрѣща навредъ съ отпослѣшното. Пергаментъ, писмо, украшения — съвсѣмъ еднакви съ Софийската часть. 48-тѣхъ листа на Бѣлградската часть отъ Добрш. е. в. съставятъ седемъ разшити сега коли, отбѣлѣзани на долнитѣ поли съ отпослѣшно мастило отъ сѣщото лице, за което казахме, че е отбѣлѣзало и Софийската часть. Отъ тия седемъ коли цѣли са само първа (отбѣлѣзана като четвърта на цѣлия рѣвопись съ \bar{d}), петя (отбѣлѣзана като осма \bar{y}), шеста (отбѣлѣзана като \bar{z}) и седма (отбѣлѣзана като \bar{i}), а пѣкъ отъ останалитѣ коли втора (\bar{e}), и четвърта (\bar{s}) иматъ по 6 листа, а третя (\bar{z}) има само 4 листа.

Бѣлградската часть на Добрш. е. в. макаръ да е разкъсана, изглежда по нова отъ Софийската, види се, защото е била употребявана по малко. Орнаментитѣ и въ тая часть са сѣщи, както и въ Софийската, а прѣдставени са въ 30 инициали, въ които прѣобладаватъ пакъ зооморфни мотиви, една цѣла картина (ликътъ на евангелистъ Марка) и една заставка въ началото на Марковото евангеле.¹⁾ Свети Марко е изобразенъ, както обикновено, седналъ на единъ височѣкъ посланъ столъ, съ книга въ рѣка и до него единъ свѣтилникъ съ три запалени свѣщи. Надъ главата му писано: *сѣи марко*. Ликътъ е обиколенъ съ тросводеста рамка, на която сводоветѣ въ краищата се свършатъ съ по една звѣрска глава, а въ срѣдата съ по едно кандило. Подъ сводоветѣ и между кандилата написано съ едри букви: *мѣковъ вѣразъ: а се кандила и свѣщц: Надъ самото изображение (туку надъ сводоветѣ) се чете: прости и помилю сѣи марко да зачнѣ сѣаго люкж: по здравъ: А отдолу подъ ликътъ въ единъ редъ: пиши вѣлчо грѣшникѣ и припиши 'оти рѣка изгнива', а като продължение на това надлѣжъ по десната пола пакъ въ единъ редъ: а слава вѣи прѣкыкаж вѣвѣкы. Но това продължение, макаръ че изглежда да го е писала сѣща рѣка, както и оня редъ подъ ликътъ, обаче писано е като че отпослѣ, по едро и съ по блѣдо мастило. Па и самата рисунка е доста изблѣднѣла и като че съ по малко бои рисувана, отколкото двата лика въ Софийската часть, които изглеждатъ съ по гѣсти тонове, понеже са подновявани отпослѣ. Това се забѣлѣзва тутакси, щомъ се турятъ тритѣ картини едно до друго.*

Въ каква връзка съ нашия паметникъ стои тоя Вѣлчо грѣшникъ, споменуванъ подъ ликътъ на св. Марка въ Бѣлградската часть, е тѣй сѣщо мъчно да се каже, както и за лицето попъ Добрѣйшо, споменувано при ликътъ на св. Иоана въ Софийската часть. Сѣдейки по общия почеркъ на паметника нѣмаме основание да земемъ и двамата за писачи на евангелето, понеже, съ изключение на нѣколко твърдѣ кратки пасажи, писани отъ други лица, инакъ цѣлото евангеле е писано сѣ отъ едно и сѣщо лице. Дали сега това лице е попъ Добрѣйшо или Вѣлчо грѣшникъ, не може се опрѣдѣли. По тия данни, що са на лице, имало би основание дори да се твърди, че нито едното нито другото лице не е сѣщински писачъ на евангелето, защото и двѣтѣ лица се споменуватъ сѣ

¹⁾ Картината съ заставката и съ 28 инициали са снети у Стасова на табл. VII.

при евангелски ликове, па и думитѣ „пиши и припиши“ прѣдъ Вълчовото име биха могле да се тълкуватъ тѣй, както и днесъ. именно въ смисълъ на „подари“; тогава и двѣтѣ споменувани лица биха биле само дарители, а не и писачи; дарители въ смисълъ, че са заплатили да се „зографисатъ“ ликовегѣ на двамата евангелисти. Такъвъ дарителъ или „приложникъ“ ще е имало и за лика на евангелистъ Лука, подъ който личи да е било писано тѣй сѣщо име, ала отпослѣ, кой знае защо, изтъркано тѣй, че сега не може да се чете.

Но ако бѣхме избирали между двѣтѣ споменувани лица, кое би имало повече право да бѣде поставено въ пò тѣсна връзка съ нашия наметникъ, та да му даде името си, азъ бихъ си останалъ пакъ при име Добрѣйшо, не само затова, че съ туй име боравя въ лекциитѣ си вече отъ четири години, ами и по слѣднитѣ съображения:

1) Самото име попъ Добрѣйшо дава пò голѣма гаранция, че притежателятъ му е билъ книжовенъ човѣкъ, та е могълъ да бѣде и самиятъ писачъ на евангелето, докато името Вълчо грѣшникъ безъ никаква титла или какво-годѣ професионално означение, дава да се разбере че носителтъ му е билъ, може би, имотенъ човѣкъ, ала не и книжовникъ.

2) Въ подписа надъ лика на евангелистъ Иоана (Соф. часть) стои: *сѣъ иванѣ юванѣистѣ помилуѣи и мене грѣшнаго и недостоиннаго си раба. Това и мене азъ си тълкувамъ като писано отъ самия попъ Добрѣйша, който слѣдъ като нарисувалъ ликоветѣ на първитѣ трима евангелисти сѣ за чужди поменъ, нарисувалъ най-сетнѣ четвъртия самъ за свой поменъ като изобразилъ и себе си, какъ се моли светому Иоану; затова и казва: помилуѣи и мене грѣшнаго и пр.*

3) Бѣлградската часть, дѣто се споменува името Вълчо грѣшникъ, въ сравнение съ Софийската часть, дѣто се споменува на три пѣти попъ Добрѣйшо, е само отжслѣкъ; понеже при това вѣмаме сигурно основание да смѣтаме Вълча грѣшника за писачъ на евангелето, пò право е да го наречемъ по името на попъ Добрѣйша, който се споменува въ пò голѣмата часть на евангелето и то три пѣти.

Ето защо азъ си оставамъ пакъ при названието Попъ-Добрѣйшово евангеле и слѣдъ като открихъ Бѣлградската му часть, дѣто излиза на явѣ име Вълчо грѣшникъ. А понеже двѣтѣ части на това евангеле се намиратъ сега въ двѣ библиотеки, имотъ на двѣ държави, та нѣма възможность да бѣдатъ събрани въ едно, то би трѣбвало покрай общото му название Добрѣйшово евангеле да прибавяме още: Софийска часть, Бѣлградска часть. За да се избѣгне именно тая прибавка въ цитуването, азъ приехъ двойно означение на страницитѣ, а именно страницитѣ на Софийската часть означавамъ, както обикновено, съ букви *a* и *b* надъ цифрата вдесно, а страницитѣ на Бѣлградската часть означавамъ съ цифри *1* и *2* пакъ отгорѣ надъ цифрата, що означава листтъ.

VII.

Палеографически особености на Добрѣйшово евангеле.

1. Почеркъ.

За общия почеркъ на Дбрш. ев. споменахме вече: той е обикновенъ срѣденъ уставъ, не твърдѣ хубавъ. Буквитѣ, малко възкоси, иматъ срѣдна голѣмина 3 мм. и са доста дебелички изобщо, а пъкъ въ крайщата и въ жглеститѣ си части са още по дебели — види се, поради неизостреното перо на писача. Това личи най-добрѣ у букви а, ч, т, ъ, в, д, ш, ѡ, п, к, г, които получаватъ често пѣти топчести краища.

Начертанието на буквитѣ не е навредѣ еднакво и правилно; независимо отъ разликата въ рѣцѣтѣ, буквитѣ у единъ и сѣщи писачъ иматъ различна форма, както бива обикновено въ ръкописи. Тѣй напр. прѣдницата на а бива нѣкой пѣтъ по тѣсна, другъ пѣтъ по широка.

в си се пише нѣкой пѣтъ съвсѣмъ правилно и симетрично: съ еднакво горнище и долнище; ала повече пѣти се срѣща въ несиметриченъ видъ, и то горѣ по тѣсно, а долу по широко, което му е впрочемъ обикновената форма, но има доста случаи, когато горнището му се слива съ основната линия, та не прозира въ него нивагѣвъ отворъ: в.

Горнището на д е съставено отъ двѣ наклонени една къмъ друга черти, а буквичитѣ му въ повече случаи не висятъ отвѣсно на долу, а са дръпнати на вжтрѣ — като да се прѣсичатъ. Освѣнъ това хоризонталната му черта влиза малко въ реда.

е бива нѣйдѣ по широко, нѣйдѣ по тѣсно, ала безъ разлика въ значението.

ж се пише още по старому съ по голѣмо долнище и на три повлака: една права черта и отъ двѣтѣ ѣ страни двѣ прѣчупени, допрѣни съ колѣнцето си о нея: ж. Втори видъ ж става пакъ на три повлака, ала намѣсто да се облѣгатъ двѣ прѣчупени линии о трети отвѣсна, кръстосватъ се на косо двѣ прави черти прѣзъ третя отвѣсна и се получава ж. Има най-сетнѣ и трети видъ ж, произлѣзло отъ четири повлака на перото; то бива, когато двѣтѣ прѣчупени черти не са допрѣни до срѣдната права, та става нужда тогава да се съединятъ съ една напрѣчница (вж. л. 40^о р. 4).

к се пише твърдѣ различно, обаче сѣ въ двѣ отдѣлени части; разликата произлиза отъ разнитѣ начертания на десната му половина, която може да има видъ на проста прѣчупена линия съ колѣнце по горѣ, на срѣдъ или по долу: к, к, к. Освѣнъ това прѣчупената линия може да има и букички, както горѣ, тѣй и долу; оттамъ пакъ нѣколко вида к: к, к, к.

Буква л се пише тѣй, че и двѣтѣ ѣ крачета сѣ наклонени едно къмъ друго л — както горнището на д.

м въ повече случаи е широко и горѣ напрѣчно съединено, ала срѣдната му частъ — коремчето — не е винаги обло издуто, а често и жглесто.

и си е обикновено — освѣнъ або може се изтъкна като негова особеностъ тука, дѣто срѣдната му съединителна чертица захваща винаги отъ самия горенъ край на лѣвото стълпче, а само рѣдко-рѣдко захваща и по долцѣ.

Буква *з* въ горната си частъ се пише сѣ еднакво, т. е. като *у* и то въ цѣлата широчина на реда, а само въ опашката му има разлика, понеже е ту по дълга, ту по къса, ту малко, ту повече извита.

и се пише сѣ еднакво и то по старински: съ хоризонтална напрѣчна, прѣварана малко по горѣ отъ срѣдата.

Формата на *о* е сѣ еднаква и общозвѣствна. Тукъ-тамъ дохожда въ Добрѣйш. евангеле и *о* съ точка: *о*; такова *о* се пише обикновено въ начало на думи.

п си е обикновено.

р запазва своята старинска форма: съ дългнеста главица и малко извита опашка.

с е обикновено.

т се пише самъ-тамъ и като високо гръцко *Т*, *Т*.

ѳ *х* са обикновени.

оу се пише и скратено като *ѡ*, а нѣкъдѣ и съвсѣмъ като курсивно *ѡ*; срѣща се и *ѡ*.

ц се пише тѣй, че опашката му се слива съ десното му стълпче и излиза цѣла изъ реда на долу.

у има твърдѣ необикновена форма, именно прилича на обърнато *л* — *у*, или на латинско *у*, а само рѣдко-рѣдко дохожда и въ оня си старински видъ като разлата чашка.

ш, *ци*, *ѡ* са обикновени.

ъ и *ь* се пишатъ тѣй, че долнището имъ е жгесто и не идва до срѣдата. Освѣнъ това основната линия на *ъ* е винаги малко наведена въ десно.

ѣ има главно два вида съ *ѣ* и съ *ь*: *ѣ* и *ѣ*; както при едното, тѣй и при другото, *ѣ* бива почти винаги прѣварано съ напрѣчна чертица, която рѣдко стигѣ до *ѣ*. Вѣроятно такова сжцо е *ѣ*, *ѣ* и въ Ундолскиевитѣ евангелски листи отъ XIII в., както може да се сжди отъ описанието на Г. Ильинскій (Среднеболгарскіе листки Ундольскаго, 3), както и въ Хлудовския триодъ, пакъ отъ XIII вѣкъ, що го описва Милетичъ, Псп. 66, 96. При това срѣща се и въ най-старата си форма *ѣ*, което се и схваща като съставено отъ двѣ самостояни букви, та е дори и прѣнесено веднѣжъ тѣй, че *ѣ* останало на единия редъ, а *ѣ* отишло на слѣдния: *ѣ* | ишиѣго 20^а — тѣкмо тѣй, както и въ Самуиловия надписъ: *ѣ* | ина.

ѣ се пише тѣй, че главния корпусъ на буквата, т. е. долнище и напрѣчна, се помѣстятъ вжтрѣ въ реда, а само малка частъ отъ срѣдното стълпче излиза изъ реда на горѣ.

Покрай обикновено *ю* употрѣба се и обърнато *ю*.

ж и ѡ се различаватъ хубаво едно отъ друго по горнището си, което у ж изглежда като трижгълниче — макаръ нѣидѣ безъ отворъ — докато ѡ свърша горѣ малко-много остро. Освѣнъ това срѣдната отвѣсна чертица у ж се спуща на долу направо отъ срѣдата — безъ да остави празно мѣсто въ жгъла между двѣтѣ крачета, както при ѡ. Много пѣти отвѣсната срѣдна чертица на ж се спуща нѣ отъ срѣдата, а малко отдесно. При това има и друга разлика между ж и ѡ, а именно: двѣтѣ кръстосани линии на ж се възвизватъ долу малко навѣтрѣ, докато сжщитѣ линии при ѡ си отиватъ право надолу.

ѡ дохожда още въ слѣднитѣ форми: ѡ, ѡ, ѡ, и ѡ; въ послѣдния случай само кога ѡ е поправено отъ друга буква (обикновенно отъ е).

2. Шестъ разни почерка въ Добрѣйшово евангеле.

Покрай главния, да кажемъ попъ-Добрѣйшовъ почеркъ, който върви прѣзъ цѣлото евангеле, срѣщатъ се и други и то, доколкото можахъ да ги различа помежду имъ, още петъ почерка, които ще означа съ букви Б, В, Г, Д и Е. Като изключимъ почеркъ Д, за който има забѣлѣжено, че е отъ нѣкого си Стрѣзо, и ако приемемъ, че главния почеркъ е на попъ Добрѣйша, сички други са писани отъ неизвѣстни лица. При това почеркъ А (главниятъ). Б и Д са отъ опитни рѣцѣ, докато другитѣ са ученишки опити.

Шестътѣхъ почерка въ Дбрш. ев. се различаватъ не само по общъ изгледъ и по начертание на отдѣлни букви, но и по правописъ. Дали сега тия разни лица са учили тия разни правописи на други мѣста, и само при случайна срѣща съ главния писачъ, попъ Добрѣйша, са оставили дири отъ себе си, или пъкъ на самото мѣсто, дѣто е писано Дбрш. ев., си е имало тия разни правописи, не може се опрѣдѣли. Едното и другото е възможно, ако приемемъ, че нашиятъ паметникъ е писанъ въ манастиръ, както повечето наши стари паметници — дѣто и отъ разни мѣста могатъ да дойдатъ братия, както и въ самия манастиръ могатъ да сщществуватъ не само разни правописи отъ една и сжща редакция, но и разни редакции, както е било въ Лѣсновския манастиръ до Кратово, дѣто прѣзъ XIV вѣкъ едноврѣменно пишатъ книги и по бѣлгарска и по сръбска редакция.

Ржка Б се срѣща на л. 38 (Бѣлгр. ч.), дѣто е написала 13 реда, още на първи погледъ твърдѣ отлични отъ главния почеркъ по това, че писмото е по косо и нѣкакъ си по тънко и остро. Пада въ очи веднага, че нѣма точки надъ гласнитѣ (освѣнъ надъ і) и освѣнъ това намѣсто точка между думитѣ се употребява само двоеточие. При това употребява се само ѡ, а за ѡ навредъ ѡ.

Почеркъ В се срѣща на л. 12^с, дѣто захваща отъ половината на 16 редъ и върви до долу (7¹/₂ реда), минува на слѣдния л. 13 и стига до 20. редъ. Отличава се хубаво отъ главния почеркъ по самия си общъ изгледъ: дебели, дългнести букви и криви редове. По и отдѣлни

букви падатъ въ очи: д заема съ цѣлата си дължина само широчината на реда, безъ да излиза отъ него: д; ч има изгледъ на сегашно наше ч; буквитѣ, които иматъ опашки (р, ц, ш, ү, х) не ги спущатъ толкова надолу. Буква з освѣнъ че нѣма дълга опашка, но и не се възвива жгесто, както у Добрѣйша, а малко-много обло. Наопаки пѣкъ м е жгесто. Знакътъ за титла не е —, както въ обикновенни текстъ, а \curvearrowright . Покрай това ржка В не туря точки върху гласнитѣ — освѣнъ върху і и ѿ; наопаки пѣкъ употребява двоенъ акутъ за да означава съ него изпуснатъ или прѣдполагамъ ѣ: к̄нигъ, кол̄жѣ, к̄нимъ н̄винограда, придѣл̄ъ, т̄й с̄що и върху едносложни думици: в̄к̄, с̄к̄, м̄и.

Ржка Г се срѣща на л. 44^а, дѣго е написала само четири реда въ срѣдата, които падатъ въ очи пакъ по това, че са разкривени и че нѣма точки върху гласнитѣ — ала нѣма и ударения. Букви ш, ц и х не са тѣй провлѣчени надолу; веднѣшъ дори идва х наравно съ другитѣ букви, безъ да излиза изъ реда. Наопаки пѣкъ ѣ има по високо стѣлпче, което стърчи доста изъ реда навънъ. Покрай ѿ идва два пѣти а и покрай и и м. Въ четирѣхъ реда, писани отъ ржка Г, нѣма ниединъ ѣ, а сѣ ѣ; но и отъ друга страна се забѣлѣзва въ тия редове инакъвъ право-прсъ: глаголаѣтъ, а не глаголаѣтъ и пр.

Ржка Д идва на два пѣти: 1) на л. 114^б въ първитѣ 9 реда и 2) на л. 115^б захващайки отъ редъ 9. отива до долу, минува прѣзъ цѣлата слѣдна страница и прѣзъ горнитѣ 7 реда на л. 116^б. Писмото, що го е писала ржка Д, е много по-хубаво, по-уредно и по-правилно: то е вече сѣщинско уставно писмо, което се доближава твърдѣ много до писмото на Кюстендилско евангеле и Пирдопски апостолъ.

Почеркъ Д има твърдѣ характерни отлики прѣдъ другитѣ почерки въ Дбрш. ев. Най-напрѣдъ пада въ очи прѣчертаването на нѣкои букви въ срѣдната имъ часть: і, ш, м, ѿ, ү. Подиръ това з съ обла извивка, ү въ видѣ на плитка чашка; ж, ѿ и ж съвсѣмъ уставни, а ш, ц, х и ү по-жсички. Долната часть на ѣ, ѣ и ѣ е извита обло, а не е прѣчупена. Лѣвата кукичка на ѣ е значително по-голяма отъ десната.

Това писмо Д е вѣроятно на оня Стрѣзо, що се споменува въ бѣлѣжката на л. 116^б, долу. Вѣроятно, казвамъ, защото на сѣщия листъ има писмо и отъ друга петя ржка (освѣнъ Добрѣйшовата); обаче това писмо, което отбѣлѣзвамъ съ буква Е, е твърдѣ разкривено, и дори грозно, та едва ли заслужава да се споменува името на писача му. Затова прѣдполагамъ, че бѣлѣжката „зде Стрѣзо писа ѿ Маркова“, писана отъ първата (попъ-Добрѣйшова) ржка, се отнася къмъ хубавото писмо на ржка Д.

Колкото за писмото на ржка Е (11 реда на л. 116^б и 117^а), ще кажа, че въ него се не съглежда никаква послѣдователность, понеже го е писало неопитно още лице, което не е си установило почеркътъ; затова буквитѣ му са ту по-едри, ту по-дребни, ту прави, ту наведени.

3. Титли. Знакове. Лигатури.

Титли въ Добрѣшово евангеле се употрѣбаватъ у сжици думи, както и въ другитѣ сръднобълг. паметници, и то въ три вида: прави — или — обли — и жглести или прѣчупени ^ . Права титла се употрѣбля, кога нѣма никаква буква надписана, а другитѣ два вида закриватъ нѣкоя надписана буква и обикновено се употрѣбаватъ въ края на реда, както и въ разнитѣ киноварни бѣлѣжки. Обаче строга послѣдователностъ въ употрѣбата на тритѣ видове титли се не пази.

Покрай титлитѣ надъ реда се употрѣбятъ още точки и ударения. Съ точки отгорѣ се означава сѣкоя начална гласна, както и сѣка сръдословна и крайна, кога стои слѣдъ друга гласна: *ѣмоу*, *ангѣлъ*, *ѣстѣ*, *иматѣ*, *ѡко*, *исхедатѣ*, *нѣтъ*, *оно*, *облакѣ*, *ѣтери оубо*, *аире*, *оученици*; *царствиа божиа*, *крѣпостиж*, *своего*, *инож*, *гешинж*, *ишанж*, *архиѣреи*, *илиж*, *ишенива* и пр и пр. Отъ това правило нѣма никакви изключения — освѣнъ ако по погрѣшка тая точка бжде била забравена. Десетичното *ї* въ каквото и положение да е, получава двѣ точки върху си и то не само кога е само (*їтъ* 9°, *їасті* 65°, *прїложі* 27°, *запрѣкті* 37°, *вїно* 80), но и кога е съединено съ други гласни въ видѣ на лигатури: *їа*, *їе*, *їа*, *їж*, *її*, *їі*, *їю* — та и *ої*. И откъмъ тая страна има голѣма послѣдователностъ прѣзъ цѣлото евангеле. Забѣлѣзвамъ само това отклонение, че по нѣкой пжтъ двѣтѣ точки не са поставени точно върху *ї*-то, а са раздѣлени върху двѣтѣ части на буквата, сирѣчь една стои надъ *ї*-то, а другата — надъ гласната, която е съставена съ *ї*: *їа*, *їе*, *їа*, *їж*, *їю*; при *її* и *їі* обаче двѣтѣ точки выпаги на мѣсто. Случватъ се и такива означения, дѣто освѣнъ че надъ *ї*-то си стоятъ двѣ точки, но и надъ гласната, съ която е съставено то, се полага точка: *їж*, *їа* *їа*. Гласни *оу* и *ѡ* получаватъ обикновено по една точка отгорѣ си, и то *ѡ* посрѣдъ *ѡ*, а *оу* надъ *у*: *оу*; но, види се, по влияние отъ лигатуритѣ съ *ї*, се срѣща доста често както *оу* тѣй и *ѡ* съ двѣ точки: *оу* или *ѡу* и *ѡ*.

Точки се срѣщатъ и надъ съгласни, ала тия точки трѣба да се смѣтатъ като недописани апострофи или ударения. Въ мною сръднобългарски паметници, кога искатъ да означатъ изпуснатъ *ъ* или *ь*, пишатъ надъ съгласната прѣдъ или слѣдъ изпуснатиятъ ерѣ било сжщински апострофъ *'*, било пѣкъ знакъ *˘*. Тия два знака сега нѣкой пжтъ биватъ тѣй кратки, че изглеждатъ като сжици точки: *възвѣсти* 4°, *молитвож* 9°, *ѡгнѣна* 10°, *книгѣ* 20°, *їсе* 14°, *вчасѣ* 28°, *внити* 34° — намѣсто *възвѣсти*, *молитвж*, *книгѣ*, *їсе* и пр. Колкото и да търсихъ нѣкое правило за употрѣбата на тия знакове надъ съгласнитѣ, не можахъ да го намѣря. Както формата на самитѣ знакове, тѣй и мѣстото имъ е твърдѣ различно; защото покрай *'* и *˘* срѣщатъ се и двойни *''*, па и тройни *'''* такива знакове надъ съгласнитѣ; за това само възъ основа на Добрѣшово ев. не може се извади правило за употрѣбата на *'*. Имайки прѣдъ видъ употрѣбата на *'* и *˘* у другитѣ сръднобългарски памет-

ници (напр. Кюстендилско евангеле), заключавамъ, че и тукъ първичното начначение на ' ще е да означава изпуснатъ ерѣ; затова колкото и да е разнебитена употрѣбата на тоя знакъ въ нашия паметникъ, добрѣ е да се разгледва въ отдѣла, дѣто ще се говори за ' и ' и тѣхнитѣ замѣнници. Тукъ обаче ще спомена друга една употрѣба на сѣщия знакъ ' (или '), която не стои въ никаква връзка съ изговора, а служи само за тѣхнически бѣлѣгъ на писача. Понеже киноарнитѣ инициали се пишатъ отпослѣ, то надъ буквата, която слѣдва слѣдъ инициалата, стои често знакъ ' или ' съ черно мастило, види се, за да означи мѣстото, дѣто ще трѣба да се напише отпослѣ самата главна буква: Кѣ вѣмѣ, Книде 37°, Горе, Кѣ тѣ часъ 39°, Иже, 42°, Кѣнже, Биноградъ 12°, Придошъ, Йо 50°, Оиже 6° и пр.

Прѣпинателни знакове въ Добрѣшово ев. има главно два: точка и двоеточие. Точката се пише обикновено посрѣдъ, или малко по-горѣ въ реда и твърдѣ нарѣдко долу, както днесъ. А колкото за значението и употрѣбата на точка и двоеточие, нѣма никакво правило въ Добрѣшово евангеле: съ точки се отдѣлятъ не само цѣли изречения, но и отдѣлни думи: сѣ. кѣтъ. чѣ. д. нѣ. вѣк. ѣ. нѣ. Шлоу. глава. рѣ. внѣ.

Кога позволява мѣстото, пише се въ края на глава или евангеле намѣсто точка :· или ж. Последниятъ знакъ се употрѣбѣва и въ начало на глава или на заглавия.

Лигатури. Покрай обикновенитѣ съединения съ і (іа, іѳ, іѣ, іѥ, ѣі, ѣі, іѳ, и ѳі) въ Добрш. ев. се срѣщатъ и други свързани букви, произлѣзли главно за пѣстене мѣсто, защото забѣлѣзвамъ, че такива свързаници се пишатъ обикновено сѣ вкрая на реда.

Най-често се срѣща скратеното начертание за оу, и то въ слѣднитѣ форми: ѡ, ѡ, Ѣ, Ѣ.

Подиръ това твърдѣ начесто се срѣща съединение на р съ ѣ, свойствено и на другитѣ сръднобѣлг. паметници; при тая лигатура стѣлпчето на ѣ се слага върху р било отдѣсно: р | шж 4°, вѣскѣ | шение 13°, дѣ | ко, пѣкѣгѣшение 11°, тѣбоуѣтъ 41°, — било отлѣво: пѣ | ста 41°, ѡ | гѣ | сѣ 108°, — било пѣкъ посрѣдъ отгорѣ: вѣмѣ 31°, пѣ | жде 89°, пѣждѣтъ.

Обикновена е тѣй сѣщо и свързаница ти, при която т се пише високо и съ завить захлукакъ отгорѣ като на главно Г, или на грѣцо т, а и-то се прилѣпа до него долу: вѣпнѣ | 60°, даѣ | 61°, иѣ 63°, вѣмѣнѣ 66°, чѣѣ : 89°, прѣѣ 120°. Сѣщо такава т се свързва и съ ѣ: сѣѣ 36°, сѣѣ 40°, съ в: вѣимѣ 37°, сѣдѣтѣлѣсѣѣ 74°, послѣшѣсѣѣ 108°, съ р: нѣѣ 36°, Въ вѣѣ (въ вторникѣ), сѣѣ | нѣ 22°.

Уединено се срѣщатъ и тия лигатурни съединения: д съ ѣ: вѣднѣ 20°, иѣше 67°, сѣдѣтѣлѣство 89°; р съ ѣ: прѣ | 14°, прѣ | де 49°, 55°, прѣдохъ 90°; и съ и: прѣвѣраженіе; в съ ѣ: поставѣ 45°; м съ р:

съ M° | ти 68° ; и съ ω : $\text{M}^{\circ}\text{т}^{\circ}$ = $\text{M}^{\circ}\text{т}^{\circ}$ 114° ; а веднъшъ се срѣща и тра писано заедно тѣй: сѣдати 55° .

По технически съображения въ печатания текстъ на Дбрш. ев. изпуснахъ сички тия знакове и лигатури, а титлитѣ запазихъ, доколкото бѣ възможно. Какъ изглежда сщинския текстъ, ще се види отъ приложенитѣ снимки.

4. Инициали и Орнаменти.

Инициалитѣ въ Добрѣйш. ев. са твърдѣ разнообразни, както по величина, тѣй и по форма. Най-употрѣбителни са най-малкитѣ, които едва надминуватъ по величина обикновенитѣ букви, а по форма се не различаватъ никакъ отъ тѣхъ, та би казалъ човѣкъ, че само червеното мастило, съ което са писани, имъ придава значение на главни букви. Тѣ се пишатъ въ начало на стиховетѣ, ала не винаги.

Втори видъ инициали са ония, които на величина са два пкти по голѣми отъ редовнитѣ букви, ала по форма се не различаватъ отъ тѣхъ. И тѣзи инициали се пишатъ пакъ повече въ начало на стиховетѣ, ала дохождатъ и другдѣ

Трети видъ инициали са още по-голѣми, па и по форма се различаватъ отъ обикновенитѣ букви, но и тѣ се пишатъ сѣ още само съ една боя (червена) и нѣма въ тѣхъ особени видоизмѣнения.

Трѣба да забѣлѣжа, че отъ тия три вида инициали най-често се срѣща буква *o*, която идва въ най-разнообразни форми.

Четвърти видъ инициали са вече много по голѣми и рисувани съ по нѣколко бои съ разни комбинации. И тоя видъ инициали бихъ раздѣлилъ на двѣ: едни, състоещи само отъ прѣплетени линии и съ други орнаментации, безъ животни или животински части, и други, въ които главниятъ мотивъ съставятъ животни (птици, звѣрове, глави, ржцѣ). Изобщо въ орнаментацията на Добрѣйш. ев. прѣобладаватъ два главни мотива: плетеници и зооморфизъмъ съ остроумни комбинации. Нѣма да описвамъ подробно разнитѣ видове инициали, защото най-добра прѣдстава за тѣхъ ще дадатъ нѣколкото образци отъ тѣхъ, приложени къмъ тая студия, а отъ Бѣлградската часть могатъ да се видятъ у Стасова на табл. VII. Но, изобщо казано, сичкитѣ почти инициали са съставени отъ плетеници, между които, туку видишь, намѣрено мѣсто за нѣкоя звѣрска или птича глава или изобщо за нѣкоя живина. Отъ 87 цвѣтни инициали въ цѣлия ржкописъ (Соф. и Бѣлгр. ч.) 41 съдържатъ било цѣли животни, било по нѣщо животинско. При това забѣлѣзвамъ, че въ Бѣлградската часть има сравнително повече цвѣтни инициали, отколкото въ Софийската; защото докато въ Соф. ч. има на 120 листа 55 инициали, въ Бѣлгр. ч. има на 48 листа — 32. Трѣба да забѣлѣжа тѣй сщцо, че въ Бѣлградската часть зооморфнитѣ инициали са повече прѣдъ другитѣ (19: 13), докато въ Софийската са по-малко (22: 33). Види се, че въ първо врѣме писачтъ на Дбрш. ев. билъ по-ревностенъ къмъ рисуване инициали, а еждѣ края ревността му поотслабнала.

Добрѣйшово евангеле съ своитѣ инициали и разни орнаменти, съ своитѣ ликовѣ на евангелисти спада къмъ украсенитѣ евангелета, каквито старата наша писменность има твърдѣ малко. Падатъ въ очи не само многото украшения, но и тѣхната оригинальность. Отъ ликоветѣ на евангелиститѣ обаче са запазени само ликоветѣ на Марка, Лука и на Иоана, за които бѣше дума по-горѣ. Тукъ искамъ да важа още, че общиятъ орнаменталенъ принципъ, що владѣе въ Добрѣйшово евангеле, е прокаранъ дори и въ ликоветѣ на евангелиститѣ. Тѣй напр. евангелистъ Лука е обиколенъ съ четвъртита рамка, съставена само отъ плетеници, та изглежда като четвъртита частъ отъ плетена ризница, съ четвъртитъ отворъ за самия ликъ на евангелиста. Дори и вървитѣ, на които висятъ кандилата и гроздетѣ надъ главата на евангелиста, са нарисувани и тѣ съ прѣплетени линии, като че осукани отъ жълта и червена връвъ.

Въ лика на евангелистъ Иоана, дѣто владѣе като че ли други стилъ, рисуващъ намѣрилъ пакъ мѣсто на плетеницитѣ; именно зельта оплелъ четиритѣхъ стълпа, между които е ликътъ, съ нѣкакви шарени важа и тѣй приближилъ картината къмъ общия си стилъ. По сичко се вижда изобщо, че рисуващъ на Добрѣ. ев. прокарвалъ навредъ и послѣдователно свой-си стилъ, като гледалъ да приравни къмъ него сичко заето. Откъмъ тая страна Добрѣйшово евангеле заслужва вниманието на нашитѣ художници; въ него ще намѣрятъ много оригинални орнаментни мотиви, интересни не само като старина, но и като образци, по които може да се правятъ нови комбинации и тѣй да се създава полека-лека български орнаментенъ стилъ.

За палеографскитѣ особености и за орнаментацията на Дбрш. ев. вж. приложенитѣ въ края образци.

VIII.

Правописни и фонетични особености на Добрѣйшово евангеле.

Общи бѣлѣжки.

За да характеризираме правописътъ и фонетиката на единъ български паметникъ, стига ни да разгледаме употребата на ония петъ гласни, които и днесъ прѣдставятъ най-характерна отлика на български езикъ прѣдъ другитѣ славянски езици, па и на българскитѣ говори помежду имъ. Тия петъ гласни са: двата ера **ъ** и **ь**, двата юса **ж** и **л** и **ѣ**. Прѣди да разгледаме тия гласни по отдѣлно, ще кажемъ нѣколко общи думи върху тѣхъ, за да опрѣдѣлимъ положението на Добрѣйшово евангеле както накъмъ старобългарски, тѣй и накъмъ останалитѣ сръднобългарски паметници.

По употребата на **ъ** и **ь**, на **ж** и **л** и на **ѣ** Добрѣйшово евангеле прави прѣходъ между старобългарски и сръднобългарски. Не че е писано тъкмо въ такова врѣме, когато езикътъ минува отъ единъ периодъ въ други — защото заправо такова врѣме и не може се прѣдположи — ами защото съдържа повече фонетични и морфологични

старобългарщини, отколкото другитѣ сръднобългарски паметници отъ сжщо врѣме. Тия старобългарски свойства въ Добрш. ев. произлизатъ било оттамъ, че то е прѣписвано отъ старобългарско евангеле, било пъкъ оттамъ, че евангелето е писано въ областъ, дѣто живиятъ говоръ не е хармониралъ по сичко съ останалитѣ сръднобългарски говори. Тѣй или инакъ Добрш. ев. пази въ себе си, поне привидно доста старобългарски свойщини. Тия старобългарщини се отразяватъ както въ употрѣбата на ероветѣ, тѣй и на юсоветѣ, па тѣй сжщо и въ употрѣбата на ꙗ. Като гледаме, какъ неопрѣдѣлено и какъ разбървано се употрѣбаватъ напр. ероветѣ, колкото и да си тълкуваме това като резултатъ отъ послѣшни звукови промѣни, не бива да забравяме, че въ по-голѣмата си частъ тая бърканица има вече въ самитѣ старобългарски паметници. Стига да си прѣдставамъ правописа на ероветѣ въ инакъ правилнитѣ Мар. ев. или Сав. кн., за да се убѣдимъ, че тоя правописъ слѣдъ нѣколко прѣписа може да изгуби и оная малка правилностъ откъмъ ѣ и ѡ, да се обезличи и да заприлича на правописа въ Добрш. ев. И азъ имамъ доволно основание да прѣдполагамъ, че Добрш. ев. е прѣписъ именно отъ такъвъ изводъ, който стои въ тѣсна връзка съ Мар. ев.

Па тѣй сжщо и ꙗ се употрѣба по начинъ, който доближава Добрѣйшово ев. пакъ до старобългарскитѣ, и то до глаголическитѣ паметници, понеже ꙗ се не пише въ Добрш. ев. само слѣдъ чисти съгласни, както е обикновено по сръднобългарскитѣ паметници, а и слѣдъ шумкави: пѣчѣлкъ, жѣлостъ, рѣшѣтѣ, оужѣсъ, чѣша и пр. Това е тѣй сжщо свойство, прѣнесено отъ она старобълг. изводъ, отъ който е прѣписвано Добрш. евангеле.

Употрѣбата пъкъ на юсоветѣ въ Добрѣйш. еван. ни прави още по-ясно положението му и ни дава да разберемъ, че имаме работа съ паметникъ, който стои на половина въ групата на старобългарскитѣ паметници: известната сръднобългарска юсова замѣна въ него не само че не е още напълно прокарана, ами е туку-що захваната; защото съ изключение на -шж въ аористната форма, въ сички други случаи ж и ѡ си се употрѣбятъ още по старобългарски начинъ; тѣй че, противъ сръднобългарското правило, ѡ си стои слѣдъ ж, ш, жд, ци и ц: жатка, птица нѣкеснѡ, агѣнциѡ, пициѡ, нициѡ, болшѡ, въждадати — както и ж слѣдъ меки съгласни: трѣпѡж, похѡѡж, велѡ, отхѡдѡ, изгонѡ, просѡ, оучѡ, притчѡ и пр.

И тука, значи, е нарушена старобългарската правилностъ, ала не за да се задоволи нѣкой новъ фонетиченъ принципъ, както въ другитѣ сръднобългарски паметници, а за да се даде отлика на формитѣ — значи, по морфологични, а не по фонетични причини. Това именно ми дава поводъ да мисля, че въ Добрш. ев. се отразява говоръ, малко-много различенъ отъ обикновения сръднобългарски езикъ.

Нека разгледаме сега поотдѣлно по важнитѣ правописни и звукови особености на Добрѣйшово евангеле.

Употрѣба на ѣ и ѡ.

Споредъ правописната употрѣба на ероветѣ Добруйшово евангеле въ по голѣмата си часть пада къмъ оная група сръднобългарски паметници, дѣто ѣ и ѡ пѣматъ опрѣдѣленъ правописъ, а се пишатъ едно нѣмѣсто друго безъ никакво правило. Такива паметници има доста и наспоредъ това, дѣ са писани тѣ, или какво нарѣчие прозира въ тѣхъ — западно или източно — различавамъ двѣ групи сръднобългарски паметници съ неправилна употрѣба на ѣ и ѡ; едната се набира отъ западно-бълг. паметници и крие въ себе си черти отъ Охридската (ѣ) и отъ Злетовската (ѡ) школа, за това я наричамъ Охридско-Злетовска школа, а другата се набира отъ източно-български паметници, писани повече въ Търново, затова я наричамъ Търновска школа.

Охридско-Злетовската група сръднобълг. паметници откъмъ употрѣбата на ѣ и ѡ не прѣдстави заправо никаква „школа“; защото „школа“ прѣдполага нѣкаква правилностъ, а нѣкъ въ речената група липсува каквато и да е правописна послѣдователностъ при употрѣбата на ероветѣ. И азъ като употрѣбявамъ название „школа“ за разнитѣ групи сръднобълг. паметници, имамъ прѣдъ видъ онѣи отъ тѣхъ, у които наистина владѣе нѣкоя теоретична или практична уредба въ употрѣбата на ѣ и ѡ. Тѣй напр. ако въ нѣкои сръднобългарски паметници забѣлѣжимъ, че употрѣбятъ само единъ отъ двата ера, явно е, че въпросътъ за правописната употрѣба на ѣ и ѡ е рѣшенъ въ полза на единъ отъ тѣхъ; и споредъ това, кой отъ тѣхъ е прѣдпочетенъ, за да замѣстя и двата, ще имаме двѣ групи сръднобългарски паметници, или двѣ правописни школи: школа ѣ и школа ѡ, споредъ това, кой еръ прѣдпочитатъ. И между останалитѣ сръдно-български паметници, които употрѣбятъ и двата ера, пакъ забѣлѣзваме, че у едни отъ тѣхъ ероветѣ се пишатъ не туку тѣй безъ правило, докато у други — такова правило напразно ще търсишъ; тогава ясно е, че ще имаме пакъ двѣ групи сръднобългарски паметници: една съ уреденъ правописъ за ѣ и ѡ, а друга — съ неуреденъ правописъ за ѣ и ѡ; и споредъ това, какъ е уреденъ въпросътъ за ѣ и ѡ, ще различаваме пакъ такива или онакива групи — за сега главно двѣ: група съ етимологична употрѣба на ѣ и ѡ (ѡ само за означение на мекъ звукъ и знакъ ѡ) и група съ фонетична употрѣба на ѣ и ѡ (ѣ = ѣ, ѡ = знакъ безъ звуково значение). Па и онѣи паметници, въ които се не забѣлѣзва правилна употрѣба на ѣ и ѡ, можемъ тѣй сѣщо да раздѣлимъ на нѣколко групи, било споредъ нѣкои тѣхни други правописни особености, било споредъ произхода имъ. Азъ приемамъ за сега двѣ групи такива паметници имайки прѣдъ видъ тѣхния произходъ: западни (Охридско-Злетовска школа) и източни (Търновска школа). Но освѣнъ произхода забѣлѣзахъ и друга разлика между тия двѣ групи сръднобълг. паметници, именно въ Охридско-Злетовската група владѣе правилна употрѣба на

ж и љ слѣдъ j, докато въ Търновската носовкитѣ слѣдъ j се употрѣбятъ размѣсено и като че ли тъкмо тѣй безъ правило, както и ероветѣ. При това нека се знае още, че Търновската школа, колкото индиферентна и да е къмъ ъ и ѡ, сѣ още пази една малка връзка съ етимологията и не замѣнява ъ съ ѡ въ сички случаи.

И тѣй отъ онова голѣмо разнообразие въ употрѣбата на ъ и ѡ по сръднобългарскитѣ паметници можемъ хубаво да отдѣлимъ четири групи, въ които правописътъ на ероветѣ е тѣй или инакъ уреденъ, че ни дава пълно право не само да говоримъ за правописни школи отъ онуй врѣме, но и да прѣдприемемъ научна разпрѣдѣлка на сръднобългарскитѣ паметници върху тая основа. Такава разпрѣдѣлка се опитахъ да направя въ студията си: „Класификация на българскитѣ книжовни паметници“ (вж. „Годишникъ“ на Соф. Университетъ, кн. I), като гледахъ същеврѣменно да свържа сръднобългарскитѣ правописни групи съ употрѣбата на ъ и ѡ въ старобългарскитѣ паметници. Признавамъ, че тоя мой опитъ има свои недостатѣци, произлизащи главно отъ тамъ, че нѣмахъ и не можехъ да имамъ на рѣка по-голѣмо число сръднобългарски паметници. Но самиятъ принципъ на класификацията, както и групитѣ паметници, що се получаватъ отъ нея, мисля, че може да се поддържатъ и азъ имамъ на умъ да разширя тая класификация и върху други, незасегнати досега паметници.

И тѣй Добрѣйшово евангеле пада въ III. правописна школа или група. Въ него нѣма строго опрѣдѣлено правило, по което да се употрѣбятъ ероветѣ: нито етимология, нито изговоръ, не ограничава писачътъ да употрѣби ъ или ѡ. Въ старанието си да намѣря какво-годѣ правило за употрѣбата на ъ и ѡ забѣлѣзахъ, че нѣкои букви като че ли обичатъ слѣдъ себе си ъ, и други — ѡ; тѣй напр. слѣдъ м, д, л, ц стои прѣдимно ъ, а слѣдъ т, х, к прѣобладава пѣкъ ѡ. Писачътъ на Дбрш. ев., се водилъ, значи, по единъ, да го кажемъ, калиграфски принципъ, та писалъ ъ или ѡ, споредъ както му е било по на сгода имайки прѣдъ видъ начертанието на прѣходната буква: ако тя съ лѣвата си половина свърша на равна линия, пише ъ, ако тя има въ лѣво издадени части (особено горѣ) — пише ѡ. Ето защо нѣкои форми въ Дбрш. ев. се пишатъ прѣдимно съ единъ отъ двата ера; тѣй напр. творит. п. ед. и дат. мн. се пише мѣ, а пѣкъ 3 л. ед. и мн. сег. вр. се пише обикновено тѣ. Тѣй си обяснявамъ и редовното писане тъкмо и кѣслѣдѣ. Но въ род. п. мн. и въ причастията за мин. вр. прѣобладава ъ — независимо отъ прѣходната съгласна. — Това въ по-голѣмата частъ негова; въ нѣкои пасажи обаче забѣлѣзахъ откъмъ ъ и ѡ като че ли школувана правилностъ, която пада веднага въ очи прѣдъ оная произволностъ, присѣща на общия текстъ. Забѣлѣзахъ именно, че въ първитѣ четири листа, останали отъ Матейовото евангеле, доста ясно личи употрѣбата на ъ и ѡ по VI. правописна школа, т. е. ъ се употрѣбя въ прѣдлози и въ коренни срички, дѣто има звуково значение, а ѡ само въ края на думитѣ и на мѣста, дѣто ъ и ѡ се не изговарятъ. Дали е това нѣщо случайно,

или пъкъ е било цѣлото Матейово евангеле тѣй написано, мжно е да се каже; едно е обаче положително, че по другитѣ си палеографски и правописни особености реченитѣ четири листа се не различаватъ отъ останалата обща часть на Добрш. ев. Въ тия четири листа се пише отъ една страна: вждеть, вама, рацѣте, на кровѣхъ, тѣломъ, мнозѣхъ, птица, лоучашихъ, гдѣ, вьскъ, прѣдъ, исповѣма, азь, еста, придохъ, мѣча, разлжитъ, любитъ, шврѣтъ, погоувитъ, прозираатъ, ходатъ, слышжтъ, начатъ ись и пр. Отъ друга страна пъкъ: въ тѣмѣ (изговаряно вѣроятно въ-тмъ или вѣ-тме), въ скѣтѣ, въ гѣомъ, съчтени въврѣци, въздвиженіе, дѣщеръ, въслѣдъ, мѣздъ пророчъ, мѣздъ праведничъ, въ имѣ, мѣзды своа, въ врѣмъ, въ азианци, възвѣстити, въстажтъ, съблазнитса, въ поустынъ, въ макъ ризы, въста въ рожденыхъ, въ содомѣхъ, въ тебѣ, въ день, въ то врѣмъ, възалка въстрѣгати, въ сънмище (изговаряно: в-сънмище), съвѣтъ, съвждетса въздвиженъ, възвѣстжтъ, възпыетъ. Изключенията падатъ, както забѣлѣзахъ, най-много на ояѣзи именни и глаголни форми, които свършатъ на мъ: прѣдъ щемъ моимъ (bis) невеснымъ, народомъ, вѣтромъ, своимъ, пискахомъ, плакахомъ, мытаремъ, грѣшникомъ, градомъ, ѡзыкомъ. Подиръ това въ слѣднитѣ случаи, дѣто тъ като че ли е прѣдизвикано отъ положението си: пжтъ твои, приде иванъ ни гды, непокинѣныхъ, иѣ же. А пъкъ ѡ стои по исключение въ дѣщеръ, тѣмъ и ѡсьма. Ако сега тоя правописъ не е нѣкои голѣма случайность — което би било твърдѣ невѣроятно и дори невъможно — въ тия четири листа имаме сжщо тѣй старъ прототипъ на VI правописна школа, макаръ и не толкозъ правиленъ като Кюстендилско евангеле и Пирдопски апостолъ.

Това бѣхъ писалъ имайки прѣдъ видъ само Софійската часть на Добрш. ев. А слѣдъ като получихъ и прѣгледахъ Бѣлградската часть, видѣхъ, че сжщиятъ правописъ владѣе прѣзъ цѣлото Матейово евангеле, та минува и въ Марковото, дѣто незабѣлѣзано прѣхожда въ онзи неопрѣдѣленъ правописъ, за който говоря по-горѣ.

На листове пъкъ 17^а, 17^б и 18^а, съ които се свърши Марковото евангеле, забѣлѣзахъ, че се употребява съ твърдѣ малко изключения само тъ; съ други думи тия три страници са писани по правописа на II (Охридска) правописна школа. И наистина отъ 37 случая на л. 17^а, дѣто трѣба да се пише тъ или ѡ, срѣщамъ само 4 случая съ ѡ и то сѣ въ киноварнитѣ упжтвания, а останалитѣ 33 случая са писани сѣ съ тъ. А пъкъ на слѣднитѣ двѣ страници (17^б и 18^а) нѣма нито единъ случай съ ѡ! И тукъ едва ли може да става дума за случайность, обаче обяснението е по-лесно: писмото на тия три страници, макаръ и да изглежда малко различно отъ останалия текстъ, го е писало сжщо лице (рѣка А), а изглежда инакво, защото е писано по на широко. По-неже до края на Марковото евангеле имало повече мѣсто, отколкото е било потрѣбно, писачтъ за да го изпълни, зель да пише по едро и провлѣчено; туй е, може би, и причина да употребява само тъ — като по

широка буква. Но забѣлѣвамъ, че сщиятъ правописъ продължава съ малки изключения и на л. 19^а и 19^б, дѣто е началото на Лучиното евангеле.

Въ Добрѣйш. евангеле намираме и четвърти видъ правописъ, именно по IV. школа и то на двѣ мѣста: на л. 38¹ (Бѣлгр. ч.) 13 реда, писани отъ рѣка Б и четири реда на л. 44^а, писани отъ рѣка Г; въ тия два пасажа се не срѣща нито веднѣшъ ѣ, а само ѡ. Макаръ че не са писани отъ едно лице, тия два пасажа иматъ освѣнъ ѡ и друго общо: не употрѣбаватъ точки надъ гласнитѣ и показватъ Ѧ на мѣсто ѡ.

Като оставимъ сега тия нѣколко пасажа съ урегулиранъ еровъ правописъ, инакъ въ останалия текстъ на Добрш. ев. се не забѣлѣзва никаква правилностъ откъмъ тая страна. Пита се, отдѣ тая неправилностъ въ употрѣбата на ероветѣ въ единъ паметникъ, дѣто инакъ пѣкъ владѣе строга послѣдователностъ при употрѣбата на ж, ѡ и ѣ. Неправилната употрѣба на ѣ и ѡ може да се обясни по два начина: или тая неправилностъ е била присѣща на извода, отъ който е прѣписвано Добрѣйшово евангеле, или пѣкъ, ако изводътъ му е билъ правиленъ, прѣписвачътъ не е разбиралъ вече фонетичното значение на ероветѣ, понеже въ говора му не е имало разлика между ѣ и ѡ. За Добрѣйшово евангеле може да струва едното и другото прѣдположение; зависи отъ това, какъ гледаме на него: дали го смятаме за непосредственъ прѣписъ отъ старобългарско евангеле, или за копие отъ подобенъ срѣднобългарски паметникъ. Но гледали тѣй или инакъ, сѣ трѣба да признаемъ, че писачътъ на Добрѣйшово евангеле не е вече различавалъ ероветѣ, нито като звукове, нито като знакове — освѣнъ дѣто са биле вече вокализувани въ чисти гласни о и е. Затова азъ съмъ наклоненъ да приема второто прѣдположение, т. е. че Добрѣйшово ев. е прѣписано отъ старобългарски; защото той е прѣходенъ срѣднобългарски паметникъ и като такъвъ стои по-близу до старобългарскитѣ по-сетнешни паметници, които са, истина, доста разнебитени откъмъ тая страна, ала пазятъ още извѣстна връзка съ правилния старобългарски езикъ употрѣбавайки ѡ въ суфикси и окончания за смекчителенъ знакъ на прѣходната съгласна — особено слѣдъ р, л и н: днѣ, царѣ, солѣ, свѣдѣтелство и пр. Ако сега такъвъ старобългарски паметникъ (каквито са Мар. и Асем. ев. или Сав. книга) падне въ рѣцѣ на прѣписвачъ, който въ родния си говоръ не прави разлика между твърди и меки окончания, той докато усвои, отъ само-себе-си или чрѣзъ друго, какво-годѣ графично правило за ероветѣ, ще ги смѣсва постоянно единъ съ други, отъ което смѣсване ще се получи правописъ, какъвто виждаме въ Добрѣйшово евангеле. И азъ съмъ увѣренъ, че попъ Добрѣйшо не е изговарялъ вече ден, цар, сол, свѣдѣтелство, а ден, цар и пр., затова не е могълъ да схване и оная малка правилностъ въ употрѣбата на ероветѣ, която е, може би, имало въ извода му, за да я прѣдаде въ своя прѣписъ. Той не би забѣлѣжилъ напр., че думи съ меко окончание се пишатъ постоянно съ ѡ, първо защото такива думи са малко и се

губитъ между другитѣ съ ѣ, и второ, защото самъ ги не изговаря меко; затова и не прави никаква разлика въ употрѣбата на ѣ и ѡ.

Па даже да му бѣ падналъ на рѣка и най-правилень изводъ, какъвто е напр Зографско евангеле, пакъ би се сбъркалъ, щомъ отъ дома си не притежава онова говорно чувство, за да разбере, кога да пише вѣ, кога вѡ, кога вѣз и кога вѡз, кога -ѡи и кога -ѡи; тази двойкостъ би го заблудила веднага и той не имайки никакво сигурно водило, би изпадналъ тъмо въ такава бърканица, както и ако бѣ прѣписвалъ отъ неправиленъ изводъ. Разбира се, че такава мѣшане на ѣ и ѡ ще додѣе най-сетнѣ и ще се намѣрятъ по-самостояни прѣписвачи, които ще се опитатъ да излезатъ отъ тоя хаосъ. Тѣй наставатъ разнитѣ правописни школи, възникнали сѣ отъ стремѣжъ да се уреди тѣй или инакъ тая грозна бърканица.

Обаче бърканица въ употрѣбата на ѣ и ѡ може да произлезе и кога при невнимателно прѣписване се смѣсятъ два инакъ правилни правописа, напримѣръ ако нѣкой, свикнатъ съ IV. правописна школа, прѣписва рѣкописъ отъ II, или наопаки. Ала това би струвало за такива прѣписи, въ които заедно съ правописната смѣсица на ероветѣ биха биле внесени и други правописни бърканицы, каквито въ нашия паметникъ нѣма. Затова мисля, че еровата неуредица въ Добрѣйшово еван. е дошла наполовина отъ извода и наполовина отъ прѣписвача; отъ извода е дошла сбърканата употрѣба на ероветѣ въ коренни срички, както е свойствена вече на доста старобългарски паметници, а цѣлъ прѣписвачтъ допълнилъ тая бърканица, като заличилъ и оная малка разлика между ѣ и ѡ въ окончанията и суфикситѣ.

Графичната употрѣба на ѣ и ѡ въ Добрѣйшово еван. не може и не бива да бѣде разгледвана, безъ да се има прѣдъ видъ прѣдполагаемиятъ изговоръ на реченитѣ гласни; за това ще разгледваме едното и другото успоредно.

Фонетичната стойностъ на ероветѣ въ Добрѣйшово евангеле, както и въ сичкитѣ сръднобългарски паметници, е тройна: или са вокализувани въ чисти гласни о и е (пѡтокъ, дѡнк), или нѣматъ никаква вокална стойностъ, т. е. изчезватъ (пѡтка, дни), или пѣкъ са изравнени помежду си въ единъ тъменъ звукъ з (дѣци, мѣстъ). Въ послѣдния случай казваме, че ѡ приело гласежтъ на ѣ.

Обаче това положение не е било таково открай-врѣме, нито пѣкъ е било, както ни още днесъ не е, свойствено на цѣлия български езикъ. Както ни свидѣлстватъ правилнитѣ старобългарски паметници и както сѣдимъ по нѣкои днешни български говори, ероветѣ въ първо врѣме нито са се вокализували, нито са се смѣсвали помежду си, а вѣроятво и не са губили никждѣ своятъ изговоръ, каквото и положение да са заемали. За вокалното свойство на ероветѣ и въ ония случаи дѣто днесъ се не изговарятъ, сѣдимъ не само по старобългарскитѣ паметници, но и по другитѣ стари индоевропейски езици, дѣто

срѣщу нашитѣ ерове намираме навредѣ сѣщински гласни. А че между ѣ и ѡ е имало значителна разлика въ сѣко тѣхно положение, виждаме първо отъ ония старобългарски паметници, дѣто тая стара правилность е още запазена, както напр. въ Зографско евангеле; второ оттамъ, че богато се вокализувать, получавать се за тѣхъ двѣ различни гласни: о за ѣ е за ѡ; и третѣо най-сетнѣ оттамъ, че и днесъ още има български говори, които са запазили тая разлика между ероветѣ, безъ да са ги още вокализували. Имайки сичко това прѣдъ видѣ можемъ си прѣдстави историческия и диалектния развой на двата ера на кратко тѣй:

Отъ най напрѣдъ ѣ и ѡ прѣдставяють двѣ по гласежѣ различни, ала въ основата си еднакви гласни, та затова и прѣхождать едно въ друго още открай-врѣме; съ други думи ѣ и ѡ са въ българската, па и въ общославянската фонетика тѣкмо такива двѣ паралелни или конкордантни гласни, каквито са о и е, ж и ѡ, а и ѣ (= ѡ), ѣ и и, оу и ю (= у). Изговорѣтъ на ѣ и ѡ е ималъ въ основата си горѣдолу сѣщата фонетична стойность, както и днесъ въ общобългарски, а именно равнявалъ се е на днешното наше з, а пѣкъ разликата между ѣ и ѡ е сѣстояла въ палаталностьта на тия два звука, или по добрѣ — въ твърдостьта или въ мекотата на прѣдходната съгласна; инакъ казано, ѣ е било твърдо з, а ѡ меко 'з': сѣнѣ = сѣнѣ, дѣнѣ = дѣнѣ. Дали тоя тѣменѣ изговорѣ на ероветѣ е билъ сѣ до IX в. общобългарски, не може се твърди, понеже и въ най-старитѣ наши паметници намираме покрай тѣмния изговорѣ ѣ и ѣ и единѣ изясненѣ въ о и е: сонѣ, кѣсѣ. За такова единство на бѣлг. езикѣ не можемъ да говоримъ дори и за по-прѣдишно врѣме на Балканския полуостровѣ, понеже тѣкмо такова изяснение на ѣ и ѡ срѣщаме и въ руски езикѣ, та е твърдѣ за вѣрване, щото вокализацията на ероветѣ въ о и е, като общо свойство днесъ на руски и на голѣма часть отъ български езикѣ, да е станала и на обща почва, именно още въ онѣи врѣме, когато нашитѣ сегашни о-е-говори са биле въ по-ближно сѣсѣдство съ руски езикѣ. А понеже вокализацията на ѣ и ѡ (въ о и е — първа българска вокализация) и днесъ още не е общобългарско свойство, то по вѣроятно ще бѣде, ако приемемъ, че най-старитѣ български паметници, въ които нѣма или е твърдѣ нарѣдко тая вокализация, да са възникнали въ такива области, дѣто ероветѣ са имали още тѣменѣ гласежѣ. Тѣменѣ гласежѣ иматъ ероветѣ днесъ въ два обсега български говори: 1) въ сѣверо-западнитѣ у-говори (както въ ч-и, тѣй и въ к'-г'-нарѣчие) и 2) въ онѣзи източни говори, центъръ на които са Родопскитѣ планини. Сѣверозападнитѣ говори обаче не можемъ да считаме за старобългарско книжовно нарѣчие по тия причини: първо, тѣ са далечъ отъ ония области, въ които едно врѣме се развива и вирѣе старобългарска книжнина; второ самата фонетика на тия говори не позволява да ги считаме за старобългарски, понеже въ тѣхъ имаме к'-г' или ч-и намѣсто ц-жд (отъ tj-dj) и у-е намѣсто ж-ѡ. Освѣнъ това въ тѣхъ е вече затрита старата разлика между ѣ и ѡ, та се изговаряють сега, истина, тѣмно,

ала еднакво (ъ = з и ъ = пакъ ѝ): сѣн, дѣн, лѣн. Вториятъ обсегъ български говори, именно рупско-родопскитѣ, дѣто не е още никакъ, или едвамъ е проникнала първата българска вокализация, стоятъ несъмнѣно по-близу до единъ прѣдполагаемъ старобългарски изговоръ на ероветѣ, защото у тѣхъ, освѣнъ стариятъ гласажъ, е запазана и старата палаталност на ъ, та имаме: сѣн, лѣн; въ Родопитѣ има още изговоръ сѣн, лѣн, както и изговоръ сѣн, лѣн,¹⁾ но понеже тѣзи два изговора иматъ тенденция къмъ по ясенъ гласажъ, именно отиватъ къмъ чисто о и а, азъ ги считамъ за по нови въ тия говори, докато първиятъ изговоръ сѣн, лѣн е оня основенъ изговоръ, отъ който произлизатъ сѣтнѣ сички други и който именно е запазенъ и въ най-правилнитѣ старобългарски паметници. И наистина, ако питаме, въ кой отъ днешнитѣ български говори, се отразява най-добрѣ оная старинска употреба на ъ и ъ, що и намираме тѣй идеално запазена въ Зогра. ев., веднага трѣба да посочимъ родопскитѣ говори, дѣто ъ има отдѣленъ изговоръ отъ ъ — било като пълна мека гласна ъ, ъ или ѣ, било че е отразенъ въ мекотата на прѣдходната съгласна: сол, оган, пѣт (пѣтъ), прѣлат, кѣрѣ (кѣръ), глад, цар, уфчар. Още повече, въ тия говори срѣщаме оня сѣщи прѣходъ на ъ и ъ едно въ друго, познатъ намъ отъ Зогра. ев.; защото споредъ каквато е слѣдната сричка — твърда или мека — бива и прѣдходната съгласна твърда или мека, та казватъ отъ една страна: болни, гладни, ситни, но отъ друга: болна, гладна, ситну; отъ една страна: китка, малку, уднасам — отъ друга: китки, малки, да уднасѣм. Не е ли това поразителна прилика съ известната ерова замѣна въ Зогра. евангеле? Не знаемъ точно, какво е било разположението на българскитѣ говори по онуй врѣме, когато се е писало или прѣписвало Зографско евангеле, но имайки прѣдъ видъ, колко на широко се простиратъ днесъ родопскитѣ говори къмъ сѣверъ и къмъ истокъ отъ своя центръ Родопитѣ, не бихме сбъркали, ако приемемъ, че и къмъ юго-западъ тѣ ще са стигали задъ Разлогъ и задъ Солунско, дѣто са се допирали съ о-е говори, както и съ ония говори, въ които са вирѣтели носовкитѣ още по старобългарски изговоръ (жѣ, шѣ), остатъкъ отъ които виждаме въ днешнитѣ солунски села Висока, Зарово, Сухо и Негованъ.

Тази именно областъ около Солунско и най-прилѣга да се счита за изходище на оня езикъ, който става основа за българска и общо-славянска книжнина. Отъ тамъ полѣка-лека този езикъ съ книжнината му се прѣдава на западнитѣ области (около Охридъ), отдѣто му се налага първата вокализация на ероветѣ, а оттамъ и на сѣверозападнитѣ крайнини, дѣто тая вокализация се възпира, доколѣто е могълъ говорниятъ езикъ да наложи свойствата си; прѣдава

¹⁾ Съ ъ означавамъ родопско ѝ (отъ ъ, ъ, ж или ѣ), въ което прѣобладава звукъ о, и съ ѣ означавамъ родопско ѝ, въ което прѣобладава звукъ а. Съ това избѣгвамъ разнитѣ сложни означения на тия звукове.

се и на сѣвероизточнитѣ прѣдѣли, дѣто по свойството на говоритѣ въ тѣхъ тая вокализация се отразява само наполовина.

Въ своето „Разсужденіе о языкѣ Саввиной книги“ (стр. 110—113) Щепкинъ отрича на днешния български езикъ такава нарѣчие, което да е запазило невокализувани и неизравнени ерове. Авторътъ на инакъ прѣкрасното Разсужденіе, види се, не е ималъ на рѣка диалектични материали отъ Родопскитѣ краища, дѣто и до днесъ се пази още хубава разлика въ тъмния (невокализуванъ) изговоръ на ѣ и ѡ и дѣто ѣ гласи като ѣ, ѓ или ѣ, а пѣкъ ѡ — като ѣ, 'ѓ или 'ѣ. Още по чудно, прѣди него Облакъ, който борави съ толкова материали отъ българскитѣ говори, навеждайки примѣри за новобългарскитѣ замѣни за ѣ и ѡ въ Родопскитѣ говори, не дава като че ли никакво значение на изговори като: тѓ^анка, зѓ^ами, тѓвна, а ги смѣта за произлѣзли отъ по-прѣдишни тѣнка, зѣми, тѣвна — тъкмо тѣй, както и со^ан — отъ по-прѣдишно сан; прѣдполага, значи, за Родопскитѣ говори пѣрвична вокализация а-е за ѣ и ѡ. (Мсб. XI. 566). Това е голѣма грѣшка; защото ако бѣше истина, че родопската днешна замѣна ѣ за ѡ иде прѣзъ е, то щѣхме да имаме и намѣсто етимологично е пакъ такава замѣна; а такава нѣщо нѣма; само онова общобѣлг. е, което отговаря на старобѣлг. ѡ, дава въ Родопитѣ сѣщо такава 'ѣ (или 'ѓ, 'ѣ), но това спосрѣщане между ѡ и ѡ говори тъкмо въ полза на прѣкъ прѣходъ отъ ѡ и ѡ въ 'ѣ. Облакъ полага съ право Остромирово евангеле (българскитѣ оригиналѣ) и Савина книга въ областъта на источнитѣ говори (Мсб. XI, 559), ала щѣше да бжде много по точенъ, ако посочеше за изходище на паметници като Остр., Сав. и Зогр. именю югоисточнитѣ говори, отъ които една областъ и днесъ още пази хубава разлика между ѣ и ѡ, та ни дава право да свързваме и откъмъ тая страна старобългарски съ новобългарски.

И тѣй, доволкото познавамъ новобългарскитѣ говори до днесъ, мога да кажа, че откъмъ ѣ и ѡ трѣба да различаваме не само двѣ или три групи, както приема Щепкинъ (Разсужденіе 107—109), а четири, и то:

I. Рупско-родопска група: ѣ = ѣ, ѡ = 'ѣ.

II. Югозападна група: ѣ = ѓ, ѡ = е.

III. Сѣвероизточна група: ѣ = ѣ, ѡ = ѣ и е.

IV. Северозападна група: ѣ = ѣ, ѡ = ѣ.

Най-старото положение откъмъ ѣ и ѡ намираме въ Рупско-Родопската група новобългарски говори, които споредъ това прѣдставляватъ хубава връзка между старо- и новобългарски езикъ, та онова „затрудненіе для признанія непосредственнаго преемства между старославянскимъ и болгарскимъ языкомъ“ (Щепкинъ, 113.) би се наистина отстранило. Но за старобългарско врѣме разположеніето на българскитѣ говори откъмъ замѣната на ѣ и ѡ може да е била друга. Азъ прѣдполагамъ напр., че въ сѣверна и сѣвероизточна България пѣрвата българска вокализация ще е била развита въ по-голѣма мѣра, отволкото днесъ, но отпослѣ, подъ натиска на югоисточнитѣ говори, старитѣ гласежъ на много мѣста се

възстановява. Понеже не знаемъ диалектната разпрѣдѣлба за старо врѣме, за днесъ е доста само да посочимъ, кои нови български говори съ какво се доближаватъ до старобългарски езикъ, па съ врѣме, когато българската диалектология се обогати съ повече материали и студии, ще можемъ да посочиме съ по голѣма сигурностъ оная честита областъ, отдѣто излиза първиятъ славянски книжовенъ езикъ.

И тъй имайки на умъ днешното разположение на българскитѣ говори, можемъ хубаво да нагаждаме за произхода на старитѣ наши паметници само по употребата, у тѣхъ на ероветѣ: ако въ нѣкой паметникъ забѣлѣжимъ, че се пази още старата разлика между ѣ и ѥ и че вокализацията на тия тъмни гласни още не е прокарана, имаме право да твърдимъ, че такъвъ паметникъ откъмъ ѣ и ѥ стои най-близу до днешнитѣ Родопски говори; ако вокализацията на ероветѣ е наполовина прокарана (суфиксни ѣ и ѥ = о и е, коренно ѣ = ѥ = ѣ), ала крайно ѥ се пази още донѣкъдъ, за да означава мекъ изговоръ на прѣходната съгласна, можемъ съ голѣма увѣреностъ да твърдимъ, че имаме работа съ сѣвероизточенъ паметникъ — разбира се, до колкото може да се отдѣля това нарѣчие отъ централнитѣ и сѣверо-западнитѣ *ш-жд*-говори за старо врѣме. Ако въ нѣкой паметникъ намираме, че ѣ и ѥ са напълно вокализувани — или поне, че вокализацията на ероветѣ е твърдѣ честа, можемъ да бждемъ сигурни, че такъвъ паметникъ произхожда отъ югозападни прѣдѣли. Ако най-сетнѣ виждаме, че ѣ и ѥ се вокализуватъ само въ суфикси, а пъкъ въ коренни срички и въ окончания се не пази никаква разлика между ѣ и ѥ — това, покрай други нѣкои западнобългарски свойства, е признакъ на *у*-нарѣчие, т. е. такъвъ паметникъ е или изъ областъта на сѣверозападнитѣ *ч-ш*-говори, или пъкъ изъ областъта на сѣверомакедонскитѣ *к'-г'*-говори. А понеже въ областъта на *ч-ш*-говори не е извѣстно до сега нѣкое книжовно срѣдище отъ старо врѣме, то можемъ почти винаги да отнасяме такива паметници къмъ сѣверомакедонската областъ, за която имаме достовѣрни свѣдѣния, че е била въ старо врѣме обилно книжовно огнище за голѣмъ кръгъ околни крайнини.

Добрѣйшово евангеле е тъкмо такъвъ паметникъ, прѣписанъ нѣйдѣ въ сѣверна Македония отъ южномакедонски изводъ, зарадъ това въ него забѣлѣзваме отъ една страна вокализация на ѣ и ѥ, отъ друга — изравнение на сжшитѣ гласни.

А понеже къмъ тия двѣ диалектични влияния се примѣсватъ и графичнитѣ особености на разни правописни школи, може лесно да си обяснимъ тая голѣма шарения, която владѣе въ Добрѣйшово евангеле откъмъ ѣ и ѥ, и споредъ която често пѣти една и сжща дума се пише на три-четири начина (срв. дъниѣ, дѣниѣ, дниѣ, дениѣ; чѣти, чѣти, чти и чѣти!). Но при сичкото разнообразие въ правописната употреба на ѣ и ѥ пакъ прозиратъ хубаво тритѣ фонетични промѣни съ тѣхъ, свойствени и днесъ на общобългарски езикъ. Ето споредъ тия три

промѣни ще групирамъ и думитѣ съ ъ и ѧ въ Добрѣйшово евангеле, за да прѣдставя нагледно, какво е правописното и фонетично положение на тоя паметникъ откъмъ тая страна.

По отношение къмъ старобългарската правилна употреба на ъ и ѧ въ Добрѣйшово евангеле забѣлзваме слѣднитѣ три фонетични отклонения, основани, разбира се, върху живъ говоръ:

1) или ъ и ѧ се изчезнали, т. е. изгубили своятъ прѣдполагаемъ изговоръ;

2) или са се вокализували, т. е. приели ясенъ гласежъ о и е;

3) или пъкъ са се изравнили помежду си, т. е. и двата възприели еднакъвъ тѣменъ гласежъ ѝ.

Но и въ тритѣ случая ъ и ѧ освѣнъ съ новата си звукова стойност идватъ и по старому и то, разбира се, повече по правописна традиция, а не че въ самия говоръ на прѣписвача е запазенъ още старъ изговоръ на ъ и ѧ.

1. ъ и ѧ изчезватъ.

Ероветѣ изчезватъ въ отворени срички и то прѣдимно въ крайни и суфиксни срички, докато въ коренни срички не винаги. Но както въ края тѣй и въ срѣдата въ такива случаи ъ и ѧ са изравниени правописно тѣй, че се пишатъ често едно намѣсто друго, безъ да иматъ нѣкоя фонетична стойностъ; ето защо срѣщаме отъ една страна: Бѧ дома 5^а, дѧ нечистѧ 5^а, вѣсъ 6^а, оукроуѧ 6^а, стоѧщиѧ 7^а, снѧ 9^а, Бѧмѧ, вѧдетѧ 9^а, животѧ 10^а, члѧкъ 10^а, прѣстоѧль 21^а, ѿ врагѧ нашиѧ 22^а, пророкѧ 22^а, грѣѧѧ нашиѧ 23^а, въ днѧѧ мнозѣѧ 25^а, Пилатѧ 67^а, сътѧникѧ 69^а, праздѧникѧ 83^а, съборѧ 95^а, въ тѧ денѧ 109^а и пр.; а отъ друга: аврамѧль 13^а, ѧковѧль 13^а, заповѣдѧ 14^а, мѣдѧ 14^а, радостѧ 19^а, денѧ 29^а, корабѧль 33^а, сътворѧ 40^а, кръвѧ 47^а, кокошѧ 49^а, солѧ 51^а, свѣдѣтелѧ 56^а, данѧ 61^а (сщ. ж. р.), оучителѧ 65^а, шкителѧ 65^а, прѣломѧ 65^а, црѧ 67^а, благодѣтѧ 73^а, корабѧ 84^а, ноцѧ 92^а, печѣлѧ 109^а, шсокѧ 117^а, сѣтѧ 119^а и пр. По такова писане едва ли може друго да се заключи, освѣнъ че ъ и ѧ не са имали въ краесловието вече никакво фонетично значение. Забѣлзвамъ обаче веднага, че въ нѣкои думи и форми се прѣдпочита ъ прѣдъ ѧ, а именно: прѣдлози вѧ, вѧслѣдѧ, формата за 1. л. мн. у глаголитѣ -мѧ, родит. п. мн. ч. и аор. причастия за м. р. ед. ч. им. пад. (шѣдѧ) се пишатъ почти редовно съ ъ. Това писане може да е напосто механическо слѣдствие отъ оня калиграфски принципъ, за който споменахъ по-горѣ, ала нека се има прѣдъ видъ изговоръ ко за вѧ и мо въ 1. л. мн. ч., както и оконч. ѧ за род. пад.

Краенъ ъ е билъ изговаряяъ освѣнъ прѣдъ показни мѣстоимения, дѣто може да се смѣта като суфиксенъ (дѧнѧтъ 64^а, члѧкъсъ 67^а, 69^а), още и у самитѣ мѣстоимения, кога стоятъ прѣдъ сществителни: вѧ тѧ чѣсъ 25^а, 39^а, 79^а, вѧ тѧ денѧ 39^а, 118^а, вѧ тѧ чѣсъ 44^а, 61^а,

въ тѣ дѣнѣ 105⁶, 109^а, 109⁶. Въ такива случаи отпослѣ се ввежда особено означение на тѣ, като му се туря двоенъ гравпсѣ или акутъ, за да се изтъкне изключителниятъ му изговоръ; сзикѣтъ пѣкъ отъ свои страна подкрѣпи това крайно тѣ съ едно и — отъ мѣстоимение и-та-ю), та се получаватъ форми тѣи (таа, тою), сѣй (саа, сою), свойствени и днесъ на пѣкои бѣлгарски говори, а тука вж. 16⁶, 89⁶, 120⁶, 35², 87⁶. Но инакъ крайни тѣ и љ са биле вече изчезнали безъ никакви дѣри въ езика на Добрш. евангелие. Може би, както и по горѣ споменахъ, само въ род. п. м. н. дѣто въ Добрш. ев. почти редовно се пише тѣ, и дѣто въ сръбскитѣ паметници стои ту ља, ту љъ, да се с пазилъ още стариятъ изговоръ на крайния тѣ.

Макаръ че тѣ и љ въ края на думитѣ да са биле вече безъ звукова стойностъ, тѣ си се пишатъ пакъ редовно, разбира се, по стара традиция, обаче безъ да се прави разлика помежду имъ. Тѣ се изпуцатъ само въ случаи, когато думата, въ която стоятъ, се съедини съ друга и образува едно общо ацентно цѣло; а това се случва при сичкитѣ енклитични думици, каквито са: прѣдлози, кратки лични мѣстоимения ма, та, са, ти, вѣи и частици: же, ко, ли. Нѣйдѣ е означено това изпуцане на еровотѣ съ знакъ ' или ", но въ повечето случаи нѣма никакъвъ знакъ.

Примѣри за изпуцане на еровотѣ.

а) У прѣдлози. Отъ прѣдлозитѣ най-често и кажи редовно губи своятъ тѣ прѣдлогъ отъ. койго се пише почти винаги съ титла: ѿ и само рѣдко-рѣдко идва цѣло написанъ — ѿтъ, ѿтъ, или безъ еръ: ѿтнѣа 41^а, ѿтселѣ 65^а.

Отъ другитѣ прѣдлози най-често губятъ своятъ еръ краткитѣ прѣдлози, именно:

сѣ: снимѣ 4^а, 6^а, 16^а, 17⁶, 22⁶, 31⁶, 32⁶, 35⁶, 36^а, 36⁶, 65^а, снѣсе 12^а (bis), 85^а, снижнѣго краа 16^а, снѣж 22^а (3 пѣти), 79^а, 97⁶, смѣжемѣ 25^а, снима 26^а, 71^а, спѣнами 36⁶, снами 37⁶, снѣти 41^а, стобож 50^а, сними 51⁶, 77^а, свами 66⁶, снимѣ 70^а, 86⁶, снама 71⁶.

кѣ: кнемоу 5⁶, 10⁶, 12^а, 13^а, 14^а, 19⁶, 26^а, 27^а, 28⁶, 30⁶, 37⁶, 41^а (bis), 43^а, 48^а, 53^а, 55⁶, 57⁶, 58^а, 64⁶, 68^а, 75⁶, 77⁶, кнѣимѣ 13^а, кнѣимѣ 12⁶, 18^а, 20^а, 24^а, 27^а (bis), 32⁶, 34⁶, 35^а, 38^а, 44^а, 49⁶, 51^а, 51⁶, 55⁶, 60⁶, 61⁶, 63^а, 67⁶, 68⁶, 72^а, 79^а, кнѣимѣ 7⁶, кнѣи 11^а, 20⁶, ктомоу 11^а, 53^а, 61^а, 86⁶, ксѣвѣк 12⁶, 57⁶, 71^а, ктѣвѣк 20^а, 49^а, 54^а, кнѣима 26^а, 71^а, кнѣимѣ 29⁶ (bis), ксѣмоу 49⁶, кплатоу 70^а, дѣвѣк 75^а, 88⁶, 99⁶, 100⁶, 101^а, 104⁶, ксѣмоноу 31^а, 31⁶, квалѣ 107⁶.

вѣ: вниѣже 3^а, 16^а, 23^а, 82⁶, всѣботѣ 4^а, 48^а, 49⁶, вкорабѣ 6⁶, вживотѣ 10^а, 79⁶, внаѣже 20⁶, 62⁶, 71⁶, втиа дни 21^а, вдомѣ 22^а, 33⁶, втѣи странѣ 23⁶, ста вниѣхъ 23⁶, внемѣ 24⁶, 78⁶, 87⁶, 117^а, втѣхъ 26^а, вназаретѣ 26^а, внавечерѣ 26^а, вриѣкѣ 27^а, 37^а, вжитницѣ 27^а, вчѣскѣ 28⁶, вназаретѣ 29^а, внемѣже 29^а, 70^а, вдомѣ 30⁶, 32⁶, 34⁶, 38⁶, 40⁶, вдомоу 32⁶, 58^а, всрѣдѣж 32⁶, вкорабѣ 33^а, вна 37^а, в развоинникѣ 40⁶, всѣвѣк

42°, 70°, 83°, вѣжже 48°, 80°, 82°, вѣе (въ нѣ) 56°, вѣихъ 65°, вѣаю 71°, вѣдѣжък 80°, вѣродѣк89°, вѣего 91°, 98°, 101°, вѣирѣ 102°, вѣихъ 110°, вѣжжж116°.

Слѣдъ това изъ и прѣдъ вече по рѣдко: изнарода 5°, измртвѣихъ 8°, изъ винограда 12°, 61°, изнѣжже 17°, изнего 30°, 78°, изнегоже 33°, изъ домоу 38°; прѣднимъ 34°, 41°, 49°, 77°, прѣдвѣсѣми 34°, прѣдлицемъ 37°, 38°, прѣдними 70°, 94°, 101°, прѣднимъ 20°, 49°, 77°, прѣдними 70°, прѣдними 72°, и прѣд | множ 28°; послѣднѣятъ примѣръ може да е погрѣшенъ.

Останалитѣ прѣдлози вдатъ съвсѣмъ рѣдко безъ ерь:

надъ: надвами 45°, наднимже 74°, наднѣа 30°, надниже 74°.

вѣзъ: вѣзнарода 64°, вѣзнего 73°.

б) ѣ или ѣ изпада прѣдъ енклитични мѣстоименія и то най-често прѣдъ сѣ: штвержетсѣ 1°, 35°, съблзнитсѣ 2°, шчищѣтсѣ 2°, събждетсѣ 4°, вѣмисѣ 12°, самсѣ 14°, 40°, наоучилсѣ 19°, събждѣтсѣ 20°, вѣцаритсѣ 21°, клѣтсѣ 22°, избавѣшѣмсѣ 22°, испѣнитсѣ 26°, 63°, смѣритсѣ 26°, 50°, 56°, постыдитсѣ 36° (bis), прѣжжѣтсѣ 36°, молихсѣ 36°, чоуджѣмсѣ 37°, вѣзвратитсѣ 38°, 55°, шмѣтѣтсѣ 39°, повиноужтсѣ 39°, мнитсѣ 40°, 65°, 77°, и пр. шѣметсѣ 41°, шѣрѣзѣтсѣ 41°, шѣрѣзѣтсѣ 41°, вѣшржжитсѣ 42°, събвѣражѣмсѣ 42°, просвѣраѣтсѣ 43°, мѣститсѣ 44°, вѣзыщѣтсѣ 44°, шѣрѣтсѣ 44°, разоумѣтсѣ 44°, оуслышитсѣ 44°, вѣница 44° (намѣсто вѣнитсѣ), шѣпоуститсѣ 44°, троуждѣтсѣ 45°, приближѣтсѣ 46°, прѣпошѣтсѣ 46°, кончѣжтсѣ 47°, 65°, вѣкыснетсѣ 48°, спасажѣшихсѣ 48°, шѣтавлѣтсѣ 49°, вѣзнесѣтсѣ 50°, 56°, наплѣнитсѣ 50°, шѣрѣтсѣ 51°, шѣолитсѣ 51°, вѣсѣлимсѣ 52°, вѣзвѣселѣлсѣ 53°, дрѣжитсѣ 53°, съвѣтитсѣ 55°, шѣвитсѣ 55°, съвѣрѣжтсѣ 55°, надѣжѣшимсѣ 56°, скончѣжтсѣ 57°, 63°, 103°, поржгажтсѣ 57°, потѣщѣвсѣ 58°, потѣщѣвсѣ 58°, оуѣрамлѣжѣтсѣ 61°, съкроушитсѣ 61°, женѣтсѣ 62°, разоритсѣ 62°, прилоучитсѣ 63°, дѣвигнѣтсѣ 64°, пролиѣветсѣ 65°, нариѣдѣтсѣ 65°, приключѣшихсѣ 71°, надѣхѣомсѣ 71°, прѣклонилсѣ 71°, съвѣтитсѣ 73°, шѣвитсѣ 74°, глѣтсѣ 74°, шѣличѣтсѣ 77°, шѣвѣтсѣ 77°, радѣуетсѣ 77°, прикасѣжтсѣ 78°, вѣждѣдѣтсѣ 78°, клѣнѣемсѣ 79°, поклонѣтсѣ 79°, нариѣдетсѣ 80°, вѣзмѣжитсѣ 81°, вѣзѣалчѣтсѣ 85°, неоучѣвсѣ 87°, поклонсѣ 89°, вѣсклонсѣ 89°, вѣзѣрадовѣлсѣ 92°, родилсѣ 94°, спасѣтсѣ 94°, да прослѣвитсѣ 96°, недѣомѣсѣлѣжѣмсѣ 103°, прослѣвѣихсѣ 110°, родѣихсѣ 113°. Може да се каже, че ѣ или ѣ се изпуѣа послѣдовѣтелно прѣдъ сѣ, а се задѣрѣжа само въ изѣлючѣтелни случѣи.

Прѣдъ мѣ: блѣжѣтмѣ 21°, испѣвѣстмѣ 44°, приѣмѣжтмѣ 53°, сънѣвѣстмѣ 76°, шѣблѣчѣетмѣ 91°, знѣжтмѣ 95°, знѣетмѣ 95°, съблѣдетмѣ 99°, шнѣмѣ прослѣвѣитѣ 108°, рѣзлѣювилмѣ 111°, вѣдѣвѣмѣ 118°.

Прѣдъ тѣ: вѣмѣтѣ 30°, вѣдѣхѣтѣ 75°, прослѣвѣихѣтѣ 110°, инѣтѣ пошѣетѣ 120°.

Прѣдъ мѣ: подѣваѣтмѣ 30°, 49°, 58°, тѣворѣтмѣ 56°, дѣжмѣ 78°.

Прѣдъ ти: въздаѣти 40°, рѣхѣти 75°, даѣти ѡи 78°.

Прѣдъ ны само: оучилны еси 48°.

Прѣдъ вы: напоитвы 9°, шбращетвы 15°, срѣшетвы 64°, संबодитвы 91°, разоумѣжтвы 104°, избрѣхтвы 107°, положихтвы 107°.

Веднѣшъ се срѣща и прѣдъ моу: далмоу еси 110°.

в) Прѣдъ други енклитични частици. Най-често, речи редовно, прѣдъ же: имже 4°, 54°, 58°, 65°, 118°, тѣмже 10°, 21°, 42°, ни шкомѣже 13°, шнже 4°, 10°, 13°, 17°, 27°, 30°, 30°, 33°, 34°, 35°, 38°, 40°, 40°, 42°, 42°, 43°, 47°, 48°, 56°, 57°, 61°, 63°, 65°, 67°, 68°, 68°, 76°, 79°, 82°, 113°, видѣвже 16°, 31°, 57°, 66°, 84°, по сиѣже 17°, 20°, шниѣже 19°, на шковже 20°, шниѣже 23°, 82°, шнемже 29°, 70°, 117°, вѣставже 30°, чѣжшемже 27°, разоумѣвже 32°, шметажшемже сѣ имѣ 33°, вѣнже (денѣ) 34°, 38°, 46°, 46°, 55°, 55°, 57°, 64°, 84°, шнемже 35°, пришѣдже 34°, приемже 35°, швѣщавже 35°, 37°, 37°, 69°, самарѣнинже 40°, вѣшѣдже 43°, шнединѣмже 43°, шниѣже 44°, начѣтже 44°, пришѣтже 46°, иѣже 47°, оузрѣвже 48°, стѣнимже 50°, разгневѣвже 52°, идѣшемже 54°, единже 54°, слышѣвже 56°, 61°, 94°, ставже 57°, 58°, прозрѣтже 57°, слышѣшемже 58°, 62°, на немже 61°, ни ш комже 62°, вѣзрѣвже 62°, начинашшемже 64°, Шилѣтже 67°, 68°, Иродже 68°, вѣ томже 69°, вѣслѣдже 70°, шниѣже 71°, наднимже 74°, самже 76°, шѣѣмже 80°, пришѣтже 83°, вѣмже 94°, по тоуждемже 94°, на немже 96°, потомже 96°, каменже 98°, шбрѣтже 100°, приемже 104°, васже 107°, Симонже 110°, сѣтже 120°.

Прѣдъ ли: не имѣти 4°, не пришѣти 12°, дамѣли 13°, достонѣли 13°, вечерѣли 15°, шпѣсѣти 16°, не шѣтѣли птицѣ 44°, не шрѣшѣѣти 48°, не изметѣли 49°, не сѣдѣли 51°, не шставитѣли 51°, не вѣжизѣѣти 51°, не рѣѣти 54°, десѣтѣли 54°, шбращѣти 56°, достонѣли 61°, можѣти 75°, довлѣѣти 83°, рѣхѣли ти 98°, ш семѣли 109°.

Прѣдъ во: азѣво 33°, 110°, всѣкѣво 41°, всѣхѣво сиѣхѣ 45°, подобѣтво 63°, вѣстанѣтво 63°, вѣдѣтво 63°, шѣко и сѣѣтво 64°, галилѣшѣнинѣво 67°, не вѣдѣтѣво 69°, самѣво 76°, 79°, 83°, шсемѣво 79°, 104°, анѣлѣво 80°, вѣдѣтѣво 94°, сѣѣмѣво 103°.

г) Прѣдъ нѣкои кратки глаголни форми.

Прѣдъ вѣк: изгѣвѣлѣвѣкѣ 53°, правѣденѣвѣкѣ 69°, проситѣлѣвѣкѣ 92°, ирѣпоисанѣвѣкѣ 102°, близѣвѣкѣ 115°.

Прѣдъ ки: кто иѣѣи вѣѣѣи вѣѣлѣ 37°, радѣи вѣѣлѣ 92°, не могѣлѣи 94°. Веднѣшъ и прѣдъ вѣѣѣѣ: видѣѣиѣѣѣѣ 17°.

При това трѣба да забѣлѣжа, че вѣ нѣкои случаи като че нарочно се задѣржа крайниѣтъ ерѣ, маѣварѣ да стои при енклитични думѣ. То бѣва: 1) кога слѣдѣ ерѣѣтъ слѣдѣва дума сѣ начална гласна; тѣѣ напр. прѣдѣ кратѣѣѣѣ енклитични мѣстоимѣниѣ и, ѣж и ѣж нѣѣѣѣѣ пѣѣѣѣ не изпада ерѣѣѣѣ: погоуѣѣѣѣ ѣѣ 1°, обрѣѣѣѣѣѣ ѣѣ 1°, шставѣѣѣ ѣѣ 6°, погоуѣѣѣѣѣ ѣѣ 7°, поѣѣѣѣѣ ѣѣ 61°, сѣѣѣѣѣѣѣ ѣѣ 100°, посадѣѣѣѣ ѣѣ 46°, шбращѣѣѣѣ ѣѣ 51°, шбрѣѣѣѣѣ ѣѣ 51°, похѣѣѣѣѣѣѣ и 8°, шбрѣѣѣѣѣѣѣ и, изгонѣѣѣѣ ѣѣ 94°, 51°; ѣѣ-тѣѣѣѣ сѣѣѣѣѣ: вѣ ѣѣѣ 1°, вѣ ѣѣѣ 1°, вѣ оуѣѣѣ ѣѣѣ 5°, вѣ ѣѣѣѣѣѣѣ 5°.

въ истинж 19°, въ шнѣ дѣнѣ 49°, въ шгнѣ 8°, нзъ шелака 8°, къ оученикомъ 8°, съ юден 77°, къ иваноу 77°, къ шцоу 83°, къ архие-решии 89°, къ анѣнк 112°, изыжтрѣждоу 41° и пр.

2) Когато слѣдъ ерѣтъ слѣдва дума, която начева съ сжща съгласна, каквато е прѣдъ ерѣтъ, или пѣкъ ней сродна: съблжжнѣтъ тл 10° (bis), съблжжнѣтъ тл 10°, штъ тждоу 10°, възмжтъ тл 29°, швѣстжпжтъ тл 60°, разбжжтъ тл 60°, шбращъ же сл 68°, 74°, 120°, зовѣтъ тл 97°, прославитъ тл 109°, вашъ же 45°, вѣсаждъ же 40°, троуждъ сл 78°, вѣлѣзъ же 31°. Забѣлѣжи още: дастъ сл 6°, проповѣстъ сл 44°, шбращъ сл 7°, 51°, 65°.

Това сжщо правило струва, както ще видимъ, и за срѣдосло-вието, дѣто ъ и ѣ тѣй сжщо си оставатъ прѣдъ гласни и слѣдъ еднородни съгласни; срв. швѣемъ 9°, легъко 3°, истинѣно 82°.

При съединението на прѣдлози съ имена и глаголи, за да обра-зуютъ сложни думи, виждаме сжща двойкостъ: нѣйдѣ си оставатъ прѣдложнитѣ ерове по старому, нѣйдѣ са изпуснати; старото писане наддѣлява само у прѣдлогъ вѣ, балансира се съ новото (безъ ъ) у прѣдлогъ съ, докато у другитѣ прѣдлози ъ правилно се изпуца, както ще се види отъ слѣдното съпоставяне:

Бъ или вѣ: вѣстажтъ 2°, вѣставше 21°, вѣ-ставка 5°, 41°, вѣстати 7°, 35°, 41°, вѣстанжтъ 13°, вѣста 29°, вѣзрѣк 5°, вѣзрѣкѣ 6°, 35°, 61°, 62°, вѣзрѣкше 8°, вѣзрѣкши 1°, вѣвръгжтъ 10°, вѣ-слѣдъ 31°, 32°, 33°, 36°, 37°, 38°, 51°, 57°, 58°, 63°, 66°, 68°; вѣпрашаше 6°, вѣпрашашж 8°, 27°, вѣпроси 57°, вѣпросити 14°, вѣдасть 12°, 37°, 58°, вѣдакъ 15°; вѣистинж 19°, и пр. (ви-наги тѣй!), вѣшедъ 11°, 20°, 60°, вѣшедше 19°, 64°, 100°, 48°, 69°; вѣпадшомоу 40°, вѣмѣтажж 14°, вѣжегъ 43°, вѣниде 30°, 40°, 103°, вѣни-досте 79°, вѣнити, 50° 56°, 57°, вѣнидошж 37°, вѣнемиѣте 44°, 64°, вѣнести 32°, вѣведи 41°, 50°, вѣшржжитсѣ 42°, вѣходжши 43°, вѣходжтъ 63°, вѣкоупѣ 67°, вѣкысетсѣ 48°, вѣкоуситъ 50°, вѣселитсѣ 48°, вѣлѣзъже 31°, вѣлѣзъ 6°, вѣлѣзъше 84°, вѣнжтрѣждоу 55°, вѣзати 6°.

Бѣ: вниде 4°, 29°, 30°, 37°, 50°, 84°, внити 10°, 33°, 34°, 48°, 52°, 55°, 57°, 58°, внидошж 33°, 84°, внидѣте 34°, 38° (bis) 66°, внидосте 44°, внидоста 56°, вложи 5°, вложитѣ 37°, влѣзе 58°, внезапж 23°, 36°, 64°, внегда 35°.

Изпускането на ъ зависи тукъ вѣроятно отъ фонетични при-чини: изпуца се (и то не винаги) само прѣдъ съгласни н и л. Забѣ-лѣжи, че и отъ самостояния прѣдлогъ вѣ ъ изчезва най-често прѣдъ думи съ начално н; вж. стр. 33 и 34.

Не тѣй явно личи причината, защо се изпуца или задържа ъ у прѣдлогъ съ, понеже двѣтѣ съпоставени групи са си почти еднакви:

Съ: сътворитъ(ъ) 9°, 20°, 21° (bis), 26°, 47°, сътворити 22°, 24°, сътворите 26°, 45°, 65°, сътворимъ 27° (bis) 98°, сътворше 31°, сътворишж 35°, сътвори 40°, 46°, сътвориля 43°, 88°, сътвориж 45°, 53° (bis) 56°, 59°, сътворихъ 79°, съблзнитса 2°, 9°, съблзжъ | нкеть 54°, съчтени 1°, съвършение 21°, съкроушениа 29° (bis), съкроушитса 61°, съвлъкше 40°, съгладовъше 61°, съблюдетъ ѡж 100°, съкры са 101°, съмръти 65°, 68°, 81°, 99°, съмрътно 18°, 23° и пр. — винаги съмр= или съмр=; сънкста 4°, съвкть 4°, да събждетса 4°, 20°, 101°, сърицетса 9°, съдѣла, съкыше 23°, съвъкоуплѣжши 24°, съвереть 27°, 42°, 55°, съверж 45°, 57°, съвирахж 31°, съжежетъ 27°, съгънжвъ 29°, съвыстса 29°, на съворицихъ 30° (bis), съворица 63°, на съворъ 67°, Ѡ съворицъ 102°, съворицоу 33°, съшедше са 44°, съдѣа 53°, съминѣниемъ 55°, съвѣдѣниемъ 89°, съвкть 90°, съмжшени 72°, съсжди 55°, съниде 56°, 76°, сънидажъ 62°, сънкстмъ 76°.

Че и тукъ изговорътъ ще е билъ пò близу до новобългарски, свидѣтелстватъ асимилации като: въ зборици 29°, изъ зборица 30°, на зборицихъ 43°, въ зборицихъ 112°, които се посрѣщатъ твърдѣ хубаво съ днешнитѣ: збор, зборище.

У другитѣ прѣдлови (изъ, възъ, отъ, разъ, овъ) ерътъ правилно изпада и твърдѣ рѣдео сж случантѣ съ запазенъ еръ; па и ако е запазенъ, нѣ винаги означава живъ изговоръ, както ще се види отъ слѣднитѣ примѣри, дѣто имаме отъ една страна

изъ: изъшѣдъ 5°, изъшѣдшѣ 17°, изъшѣдшж 33°, изъгнашж 60°, изъшѣлъ 109°; отъ друга страна —

из-, ис-: издъше 16° (bis), 69°, изгна 17°, избавлѣшемса 22°, изведше 31°, 61°, изгывѣлѣк 55°, изврахъ въ 107°, изгнашж 94°, 107°; освѣтъ обивновената асимилация прѣдъ к, п, т, срѣщатъ се още: ицѣлѣк 66°, 67°, ицѣлѣкшоумоу 81°, ишѣдъ 5°, 66°, 67°, иждѣнж 85°.

възъ: възъинграса 21°, възъалка 28°, възъвращъше 35°, възъвращжса 40°, възъ | вранисте 44°, възъглатъ 44°, възъходжшоу-

Съ: снидеши 3°, сниде 21°, 26°, 27°, снидеть 37°, снитиса 51°, снидохъ 85°, снѣмъ 65°, снѣдно 119°, смѣренъ 3°, 21°, смѣритса 26°, смотрите 45°, сматеса 20°, смислѣше 23°, смислжца 33°, смѣси 47°, свѣщашж 64°, свѣсишж 32°, свѣтникъ 70°, свѣдѣтеле 72°, свѣдѣтелствуетъ 73° (bis), свѣдѣтелствова 82°, свѣзавше 112°, сказемо 16°, 75°, сказа 24°, сказахж 24°, въ скровѣк 43°, скажж 44°, скончѣшжса 25°, скончавше имъ 28°, скончѣти 36°, 66°, слони 35°, на съворицихъ 31°, съворица 44°, сподовѣшши 62°, спадша 39°, стазани 77°, стазатиса 6°, 8°, стазасте 8° (сѣ тава), створи 4°, 7°, 22°, 29°, 32°, 33° (bis), 37°, 50°, 52°, 56°, створимъ 8°, 36°, створишж 8°, 35°, створиля 10°, створитъ 12°, створисте 11°, 60°, створити 65°, створъ 76°, створше 82°, створили 58°, скрежецетъ 8°, скръвенъ 57°, свитъ 117°.

емоу 54⁶, възъ | ницетъ 55⁶, възвърацацѣхъса 69⁶, възвълѣзе 58^а, възвълчетса 85^а, възвърати 58⁶, възвъгласи 113^а, възвъныше 116^а.

въз-, въс-: въздвижение 1⁶, възсхъщахъ 2⁶, възнесахъ 3^а, възглаголахъ 4^а, възлюбени 4⁶, 8^а, възвъкстѣхъ 4⁶, въздасть 6^а, въздахънхъ 5⁶, 6^а, възложитъ 5⁶, 6⁶, възлож | рѣцѣ 7^а, възведе 7⁶, възкръснетъ 8^а, възможна 9^а, 57^а, възможехъ 9⁶, възлюбиши 14^а, възлежѣхъ 15^а, възлиа 15^а, възкръсь 17^а, възнесе са 18^а, възвратишъ са 24^а, възвратиста са 25⁶, възвъкзыше 32^а, възврати са 33^а, възвъкстоуи 38^а, въздашти 40⁶, възвеселиса 53^а, възнесетса 56⁶, възгнѣтивше 67^а, възвращахъ са 70^а, 70⁶, възждадетса 78⁶, възмѣтитса 81^а, възклонже 89⁶, възрадовалса 92^а, възлюбихъвѣ 106⁶.

отъ: отвѣщахъ 9⁶, отвѣща 13⁶, отвѣщаи 10^а, отвѣждоу 10⁶, отвѣщавже 37⁶, отвѣленъ 17^а. Сички други примѣри се пишеть съ ѿ или отъ.

Такава сѣщо е употрѣбата на прѣдлози прѣдъ, подъ, овъ, безъ и подъ, отъ които има само слѣднитѣ примѣри съ тъ: прѣдълагать 6^а, прѣдъстож 20^а, прѣдъсѣданиа 43⁶, 49⁶, 62⁶, подъклонити 38^а, безъочѣствени 41⁶, овѣстѣхъ тѣ 60^а, овѣданиемъ 64^а, овѣатъ 73^а.

разъ се пише само безъ тъ: разлѣхъ 1^а, разкръзи са 5⁶, разкръзоста са 5⁶, разгнѣхъ 29^а, различни 30⁶, разгнѣхъ 52⁶, развѣхъ тѣ 60^а; само: расъ | чететь 51^а. Туъ причината е вѣроятно тая, че прѣдлогъ разъ се не употрѣбѣва като самостоевъ прѣдлогъ прѣдъ сѣществителни, а само въ сѣединение съ глаголи.

Сѣщо тѣй са изчезнали ероветѣ и въ сички отворени суффиксни срички — дѣто отсѣтственото имъ не причипява мѣчнотия за изговоръ; това се вижда отъ многобройнитѣ случаи, дѣто на такива мѣста се не пише никакъвъ еръ. Обаче правописната традиция и туъ указва своето влияние, та се явяватъ едни и сѣщи думи и форми съ двоенъ правописъ: съ еръ (билъ той тъ или ѣ) и безъ еръ. Но при сичката правописна бърканица назира се пакъ хубаво живъ изговоръ; защото случаетѣ съ запазенъ еръ се срѣщатъ повече тамъ, дѣто би се прѣдполагало, че се е изговарялъ нѣкой звукъ прѣдъ суффиксната съгласна, и наопаки — по малко се срѣщатъ тамъ, дѣто не е имало фонетична потрѣба отъ еръ. Това се вижда най хубаво у суффикси -ни и -тъш (-ъш) отъ една страна и у суффикси -ск и -ствъ — отъ друга: докато случаетѣ съ запазенъ тъ (или ѣ) у първитѣ суффикси са твърдѣ малко, то наопаки пѣкъ сѣщитѣ случаи у вторитѣ суффикси са толкова много, че неволно ти налагатъ фонетично правило: ни или тш + гласна дава -н или -ш, а пѣкъ ск или ствъ запазва винаги изговоръ скъ или ствъ-.

За да се види, какъ сѣ употрѣбени ероветѣ въ ония суффикси, когато слѣдъ суффиксната съгласна слѣдѣа цѣлна гласна, давамъ успоредно сичкитѣ случаи съ и безъ ерове у суффикси ни, тш, ѣц, тѣк, ѣл, тѣв, ѣм, ѣд и тѣт.

Суфиксъ ьн съ изпунатъ ь.

Слѣдъ изпадането на ь се получаватъ слѣднитѣ консонатни групи, споредъ които и наредихъ примѣритѣ:

- сн -: небеснымъ 1^а, шпрѣснокъ 15^о, 64^о, ш деснжж 17^а, 18^а, 19^о, 62^а, 67^о, 69^а, въскрѣсное 17^а, ложесна 24^о, тѣлеснымъ 27^о, небеснымъ 38^а, 48^о, 1¹, небснаго 1¹, нѣсныи 41^а, нѣсное 48^о, тѣснама 48^о, шпрѣсночны 64^о, десною 112^а.

- зн -: празникъ 15^а, 64^о, добровразны 16^о, праздникъ 21^о, 25^о, 80^а, 80^о, 87^а, 102^а, праздникъ 100^о, непразнож 23^о, непразнымъ 63^о, праздниковы 68^о.

- шн -: домашни 1^о, грѣшникомъ 3^а, грѣшници 51^о, грѣшницѣ 51^о, 52^а, грѣшники 32^о, 51^о, грѣшномоу 56^а, 58^а, грѣшникъ 70^о, грѣшника 94^а, грѣшнѣма 7^о, грѣшнѣмъ 47^о, днешнѣго 3^о, кошницъ 6^а, 6^о, 35^о, 83^о, пристрашни 8^а, 72^а, пристрашнѣма 70^о, брашна 27^а, 35^а, 78^а, брашно 79^а, 79^о, 84^о, грѣшныхъ 32^о, внѣшнее 43^а, гороушноу 48^о, пристрашны 72^а.

- жн -: ѿ книжникъ 7^а, 13^о, 14^о, 35^о, книжники 8^о (bis), книжници 8^а, 11^о, 14^а, 32^а, 32^о, 43^о (ter), 51^о, 60^а, 60^о, 61^а, 62^а и се тава до края; възможно 9^а, тръжникомъ 11^а, 76^а, ближнѣго 14^а, 40^а, нижнѣго 16^а, ѿ нижнихъ 90^а, вышнѣго 16^а, 20^о, 21^а, 22^о, ѿ вышнихъ 90^о, неджжнѣма 18^а, 38^о, длъжнкоу 41^а, длъжники 53^а, пѣнжжники 76^а, длъжни 47^о, 54^о, 103^а, 114^о, оупражнѣтеъ 47^о, невозможно 49^а, възможнама 57^а, прилежно 51^о, 68^а, 68^о, прилежнѣ 66^о, неджжны 83^а, пожницъ 112^а.

- дн -: праведника 1^о, праведникъ 51^о, праведниче 1^о, праведнымъ 50^а, неправедныи 56^а, праведничж 1^о, праведнаго 44^а, неправедници 56^а (bis), неправеднаго 53^о (bis), въ неправеднѣма 53^о, праведници 61^а, 1², праведнѣ 61^о, снѣдно 72^а, 119^а, праведны 111^а, едно 4^о, штраднѣ 3^а, 3^о, сждны 3^а, 3^о, виноградныи 12^о, 61^а, наследникъ 12^о, 61^а, праведна 19^о, господнѣ 21^а, ехиднова 26^о, праведники 32^о, послѣднѣа 42^о, послѣднею 50^а, послѣднжж 47^а, послѣднии 49^а (bis), 85^а, 88^о, 97^о, прѣднии 49^а (bis), на прѣднемъ 49^о, водныи 49^о, вѣднѣма 50^о, оугодна 91^а, нескждно 121^а, изъ оустъ младнечъ 16¹.

- тн -: весчѣтна 12^о, свѣтникъ 16^о, 70^а, сотникъ 16^о, страстнаго 16^о, смъртътное 18^а, шкрѣстныхъ 22^а, смъртътнѣи 23^а, стропетнама 26^о, житницъ 27^а, 45^а, сжкотныи 29^а, причастникомъ 31^а, вѣстники 37^о, сжкотныи 48^а (bis), извѣстно 60^о, сътникъ 69^о, животныи 85^а.

- ждн -: ноуждници 2^о.

- цн -: шбещника 31^о, насыщны 41^а, на свѣщницѣ 43^а, хыщници 56^а, тысщници 112^а, нощнжж 23^о.

- вн -: подобни 46^о, подобно 48^о (ter), прискръвна 57^а, скръвна 71^а, скръвени 110^а.

- пн -: коупно 50^о, 121^а.

- вн -: дивна 12^о, дивно 94^а, дръжавныи 19^а, противныа 20^а, наставниче 31^а, 33^о, 36^о, 37^о, 54^о, дивнама 32^о, дрвниихъ 35^а, 35^о,

приставникъ 46^а, 53^а (bis), смоковницѣ 47^б, 16¹, 16², смоковници 47^б, воловѣ 50^б, домовнѣмъ 53^а, смоковницѣж 75^б.

- мн -: разоумѣнѣхъ 3^б, неразоумнаа 71^б, гоумно 27^а, темно 43^а, темны 43^а, 4², 5¹, 13², темнаа 67^а, безоумни 43^а, безоумне 45^а, наемникъ 95^а.

- рн -: фторникъ 27^б, вторникъ 31^б, 35^б, невѣрны 37^а, маловѣрны 45^б, вѣрны 46^а, 53^б, невѣрными 46^б, вѣрне 58^б. горница 65^а. дверникъ.

- лн -: въ скѣдѣлицѣ 15^б, кадилаго 19^б, силнаа 21^б, доволни 27^а, гостяницѣ 40^б, свѣтилица 43^а, 51^б, свѣтилицъ 43^а, 82^б, свѣтилицы 46^а, доволно 51^а, 66^а. оумывалициѣ 102^б, печѣли 109^а, погыбѣли 110^б, сѣдилницѣ 113^а.

- нн -: неповини 4^а, закономѣ 24^б, плѣникомъ 29^а, гостыникомъ 40^б, законикомъ 44^а, иноплеменикъ 54^б. съ безаконикъ 66^а, поклонци 79^а, истине 82^а, 90^а, гвоздинѣж 118^б.

- чн -: прѣрочно 25^а, различны 30^б, вѣчны 42^а (bis), 56^б, 57^а, 78^а, 79^б, 82^а, 84^б, 85^а, 95^б и пр. — винаги тѣй; вѣчныа 53^б, вѣчныж 119^а. гороушнично 54^а, шпрѣсночны 64^б, источникъ 78^б. пшенично 100^б, смоковнично 16².

Суфиксъ ѣн съ запазѣтъ ѣ:

шсмѣслано 14^а, коупаѣнаго 76^б, времѣнѣно 2¹, многоцѣнна 15^а. времѣнѣнѣ 28^б, законѣникъ 40^а (bis), 43^б, законѣникомъ 43^б, 49^б, въ истинѣнѣмъ 53^б, истинѣнѣнѣ 73^б, 105^а, 106^а, 108^б, истинѣнѣни 79^а, истинѣно 79^б, 82^б, 86^а, 90^а, 120^б, благовоѣнѣнѣж 99^б, благовоѣнѣнаа 99^б, истинѣнѣнѣ 106^б, истинѣнаго 110^а, истинѣно 116^б, гвоздинѣнѣнѣ 119^б. шгнѣнѣж 3², 4¹, неповинѣнѣж 29^а, странѣнѣнѣнѣж 29^а, ш извѣѣстанѣнѣнѣж :9^а, четвѣрѣтвлаѣстанѣникъ 27^б, праздѣника 25^б, 76^б. праздѣникъ 83^а, 87^а (bis), 88^б, 100^а, послѣдѣнѣмъ 50^а, послѣдѣнѣни 102^а. подобно 64^б, вѣчѣнѣнѣж 110^а, свѣтиѣнѣникъ 43^а, вѣзмежъ | наа 57^а, лозѣ | наго 65^а, смеѣ | нѣнѣжъ 48^а.

Отъ тѣхъ примѣри се вижда ясно, че ѣ е запазѣтъ кое поради фонетична нужда, кое поради правописѣвъ навикъ: защото, съ изключѣние на послѣднѣнѣтъ осѣмъ примѣра, три отъ които дължатъ своятъ ѣ на това, че думата се прѣнася отъ единъ редъ на други, та се раздѣля нѣбѣжъ-си съ ѣ. сичѣнѣтъ други изискѣватъ този ѣ (или ѣ) било поради самиятъ изговоръ, било било поради установѣнѣния правописѣ — да се раздѣлятъ съ ѣ еднакви или сродни звукове.

Суфиксъ ѣш съ изпуснѣтъ ѣ:

Понеже тоя суфиксъ се употрѣбѣва най-много за образѣване минало дѣйствиѣлно причастие, то слѣдъ изпаданѣто на ѣ най-често се срѣща консонатна група ѣш: подиръ нея идѣватъ други групи по слѣднѣния редъ:

-вш-: пославшаго ма 1⁶, 9⁶, 37^а, 39^а, 79⁶, 82^а, 85^а, 87⁶, 103^а, слышавши 5^а, 24^а, 57^а, слышавше 11^а, 15⁶, 16^а, 17⁶, 86^а, 88⁶, 89⁶, 100^а, ѿтвѣщавше 12^а, 35⁶, бывше 12⁶, 57⁶, 72^а, видѣвше 8^а, 24^а, 33^а, 33⁶, 83⁶, 97⁶, 28⁶, 118^а, въставшоу 16⁶, възрѣвшѣ 8^а, 17^а, минжши 17^а, видѣвшинимъ 17⁶, бывшии 19^а, ходившоу 19^а, заматорѣвша 19⁶, слышавшии 20⁶, 22⁶, въставши 21^а, ѿтвѣщавши 22^а, живши 25^а, мнѣвша 25⁶, скончавшимъ 98⁶, въставше 30^а, 66⁶, бывшоу 30⁶, издавши 33⁶, видѣвши 33⁶, 98^а, бывшаго 34⁶, 76^а, разоумѣвше 35^а, прѣклонившоу 35^а, изывше 35⁶, видѣвша 37^а, ставшии 40⁶, звавшоумоу 50^а, видѣвше 56⁶, 57⁶, 58^а, 6 9⁶, нехотѣвша 59^а, вивше 60⁶, прѣбывшии 65⁶, възгнѣтивше 67^а, оузрѣвши 67^а, възрѣвши 67^а, закрывше 67^а, бывшжж 68⁶, бывшомоу 70⁶, бывшоу 119^а, 2¹, бывшамъ 71^а, оубовѣвша сѧ 71⁶, слышавшоую 75^а, недоставшоу 75⁶, ицѣлѣвшомоу 81^а, пославшоумоу ма 81^а, 88⁶, оуслышавшии 82^а, вѣтвовшимъ 91^а, прозрѣвшаго 93^а, свѣзавша 112^а, вѣровавшии 119^а, оуазвнвше 60⁶, вѣснѣвшоу 1¹.

-дш-: шедша 2^а, 17⁶, 61⁶, вѣшедшоу 9^а, ишедше 9^а, 11^а, 18^а, пришедшию 7⁶, пришедши 14⁶, шедше 15⁶, 17⁶, 35^а, 37^а, 38^а, 49^а, 54⁶, къшедша 16^а, 19⁶, пришедшѣ 16⁶, изъшедшѣ 17^а, пришедше 30⁶, 32⁶, 69⁶, 79^а, 98⁶, шшедше 31^а, изведше 31⁶, 61^а, изшедшж 33⁶, падши 33⁶, падше 35⁶, вѣшедше 36⁶, 42⁶, 64^а, 80^а, сѣшедшоу 36⁶, спадша 39^а, вѣпадшомоу 40⁶, пришедшоу 54^а, пришедшинимъ 66⁶, 82^а, 95^а, сѣдшемъ 67^а, мимошедшоу 67^а, въшедша 69⁶, 70^а, шедша 70^а, пришедша 70^а, шедшоую 75^а, прошедша 98^а, вѣшедшинихъ 100⁶.

-тш-: вбрѣтша 25⁶ вбрѣтше 32^а, вбрѣтши 51⁶.

-мш-: юмше 15^а, 68⁶, ѿюмше 32^а, приемши 48⁶, емше 67^а.

-вш-: погывшаго 44^а, погывшжж 51⁶, гревше 84^а.

-пш-: прилѣпши 38⁶, почрѣпшии 76^а.

-гш-: подвигшесѧ 34^а.

-кш-: сѣвлѣкше 40^а, рекше 64⁶, мрѣкшоу 69⁶, рекши 97⁶, рекшоу 112⁶.

-нш-: поклоншемъ 70⁶, наченше 72^а, 88⁶.

-рш-: сѣтворше 31^а, створше 82^а, творшоу 100^а, горше 42^а, горшата 42⁶.

-лш-: болшамъ 14^а, 107^а, соулши 44⁶, болшжж 46^а, болши 45^а, болшее 62⁶, болшата 75⁶, болша 88^а, 105^а.

Суфиксъ ѣш съ запазень ѣ:

вставлѣше 13^а, 31⁶, 40^а, 61⁶, 36¹, извавлѣшемсѧ 22^а, пристжплѣши 25^а, 35^а, 1¹, пристжплѣши 33⁶, 35^а, гавлѣша сѧ 36^а, гавлѣшинсѧ 36^а, сподоблѣшии 62^а, сѣвѣкоуплѣшамъ сѧ 71⁶, прославлѣшинимъ 74^а, лоучьшини 1^а, сѣкроушъши 15^а, влѣзѣша 17^а, крѣщъшоу сѧ 27⁶, влѣзѣше 32^а, троуждѣше сѧ 31^а, оубоуждѣше сѧ 36^а, вѣзложѣше 40^а, завлжждѣшаго 58^а, ношѣшнѣю 42⁶, лоучьшини 45^а, привлишѣшоу 57⁶, досаждѣше 60⁶, вѣзвращъшж сѧ 70⁶, вѣзвращѣша сѧ 70⁶, приключъшинсѧ 71^а, вбращѣши 118^а, бывшжж 3^а, пришедѣшоу 4^а, пришедѣши 5^а, шедѣши

5°, штеґѣщавъши 5°, нмдъшамъ 5°, ндъшнихъ 6°, пришедъше 13°, 116°, вывѣшоу 16°, минжвѣши 16°, вывѣшнимъ 17°, вѣставъша 17°, зама-торѣвѣши 20°, 25°, слышавѣши 25°, кончавѣшемъ 25°, вѣставѣши 30°, сшедъше сш 44°, вѣвѣша 57°, погыбѣшижж 51°, приведъше 52°, ставѣше 54°, сѣгладавѣше 61°, шедъ | ша же 65°, вывѣшнев 69°, вывѣшнихъ 71°, ндъшнимъ 83°, пришедъшнимъ 84°, 94° слышавѣшамъ 112°, сѣплетъше 114°, пропенъшии 115°, наплѣньше 117°, рекъши 117°, вѣзъньше (вѣзъньзьше) 116°, оумерѣши 116°, приникъши 117°.

Отъ случаетъ съ запазень ѣ голѣма часть (32) иматъ такъвъ составъ, че у тѣхъ ерѣтъ се указва нуженъ по сжици причини, по каквито и у суфиксъ ѣн. Останалитѣ случаи съ запазень ѣ, дошле вѣроятнo сѣ тоя си правописъ отъ извода на Добрѣйшово евангеле, са толкова малко прѣдъ огромното множество случаи съ изпуснатъ ѣ, че не биха никакъ разколебали правилото: ѣ (или ѣ) у суфиксъ ѣш (или ѣш) се употрѣбыва фонетично: изпада, кога стои слѣдъ една съгласна, а оставя, кога стои слѣдъ двѣ различни или между двѣ еднородни съгласни.

Сжщо е и съ суфиксъ ѣц прѣдъ гласни; тукъ даже фонетичната употрѣба на ероветѣ е прокарава много послѣдователно, защото имаме: младенцемъ 3°, младенца 56°, конца 21°, 56°, скончашж сш 25°, кончѣвшемъ 25°, скончавше имъ 28°, скончѣти 36°, 66°, скончѣжтсш 57°, 63°, 65°, кончѣж 49°, недокончѣлъ 56°, кончина 63°, 66° (и винаги тѣй), стоуденци 78°, конца 121°, птенца 24°, слѣнцоу 16°, швчатѣ 4°, швчш 4°, швцж 51°, овчи 80°, 94°, швцш 76°, 94°, 120°, швцамъ 94°, мышцеж 21°, мышца 101°, сѣсца 42°, оу шца 52°, къ шцоу 52°, шѣе 41°, 101°, шѣи 43°, 109° — (другитѣ случаи сѣ съ ѣ); съ старцы 60°, старцемъ 66°, въ срѣци 24°, срѣца 40°, на срѣцихъ 63°, срѣце 109°, слѣпцоу 93°, градца 5°.

Съ ѣ само: ндѣца 3°, самовидѣци 19°, градѣца 89°, 96°, чадѣца 104°, швѣ | цамъ 94°. Тукъ съ изключение на послѣдния примѣръ, дѣто ѣ стои на край реда, за да раздѣли думата, имаме сжици случаи, както и при суфиксъ ѣн и ѣш, дѣто ѣ стои между еднородни съгласни. У горнитѣ примѣри прѣдполагамъ асимилиранъ изговоръ: ѣцца, самовицца, грацца, чадѣца, който е и задържалъ ерѣтъ между двѣтѣ еднородни съгласни.

У останалитѣ суфикси съ по една съгласна фонетичното правило е пробарано безъ ни едно изключение, та имаме:

ѣк (ѣк): избыткы 6°, избытка 14°, 45°, паткоу 16°, 45°, 44°, патка 117°, гладкы 26°, крѣпкыи 42° (bis), причш 45°, 109°, причж 45°, 55°, 1°, притчѣ 1°, горко 67°; ташко 1°, ташка 20°; но: штѣжѣжѣжѣ — зарадъ ж-ч.

ѣл (ѣл): масло 40°, свѣтло 43° (ter), осли 48°, орли 55°, масла 53°, свѣтлж 68°, свѣтлымъ 70°, осли 100°, осли 100°, негли 12°, 61°, шшли 78°.

ъв: любве 43⁶, любви 106⁶, 104², 107², завена 44⁶, змевени 102⁶, 103², 107², смоквалъ 11², смокве 11⁶, каквж 58⁶, жрънвахъ 22².

ьм (ъм): осмъин 22², людми 33², 61⁶, 71², ѱалмъхъ 72², денми 76⁶, единчадми 36⁶, тысацма 51², десатма 51², печѣлми 64², дръголми 66⁶, ѡчмъкнъ 83⁶, дврми 94⁶, колми 4⁶, колми 41⁶, 45⁶, тькмо 3⁶, 4², 9².

ъд (ъд): оправди сѡ 3², оправдати сѡ 40², правдож 22⁶, 69⁶, правды 47², неправдѣ 49², неправды 87⁶, ѡ правдѣ 108²; дондеже 7⁶, 16² и сѣ тѣй; тѣй сѣщо: татвы 5², 7², слоужбъ 20⁶, слоужбѣ 40⁶, слоужеж 105².

ът (ът): ѡцта 16², роптахж 32⁶, рѣптахж 85², не рѣпщѣте 85⁶ рѣпщжъ 86⁶.

ъх: неветшащѣ 45⁶, ветхана 4¹, ветхаго 38², ветхы 38², ветсѣ 38².

ьз: ползевалсѡ 6², полза 9², полза 44²; въмъ тоя суфиксъ прѣминала и дума пѣназь, та имаме: пѣнза 76², пѣнзъ 83⁶, по пѣнзоу 15¹ (bis).

За да стане още по ясно фонетичното правило за ъ (или ѡ) у суфикситѣ, нека наведе веднага и случантѣ съ ония суфикси, у които ъ (или ѡ) стои не прѣдъ една, а прѣдъ повече съгласни; тия суфикси са: ѡск и ѡств.

Отъ една страна имаме: - ѡск (- ѡск): содомьстѣни 3⁶, елѡнхьстѣни 59⁶, турьскы 5², судоньскы 5², дѣтъскыхъ 5², тирьскыхъ 5², алманоу-таньскы 6², члѡчьскы 7⁶, члѡчьскы 3², 7⁶, 8², 30², 38², 55², 55⁶, 56², 82², 104², члѡчьстѣмъ 8⁶, 9², скариштъскы 15⁶, 99⁶, - ѡскаго 40¹, назаретъска 23², мжжъска 24⁶, понтьскомоу 26², 29², трахонитъскож странож 26², иорданъскжж 26⁶, сидоньскжж 29⁶, генисаретъстѣ 31², гергинитъскы 33², члѡчьскомоу 35⁶, 70⁶, 101², южъска 42⁶, члѡчьскы 44⁶, 65⁶, 67⁶, 27¹, силоуамьскы 47⁶, члѡчьска 55², члѡчьскаго 55², 64², 66⁶, 86², 90⁶, 21¹, 22², ѱаломъскыхъ 62⁶, моръ | скаго 63⁶, члѡчьскыимъ 64², елѡнхьскжж 66², 89², людъсти 67⁶, 16², 29², елинъскыими 69², римъскыими 69², юрѣлимъстѣ 72², плътъскы 73⁶, мжжъскы 73⁶, 14², тивериадъска 83², елинъско 88⁶, видлеѡмъскаго 89², силоуамъстѣ 92⁶, 93², жидовъската 99², жрьчьскы 99², 100², 112², 112⁶, 113², искарштъскомоу 102⁶, 108⁶, искарштъ | скы 105⁶, жрьчьскыхъ 111⁶, | геоньскы 112², жрьчьскомоу 112², 112², 113⁶ жрьчьскы 113⁶, 114⁶, 115², 115⁶, жидовъскыи 114², жидовъскы 115⁶ (ter), 117², гръчьскы 115⁶, румъскы 115⁶, жидовъскы 115⁶, жидовъска 117², 118², тивериадъстѣмъ 119², женьскы 14².

Отъ друга страна само: члѡчьскы 9², 46², члѡч | скоу 7², члѡчьскаго 75⁶, юрѣмскы 68⁶.

- ѡств (- ѡств): лжквѣство 5², невѣръствоу 9², невѣръствию 17⁶, 4², наследъствоужтъ 18², послѣдъствоужцимъ 18², множъство 19⁶, 31², 67⁶, ѡчьства 23², множъство 23⁶, ѡ дѣвѣства 25², владычества 26², свѣдѣтелъствовахж 29⁶, въ ѡчьстви 29⁶, 4², 80², прѣчество 1², свѣдѣтелъство 31⁶, 43⁶, 63², 73², 77⁶ (bis), 78², 73², 82², 82⁶ (bis), 90² (ter), 116⁶, 120⁶, везьѡчьствени 41⁶, лихонъства 45², вогатъ | ство 57², 2¹, множъствомъ 57², царьствени 55², владычьствоу 61²,

царство 63°, пианството 64°, царствна 70°, свѣдѣтелствоуетъ 73°, 77° (bis), 82°, свѣдѣтелствова 74°, 77°, 80°, 82°, свѣдѣтелствоуете 77°, свѣдѣтелствоужши 79°, множество 59°, 80°, свѣдѣтелствоуж 82°, 120°, свѣдѣтелствоуж 82°, 87°, 90° (bis) свѣдѣтелства 82°, 21¹, 37², 46¹, свѣдѣтелствоужтъ 82°, 28², свѣдѣтелствоужть 83°, 95°, свѣдѣтелствоуети 90°, свѣдѣтелствоуетъ 90°, послоушествова 100°, послоушествоуетъ 108°, послоушествоуете 108°, послоушествоуи 112°, послоушествоуж 113°, четвертовластьствоужцоу 26°.

-ств само: царствна 16°, 1¹, 2². поспѣшествоужцоу 18°, в роствѣ 19°, в навечери роста 23°, роствоу 46², царствоу 21°, пророчествова 22°, благовѣстоуж 23°, 27°, четвертовласт(в)оужцоу 26° (bis), 60°, благовѣстоужше 34°, възвѣстоуи 38°, влѣчества 49°, царство 48°, 113°, свѣдѣтелствова 82°.

Сщиятъ законъ струва и за кореннитѣ ерове, отдѣто сщю тѣй изчезватъ, щомъ се намѣрятъ въ отворена сричка. Тукъ обаче има нѣкои изключения, които ще трѣбва на особено да изтъкуваме. Нека изброимъ първомъ ония примѣри, дѣто ероветѣ са изпуснати безвъзвратно, т. е. дѣто ъ (и ѡ) не се явяватъ никакъ вече нито като звукове, нито като знакове. Тѣ са сщитѣ случаи, каквито знаемъ отъ новобългарскитѣ говори; това показва, че изчезването на кореннитѣ ерове въ отворена сричка е било вече дѣло свършено въ началото на XIII вѣкъ — разбира се, въ ония случаи, дѣто и днесъ ги нѣма въ новобългарски.

ъ и ѡ не се употребяватъ въ слѣднитѣ коренни срички:

вѣра: развѣра сж 16°.

вѣдѣ: вѣдите 15°, 64°, 23°, вѣдше 23°, вѣдша 46°, вѣдѣлъ 46°, вѣдѣли 22°.

вѣчела: ѿ пчелъ 72°.

вѣдова: вѣдовицъ 14°, вѣдовица 14°, 62°, вѣдова 25°, къ вѣдовици 29°, вѣдовица 29°.

вѣтор-: фторы 13°, вторага 14°, фторникъ 27°, вторникъ 31°, вторжж 46°, вторы 58°, второе 80°, вторицеж 120°; само: вѣторникоу 55°, 63°.

говѣз-: оугѣвзи сж 45°.

гѣна: изгнати 9°, изгна 34°, 34°, 76°, 16¹, изгнашж 60°, 94°, 107°.

дѣва: два 1°, 2°, 10°, 15°, 24°, 31°, 40°, 47°, 52°, 55° (ter), 56°, двоѣ 16°, двѣ 10°, 27°, 62°, двѣма 17°, двѣма 33°, 38°, 44°, 51°, 53°, двою 34°, два, двою 13¹; но веднѣшъ: дѣ | ва 14².

дѣра: раздѣра сж на двоѣ 16°, 69°.

-жѣдо: колиждо 15°.

жѣн-: жнжтъ 45°; но: жѣнжи 79°.

жѣрѣ-: жрѣхж 15°.

зѣва-: призѣва 5°, 34°, призѣватъ 7°, 14°, 48°, 52°, 53°, 58°, призѣватъ 16°, призѣвани 32°, зѣанъ 49°, 50°, въ зѣаныхъ 49°, 50°, зѣавы тѣ 49°, 50°, зѣаными 50°, зѣа 50°, зѣанымъ 50°.

зѣда: създаниоу 10⁶.

зърк-: възрѣ 5⁶, оүзрѣ 7^а, 52⁶, зрѣ 7^а, прозрѣ 7^а, зрѣста 16⁶, възрѣвшѣ 17^а, призрѣ 20⁶, прозрѣнии 29^а, зрѣши 29⁶, възрѣвъ 35⁶, зрѣ 38^а, призри 36⁶, оүзрѣвже 48^а, оүзрѣте 55^а, прозри 57⁶, прозрѣтже 57⁶, възрѣвъ 61^а, зрѣши 61⁶, възрѣвже 62⁶, шзрѣвъ, оүзрѣвши 67^а, возрѣвши 67^а, прозрѣвшаго 93^а и пр.

къла-: заклана 18².

къде: гдѣ 15⁶, 16⁶, 38^а, 45^а, 55⁶, 64⁶, 65^а и пр. — сѣ тѣй.

кънига: Ѡ книжникъ 7^а, книжники 8⁶ (bis), книги 10⁶, 29^а, 29⁶, 53⁶, (bis), кѣнигъ 12, 12⁶, 13⁶, книгахъ 13⁶, 62^а, книжници 60^а, 60⁶, 61^а, 62^а и пр.

къназь: князь 33⁶, князи 41⁶, къ князоу 47^а, княза 49⁶, 50^а, князъ 56⁶, княза 68^а

къто: никто 3⁶ (bis), 4⁶, 5^а, 11^а, 22^а, 57^а, 79^а, кто 4^а, 9^а, 9⁶, 11⁶, 12^а, 16⁶, 26⁶, 30^а, 32^а, 33⁶, 35^а, 37^а, 39⁶, 40^а, 41^а, 45^а, 46^а (bis), 51^а (bis), 53⁶, 57^а, 60⁶ никтоже 14^а, 38^а, 39⁶, 43^а, 52^а, 56⁶, ктоже 40⁶.

мъногъ: мнозѣхъ 1^а, 25^а, 45⁶, 52^а, множѣишж 3^а, мнози 4⁶, 9^а, 14⁶, 19^а, 29⁶, 31⁶, 48⁶, 50⁶, 61⁶, 63^а многоу народоу 5⁶, много 7^а, 8⁶, 13⁶, 31^а, 35⁶, 45^а, 46⁶, 55^а, много 8⁶, 25^а, 32⁶, 36⁶, множица 8⁶, многы 12⁶, 29⁶, многата 14⁶, множѣе 14⁶ (bis), множѣство 19⁶, 31^а, 59^а, многы 20^а, многыимъ 25^а, многа 27⁶, Ѡ многыихъ 30⁶, многа 38^а, мнозѣ 40⁶ (bis), множае 42⁶, множаншиихъ 44^а, многа 60⁶, по-многоу 67^а

мънѣ: ш мнѣ^а, 15⁶ (bis), 19^а, къмнѣ 3⁶, 51^а, мнѣ 5⁶, 20⁶, 21^а, 21⁶ (bis), 28⁶, 29⁶, 33⁶, 39⁶, 52⁶, 56⁶, 59^а, 65⁶ за мншж 7⁶, помнѣ 7⁶, 32⁶, 35⁶, къмнѣ 41^а, съ мншж 41⁶, 42⁶, 51⁶ (bis), 53^а, мншж 59^а, 65⁶

мънѣти: не мните 1^а, 46^а, не помните ли 6⁶, 107⁶, не помнитъ 109^а, неоүсъмнитса 11⁶, мнѣвша 25⁶, мнжтъ 35⁶, мните 47^а, 82⁶, мните ли 47⁶, не мнж 54⁶, съмнѣниемъ 55^а, мнѣше 58⁶, мнитса 65⁶, 77⁶, мнѣхж 72^а, мнить 99^а.

мърѣти: винаги само мрѣти.

пърѣти: Ѡ сѣпра 55⁶.

пѣтица: птицъ 1^а, 44⁶ (bis), 45⁶, птеница 24⁶, птица 38^а, 48⁶, 1¹, птицамъ 2².

пшеница: пшеница 27^а, пшеница 53⁶, пшеницж. 2², пшеница 2², въ пшеница 2¹ тѣ е прѣправено отъ друга буква.

непшцевати: непшцеваниемъ 14⁶.

сѣде: зде 4^а, 7⁶, 17^а, 25⁶, 29⁶, 35^а, 36^а, 36⁶, 42⁶, 55^а, 62⁶, 69^а 5¹, 5², 10¹. и пр.

сѣлати: посла 2^а, 7^а, 12⁶ (4 п.), 15⁶, 29^а, 34⁶, 37⁶, 50⁶, 60⁶, посла 60⁶ (bis), послж 2⁶, 44^а, 61^а, послашж 12⁶ (bis), посланъ 20⁶, 29⁶, пославшаго мж 37⁶, пославъ 51^а, послашж 58⁶, 61^а, пославшимъ 74^а

сѣмѣти: не смѣаше 14^а, смѣахж 62^а.

сѣпати: спжца 15^а, спжцемже 2¹.

сѣдравѣ: здрави 18^a, 32^b, по здравоу 18^b, здрава 52^b, . . .

сѣрѣбро: сѣрѣбро 34^b, сѣрѣбрѣникъ 40^b, сѣрѣбро 58^b, 64^b.

тѣлѣ: тѣлѣ тѣлитъ 46^a.

тѣк- причѣ 12^a, 13^a, 45^a, 47^b, 49^b, 50^b, 51^b, 55^b, 56^a, 55^b, 64^a, 94^b, 29^b, причѣ 45^a, 47^a, прѣтчѣ 2^a.

тѣка-: исткана 115^b.

чѣто: чѣто 4^a (bis), 6^a, 6^b, 7^b, 8^a, 8^b, 9^b, 10^b, 12^b, 18^a, 22^b, 30^a (bis), 26^a, 27^a, 32^a (bis), 40^a, 44^b, (5 п.), 45^b (3 п.), 52^b, 53^a (bis), 54^a, 56^a, 56^b, 61^a (bis), 62^b, 65^b, почѣто 15^a, (bis), 32^b, 54^b, 60^b, 89^a, 104^a, ничѣтоже 18^a, 27^a, 39^b, ничѣто 68^a, нѣчѣто 103^b, и т. н. сѣ тѣй, па дори и: цѣо 11^b, нѣцѣо 44^a, ницѣо 42^a. По старому се сѣрѣца само: чѣто 13^a, 57^b, чѣ | то 8^a, 45^a, 47^a.

Срички дѣн- чѣн-, пѣн-, тѣм-, ѡм-, пѣс- и вѣс- наспорѣдѣ това, какѣво слѣдва слѣдѣ коренната сѣгласна, изпущатъ или вокилизуватъ коренниятъ ѡ- тѣкмо тѣй, какѣто става и въ днешния бѣлгарски езикъ; обаче въ Добрш. ев. се сѣрѣщатъ нѣкои отклонения въ правописа на тѣя думи, та за това ще поговоря за тѣхъ по долу.

2. ѣ и ѡ вокализувани.

Вокализацията на ероветѣ става и въ Добрш. ев. по сѣщи законъ, какѣто и въ другитѣ сѣрѣднобѣлгарски паметници, какѣто и въ новобѣлгарскитѣ говори, но правописната традиция отъ една страна, отъ друга — живиятъ говоръ на писачѣ внасятъ нѣкои характерни особености, които ще изтъкнемъ надолу. Ще изброя най-напрѣдѣ случантѣ сѣ вокализувано ѣ или ѡ, като ги разпрѣдѣля въ двѣ групи: 1) вокализация на ероветѣ изъ суфиксни срички и 2) вокализация на ероветѣ въ коренни срички. Случантѣ сѣ вокализувано ѣ и ѡ въ суфикситѣ раздѣлямъ пѣкъ на три групи:

а) ѡ и ѡ на мѣсто ѣ и ѡ въ сѣщински суфикси;

б) ѡ и ѡ на мѣсто ѣ и ѡ въ падежни форми;

в) ѡ и ѡ на мѣсто ѣ и ѡ прѣдѣ показни мѣстоимения.

Тѣгава имаме:

а) ѡ и ѡ на мѣсто ѣ и ѡ въ сѣщински суфикси:

ѡн: истиненъ 13^a, 77^b, 87^b, 88^a, 90^a, 90^b, миренъ 23^a, праведенъ 24^b, господенъ 29^a, приѣтенъ 30^a, грѣшенъ 31^a, 93^a, 93^b, вѣренъ 46^a, 53^b, 58^b, 118^b, недѣженъ 48^a, силенъ 51^a, 71^a, неправеденъ 53^b, прискрѣкненъ 57^a, вѣсчѣденъ 61^b, пѣточенъ 70^a, подовенъ 92^a, 93^a, невѣренъ 118^b, вѣсенъ 41^b, пѣчкленъ 5^a, противенъ 5^a, длѣженъ 13^b, боленъ 25^b; но: длѣжѣнъ 13^b, 20^b, прискрѣкѣнъ 47^a.

ѡц: ѡ старѣцѣ 7^a, ѡтецѣ 9^a, 41^b, 45^b, 52^b (bis), 65^b, — и винаги тѣй; конѣцѣ 16^b, 17^a, 25^b, 39^a, 42^b и пр. сѣ така до края; нѣкѣнѣцѣ 18^b, млѣденѣцѣ 21^a, 23^b, 24^a, прѣвѣкѣнѣцѣ 23^b, четѣртѣвоѣлѣстѣнѣцѣ 34^b, вѣстоѣденѣцѣ 49^b, 78^a, ѡвѣцѣ 51^b, 95^b, 19^b, ѡ режѣнѣцѣ 52^a, телѣнѣцѣ 52^b (bis), 53^a, слѣкѣнѣцѣ 57^b, 93^a, пришѣлѣнѣцѣ 71^a, агнѣнѣцѣ 74^a, 74^b, стоѣденѣцѣ 75^b,

влизнецъ 97^а, (но: влизници 118^б, 119^а), ковчежцъ 104^а, жречъскомоу 112^а, 112^б, 113^а, вѣнецъ 114^а.

ѣк: кротокъ 3^б, 52^б, 100^а, шпрѣснокъ 15^б, 64^б, 26^б, латокъ 16^б, 115^а, 116^б, 16^б, 32¹; извитокъ 8^б, шпрѣсночны 64^б, латочень 70^а; по извлючение: отагочени 36^а; отъ друга страна: начатѣкъ 90^б.

ѣв: камень жрѣновны 10^а, въ црѣковъ 11^а, 60^а, црѣковна 16^а, на сковжде вѣлѣгъ 20^б, на крилѣ црѣковнѣмъ 28^б, смоковницъ 47^б, 16¹, на смоковници 47^б, црѣковнымъ 66^б, смоковницѣж 75^б, любовиж 111^б; но: црѣвъъ 76^б, жрѣнвъъ шсли 12¹.

ѣд: праведника 1^а, имѣ праведниче 1^б, праведна 19^б, праведныхъ 2^а, праведень 24^б, праведники 32^б, праведнаго 44^а, праведнымъ 50^а, праведникъ 51^б, неправеднымъ 53^б и пр. сѣ така до края.

ѣт и ѣт: скрежетъ 49^а, 23¹, скрежетѣтъ 8^б, оцетъ 69^а, 31¹, строптна 26^б, локотъ 45^б.

ѣп: вр | топъ 11^б, 60^а.

ѣл: шселъ 49^б.

б) о и ѣ намѣсто ѣ и ѣ въ падежни форми.

Падежнитѣ суфисы ѣм, ѣх и ѣх се вокализуватъ въ ем, ех и ох: людемъ 22^б, 23^а, 60^б, 62^а, словесемъ 20^а, 111^а, именемъ 22^а, 23^а, четыремъ 6^б, четырехъ 22¹, тремьдесатемъ 27^б, страстемъ 121^а, дверемъ 36^б, вѣшехъ 18^б, словесехъ 19^а, 29^б, на невесехъ 20¹, въ заповѣдехъ 19^б, въ днѣхъ 19^б, въ гаслехъ 23^б, 24^а, по трѣхъже днѣхъ 25^б, 33¹, 37^б, при дверехъ 111^б, 22¹, на прѣсехъ 120^б, въ напастехъ 65^б, крѣменехъ 24¹, на людахъ 3^б, въ домохъ 2^б; а по аналогия и: на трѣжицехъ 2^б.

ѣи въ род. п. мн. число по III. скл. става тѣй сѣщо по нѣкой пѣтъ на ѣи, ала редовната му форма е ни. Сѣщо тѣй е и сѣ онова ѣи въ имен. п. м. р. у сравнителна степенъ: болѣи 2^б (bis), 14^а, 27^а, 65^б (bis), 92^а, 96^а, 103^а, 106^а, 107^а, 114^б, 12¹, 20², лоучени 4^б, велѣи 17^а, 20^б, 33², както и въ дѣйств. прич. мин. м. родъ: оударѣи 67^а, 29¹. Срв. още: къ вѣсѣ самарѣискъж 37^б.

в) о и ѣ намѣсто ѣ и ѣ прѣдъ показни мѣстоимения.

Показнитѣ мѣстоимения, прѣдъ които крайниятъ ерѣ у сѣществителнитѣ се вокализува, са: тѣ, сѣ и и. Примѣритѣ са познати още отъ старобългарски:

Прѣдъ тѣ: равотъ 46^б, 13², 23¹, денотъ 75^а, члѣкотъ 81^а, 93^б, праздникотъ 87^а, оученикотъ 112^б, 120^б, домотъ 40²; забѣлѣжи още: злышотъ равъ 23¹. Но: дѣнтѣтъ 64^а, члѣвѣкѣтъ 27¹.

Прѣдъ сѣ: родосъ 2^а, 5^б (bis), 42^б, народосъ 5^б, 89^а, члѣвосъ 16^а, 98^б, стоуденецосъ 78^б, члѣвосъ 85^а, 86^а, въ миросъ 94^а, 108^а, на члѣвосъ 101^а, гласосъ 101^а, днесъ 23^б, 45^б, 49^а, до днесъ 58^а, 69^а, до днешнего 3^б; но: члѣвѣкѣсъ 67^б.

Прѣдъ и: тои сѣсетса 7^б, тои родъ 9^а, тои не остави 13^б, тои по рече 14^а, тои естъ 27^а, тои въ крѣститѣ 27^а, тои оучѣше 29^а, и тои вѣ стож 31^а, тои же 31^б (bis), въ денъ тои 68^а, въ тои денъ 68^а,

тон творитъ 105^а, тон се срѣща още: 46^б, 33^б, 53^а, 54^б, 57^б, 65^а, 66^б, 71^б (bis), 72^а, 73^б, 74^а, 74^б, 77^б, 78^б, 79^а, 82^б, 83^а, 84^а, 86^а, 88^а, 94^а, 102^а, 103^б, 105^б; 12¹, 18², 19², 27¹, 35². Два пѣти се срѣща и то намѣсто тон: то естъ Ила 2^б, и то творитъ дѣла, но струва ми се, че тука то е само недописано тон, а не че е тѣ вокализувано; защото подобни вокализации Добрш. ев. не познава. Веднѣшн. има тон прѣправено отпослѣ на тѣи 89^б — види се, за да означава показ. мѣст. тон; срв. и въ тѣиждѣ денъ 35².

съ прѣдъ и става сѣи и тѣи е обикновената форма на това показно мѣстоимение: сѣи бо 2^б, 3^а, сѣи естъ 8^а, сѣи ли 29^б, сѣи денъ 71^а, тѣи сѣщо: 51^а, 53^а, 54^б, 56^а, 67^а (bis), 69^б, 70^а, 73^а, 83^б, 86^а, 88^а, 88^б, 92^б, 93^а, 94^а, 120^б.

Вокализация на ъ и ѣ въ коренни срички.

Думитѣ, въ които коренно ъ или ѣ се вокализува, се разпадатъ на три групи:

а) думи, въ които ерѣтъ веднѣшнъ вокализуванъ, не изчезва;

б) думи, въ които вокализуванитѣ ерѣ се губи споредъ положението си, т. е. щомъ дойде въ отворена сричка.

в) Думи, които въ Добрш. ев. идватъ и въ третѣ положения.

Тука ще изброя само думитѣ отъ първата и втората група, а за третата ще говоря по-долу.

врѣн: врѣние 92^б, врѣниемъ 92^б.

вѣсъ: изъ вѣсъ 6^б, въ вѣсъ 7^а, 37^б (bis), 71^б, 27², вѣси 78^а; но: въ всѣ 7^а, въ всѣ 40^б, 48^б.

дѣврѣ: на дѣври 16^б, 33¹, ѿ дѣври 16^б, 33², дѣври 41^б, 48^б, дѣврми 94^б, 37², дѣврникъ 94^б, дѣврѣ 94^б, при дѣврехъ 112^б, дѣвремъ 118^а, 118^б, 36².

дѣврѣ: дѣвѣ | рѣ 26^б.

кѣснѣ: коснѣ 31^б, коснѣ сѣ 33^б, 37¹, прикоснѣвыи сѣ 33^б, (ter) прикоснѣ сѣ 34^а, 10¹, 44², прикоснѣхъ 56^б, коснѣвъ 66^б и пр.

лѣгѣкѣ: лѣгѣко 3^б.

мѣчѣ: мечь 1^а, мечѣ (род. пад.) 63^б.

мѣн-: мѣни 2^б, 9^б, 27^б, 65^б, мѣни естъ 37^а, мѣшни 52^а (bis), мѣшнихъ 25² (bis), мѣнею 42².

овѣщ-: овѣщника 31^б.

въплѣ (намѣсто вѣплѣ): вѣплѣ 23².

скрѣжѣтѣ: скрѣжѣтѣ 8^б, скрѣжетѣ 49^а, 3², 4¹, 23¹.

жѣзлѣ: жѣзлѣ 46¹.

сѣтѣ: сѣтѣ (сѣтъ, медъ на пѣти) 72^а.

тѣст: тѣстѣ 112^а.

-ѣр у глаголи на -ѣрѣтн: простѣрѣ 31^б, сѣ сѣперемъ 47^а, ошѣрши 99^б, 99^б ошѣршаго 98^а ошѣршии 98^б.

шѣд-: шѣдша 2^а, 16^б, 17^б, пришѣдшоу 4^а, вшѣдѣ 5^а, 11^а, 20^б, пришѣдши 5^а, 14^б, шѣдши 5^а, изшѣдѣ 5^а, ишѣдѣ 5^а, 40^б, шѣдѣ 5^б, 20^а,

31⁶, 38^а, пришѣдшєи 7⁶, 13^а, пришѣдѣ 8^а, ъ⁶, 15^а, 40^а, 42⁶, 46⁶, вѣшѣдшоу 9^а, ишедше 9^а, 11^а, 18^а, шѣдше 15⁶, 17⁶, 35^а, 37^а, 38^а, 38⁶, вѣшѣдше 16^а, 19⁶, 36⁶, 42⁶, ишедшѣ 17^а, 33⁶, прошѣдѣ 30^а, ишедше 31^а, сѣшѣдшоу 36⁶, вѣшѣдже 43^а и пр. — сѣ тѣй до края; освѣнѣ това и: шествєи 48^а, пришѣствєи 21², 22².

шѣл-: прошѣлѣ 30^а, 47⁶, шшѣлѣ 30⁶, пришѣлца 20², но и: пришѣлѣцѣ 71^а.

чѣсо: чѣсо 2^а, 2⁶, 41⁶, 54⁶, 50^а, 66^а и пр. — сѣ тѣй; ничѣсоже 11^а, 17^а, 28⁶, 31⁶, 34⁶, 45⁶, 57⁶; ничисо 88^а е вѣротно грѣшка.

кѣгда: когда 15^а, 46^а, 44⁶, 64^а, никогдаже 70^а, 1².

тѣгда: тогда 4⁶, 33^а, 42⁶, 48⁶ (bis), 50^а (bis), 63⁶ (bis), 64⁶, 66⁶, 69^а, 72^а, 79^а, 87^а, 96⁶, 97^а, 100^а, 103⁶, 113^а, 114^а, 117⁶, 2¹, 3¹, 3², 6¹, 6², 9²....

рѣци: рѣци 13^а, 28⁶, не рѣци 37¹.

пѣци: не пѣцѣте сѣ 44⁶, 45^а.

Въ послѣднитѣ двѣ думи ѡ не е вѣкализация отъ ѡ, а е произлѣзло по аналогїи на другитѣ форми съ коренна гласна ѡ. Ако се не броятъ тия два случая, ако се отлжчатъ и: чѣсо, вренєи и скрежетѣ, дѣто вокализацията на ѡ е твѣрдѣ старинска, излиза, че Добрѣйшово евангеле сѣ придѣржа много строго о познатия законѣ: ѣ и ѡ въ затворена сричка дава ѡ и ѡ. Срв. пѡ-долу още: сотникѣ, начєнѣ, юмѣ, вѣзємѣ.

3. ѣ и ѡ задѣржани и изравнени помежду си.

Въ слѣднитѣ думи пѣкъ тѣмнитѣ гласни ѣ и ѡ не са ни изпаднали, ни вокализувани, а изравнени помежду си тѣй. че ѡ приело гласєжѣ на ѣ.

Пѣрвичната причина за това фонетично изравнение между ѣ и ѡ, не ми е напълно ясна; но че това явление не е свойствено само на тоя паметникѣ, нито само за онуй вѣме, вижда се отъ тамѣ, че ония отъ долнитѣ примѣри, които могатъ да се контролиратъ по днешния бѣлгарски езикѣ, иматъ тѣменѣ и еднакѣвѣ гласєжѣ за ѣ и ѡ. Нека приведемѣ пѣрвомѣ примѣритѣ съ ѡ = ѣ, па ще се опитамѣ да дамѣ едно обяснение на тоя невокализуванѣ и изравненѣ изговорѣ между ѣ и ѡ.

вѣзѣпи, 16^а, 21^а, 36⁶, вѣзѣпи 9^а, вѣзѣпєвѣ 9^а, вѣзѣпєвѣ 16^а, вѣзѣпи 30^а, 6¹, 32¹, 43², вѣзѣпєтѣ 36⁶, 7², вѣзѣпи 57⁶, 36², вѣзѣпєти 60^а, вѣзѣпєше 68⁶, вѣзѣпєшиж 114^а, 114⁶, 115^а, 6¹, вѣзѣпєшѣж 115^а.

гѣнж: разгѣнжєвѣ 29^а, сѣгѣнжєвѣ 29⁶, прѣгѣни 105^а, 22¹.

шдѣжди 55^а.

вєздѣнаѣ 42^а.

дѣскѣ 11^а, 76^а, дѣщицѣж 22^а, дѣщицѣж 115^а, 115⁶, дѣскѣ 16¹.

дѣщєрѣ 1⁶, дѣщєрѣ 1⁶, 47^а, дѣщи 5^а, 25^а, 33⁶, 100^а, 4², 7², 8¹, 45¹, изѣ дѣщєрє 5^а (bis), 48^а, ѡ дѣщєрѣ 19⁶, дѣщи 34^а (bis), 44² (bis), на дѣщєрѣ 47^а, дѣщєрє, дѣщєрєи 68⁶, 46².

издѣше 16^а (bis), 69⁶.

зѣминѣж 39⁶, зѣминѣж 41⁶, но и: зминѣж 18^а.

кѣждо 23^а, 89^а, 109^о, 14¹, 27¹, кѣжде вась 48^а, кѣжде имѣ 83^о.
лѣжи 56^о, 21¹, лѣжа 91^о, лѣжъ 91^о, 92^а, лѣжасвѣдѣния 7²,
лѣжис 21², лѣжис 21², лѣжа 28¹, 28².

пролѣче сѧ 34¹.

рѣптажъ 85^а, не рѣпирѣте 85^о, рѣпирѣтъ 86^о, рѣпирѣжъ 15¹.

Впрочемъ той коренъ играе между ѣ, о и е; срв. роптажъ 32^о и реп-
тажъ 58^а.

сѣсица 42^о, сѣсалъ 42^о, сѣсици 69^а.

оусѣхшъ 11^о, оусѣши 11^о, 16², 41¹, исѣхнеть 106^о, исѣхошъ 1¹,
исѣши 16².

тък- : истѣкни е 10^а, потѣкнетсѧ 97^а, непотѣкнетсѧ 97^а.

тъкмо 2^а, 9^а, 34^а (bis), 39^о (bis), 56^о, 115^а, 110^о, тъкмо 8^а, 11^а,
32^а, 29^о 30^а, 42^о, 54^о, 81^о, 84^а, 85^о, 89^о, 99^а, 100^а, 102^а (bis), 104^о,
111^а, 4², 5², 6², 7², 10¹, 16², 22², 37², 39¹, 45¹.

тъць 12^о, тъць 60^о, штъцетитъ 7^о, штъцетитъ 36^а.

сѣ тъцанимъ 21^а, 47¹, потѣцавсѧ 58^а, потѣцавсѧ 58^а, тъца 21^о.

прилъциши 38^о.

лъсть 5^а, прѣлъстили 13^а, лѣстинь 15^а, лѣсть 61^о, 2¹, 42¹, прѣ-
лъциши 63^а, 89^а.

лъсти 75^а, лѣститъ 87^о, прѣлъстятъ 21¹, прѣлъстити 21², лѣстинь
25¹, лѣстиць 33¹; но веднѣшъ: лѣсть 33¹.

лъздъж 1^о, 79^о мѣзды 2^а, 9^о, 38^о, 15¹.

мѣсти и мѣни 55^о, мѣшъ 56^а, мѣсть 56^а, мѣщенню 63^о.

рѣцѣте 1^а, 60^о, 26², 33^а, 34¹, рѣцѣте 17^а, 38^о, 49^а, 18², рѣци
40^о, 45^а, 67^о, 95^о, 118^а, 13¹, рѣци 60^о, 13¹, 15², прорѣци 67^а, прорѣци 29¹.
стѣгнѣ 50^о.

стѣжъ 26^о, 35¹.

стѣжаница 43^а.

несчѣтна 12^о, чѣстивъ 24^о, чѣсти 29^а, чѣстиѣи 49^о, чѣсти 80^а,
чѣсть 23¹, несчѣсти 4², 45².

тъца 30^о, 36².

(на сѣсарн 1^а).

Наравнение между ѣ и ѧ виждамъ и въ ония случаи, когато отъ
суффиксъ ки слѣдъ р и л се получи рѣ, лѣ, каквито са: оутрѣниши 11^а,
искрѣнѣго 14^а, искрѣни 40^о, сребрѣника 40^о, сребрѣникъ 26², вѣтрѣнѣи
43^а, жтрѣни 43^а, шемѣслѣно 14^а, коупѣнаго 76^о.

Примѣри като постѣланъ 65^а, и несѣшѣвена 115^о, считамъ за пра-
вописни архаизми безъ фонетичѣва стойность.

Ако се вследѣме въ горнитѣ примѣри, ще забѣлѣжимъ веднага, че
въ тѣхъ ѣ или ѧ стои сѣ въ затворена сричка — или понѣ, ако
сричката е на глѣдъ отворена, то съгласнитѣ, между които стои ерѣтъ,
са мжно изговорливн безъ него. Изключения са само: вѣпнѣи, гѣмъж,
зѣмина, вѣздѣна, лѣжа. Последнитѣ два примѣра: постѣланъ, несѣшѣвена,
не броя, защото тѣ прѣдставятъ изговоръ: постѣлана и несѣшѣвена
тѣй, че тѣ заправо не са фонетични, а правописни изключения.

Същинските изключения гънѣ, вѣдѣна, лѣжа и зѣмиа обаче репрезентиратъ изговоръ, свойственъ и на днешния български езикъ: гѣна, гѣнеш, дѣно, бездѣнен, лѣжѣ, лѣжа, лѣжеш и зѣмиа, зѣмчѣ (покрай змиа), който изговоръ азъ си обяснявамъ като резултатъ на смѣсица между ѣ и ж още въ по-старо време. И наистина въ три отъ горнитѣ примѣри имаме носова съгласна слѣдъ ѣ: гѣн-, дѣн-, зѣм-, която ще е и приближила ѣ къмъ ж; а че и въ четвъртия се е чувало едно време ж, потвърждава 1) днешниятъ изговоръ лѣнца, лѣнцеш, излѣнгах въ Солунскитѣ села Зарово и Висока, 2) честото писане лѣжа и въ самитѣ сръднобългарски паметници и най-сетнѣ — 3) днешната вокализация: лѣжа, лѣжеш и въ ония централни говори, които иначе вокализуватъ ѣ въ о. Пита се сега, защо ѣ и ѣ въ горнитѣ думи не са вокализувани въ о и ѣ, когато се намиратъ сѣ въ затворени срички? На тоя въпросъ може да се отговори, като се посочи фонетичната особеностъ на говора, що се отразява въ Добрш. евангеле. Още по горѣ изтъкнахме, че нашиятъ паметникъ не дава такова широко поле на вокализацията, както нѣкои югозападни паметници. Вокализацията на ѣ и ѣ въ езика на Добрш. ев. е недоразвита, или по добръ спрѣна тъкмо въ момента, когато обела почти сичкитѣ групи думи съ суфиксно ѣ, и твърдѣ малка частъ думи съ коренно ѣ, а пъкъ отъ случаитѣ съ ѣ обгърнала само суфикснитѣ, а отъ кореннитѣ не засегнала почти нищо. Тѣй както намирамъ вокализувани ероветѣ въ Добрш. ев., па и въ повечето днешни български говори, заключавамъ, че това фонетично явление захваща съ суфикснитѣ срички и то съ ѣ, и докато стигне до кореннитѣ срички заваря вече нѣкои случаи отъ тѣхъ, дѣто ѣ било вече приравнено по изговоръ съ ѣ, затова и не може да дѣйства върху имъ, понеже не намира вече нужнитѣ условия за това. Тѣй си обяснявамъ, защо споредъ разнитѣ говори биватъ и различни случаитѣ съ вокализувано коренно ѣ; — зависи отъ това, дали говорътъ е задържалъ стариятъ изговоръ на ѣ, или го е приразнилъ съ ѣ: дѣто вокализацията е заварила най-много случаи съ коренно ѣ по старъ изговоръ, тамъ днесъ (както и въ сръднобългарски) имаме най-много случаи съ ѣ = ѣ. Освѣнъ това има и друго. При вокализацията на ероветѣ важна роля играе ударението (ала не и квантитетътъ!); особено пъкъ за първата вокализация на ѣ безъ друго трѣба да приемемъ за главно условие покрай положението му (въ затворена сричка), още и ударението, понеже само ударено ѣ дава о. Това личи хубаво отъ случаитѣ съ невокализуванъ ѣ (или ѣ) отъ една страна и случаитѣ съ вокализуванъ еръ: докато у първитѣ прѣобладава неударено ѣ или ѣ, то у вторитѣ наддѣлява пъкъ ударено ѣ или ѣ. Най-сетнѣ за вокализацията на ероветѣ е важно освѣнъ мѣстото, ами и времето; защото и вокализацията, както и много други фонетични явления, нито е повсемѣстна, нито е повсевременна; тя заема известни области и трае прѣзъ известни епохи, слѣдъ което вече наставатъ други фонетични закони, които могатъ да я спратъ. Тѣй е ти спрѣна именно въ говора на Добрѣйшово евангеле, както и въ много наши

сѣверозападни и сѣвероизточни говори; спрѣна е именно въ момента, когато е щѣла да обгърне и случатѣ съ коренно ъ, къмъ които прѣминаватъ и нѣкой думи съ коренно ъ. Отпослѣ, прѣвъ XVI вѣвъ, когато настава втората бѣлгарска вокализация (ъ = а), сичкитѣ случаи, дѣто коренно ъ е било изравнено съ ъ въ тѣменъ звукъ з, се изясняватъ сѣ въ а, отдѣто се получава въ централнитѣ говори не само лажа, магна, сахна, даска, но и: стакло, магла, мазга, маска, танко и пр.

И тѣй отъ сичко това може да заключимъ, че Добрѣйшово евангеле откъмъ ъ и ъ прѣдставя живъ бѣлгарски говоръ и стои въ пълно съгласие съ общитѣ фонетични свойства на днешния бѣлгарски езикъ, който въ главнитѣ си говори тѣкмо тѣй вокализува, тѣй изпуца, и тѣй изравнява старитѣ звукове ъ и ъ, както ги виждаме вокализувани, изпуснати и изравнени въ Добрѣйшово евангеле.

Само при нѣколкото случая съ коренно ъ виждаме малко отклонение, именно у думи: всѣ (цѣль). дѣна, тѣм-, пѣн-, чѣт- и нѣз-, дѣто ъ освѣнъ че се вокализува и изпуца както въ новобѣлгарски, но се и задържа, та сме въ недоумѣние, какъ да смятраме случатѣ съ задържано ъ — дали като слѣдствие отъ правописна традиция, или пъкъ като бѣлѣгъ на диалектно влияние. Нека изброя, за по нагледно, реченитѣ примѣри, та да се види отношението имъ:

Вокализуванъ ъ.	Изпуснатъ ъ.	Задържанъ ъ.
вѣсъ миръ 7 ^а .	вси 2 ^о , 12 ^а , 14 ^о , 21 ^о , 22 ^а , 22 ^о (bis), 33 ^а , 34 ^а , 37 ^а , 48 ^а , 48 ^о , 50 ^о , 51 ^а , 57 ^о , 73 ^о , 82 ^а , 103 ^а , 104 ^а , 111 ^а .	вѣсѣкъ 1 ^а , вѣси 3 ^о , 19 ^а , вѣсѣ 5 ^а , вѣсѣмъ 9 ^о , вѣсѣмъ 11 ^о , 35 ^о , 62 ^а , 72 ^а , 21 ^а , вѣсѣхъ 13 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , 53 ^а , 55 ^о , 99 ^о , 112 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , вѣсѣдоу 18 ^а , 34 ^о , вѣсѣсѣхъ 19 ^о , вѣсѣка 26 ^о , вѣсѣко 29 ^а , вѣси 29 ^о , 30 ^о , 44 ^о , 77 ^о (bis), 58 ^а , 62 ^о , 64 ^о , 69 ^о , 47 ^о , 94 ^о , 98 ^о , 112 ^о , 114 ^а , 19 ^а , на вѣсѣхъ 30 ^а , 37 ^а , 37 ^о , 47 ^о , 63 ^а , 71 ^а , 71 ^о , вѣсѣкъ 41 ^а , 61 ^а , 77 ^а , 78 ^о , 91 ^а , 108 ^а , вѣсѣ 28 ^о , 43 ^о , 52 ^а , 66 ^а , 73 ^а , 79 ^а , 106 ^а , 116 ^а , вѣсѣсѣкъ 44 ^о (bis), вѣсѣго 56 ^а , 111 ^а , вѣсѣката 63 ^о , вѣсѣ 63 ^о , на вѣсѣ
въ всѣмиръ 17 ^о .	всѣ 3 ^о , 9 ^а , 11 ^о , 42 ^а , 45 ^а , 45 ^о , 50 ^о , 53 ^а , 57 ^а , (bis), 79 ^а , 80 ^а , 80 ^о , 109 ^о , 120 ^а , всѣ 4 ^о , 11 ^а , 22 ^о , 24 ^а , 26 ^а , 36 ^а , 49 ^а , 55 ^а , 55 ^о , 60 ^а , 64 ^а , 66 ^о , 101 ^а , вѣсѣмъ 9 ^о , 14 ^а (4 п.), 15 ^а , вѣсѣкъ 10 ^а , 21 ^а , 21 ^о , 24 ^о , 38 ^а , 51 ^а , всѣ 12 ^о , 14 ^о , (bis), 33 ^а , 33 ^о , 43 ^а (bis), 52 ^а , 59 ^о , 62 ^о , 67 ^о , вѣсѣхъ 14 ^а (bis), 19 ^а , 22 ^а , 25 ^а , 45 ^о , 47 ^о , вѣсѣ 14 ^а (3 п.),	99 ^о , 112 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , вѣсѣдоу 18 ^а , 34 ^о , вѣсѣсѣхъ 19 ^о , вѣсѣка 26 ^о , вѣсѣко 29 ^а , вѣси 29 ^о , 30 ^о , 44 ^о , 77 ^о (bis), 58 ^а , 62 ^о , 64 ^о , 69 ^о , 47 ^о , 94 ^о , 98 ^о , 112 ^о , 114 ^а , 19 ^а , на вѣсѣхъ 30 ^а , 37 ^а , 37 ^о , 47 ^о , 63 ^а , 71 ^а , 71 ^о , вѣсѣкъ 41 ^а , 61 ^а , 77 ^а , 78 ^о , 91 ^а , 108 ^а , вѣсѣ 28 ^о , 43 ^о , 52 ^а , 66 ^а , 73 ^а , 79 ^а , 106 ^а , 116 ^а , вѣсѣсѣкъ 44 ^о (bis), вѣсѣго 56 ^а , 111 ^а , вѣсѣката 63 ^о , вѣсѣ 63 ^о , на вѣсѣ
вѣсъ 11 ^о , 33 ^а , 98 ^о .	80 ^о , 109 ^о , 120 ^а , всѣ 4 ^о , 11 ^а , 22 ^о , 24 ^а , 26 ^а , 36 ^а , 49 ^а , 55 ^а , 55 ^о , 60 ^а , 64 ^а , 66 ^о , 101 ^а , вѣсѣмъ 9 ^о , 14 ^а (4 п.), 15 ^а , вѣсѣкъ 10 ^а , 21 ^а , 21 ^о , 24 ^о , 38 ^а , 51 ^а , всѣ 12 ^о , 14 ^о , (bis), 33 ^а , 33 ^о , 43 ^а (bis), 52 ^а , 59 ^о , 62 ^о , 67 ^о , вѣсѣхъ 14 ^а (bis), 19 ^а , 22 ^а , 25 ^а , 45 ^о , 47 ^о , вѣсѣ 14 ^а (3 п.),	99 ^о , 112 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , вѣсѣдоу 18 ^а , 34 ^о , вѣсѣсѣхъ 19 ^о , вѣсѣка 26 ^о , вѣсѣко 29 ^а , вѣси 29 ^о , 30 ^о , 44 ^о , 77 ^о (bis), 58 ^а , 62 ^о , 64 ^о , 69 ^о , 47 ^о , 94 ^о , 98 ^о , 112 ^о , 114 ^а , 19 ^а , на вѣсѣхъ 30 ^а , 37 ^а , 37 ^о , 47 ^о , 63 ^а , 71 ^а , 71 ^о , вѣсѣкъ 41 ^а , 61 ^а , 77 ^а , 78 ^о , 91 ^а , 108 ^а , вѣсѣ 28 ^о , 43 ^о , 52 ^а , 66 ^а , 73 ^а , 79 ^а , 106 ^а , 116 ^а , вѣсѣсѣкъ 44 ^о (bis), вѣсѣго 56 ^а , 111 ^а , вѣсѣката 63 ^о , вѣсѣ 63 ^о , на вѣсѣ
вѣсъ миръ 36 ^а , 100 ^о , 103 ^а , 113 ^о .	101 ^а , вѣсѣмъ 9 ^о , 14 ^а (4 п.), 15 ^а , вѣсѣкъ 10 ^а , 21 ^а , 21 ^о , 24 ^о , 38 ^а , 51 ^а , всѣ 12 ^о , 14 ^о , (bis), 33 ^а , 33 ^о , 43 ^а (bis), 52 ^а , 59 ^о , 62 ^о , 67 ^о , вѣсѣхъ 14 ^а (bis), 19 ^а , 22 ^а , 25 ^а , 45 ^о , 47 ^о , вѣсѣ 14 ^а (3 п.),	99 ^о , 112 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , вѣсѣдоу 18 ^а , 34 ^о , вѣсѣсѣхъ 19 ^о , вѣсѣка 26 ^о , вѣсѣко 29 ^а , вѣси 29 ^о , 30 ^о , 44 ^о , 77 ^о (bis), 58 ^а , 62 ^о , 64 ^о , 69 ^о , 47 ^о , 94 ^о , 98 ^о , 112 ^о , 114 ^а , 19 ^а , на вѣсѣхъ 30 ^а , 37 ^а , 37 ^о , 47 ^о , 63 ^а , 71 ^а , 71 ^о , вѣсѣкъ 41 ^а , 61 ^а , 77 ^а , 78 ^о , 91 ^а , 108 ^а , вѣсѣ 28 ^о , 43 ^о , 52 ^а , 66 ^а , 73 ^а , 79 ^а , 106 ^а , 116 ^а , вѣсѣсѣкъ 44 ^о (bis), вѣсѣго 56 ^а , 111 ^а , вѣсѣката 63 ^о , вѣсѣ 63 ^о , на вѣсѣ
домъ его вѣсъ 80 ^о , 81 ^о .	101 ^а , вѣсѣмъ 9 ^о , 14 ^а (4 п.), 15 ^а , вѣсѣкъ 10 ^а , 21 ^а , 21 ^о , 24 ^о , 38 ^а , 51 ^а , всѣ 12 ^о , 14 ^о , (bis), 33 ^а , 33 ^о , 43 ^а (bis), 52 ^а , 59 ^о , 62 ^о , 67 ^о , вѣсѣхъ 14 ^а (bis), 19 ^а , 22 ^а , 25 ^а , 45 ^о , 47 ^о , вѣсѣ 14 ^а (3 п.),	99 ^о , 112 ^о , вѣсѣгда 15 ^о , вѣсѣдоу 18 ^а , 34 ^о , вѣсѣсѣхъ 19 ^о , вѣсѣка 26 ^о , вѣсѣко 29 ^а , вѣси 29 ^о , 30 ^о , 44 ^о , 77 ^о (bis), 58 ^а , 62 ^о , 64 ^о , 69 ^о , 47 ^о , 94 ^о , 98 ^о , 112 ^о , 114 ^а , 19 ^а , на вѣсѣхъ 30 ^а , 37 ^а , 37 ^о , 47 ^о , 63 ^а , 71 ^а , 71 ^о , вѣсѣкъ 41 ^а , 61 ^а , 77 ^а , 78 ^о , 91 ^а , 108 ^а , вѣсѣ 28 ^о , 43 ^о , 52 ^а , 66 ^а , 73 ^а , 79 ^а , 106 ^а , 116 ^а , вѣсѣсѣкъ 44 ^о (bis), вѣсѣго 56 ^а , 111 ^а , вѣсѣката 63 ^о , вѣсѣ 63 ^о , на вѣсѣ

вѣсь 115^а, 1¹, 3¹.

вѣсь 14¹.

вѣ день 3^а, 9^а, 25^а,
25^б, 29^а, 35^б, 50^а,
57^б, 64^б, 9¹, вѣ день
сѣдмѣи 3^б, вѣ шнѣ
дѣнь 49^а, третини
дѣнь 7^а, вѣ тѣ дѣнь
49^а, дѣнь 15^б, 34^б,
39^а, 48^а (3 п.), 49^б,
55^б, 70^б, 71^б, 72^б,
74^б, 75^а, 70^а, 81^а,
84^а, 85^а, 86^а, 88^б,
92^а, 92^б, 97^б, 98^а,
102^а, 105^б, 109^а,
118^а, 35², дѣниѣ 20^б,
22^а, 23^б, 24^б, 37^б,
55^а, 60^а, 62^б, 38²,
дѣниѣ 69^а, дѣниѣ
76^б, 8².

вѣнемша сѣ 4^б, юмѣ за
ржкж 9^а, 34^а (bis),
швѣемѣ 95^а, емше
12^б (bis), сѣнемѣ 16^б,
70^а, юмѣше ѣ 17^а,
штемше 32^а, поемѣ
35^а, 36^а, приемѣ 35^а,
48^б, 65^а, иземѣ 40^б,
ѡемлетѣ 53^а, вѣнем-
лѣте 54^а, вѣземѣ
81^а, 2², 11² и пр.

вѣ темниѣ 27^б, 5¹,
25¹, 25².

64^а, 110^а, всен 17^б,
вѣ всен 22^а, 29^б, 45^б,
69^б, вѣхѣ 22^б, 24^а,
34^б, 63^б, 64^а, вѣемѣ
23^б, 33^б, 37^а, 40^а,
121^а, вѣко 28^б, 29^б,
30^б, 64^а, по вѣкоу
33^а, всего 40^а, 51^а,
121^а, ѡ вѣкоу 45^а,
вѣкоу 59^а, сѣ
вѣемѣ 68^б, вѣ-
гда 86^б, 98^б, 112^б,
всж 31^а.

до дѣшнѣ дѣ 3^б, дѣи
5^б, три дѣи 5^б, по
всѣ дни 60^а, 66^б,
вѣ дни 19^а, дни
28^б, 35^а, 36^б, 55^а.

вѣ дѣхѣ 19^б, вѣ
дѣхѣ 25^а.

дѣ 20^а, до дѣ 23^а.

по сѣхѣ дѣхѣ 20^б.

по всѣ дни 22^б.

дѣсѣ 23^б, 32^б, 49^а
(bis), 30^а.

дѣсѣ 45^б.

два дни 96^б, дѣоу 25².

вѣзмѣте 3^б, 76^а, 24² вѣ
сѣмниѣ 4^а, 36², вѣз-
метѣ 7^б, 36^а, вѣз-
метѣ 18^а, 29^а ѡ
сѣмниѣ 48^а, вѣз-
метѣ 65^а, 9², 38²,
вѣзми 36^а, 68^б, 81^а,
114^б, 11², 15².

селенжж 63^б, царствѣ
вѣселенжж 28^б, вѣ-
сѣми 71^а, вѣсе 5^б,
85^а, 108^б, 109^а, 111^б,
вѣсѣ 99^а, вѣсѣ 102^а,
вѣсѣмѣ 105^б, вѣсѣ
113^б, вѣсж 31¹.

ш дѣни же 2^б.

вѣ дѣни же 23^а, 29^б.
дѣни 25^б, 76^а, 4², 21².

дѣнемѣ 54^а.

дѣниѣ 63^б.

дѣнѣ тѣ 64^а.

вѣ дѣнѣ тѣи 67^б.

дѣнесѣ 69^б.

вѣ дѣни сѣи 71^а.

дѣне 99^а, 27².

дѣнѣ 99^б, дѣниѣ 31¹.

вѣзмѣте 34^б.

вѣ тѣмѣ 1^а, 44^а, 90^а,
117^а, 102^а, вѣ тѣмѣ

темно 43 ^а .		23 ^а , въ тѣмѣ 101 ^б ,
темны 43 ^а .	примѣръ тма не за-	тъма 43 ^а , 73 ^а , 101 ^б ,
въ темницѣ 47 ^а , 68 ^б	блѣвахъ.	31 ² , тѣмами 44 ^а , въ
(bis), 77 ^а , 4 ² , 14 ² .		тѣмници 65 ^б , въ
темница 63 ^а .		тѣмѣ 73 ^а , тѣмж 77 ^а ,
темная 67 ^а .		27 ² , тѣмож 13 ² .
пропѣвши 115 ^б , про-	пропи 68 ^б , 14 ^б , 115 ^а ,	пропѣни 114 ^б .
пѣши 31 ¹ .	пропнж 115 ^а , про-	пропѣнѣте 114 ^б .
	пнжтъ 115 ^а , про-	
	пнѣтса 30 ² , расп-	
	нжтъ 30 ² .	
възнесѣ 16 ^а , 32 ¹ , на-	вънзи 112 ^а (чети:	възвнзѣше 116 ^а .
мѣсто възнесѣ.	вънзи!)	
сѣчетахъ 10 ^б , сѣчета	чти 22 ^а , 69 ^а , 45 ¹ .	чѣли 4 ^а (bis), 13 ^б , 14 ² ,
14 ² .	здѣ причти! 25 ^б , 31 ² ,	16 ¹ , 18 ¹ , 19 ¹ , чѣли 12 ^б ,
се чети 116 ^а .	сѣчѣни 44 ^б , причти	39 ¹ , чѣтѣши 40 ^а , расѣ-
	45 ^а , чѣжтъ 81 ^б ,	чѣтѣтъ 51 ^а , чѣти!
	чѣжтъ 81 ^б , 7 ¹ , не	63 ^б , 89 ^б , почѣтѣтъ
	чѣтѣтъ 81 ^б , 21 ¹ , не	101 ^а , чѣтошж 115 ^б ,
	чѣтѣтъ 81 ^б , чѣж 92 ^а ,	чѣжтма 7 ¹ .
	не чѣтѣ 92 ^а , 6 ² .	

Вѣроятно къмъ сѣщата категория ще падатъ и корени: чѣн-, отъ който въ Добрш. ев. се срѣщатъ само примѣри съ изпуснатъ и вокализуванъ еръ: зачнѣши 20^б, да зачнж 18^б, начнѣтъ 46^б, 53², 60^а, 13¹, 23¹, начнѣте 48^б, начнѣши 50^а, 56^б, начнѣтъ 51^а, 69^а, начнж 65^а, както и: начнѣтъ 67^б, 71^б, 15¹, начнѣше 72^а, 89^б; сѣт-, отъ който има освѣнѣсто, трѣста, сотникъ 16^а, 32², сотника 16^б, но и: сѣтникъ 69^б. Къмъ сѣщитѣ примѣри ще трѣба да се прибоятъ още: сѣн-, вън- пѣс-, зѣл-, въз-, жѣн-, лѣк-, имайки прѣдъ видъ днешниятъ имъ изговоръ; но въ Добрш. ев. тѣ се не срѣщатъ въ развитѣ си положения, та не можемъ да сѣдимъ за тѣхната фонетика, понеже имаме:

Отъ сѣн- само: сѣномъ 36^а, сѣна 97^а, въ снѣк 30².

Отъ вън- покрай обикновеното нарѣчие вънѣтъ (11^б, 12^б, 34^а, 49^а, 61^а, 63^б, 67^а, 72^а, 85^а, 98^б, 101^а, 106^б, 113^а, 114^а, 4¹, 16¹, 18¹) още само: внѣшнѣе 43^а.

Отъ пѣс- само: пси, псомъ 5^а, 8¹.

Отъ въз- покрай възѣтъ (възвѣститѣ 2^а, въздвиженѣе 1^б, възложитѣ 5^б, въздѣхнѣвъ 5^б, възлѣши 6^а и пр.) още и вз-: взашж 6^а, 96^а, възпи 9^а, взашж 35^б, взашѣ 44^а, взати 55^б, 81^а.

Отъ зѣл- само: злѣк 27^б, зла 69^б — и сѣ тѣй.

Отъ жѣн- само: жѣнжи (= жанжи) 79^б, жѣнж, жѣнѣши 24².

Отъ лѣкъ само: лѣвокъ швразъ 34².

Отъ горното съпоставяне падатъ веднага въ очи случаитѣ съ задържано и невокализувано ъ, особено въ думи въсь, дѣнь и чѣти, които като че са имали троенъ изговоръ за писача на Добрш. евангеле: съ вокализувано, съ изпуснато и невокализувано ъ: ден, вес чети, — дни, вси, чти — дѣн, въс, чѣти. Другитѣ примѣри тѣма, тѣмница, пропѣни, пропѣнѣте не ме смущаватъ; тѣ са и днесъ, можемъ ваза, общо-български (тѣмен, тѣма, тѣмница; да спѣна, спѣнѣ, да опѣна, опѣнѣ, спѣнат, опѣнат), но дѣн, въс, чѣти ми идатъ ту като своищини, прѣминали отъ по-сѣверозападни говори, дѣто ъ се не вокализува, ту като графически архаизми. Такива сжщо примѣри са и нѣколкото случая отъ суфиксно ъ = ѣ: длѣжѣнь 53^a (bis), 13^a, 20^a, грѣшѣнь 93^a, ковчѣжѣць 99^a, а може би и вѣчѣн-жѣж 110^a. Сега имайки прѣдъ видъ отъ една страна голѣмата уединеностъ на тия примѣри въ право сме да ги смѣтаме за правописни грѣшки; но ако земемъ прѣдъ видъ суфикситѣ -ѣск и -ѣств, за които бѣше дума по-горѣ и въ които ъ редовно минува въ ѣ, имаме отъ друга страна основание да говоримъ за едно отклонение на Добрѣйшово ев. отъ общобългарската фонетика откъмъ ъ и приближение до сръбската. Подобно отклонение ще видимъ че става и съ ѡ, която гласна се употрѣбява въ Добрш. ев. въ много случаи тѣй, че въ тая употрѣба виждашъ отъ една страна повратъ къмъ старобългарския правописъ, но отъ друга пѣкъ — тоя правописенъ архаизмъ се спорѣща хубаво съ сръбската фонетика. Това показва, че Добрѣйш. ев. е писано въ областъ, дѣто се кръстосватъ български и сръбски говорни свойства.

Въ връзка съ ероветѣ ни остава да разгледаме още едно свойство на Добрш. ев., именно тѣй нареченото вторично ѣ, което е твърдѣ характерно за тоя паметникъ и като правописно и като фонетично свойство.

Вториченъ или вметнатъ з наричаме, както е знайно, оня звукъ, който по изговоръ отговаря на стб. ѣ, но по мѣсто е нѣщо ново, понеже дѣто се срѣща сега, въ старобългарски нѣма никакъвъ звукъ: рекъд, добър стб. рекъдъ, добръ. Обикновено се казва, че вторичниятъ з е „вметнатъ“ звукъ — за по-лесенъ изговоръ. Не отричамъ, че тѣка благозвучието ще е било първа причина да се яви тоя звукъ, за да улесни изговорътъ на струпанитѣ съгласни, ала не бихъ рекъдъ, че тоя вториченъ з е „вметнатъ“ звукъ, защото въ такъвъ случай би трѣбало да прѣдположимъ, че е имало врѣме, когато се е говорило рекъд, добръ (слѣдъ изчезването на крайниятъ ѣ); а такъвъ изговоръ нѣма днесъ никадѣ по Българско, нито пѣкъ може се прѣдположи, че го е имало нѣкога. Азъ мисля, че вторичниятъ з въ думи като горнитѣ не е „вметнатъ“, а прѣметнатъ, т. е. въ врѣме, когато да изчезва крайниятъ ѣ, езикътъ не го изпуца безслѣдно, както въ други случаи, а го прѣфърля прѣвъ послѣдната съгласна, за да улесни изговорътъ; споредъ това днешнитѣ рекъд, добър са тѣкмо тавива метатези намѣсто рекъдъ, добръ, както и вълнеш намѣсто клѣнши или бърдо намѣсто врьдо.

Вториченъ или прѣметнатъ ъ се срѣща въ българскитѣ паметници още отъ XII. вѣкъ насамъ, ала твърдѣ нарѣдко и то най-често у думи свѣнж, цвѣтж, юсмь; но въ Добрш. ев. примѣритѣ са тѣй начесто, че даватъ особена отлика на този паметникъ. Най-напрѣдъ пада въ очи, дѣто често пѣти старитѣ срѣдсгласни ръ и лъ се пишатъ съ ъ прѣдъ р и л; съ това прѣмѣтане на ъ вѣроятно се е искало да се изрази и прѣметнатъ изговоръ ър, ъл намѣсто по-напрѣжно ръ, лъ; ала по сила на правописната традиция много пѣти и при това писане си остава стариятъ ъ на своето мѣсто и се получава тогава единъ видъ пълногласна форма, както въ руски: ъръ, ълъ.

Ето случаитѣ съ ър и ъл въ Добрш. евангеле: мълчж 20^а, хълмъ 26^б, прѣмѣлчи 30^а, мълчи 43¹, оумѣлчѣшж 36^б, 49^б, 70^а, мѣлчѣшж 39², вѣлѣкъ 38^б (род. мн.), мѣлнич 39^а, мѣлнич 33², мѣлнич 21², мѣлѣва 30¹, мѣлѣше 40^б, 28², мѣлѣва 26¹, тѣлѣте 41^б, тѣлѣ-цѣмоу 41^б, свѣлѣршение 51^а, на дѣлѣж 55^б, оумѣлчитѣ 57^б, оумѣлчѣтѣ 60^а, оумѣлчѣшж 61^б, тѣрѣми 76^б, пѣлти 86^а, вѣлка 95^а, вѣлкъ 95^а, пѣлти 110^а, пѣлж 119^б, кѣлнетса 20² (bis), кѣлнетса 20², кѣлѣ-нитса 20^а, вѣлны 43¹, Еѣлчо 34², мѣрѣзостъ 21¹, 20², мѣлѣте 45¹.

Другитѣ случаи (съ исклучение на свѣлѣтитса 53^а, свѣлѣтитса 73^а, свѣлѣтѣниа 82^а, просѣлѣтитса 3^а, просѣлѣтѣ 10¹), падатъ сѣ на крайни срички, именно:

юсмь 3^б, 58^а, 104^а, 13¹, 30², есмь 103^а, есмь 20^а, 63^а, 79^а, 88^б, 104^б, 27¹, 34¹, есмь 65^б (bis), 77^б, 97^б, 27¹, есмь 20^а, 30^б, 31^а, 67^б, 72^а, 84^а, 84^б, 85^а, 88^а, 88^б, 90^б, 92^б, 94^б, 101^а, 104^б, 106^а, 111^а, 111^б, 112^а, 113^а, есмь 115^б, мѣ есмь 111^а, 31², 48¹.

нѣсмь 27^а, 56^а, 74^а, 90^а, 90^б, 110^а, нѣсмь 52^а, 109^б, 35², нѣсмь 52^б, 74^а, 112^б, нѣсмь 77^б.

шгънъ 10^а (bis), 80^а, 112^б, 12², шгънъ 10^а, (bis), 37^б, 55^а, 67^а, шгънъ 10^а, 106^б, 119^б, 25², 36², седѣмъ 17^б; вѣпѣлъ 23², жѣзълъ 46¹; изгъвѣлъ 52^б, изгъвѣлѣж 53^а; немогълѣни 94^а; спасѣлъ 69^а, при-стѣпѣлъ 36²; иковѣлъ 13^б, исаковѣж 13^б.

шдѣръ 81^а (bis), 37², вѣтѣръ 22¹, Петѣръ 27², мрѣвѣхъ 13^б, мрѣвѣца 38^а.

волѣзѣнъ 96^а, жѣзѣнъ 100^б, 110^а, жѣзѣнъ 102^а, жѣзѣнъ 119^а, 12¹, жѣзѣнъ 12², непрѣзѣнъ 1², свѣлазѣнъ 9², 12¹.

юденѣкъ 80^б, шпрѣсѣнци 15^а, агънѣца 38^б.

Вѣроятно такова ъ е и въ: смокѣж 11^а, жрѣтѣж 14^а, десѣтъ драгѣмъ 51^б (ср. драгж 51^б), жрѣтѣнъ 54^а.

Ако обстрахираме сега пѣстрия правописъ на приведенитѣ случаи съ прѣметнатъ ъ, а извадимъ отъ него само фонетичната му основа, ще се увѣримъ веднага, че сжщитѣ случаи се изговарятъ и днесъ по българскитѣ говори съ прѣметнатъ — или най-сетѣ съ вмѣнатъ — еръ, който споредъ говора може да гласи различно (з, а, о), ала мѣстото му е промѣнено накъмъ старобългарски. Отъ това заключаваме,

че днешниятъ български вториченъ еръ е билъ въ XIII вѣкъ вече свършена работа.

Въ Добрш. ев. има и други примѣри, дѣто се срѣща ѣ (или ѣ), употребено като че за сѣща цѣль; но понеже тия примѣри падатъ се на чужди думи, и ерѣтъ у тѣхъ стои било между еднакви, било между сродни съгласни, тѣхъ ще изброя отдѣлно, безъ да имъ давамъ нѣкоя фонетична важность, защото ги считамъ повече за правописни наслѣдици отъ извода на Добрш. евангеле. Такива са: *равѣки* 11⁶, 74⁶, 75⁶, 84⁶, 118^а, 27¹, при *анѣнѣ* 26^а, *Матѣтатовѣ* 27⁶, *Матѣеа* 40¹, *Анѣнѣовѣ* 27⁶, *Сѣлимовѣ* 28^а, *Сѣлимадановѣ* 28^а, *Насѣсоновѣ* 28^а, *Сѣверовѣ* 28^а, *Канѣоановѣ* 28^а, *Салѣоановѣ* 28^а, *Ентѣсида* 39^а, *Ентѣсанды* 100⁶, *ѡ Келѣзѣвоулѣ* 42^а (bis), *Закѣхѣи* (bis), *Закѣхѣи* 58^а, *Сѣмѣмоуѣ* 70⁶, *манѣнѣ* 84⁶, *манѣнѣ* 85⁶, 86^а, къ *Анѣнѣ* 112^а. Такива сѣщи правописъ се срѣща и въ чисто домашни думи, както споменахъ по прѣди. Вж. още стр. 40, 41 и 42 (суфикси -ѣн и -ѣш).

Употрѣба на ж и ѡ въ Добрейшово евангеле.

Колкото неправилна е правописната употрѣба на ероветѣ въ Добрш. ев., толкова по правилна и послѣдователна е употрѣбата на двѣтѣ носовки ж и ѡ. Ала веднага трѣба да забѣлѣжа, че тази правилность не върви въ съгласие съ оназъ извѣстната сръднобългарска употрѣба на ж и ѡ; нѣ, откъмъ тая страна Добрейшово евангеле е особенъ типъ сръднобългарски паметникъ; то отива по свой пѣтъ и се спосрѣща повече съ старобългарскитѣ, отколкото съ сръднобългарскитѣ паметници, а пѣкъ, ако искаме да му търсимъ прилика въ сръднобългарската писменность, най прилѣга да го сравняваме съ Дечанско четвроевангеле, което откъмъ ж и ѡ стои почти на старобългарска точка. Близко стои то откъмъ тая страна и съ Добромирово евангеле, сръднобългарски паметника, що го издаде Ягичъ въ Виенскитѣ *Sitzungsberichte*, т. 138 и 140. Тия три евангелета иматъ и други допирни точки помежду си, а колкото за особения правописъ у тѣхъ на ж и ѡ, трѣба веднага да забѣлѣжа, че той не е сѣ еднакъвъ и въ тритѣ паметника; общностьта помежду имъ състои въ това, че въ тѣхъ ѡ може да стои слѣдъ шушкави, както и ж — слѣдъ омекчени съгласни; ала и тритѣ си иматъ частни особености и откъмъ тая страна. Тѣй напр. докато въ Деч. четвроев. носовкитѣ се употрѣбаватъ навредъ по старобългарски начинъ (разбира се дѣто не са промѣнени по сръбски на оу и ѡ), то въ другитѣ двѣ евангелета старобългарскиятъ правописъ на ж и ѡ е запазенъ, или по-добрѣ да кажемъ въстановенъ, само частично. А между двѣтѣ послѣдни евангелета има пакъ тази разлика, че она особенъ правописъ на ж и ѡ въ Добром. ев. е само заченатъ, безъ да е още напълно прокаранъ, докато въ Добрш. ев. сѣщиятъ тоя правописъ е приложенъ тѣй строго и тѣй послѣдователно, че не остава, какво повече да се желае.

А въ какво състои тоя особенъ правописъ? Състои въ това, че употребата на ж и ѡ не върви по слѣпи звукови закони, т. е. не зависи отъ прѣдходната съгласна, както въ другитѣ сръднобългарски паметници, а се е развила тѣй, че въ едни случаи тя си е пакъ оная старата, непожтната употреба на ж и ѡ, позната намъ отъ паметниците прѣди XII вѣкъ, а въ други тя стои въ зависимостъ отъ формитѣ. На тоя начинъ се получава единъ правописъ на ж и ѡ, който не е ни сръднобългарски, ни старобългарски, а би могълъ да се изкаже тѣй: въ коренни срички и склонидбени форми ж и ѡ пазятъ старобългарското си мѣсто, а въ глаголни форми се пише само ж (намѣсто ж и ѡ) — безразлично слѣдъ какви звукове стои това ж.

Това правило е тѣй послѣдователно проварано, че възбужда очудване; а понеже Добрѣйшово евангеле, споредъ както го оцѣнявамъ, произхожда отъ XIII вѣкъ, то се явява питане, това правописно правило дали е било само книжовно, или е имало за основа живъ говоръ, въпросъ, твърдѣ важенъ за историята на езика ни, именно за отношението на старобългарския периодъ къмъ сръднобългарския. Тоя въпросъ ще се опитамъ да обясня по сетнѣ, а сега нека първомъ изложя нагледно съ примѣри правописната употреба на ж и ѡ въ Добрѣйшово ев., за да се види голѣмата послѣдователностъ на нашия паметникъ откъмъ тая страна.

Да разгледаме най-напрѣдъ ж и ѡ въ коренни срички.

Рекохме, че носовкитѣ ж и ѡ пазятъ старобългарското си мѣсто въ кореннитѣ срички. Тукъ не е дума, разбира се, за коренни носовки слѣдъ обикновени (чисти) съгласни, защото въ такива случаи сичкитѣ сръднобългарски паметници, па и тоя, не отстъпятъ никакъ отъ старобългарскитѣ, а се мислятъ случаетѣ, когато ж и ѡ стоятъ слѣдъ шушкави съгласни ж, ч, ш, жд, шт, както и слѣдъ ц и ј, когато става тѣй наречената сръднобългарска юсова замѣна.

Случаи съ коренно ж са само овия думи, дѣто ж стои въ начало; защото сръдно ж слѣдъ шушкави съгласни, както и слѣдъ ц, нѣма ни въ старобългарски. А думи съ начално ж (било то йотирано или не) има сравнително малко въ Добрѣйшово евангеле; тѣ са: изъ ѡтръ 2^а, въ главъ жглоу 12^о, въ жтробѣ ѡ 21^а, изъ ѡтръждоу 41^а, ѡ нждоу 42^о, внжтрънѣа 43^а, внжтръждоу влсъ 55^а, ѡглои 61^а, 18¹, вънжтръ 118^о, ѡзъы 43², ѡжѣ 43², ѡжѣмъ 43¹, ѡдѣ 24¹ (bis); срв. още: въсждоу 34^о, ѡ тждоу 4^о, 5^о, 9^а, 10^о и пр. ѡ кждоу 6^а, 12^а, ѡ сждоу 49^а, — които впрочемъ нѣматъ значение за сръднобългарската юсова замѣна.

Но пъкъ примѣритѣ съ коренно ѡ слѣдъ ј и шушкави са твърдѣ много и тѣ именно изтъкватъ голѣмата послѣдователностъ на Добрш. ев. откъмъ тая страна. Ето ги сичкитѣ:

1) Слѣдъ ј и то:

а) Съ изразена йотация: ѡѡшж ѡж 13^о, не ѡшж вѣрѣы 17^о (тришъ) 93^а, вѣрж ѡтъ аор. 21^о, примѣтъ 22^а, 116^а, не ѡхомъ 31^а,

жѣнж полахъ 50^о, швылатъ 73^о, не приашиж 73^о, приатъи 73^о, ѿлати 20^а, вѣрж лшиж 76^о, приатже 83^о, искалахъ лати 88^а, хотѣлахъ лати и 89^а, 96^о, жѣнж латж 89^о, жена лата 89^о, никтоже не лать его 90^а, лшиж 112^а, 119^а, 119^о, полати 116^а, ласте 119^о, полатъ аор. 15¹, лшиж 17², лати 17², 18¹, 28¹, 40¹, 46², ластѣ 33², лать и 6¹, лзыкомъ 4^о, 11^о, 57^а, 63^о, 15^а, 21¹, лзыкъ 5^о, 67^о, 99^а, лзыци 45^о, лзыкъ на лзыкъ 63^а, въ лзыкы 63^о, 65^о, лзыкъ 63^о, лзыкы 63^о, лзыцѣхъ 72^а, лзыкоу 18¹, .ѣ. хлѣвъ лчмѣнъ 83^о, ѿ. .ѣ. хлѣвъ лчмѣнѣхъ 83^о.

б) Съ неизразена йотация: приати 2^о (bis), 33^а, 58^о, 95^о, 105^а, 17², приасте 6^о, полатъ аор. 7^о, 13^а, 61^о, 114^а, 10¹, 15¹, 45¹, искахъ лати и 12^о, приатъ 24^о, 32^а, 40^о, 52^о, 58^а, 103², приато 29^о, приатенъ 29^о, лшиж 31^а, 17¹, приашиж 4^о, 15^а, 37^о, 80^а, 110^а, 23², 29², 31¹, прѣлашиж 48², лти 66^о, 80^а, приахомъ 73^о, приахъ 95^о, не лсте вѣры 17¹, не лсте мене 28¹, поашиж 42^а, лзыкъ 5^о, лзыкы 18^а, лзыкъ 22^а, 98^о, лзычникъ 13¹.

2) Слѣдъ ж: жатва многа 38^а, гѣоу жатвѣ 38^а, на жатвѣ своихъ 38^о, жатва естъ 64^а, 2¹, 42², жатва придетъ 79^о, къ жатвѣ 79^о, жати 79^о, въждадетса 78^а, да ни жаждж 78^о, въждадати 85^а, въждадахъ 25¹, 25², жажджца 25¹, 25².

3) Слѣдъ ц: цатж 47^а, двѣ цатѣ 62^о, на трестахъ цатъ 99^о.

Отъ тая правилна, старобългарска, употреба на ж и л въ коренни срички срѣщвахъ само слѣднитѣ отклонення: въ лзылицы 2^а (намѣсто жзылицы), лжика твоа 21^а (намѣсто жжика твоа), ѿ лзы 48^а, намѣсто ѿ жзы, но вѣроятно тука се е мислило на лза повеже е дума за болестъ; лдицж 11², и жждж 116^а намѣсто жждж; послѣднитъ примѣръ не би трѣбало и да се брой за изключение, защото се намира въ редовѣтъ, писани отъ Стрѣза, на когото правописътъ не е като на попъ Добрѣша.

Съща послѣдователность владѣе и въ крайнитѣ, флективни, срички, биле тѣ именни или глаголни. Както рекохъ по напрѣдъ, съло-нидбенитѣ форми пазятъ своя старобългарски правописъ, а именно ж се употребива въ винителенъ и творителенъ падежъ ед. ч. ж. р., а пѣкъ л у мекитѣ основни въ род. пад. ед. ч. ж. р. и въ множ. число имен. и винит. ж. р. и вин. м. родъ. И тѣй имаме:

1) ж въ винит. пад. ж. родъ. Тукъ за по-голѣма прѣгледность раздѣлямъ случантѣ на нѣколко групи, споредъ съгласната, която стои прѣдъ ж, та различавамъ:

а) ж слѣдъ шушкави съгласни и ц: доушж 1^а, 1^о, 7^о, 36^а (bis), 45^а, 51^а, 55^о, 63^о, 95^а (bis), 95^о, 100^о, 104^а, 104^о, 107^а, мѣздж пророчж 1^о, мѣздж праведничж 1^о, чашж 2^а, 9^о, 65^а, 66^а, 112^а, приемъ чашж 65^а, шербѣтъ штроковницж лежщж 5^а, междж (прѣдлогъ) 5^а, 10^о и пр., видѣвъ смоккъвъ имжщж листие 11^а, видѣшж смокве оусъхшж 11^о, виждъ смокве исъхшж 11^о, рече гѣ причж сиж 12^а, 45^а, 47^о, 48^о, 55^а, 56^а, рече причж 13^а, 29^о, 94^о, коупивъ плащеницж 16^о, видѣшж юношж

въздвигнени ж 76^о, не възмѣтъ ж 95^а, видѣвшѣ же ж 97^о, видѣвъ ж 98^а, въ витсандиж 6^о, илиж 7^а, 35^о, илиж зоветь 16^а, написа запо-
вѣдъ сиж 10^о, швласть сиж 12^а, причж сиж 12^а, 29^о, 46^а, 48^о, 55^а,
56^а, 60^о, 94^о, власть сиж 28^о, въ сиж ношъ 45^а, сиж дъщере 48^а,
чѣшж сиж 66^а, црѣкве сиж 76^о, сиж водж 78^о, сиж заповѣдъ 95^о.
вѣрж божиж 11^о, 43^о, въ газофилакж 14^о, змиж възмжтъ 18^а, ждѣще
захариж 20^а, ипопандиж 24^а, митаря Левгиж 32^о, яко и мѣлиж 39^а,
скорфиж 39^о, 41^о, подаеть емоу зѣмиж 41^о, постави сѣдиж 45^а, вечерж
велиж 50^о, вратиж 51^а, 57^а, 65^о, 120^о, на виж его 54^а, междж Самариж
и Галилеж 54^о, въ Галилеж 80^а (bis), 80^о, въ Виданиж 59^а, 97^а, 99^о,
шбрѣтохомъ месиж 75^а, лювве вжиж не имате 83^а, призва Мариж
97^о, славж божиж 98^а, 102^а, въ вторжж 46^а, вслѣдъ погывшжж 51^о,
драгмж, жже погоувихъ 51^о, въ юденскжж землж 77^а, въ старость
свож 21^а, милость свож 22^а, на невѣстж свож 47^а, на свекрѣе свож
47^а, доушж свож 1^а (bis), 55^о, 95^а, 100^о, 107^а, братиж твож 65^о, рижж
свож 66^а, плѣтъ свож 86^а, не шбрѣтохъ ни единож вингы, жже вадите
68^а, волж мож 85^а, мож плѣтъ 86^а (bis) мож крѣвъ 86^а (тришъ),
доушж мож 95^а, 104^а (bis), сестрж свож 97^о, пѣтж свож 103^а, доушж
твож 104^о, радость мож 110^о, славж мож 111^а, въ ножницж свож 112^а,
ржжж твож 118^о, въ житницж мож 2¹, матеръ свож 6², црѣковъ мож
9¹, доушж свож 9² (bis), женж свож 14², причж сиж 3¹, 4¹, 7¹, 23¹,
швласть сиж 16², въ сиж ношъ 27² (bis), въ виданиж 16¹, вѣрж божиж
16², црѣковъ божиж 28², власвиимиж рече 28² (bis), 37², въ галилеж 34¹,
левгиж 38¹, въ сандалиж 46¹, шпоусти ж 7², погоувить ж 9², шбра-
цеть ж 9², 12², шпоустить ж 14², творить ж 14², въздвиже ж 36²,
шстави ж 36².

Отклоняватъ се само: емоуже хошж, прѣдѣлѣ ж (власть) 28^о, шстыпа
ж (смоковницж) 47^о, приати ж (доушж) 95^о, въ юдеж 96^о, въ галилеж
75^а, 78^а; въ послѣдния примѣръ и въ двата случая ж прилича и на ж;
шшоужж 15², галилеж 27², 35², на земж 6¹.

Както може да се заблѣжи отъ изброенитѣ примѣри, йотацията
се изразява само слѣдъ ж, а слѣдъ и и о — нѣ винаги.

2) ж въ творителенъ падежъ. И тукъ ща изброя на първо
мѣсто случаетѣ, дѣто йотацията е изразена чрѣзъ лигатура ж, които
случаи са сравнително по малко прѣдъ другитѣ (безъ изразена йотация),
понеже въ творит. падежъ нѣма онова условие, което прѣдизвиква ж
споредъ правописа на Добрѣйшово евангеле.

Случаи, дѣто йотацията е изразена:

множицеж 8^о, швластиж 12^а, 60^о (bis), всиж (крѣпостиж) 14^а,
видѣнъ въстъ еж 17^о, (силож) илиннож 20^а, правдож 22^о, съ мариеж
23^а, сжщжж непразнож 23^о, съ радостиж 39^а, прѣдъ товож 39^о, 50^а,
52^о, съ множ 41^о, 53^а, прѣдъ множ 73^о, сотонож 48^а, ѡзъ цѣж 54^а,
вторичеж 120^а, мжцжж еж 56^а, надъ десатниж 58^о, винож 62^о, силож
и славож 64^а, ноциж 64^о, водож 74^а, смоковницеж 75^о, междж совож
86^а, съ вжиж (помоциж) 121^а, матерниж 5², междоу совож 13¹,

съ совож 13¹, 26¹, 38², тъмож 13², стовож 15¹, 27², лъстиж 26¹, съ клатвож 29¹, хламидож 31¹, съ жлъчичж 31¹, плащеницеж 32², ношиж 33¹.

Случаи съ неизразена йотація:

прѣдъ товож 2°, 3°, 48°, 52°, съ товож 20°, 42°, 65°, 68°, 77°, 79°, 94°, 100°, 119°, прѣдмнож 28°, 74°, съ множ 42° (bis), 45°, 65°, тъкмо множ 94°, 104°, 51° (bis), 90°, 102°, 111°, за множ 7°, 28°, междж совож 10°, 85°, 86°, 103°, 104°, съ совож 15°, 34°, доушеж твоеж 14°, всеж доушеж 14°, галилеж 26°, тоурнеж 26°, авиннеж 26°, съ неж 79°, 97°, 98°, ежже прѣпоасанѣ 102°, подъ трапезож 5°, молитвож 9°, шженитса инож 10°, коеж (швластичж) 12°, мишцеж своеж 21°, съ неж 22° (bis), ѡ̄ цеж 54°, четворицеж 58°, плащеницеж 70°, смоковницеж 75°, понѣвицеж 102°, маломошиж 10°, солиж 10°, швластичж 12° (bis), крѣпостиж 14°, 40°, лъстиж 15°, мислиж 21°, владѣщи сириж и кириниж 23°, прѣмждростиж 26°, съ властичж 30° (bis), надъ чѣлѣдиж своеж 46°, съ десатиж 51°, моеж кръвиж 65°, съ радостичж 72°, 77°, ношиж 89°, 97°, коеж съмрътиж 101°, 111°, 120°, любовиж, ежже еси ма възлюбилъ 111°, пришедъ къ иѣсви ношиж 117°, съ (вжиж) помошиж 121°, силож (илиннож) 20°, 30°, 72°, силож и словож многож 64°, прослави словож 110°, клатвож, ежже клатса 22°, швржченож емоу женож 23°, трахонитскож странож 26°, водож 27°, великож (радостичж) 72°, истинож 79°, съ женож 79°, съ радостичж 21°, съ клатвож 4°, своеж 5°, съмрътиж 6°, съ совож 8°, 23°, 26°, за множ 9°, 26°, множицеж 11° (bis), млитвож 11°, поушеницеж 14°, коеж властичж 16°, 17° (bis), всеж дшеж твоеж 19°, всеж мыслиж твоеж 19°, винож 20°, црквиж 20°, съ силож и словож великож 22°, съ лихвож 24°, чистож (плащеницеж) 32°, радостичж великож 33°, ношиж 34°, сотонож 35°, съ радостичж 41°, подъ сѣниж 42°, чръвенож (хламидож) 31°.

Исключенія само: снѣл 22°, наднѣл 30°, шкладажцюу юдеа 26°, не пецѣте са доушеа 45°, и братиа и родомъ 63°, съ коустодиа 33°, шжени са еа 46°.

Сжщата правилность владѣе и при употрѣбата на ѡ̄ въ скло-видбенитѣ форми, както ще се види отъ слѣдното съпоставяне:

1) ѡ̄ въ родителенъ падежъ ед. ч. у мекн основи:

главы вашѣа 1°, 44°, не погоукитѣ мъздѣи своа 2°, 9°, изъ дъщере еа 5°, изъ дъщере твоа 5°, сквозѣ галилеа 9°, коло выа его 10°, Ѡ̄ витаниа 10°, 96°, вошала (сею инож заповѣди нѣста) 11°, въ память еа 15°, въ четвъртъкѣ ѡ̄ недѣла 17°, изнеаже изгна седѣмъ вѣсъ 17°, Ѡ̄ епимериа авинана 19°, въ чиноу чрѣды своа 20°, исчрѣка матере своеа 19°, Ѡ̄ неа 21°, въ жтробѣ еа 21°, смирение рабы своа 21°, ѡ̄ рождени еа 22°, възврати са дѣъ еа 34°, шца его захариа 22°, Ѡ̄ кесариа 23°, Ѡ̄ галилеа 23°, 67°, 70° (bis), 89° (4 пжти), градъ юдеа 23°, словеса исана протока 26°, 29°, 101°, воды слѣпажциа 78°, царствиа възселентиа 28°, да не прѣтъкниши ноги твоа 29°, Ѡ̄ неа 41°, Ѡ̄ земля 31°, 77° (bis), шцоу штроковица 34°, родителѣ еа 34°, ржкы

своа 38^а, достоинъ мѣздъ своа 38^б, ѿ конецъ земля 42^б, ѿ крове захариа 44^а, доуша во волши естъ ница 45^а, въ годъ вечера 50^а, не вкоушитъ моа вечера 50^б, ѿ жителъ тоа страны 52^а. стоить мѣръ пшеница 53^б, ѿ поднебесныхъ 55^а, ѿ юности моа 56^б, въ зѣ братиа 61^б, и власъ главы ваша не погыбеть 63^б, на лица всеа земля 64^а, никоа вины не шербѣтаж 67^б, до години деватыа 69^б, ѿ ариматеа 70^а, свѣтлыа (недѣла) 70^б, до витаниа 72^а, ѿ похоти плѣтскыа 73^б, ѿ самариа 78^а, ѿ жены самарѣнины сжша 78^б, ѿ воды сеа 78^б, ѿ юдеа 80^а, ѿ юдея 80^б, нѣсть полза никоаже 86^б, славы своа ищеть 87^б, бесѣды моа не разоумѣете 91^б, не ирж славы моа 92^а, марды, сестры еа 96^б, марта, еаже братъ 96^б, въ домоу еа 97^б, близъ поустыниа 99^а, храмина исплъниса воня 99^а, масти благовонныа 99^а, недѣите а 99^б, ѿ витѣсиды галиленскыа 100^б, ѿ години сеа 101^а, ѿ земля 101^а, въставъ с вечера 102^б, больша сеа любви не имать 107^а, придетъ година еа 109^а, радости ваша не възметъ 109^а, прича никоаже не глѣши 109^б, власть всеа плѣти 110^а, ни единомъ вины не шербѣтаж 114^а (bis), не имаши власти никоаже 114^б, аще не вложж рѣкы моа 118^б, ѿ кана галиленскыа 119^а, далече ѿ земля 119^б, посрѣдъ пшеница 2¹, ѿ галилеа 14¹, 32², 39², невѣдѣши силы божиа 19¹, ѿ смоковниця 22¹, дѣщи еа 8¹, вѣи еа 22¹, листви еа позавнеть 22¹, въ память еа 26², ѿ шестыа години до деватыа 31¹, 31², ѿ аримадѣа 32², горшца прѣвыа 33¹, ѿ коустодиа 34¹, ѿ неа 38², ѿ нюдеа 39², ѿ идоумѣа 39², невѣсте ли прича сеа 41², весь прича 3¹, 42², ниединомъ полза обрѣтши 44², кровь еа 44², ѿ раны твоа 45¹, шѣа ѿроковица 45¹, ни единомъ силы 45², дѣщери еа 46², недостойтъ ти имѣти еа 42¹.

Срѣщнахъ само слѣднитѣ отклонения: жена, еаже дѣщи 5^а, ста течение крове еж 33^б, еаже ради вины 34^а, плакахъ са еж 34^а, марта, сестра еж 96^б, инож заповѣди нѣсть 14^а, (болше естъ) тѣло шдежда 45^б, не зопи братиж своа 50^а, не шербѣтохъ ни единомъ вины 68^а, еаже просите 13¹ (Зогр. и Мар. еа). Има още три примѣра, обаче тѣхъ не броя, защото се срѣщатъ въ оня пасажъ, що го е писалъ Стрѣзо (л. 115^б, 116^б).

2) а въ множественно число у меки основн. И тукъ, понеже примѣритѣ сж много и разнообразн, ще ги групирамъ на двѣ

а) случаи, дѣто а стои непосредственно слѣдъ палатална съгласна.

б) случаи, дѣто а стои слѣдъ гласна, или въ началото (мѣстоимения).

а) а стои непосредственно слѣдѣ палатали:

д. тысяща 6^а, виждахъ ходжша 7^а, оузрѣ вса 7^а, въ вса дни 22^б, 36^а, съгладя вса 11^а, съблюдаше вса глѣы 24^а, 26^а, вса 31^б, 34^а, 35^б, сквозѣ градъы вса 48^б, оузрите вса прѣркъы 49^а, погоуби вса 55^а, 55^б, врагы вса 62^а, въ назъикы въса 63^б, по вса дни 60^а, 66^б, придетъ на вса 64^а, 68^б, въса изгна 76^а, въса привлѣкж 101^а, шербѣштвы сжша 15^а, вѣха жены издалече зржша 16^а, (жены) вышедша

снимъ 16^а, 69^б, влѣзъша въ гробъ (жены) 17^а, въ дни, внаже призорѣ 20^б, въ на 73^а, на наже 47^б, възорѣвъ на на 61^а, дение, внаже 62^б, 69^а, на 37^а, ѿпоустити тыща 1^б, тако три мѣсца 22^а, ноги наша 23^а, правы творите стъза его 26^б, многы вдовица 29^б, мрѣжа 31^а, птица 37^а, 48^б, погрести мрѣтъвца 38^а, поустити тажателя 12^б, да изведеть дѣлателя 38^а, погоустити дѣлателя 61^а, послаш дѣлателя 61^а, посылаш вы тако и агънца 38^б, грѣхы наша 41^а, шбращеть вджца 46^б, рагына 46^б, приношахъ младенца 56^б, оставити родителя 57^а, темница 63^а, главы ваша 64^а, капла 66^б, шбрѣте спаша 66^б, стъза княжа 68^а, въслѣдже шедша жены 71^а, пришедша на гробъ (жены) 70^а, въшедша (жены) 70^а, възрашъша са 70^б, ризы лежаша 117^б, придошъ глѣца (жены) 71^б, възрите аглы въсходѣца и нисходѣца 75^б, швца 76^а (bis), 94^б (петъ пѣти), за швца 95^а, швца 95^а (6 пѣти), паси овца 120^а (трипѣ), шбрѣте пѣньжники сѣдѣца 76^а, расыпа пѣнза 76^а, влѣзошъ въ корабла 84^б, видѣвъ пришедша юдеа 98^а, слоугы огънъ створша 112^б, назнаменуѣж конца 121^а, птица невесныа 1^б, 41^б, сестры вса 4^б, вса дѣвы 23^б, вса прича 41^б, въ ближнаа градца 5^б, видѣше нѣмыа глаголѣца и слѣпыа видѣца 8^б, дъ тыщаца 8^б, дамы тебѣ ключа 9^б, на новыа мѣсца 11^б, призоки дѣлателя 15^б, сна послѣдняя 15^б, сътворша (ж. р.) 15^б, изгна вса 16^б, посадити вса 47^б, събрашъ вса 18^б, взать вса 22^б, повса дни 28^б, продаваѣца, коупоѣца (вин.) 16^б, глаголѣца (вин.) 16^б, люво дѣница 17^б, 17^б, иныа рабы множанша 17^б, погоустити оубница 18^б, дастъ имъ пища 23^б, глаголѣца (ж. р.) 23^б (bis), прочаа дѣвы 23^б, въздорѣмашъ са вса (дѣвы) 23^б, швца 25^б, 27^б, 47^б, швца немѣца 47^б, поставити козлища 25^б, нищаа имате 26^б, жены зрѣца 32^б, слоужаца (жены) 32^б, вса языкы 34^б, въ вса дни 34^б, вса недѣжжыа 36^б, имѣца (вин.) 37^б, на на (вин. м. р.) 39^б, въходѣца (похоти) 42^б, да вна внидѣмъ 43^б, видѣ кличаца 45^б, видѣвъ страждѣца 48^б, приносити болѣца 48^б, на пѣта 18^б — аео не е грѣшка.

б) ѿ стои слѣдъ гласна. И тука ще изброя поотдѣлно при мѣритѣ съ изразена и неизразена йотация. И тѣй имаме:

ѿпоустити негдышаа 5^б, изгонити продаѣцаа 11^а, 60^а, 76^а, коупоѣцаа 11^а, слышавъ стазацаа са 13^б, нищаа имате 15^б, лчацаа исплъни 21^б, богатѣцаа са (вин.) 21^б, просвѣти сѣдѣцаа въ тѣмѣ 23^а, имѣхъ болѣцаа 30^б, исцѣли болѣцаа 34^б, и вса сѣцаа снимъ 31^б, исцѣлѣше трѣбоѣцаа исцѣлениа 35^а, нищаа въведи 50^б, нищаа имате 99^б, врагы нехотѣвшиа 59^а, дѣлателя творацаа 61^а, видѣ въметаѣцаа 62^б, придетъ на сѣдѣцаа 64^а, капла каплацаа 66^б, и прочаа (жены) 70^б, жены бывшаа 71^а, шбрѣтоста стѣвѣкоуплѣшаа са 71^б, въпроси слышавѣшаа 112^б, вълюбви сѣцаа своа 102^б, шсѣнаж ѿ 8^а, 36^б, ѿмѣше ѿ трепетъ 17^а, оѣж ѿ 30^а, посла ѿ 38^а, извиша ѿ 43^б, извишъ ѿ 44^а, знаж ѿ 95^б, исцѣлж ѿ 101^а, жены, ѿже вѣхъ пришлы 70^а, крѣпагаше ѿ 77^а, оѣкроухъ, ѿже извыша 83^б, оѣчаше ѿ 89^б, въпроси ѿ 112^а, възмижтъ ѿ 116^б,

оученикы своя 9^a, дѣти моя 41⁶, въ дома своя 53^a, книги твоя 53⁶, въ своя приде 73⁶, въ тыя дни 48^a, пасти свинныа 52^a, свинныа надѣхъ 52^a, дѣлатела сна 61^a, сважите ѿ 2², привръгоша ѿ 8¹, извиша ѿ 18², оучаще ѿ 34¹, оучж ѿ 36¹, 37¹, призва ѿже хотѣаше 40¹, видѣшж ѿ 47¹, варишж ѿ 47¹, въ ближняя градиа ѿ. ходжша 8¹, послѣдняя 15¹, коупоужша 16¹, множанша 17², боуша 23¹, свѣтилники своя 23², проча дѣвѣ 23², кръстжша 34¹, имжша ѿ 37¹, приносити волжша 48². Два пѣти се сръща боуша 23¹, 23² — вѣроятно намѣсто боуша. — Съ неизразена йотація: глаухыа творить слышати, нѣмыа глати 5⁶, три скиниа 8^a, 36⁶, книги распоустныа 10⁶, посла дроугыа рабы 12⁶, възываетъ дроугыа сжсѣды 51⁶, и дроугыа жены 70^a, и иныа многы 16^a, неджжныа 18^a, 38⁶, противныа 20^a, силныа 21⁶, смѣренныа 21⁶, съкроушеныа 29⁶ (bis), въ свинниа 33^a, въ окръстныа вси 35^a, птица небесныа 38^a, 48⁶, да бжджть сждиа 42^a, побиваж посланныа 49^a, вѣдныа и хромыа и слѣпыа въведи 50^a, 50⁶, вѣчныа кровты 53⁶, дары богатыа 62⁶, капла кръвавыа 66⁶, силы бжиа 67⁶, глы бжиа 75⁶, глы бжиа 77⁶, метахж жрѣвниа 69^a, въскрѣшаетъ мрѣтвыа 81⁶, таковыа (жены) 89⁶, приашж вѣниа 100^a, меташж жрѣвниа 115⁶ (bis), мещамѣ жрѣвниа 115⁶, съзва архиреа 68^a, послашж юреа 74^a, въ тыа дни 5⁶, 21^a, 27⁶, 23^a, 36⁶, 55⁶, 63⁶, и тыа благословивъ 6^a, прѣдложите и тыа 6^a, сна можетъ насытити 6^a, глы сна 24^a, 26^a, въ люди сна 35^a, врагы тыа 59^a, въ дни сна 71^a, тыа книги 82⁶, тыа привести 95^a, ѿпусти а 6^a, оучити а 7^a, въпроси а 35⁶, благослови а 72^a, съблюди а 110⁶, възвеси а 110⁶, съблюдеши а 110⁶, свѣти а 111^a, възлюби а 111^a, възведе а 7⁶: въпрашаше а 9⁶, оучаше а 10⁶, 11^a, исцѣлѣше а 30⁶, 32^a, оудрѣжаше а 31⁶, посадите а 35^a, изведе а 72^a, осиа а 23⁶, посла а 34⁶, съблюдаж а 105⁶, оученикы своя 5⁶, 7^a, 7⁶, 14⁶, 41^a, врагы твоя 14^a, погрести своя мрѣтвѣца 38^a, книги твоя 53⁶, въ прѣси своя 56^a, 69⁶, врагы моя 59^a, ризы своя 59^a (bis), 102⁶, 103^a, дары своя 62⁶, ржкы своя 63^a, своя овца 94⁶, 95^a, овца моя 95⁶, глаголы моя 102^a, възлюби своя 102⁶, хлѣбы моя 103^a, заповѣди моя 105^a, 105⁶, 106⁶, 120^a (тришѣ), за дроугы своя 107^a, слоугы моя 113⁶; оставѣ а 6^a, слышавѣ а 13⁶, погастъ а 37⁶, шсждитъ а 42⁶, посадитъ а 46^a, видѣвѣ а 56⁶, изгонжтъ а 94⁶, расхытитъ а 95^a, далъ а вси 110⁶, съблюдахъ а 110⁶, послахъ а 111^a, птица небесныа 1¹, добрыа съсѣды 4¹, ѿжжжтъ злыа 4¹, злыа изврѣгошж 4¹, исцѣли неджжныа 5¹, заповѣди члѣвчскыа 7¹, хромыа, нѣмныа 8¹, нѣмыа, хромыа, слѣпыа 8¹, на новыа (мѣсѣца) 11¹, книги распоустныа 14², иныа рабы 17², 18², злыа погоубѣтъ 18¹, призвати званыа 18², садоукеа 19¹, прѣлѣсти избраныа 21², силы небесныа 21², събержтъ избраныа 22¹, мждрыа 23² (bis), готовыа 23², книги пророческыа 28¹, кѣсныа 8¹, 36², неджжныа 36², 37¹, 46¹, 48², различныа неджжы 37¹, въ ближныа грады 37¹, ладиа 42², въ ладиа 43¹, въ свинниа 43^a (bis), посла вол своя 18², ризы своя 28², 31¹, грѣхы своя 35¹, оученикы своя 5², 8¹,

48¹, рабы своа 17², 18², 23², ангелы своа 22¹, скѣтилники своа 23¹ (bis), врагы твоа 19², сиа 15¹, въ тыа дни 21¹, 38², врьгжть ѿ 3¹, 4¹, оучѣше ѿ 4¹, 41¹, възведе ѿ 10¹, шна ѿ 10¹, исцѣли ѿ 14¹, 16¹, оставивъ ѿ 16¹, погоубать ѿ 18¹, въпроси ѿ 19², посылаеть ѿ 40¹, призвавъ ѿ 15², 40¹, слати ѿ 46¹, оучити ѿ 47², шпоусти ѿ 47², видѣвъ ѿ 48¹, минжти ѿ 48¹.

Отклонения отъ това правило за употрѣба на ѿ въ множ. число срѣщнахъ само тия:

множаншж силы 3^a, силы бывшжж въ вастъ 3^a, ш денъ естѣ, внжже 48^a, възращшжж са (жены) 70^a, множаншж оученикы творить 78^a, ш рожницъ, жже свиниыа идѣхж 52^a, ш въсѣхъ силахъ, ѿже видѣшж 59°, глаголы, ѿже азъ глж 105^a, жже далъ еси мнѣ, твои вѣшж 110^a, глаголы, жже далъ еси мнѣ 110^a, ш тѣхъ, жже далъ еси мнѣ 110°, ѿже далъ еси мнѣ 110°, 111^a, 112^a, рывъ, жже ѿшж 119°, ш рывъ, ѿже ѿсте 119°; княза наши 71^a пѣвъ стои намѣсто князи наши 71^a; заповѣди божиж 6², ш дѣвъ, ѿже приемише 23¹, оучаше ж 38¹ (ржка Б), ѿже по исѣ идѣшж (жены) 32², видѣ плачжжжж са (вин.) 45¹, познашж ж 47¹.

Както се вижда, изключенията са твърдѣ малко — сичко 21, отъ които 13 падатъ на относителното мѣстоимение ѿже, та сж вѣроятно синтактични неправилности, защото мѣстоимение ѿже въ Добрш. ев., както и въ други срѣднобълг. паметници, и инакъ се употрѣбя неправилно: ѿже намѣсто ѿже и ѿже намѣсто ѿже.

Нека разгледаме сега употрѣбата на носовентѣ въ глаголнитѣ форми, дѣто, както казахъ, се употрѣбя само една отъ тѣхъ, именно ж. И тукъ правилото е тѣй строго прокарано, че нѣколко отклонения не са нищо прѣдъ безбройнитѣ правилни примѣри. Тукъ не е дума за ония глаголни форми, у които ж си стои още отъ старобългарски, а за ония, въ които по старобългарски, или по срѣднобългарски, би трѣбало да стои ѿ; тия сички сега са изравнени съ твърдитѣ глаголни основи и приели въ 1 л. ед. ч. и 3 л. множ. сег. вр. ж намѣсто ѿ. Разбира се, че въ това число и ония, които въ другитѣ срѣднобългарски паметници мѣняватъ, по извѣстното правило, ѿ на ж. Въ тия глаголни форми, значи, имаме наврѣдъ ѿ замѣнено съ ж; трѣба обаче веднага да забѣлѣжа, че тая замѣна нѣма нищо общо съ срѣднобългарската юсова замѣна; тя е произлѣзла по морфологиченъ, а не по фонетиченъ пътъ.

За да се види голѣмата послѣдователность на правописа и откъмъ тая страна, ще наведе тука сички ония глаголни форми, дѣто старобъл. ѿ е замѣнено съ ж, като забѣлѣзвамъ, че останалитѣ глагол. форми пазятъ своето ж безъ промѣна. А понеже и дѣйствителнитѣ причастия за сег. вр. вървятъ успоредно съ презентнитѣ глаголни форми, веднага ще зема и тѣхъ подъ внимание. Раздѣлямъ ги на три групи:

1) ж намѣсто ѿ слѣдъ шушкави съгласни, т. е. такива случаи, дѣто и въ другитѣ срѣднобългарски паметници имаме пакъ ж намѣсто ѿ;

2) ж намѣсто ѡ слѣдъ чисти съгласни, дѣто въ другитѣ срѣдно-български наметници стон обикновено ѡ.

3) ж намѣсто старобългар. ѡ слѣдъ j, дѣто въ срѣднобългар. паметници може да стои и ж и ѡ (споредъ правописа на паметника).

1) ж намѣсто ѡ слѣдъ шушкави съгласни:

слышжть 2^а, 94^б, 95^а, 1^а, 41² (bis), оуслышжть 82^а (bis), слышж 57^б, лежжжж 5^а, възлежжжжюу 15^а, 26¹, 38¹, 46², възлежжжжщемъ 17^б, лжжжщъ 23^б, 24^а, прилежжжжюу 31^а, възлежжжжщя 32^б, възлежжжж 65^б, възлежжжж 103^б, възлежжжжнинимъ 83^б, лежжжщя 75^б, лежжжщя 80^б, възлежжжжнинихъ 99^б, 103^б, 5¹, 47¹, шложжжть 10^а, 60^а, възложжжть 18^а, слоужжжши емоу 16^а, 25^а, служжжщюу 19^б, слоужжжж 65^б, вложжжтма 21^б, вѣжжжть 94^б, поражжжть 27², оутѣшжжть 97^а, слышжщя 30^а, 1², 41², слышжжжши 42^б, 41², слышжжжщемже 58^а, 62^а, слышжжж 1², 2¹ (bis), слышжжжнинимъ 42¹, оучжжжюу 44^б, оучжжж 30^а (прич.), 36^а, оучжжж 14^а, 32^а, 60^а, 86^а, 90^а, шблжжжтсж 77^а, мѣлжжж 20^а (прич.), ѡлжжжть 4¹, плачжжжща сж 98^а, възплачжжтсж 22¹, дрѣжжжщя 67^а, 48², лежжж (прич.), 45¹, сжжжжж 92^а, ищжжж 41^б: 87^б, 92^а, ищжжж 42^а, пѣны тѣщжжж 8^б, хошжжж (прич.) 83^б.

ж намѣсто старо- и срѣднобългарско ѡ слѣдъ чисти съгласни.

Слѣдъ д: ходжжжть 2^а, 94^б, исходжжжть 5^а (двашъ), 63^б, 7¹, 7², въ ходжжжть 63^б, 72^а, приходжжж 78^б, възсходжжж 118^а, възсходжжжщемъ 25^б, исходжжжнинимъ 26^б, исходжжжщемъ 27^б, 10¹, исходжжжнинихъ 29^б, заходжжжщюу 30^б, исходжжжщя 34^б, 31¹, 46¹, възсходжжжщюу 40^б, 54^б, възходжжжщя 43^а, възходжжжщинимъ 44^а, възсходжжжщъ 47^а, приходжжжщя 48^а, 47¹, проходжжжщюу 54^б, приходжжжщя 55^б, 56^а, мимоходжжжщъ 57^б, възсходжжжж 59^а мимоходжжжщя 69^б, 31² (двашъ), сѣходжжжщъ 74^б, 35², ходжжжщя 74^б, възсходжжжщя 75^б, 42¹, ходжжжщя 84^а, 6¹, 48¹, сходжжжж 85^б, възсходжжжщя 86^б (двашъ), нисходжжжщя 86^б, ходжжжж 89^б, 101^б, 6¹, 36¹, възходжжжж 94^б (двашъ), 15², възходжжжщя 7¹, исходжжжщя 7¹, исходжжжщя 7¹, ходжжжщя 8¹, ѡходжжжж (прич.) 23², възсходжжжж 35², мимоходжжжщюу 39¹, възсходжжжж (прич.) 41², възходжжжщюу 44¹, ходжжжж (прич.) 48¹, исходжжжщя 2^а, ходжжжщя 7^а, 43^б, 47¹, исходжжжж 64^б, гаджжжть 5^а, 113^а, 6², 8¹, 48², гаджжжщя 22², 48², шсжжжжжть 42^б, 15², воджжжть 12², прѣдаджжжть 57^а, 15², даджжжть 60^б, 21¹, продаджжжть 13², въздаджжжть 18¹, повѣджжжть 5^б, 8^а, не вѣджжжть 43^б, 69^а, 94^б, 107^б, 111^б, невѣджжжщя 13^б, 19², вѣджжжщя 34^а, 119^б, виджжжщя 64^а, 69^б, 72^а, 1², 8¹, 41², 44², виджжжж 85^а, 102^а, виджжжж (прич.) 92^б, 6¹, ненавиджжжж 100^б, 107^б, виджжжщя 8¹, виджжжть 7^б, 43^а, 87^а, 94^а, 100^а, 101^б, 111^а, 1², 9^а, 34¹, ненавиджжжжнинихъ 22^б, виджжжщя 39^б, 51^а, 94^а (двашъ), виджжжщя 44², прѣсѣджжжть 5^б, 8¹, сѣджжжщя 2^б, вджжжщя 23^б, 43^а, досаджжжть 57^б, чоуджжжщя 25^а, чоуджжжщя 37^а, сжжжжщя 17^а, 25^б, 32^б, 33^а, 117^б, сѣджжжщя 23^а, 64^а, сѣджжжщя 39^а, сѣджжжж 67^а, сѣджжжж 67^б, 33¹, сжжжжщя 65^б, 37², сжжжжщя 102^а, сѣджжжщя 75^а, сѣджжжж 92^б, сѣджжжщя 28², 44¹ 100^а, ваджжжщя 68^а, моуджжжщюу 23², гаджжжщя 27¹ (двашъ), гаджжжщя 38¹.

Слѣдъ т: възвѣстжжжть 4^б, насытжжжтсж 5^а, възсхытжжжть 84^а, обра-тжжжтсж 101^б, 1², 41², сватжжж сж 111^а, очистжжжтсж 99^а, влѣстжжжщя сж 70^б, възлѣстжжжщя 8^а, вогатжжжщя сж 21^б, штпоустжжж 5^б, 41², 114^а, штпоу-

стжти сѧ 32^а, 118^б, прѣлъстжть 21¹, оцѡутжть 37^а, хотжть 63^а, 84^а, 20¹, хотжи 2^б, 65^б, 71^а, 86^б, хотж (прич.) 11^а, 40^а, 51^а, 68^б, 120^а, хотжше 51^а, 18¹, 39², хотжшинихъ 14^б, 62^б, 64^а, хотжшии 30^а, хотжшинимъ 20², нехотжшемъ 58^б, 84^а, кръстжщима 34¹, кръстжи 74^а, 77^а, 96^б, 35¹, кръстж (прич.) 74^б, вкрѣстжщъ 75^б, свѣтжи 82^б, прѣтжи 98^а, постжше сѧ 38², постжтсѧ 38² (тришъ), просвѣтжтсѧ 3¹, прѣкратжтсѧ 21² (двашъ).

Слѣдъ в: погоубжть 4^б, погубжть 30², любж 106^а, 120^а (двашъ), любжи 100^б, 105^б, скръвжща 26^а, оуподоблж 2^б, 48^б (двашъ), погоублж 85^а, възлюблж 105^б.

Слѣдъ в: гвалжсѧ 105^б гвалтсѧ 77^а, 92^б, славж сѧ 92^а, прославж 101^а, славжше 24^а, славж (прич.) 54^б, 57^б, славжи 92^а, оуготовжть 37^б, поставж 24¹, благословж (прич.) 22^а, благословжше 72^а, ловж (прич.) 31, оставлж 105^б, 109^б, поставлж 24¹.

Слѣдъ м: срамж сѧ 56^а, приемжть 38^б, приемлж 82^б, поемжть 55^б (двашъ), 83^б, приемлжи 1^б (двашъ), 102^а, 103^б, приемлжше 51^б, 83^а, 11², юмлжи 82^а, приемлж (прич.) 2¹.

Слѣдъ п: швѣстжпжть 60^а, спжща 15^а, спжшемже 2¹, 34¹, спж (прич.) 43¹, трѣпа 11¹, потопжть 12¹, покаплжтсѧ 48², трѣплж вы 8^б, 37^а, съсыплжты 51^а, слѣплжщима 78^б.

Слѣдъ л: глаголж 1^а, 2^а, 2^б, 3^а, 3^б, 4^а, 6^а, 7^а, 26^б, 29^б, 32^б, 36^а, 39^а, 39^б, 41^б, 44^а, 44^б, 45^а, 45^б, 46^а, 46^б, 47^а, 47^б, 48^б, 49^б, 50^б, 52^а, 56^б, 57^а, 59^а, 60^б, 62^б, 64^а, 65^а, 66^а, 69^а, 75^б, 79^б, 81^б, 82^а, 82^б, 84^б, 85^а, 85^б, 87^а, 87^б, 90^б, 91^а, 91^б, 92^а, 92^б, 94^б, 100^б, 103^а, 103^б, 104^а, 104^б, 105^а, 105^б, 106^а, 107^а, 108^а, 109^а, 109^б, 110^б, 420^а; 1², 9², 10², 11¹, 12², 13², 23¹, 23², 25¹, 25², 26², 27¹, 30¹, 30², 33², 40², 43^а, глаголж (причастие) 7^а, 7^б, 9^б, 11^а, 13^б, 16^а, 22^а, 22^б, 27^а, 27^б, 30^а, 31^а, 31^б, 33^а, 34^а, 35^б, 36^б, 37^а, 40^а, 49^б, 51^б, 54^а, 56^а, 56^б, 58^б, 60^а, 62^б, 66^а, 67^а, 67^б, 69^б, 70^б, 74^б, 7^б, 88^б, 101^а, 112^а; 6¹, 6², 9¹, 10¹, 10², 11², 12², 13¹, 13², 14², 16², 17¹, 17², 19¹, 19², 24¹, 25², 27¹, 29¹, 29², 34¹, 35², 36¹, 36², 40², глаголжть 3^а, 7^а, 8^а, 13^а, 14^а, 62^а, 71^б, 88^а, 10², 16¹, 20¹, възглаголжть 2^б, 14^а, 18^а, 39¹, глаголжше 5^б, 8^а, 12^а, 13^а, 27^а (двашъ), 30^а, 32^а, 32^б, 39^а, 49^а, 51^б, 54^б, 58^а, 58^б, 59^б, 60^б, 61^а, 61^б, 62^б, 67^б, 68^б, 69^а, 69^б, 79^а, 86^а, 87^б, 92^б, 96^а, 100^а, 100^б, 114^а, 115^а; 4¹, 5¹, 6², 14², 16², 26¹, 33¹, 36², глаголжшоу 9^а, 44^а, 66^б, глаголжшихъ 23^б, глаголжща 26^б, 36^а, 10¹, глаголжши 51^б, 96^б, 98^а, 7², 30², глаголжшемъ 62^б, 71^б, 3¹, 19¹, глаголжи 66^а, 79^а, 87^б, 88^а, 94^а, 2², 30¹, глаголжща 71^б, 8¹, послж 2^б, 44^а, 61^а, 72^а, 103^б, 107^б, 108^а, 118^б, 35¹, мелжши 55^б, мелжща 22², исцѣлж ѡж 101^б, исцѣлжше 34^б, похѡлжть 8^б, азъ ти велж 9^а, болж Лазарь 96^б, молж ти сѧ 36^б, 38^а, 50^б (двашъ), 110^б, 111^а, помолж сѧ 27^а, оумолж 105^а, 109^б, молжтсѧ 62^б, молжтсѧ 11^б (двашъ), 14^б, молжшоусѧ 27^б, 41^а, молжсѧ (прич.) 32^а, 37¹, болжщима 30^б, 34^б, 6², болжшни 32^б, 38¹, смыслжща 33^а, 44¹, недомыслжше 70^б, недомыслжшемсѧ 103^б, хвалжшихъ 23^б, хвалжше 24^а, 72^а, хвалж (прич.) 32^б.

число правилни случаи тѣ съставятъ съвсѣмъ незначителна часть. Ето ги: зра 7^а, просагъ 46^о, шсъпа ѡ 47^о, оумълатъ 60^а, коупагъ 78^а, 5¹, ижденатъхъ 102^а, дръжатса 118^о, стазацраца са 13^о, алчашаца 21^о, гораци 46^а, оуча 48^а, 48^о, 88^а, 45², имаши 48^а, оудръжа 49^о, възлежацинхъ 50^а, оучацоу 60^а, 16², творацаца 61^а, любацинхъ 62^о, молаше са 64^а, оучаи 64^о, слоужаи 65^о, спаца 66^о, зраше 69^а, 1², два са (прич.) 70^о, гора (прич.) 71^о, чоудацимса 72^а, въземаи 74^а, глаголацъ 74^о, нисходациа 75^о, лежа (прич.) 98^а, хоулаи ма 102^а; любаи ма 105^о, нелюбали мене 105^о, люба 120^а, оузра 109^а, лежациа 117^о, лежациъ 117^о, плацаши са 117^о, лежациа 119^о, оучаше 7¹, 34¹, просаши 15², просаца 15², любатъ 20¹, оузратъ 22¹, глаголаца 23², алчациа 25¹, 25², болаца 25¹, скръваце 27¹, клицаца 45¹, иматъ 47² (инакъ — се съ ж). Има още нѣколко случаи, дѣто ѡ е прѣправено отъ друга буква, или шкъ е тѣй написано, че се не познава ѡ ли е, ж ли е; тѣ са: исходатъ 30^о (поправено отъ и), приематъ 53^а, даа 95^о, лежаци 45^а, слоужаи 65^о, съходациъ 74^о, глаголацоу 91^а, иматъ 9². Нѣколко случаи съ ѡ намѣсто ж въ глаголни форми се срѣщатъ още въ пасажитѣ, писани отъ други рѣцѣ, та не бива и да се броятъ, понеже въ тия пасажи владѣе други правописъ.

Къмъ горнитѣ отклонения нека прибавимъ още: сатъ намѣсто сятъ 2² (срв. сѣщо такава сятъ, писано съ глагол. букви въ Бол. пс. Arch. II, 270) и сатъ 5^о дѣто ѡ е прѣправено отъ и).

Наспротивъ правилната старобългарска употрѣба на ѡ слѣдъ шушкави съгласни въ Добрш. ев., би се очаквало, ѡ да бѣде запазено и въ аористното окончание ша; ала нѣ; тукъ намираме обикновената срѣднобългарска форма на шж и то пакъ тѣй слѣдбено прокарана, че само на петъ пѣти се срѣща съ ѡ: извиша 43^о, рекоша 84^о, възлюкиша 102^а, привръгоша ѡ 8¹, извиша ѡ 18², 43^о. Има впрочемъ още два случая (възъпниша 114^о, свъръшиша са 116^а), но тѣхъ не броя, понеже се срѣщатъ въ ония редове, що ги е писалъ Стрѣзо.

Колкото за ж и ѡ слѣдъ чисти съгласни въ Добрш. ев. нѣма и нужда да привеждамъ примѣри; тамъ е тѣй редовно сѣко ж и ѡ на свое мѣсто, че отъ цѣлия паметникъ могатъ се посочи само слѣднитѣ отклонения, произлѣзли било отъ измѣненъ изговоръ, било отъ случайна грѣшка. Отъ фактически промѣненъ изговоръ имаме: ноудитса 2^о, нождници 2^о, моудитъ 46^о, 23¹, насырныи 41^а, неоусьми са 11^о, пѣнзъ 13^а, триста пѣнзъ 15^о, 83^о, пѣнжники 76^а, пѣнза 76^а. А по несъгледане са произлѣзли тия графични замѣни:

ѡ намѣсто ж: халагы 50^о (Зогр. и Мар халагы), погражнати 43¹; и наопаки: начжшж 67^о, възтъ тѣло 117^а (рѣка Е), стъжаце са 8^а;

оу намѣсто ж: сѣдоуцоу 30¹, коупоутъ 47², соухоуж ржжж 39¹. и наопаки: шѣшшоуж злодѣю 31², ѿ рѣбж 48¹ намѣсто ѿ рѣбоу.

ж намѣсто ѣ: всѣкъ гѣж 13¹; и наопаки: ежмъ 115^о, алавастрж 15^а.

ж намѣсто а: жена илжѣж алавастрож 15^а и наопаки: тѣвѣ глѣ 38¹ (рѣка Б), сжѣж ѣжѣ свѣзана 48^а, въ нюда 64^б, матере столца 116^а.

ѣ намѣсто ѡ: не приесте 83^а, пристѣпише 5¹, приведохе 89^б; приешше (дѣвѣ) 23¹, но тая форма може да се смѣта и като дѣе при-
частие, както и видѣвшѣ ѿрокѣ зовѣше 16¹; мнѣше, срѣцу което стои въ
Мар. мнѣхѣж, може да се смѣта и за имперф. ед. ч. И наопаки: лѣжасѣвѣ-
дѣниа 7² вса, ѣже 18², кръстѣща ѡ 34¹ (имен. м. р.), княза наши 71^а.

ѣ намѣсто ѡ: отпусти ихъ негдашѣ 8¹, земѣ многы 41¹, грѣдѣи,
грѣдѣща 74^а (инакъ редовно съ ѡ).

Веднѣшъ има ѡ намѣсто ты: погоувитѣ оубинѣа тѣ 18².

Въ нѣкои отъ тия правописни грѣшки може човѣкъ да съзира
отразъ отъ изговоръ ж=у; но понеже примѣритѣ са много уединени,
рисувано е да се гради върху имъ какво-годѣ заключение.

И тѣй съ изключение на глаголитѣ и причастни форми, въ които
ѡ е редовно замѣнено съ ж, въ сички други случаи Добрш. ев. пази
старобългарски правописъ откъмъ ж и ѡ. Какъ да се обясни сега тоя
старобългарски правописъ въ единъ паметникъ отъ XIII вѣкъ? Дали
писачѣтъ на Добрш. ев. е копираля на просто своятъ, да го кажемъ
старобългарски изводъ, или въ своя си говоръ е ималъ жива основа за
такъвъ правописъ. Ако приемемъ първото, нѣма какъ да си обяснимъ,
защо не е запазенъ стария правописъ и у глаголитѣ форми; освѣнтъ
това при машинално прѣписване едвали би се упазила такава послѣдова-
телность, каквато владѣе въ Добрш. ев. откъмъ ж и ѡ.

Тази послѣдователность на Добрш. ев. откъмъ ж и ѡ е, както
я освѣтлихме съ толкова много примѣри, двойна: въ коренни срички
и склонидбени форми се прави строга разлика между ж и ѡ и то по
старобългарско правило, а въ глаголни форми тия двѣ гласни се сливатъ
помежду си въ полза на ж. Ще трѣбва, значи, да обяснимъ както раз-
дѣлната употреба на ж и ѡ въ коренни и падежни срички,
тѣй и тѣхното изравнение въ глаголитѣ форми.

Колкото „старобългарска“ и да се струва на първи погледъ упо-
трѣбата на двѣтѣ носовки въ коренни и падежни срички, тя въ сжщность
не е вече такава ни по изговоръ, ни по произходъ; по изговоръ не е,
защото въ XIII вѣкъ, откогато е Добрш. ев., старобългарскиятъ из-
говоръ е билъ изгубенъ вече въ по многото български говори, ако не
изцѣло, то на сигуръ отъ крайнитѣ срички; по произходъ пъкъ
нѣмаме право да считаме тоя правописъ за старобългарски първо затова,
защото ни липсватъ сигурни данни да го свържемъ непосредствено
съ старобългарския и второ, защото нѣма какъ да обяснимъ такава
едно частично приложение на тоя правописъ. Ето защо приемамъ
за по вѣроитно, че правописѣтъ на ж и ѡ въ коренни и падежни
срички произлиза отъ стремѣжъ да се задоволи фонетиката на живъ
говоръ. Дори и да допуснемъ, че въ Добрш. ев. старобългарскиятъ
правописъ на ж и ѡ е запазенъ по традиция, пакъ ще трѣба да приемемъ,
че това е могло да стане само въз основа на живъ говоръ, който е

могълъ да поддържа безъ промѣна тая традиция, при това говоръ, който е държалъ раздѣлено и сливалъ ж отъ ѡ тъмю тѣй, както ги намираме раздѣлени и слѣни въ Добрш. ев. Пита се, дѣ е билъ тоя говоръ? Дѣ може да бжде писано Добрш. ев., за да се развие тази необикновена употреба на ж и ѡ. За да отговоримъ на тоя въпросъ, трѣба да търсимъ на първо мѣсто областъ, дѣто прѣвъ XIII. в. се не е прилагалъ извѣстниятъ законъ за сръднобългарската юсова замѣна. Такива области ще са биле и за онуй врѣме пакъ сѣщи, които са и днесъ. Днесъ пакъ юсова замѣна не става: 1) въ ония наши говори, дѣто е запазенъ старобългарски носовъ изговоръ за ж и ѡ, именно въ Костурскитѣ и Солунскитѣ села съ изговоръ з_н и е_н за ж и ѡ; 2) въ ония сѣверозападни краища, които се допиратъ направо или посредствено съ сръбски говори, та е било възможно да се развие изговоръ по сръбско фонетично влияние. Такива са освѣнъ сѣверозападнитѣ ч-и и к'-г'-говори, въ които носовкитѣ навредъ са замѣнени по сръбски начинъ съ у и е, но и ония по вътрешни днешни к'-г'-говори, въ които ѡ гласи пакъ навредъ като е, а пакъ ж се изговаря като а, както що е въ областта между Велесъ, Кратово и Щипъ, която носи име Овче-поле. А понеже днешното а намѣсто ж въ тази областъ е ново изяснение на по прѣдишно з за ж, то за врѣмето на Добрш. ев. можемъ сигурно да твърдимъ, че въ тази областъ се е говорило з за ж, тѣй че е имало вече доволно рѣзка разлика между замѣнитѣ за ѡ и ж, та е било възможно да се държатъ несмѣсено, докато въ другитѣ наши по вътрешни говори, въ които се е пазилъ още оня по старъ изговоръ з_н или з за ѡ, е било по-лесно да се дойде до взаимна замѣна между ж и ѡ, както въ глаголни и падежни форми, тѣй и въ коренни срички.

Откъмъ тая страна Добрш. ев. прѣдставя интересенъ типъ сръднобългарски паметникъ, дѣто подъ влияние на живъ говоръ се възстановява старобългарски правописъ, макаръ и тоя живъ говоръ да не е билъ вече старобългарски. Нему подобенъ паметникъ е, както и по горѣ споменахъ, Добромирово евангеле, и то оня дѣлъ отъ него, що го е писала рѣка Б. Па както за Добромирово ев. не може да има съмнѣние, че е отъ български произходъ, тѣй сѣщо и за Добрш. ев. трѣба да приемемъ, че го е писалъ българинъ, а не сръбинъ, както прѣдполага Кульбакинъ въ бѣлѣжкитѣ си върху рѣкописъ № 214 отъ Бѣлгр. Нар. Библ., т. е. върху Бѣлградската частъ на сѣщото наше Добрѣйшово евангеле (вж. Матеріали и замѣтки по славяновѣдѣнію, Ж. М. Н. Пр. 1905, № 5). Слѣдъ като навежда доста примѣри за сѣща българска употреба на гласнитѣ (л'ѣ, н'ѣ, р'ѣ намѣсто ла, на, ра, ца намѣсто ц'ѣ, ч'ѣ намѣсто ча и пр.), г. Кульбакинъ казва за ж и ѡ: „Факты, относящияся къ мѣнѣ юсовъ, не могутъ быть поставлены во внутреннюю связь съ только что разсмотрѣнными, такъ какъ послѣдній писецъ памятника вообще смѣшиваетъ ж и ѡ; онъ пишетъ испросжтъ, колжци, спжщемъ, виджтъ . . . По видимому для писца въ этихъ знакахъ не было ни-

чегото живото; бытъ можеть онъ былъ сербъ, но списывалъ со своего оригинала добросовѣстно, — не внося чертъ своего говора“. Тукъ има противорѣчие, произлѣзло отъ недостатъчно вникване въ правописнитѣ свойства на паметника; защото, ако писачътъ на Добрш. ев. „смѣшвааетъ“ ж и ѡ, то не може да се твърди, че той е прѣписвалъ „добросовѣстно“; ако пъкъ приемемъ, че е прѣписвалъ добросовѣстно, и отъ прѣписа му се е получилъ нашиятъ паметникъ, ще трѣба да признаемъ, че оригиналтътъ на Добрш. ев., макаръ да се отклонява отъ другитѣ сръднобългарски паметници по ж и ѡ, същевременно крие въ себе си твърдѣ правиленъ правописъ откъмъ тая страна, та не дава право да се твърди, че за писача му ж и ѡ са биле мъртви знакове; той може да ги не е изговарялъ тъкмо тѣй, както са гласѣли тѣ въ старобългарски, ала е схващалъ хубаво тѣхната звукова стойностъ, та ги употребява по правилно, отколкото много наши писачи отъ сѣщо врѣме.

Па и да прѣдположимъ дори, че прѣписвачътъ на Добрш. ев. е билъ сърбинъ, ще трѣба да признаемъ, че той, прѣписвайки добросовѣстно, ни е завардилъ единъ крайно интересенъ сръднобългарски паметникъ, първичниятъ писачъ на който обаче не може да бжде сърбинъ, понеже сичкитѣ други фонетични и морфологични особености на Добрш. ев. сочатъ къмъ български езикъ. Тѣй, ако оставимъ на страна употребата на ж и ѡ въ коренни срички и падежни форми, която употреба най сетнѣ може да бжде обяснена и върху една прѣдполагаема сръбска фонетика (ж = у, ѡ = е), то пъкъ ж и ѡ въ глаголнитѣ форми не можемъ си обясни инакъ, освѣнъ възъ основа на български изговоръ, понеже само въ българскитѣ паметници се срѣща форма -шж за 3 л. мн. ч. аор., тѣй както и само български паметници познаватъ причастия на жи (намѣсто ѡи и ѡи). Освѣнъ това употребата на ѣ въ Добрш. ев. не издава нищо сръбско, па тѣй сѣщо и рѣ-лъ се употребяватъ по чисто български — било даже че прѣдположимъ у тѣхъ метатеза ѣр-ъл; тѣй сѣщо и ероветѣ, макаръ че се употребяватъ твърдѣ неправилно като писменни знакове, но фонетичната имъ стойностъ е чисто българска въ Добрш. ев. Най сетнѣ има едно поразително свидѣтелство за българщината на Добрш. ев., каквото не бѣхъ срѣщалъ още въ такъвъ старъ паметникъ до сега, та му давамъ голѣма цѣна: въ Добрш. ев. срѣщнахъ запоставено показно мѣстоимение тѣ у прилагателни имена съединено съ о, или по право да кажемъ, формиранъ вече днешенъ членъ *отъ*: *злыишѣтъ ракъ!* Макаръ и единственъ случай (л. 23¹), тоя членъ е твърдѣ характеренъ за нашия паметникъ и доволно убѣдително доказва националния му произходъ.

И тѣй за писача на Добрш. ев. азъ прѣдилагамъ единъ български изговоръ е и з за ѡ и ж, изговоръ, който прилѣга да обяснимъ и онова изключително употребение на ж у глаголнитѣ форми и причастията, а именно форми тѣ за 1. л. ед. и 3. л. мн. сег. отъ мекитѣ основи са биле още тогава изравнени по твърдитѣ основи, та е билъ

полученъ изговоръ молж, гонж, створж, молжтъ, гонжтъ, створжтъ (намѣсто обикновенитѣ сръднобългарски молл, гонл и пр.), отъ които произлизатъ днешнитѣ: молам, гонам, сторам, молат, гонат, сторат, свойствени вече не само на сѣверномакедонскитѣ краища, но и на голѣмъ обсегъ говори по Македония и западна България. Причастията, както винаги, се водятъ по 3. л. сегашно врѣме: молжтъ — молжи, -лжци; а колкото за аористната форма на -шж, ако не е била книжовна за оная област, тя ще се е поддържала отъ имперфектната форма на лж, съ която се и слива съ врѣме; тъй че рѣкошж се е подкрѣпяло въ тоя си изговоръ отъ рѣкошж. — Както и да е, можемъ да бждемъ сигурни, че глаголнитѣ форми, писани съ ж намѣсто л въ Добрш. ев. са биле и тъй изговаряни, т. е. намѣсто старобългар. л се е чувало у тѣхъ ж = з. Това мога да потвърдя съ хубави примѣри отъ единъ паметникъ, който, за жалость, ми не е отблизу познатъ, та ще се задоволя да цитирамъ само това, що намирамъ у Воскресенскій (Славянскія рукописи въ заграничныхъ библиотекахъ, Сб. отд. р. яз. т. XXXI, № 1, стр. 47). Паметникътъ се намира въ Загребската Академия (Михановичева сборка № 10) и е сръбско евангеле отъ XIV или XV в., както казва Воскресенскій, прѣписано или прѣправено отъ сръднобългарски изводъ. Въ това евангеле се сръщатъ слѣднитѣ замѣни на ж (отъ по-старо л) съ з: слышъции, слышътъ, належъци, рѣшъ, оутвердишъ. Тия правописни грѣшки едва ли биха се обяснили инакъ, освѣнъ като прѣдположимъ, че прѣписвачътъ имайки прѣдъ очи българскитѣ изговоръ на ж (отъ по прѣдишно л) като з, не е могълъ да бжде навредъ послѣдователенъ да прѣобърне българския си изводъ на сръбска фонетика, а пропусналъ тукъ-тамъ грѣшки, които ни свидѣтелстватъ за тогавашната фонетична стойность на ж у българскитѣ книжовници и въ такъва случаи, когато това ж стои на мѣсто стрб. л. Зарадъ тия си любопитни отклонения това сръбско евангеле заслужва да се проучи на особено. Отдѣлни примѣри като горнитѣ ще се сръщнатъ и другдѣ; срв. Берл. Сб. лжъциъ 53*, Михан. ев. № 15: дръжъциъ Arch. IV. 568.

Употрѣба на ч въ Добрѣшово евангеле.

Освѣнъ обикновената сръднобългарска употрѣба на ч — намѣсто етимологично стб. ч и намѣсто на слѣдъ чисти съгласни — въ правописа на Добрѣшово ев. забѣлѣзваме че се дава по широко поле на тая буква, като я употрѣбаватъ и слѣдъ шушкави съгласни, на дори и слѣдъ ј.

Да се употрѣбиава ч слѣдъ ч не е рѣдко явление въ сръднобългарскитѣ паметници; понеже тая съгласна е имала, както и днесъ има, изговоръ на смекчено ч', и понеже слѣдъ омекчени съгласни а се изразява съ ч, то и ча се пише чч, т. е. тъкмо тъй, както и сѣко чж повечето сръднобългарски паметници промѣнятъ на чл. Споредъ това примѣри съ чч намѣсто ча не биха прѣдставяли никаква особеность на Добрш. ев., колкото много и да са; а има ги наистина доста:

чѣшж 2^а, 65^а, 112^а, 27¹, чѣсъ 39⁶, 44⁶, 61^а, 71⁶, 100⁶, 22², часоу 47², 67^а, часось 101^а, чѣса 23¹, 23², по швычѣю 19⁶, 66^а, швычѣи 30¹, по прилоучѣю 40^а, причѣми 11^а, 1¹ (bis), 2², 3¹, 41¹, 42², въ причѣхъ 109⁶ (bis), 3¹, врачѣ 32⁶, 38¹, мечѣ 63⁶, тжчѣ градѣ 47^а, ѿ нечѣнниа 63⁶, чѣнниа 63⁶, печѣлами 64^а, ѿ печѣли 66⁶, 109⁶, 1², 41², печѣлъ 109^а, печѣлни 109^а (bis), печѣлсвѣта 2¹, 41², беспечѣли 34¹, растачѣеть 42^а, расточѣж 53^а, штажчѣжтъ 64^а, оучѣше 11^а, 29^а, 34¹, 87⁶, 4¹, 36¹, 41¹, пооучѣти сѧ 63^а, печѣше сѧ 99⁶, скончѣти 36^а, 66^а, 72^а, кончѣвшемъ 25⁶, недокончѣлъ 56⁶, скончѣвше имъ 28⁶, кончѣтсѧ 47^а, 65^а, кончѣж 49^а, скончѣжтсѧ 57^а, 63⁶, 103^а, скончѣ 4¹, 14¹, скончѣни 4¹, 34¹, оумлъчѣшж 36⁶, 49⁶, 61⁶, 70^а, мълчѣше 28², мълчѣхж 39², чѣшше 70^а, чѣжшихъ 80⁶, не плачѣте сѧ 34², 68⁶, швеличѣми 27⁶, швеличѣми 89⁶, швеличѣтма 91⁶, разлжчѣста сѧ 36⁶, разлжчѣеть 25¹, запечѣтлѣ 77⁶, тѣчѣста 117^а, величѣжтсѧ 20¹.

Ала нашиятъ паметникъ отива въ тая посока по далеко, та пише ч и слѣдъ ж, ш, жд, ш и ј; то е вече особеность, която се не срѣща тѣй често въ сръднобългарската писменность и която трѣба да изтъвнемъ като характерна отлика на Добрш. ев. Споредъ това срѣщаме: множѣишж 3^а, 78^а, множѣе 14⁶, можѣше 15^а, 19², 26¹, 43¹, 43², вѣжѣти 26⁶, оубѣжѣти 64^а, вѣжѣшж 28¹, 43², тажѣтели 12⁶, приближѣжшоу сѧ 57⁶, 59⁶, оудръжѣста сѧ 71^а, оуцажѣте повел. 72^а, жѣлостъ 76⁶, не можѣхж 101⁶, лежѣше 117⁶, идеже лежѣ 33², не можѣшше 37², можѣшма 42², ѡжжѣ желѣзна 43², съжѣлишж 14¹, неможѣшше 37², 46²; да пришедшѣ помажжтъ 16⁶, възрѣвшѣ 17^а, ѿ лишѣниа своего 62⁶, изъшѣдшѣ 17^а, поашѣше сѧ 120^а, не гадъшѣ 8¹, шѣдшѣ 33², исхождѣшше 11⁶, хождѣше 99^а; въльстжщѣ сѧ 8^а, не рѣпщѣте 85⁶; ѿвѣщѣвъ 7², тѣмиѣна 19⁶, сквозѣ бездѣнаѣ 42^а, чѣсти 5⁶, 49^а, црѣковнаѣ 69⁶, вѣстаѣше 84^а, чѣже видѣхъ 91^а, чѣкои 117^а, иродитѣды 4², чѣдите 27¹. Тѣй е разширено полето на ч и въ Добромирово ев., дѣто примѣритѣ за ч слѣдъ шупшави и ј са даже много повече, както се вижда у Ягича, 18—21. Па както въ Доброми, тѣй и въ Добрш. ев. нѣма она паралелизъмъ чѣ—чю, който се срѣща тѣй често въ другитѣ сръднобълг. паметници; нѣ, тукъ има навредъ само чоу па, разбира се, и шоу.

Тава разширено употрѣбение на ч ни дава право да заключаваме, че за писача на Добрш. евангеле ч означава още звукъ ѣа или ѣа. Къмъ това сжщо заключение ни водятъ и примѣри съ отвѣрдѣло прѣдходно ц и с: цаловахж 8⁶, не цалоуите 38⁶, цаловани 20⁶, цалованиа 20¹, 21⁶, 43⁶, само (намѣсто сѣмо) 37^а, 50⁶, 59^а, 84⁶, 78⁶, 118⁶, цана (намѣсто цѣна) 29², каквито примѣри, за чудо, нѣма въ Добромирово ев., освѣнъ само три пжти; но иначе и тамъ сжщата гласна е имала безъ съмнѣние пакъ непрѣгласенъ (источнобългарски) изговоръ. Срв. още: погракани ь намѣсто погрѣвани ь, шѣнаж ѣа 8^а, намѣсто шѣнѣж ѣа както е на л. 36⁶, кна 51^а намѣсто внѣ, посакаема 106⁶ намѣсто посѣкаема. Па най-сетнѣ срв. още въ 116⁶ и невидоми, прѣправено отъ невидоми 43².

За изговоръ е намѣсто ꙗ свидѣлствать само тия примѣри: облѣчете и 52⁶, тебе 9¹ и 36⁶ намѣсто тебе ꙗ — вѣроятно грѣшки; ксе елико даль еси ми ꙗ ꙗ тебе сжтъ 110^а е схванато, види се, като ед. ч. намѣсто кс ꙗ, както стои въ Зо гр. и както трѣбаше да бжде споредъ сжтъ; крѣпки 27^а е, може би, аналогия по другитѣ компаративни форми.

Тувъ-тамъ се срѣща ꙗ погрѣшно писано, дѣто му не е мѣсто, като напр. власы вѣблѣжд ꙗ 35² намѣсто вѣблѣжди (instr.), вѣр ꙗ 45¹ намѣсто вѣра, завахт ꙗни 32¹ намѣсто завахтани, вѣти намѣсто вѣти 67⁶, неадъш ꙗ 8¹ намѣсто неадъшь, вдеснѣж тебе ꙗ, ѡ шоуѣж тебе ꙗ 15² споредъ Зо гр. и Мар. трѣба да бжде тебе; може би, тука е синтактична замѣна между род. и дат. падежъ.

Но има случаи, когато ꙗ стои намѣсто друга етимологична гласна. за да изрази и ꙗ-товъ изговоръ; тѣй напр. въ дума сѣд ꙗлицы 11^а, 19² намѣсто сѣдалицы, вѣроятно защото думата е произведена отъ сѣд ꙗти, а не отъ сѣдати — оттамъ ꙗ слѣдъ д. Ново ꙗ, произлѣзло по морфологична аналогия, срѣщаме и въ повел. накл. 2 л. мн. намѣсто по напрѣжно и у глаголи на мека основа: закол ꙗте 52⁶, ослѣж ꙗте 72^а, не рѣш ꙗте 85⁶, глагол ꙗте 38⁶ (bis), 41^а, 54⁶, внемл ꙗте 44^а, 54^а, 62⁶, дад ꙗте 24², сад ꙗте 27², оутверд ꙗте 33¹, не плач ꙗте сѣ 34^а, 68⁶, 69^а, ни ꙗте 41⁶, 45⁶ (bis). За изговора на такива аналогии срв. покрѣмате 69^а, оубиꙗмъ 17², меꙗмъ 115⁶.

ꙗ има свое оправдание тѣй сжщо и въ тебе ꙗ, себ ꙗ (изговорени: тебѣ, себѣ или тебѣ, себѣ) за род. и вин. пад. намѣсто тебе, себѣ: възлюбѣши ближнѣго ꙗко и самъ себ ꙗ 14^а, кто тебе ни ꙗте 87⁶, никто ли тебе не ѡсѣди 89⁶, ни азъ тебе не ѡсѣждамъ 89⁶, оу тебе самаго 110^а, прѣжде даже не вѣстъ миръ оу тебе 110^а, ꙗ тебе сжтъ 110^а, оу себ ꙗ 37^а, да ѡверѣтсѣ себ ꙗ 9², ѡверѣши ꙗ себ ꙗ 12¹, азъ тебе помиловахъ 14¹, ѡ деснѣж тебе ꙗ, ѡ шоуѣж тебе ꙗ 15² — споредъ Зо гр. и Мар. трѣбаше да бжде тебе, както си е наистина и тука правилно по долу на сжщата стр. ѡ шоуѣж мене; ѡца не нарицаете себ ꙗ 20¹, вдеснѣж себ ꙗ 25¹, не ѡверѣж сѣ тебе ꙗ 27², себ ꙗ спасти 31², постави е оу себ ꙗ 37^а, горшенихъ себ ꙗ 42⁶, да не привлѣчетъ тебе ꙗ 47^а, себ ꙗ плач ꙗте 69^а, да спасетъ и себ ꙗ 69^а, не вѣдааше себ ꙗ 76⁶, ꙗ тебе изыдохъ 110⁶, миръ тебе не позна 111^а, възлюбѣши — ꙗко и самъ себ ꙗ 19². Срв. още: издам ꙗ 5⁶, 56^а, понеже и тамъ е прокарана сжща морфологична аналогия, като е зето родителното окончание отъ I склонение. Срв. и днешнитѣ менъ, тебъ, себъ, отпрѣдъ, одзадъ въ източна България, у които крайното ꙗ отговаря на генетивно ꙗ.

На аналогия се дължи и ꙗ въ двойно число за ж. родъ: не .ѣ. ли годин ꙗ ест ꙗ въ дни 97^а, ѡнѣже ѡст ꙗ сѣ за ноз ꙗ его 33², вид ꙗст ꙗ очи мон 24⁶.

Такива аналогии още повече подкрѣпять мисълта, че ꙗ за писача на Добрш. ев. не е още е, както е сега въ тия краища, отдѣто произхожда нашиятъ паметникъ.

ѣ, ѡ етимологично и междусловно.

Добрѣйшово ев. употребя ту ѣ, ту ѡ и макаръ тия два знака да се смѣсватъ помежду си, смѣсането става само за смѣтка на формата имъ, докато самиятъ бѣлѣгъ за стб. ѣ, билъ той писанъ ѣ или ѡ, си стои на своето етимологично мѣсто и съвсѣмъ малко случаи срѣцнахъ, дѣто ѣ да е замѣнено съ и — или наопаки. Отъ тия случаи нѣкои ся напросто писарски грѣшки, като: въ мжчнинѣхъ сѣтѣхъ 3¹, цркви намѣсто цркѣ 28¹, години 80^а, глж ты петре 66^а, жена самарѣнинѣ 78^а (bis), вѣнѣ 114^а, магдалинѣ имен. п. 117^а, рѣзѣ его 115^а (bis); въ други случаи замѣната между ѣ и и е станала, очевидно, по морфологични причини, т. е. основата отвѣрждѣла, та самата форма прѣминала въ друга категория: ѡ дрѣвѣниѣхъ 35^а, дрѣвѣниѣхъ 35^а, голѣбѣ 60^а. Най сетнѣ има случаи, дѣто ѣ като че е произлѣзло по фонетиченъ пѣтъ и замѣсти и слѣдъ шушкави и съскави съгласни; тая замѣна не е рѣдкость по срѣднобългарскитѣ паметници, та може да се сматра като лабиализация на и слѣдъ шушкави и ц, каквато има и въ руски езикъ: съ ѡцѣ нашими 22^а, жѣ вѣн 52^а, жѣ вѣ 80^а, иждѣвшоу юмоу 52^а, погывшыимъ 7^а, ѡ тоуждѣниѣхъ 11^а, жѣ вѣ сѣи 33¹, жѣ вѣ зѣнь 102^а, жѣ довска 116^а; обаче случаетѣ сѣ толкова малко, че не даватъ право да се гради правило върху имъ. Сѣщинско колѣбание между ѣ и и се забѣлѣзва у думица нѣнѣ, която се пише ту съ ѣ, ту съ и, но случаетѣ съ и прѣобладаватъ: нѣнѣ 24^а, 43^а, 60^а, 66^а, 76^а, 78^а, 28¹, 28², 31² (bis), 89^а, 91^а, 92^а, 93^а, 93^а, 94^а, 97^а, 97^а, 101^а, 102^а, 104^а (тришѣ), 107^а (двашѣ), 108^а, 109^а (тришѣ), 110^а (двашѣ), 110^а, 119^а; съ ѣ само: 79^а, 82^а, 93^а, 101^а (двашѣ), 104^а, 106^а, 109^а, 109^а. Тая дума има такова двойко писане и въ другитѣ срѣднобългарски паметници, та може би да е имала и двоенъ изговоръ. Въ писането на сѣщата думица има въ по сетнешнитѣ паметници и друга двойкость, именно крайната ѣ гласна се прѣдава ту съ ѣ, ту съ ѡ; въ Добрш. ев. се пише винаги само съ ѣ.

Като оставимъ тия, сравнително малко отклонения на страна, ще трѣба да признаемъ, че Добрш. ев. държи твѣрдѣ строго правилото за ѣ, та не само че го запазва въ сички етимологични срѣчки, но и въ ония случаи, дѣто ѣ е произлѣзло отъ сетнешно съединение между крайно ѣ и слѣдно и, тѣй че освѣнъ въ опрѣдѣленитѣ прилагателни форми, но и въ прѣложни съединения като: изѣти 21^а, изѣдѣ, изѣдохъ 42^а, вѣзѣдѣ 23^а, вѣзѣгра сѣ 21^а; вѣзѣщѣтсѣ 44^а, 46^а, 48^а, ѡбѣдѣтсѣ 60^а, изѣдохъ 79^а и пр. Доста начесто се срѣща въ Добрш. ев. ѣ произлѣзло отъ крайно ѣ (у глаголи и причастия) + и (начално) или j; въ такива случаи ѣ е изразено или само съ едно ѣ (или ѡ), или пѣкъ съ ѣи или ѡи: да погоѣжѣтѣ 4^а, оѣкрадѣтѣ 33¹, оѣтолимѣ и вѣсѣ 34¹, повинѣнѣ естѣ 40², вѣзложѣтѣи 42¹, вѣзѣпѣвѣтѣи 9^а, имѣтѣи 8^а, оѣбѣимѣи и наше бѣдѣтъ достоинѣе 12^а, ѡбѣвѣтѣи 16^а, да вѣсѣхѣтѣтѣи 84^а, створитѣи црѣ 84^а, не привлѣчетѣи

его 85⁶, вѣмъи 1. ед. 92^а, аще вставимъи тако 98⁶, възмжты мѣсто и — 98⁶, шцоутиты 99⁶, да имжтыи 99⁶, виджты 101⁶, вѣсы ижде-
нжтыи азыкы 18^а, посѣтили есть 23^а, повитыи и положи 23⁶, помо-
гжтыи 31^а, оуправлены есть 38^а, приатгы 40⁶, шсжджты 42⁶, поста-
китыи 46⁶, протшеты 46⁶, запоужты, оубижты 57⁶, сътретгыи 61^а,
да имжты 61^а, шелъктыи 68^а, глаголжты жива 71⁶, приатгыи 73⁶,
възвѣдыи диаволъ 28⁶, да въпросжты 71^а, съвиражтые (лози) 107⁶.
Едно такова ч е написано погрѣшно съ и: приати народъ 33^а —
срв. Ма р. приатгы-и народъ.

Зѣвъ, йотация. Съкратени, прибавени, изпуснати гласни.

Въ Добрѣйшово ев. се употрѣбятъ сичкитѣ йотирани гласни, както въ прѣдни, тѣи и въ срѣдни и крайни срички, но отъ тѣхъ най-послѣ-
дователно се пише йотирано а въ начало — винаги а, докато другитѣ
йотирани лигатури се употрѣбятъ като че ли безъ никакво правило. Това
е обаче е само привидно, защото има едно правило, твърдѣ характерно
за нашия паметникъ, съ което се опрѣдѣля хубаво употрѣбата на йоти-
рани гласни; забѣлѣзахъ именно, че йотацията е произволна, само кога
се срѣщнатъ разнородни гласни (аа, аа, аа, аа и пр.), но щомъ се
срѣщнатъ двѣ еднакви гласни, втората отъ тѣхъ бива непрѣмѣнно
йотирана; съ други думи Добрѣйшово ев. не търпи зѣвъ
между двѣ еднакви гласни. Споредъ това правило въ Добрш.
ев. нѣма двойни гласни жж, аа, аа, аа, аа, каквито се срѣщатъ тѣи често
въ другитѣ срѣднобълг. паметници, а намѣсто тѣхъ намираме винаги
само жж, аа, аа, аа. Забѣлѣжително е, че това правило струва не
само за еднакви гласни въ една и сѣща дума, ами и въ случаи, когато
се срѣщнатъ еднакви гласни отъ двѣ думи!

Примѣритѣ за жж и аа ги наведохъ сичкитѣ на стр. 61 и 65
въ отдѣла за ж и а, а тука ще дамъ примѣри още за аа и аа.
Сичкитѣ прилагателни имена, както и сички имперфектни форми, у които
аа или аа не е стегнато въ а, са писани въ Добрш. ев. съ йотирано
второ а. За прилагателнитѣ имена едва ли има нужда отъ примѣри,
затога ще приведа само примѣри отъ аа въ имперфектъ, дѣто се вижда
явно стремезъ да се избѣгне зевътъ чрѣвъ йотация на второто а, та
се получава необикновена имперфектна форма на аахъ, ааше, аахж:
подовааше 14¹, 24², 43⁶, 71⁶, 72^а, искааше 26², 15⁶, 58^а, искаахж 11⁶,
32^а, 81^а, 87^а, 88^а, 96^а, 60^а, 64⁶, въпрашааше 43², 6⁶, 57⁶, 67^а, 68^а,
въпрашаахж 8^а, 10⁶ (bis), ржгаахж сж 45¹, 67^а, рыдаахж 34^а, вы-
ваахж 48², дааше 11^а, 35⁶, 52^а, 71⁶ и пр, въдааше 76⁶, възывааше
88^а, исцѣлѣваахж 46¹, ношааше 99⁶, 104^а, прѣпираахж 44^а, желаше
52^а, не можаше 58, не шврѣтаахж 60^а, свитааше 70^а, кръцааше 77^а,
78^а, кръцаахж сж 77^а, оугнѣтаахж 44², напаше 32¹, хождаше 45²,
87^а, 92⁶, 95⁶, 99^а, хождаахж 86⁶, исхождааше 35¹, нисхождааше 89⁶,
не отхождааше 25^а, прохождааше 58^а, важдаахж 89⁶, прихождаахж

37¹, 77^а, 114^а, чоужданахъ сѧ 20^а, 79^а, прѣцѣаше 69^б, запрѣцѣлахъ 57^б, възглашалахъ 68^б, възвратилахъ сѧ 69^б, ноужданаста 71^б. Щомъ земемъ ꙗ за ѧ, ще трѣба да причислимъ къмъ същата категория и примѣри като: хотѣаше 9^а, 56^а, 87^а, 111^б, 117^б, не разоумѣлахъ 9^а, 57^б, исхождаѣаше 11^б, вѣдѣаше 76^б, 83^б, 86^б, вѣстаѣше 84^а. Но трѣба веднага да забѣлѣжа, че въ нашия паметникъ има стегнати имперфектни форми несравнено повече отъ нестегнати, па тѣ са и народнитѣ, а само по графична привичка да се йотира двойно аа са се получили форми на аа; оттамъ и съвсѣмъ необикновени и дори невъзможни форми като: ношаше, можаше, важдаше, чоужданахъ сѧ, ноужданаста, — които не вѣрвамъ да са биле народни. По съща графична причина се получава и вѣзлапж 8^а, 23^б, 36^б, 64^а, 70^б намѣсто вѣзлапж.

Както аа тѣй и ѳе у прилагателни и причастия си е редовно: влажнаа, бывшеѳе, хоуждеѳе и пр. — разбира се, доволкото се употребятъ още нестегнати прилагателни форми. Такива йотирани форми ако и да не са тѣй чести въ сръднобългарски, не са необикновени. Необикновена и твърдѣ любопитна е оная междусловна йотация въ Добрш. ев., която не съмъ забѣлѣзалъ досега въ сръднобългарската книжина, та ще трѣба да я освѣтля съ нужнитѣ примѣри.

Отъ петгѣхъ лигатури само ѧ и ю се пишатъ редовно въ начало на думитѣ, а другитѣ три, именно ѳе, ѳж и ѳа, ту се пишатъ, ту не; обаче, кога да се пишатъ, зависи отъ послѣдната гласна въ прѣдната дума: ѳе се пише, когато прѣдната дума свърша на ѳе, както и ѳж се пише обикновено слѣдъ крайно ж; значи, двѣтѣ думи се зематъ за една и се прилага правилото за сръдословната йотация. Това правило, макаръ да не е абсолютно, е доста послѣдователно за ѳе и ѳж, та дава твърдѣ характерна отлика на Добрѣйшово евангеле; споредъ него сръщаме: рече ѳеи 5^а, 78^б, 118^а, коле ѳесть 4^б, рече ѳемоу 5^а, 9^а, 14^а, 20^а, 28^б, 31^а, 32^а, 32^б, 38^а, 40^а (bis), 40^б, 42^б, 44^б, 45^а, 46^а, 48^б, 50^б, 56^б (тришъ), 57^б, 58^б, 66^б, 67^а, 67^б, 69^б, 75^б (двашъ), 78^б, 80^б, 81^а, 94^а, 102^б, 105^б, 113^б (тришъ), 120^а (двашъ), послоушанте ѳго 8^б, иѣ же ѳемъ 9^а, еже ѳесть 5^б, 16^а, 44^а, не далече ѳеи 14^а, же ѳединъ 16^а, 71^а, 103^б, 118^б, проповѣдите ѳвѣглане 17^б, се ѳелисаверѣтъ 21^а, еже ѳеи 24^б, се ѳгда 28^б, 43^а, се ѳесть 36^б, 65^а, 71^а, 73^б, 74^а (двашъ), 74^б, 85^а, 85^б, 86^а, 93^б, 121^а, слоужаше ѳмоу 30^б, 99^б, -цажще ѳго 33^б, се ѳеи 40^б, иже ѳеи 41^а, зане ѳесть 41^б, везочѣствие ѳго 41^б, црѣствие ѳго 42^а, далече ѳмоу 51^а, дагаше ѳмоу 52^а, же ѳмоу 54^б, 59^б, 66^б, 74^а, 78^а, 84^б, 85^а, 87^а, 90^а, 90^б, 93^б, 99^б, 102^б, 103^б, 109^б, же ѳго 96^б, аще ѳсьмъ 58^а, граждане ѳмоу 58^б, послоушажще ѳго 60^а, запоустѣние ѳмоу 63^б, не ѳметъ 67^б, ѳвѣцѣавше ѳмоу 68^а, просѣще ѳго 68^б, -ще ѳмоу 69^а, -ше ѳмоу 69^б, не ѳмѣхъ 70^б, же ѳю 71^а, тѣлесе ѳго 71^а, же ѳете 72^а, иване ѳвангелисте 72^б, не ѳмете 82^б, 83^а, 96^а, 91^б (двашъ), зде ѳединъ 83^б, все ѳже 85^а, гдѣ ѳесть 87^а, 99^а, ничисоже ѳмоу 88^а, не познасте ѳго 92^а, оуне ѳесть 99^а, 108^а, 112^а, же ѳесть 100^а, 107^а, не ѳмете 105^а, все ѳже 106^а, мене ѳесть 106^а, мое ѳесть 108^б, твое

юсть 110⁶, гдѣ юси 118^а, не юмѣте 21², синоре юго 78⁶, видѣше юлико 80^а; поашж ѡж 13⁶, имѣшж ѡж 13⁶, ѡкопашж ѡж 47⁶, въздвижж ѡж 76^а, истинж ѡжже 91⁶, полагаж ѡж, да пакты приемж ѡж 95^а, славож ѡжже имѣхъ 110^а, славож ѡжже далъ еси 111^а (двашъ), чашж ѡжже дастъ 112^а, съзиджж ѡж 28^а, въ главжж ѡжглоу 61^а, 18¹. Примѣри за ѡа подиръ ѡа има твърдѣ малко — освѣнъ ако брѡимъ къмъ тѣхъ и ония дѣто ѡа слѣдва подиръ е: сѡ ѡазыкъ 5⁶, извишѡа ѡа 43⁶, ѡсыпѡа ѡа 47⁶, дастъ сѡ ѡазыкоу 18¹; не ѡашж 17⁶ (тришъ), 93^а юмѣше ѡа 17^а, ѡкровение ѡазыкъ 25^а, црѣ ѡазыкъ 65⁶, оучѣше ѡа 89⁶, не ѡатъ его 90^а, ѡжже ѡасте 119⁶, жже ѡашж 119⁶. Но въ срѣдословие правилото е запазено безъ изключение, както може да се види отъ примѣритѣ на стр. 65. Инакъ, ако главното условие нѣма, йотацията е факультативна, та слѣдъ гласни въ срѣдословие се срѣщатъ не само нейотувани а, е, ѡ и ж, ами и оу намѣсто ю: гонениоу 2¹, очиюу 7^а, създаниоу 10⁶, по жестосрѣдиш 10⁶, Моисеюу 13⁶, Касилиоу 24^а, подножиоу 19², по глаголаниоу 18^а, зачатноу 20⁶, шврѣзаниоу 25⁶, 26^а, по швычѣоу 25⁶, 29^а, боготавениоу 27⁶, камениоу 28⁶, рывоу двооу 35^а, прѣшображенноу 36⁶, нисхождениоу 59⁶, ѡ шчиоу твооу 60^а, пжтю вожиоу 61⁶, въскрѣшениоу 61⁶, 62^а, прошениоу 68⁶, по очицениоу 24⁶, 75⁶, оумвениш 103^а.

Покрай обикновената йотация чрѣвъ лигатури срѣща се доста често начално ј изразено и съ цѣло и; тѣй освѣнъ чужди думи като иереи, июда, июдѣи, които се пишѡтъ обикновено съ начално и, срѣщаме още: рече немюу 58^а, 112^а, иеще 28², 66^а, 67⁶, 97⁶, 104^а, 105⁶, иеще 88^а, него 18², ѡ иоуности 56⁶, имѣшж ѡж женж 62^а, немше 68⁶, немюу 75^а, немлете 90⁶, не немете 96^а, нество 102⁶, несьмко 103^а, несть 90^а, 114^а, немь 4², иатъ и 6¹, нелико 13¹, неже 26².

Контракцията на гласнитѣ е прокарана вредомъ — освѣнъ у горнитѣ имперфектни форми на ѡа; но у сложното склонение старитѣ нестегнати форми на ѡи, ии още прѣобладаватъ. Обаче двойно ии у сжществителни се прѣдава тукъ-тамъ съ едно и; напр. въ прѣдл. пад. прикоснжтсѡ въскрили 6², на литоурги 21^а, в вѣтви его 48⁶, въ црѣствени вжи 49^а, 50^а, въ видани 74^а, по сѣени 74^а, в-лади, въ ладѣ 36¹, ѡ оучени его 19¹, въ трѣни 41¹; дат. ед. число: крати моѣи 34¹, 118^а, или 8^а (bis); род. мн. тысаща мжжи 8², ѣ мжжи 78⁶, кѣ стади 84^а, свѣдѣтели 13¹, 28², 67⁶, развѣ жень и дѣти 8², на исходища пжти 18², прѣгрѣшени вашихъ 12^а, ѡ тежатели 12⁶, дѣни тѣхъ 21², дни 24^а, слава люди твоихъ 25^а, 68⁶, за оумножение безакони 21¹.

Съкратено двойно ии срѣщамъ още: оубиства 5^а, силож Илинож 20^а, въ дни Илѣны 29⁶, Данилож 21¹, Захариноу сыноу 26^а, не оуби 56⁶; на вьего = на выи его 52⁶.

Изчезнало и: нѣколко 22¹, сквждѣ вѣлѣгъ 20⁶, колцѣмь 53^а.

Наопаки пѣкъ се срѣща прибавено и, дѣто му не е мѣсто: колѣнждо 1⁶, лицемѣрни 6², сѣини 9^а, на мытниции, грѣшниции 38¹, прѣживѣшии 40⁶, внитии 48⁶, син чаша 65^а, мѣстин мене 55⁶ — може би схванато вѡто съюзъ: мѣсти и мене обаче въ Мар. нѣма съюзъ;

понеже 25¹, 32², (срв. още: понеже 16⁶, 19^а, 19⁶, 29²) тожде 40^а,
такожде 55⁶, а оутрѣ винаги тѣй: 84^а, 75^а, 74⁶, 33¹, 40⁶, 74^а, 84^а;
ничтоже болен повелѣнаго 27^а, болен вѣврѣже 62⁶, понѣи 44², 48²,
скрши аор. 24¹.

**Консонантизъмъ. Затвърдѣли съгласни. Лабиално л. Звукъ л. ст на-
мѣсто сц и пр.**

Консонантизъмътъ на Добрш. ев. се отличава съ доста голѣма
затвърдѣлость; както можеше да се забѣлѣжи отъ примѣритѣ, що ги
наведохъ горѣ за ъ, њ и ж у именни и глаголни форми, старото раз-
личие между твърди и меки основи е, поне на гледъ, разнебитено:
денъ, царъ, оучителъ, мѣдъ; милостынж, земж; просж, молж, просжтъ,
молжтъ и пр. Тукъ може би и недостатъчната графика прикрива
сжщинскиятъ изговоръ, но имайки прѣдъ видъ сегашниятъ консона-
нтизъмъ у ония говори, които можемъ да считаме за близки сродници
на говора въ Добрш. ев., въ право сме да твърдимъ, че у повечето
форми старата мекота е вече изчезнала. Въ сѣверномакедонскитѣ говори
днесъ е обивновенъ изговоръ денот, патот, учителот, царот, на-
срѣщу които намираме въ Добрш. ев. денотъ 75^а, пжтоу кожию 13^а,
оучителюу 19¹, 36⁶, 40^а, 61⁶, 70 и още: огноу 30⁶, мытара 32⁶, авела 44^а,
шлтаромъ 44^а, князоу 47^а, голжемъ 76^а; а колкото за сжщ. ж. р. на
мека основа, вж. стр. 60.

Откъмъ лабиално л, както и трѣба да бжде, се забѣлѣзва борба
между народенъ изговоръ и книжовна традиция, та едни и сжщи думи
и форми се срѣщатъ и лабиализирани и nelaбиализирани. Това най-
сетнѣ и не е нѣщо ново, понеже nelaбиализирани основи се срѣщатъ
още отъ най-старо врѣме въ нашитѣ паметници, но пакъ важно е, да
видимъ, какъ стоятъ старитѣ кѣмто новитѣ форми въ Добрш. ев.; за-
това ще ги изброя успоредно еднитѣ и другитѣ:

Форми съ l-epenŭ.

Форми безъ l-epenŭ.

1) Основи на б.

люклѣше 96 ⁶ , вѣзлюблж 105 ⁶ .	любж 106 ^а , любл тл 120 ^а (двашъ), любл тл 120 ^а , любѣше 98 ^а , 103 ⁶ , 116 ^а , 117 ^а , 119 ^а , 119 ⁶ , 120 ⁶ , вѣзлюбены 4 ⁶ , 28 ⁶ , 36 ⁶ , 10 ² , 35 ² , вѣзлюбенъ 105 ⁶ , вѣзлюбенаго 12 ⁶ , 61 ^а .
шславленомоу 32 ⁶ , шславлена 37 ² , шлавленныи 37 ² .	шславенъ 32 ^а , шславленомоу 32 ^а , 37 ² , 38 ¹ (двашъ).
оуподоблж 2 ⁶ , 48 ⁶ (двашъ), 48 ⁶ .	
сподовлѣши сл 62 ^а , не погочлж 85 ^а , не гыблжцию 84 ⁶ .	
въ коравлѣ 33 ^а , 84 ^а , искоравлѣ 31 ^а ,	коравъ 6 ^а , 84 ^а , 5 ² , 48 ¹ , коравъ 6 ⁶ ,

БЛИЗЪ КОРАВЛѢ 84^а, КЪ КОРАВЛА
84^а, ВЪ КОРАВЛИ 44¹, КОРАВЛЕМЪ 47¹.

84^а, 119^а, 48¹, (ДВАШЪ) ВЪ КО-
РАВИ 6^с, 31^а, 31^а, 5¹, 6¹, 8², 41¹,
ШВА КОРАВѢ ИСКОРАВѢ 31^с, 6¹,
43¹, 48², КОРАВѢ ИНОГО 48^а, КО-
РАВѢ РОД. 119^с, НИИ КОРАВИ 84^а.

2) Основи на в.

ИЗБАВЛЪШЕМСА 22^с, ИЗБАВЛЕНИИ 25^а, ИЗБАВЕННЕ 22^с.
ИЗБАВЛЕННЕ 64^а.
ПВЛЖСА 105^с, ПВЛЕНИИ 23^а, ПВЛЕ-
НИИ 71^с, 42¹, ПВЛЪША СА 36^а,
ПВЛѢШИ 76^с.
ПКОВЛЪ 78^а, 19¹, ПСАКОВЪЛЬ 13^с,
ПКОВЪЛЬ 13^с, ПАРНА ПКОВЛѢ 16^с,
70^с, БѢ ПКОВЛѢ 62^а, 40¹, ВРАТА
ПКОВЛѢ 45¹. ВЪ ДОМОУ ПКОВЛИ 21^а.
ПСТАВЛЖ 105^с, 109^а, ПСТАВЛѢТСА
22², ПСТАВЛЕНЪ 53^а, ПСТАВЛѢЖ
106^а, ПСТАВЛѢХЖ 38¹, ПСТАВЛЪ
63^а, ПСТАВЛЪШЕ 3^а, 31^с, 40^а, 61^с,
28¹, ПСТАВЛѢТЬ 41^а, 49^а, 95^а,
ПСТАВЛѢТИ 43^с, ПСТАВЛѢЖТЬ 55^с,
(ТРИШЪ), ПСТАВЛЪША 36¹, П ПРИ-
СТАВЛЕНИИ 53^а, ПРИСТАВЛЕНИИ 38²,
ПРИСТАВЛѢТЬ 38², ПОСТАВЛЖ 24¹.
ПВЛѢХЖ СА 5^с, 11^с, 29^с, 37^а, 41^с,
87^с, 4¹, 36¹, 38¹, 44¹, 45², 48¹.
ПВЛѢШЖ СА 61^с.
ПРОСЛАВЛЕНЪ 88^с.
ОУПРАВЛЕНЬЕСТЬ 38^а.
ПОДАВЛѢТЬ 2², ПОДАВЛѢЖТЬ 42¹.
ПРОТИВЛѢЖЩИИ СА 48^а, 63^а.
ПРОТИВЛѢТСА 115^а.
БЛОГОСЛОВЕНЪ 21^с, 22^с, 49^с, 100^а,
БЛОГОСЛОВЕНА 20^с, 21^с.
ПОСТАВЖ 24¹, ПСТАВЕННЕ 27¹.
ВЪ ПРОПЛОВЕННЕ 87^с.
СЛАВѢХЖ 32^с, СЛАВЖ СА 92^а, ПРО-
СЛАВЖ 101^а.
ПОДАВѢЖТЬ 41².
ДРЕВЕ 3^а.
ДИВИИ 35².

3) Основи на м.

ЗЕМЛѢ 1¹, 42², Ш ЗЕМЛА 31^а, 77^с,
(ДВАШЪ), 119^с, 1¹, ВСЕА ЗЕМЛА 64^а.
ЗЕМЛЖ 1^а, 47^с, 77^а, НА ЗЕМЛА 66^с.
ЗЕМЛИ 3^с, 29^с, 56^а, 63^с (ДВАШЪ), 24², 48¹.
АВРАМЛЪ 13^с, 58^а, ЧАДА АВРАМЛѢ
26^с, 91^а, ДѢЛА АВРАМЛѢ 91^а, БѢ
АВРАМЛѢ 62^а, АВРАМЛЖ 48^а, СѢМА
АВРАМЛЕ 91^с (ДВАШЪ).
НЕКО И ЗЕМЛѢ 64^а, 41¹.
Ш ЗЕМЛА 101^а, ЗЕМЛѢ МНОГЫ 41¹.
НА ЗЕМЖ 32^а, 92^с, 119^с (ДВАШЪ), НА
ЗЕМЛА 47^с, 6¹, РАСКОПА ЗЕМЖ 24¹.
ЗЕМИ 1^а, 3^с, 6^а, 8^а, 8^с 23^с, 32^с, 41^а,
47^а, 59^с, 69^с, 89^с (ДВАШЪ), 100^с,
110^а, 111^с, 1¹, 2², 9¹, (ДВАШЪ),
13¹ (ТРИШЪ), 20¹, 31^а, 34¹, 38¹,
41¹, 41², 42¹, 42².

приемажи 1⁶, 102^а, 103⁶, 2¹, прием-
лжице 51⁶, 83^а, не приемлетъ 77⁶,
приемлете 83^а (двашъ), прием-
летъ 1⁶ (4 пѣти), 9⁶ (трипъ), 34⁶,
37^а (тришъ), 56⁶, 79⁶, 83⁶, 88^а,
103⁶ (двашъ), 108⁶, 12^а (двашъ).
юмлетъ 36⁶, юмжи 82^а, не прием-
лжтъ 38⁶, 83^а, 41², поемлжтъ 55⁶
(трипъ), 22² (двапъ), ѿемлетъ 63^а,
не юмлете 82⁶, 83^а, 96^а, внем-
лжте 44^а, 54^а, 62⁶, 64^а.
оусрамлижтса 61^а, 17². не срамлж са 55⁶, срамж са 56^а.
содомлжнемъ 38⁶, ѿ содомлжнъ 55^а. содомлжномъ 46¹.
римлжне 98⁶.

прѣломъ 64^а, 5², прѣломъ 71⁶, 47²,
въ прѣломение 71⁶.

вземан 74^а.

приематла 53^а, въсприеметъ 57^а,
не юмлжж 70⁶, приеметъ 103⁶,
приемете 109^а, 16², приемжтъ
васъ 46¹.

4) Основи на л.

тръплж въ 8⁶, 37^а. тръплж 11¹.
съсыплжтъ 51^а. ѿстыплж 47⁶,
пристжплжши 25^а, 33⁶, 33², пристж- пристжпши 26¹.
плжше 35^а, 1¹, 47², пристжплж 24¹,
пристжплжъ 36².
водъ слѣплжщала 78⁶.
крѣплжкѣ мене 27^а, оукрѣплжкѣжи 66^а,
крѣплжкѣше са 67^а, крѣплжкѣж са 67⁶,
съвѣкоуплжша ѿ 71⁶.
коуплж дѣнтѣ 58⁶, каквж коуплж 58⁶.
коуплж свож 18².
капла 66⁶, каплащала 66⁶, пока- оутаплжти 6¹.
плжтса 48².
и ѿ кжплжли аще не покжплжтса 41¹.

Отъ горното съпоставяне се вижда, че, изобщо зето, старитѣ лабиализирани основи още прѣобладаватъ; но пѣкъ, отдѣлно разгледани, нѣкои думи и форми се срѣщатъ повече безъ лабиално л. Тѣй напр. основа любл- се срѣща само два пѣти, а люб- 19 пѣти; коравл- се срѣща 7 пѣти въ разни форми срѣщу 19 пѣти корав-; зем- се срѣща 42 пѣти срѣщу 18 пѣти земл-; благословен- пѣкъ — само тѣй. Дали е имала значение лабиалната съгласна, за да се употрѣби тазъ или оназъ основа, не мога твърди, но фактъ е, че у б- основи прѣобладаватъ по новитѣ форми — безъ л: 71 срѣщу 19, докато у другитѣ лабиални основи наопаки пѣкъ прѣобладаватъ старитѣ лабиализирани форми, а именно:

у в-основи	има	63	форми съ л	срѣщу	19	безъ л,
у м-основи	"	79	" " "	"	56	" "
у н-основи	"	24	" " "	"	4	" "

Старата разлика между з и з, която е тъй хубаво спазена въ Добромирово ев. (вж. у Ягича стр. 51 и 52), тука е почти затрита и макаръ да се употрѣбя з (въ форма на з и з), ала въ повече случаи тая съгласна е замѣнена съ обикновено з; тъй до л. 36^а з се не пише никакъ, а з се срѣща само като цифренъ знакъ за 6. А въ Бѣлгр. часть з освѣнъ като цифренъ знакъ срѣща се само два пѣти въ думи. Сичкитѣ случаи съ з или з и въ двѣтѣ части са тия: съ звѣрни 35², зѣло 16⁶, 17^а, 36⁶, 37¹, 70^а, зѣло 57⁶, пѣнеѣма 44⁶, пѣнеѣ 83⁶, книга 71^а, звѣздахъ 63¹, шлагги 71⁶, възлагги 54^а, стагажцема сѧ 71^а, гиждѣте 44^а, гиждѣцини 12⁶, 61^а, надъзѣк 55⁶, ш дроуѣкмиъ 53⁶, дроуѣци 103⁶, дроуѣци мои 107^а, мнози 86^а.

Нашиятъ паметникъ прѣдпочита ст намѣсто сц, прѣдъ ꙗ и и: содомѣстѣи 3⁶, въ родѣ прѣлюводѣистѣмиъ 7⁶, ш сѣк чѣвчѣстѣмиъ 8⁶, въ рѣцѣ чѣвчѣстѣ 9^а, ш сѣк чѣвчѣстѣюмиъ 57^а, иудѣистѣи 22⁶, горѣ елѣвнѣстѣи 59⁶, морѣстѣи 12¹, людѣсти 26¹, 29², 67⁶, архирѣисти 68⁶, въ градѣ юрѣлимиѣстѣ 72^а, мѣжи ниневгитѣстии 42¹, на мори тигѣриадѣстѣмиъ 119^а, при мори галиленѣстѣмиъ 36¹, въ юрданѣстѣи рѣцѣ 35¹, въ кѣпѣли силоуѣмиѣстѣ 92⁶, 93^а.

Стари асимилации иц- ич- намѣсто исц- исч- се срѣщатъ още въ слѣднитѣ случаи: ицѣли 5¹, 4⁶, 29⁶, ицѣлѣте 38⁶, ицѣлѣниа 49^а, ичѣдиа 26⁶; срв. още: раширѣжѣ 20¹, исѣче 32².

Нови асимилации: зѣ и гѣ винаги тѣй; освѣнъ това: зворици 29⁶, зворица 30⁶, зворицихъ 43⁶, 112⁶, вѣнитца 44⁶ намѣсто вѣнитѣ сѧ, фторникъ 27⁶, фторы 13⁶; шѣ 6⁶, 11⁶, нѣшѣ 44^а, нишѣ 42¹, паска винаги тѣй нам. пасха. Забѣлѣжи още: Глигорію 22².

Изпуснати съгласни: д: празникъ 26¹, 15^а, непразнымѣ 63⁶, поспѣдомѣ 43^а, рѣства 23^а, 4², 92⁶, рѣствоу 46², — ако го произведеме отъ рѣдѣство, а не е панонското рѣство! в: сквозѣ 11^а, 42^а, 48⁶ (bis), 57^а, 78^а; срѣща се и козѣ 4^а, 39¹; скрижѣ 5^а (срв. днешното *скрижа* = нечистъ), благовѣстоуѣж 23⁶, четвѣртовластоуѣжоу 26^а, благовѣстоуѣжоу 60^а, възвѣстоуѣи 38^а, невѣрѣстию 17⁶.

Вметнато д между зр: издраилю 14^а, въздрадовашѣ сѧ 15⁶, въздрѣте 48⁶, въздрѣста 2², 93⁶, въздрѣстѣте 42², раздрѣши сѧ 5⁶. Забѣлѣзва се и ново етимологизуване: шккитѣ 16⁶ намѣсто обитѣ, оупразниѣте 24⁶ намѣсто оупражниѣте, както си е обикновено.

Фонетични разлики има и въ прѣдаването на личнитѣ имена и чужди думи, за което — по сетвѣ.

IX.

Морфологични особености.

За морфологичнитѣ свойства на Дбрш. ев. остава малко да се каже, понеже много морфологични особености зависѣтъ отъ звуковитѣ промѣни, за които бѣше дума до сега.

На първо мѣсто пакъ трѣба и тукъ да спомена като морфологична особеностъ на Добрш. св. неговата нехайностъ къмъ мекитѣ

основи, както именни тъй и глаголни. Споменувамъ тази особеностъ именно тука, защото съмъ на мнѣние, че старата мекота у именнитѣ и глаголни форми е затрита не по фонетиченъ, а по морфологиченъ пѣтъ, т. е. подъ влияние на твърдитѣ основи, които са повече отъ мекитѣ.

Това затвърдяване е редовно за извѣстнитѣ именни и глаголни форми, за които говорихъ на стр. 60 и 66; то струва и за мжжвитѣ мекитѣ основи, които въ имен. п. ед. ч. се пишатъ безразлично съ ъ и ѣ; това се вижда и отъ отдѣлни случаи като: огноу 30⁶, лъжа свѣдѣтеля 28¹, стадо свино 43², послѣдномоу 15², послѣднѣжж 47², кромѣшинжж 24², вышнихъ 100², оучителюу 19¹, 36⁶ и др. — вж. стр. 82. Нѣколко примѣри за обратенъ прѣходъ — отъ твърди къмъ мекитѣ основи, именно: Иорданѣ род. п. 39², 28⁶, вѣсерѣ (намѣсто кисерѣ) 3², Натанамилѣ 75², ѿ Тоурѣ и Сидонѣ 39², са вѣроятно книжовни форми, вмѣкнали се отъ извода. Може би и пѣтлю 61⁶ е такава форма — толкозъ повече имайки прѣдъ видъ пѣтлю 52² и по пѣтлю 59⁶, дѣто опакото ѿ ми се струва да означава звукъ оу.

Стремежътъ къмъ твърдитѣ именни основи се отразява и тамъ, че Добрш. ев. не бѣга отъ съчстание ѿ, ѿ; тъй освѣнъ у многото дателни падежи на ѿмъ и ѿви, прилагателни на ѿвѣ, произведени отъ чужди думи (нерѣмъ 39¹, 54⁶, 64², архирѣмъ 15², 26², 29², 15⁶, 64⁶, 89², фарисѣмъ 43⁶ bis, 49⁶, 93², 98⁶, иудѣмъ 67⁶, 92⁶, монсѣви 83², 93⁶, еѣлишъ 121², съ Монсѣмъ 8², Монсѣвоу 24⁶, монсѣвѣ 72², монсѣвъ 73⁶, архирѣва, -рѣви 28¹, Зевѣдѣва 27², Зевѣдѣвоу 32², Зевѣдѣва 40¹, 119², Ялдѣва 40¹, Ялкѣва 38¹, Монсѣвоу 24⁶, Ядрѣва 75², Монсѣви 8², 36⁶, Ядрѣви 100⁶) срѣщаме още и форми като: гномъ 47⁶, злышъ 23¹.

Старитѣ падежни форми се пазятъ още, но се забѣлѣзва силна смѣсица между склоненията; на първо мѣсто пада въ очи дат. пад. на ѿви у сщцствителни вѣ отъ IV склонение: Петрови 7⁶, 17², 34², 112², 112⁶, 119⁶, иѣви 8², 12², 36⁶; 39¹, 40², 44¹, 59⁶, 60⁶, 69⁶, 75², 100⁶, 114⁶, Монсѣви 8², 36⁶, 83², 93⁶, 94², кесарѣви 13², 61⁶, господѣви 14², 20², 24⁶, 25², мжжѣви 20⁶, нерѣви 31⁶, доухѣви 34², винарѣви 47⁶, коговѣ 13², 57⁶, 61⁶, 62⁶, 108², изрѣви 74⁶, Ядрѣви 100⁶, мировѣ 102², 105⁶, Пилатовѣ 115⁶, архисоунагоговѣ 45¹, Иродовѣ 46² (двашъ). Наопаки пѣкъ I скл. минува въ IV: на сѣа члѣчьска 44⁶, сѣа громова дуал 40¹, сѣоу члѣчкоу 7²; покрай воловѣ стои волѣ 76².

Тъй сѣщо имен. пад. иѣ отъ III скл. се срѣща често у сщцствителни отъ I: кождиѣ 7¹, 20², црѣ (намѣсто царѣ) 11², 65⁶, пастырѣ 23⁶ (двашъ), 24², рыбаѣриѣ 31², мытарѣриѣ 38¹, 27², 51⁶, фарисѣриѣ 7¹, 78², мжжѣриѣ 67², 68⁶, лъжѣриѣ-христи 21², иудѣриѣ 85², архирѣриѣ 114⁶, воинѣриѣ 28². Това окончание, заедно съ ѣ отъ V скл., захващайки най напрѣдъ съ личнитѣ имена, обхваща съ врѣме сичкитѣ сщцствителни — освѣнъ еднословнитѣ и овиѣ на -ци, -зи — та сега живѣе като общобългарско съ изговоръ е или 'е: девере, гребене, прѣстене и, като историческо,

то би трѣбало да бѣде и книжно; но подъ влияние на сѣвероизточното наше нарѣчие, дѣто неударено е гласи *и*, введе се противоисторична форма за мн. число (дѣвери, гребени, прѣстени), която е, може би, комодна, ала, отъ гледище на повечето български говори, неоправдана.

По III скл. са и форми: въ юдеюхъ 34¹, въ шправданиехъ гнѣхъ 19⁶, на трѣжищехъ 2⁶.

Старото окончание за ж. р. на и се срѣща още: грѣдыни 5^а, мѣлнии 21¹, 21², 55^а, рабыни 29¹, Магдалыни 32², 33¹, 33², 16⁶ (bis), 70⁶, Уси 32², Галоми 16⁶, сѣди 47^а, 55⁶, 56^а, 68⁶, самарѣнинъ 78^а (грѣшка, намѣсто самарѣныни), 118^а, соурофоунъкисаныни 5^а; но съ тия форми заедно и: мѣлнии 33², ладна 39².

Род. пад. мн. ч. у III скл. е постоянно ии, или скратено и: голъбни 11^а, (воимса) людии 12^а, 60^а, 64⁶, множество людии 19⁶, всѣхъ людии 25^а, люди сиъхъ 1², 25^а, 68⁶, люди (твоихъ) развѣ женъ и дѣти 8², запокѣди 14^а, двою или трехъ свѣдѣтели 13¹, 28², 67⁶, на исхоу дщица пѣти 18², за оумноженне безакони 21¹, ѿ днии 55^а, дни тѣхъ 71², тысащъ мѣжи 48¹, мѣжи 35^а, 78⁶, 85⁶, прѣгрѣшени вашихъ 12^а, ѿ тажатели 12⁶, ѿ пастыри 24^а, ѿ всѣхъ вси 32^а, дѣлатели мало 38^а.

и само: мытарен 32⁶.

День има и тука, както и другдѣ, пѣстро склонение. Интересни сѣ форми пѣтоу вожию 13^а, пѣтю бжию 61⁶, по пѣтѣ 59⁶, на пѣтѣ 18², които, заедно съ пѣтѣ въ Добром. ев. 131^а (у Ягича, стр. 61), показватъ, че тая дума е била минала още въ XIII в. изцѣло къмъ I. Покрай обикновенитѣ форми отъ всъ (село) срѣщатъ се и три по II. склонение: въ етержъ всѣа 54⁶, въ всѣа ѿстожишижъ 70⁶, грады ѿ всѣа 48⁶ въ всѣа 54⁶.

Старитѣ именни форми отъ прилагателни се срѣщатъ още: въ поустѣ мѣстѣ 8², члѣтка кюриниска 31¹, желѣзномъ ижемъ 43¹, въ книгахъ моисевахъ 13⁶, мѣжъска полоу 24⁶, различны недѣгы 30⁶, прѣдъ англы вѣни 44⁶, на сѣа члѣчъска 44⁶, сѣа члѣчъ 58^а, 101^а, каменемъ добромъ 62⁶, гласы великы 68⁶, словесты многы 68^а, по очипенноу юденскоу 75⁶, римъсками и евреискими (книгами) 79^а празникъ юденскъ 80⁶, .ѣ. члѣвъ ѣчмѣнъ 83⁶ въ градѣ юреимъстѣ 72^а, за пѣтка ради жидовска 117^а, порази оухо раба старѣшны чьгрѣскы 112^а, ѿ стрѣхъ жидовска 116⁶, въ вѣлахъ ризахъ 117⁶, страстемъ христовамъ 121^а, вѣрне 24¹. При това и: многомъ свѣдѣтелемъ 28¹.

У личнитѣ мѣстоимения най очебийни са формитѣ мѣнѣ и тѣвѣ за род. и вин. пад., които приведохъ горѣ на стр. 77. Покрай тѣхъ за забѣлѣзване са още: моу намѣсто юмоу: недостойно моу части 4^а, како моу естъ сѣа 19², вѣше моу 24⁶, подовенъ моу естъ 93^а, дал моу еси 110^а (двашъ) — па още и го, ако не е грѣшка: помѣтѣ го 113^а, забѣлѣжи още: ны намѣсто мѣ 41^а и 91⁶.

Мѣстоимения тѣ и съ се срѣщатъ твърдѣ често съставени съ и, на, ѣ и тогава тѣи се пише обикновено тои, а значи и този и той: тои родъ 9^а, тои придеть 80^а, тои слышавъ 80^а, иже ѿ васъ възъ грѣха тои врѣзи камень 89⁶, тои вѣ 31^а, тои оучѣше 29^а, тои за-

прѣти 31⁶, аще тон 41⁶, кто съи 29¹, сѣи естъ 8^а, 29⁶, вдовица сѣи 14⁶, гыбелъ сѣи 26¹, естъ се иже (намѣсто сѣи иже) 32^а, съи естъ 37⁶, сѣи 54⁶, 55⁶, 56⁶, въ тымъ дни 21¹, 5⁶, 63⁶, тымъ гл҃ословивъ 6^а, прѣдложи и тѣи 6^а, врагы тымъ 59^а, тымъ привеѣсти 95^а, тымъ ж. р. 6^а, 82⁶, оубица тѣи 18^а стои вѣроятнѣо вмѣсто оубица тымъ, сѣи рекошѣ 119^а; любопитна е и форма сѣи за имен. мн. число: гагилѣанѣ сѣи 47⁶, аще сѣи оумѣлчати 60^а, въси сѣи 62⁶, да гадѣтъ сѣи 83⁶, споредъ която би било по-правилно да пишемъ тѣе, онѣе, а не тѣя, онѣя. Забѣлѣжителенъ е мѣст. пад. ни ѿ комже 62^а и цомъ намѣсто чѣмъ: ѿ цомъ рече емоу 103⁶ — значи сѣщо тѣй произведена форма отъ цѣо, каквато е днешната наша форма *цом*; и въ Доброу ев. има о чѣтомъ. Извѣстното съединение на тѣ и съ съ прѣдходни съществителни подъ форма на отъ, осьъ са и тука обикновени: работъ 13^а (двашъ), 23¹, 46⁶, долотъ 40², денотъ 75^а, чловѣкотъ 80^а, оученикотъ 112^а, 112⁶, 120⁶, празникотъ 87^а, народосъ 5⁶, 89^а, родосъ 6^а, 42⁶, 64^а, члѣвѣккосъ 16^а, 98⁶, члѣвѣккъсъ 85^а, 86^а, на чѣккъсѣ 101^а, гласосъ 101^а, въ миросъ 94^а, 108^а, стѣденецосъ 78⁶. Ала твѣрдѣ необикновена за срѣднобългарскитѣ паметници е форма злышъ рабъ 23¹, която показва, че вече въ XIII. в. се е отдѣлилъ элементъ *ом* като самостоятна частица — първомъ за показване, а сетнѣ за членъ. Срѣщу злышъ рабъ Зо гр. има зълъ рабъ тѣ, а Мар. зълъ рабъ. Като сѣщи членни форми считамъ: въ поустыни тон 35², срѣщу което въ Зо гр. и Мар. стои само въ поустыни, а въ гр. ἐν τῇ ἐρήμῳ; послѣ: вѣ же на мѣстѣ томъ, идеже пропашѣ нѣа, градъ — Зо гр. и Мар. на мѣстѣ, гр. ἐν τῷ τόπῳ.

Любопитно е съединение оутросъ, което се схваща като една дума: оутросоу 16¹, 16², 35², на оутросѣ 17^а, на оутросъ 21⁶, а пѣкъ е въ сѣщность отъ оутросѣ, както е и лѣтос.

Забѣлѣжи мѣстоименно прилагателно тоговъ — както въ Тр. Пр. и другдѣ юговъ: и ты оученикъ сѣи тоговъ 93⁶, 112⁶, 113^а.

Освѣнъ формитѣ на ѣи (и аи, оѣ въ врал). които се употребѣтъ още нестегнати, сичвитѣ сложни прилагателни форми са вече стегнати; стари срѣщнахъ само: въ новѣемъ гровѣ 32^а, прилежѣщюемоу народоу 31^а, ѿ сѣѣ члѣвчѣемъ 57^а, слѣпоуемоу 98^а. Родителенъ и дателенъ падежъ ед. ч. винаги свѣрша на ого и омоу — освѣнъ: днешнего 3⁶, звавшоуемоу 50^а, послакшоуемоу 82^а глаголѣщюемоу 9².

Наспоредъ затвѣрдѣлитѣ съществителни основи се срѣщатъ и прилагателни: по законоу гѣоу 25⁶. и др. вж. стр. 86.

Прилагателни като болѣи и пр. окончаватъ повече на еи: болѣи 12¹, 20¹, 20², 2⁶, 14^а, 65⁶ (тришъ), 78⁶, 92^а, 96^а, 103^а (двашъ), 106^а, 103⁶, 107⁶ (двашъ), 114⁶; велѣи 33², 17^а, 20⁶; па тѣй сѣщо и лоучѣи 4⁶, оударѣи тѣи 67^а, — при волѣи 9⁶, велѣи 19⁶, мѣни 9⁶.

У глаголнитѣ форми се забѣлѣва тѣй сѣщо борба между старо и ново: покрай обикновенитѣ ѿпоушѣ, свѣщѣ, сажѣ и пр. идва ѿпоушѣ 30¹, 5⁶, 114^а, сѣѣ сѣи 111^а, а отъ друга страна поражѣтъ 27² и прич. сѣжѣи 92^а, хѣщѣ 83⁶ и наопаѣи — испросъ 22^а; покрай ши за

2. л. ед. ч. идва и шь: творишь 12^а, хоцешли 37^б, ты глшъ 67^б, како ты глшъ 104^б. И 3. л. ед. ч. безъ ть: иде 3², оуспьми сѧ 11^б, наиде на тѧ 24^а, тжчѣ граде 47^а, да стѣ сѧ 41^а (было първомъ стѣтсѧ!), раздѣли сѧ, изыде 42², да не възлѣзе 55^б, па може би и: вжде ти 50^а, рече ти 49^б, 50^а. Срѣщнахъ примѣри и за 3. л. мн. ч. безъ ть: запрѣти имъ да никомоу не глж ш немь 7^а, ѡпоустати сѧ 32^а, възвж тѧ 50^а, възложъ на вы ржкы свои 63^а, ѡпоушаж ти сѧ грѣси 32^а, слова вѣиѧ прѣбываж въ вѣкы 34², да вждж створѣшени 111^а.

1. л. мн. ч. у глаголи на мь окончава ту на мъ, ту на мы: вѣмъ 12^а, 13^а, 61^а, 88^а, 93^б, 94^а, 104^б срѣщу вѣмы 17², 60^б, 79^а, 93^б; есмъ 35^а, 91^б, 111^а, некъсмъ 91^б, срѣщу есмы 43^а, 54^б, 93^б, 94^б, 114^б; имамъ 6^б, 26^б, 91^б срѣщу имамы 35^а, 114^б, 119^а; глаголемы ны 91^б стѣи срѣщу Зо гр. глѣмы, а то намѣсто глѣмъ мы, както е въ Мар. — Срв. още императивъ: идѣмъ въ юдеѧ 96^б. Къмъ тия форми на ты могатъ да се броятъ и наведенитѣ по горѣ като примѣри за ново ты. дамъ се срѣща само тѣй: 13^а (двашт), 47², 74^а.

Покрай вѣмъ върви и знаж, но и старото вѣдѣ е още на лице: не вѣдѣ 48^б (двашт), 93^б (двашт), 97^б, 102^а, 103^а. Глаголитѣ на ати (V. спр.) са още нестегнати; срѣщнахъ само оуготовать 46^б.

Имперфектнитѣ форми, съ исключение на ония съ неслѣвно гла, що ги наведохъ горѣ, са вече сички стегнати. У тѣхъ се пази още стария звуковъ законъ, отъ който се отстапя само при нѣкои устни основи, както видѣхме по горѣ (стр. 82 и 83); отъ други основи само рѣптѣхъж 15¹, който глаголъ обаче идва и въ форма рѣптахъж 32^б, 58^а, 85^а. Покрай писаше идва и пишаше 89^б, покрай глѣше и — глѣше.

Старитѣ аористни форми се употрѣбаватъ още само у глаголи рѣкж и дамъ: рѣхъ 21^а, 8^б, 90^б, 95^б и пр. рѣшж 16¹, 23², 28², 29², 30² (двашт), 40², 10^б, 22^а, 54^а, 61^а, 61^б, 66^а (двашт), 89^а, 92^б и пр. дашж 30¹, 31¹, 34¹, 99^б, 113^б, вдашж 29^а, дахъ 39^б, прѣдашж 30¹; при това още и шшж 85^б.

Отъ простия аористъ само: придж 114^б, въ пасажа на Стрѣза.

Покрай шж срѣща се и -хъж за 3. л. мн. аористъ: помыслихъж 37¹, видѣхъж 39², послоушахъж 14^б, сказахъж 24^а, възяхъж 35^б, рѣкохъж 42^а, изыдохъж 79^а, глѣхъж 93^а, слышахъж 100^б; и наопаки шж за имперфектъ: спашж 23^а, идѣшж 32², дивлѣшжсѧ 61^б, вѣпнишж 68^б, зовѣшж 100^а, вѣшж 45¹, 47^б; запльвашж и пакости емоу дѣкашж по смисълъ е пакъ имперф., но въ Зо гр. и Мар. е аор.

Както обикновено и тукъ се употрѣбѧ -тъ въ 3. л. ед. число аор. у кратки глаголни форми: начѣтъ 6¹, 29¹ (двашт), 41¹, 7^а (двашт), 11^а, 12^а, 29^б и пр., иѣтъ 6¹, взѣтъ 22², поѣтъ 45¹, 7^б, 13^а, 13^б, зачѣтъ 21^а (двашт), приѣтъ 22^а, 24^б, 32^б, 40^б, оузрѣтъ 29¹, прострѣтъ 39², оумрѣтъ 13^б (двашт), 16^б, 34^а (двашт), клѣтсѧ 46², шевитѣи 16^б; но въмъ тѣхъ още: речѣтъ 67^б, възгласитѣ 67^а, оуповатѣ 42^а, придѣтъ 24^б, 42^б, 73^а; тия аор. форми не са биле народни, понеже се срѣщатъ и безъ ть: оумы си ржцѣ 30^б; па освѣнъ това срв. и: виждѣ смокве, ѡжже ты проклѣтъ 11^б.

Забълъжи: не да 34^a намѣсто недастѣ.

Веднѣшъ се срѣща и съвсѣмъ новобѣлг. аор. форма за 1. л. мн. ч. на -хмы: не ракотахмы 91^a, каквато ми е извѣстна до сега само отъ Троянска прича: доидохмы, оврѣтохмы и пр.

Покрай обикновената форма за 3 рl. отъ условния аор. вишж дожда и старата по кратка форма кж: тако аще силы были показани сѣ кж 3^a, зане аще кж силы были въ содомѣхъ прѣбыли кж 3^a, 3^b. Върху първото кж въ това изрѣчение има написано съ червено мастило иш, види се, за да се чете вишж.

Въ повел. наклонение си прокарва пѣтъ аналогията по твърдитѣ основи, та се получаватъ форми като заколѣтѣ, внемлѣтѣ, които цитирахъ по горѣ зарадѣ ѣ (стр. 77). Обаче процесътъ още не е напълно свършенъ, защото се забълъзва и обратна аналогия: съблюдитѣ 19², призвитѣ 18², принситѣ 13^a (въ пасажа на ржка В), която показва, че има още борба, коя форма да се прѣдпочете. Тая борба трае и до днеска въ бѣлгарскій езикъ, понеже и до днесъ още не е установена еднаква форма за повел. накл. 2 лице: едни говори, именно сѣвернитѣ, се водятъ по твърдитѣ глаголни основи и употрѣбаватъ -ете, а други, и то южнитѣ, се водятъ по мекитѣ глаголни основи и прѣдпочитатъ -ите. Борбата е обаче само диалектична, а не и морфологична — поне мень не е познатъ бѣлгарски говоръ днесъ, дѣто да се употрѣбаватъ и двѣтѣ форми едновременно. Но за говора на Добрич. ев. твърдѣ е вѣроятно да е имало по онуй врѣме наистина двойни императивни форми, понеже областта, въ която е писано то, пада подъ двойно влияние, т. е. пада се тъкмо между сѣверната област, дѣто владѣе -ете и южната, дѣто се употрѣбаватъ -ите. Границата днесъ на двѣтѣ императивни форми -ете и -ите е — на изтокъ ѣ-товата граница, до Пазарджикъ, а на западъ — продължение на тая граница въ права посока нагъмъ Кратово и Куманово. — Покрай дждъ (изговаряно вѣроятно даж — срв. дажми 78^b) има веднѣшъ и дди 41^a — въ молитвата господня отъ Лука, срѣщу която форма обаче стои въ Зогра и Мар. пакъ дди!

На л. 20¹ се срѣща два пѣти не нарицатѣ сѣ намѣсто повел. не нарицатѣ сѣ и пакъ на л. 26^b не начинаетѣ; види се съ ѣ са искали да изразатъ ѣ. На 104^b пѣкъ е употрѣбена форма знитѣ намѣсто знатѣ.

X.

Синтактични особености.

Старата употрѣба на имен. = винит. падежъ за обектъ при лица е запазена, освѣнъ при личното мѣстоимение и, още: послѣ аѣглѣ мои 2^b, приведохъ сѣ мои, имжше дхъ нѣмѣ 8^b, послашж тыщѣ 12^b, срѣщета члѣвѣкъ 15^b, зачатѣ сѣ 21^a, роди сѣ свои прѣвѣнець 23^b, оврѣтошж Мариа, Ивсифа и младенець лежжщѣ въ паслѣхъ 24^a, мнѣвши же [и] въ дружинѣ сжщѣ 25^b, призри на сѣ мои 36^b, приведи ми само сѣ твои 37^a, на дхѣ стѣи 44^b, въ бѣ вогатѣж 45^a, шцѣ на

снѣ 47^а, имѣжи равъ шрѣщъ или пасѣщъ 54^а, поустѣшж и тѣщъ 60^б (дващѣ), приложи и дроу҃гыи послати равъ 60^б, оузрите дхъ съ-ходѣщъ и прѣвѣващъ на немъ 74^б, равныи сѣ творѣ бѣ 85^б (Мар. равенъ), видѣшж и оуже оумеръшъ 115^а, пришедрѣшии врати твои 13¹, оузрѣвше снѣ его 17².

Наопаки пѣкъ намираме род. пад. за обектъ при неодушевенъ прѣдметъ: снѣсти мира 102^а, срѣщу който примѣръ стои въ Зо҃гр. и Мар. да спасѣ миръ.

Извѣстната употрѣба на дат. пад. намѣсто род. е обикновена и въ нашия паметникъ: шврѣтение гла҃гѣ ивана 2^а, ѿче нѣси и земли 3^б, ѿ начала създаниоу 10^б, не вѣ ко врѣмѣ смокламъ 11^а, храмъ молитвѣ 11^б, врѣтопъ развоинникомъ 11^б, 60^а, на двери грѣбоу 16^б, има дѣвѣи 20^б (зарадъ формата срв. още къ дѣвѣи *ibid.*) царствоу его не вѣдетъ конца 21^а, въ ѿпоущеніе грѣхоу 26^б, 72^а, въ вставеніе грѣхоу 27^а тои князь съворишоу вѣк 33^б, лице небоу и земли оумѣете искоушати 47^а, дѣлателе неправдѣ 49^а, въ вскрѣшеніе праведнымъ 50^а, къ нисхождениоу горѣ Слевнстѣи 59^б, приближи сѣ запоустѣни юмоу 63^б, дѣниі мѣщению 63^б, до връженіе камени 66^а, по сѣени водамъ 74^а, възмѣщеніе водѣ 80^б, азъ есмѣ двѣръ швцамъ 94^б; но освѣнъ това въ Добрш. ев. се срѣща и друга синтактична замѣна между падежи, а именно у в-основи. дѣто стои родит. намѣсто вин. падежъ и то не само при одушевени лични имена, ами изобщо: видѣшж смокве истѣшж 11^б, 50^б, сиже дѣщере 48^а, знаемъ шѣа и матере 85^б, поашъ шѣа и матере 45¹, на свекрѣве своиж 1^б, 47^а, на матере 1^б, милоходите сѣдъ и любве вѣиж 43^б, аще любве имате 104^а, видите смокве 64^а; особена честа е тази употрѣба при дума црѣкы: разорите црѣкве сиж 76^б, вниде въ црѣкве 11^а, иде въ црѣкве 16², вѣшедше въ црѣкве вѣиж 19^б, приде(тъ) дѣомъ ведомъ въ црѣкве 24^б, внидоста въ црѣкве 56^а, приходашж въ црѣкве 64^б, вѣзде исъ въ црѣкве 87^б, приде въ црѣкве 89^а, хождашше исъ въ црѣкве. У сѣшитѣ основи се срѣща и замѣна между имен. и вин. падежъ (црѣковъ, любовъ), а пѣкъ н-основи се и не употрѣбятъ вече въ старата си имен. форма.

Синтактична замѣна се забѣлѣзва и въ употрѣбата на инфинитивъ и супинъ; замѣната става въ полза на инфинитивната форма, та супинъ се срѣща изобщо рѣдко: придохѣо разлжитъ члѣвѣка на шѣа своего 1^а, прѣиде ѿтѣдѣ оучитъ 2^а, приде(тъ) погоувити 12^б, хотѣще и долоу сринжъ 36^а, благовѣститъ ницинимъ посла ма 29^а, исцѣлитъ съкроушеныа 29^а, проповѣдате плѣникомъ ѿпоущеніе 29^а, ѿпоуститъ съкроушеныа 29^а, но вѣднага слѣдъ това въ сѣщото изреченіе: проповѣдати лѣто гнѣ; и пакъ: прѣиде ѿ тѣдѣ оучитъ [и] проповѣдати 2^а, чесо видѣти изыдасте 2^а, пришеаь еси погоувити насъ 36²: приходашж къ нимоу послать его 64^б, види, се е било въ извода послоушати, но окончание -жъ показва, че писачътъ е искалъ да изрази гла҃голна форма за 3. л. мн. сег. Това прѣдпочитане инфинитивната форма прѣдъ супинната е повече книжовенъ навикъ, отволкото народно

свойство; защото въ ония сръднобългарски паметници, въ които се дава по-голяма свобода на говоримиятъ езикъ, виждаме наопаки, че се прѣдпочита супинната форма. Тѣй напр. въ Тр. Прича: не можемъ вамъ сѣдитъ, хоцетъ разоритса, не може его погоубитъ, зане го не иешъ на опатъ дочакатъ, понестирж мюж главж голж подъ тронскни видъ, прѣкоратси си цет сына и пр. па тѣй сѣщо и въ влашкитѣ грамоти: цетса оучинит, koliko са хтат прилоучит, да са никго смѣтеть покоуситъ, кто ли са цет покоусит (грамоти отъ Мирча-воевода, Мсб. IX. Милетичъ и Агура, Дакоромънитѣ и пр. стр. 327—330). Отъ тая супинна форма, употрѣбвана изобщо за инфинитивъ, произлиза отпослѣ днешната щърба инфинитивна форма (недей ora) по фонетиченъ пѣтъ, т. е. слѣдъ като изчезва крайния звукъ т тѣкмо тѣй, както е изчезналъ и у други форми отъ края. Примѣръ съ изчезнало ти сръщамъ и въ Дбрш. ев. (начать изгони продажцмаъ 60^a), ала го считамъ за писарска грѣшка.

Тѣкмо както въ Добром. ев., мѣстоим. иже се употрѣбва и тука неправилно: въ градъ юже нарицетса Кидловъ 23^a, еже вѣрж иметь и кръститса 17°, еже колижде речеть 6², вса, еже 18², еже имать оуши 42¹, таино, иже неоувѣдено вѣдетъ 1^a, блаженъ естъ, вѣжени, еже 42⁶, послѣдний еже 48^a, еже смѣсть хлѣвъ 50^a, члѣкъ, еже имать 4⁶ и пр. вж. още стр. 67. — Срв. днешната употрѣба на што и дѣто въ новобългарскитѣ говори; на дѣто подеща още повече: идеже не имать 66^a, намѣсто иже. Два пѣти сръщнахъ его, употрѣбено вмѣсто егоже: нынѣ его имаши иѣсти мжжъ 73⁶, вѣже етеръ црѣ мжжъ его сѣкъ болѣше 80^a; може би тукъ само по погрѣшка е изпусната частица же слѣдъ его.

Покрай еже сръща си се въ сѣща употрѣба и елико: вѣси, елико имѣхъ болжцмаъ 30⁶, елико ихъ не приемяеть касъ 34⁶, всѣ елико имаши, продаждъ 56⁶.

Изобщо може да кажемъ, че въ Дбрш. ев. има вече доста синтактични отклонения или даже неправилности, които могатъ да се обясняватъ тѣй или инакъ, ала наличността имъ не може да значи друго, освѣнъ че самиятъ езикъ се не държи вече тѣй твърдо о правилната старо-българска синтакса. Тѣй напр. сръщатъ се неправилни конгруенции между падежни форми: не вонте са ѿ оукивалцихъ въ тѣломъ, а дшж не можци имъ оукити 1^a, мнозѣхъ птиць лоучьши ихъ есте въ 1^a; приде жена имжж алавастрж 15^a невѣстж им. п. 47^a, сжциж юже свѣзана Готоню 48^a, вниде же въ июда, нарицаемаго скариштъ 64⁶, исъ видѣ матерѣ столца 116^a. Послѣднитѣ петъ примѣра могатъ да се обяснятъ лесно фонетически, щомъ приемемъ, че ж е имало изговоръ на а (тъмно), но пакъ, синтактически погледнато, тѣ са грѣшки, затова ги привеждамъ и тука. Подобенъ примѣръ е и смаринъ . . . женож сжциж непразнож 26⁶, въ който, щомъ а въ сжциж се чете като е, пѣма въ сжщность никаква неправилность, а само правописна грѣшка. Други примѣри: дѣкъ птици вѣнима еста

1^а, тацѣмь причѣмн мнозѣмн 12², земѣ многы 41¹, ѿ всѣхъ кси галилеискы и юденскы 32², надъ десѣтиж градъы 58⁶, изыде на шнѣ полѣ водоточи кедрѣскы 111⁶; тука трѣбаше да бжде или водоточни кедрѣска, или пѣкъ водоточни кедрѣскыхъ, а тѣй както е написано прѣдстави синтактична неправилность. Самата дума водоточие, намѣсто гр. *χεῖμαρρος*, е твърдѣ необикновена; въ другитѣ евангелски текстове, старп и нови, стои обикновено потокъ; само Сав. има отокъ, срѣщу която дума стои въ Зо гр. островъ — вѣроятно отъ сѣщи изворъ съ Сав., както казва Ягичъ, Мар. 387. На л. 9⁶ е употрѣбенъ неумѣстно дателенъ пад. намѣсто родителенъ: да вждѣтъ въскѣмъ мени намѣсто въскѣхъ; грѣшката е станала вѣроятно подъ влияние на слѣдния дателенъ падежъ: и всѣмъ слоуга; дателенъ пад. е употрѣбенъ неправилно (намѣсто прѣдложенъ) още на л. 86⁶: *прикопнѣшѣ са емоу* 86⁶. Примѣръ пѣкъ въ рождѣныхъ женахъ (намѣсто въ рождѣныхъ женами) 2³, макаръ да е синтактично правиленъ, произлѣзълъ е обаче отъ ослабнало синтактично чувство: прѣписвачѣтъ е помислилъ, че съчетание въ рождѣныхъ женами е неправилно, та го поправилъ тѣй, както го срѣщаме сега. Такява злополучни поправки се срѣщатъ често; срв. още: ѿ страха ради жыдовска 11⁶, въ който примѣръ ѿ е прибавено подъ влияние на живия говоръ, дѣто е по-обикновено отъ страха а не страха рада.

При употрѣбата на прѣдлозитѣ има тѣй сѣщо отклонения отъ старата правилность: прѣжде въздвижение кръста 1⁶, дѣто стои вин. намѣсто род. пад.; послѣ: како познахъ высть ѿ ню въ прѣломени хлѣба 71⁶, нам. въ прѣломени възлежа на лонѣ Исово 103⁶. Любопитни са тритѣ примѣра въ Иоановото евангеле, дѣто е употрѣбенъ прѣдлогъ до намѣсто въ (както е въ Зо гр. и Мар.): азъ ниединоа вины не шкрѣтаж до него, не шкрѣтаж вины до него ниединоа 114², азъ ко до него выны не шкрѣтаж 114⁶; и на тритѣ мѣста стои въ Зо гр. и Мар. въ немъ; у Лука 68⁶ стои въ паралелния пасажъ ведѣшъ ѿ немъ. Още по любопитенъ и твърдѣ характеренъ е случаятъ на л. 30², дѣто е употрѣбенъ прѣдлогъ на безъ нужда наспротивъ правилнитѣ старобълг. текстове, но пѣкъ отъ новобългарска синтакса погледнато съвѣнъ умѣстно: что же створѣ на иса нарицаемаго хъ; въ Зо гр. и Мар. липсува тоя прѣдлогъ, както е и правилно наспротивъ гр. *τί οὖν ποιῶσιν Ἰησοῦν τοῦ λεγόμενον Χριστόν*; Примѣрътъ е съблазнителенъ, ала азъ се не рѣшавамъ да вадя отъ него заключение за старината на днешното наше дателно-родително *на*, едно, защото това *на* може да бжде обяснено и възъ основа на стара българска синтакса, т. е. като се земе тука *на* въ смисълъ на противъ, срѣщу и друго, защото реченото *на* може да бжде писарска грѣшка, произлѣзла подъ влияние на слѣдното *на* отъ нарицаемаго.

Отстъпка отъ старата синтакса съглеждамъ и въ употрѣбата на причастията, особено пѣкъ на аористнитѣ причастия на шѣ. Истина, още въ старобългарскитѣ текстове причастната форма на -ше

се схваща вече като дѣепричастие, ала се употрѣбѣва само за множествено число; въ Добрш. ев. тая форма се употрѣбѣва и за ед. число: видѣвшѣ сътникъ 69⁶, посла и съ Петра Ивана рѣкше 64⁶, въшѣдше (Захариа) въ цркви вжиж 19⁶; пришедше и съ 97⁶, срв. още: въшѣдше вама въ градъ 64⁶, възлѣзше има 6¹, видѣ левгиж альфѣова сѣдѣщи на мытници, отдѣто се вижда, че причастията нѣматъ вече оная гѣвѣвостъ, както прѣди. Това се забѣлѣзва и въ честитѣ случаи, дѣто причастия се замѣняватъ съ опрѣдѣлени глаголни форми: посла два оученика 2² Зогра и Мар. послакъ, пристѣпише оученици 5¹ наспротивъ — пристѣпише Зогра и Мар., повелѣ 5² наспротивъ повелѣкъ Зогра и Мар., видѣшж оученици 6¹ наспротивъ — видѣвъше Зогра и Мар., ѿвѣща же Петръ и рече 6¹ — отъвѣщавъ П. рече, призва и съ 8¹ — и съ же призвакъ, хвалж въздастъ 8² — хвалж въздавъ, влѣзе въ корабъ 8² — влѣзъ Зогра, ѿвѣща и съ 8² — отъвѣштавъ, оуготоватъ 46⁶ — срѣщу оуготовавъ и пр.

Сички такива примѣри, както и други отклонения, ще бждатъ отбѣлѣзани подѣ текста на Добрѣйшово евангелие, който слѣдва нататѣкъ, сравняванъ главно съ двата най стари евангелски текстове, Зографски и Марински, споредъ изданията на професоръ Ягича. Послѣ това ще се опитамъ да дамъ едно сравнително изслѣдване на Добрѣйшово евангелие, отъ което да се види положението му къмъ другитѣ евангелски текстове. Съжалявамъ само, че за таково сравнение ми липсуваха нѣкои издания, които ме биха много улеснили. Тая липса на помагала прѣчи изобщо на сѣка научна работа у насъ и, както се вижда, още дълго врѣме ще мине, докато нашата Университетска библиотека се допълнитѣй, че да бжде сигурна помощница на българската наука.

Б.

Т е к с т ъ .

(Сравнението водахъ по Зогр. и Мар. ев. Бѣлѣжка съ непосоченъ изворъ показва, че текстътъ е сѣщи въ Зогр. и Мар. ев., а различенъ въ Добрш. Бѣлѣжка, при която стои Зогр. или Мар., значи, че цитираното евангеле се отклонява отъ останалитѣ двѣ. Съ () означавамъ думи, които нѣма въ Зогр. и Мар., съ [] означавамъ думи, които има въ Зогр. и Мар., а ги нѣма въ Добрш. Съ { } означихъ ония киноварианти бѣлѣжки въ Добрш. ев., които счетохъ за нужно да вмѣстя въ печатания текстъ.

Отъ Матей, гл. X. 27—40.

ѣтса¹⁾ и¹⁾ тайно иже²⁾ не оубѣно вждеть. 27. Иже²⁾ глж³⁾ вамъ въ тѣмѣ. Рыцѣтѣ въ свѣтѣ і́ еже въ зхо слышите: проповѣдите на кровѣхъ. 28. И не оубойте са (ѿ) збнелѣцихъ (въ) тѣло(мь) і́ дшж не могжцимъ⁴⁾ оубити: бойте же⁵⁾ са: паче могжцаго [и] дшж і́ тѣло погоубити въ геѿнѣ. 29. Не дѣт ли птици на сьсарн вѣннима еста⁶⁾ ни една же ѿ нею не паде на земли безъ ѿца вашего. 30. вамже и власи главѣи вашей съчтени⁷⁾ сѣтъ. 31. не оубойте са [оубо] мнозѣхъ птиць лоучьшиихъ⁸⁾ есте въ. 32. {нѣ въ сѣхъ стѣхъ} — Ескѣкъ [оубо] иже исповѣстма: прѣдъ члѣкы: исповѣмъ и азъ прѣдъ ѿцемъ моимъ иже еста: на небѣхъ. 33. Я иже ѿвержетса мене: прѣдъ члѣкы ѿвергжса его и азъ прѣдъ ѿцемъ моимъ небнѣимъ:⁹⁾ 34. Не мните і́ко придохъ въврѣци¹⁰⁾ мира на земля: не придохъ ко въврѣци¹⁰⁾ мира нж мечъ. 35. придохъ ко разлжчить члѣка (л. 1⁶⁾) на ѿца своего: і́ дщерь на матери своѣ і́ не {сѣ з. мѣеникомъ и мнихом: и прѣжде въ здвиженіе крѣста} вѣстж на сверьве своѣ. 36. [и] врази члѣкоу домашни его. 37. і́же любить ѿца: і́ли матеръ паче мене: нѣсть мене достоинъ: иже любить сна или дщерь: паче мене: нѣсть мене достоинъ. 38. иже не приметъ крѣста своего и въслѣдъ мене не і́детъ:¹¹⁾ нѣсть мене достоинъ. 39. Оверѣтъ дшж своѣ погоубитъ і́жъ [а] иже погоубитъ дшж своѣ мене ради: ѿбращеть жъ. 40. Иже вѣи приѣмлетъ мене¹²⁾

1) Точки надъ гласнитѣ поставихъ, колкото за показъ, само на първитѣ двѣ страници.
2) жи. 3) Зогр. + азъ. 4) немогжца. 5) Зогр. оубойте са. 6) не дѣт ли птици вѣназоу вѣнните са. Мар. Дѣт ли птици на сьсарни вѣннима еста. 7) главѣи власи шѣтѣни. 8) Зогр. лоучьши е. е. Мар. лоучьши еы еста. 9) иже еста на небѣхъ. 10) Зогр. положити мира на земли. 11) глждеть. 12) ма.

пріемлѣтъ: а́ иже пріемлетъ мене: пріемлетъ пославшаго ма: 41. пріемлжи прѣрка въ нма прѣче мѣздѣ прѣрѣж пріемлетъ: [и] пріемлж и праведника въ нма праведниче мѣздѣ праведничж пріемлетъ: 42. [и] иже колниждо напоитъ ѿ малыихъ сихъ единого (л. 2^a) чѣшж стѣдены воды: тѣкмо въ нма оученика¹⁾ (аминь глж вамъ²⁾ не погоуевитъ мѣздѣи своѣи

XI.

1. И́ егдаже съверши и́сѣ³⁾ заповѣдажъ шѣвѣма на десѣте оученикомъ⁴⁾ прѣиде⁵⁾ ѿтѣдѣ оучитъ [и] проповѣдати въ градѣхъ ихъ . . . {пѣмоу: кѣц: пои́е .д. нѣ. ѿ ма: гл: .рв. се шѣрѣтене главѣ и ѿ. зач.} 2. (Е́тъ врѣма шно) слышавъ и́вѣанъ⁶⁾ въ мѣзылицѣ дѣла хѣа посла два оученика своѣи.⁷⁾ 3. (и) рече [къ] е́моу: ты ли еси градыйи или иного чѣеме. 4. И шѣвѣша ии́сѣ и рѣ и́ма: 5. іаже слышаста и видѣста шедша и възвѣстита и́вѣаноу, іако⁸⁾ слѣпнии прозиражтъ и хромии ходжтъ и прокажении шчищажтса и глауци слѣшжтъ и мѣртвии востажтъ.⁹⁾ 6. и блаженъ е́сть иже не съблазнитса ѿ мнѣ. 7. Тѣма же исходжщема начатъ и́сѣ гла́ти нарѣомъ ѿ и́вѣанѣ. чесо видѣти и́зыдѣсте въ поустыи́ж: трѣсти же вѣтрѣомъ колѣбеле (л. 2^b) мѣи. 8. Нж чесо и́зыдѣсте видѣти чѣвка ли въ макѣи ризѣи шѣвѣчена? се иже макаи́а носжтъ въ домохъ цѣрихъ сѣжтъ. 9. Нж чесо ізыдѣсте видѣти: пророка ли: е́и глж вамъ и лише прѣрка (е́сть). 10. Сеи во е́сть ѿ немѣже е́сть писано: се азъ послажъ ангѣлъ мой прѣдѣ лицемъ твоимъ оуготовити¹⁰⁾ пѣтѣ твои прѣдѣ тобож. 11. Яминь глж вамъ не вѣста въ рожденыихъ женахъ¹¹⁾ волен и́вѣана крѣтителѣ. мении же въ цѣрствии неси́емъ колен е́сть его. 12. Одъи иже и́вѣана крѣстителѣ до селѣ цѣрствие вжи¹²⁾ ноудитса и ноуждници вѣсхѣиращѣ е. 13. Е́си во прѣци [и] законъ до и́вѣана прорекошж 14. И а́ще хоцете приѣти: то е́сть¹³⁾ илиа хотж и приѣти. 15. И мѣжѣи оуши слѣшати да слѣшитъ. 16. (Рѣ гѣ) комоу вподобж рѣсь: подобень е́сть дѣтемъ¹⁴⁾ сѣдѣщемъ на трѣжищехъ иже възгѣлж (л. 3^a) тѣ.¹⁵⁾ дрѣгомъ своимъ [и глжтъ]: 17. пискахомъ¹⁶⁾ [вамъ] и не пласасте: плакахомъ [вамъ] и не рыдѣсте. 18. Приде во и́вѣанъ ни надѣи́и ни пиж: і глжтъ вѣксы иматъ 19. приде сѣи чѣвѣчскыйи іады и пиж и глжтъ: сеи чѣвкѣ іадыца (е́сть) и винопийца¹⁷⁾ мѣтаремъ¹⁸⁾

1) Зоґр. оученици. 2) Заграденото въ скоби лиссува въ Зоґр. 3) Зоґр. и е́сть егда съконьча и́сѣ. Мар. и е́сть егда съверши и́сѣ. 4) оученикома своима 5) Зоґр. прѣидѣте. 6) номъ же слышавъ. 7) посладе оученикы своими. 8) рече имъ: шедши възвѣстите половеи: слѣпни прозиражтъ. 9) Мар. и ницини благоѣствоужтъ. 10) Зоґр. и оуготовастъ. Мар. и оуготовитъ. 11) жинами. 12) неси́скои. 13) тѣ е́сть. 14) дѣтиштемъ. 15) възглашжтъ. 16) Зоґр. сиврахомъ. 17) Зоґр. виеца. 18) Зоґр. мѣздомьцемъ.

дрогъ и грѣшникомъ и оправди са прѣмъдрость ѿ члвкъ своихъ. 20. (Еъ врѣмѣ шно)¹⁾ начатъ ись поносити градомъ: внихже вышж множѣишж силы его²⁾ зане не покаѣшж са: 21. горе тебе хоразинъ: горе тебе видьсанде: ꙗко аще въ тирѣ и въ соудонѣ вишж силы выгѣ вывѣшжж въ васъ древе: ꙗво въ врѣтищи ꙗ пепелѣ³⁾ покаѣли са вж: 22. шваче глж вамъ: тѣроу и сидоноу ѿрадиѣ вждеть въ день сѣднѣи неже вамъ.⁴⁾ 23. И ты Капернаоумъ⁵⁾ възнесѣи са до нѣсе до ада снидѣши: зане аще бж силы выгѣ въ со (л. 3⁶⁾ домѣхъ, вѣвшамѣж въ тебе: прѣвѣли бж⁶⁾ до днешнего днѣ. 24. шваче глж вамъ: ꙗко земли содомстѣи ѿрадиѣ вждеть нежели тебе⁷⁾ въ день сѣднѣи 25. Еъ то врѣмѣ ѿвѣща ись и рѣ: исповѣдаж са тебе шче ги нѣси и (на) земли ꙗко оутанѣ еси ѿ прѣмъдрѣихъ и разоумнѣихъ. [и] явилъ [и] еси младенцемъ. 26. еи шче ꙗко тако выстѣ волѣ прѣдъ тобож. — 27. (Рѣ гъ) всѣ мнѣ прѣдѣ сжтъ шце моимъ и никтоже не знаеть сѣа тѣкмо шцѣ: Ни шца (ни)кто (не)знаеть тѣкмо сѣа [и] юмоуже волить сѣа штѣкрѣти. 28. Придѣте вси къ мнѣ троуждаще са и шврѣменѣни и азъ вы покож: 29. възмѣте нго мое на себе и наоучите са ѿ мене: ꙗко кротокъ юсьмъ и смѣренъ сѣемъ: и шбращете покои дшмѣ вашимъ. 30. нго мое благо и врѣмѣ мое легко есть. —

XII.

1. Еъ врѣмѣ шно⁸⁾ приде (л. 4⁹⁾ Исъ⁹⁾ козѣ сѣаниѣ. Ученици же его възвѣлкашж¹⁰⁾ са и начашж въстрыгати класѣ и ꙗсти. 2. фарисей же видѣвши(и) рѣшж емоу: се оученици твои творятъ егоже не достонѣ творити сѣботж.¹¹⁾ 3. онже рѣ имъ: несте ли чьли: что створи¹²⁾ дѣдѣ егда възвѣлка¹⁰⁾ са самъ и сжщен снимъ. 4. како вниде вдошь вѣи¹³⁾ и хлѣбѣ прѣдложени сѣнѣсть: имже недостонно моу ꙗсти.¹⁴⁾ ни сжщнимъ снимъ тѣкмо иерешмъ идинѣмъ. 5. Или нѣсте чьли в законѣ: ꙗко въ сѣботж¹⁵⁾ юреи сѣботы¹⁶⁾ сквернѣтъ въ цркви и неповини сжтъ. 6. глж(же) вамъ ꙗко цркке [и] боле нѣтъ здѣ. 7. аще [ли] висте вѣли: что есть мѣстни¹⁷⁾ хоцж: а не жрѣтѣѣ, никели во висте осждили неповиннѣихъ:

1) тѣгда. 2) Мар. имл. 3) поплѣ. 4) Зогра. вамъ. 5) Зогра. Капернаоумъ. 6) Зогра. сншл. 7) Зогра. вамъ. 8) Еъ то врѣмѣ. 9) Зогра. ись въ сѣботж. 10) Зогра. възвѣлкашж са. 11) въ сѣботж. 12) Зогра. твори. 13) въ храмѣ бжни. 14) ихъ же недостонно моу ꙗсти. 15) сѣботж. 16) сѣботж. 17) милости.

8. гѣ бо естъ сѣвотѣ снѣ члѣвчѣ.¹⁾ — 9. (Еъ врѣмѣ оно) пришедьшоу²⁾ исоу въ сѣннице ихъ. 10. и се члѣвкъ вѣ тоу ржкж имы соухжъ въпросишж и глѣше: аще достоинъ всѣвотж цѣлѣти да нань възглѣжть. 11. онже рѣ имъ кто естъ ѿ васъ (л. 4⁶⁾ члѣвкъ еже имать швчѣ едно и аще выпадеца въ іѣмж въ сѣвотж не иметли е (и въздвигнеъ е: 12. то) колми лоучен естъ члѣвкъ швчѣте: тѣмже достоинъ ѣсѣвотж добро творити. 13. Тогда гла члѣвоу: прѣстѣи ржкж твож и прѣстѣи и оутверди са³⁾ цѣла іѣкоже и дроугаіа. — 14. (Еъ врѣмѣ оно) сѣвѣтъ приашж фарисей⁴⁾ нань: како (да) и погѣбжты. 15. и сѣ же разоумѣвъ штиде ѿтждоу. И понѣмъ идошж народи мнози ицѣли всѣ.⁵⁾ 16. и запрѣти имъ да не іѣвѣ его [сѣ] творжть. 17. да сѣвѣдетса рѣное⁶⁾ исаіемъ прѣркомъ глѣшемъ: 18. Се ѿрокъ мой, иже извоиухъ, възлобени мой нанже⁷⁾ благозволи дша моа: положж дхъ мой на немъ и сѣдъ ѣзѣкомъ възвѣстжть. 19. Не прѣрѣтъ ни възъпнеъ ни⁸⁾ оуслѣшитъ никто [же] на распжтиухъ гласа его. 20. трѣсти сѣкроушнѣны не прѣломитъ платѣ⁹⁾ вънемша са —

(Между л. 4 и 5 липсувать 59 листа, отъ която 48, що са въ Бѣлградската Народна Библиотека, слѣдвать тува).

XIII.

(л. 1¹⁾ 2. и сѣде и весь народъ на поморіи стоіаше 3. и гла имъ много прѣчѣми глѣж. — (Рече гѣ прѣчж снжъ) възде¹⁰⁾ сѣжи сѣати.¹¹⁾ 4. и¹²⁾ сѣжшомоу шво оубо падошж прѣ пжте і птица ивѣнѣм¹³⁾ позовашж е¹⁴⁾ 5. дроугаіа же падошж на каменіухъ і¹⁵⁾ не мѣше земліа многы и [абие] прозавошж: зане не имѣше глѣбини землѣ. 6. слѣцоу же¹⁶⁾ възсиавшоу: (и) присѣлжшж: зане не имѣхж корени и сѣхошж. 7. а дроугаіа падошж въ трѣнни и възде трѣнни и подави ихъ.¹⁷⁾ 8. дроугаіа же падошж на земли добрѣ и дахж плодъ шво ір: шво іѣ: шво іѣ. 9. имѣж оуши слышати да слышати. 10. [и] пристжплѣше оученици его и рекошж емоу: почто причѣми глѣши имъ: | 11. онже штѣвѣцавъ рече имъ: вамъ | дано естъ разоумѣти тайнаіа црствіа нѣснаго: онѣмже не дано естъ. — 12. Имжшомоу бо дастса [и] извѣдетъ е(л. 1²⁾)моу а иже не имать: еже имать възметса ѿ него. 13. Сега ради причѣми имъ глѣж: іѣко виджшени не виджть и слышжшени не разоумѣжть.¹⁸⁾ 14. и съвы-

¹⁾ чѣвчѣ. ²⁾ Мар. и пришедь отъ тждѣ и сѣ приде на; Зогр. и прѣходѣ —. ³⁾ Зогр. има още: імоу и глѣстѣ. ⁴⁾ фарисей же ишедьше сѣвѣтъ сѣтвориша нань. ⁵⁾ и ицѣли іѣ всѣ. ⁶⁾ Зогр. липсува речіноі. ⁷⁾ егоже. ⁸⁾ ни. ⁹⁾ прѣта. ¹⁰⁾ се изде. ¹¹⁾ сѣитѣ. ¹²⁾ Зогр. нѣма и. ¹³⁾ нѣскѣмъ. ¹⁴⁾ і. ¹⁵⁾ Зогр. іко; Мар. іжи. ¹⁶⁾ Зогр. нѣма жи. ¹⁷⁾ Зогр. е; Мар. і. ¹⁸⁾ разоумѣжжть.

вайтса имъ прѣрѣство исанно глѣше: Глухѣомъ оуслышите и не имате
 разоумѣти¹⁾ и²⁾ зрѣще оузрите [и] не имате видѣти³⁾ 15. оутлѣстѣ во
 срѣце люди сихъ и оушима тѣшкѣ слышаша⁴⁾ и очи свои смѣжиша⁵⁾
 (вбаче) югда⁶⁾ когда оузрѣтъ очима и оушима слышѣтъ и срѣцѣмъ
 разоумѣютъ⁷⁾ вбратѣтса и исцѣлѣютъ.⁸⁾ 16. Ваши же вѣженѣ (и)
 очи тако видѣста⁹⁾ и оуши [ваши] тако слышасте¹⁰⁾ 17. аминь¹¹⁾ глѣ
 вамъ: тако мнози прѣоци и праведници въждѣлѣша видѣти¹²⁾ таже (вы)
 видите и не видѣша и слышати¹³⁾ таже (вы) слышите и не слышаша.
 18. Бѣ же оуслышасте¹⁴⁾ прича¹⁵⁾ стѣмъ. 19. всѣкъ иже слышитъ
 словеса цѣствити и не разоумѣваетъ приходитъ неприязнь и вѣсху-
 щаетъ сѣбаное въ срѣци его: се юсть сѣбаное при пѣти. 20. а сѣбаное на
 камени се¹⁶⁾ юсть слышѣши слово и [абие] съ радо(л. 2¹⁾)стижъ приемлѣ е:
 21. не иматже корене въ сѣбѣ. нѣ временное юсть. вѣвши же печѣли
 и(ли) гонениоу словесе ради: абие съблѣжнѣетса. 22. а сѣбаное¹⁰⁾ въ
 трѣнни: се¹¹⁾ несть слышѣши слово и печѣлѣ свѣта сего и лѣсть вгѣтъ-
 ства¹²⁾ подавлѣеть¹³⁾ слово¹⁴⁾ и бесплода выветъ. 23. а сѣбаное на
 добрѣ(и) земли се¹⁵⁾ юсть: (и) слышѣши слово и разоумѣваѣ е и при-
 носитъ плодъ¹⁶⁾ тако (же и) подобаетъ и творитъ шво ѣ шво ѣ
 шво ѣ:— 24. (Рѣ гѣ причѣ сѣж)¹⁷⁾ оуподоки сѣ¹⁸⁾ цѣство небесное
 члѣкоу сѣвшоумоу доброе сѣма на сѣлѣ своемъ. 25. спѣшемже члѣкомъ
 приде врагъ его и сѣа¹⁹⁾ плѣвелъ посрѣ²⁰⁾ пѣ шеница²⁰⁾ и штиде.
 26. егда же прозѣве трѣва и плодъ сътвори. тогда яви сѣ и плѣвелъ.
 27. пришедше же раби гѣа и рекоша емоу: гѣ: не добро ли сѣма сѣалъ
 еси на сѣлѣ тво(л. 2²⁾)емъ: ѡждоу [оубо] имать плѣвелъ. 28. шнже рѣ
 имъ: врагъ члѣкъ²¹⁾ то створи: раби же рекоша емоу: хоцѣши ли да
 шедше испѣвелъ ихъ²²⁾ 29. шнже рѣ: ни еда вѣстрѣзѣще²³⁾ плѣвелъ
 вѣстрѣгнете [коупѣно] снимъ и шеница. 30. оставите²⁴⁾ коупно расти
 швое²⁵⁾ до жатѣи и въ врѣма жатѣе рекѣтъ²⁶⁾ дѣлателемъ. съберѣте
 прѣвѣе плѣвелы²⁷⁾ и сѣжите²⁸⁾ и²⁹⁾ въ снопы³⁰⁾ тако съжѣши³¹⁾ ѣа: а
 шеница³²⁾ съберѣте вжитницѣ мож. 31. Инѣ притчѣ прѣдложи

1) Зогр. вѣма и. 2) Зогр. оуслышаша. 3) еда. 4) исцѣлѣи ѣ. 5) видите. 6) слышите.
 7) аминь го. 8) оуслышите. 9) Мар. сѣ. 10) Зогр. сѣное. 11) сѣ. 12) Зогр. богатѣстѣ. 13) е.
 14) Мар. вѣма слово. 15) сѣ. 16) Зогр. плодъ. 17) инѣ притчѣ прѣдложи имъ глѣ. 18) Зогр.
 подобно юсть. 19) Зогр. вѣт; Мар. вѣт. 20) като че искалъ да пише д и направилъ отъ
 него ѣ. 21) Зогр. члѣкъ. 22) ѣ. 23) вѣстрѣзѣще. 24) Мар. + е. 25) Мар. оубо. 26) рекѣ.
 27) плѣвелъ. 28) сѣжати. 29) Зогр. ѣ. 30) въ снопы. 31) Зогр. жити. 32) пшеница.

имѣ глѣж(и) пѣвно естъ црѣство нѣсное зрѣноу гороушничноу¹⁾ иже²⁾ въземѣ члѣкѣ въсѣ³⁾ на селѣ своемѣ. 32. еже менше⁴⁾ естъ въ всѣхъ сѣменѣхъ⁵⁾ егда же въздрасеть воле зелие естъ и вываетъ дрѣво яко прити птицама нѣснима и витати на вѣтвехъ его. 33. и нж притчж гла имѣ. | Подовно естъ црѣство нѣсное квасоу и(же) (д. 3¹⁾) жена въземши и скры въ мжчинихъ сѣтѣхъ трехъ дондеже въкысошж всѣ.⁶⁾ 34. Си всѣ⁷⁾ гла нѣ причѣни к народомѣ | весь прича ничесоже⁸⁾ глаше имѣ⁹⁾ 35. Да съвѣдетса реченое прѣкомѣ глѣжемѣ | ѿврѣжъ въ причѣхъ уста моя ѿкрыж скръвенна ѿ сложенна въсего мира. 36. Тогда вставъ¹⁰⁾ народы приде¹¹⁾ нѣ въ домѣ и притжпшж кнемоу зченици его глѣще скажи намѣ | причж плѣвелъ селныхъ. 37. онже ѿвѣщавѣ (и) рѣ имѣ въсѣтавы¹²⁾ доброе сѣма естъ снѣ члѣчьскы. 38. а село естъ весь миръ доброе же сѣма се сжтъ¹³⁾ снѣве црѣствна а плѣвел¹⁴⁾ сжтъ снѣве неприазнни. 39. а врагъ въсѣтавы естъ¹⁵⁾ диволь а жатва естъ кончина вѣка¹⁶⁾ а жателе сжтъ англи (бжи). 40. яко же во¹⁷⁾ събиражтъ плѣвелы и огнемъ сжжизажтъ (ихъ) тако вждеть въ скон(д. 3²⁾)чѣние вѣка сего. 41. послеть снѣ члѣчьскы англи свом и съвержтъ ѿ црѣствна его вса съблзны¹⁸⁾ и творжцама безаконне 42. и вргжты ѿ¹⁹⁾ въ пещь огньж тѣ²⁰⁾ вждеть плачь и скрежетъ зжвома. 43. тогда праведници²¹⁾ просѣфтжтса яко (и) слнце въ црѣствни щѣа ихъ имѣжи оуши слышати да слышйтѣ. 44. (Рѣ глѣ причж сжж) [пакты] подовно естъ царѣство нѣсное скровицоу скръвеноу на селѣ еже обрѣтъ члѣкѣ скры и ѿ радости его иде(тъ) и все елико имѣ²²⁾ продасть²³⁾ (все имѣние) и коупитѣ²⁴⁾ село. Пакы подовно естъ црѣство нѣсное члѣкоу коупцоу нищцѣ добра въсѣрѣ²⁵⁾ 46. иже обрѣтъ единъ многоцѣнѣнѣ висеръ (и) шедъ (и) продасть²⁶⁾ все имѣние свое²⁷⁾ и кѣпи и. 47. Паки пѣвно естъ црѣство нѣсное неводоу въврѣженѣ въ море и ѿ всѣкого рода съврашѣ²⁸⁾ 48. [иже]

¹⁾ Зогр. гороушничноу; Мар. гороушничноу. ²⁾ иже. ³⁾ Зогр. всѣхъ. Мар. всѣхъ. ⁴⁾ мене. ⁵⁾ сѣмена. ⁶⁾ Зогр. квасоу иже въземши жена скры въ мжцѣ три сѣтѣ дондеже въкысѣтѣ вса. Мар. кѣ. иже въземши жена скры въ мжцѣ три сѣтѣ дондеже въкысѣтѣ всѣ. ⁷⁾ Зогр. всѣ си; Мар. нѣша си. ⁸⁾ Зогр. ничѣтоже. ⁹⁾ къ нимѣ. ¹⁰⁾ Зогр. оставъ. ¹¹⁾ Зогр. иде. ¹²⁾ Зогр. въсѣтавъ. ¹³⁾ Зогр. липсува се сжтъ. ¹⁴⁾ плѣвелъ. ¹⁵⁾ Зогр. а врагъ естъ въсѣтавъ плѣвелъ; Мар. а вр. е. вс. ѿ. ¹⁶⁾ Зогр. кончание вѣкоу. ¹⁷⁾ Зогр. яко оудова --; Мар. яко во оуде. ¹⁸⁾ Мар. скандѣлы. ¹⁹⁾ въврѣжтъ ѿ. ²⁰⁾ Мар. тогда. ²¹⁾ праведни. ²²⁾ имѣтъ. ²³⁾ продасть. ²⁴⁾ коупитѣ. ²⁵⁾ Мар. нищцѣ добра висеръ. ²⁶⁾ Зогр. прода. ²⁷⁾ Зогр. все имѣние и коупи е. Мар. все имѣние елико имѣши и коупи и. ²⁸⁾ ѣ прѣвращено отъ е. Мар. извражшоу.

когда наплъни сѧ¹⁾ извѣкъше и на краи (л. 4¹⁾ и сѣдѣше извѣршиа добрыа съсѣды²⁾ а злыа извѣргошѧ въ нѣ. 49. тако вѣдѣтъ въ (и)попечѣнии вѣка изыдѣтъ ангели (и) ѡмѡчѣтъ злыа ѡ срѣды прѡвѣдѣннѣхъ 50. и въвергѣтъ ѧ въ пещь огньнѣ (и) тоу вѣдѣтъ плачь и скрежегѣ зѡбомѣ. 51. И глѡ имѣ нѣтъ | разоумѣете ли всѣ си глѡшѧ емоу еи глѡ. 52. нѣтъ же рѣ имѣ сего ради всѣкъ книжникъ на зчсѧ црѣстивѣ нѣснмѣ нѣбно³⁾ естъ члвкоу доможитоу иже износитъ ѡ скровища своего новаа и ветхѡа. 53. И [вѣстѣ] егда скончѣ нѣтъ причѣ сиж⁴⁾ прѣидѣ ѡтждоу⁵⁾ 54. И прѣидѣ (нѣтъ) въ ѡчѣстие свое (и) зчѣше ѧ въ | скориницѣхъ⁶⁾ ихъ и⁷⁾ двѣлѣхѣ сѧ емоу глѡше ѡкждоу прѣмждростъ снѧ семоу и силѧ. 55. не се⁸⁾ ли естъ тектоновѣ снѣтъ не мати ли его нарицаетсѧ мариа и братиа его ѡковѣ и ѡ (л. 4²⁾ сифѣ (и) симонѣ и ѡда. 56. и сестры его не всѧ ли въ насѣ сѣтъ то ѡкждоу томоу⁹⁾ въсѣ сѧ сѣтъ. 57. и блаженѣхѣ сѧ ѡ немѣ. Нѣтъ же рѣ имѣ нѣтъ прѣокъ вѣсчѣстнѣ¹⁰⁾ такмо въ своемѣ ѡчѣстии и вдомѣ своемѣ. 58. и не створи тоу силѣ много за невѣръствѣне¹¹⁾ ихъ.

XIV.

1. Въ врѣмѣ шно слышавѣ прѡдѣ четвѡровластѣнникѣ¹²⁾ слоухѣ нѣвъ¹³⁾ и рече ѡтрокомѣ своимѣ. 2. се нѣи естъ иванѣ крѣститѣлѣ и тои въскрсе ѡ мрѣтвѣннѣхъ и сего ради силы дѣжтсѧ ѡ немѣ. 3. Прѡдѣ во иемѣ¹⁴⁾ ивана свѣза(въ) и въсади въ темницѣ прѡдѣ¹⁵⁾ ради жены филиппа брата своего. 4. глѡше бо емоу иванѣ недостѡитѣ ти имѣти еѧ¹⁶⁾ 5. [хотѣ и оубити] и оубѡи сѧ народа занѣ такы¹⁷⁾ прѣка имѣхѣ и. 6. Дѣни же вѣвшоу рѡства¹⁸⁾ иродѡва плѣса дѣщи иродина [дина] посрѣ и оубоди народоу¹⁹⁾ 7. тѣмѣ [же] и съ²⁰⁾ клѡтвѡж изрѣ дати еи егоже аще [вѣс]проситѣ. (л. 5¹⁾ 8. она же наваждѣна матернѣж своеѣ даждни рѣ. зде на блюдѣ²¹⁾ главѣ ивана крѣститѣлѣ 9. и печѣленѣ быстъ црѣ²²⁾ клѡтвѣ ради²³⁾ и възлежѣщихъ снимѣ и повелѣ дати 10. и пославъ²⁴⁾ үсѣкнѣти ивана въ темници. 11. и принесѡшѣ главѣ его на блюдѣ и дашѣ дѣщи и несѣ матери своей 12. [и] пристѣпнѣше²⁵⁾ оубеници его (и) възашѣ тѣло его и погрѣвошѣ ю. и прѣидѣше и

1) исплъни сѧ. 2) въ сѣсѣды. 3) подоснѣ. 4) прѣтъчѣ снѣ. 5) отъ тждѣ. 6) сънѣмицихъ. 7) наместѡ и Зогр. и Мар. шко. 8) сѧ. 9) семоу. 10) Зогр. вѣсчѣстнѣ; Мар. вѣсчѣстнѣ. 11) Мар. за невѣръствѣне. 12) тетрѡухѣ. 13) Зогр. хрѣстѡвъ. 14) Зогр. имѣ; Мар. имѣ. 15) Зогр. ѡ. 16) шко. 17) Мар. рѡзѣства; Зогр. рѡждѣства. 18) Зогр. народоу; Мар. иродѡви. 19) Зогр. нѣма сѧ. 20) Мар. на мнѣ. 21) Мар. црѣ. 22) и въ Зогр. — естъ црѣ клѡтвѣ ради, по Мар. — естъ црѣ. клѡтвѣ же ради —. 23) Мар. повелѣ дати и. и пославъ — 24) прѣстѣпнѣше.

повѣдаш¹⁾ иѣви. 18. [и] слышавъ иѣшъ отиде ѿтѣдоу²⁾ въ корави въ поусто мѣсто единъ и слышавше (же) народи по немъ идѣшъ пѣши ѿ градъ³⁾ — 14. (Еъ время оно) ишеда иѣшъ и видѣ народъ много⁴⁾ и масѣва шъ ни хъ [и] ицѣли неджжнѣма ихъ. 15. Поздѣ же бывшоу пристѣпишъ кнемоу оученици его глѣще: поусто естъ мѣсто и година оуже минъ (и) ѿпоустни народы да шедше въ ближнѣма града и коупать брашна себѣ. (л. 5²⁾) 16. иѣшъ же рѣ имъ: не трѣбѣжть штити: дадите имъ въ ясти. 17. Шни же глѣшъ емоу. не и ма⁵⁾ здѣ такмо ѣ: хлѣвъ и ѣ: рывѣ. 18. шнже рѣ имъ: принесѣте ми [и] само. 19. и повелѣ⁶⁾ народомъ възлеци на трѣвѣ: и приемъ ѣ: хлѣвъ и ѣ: рывѣ (и) възрѣвъ на небо (и) и блѣгослови(въ): и прѣломъ хлѣвъ и дастъ оученикомъ и⁷⁾ оученици же (дашъ) народомъ. 20. [и] идошъ и насытишъ сѣ⁸⁾ вси и възашъ извѣткы вкорохъ ѣи: кошнищъ испльнъ. 21. идошъ [и] ихъ⁹⁾ же вѣ мжи ѣ: тысящъ развѣ жень и дѣти 22. И посемъ¹⁰⁾ вѣди иѣшъ¹¹⁾ шченики своа вѣсти въ коравъ и варити [и] на шнь полъ¹²⁾ дондеже ѿпоуститъ народы. 23. И ѿпѣшь народы и възыде на горъ¹³⁾ помлѣти сѣ. Поздѣ же бывшоу единъ вѣ тоу 24. коравъ же вѣше посрѣдѣ морѣ грѣжаемъ¹⁴⁾ въ лнами: вѣше¹⁵⁾ во противнъ вѣтръ. 25. въ четвѣртѣжъ (л. 6¹⁾) же стражъ ноци иде книмъ иѣшъ ходжи по морю. 26. и видѣшъ¹⁶⁾ [и] шченици его ходжца по морю и смѣтошъ сѣ глѣще: [ѣко] призракъ естъ и ѿ страха възъпишъ. 27. тогда¹⁷⁾ рѣ имъ иѣшъ: дрѣзанте азъ есѣмъ не вонте сѣ. 28. Отвѣща же петръ и рѣ¹⁸⁾ гѣ: аще ти еси: повели прити ктебѣ по водамъ 29. иѣшъ же¹⁹⁾ рѣ: приди: [и] излѣзь искоравѣ петръ (и) ходжаше на водахъ и приде²⁰⁾ къ иѣви. 30. (и) видѣ же вѣтры крѣпкы (и) оубоа сѣ и начать оутапѣти: и възъпи глѣжъ: гѣ: спси ма. 31. иѣшъ же простеръ ржжъ и мть и.²¹⁾ и глѣ емоу: маловѣре: почто сѣ в сѣ минѣ. 32. и клѣзьше нма въ коравъ (и) прѣста вѣтръ. | 33. сжщни же въ корави [пришедъши] поклонишъ [сѣ] емѣ глѣще: въ истинѣ сѣи еси. 34. и прѣшедше²²⁾ придошъ на земля генисаретскъ — Еъ время оно познавше иѣса мжжне мѣста того послашъ въ всѣ странѣ тѣж (л. 6²⁾) 35.²³⁾ принесошъ кнемоу волщмаж 36. и млхъ [и] да такмо прикоснѣтсѣ вѣскрили ризъ его и елико сѣ прикоснѣшъ емоу²⁴⁾ спси бѣшъ.

¹⁾ пришедъши вѣзвѣстнѣма. ²⁾ М а р. отъ тоудѣ. ³⁾ Зо гр. града. ⁴⁾ народы много. ⁵⁾ не и мама. ⁶⁾ повелѣлъ. ⁷⁾ М а р. нѣма и. ⁸⁾ прѣправено като че отъ с. ⁹⁾ М а р. ѣдѣши хъ. ¹⁰⁾ и аени. ¹¹⁾ Зо гр. нѣма иѣшъ. ¹²⁾ на ономъ полоу. ¹³⁾ М а р. + единъ. ¹⁴⁾ вѣлаа сѣ. ¹⁵⁾ сѣ. ¹⁶⁾ видѣшъши. ¹⁷⁾ аени же. ¹⁸⁾ отвѣщавъ же П. ричи. емоу. ¹⁹⁾ Зо гр. онъ же. ²⁰⁾ М а р. погрѣшно: прити. ²¹⁾ аени же иѣшъ простеръ ржжъ и мть и. ²²⁾ прѣшедъши. ²³⁾ пропускаю: и познавъши и мжжне мѣста того послашъ въ всѣ странѣ тѣж и —. ²⁴⁾ ема.

XV.

1. Тогда пристѣпишъ къ нѣоу иже вѣхъ въ ерслимѣ книжници и фарисей глаголюще. 2. почто ученици твои прѣстѣпають прѣдание старецъ не оумываютьъ во ржкѣ своихъ егда хлѣвъ ѣдять. 3. иже ѿвѣщавъ | (и) рече имъ: почто (и) вы прѣстѣпаете заповѣди ежиж¹⁾ за прѣдание ваше. 4. въ [во] заповѣда глаголюще: чти отца (своего) и матере: и еже во²⁾ злословить отца своего или матере съмрътнѣхъ да оумретъ. 5. вы же глѣте: еже колиждо³⁾ рече отъ матери или матери даръ иже колиждо ѿ мене ползевалса еси: вы же не чтете отца ни⁴⁾ матере своея. 6. и разористе законъ бжии за прѣдание ваше. 7. лицемѣри и доврѣ прорчѣствова во васъ исаа глго: 8. приближаются къ мнѣ⁵⁾ людие сие оусты своими и ѹстнами (л. 7¹⁾) чьтѣтма: а срѣце ихъ далече ѿ мене ѿстоитъ. 9. безоума⁶⁾ же чьтѣтма: оучающе оученика заповѣди чѣчскыа⁷⁾. 10. и призвавъ народы (и) рече имъ. слышите и разоумѣйте. 11. не въходѣюще въ уста скверннѣхъ члвкѣ: нж исходѣюще изъ ѹстѣ: то⁸⁾ скверннѣхъ члвкѣ. — 12. Бѣ въ время оно⁹⁾ пристѣпишъ (къ нѣоу) оученици его¹⁰⁾ и рекошъ емоу: вѣси ли тако фарисеи слышавше слово (и) съблазнишъ са. 13. иже ѿвѣщавъ рече имъ: въскѣ сады егоже не насадитъ¹¹⁾ штець небныи искоренитса. 14. Останѣте ихъ вожди съхъ слѣпи слѣпцемъ: слѣпецъ¹²⁾ же слѣпца аще водить (не) шба (ли) въ тамъ въпадетъ са. 15. Отвѣщавъ же петръ и рече г¹³⁾ скажи намъ причъ снж. 16. нѣже рече юмоу едина паче ли вы¹⁴⁾ безъ разоума есте. 17. не Ѣ ли разоумѣете тако всѣ¹⁵⁾ еже въ уста и (въ) чрѣво въмѣщаетса [и] проходомъ¹⁶⁾ исходить. 18. а исходѣюща ѿ оустѣ ѿ срѣца исходѣть и та скверь (л. 7²⁾) нжть члвкѣ. 19. ѿ срѣца во исходѣть помыслениа злаа: оубиства прѣлюбоудѣаниа¹⁷⁾ татбы: лъжасвѣдѣниа¹⁸⁾ хъли¹⁹⁾. 20. си съхъ скверннѣхъ члвкѣ: а иже²⁰⁾ неоумывенами ржками гисти (хлѣбъ): не wskверннѣть²¹⁾ то члвкѣ. 21. и ишедъ ѿтуда оустъ нѣтъ (и) штиде въ странѣ тѣрскыа и сидонскыа. 22. И се жена хананейска²²⁾ ѿ прѣдѣлъ тѣхъ изъшедши²³⁾ (и) възъпи глгоши: помлоуми ма г¹⁾ сноу двдвѣ: дыщи моя злѣ вѣсноуетса. 23. иже не ѿвѣща еи

1) заповѣди ежиж. 2) и иже. 3) иже колиждо. 4) иже не почитать отца ли —. 5) Мар. приближаются къ мнѣ. Зо гр. приел. са —. 6) Мар. вѣсоум. Зо гр. соум. 7) Мар. заповѣди члвчскыа; Зо гр. заповѣди члвчскыа. 8) Зо гр. нѣма то. 9) тамъ. 10) Зо гр. нѣма его. 11) Мар. егоже не сажу; Зо гр. егоже насади. 12) Зо гр. слѣпъ. 13) Петръ рече емоу. 14) Мар. единаче ли и вы; Зо гр. единаче ли вы. 15) всѣко. 16) Мар. афрономъ; Зо гр. афрономъ. 17) Мар. + любодѣаниа. 18) лъжасвѣдѣниа. 19) Зо гр. власимнѣ; Мар. власимнѣ. 20) еже. 21) не скверннѣть. 22) Зо гр. хананейска. 23) Мар. ишедши; Зо гр. шьдши.

словеси: пристѣпивше оученици его и мѣхъ глѣще: ѿпоустити же тако въпниеть въслѣдъ насъ. 24. ѡнже ѡвѣщавъ (и) рече: нѣкъсьма послана тѣкмо къ ѡвцамъ погыбшымъ домоу излѣва. 25. Она же пришедши поклони сѧ емоу глѣши: гдѣ помози ми. 26. ѡнже ѡвѣщѣвъ (и) рече еи: нѣ добро штати хлѣвъ члдомъ и да (л. 8¹) тѣ¹) псомъ. 27. она же рече: еи гдѣ: и бо и пси ѡдѣжтъ ѡ кроупиць пѣжши хъ гдѣ своего страпезы.²) 28. тогда ись ѡтвѣщавъ | и рече еи: о жено велика [естъ] вѣра твоя: вѣди тебѣ такоже хоцеша: [и] исцѣлѣ дѣши еѧ въ тѣ часъ. 29. — (Етъ врѣмя ѡно) приедъ [отъ тѣдѣ] ись [иде] къ морю галиленскомъ: и въшедъ на горъ (и) сѣде тамо³) 30. [и] пристѣпишъ къ нему народи мнози и мѣше съ собожъ хромы (а) и нѣмы (а) и слѣпы и бѣсны и ины многы: и приврѣгоша ѧ⁴) къ ногамъ исеѣма и исцѣлѣжтъ⁵) 31. тако народоу дивити сѧ: видѣше нѣмы глѣша и бѣсны⁶) здравы и хромы ходѣшма и славѣхъ вѣ излѣва. — 32. (Етъ врѣмя ѡно) призва ись⁷) оученики своѧ (и) рече имъ: мисрѣдоуж ѡ народѣ: тако оуже три дни присѣдѣжтъ ми и не ѡмѣжтъ чесо гисти: и ѿпоустити ихъ не ѡдѣшѣ⁸) не хоцѣ: да не како ѡ (л. 8²) славѣжтъ на пѣти: 33. и глѣшъ емоу оученици: ѡ вѣдоу намъ въ поустѣ⁹) мѣстѣ хлѣвъ¹⁰) (только) насытити народа толика. 34. И гдѣ имъ ись: колико хлѣвъ и мате: ѡни же глѣхъ: ѣ: и мало рывиць. 35. и повелѣ народѣ вѣзлещи на земли 36. и приемъ: ѣ: хлѣвъ и рывы и хвалѣ въздасть¹¹) (и) прѣломи и дастъ оученикомъ своимъ (и) оученици же народомъ. 37. [и] ѡдошъ вси и насытишъ сѧ и вѣшъ избытокъ¹²) ѣ: кошницъ исплѣнь. 38. [и] ѡдѣшнихъ (же) вѣше: дѣ: тысящѣ мѣжи развѣ жень и дѣти. 39. и ѿпоушъ народы¹³) и влѣзе¹⁴) въ корабъ и прѣиде въ прѣдѣлы магдалыньскы.

XVI.

1. (Етъ врѣмя ѡно) пристѣпишъ¹⁵) фарисей садоукеи искоушающе: и просишъ знаменити съ небесе показати имъ. 2. и ѡвѣща ись и¹⁶) рече имъ: вечероу¹⁷) сѣщоу глѣте ведро чрѣмноуетсѧ небо: 3. и оутро денъ — липсува листъ. (л. 9¹) и на семь петрѣ¹⁸) съгнѣдѣ црковъ можъ: и врата адова не вдовлѣжтъ¹⁹) еи. 19. и дамъ тебе ключа црствениа небеснаго: еже [аще]

1) поврѣши. 2) Зогр. отъ трапезы гни своихъ; Мар. съ трапезы господи своихъ. 3) тоу. 4) Зогр. и прикъса ѧ. 5) и исцѣли ѧ. 6) Мар. вѣдѣшма; тѣй и Ник. 7) ись же призвакъ. 8) не ѣдѣшк. 9) отъ вѣдоу вѣзлещи на поустѣ —. 10) хлѣбъ, 11) вѣздакъ. 12) избытокъ оукроушъ. 13) Мар. народъ. 14) Зогр. влѣзе. 15) пристѣпавши. 16) онъ же отвѣщавъ —. 17) Зогр. вечеръ сѣщоу; Мар. вечеръ сѣщоу. 18) и на семь камини. Асем., Ник. вѣтрѣ. 19) оудолѣжтъ. Асем. оудовлѣжтъ.

сважеши на земли бждеть связано (и) на невести¹⁾ [и] иже аще разрѣшиши на земли бждеть разрѣшено¹⁾ и на невести. 20. Бъ время шно²⁾ запрѣти (и съ) оученикомъ своимъ да никомуже не³⁾ рекъть: тако снъ естъ [ис]хъ. 21. Ѡ толи начатъ и съ сказовати⁴⁾ оученикомъ своимъ: тако подобаетъ емоу ити въ ерлнмъ и много пострадати Ѡ старецъ и архiereи [и] книжники и оубиену быти и третни день въскрѣснати⁵⁾. 22. Петръ же⁶⁾ начатъ прѣрицати⁷⁾ емоу глж: мсръши⁸⁾ ги не имать тебѣ быти се. 23. шже обраща (и) рече петрови: иди за мною сотоно: (л. 9²⁾ съблзнь ми еси: [такъ] не мислиши (во) гаже сжть бнъ: нж⁹⁾ члвчскаго. 24. тогда гъ съ | рѣ оученикомъ своимъ: аще во хоцеть кто въслѣдъ мене ити¹⁰⁾ да Ѡвръжетса себѣ и възметъ кръсть свои въслѣдъ мене идеть.¹¹⁾ 25. иже бо¹²⁾ хоцеть дшж свои спсти погоубитъ ж: иже¹³⁾ погоубитъ дшж свои мене ради оберашеть ж. 26. каю бо¹⁴⁾ полза естъ члкоу аще приобращеть весь миръ: а дшж свои отыретитъ: или что дастъ члвкъ измѣнж на дши свои¹⁵⁾. 27. Пѣи бо имать снъ члвчъ въ славѣ шца своего съ айглы своими¹⁶⁾ и тогда въздасть комоуждо по дѣломъ своимъ.¹⁷⁾ 28. Яминъ глж вамъ: сжть етери Ѡ зде стоющихъ иже не имать¹⁸⁾ смръти (видѣти ни же) въкоусити (еже рекохъ) дондеже виджть снъ члвчскаго: граджаго въ црствии своемъ.

XVII.

1. По шестѣ (л. 10¹⁾ иже днн¹⁹⁾ полатъ и съ петра и такова ивана врата его²⁰⁾ и възведе ѡ на горж въсокж [единъ]. 2. и прѣобрази са прѣдними: и просьфтѣ са лице юго тако и са | нце а ризи его вышж вѣлы тако (и) свѣтъ. 3. тогда яви са²¹⁾ имъ монси и иана съ нимъ глжща: 4. Ѡвѣщавъ [же] петръ и рече [къ] и снъ: добро естъ намъ зде бы: аще хоцеша да створимъ три кровъ зде: тебѣ единъ монси единъ: или²²⁾ единъ. 5. и еше же емоу глцоу [се] шблкъ свѣтелъ шна ѡ и [се] гласъ изъ шблока глж: се²³⁾ естъ снъ мой възлюбены: онемже благоизволихъ.²⁴⁾ того послоушанте. 6. и слышавше зченици его и падошж ницъ и оубоашж са зѣло. 7. [и] пристжпи²⁵⁾ и съ прикоснж са ихъ и рече: възстанѣте [и] не вонте са. 8. възведше же шчи свои (и шни и) никогоже не видѣшж тькмо и снъ единого

¹⁾ Зогр. связанъ. ²⁾ тогда. ³⁾ Зогр. вѣма ни. ⁴⁾ сказати. ⁵⁾ встати. ⁶⁾ поимъ и П. ⁷⁾ Зогр. прѣрицати; Мар. прѣрицати. ⁸⁾ мсръдъ тм. ⁹⁾ Мар. и. ¹⁰⁾ Зогр. иже хоцеть по мнѣ ити; Мар. аще кто хоцеть по мнѣ ити. ¹¹⁾ градеть. ¹²⁾ Зогр. + аще. ¹³⁾ Зогр. а иже; Мар. и иже. ¹⁴⁾ Мар. вѣма со. ¹⁵⁾ за дшж свои. ¹⁶⁾ сѣми. ¹⁷⁾ Зогр. по дѣланню его. ¹⁸⁾ Юсътъ е прѣправенъ. ¹⁹⁾ и сътътъ по шести днъ. ²⁰⁾ Зогр. емоу. ²¹⁾ и се шенсте са. ²²⁾ Мар. и иан. ²³⁾ са. ²⁴⁾ Зогр. благово[лихъ]. Отъ тука до ст. 24. сравненнето е само по Мар., понеже въ Зогр. липсува тоя пасажъ. ²⁵⁾ пристжпи Мар.

9. исхощемъ¹⁾ и (л. 10²⁾ имъ съ горыі заповѣда³⁾ имъ ѿсь глаголю: никоу же не повѣдите видѣннѣ дондеже сѣ члвчскыи измр твнхъ въскрѣснѣтъ. 10. (Еъ въ врѣмѣ шно) въпросишъ ѿса глѣще оученици его: что [оубо] книжници глѣтъ: яко или подобаетъ прити прѣжде. 11. ѿсь же ѿвѣщавъ (и) рече имъ: илиа [оубо] приде прѣжде и оустроитъ въскрѣ. 12. глѣ же вамъ: яко има ѡже приде и не познашъ его: нѣ створишъ всѣ ш немъ елико въсхотѣшъ: тако [и] сѣ члвчскыи имать страдати ш³⁾ ннхъ. 13. тогда разсумѣшъ оученици: яко о иванѣ кръстителѣ рѣ имъ. 14. И пришедшнми имъ⁴⁾ кнородоу: пристѣпи къ нѣоу⁵⁾ члвкъ (етеръ) кланѣж сѣ емоу. 15. и глѣ: ѿи помѡи сѣа моего: яко (л. 11¹⁾ на новыа⁶⁾ мѣца вѣснѣса⁷⁾ и злѣ страждетъ множицеж во на шгнѣ | впадаетъ⁸⁾ и множицеж въ водѣ. 16. и приводоу къ ѡченикомъ твоимъ | и не могошъ исцѣлити. 17. ѿвѣщавже нѣ рѣ: ш роде невѣрны и разъвращены: доколѣ свами бждѣ доколѣ трѣпѣ⁹⁾ васъ: приведѣте ми [и] само. 18. и запрѣти емоу ѿсь: изыде изнего вѣса: ѿцѣлѣ штрокъ втомѣ | чѣскѣ¹⁰⁾. 19. Тогда пристѣпишъ¹¹⁾ ѡченици его къ нѣоу: единомуу¹²⁾ рекошъ: почто мы не възмогохомъ | изыгнати его. 20. ѿсь же рѣ имъ: за невѣрство¹³⁾ ваше: аминь [во] глѣ вамъ: аще имате вѣрѣ яко (и) зрѣно гороушнично¹⁴⁾ речете горѣ сен: двигни сѣа и прѣиди ѿ сждоу¹⁵⁾ тамо и прѣидетъ. и ничто же невѣзможно бждетъ вамъ. 21. родже сен не исхощтъ тѣкмо ѡтомо (л. 11²⁾ и мѣтвож. 22. Живещемъ имъ въ галилеи рѣ имъ ѿсь: прѣданъ бѣти имать сѣ члвчскыи врѣщѣ члвкомъ. 23. и оубиждѣти и третн днѣ встанѣтъ: и скрѣбени вышъ зѣло. 24. Пришедшемъ [же имъ] въ капернаоумъ. Пристѣпишъ (и) приемажше дндрагма¹⁶⁾ къ петрови [и рѣшѣ]: оучителъ вашъ не даетли дндрагма¹⁷⁾. 25. рѣ¹⁸⁾ и егда вниде вдома вари нѣ глѣ: что ти сѣ мнѣти симоне: цре земнин ѿ конхъ приемажтъ дани или кинисъ: ѿ сѣобли своихъ¹⁹⁾ или ѿ тоуждыихъ. 26. рече емоу Петръ²⁰⁾ ѿ тоуждыихъ: рече емѣ нѣ: оубо свободни сжтъ сѣнове. 27. нѣ да не съблѣзнимъ ихъ: шедъ в море (и) въврѣзи ядицѣ и ѡже прѣжде имѣши рѣбѣ: възми²¹⁾ ѿврѣзи оуста ен и шбращеши статирѣ: и то въземъ²²⁾ даждѣ имъ за ма (и за ма) и за сѣа.

1) исхощемъ Мар. 2) заповѣдѣ Мар. 3) отъ Мар. 4) пришедшемъ имъ Мар. 5) къ нѣоу Мар. 6) ногы Мар. 7) глѣснѣста сѣа Мар. 8) во падаетъ на огнь Мар. 9) прилича на ж и л. 10) тома частъ Мар. 11) пристѣпиши Мар. 12) оученици нѣви единомуу рѣшѣ Мар. 13) за невѣрство Мар. 14) гороушнично Мар. 15) прѣиди отъ сждѣ тамо Мар. 16) Зогра. дндрагма. 17) Зогра. дндрагма. 18) рече нн. 19) разрѣденото е написано съ друга рѣба върху изъгнано. 20) Зогра. рече Петра. 21) Зогра. и. 22) Мар. та въземъ; Зогра. само въземъ.

XVIII.

1. Въ тѣхъ чѣсъ пристѣпишж оученици (л. 12¹) къ йсоу глше: кто естъ волни¹) въ црствни нбснѣмъ. 2. и призвавъ нсѣ штрочл (и) постави е посрѣдѣ ихъ 3. и рѣ: аминь глж вамъ: аще не швратите сѧ и вждете како и дѣти²) не имате въ црствне нбсное внити. 4. иже во сѧ смѣритъ како (и) штрочл сѣ: тои естъ волен въ црствни нбснѣмъ. 5. [и] иже къждо³) приемлетъ штрочл тако⁴) едино въ имѧ мое: мене приемлетъ. 6. а иже аще съблазнитъ⁵) единого ѿ малыихъ сихъ вѣроуѣщенихъ въ ма: оунѣ емоу естъ да швѣсѣтъ жрѣньвѣ шсли на вѣи его и потошѣтъ и въ пжчинѣ морѣстѣи. 7. горе семоу родоу ѿ съблзвнѣ,⁶) неволѣ во естъ прити съблзномъ⁷) шваче горе члвкоу томоу имже съблзвнѣ⁸) приходитъ. 8. Яще ли рѣка твоя (и)ли нога твоя съблзжнѣтъ тѧ: шсѣци и швръзи ѿ себе: добрѣ⁹) (во) ти естъ вѣнити вжизнь¹⁰) х (л. 12²) ромоу и¹¹) вѣдноу: неже(ли) вѣ рѣцѣ и вѣ нозѣ имжшоу (и) вѣврѣженоу быти въ шгнѣ вѣчныи 9. И аще шко твое съблзжнѣтъ тѧ изми е и врѣзи ѿ себе: добрѣ¹²) (во) ти естъ съ единѣмъ шкомъ внити в жизнь¹³) неже(ли) вѣ шчи имжшоу вѣврѣженоу быти въ геонѣ шгнѣнѣ. 10. Блюдѣте сѧ [и] не радите¹⁴) ш единомъ ѿ малыихъ сихъ глж во вамъ како ангѣли ихъ на нвсехъ вѣнѣ видѣтъ лице шца моего нбснаго. 11. Приде во снѣ члвчѣскы вѣзыскати и спѣсти погышгаго. 12. Что сѧ мнитъ вамъ: аще вждеть етерѣ члвкоу¹⁵) вѣ швецъ и заблждитъ една ѿ нихъ. не оставитли вѣ десѧтъ и вѣ. на горахъ и шедѧ (и) ищеть заблжждѣшжж 13. и аще швращеть ж. ¹⁶) аминь глж вамъ: [како] рѣтсѧ ш неи паче иже¹⁷) ш дѣлѧтъ десѧтихъ и дѣлѧтъ¹⁸) не заблжждѣшнихъ. 14. тако нѣкътъ волѣ прѣдѣтъ шцемъ вашимъ нбснѣимъ да погыб (л. 13¹) нетъ единъ ѿ малыихъ сихъ. 15. Яще же съгрѣшитъ тебе вратъ твои: иди и швеличи междуу собою и тѣмъ единѣмъ: аще тебе послоушѧеть: пришверѧщеши братѣ твои.¹⁹) Яще ли тебе не послоушѧеть: поими пакы съ собою единого или два да ѿ оустъ²⁰) двою или трехъ²¹) свѣтел и станеть всѣкъ глж. 17. Яще не послоушѧеть ихъ. рѣци цркви: аще и ш цркви неврѣши начнеть.²²) да вждеть ти како (и) шзычникъ и мытаръ. 18. Яминь [во] глж вамъ: Иѣлико аще свѣжетъ на земли вждеть свѣзано (и) на нбсехъ: иѣлико аще разрѣшите на земли: вждеть раздрѣшено и на нбсехъ. 19. Пакы аминь глж вамъ: како аще два ѿ васъ свѣщѧета на земли ш всѣкой вѣщи: ежже

¹) кѣто оубо волни естъ. ²) Зогр. вждете дѣти; Мар. — шко дѣти. ³) Зогр. коинждѣ; Мар. коинждо. ⁴) таково. ⁵) сканѧлисаеть. ⁶) Зогр. сканѧдалъ; Мар. сканѧдѧлъ. ⁷) сканѧдаломъ. ⁸) сканѧдалъ. ⁹) Зогр. добрѣ; Мар. добрѣ. ¹⁰) въ животъ. ¹¹) ли. ¹²) добрѣ ¹³) въ животъ. ¹⁴) Мар. родитѣ. ¹⁵) Зогр. нѣма члвчкоу. ¹⁶) Зогр. И аще вждеть обрѣсти ш. ¹⁷) иже. ¹⁸) о дѣлѧти десѧтъ и дѣлѧти. ¹⁹) Зогр. брата твоего; Мар. братъ теон. ²⁰) въ оустѣхъ. ²¹) Мар. ли трини. ²²) Зогр. иродити начнеть; Мар. иродити вачнеть.

колиждо (аще) просита вѣдетъ има ѿ оца моего иже юсть на небесехъ.
20. идеже бо еста два или трие събрани въ имя мое тоу есьма по-
 средѣ ихъ (л. 13²) **21.** Тогда прѣстѣпи кнемоу петрѣ (и) рече. Гни
 колѣ краты ѿпоуцижъ братѣ моемоу: аще съгрѣшитъ¹⁾ до 'ѣ' кратамъ.
22. глѣ емоу исъ не глѣжъ тебѣ до 'ѣ' краты нж до 'ѣ' десѣ² краты 'ѣ'
 цецъ. **23.** Сега ради сподоби сѣ²⁾ црство нѣсное члѣвоу црю иже въс-
 хотѣ стѣзати сѣ ѿ словеси съ рабы своими. **24.** наченшоу [же] емѣ стѣ-
 зати сѣ ѿ словеси: приведошъ емоу дължники единъ тѣмож³⁾ талантъ.
25. (и) не имѣшоу же емѣ въздати: повелѣ гнѣ его да продадѣтъ [и]
 женѣ его члѣда и все еанко имѣше и ѿдати **26.** и пада же⁴⁾ работъ
 (и) кланѣше сѣ емѣ глѣжъ. Гни потрѣпи на мнѣ и въскѣ ти въздамъ.⁵⁾
27. и милѣва же гнѣ раба⁶⁾ (и) поустри и⁷⁾ **28.** ишедеже работъ (и)
 шерѣте единого ѿ клеверѣтъ своихъ: иже вѣ дължънъ емоу 'р' пѣнъзъ
 и емѣ давлѣше и глѣжъ даждѣ ми⁸⁾ иже ми еси дълженъ. **29.** падеже
 клеверѣтъ и млѣше⁹⁾ и глѣжъ потрѣпи на мнѣ и все въздамти.
30. иже не хотѣше нж веде¹⁰⁾ всадн въ темницѣ (л. 14¹) дондеже
 въздасть емоу весь дългъ. **31.** видѣвше же¹¹⁾ клеверѣти бывшага и
 съжѣлишъ си зѣло: пришедеже же сказаши гноу своему¹²⁾ въскѣ бывшага.
32. тогда призва гнѣ его¹³⁾ (и) глѣ емоу: рабе ажкавы: весь дългъ
 твои¹⁴⁾ ѿпоустрихти: понеже ѣмѣи ма. **33.** не подобаше ли тебѣ по-
 млѣвати клеверѣта своего.¹⁵⁾ тако и азъ тебѣ помлѣвахъ. **34.** и прогнѣва
 сѣ гнѣ его (и) прѣдасть [и] мѣтелемъ: донде [же] въздасть весь дългъ
 его.¹⁶⁾ **35.** тако и штець мой невесныи створить вамъ. аще не ѿпоуцаете
 къждо¹⁷⁾ братоу своему ѿ срѣца вашихъ прѣгрѣшении вашихъ: ¹⁸⁾

XIX.

1. Егда же¹⁹⁾ скончѣ исъ словеса си: прѣиде ѿ галилеа и приде
 въ прѣдѣлы юденскы швъ шнъ поль иорданѣ. **2.** и по немъ идошъ
 народи мнози: [и] исцѣли ѿ тоу. **3.** И прѣстѣпишъ кнемоу (л. 14²)
 фарисей искоушаваше и гажше: аще достоинъ члѣвоу поустити женѣ
 своѣ по²⁰⁾ всѣкон²⁰⁾ винѣ.²⁰⁾ **4.** иже штецѣшавъ рече: нѣсте ли члѣи
 (николиже) тако сътвори [искони] ажжскы поль и женскы сътвори²¹⁾
 ш²¹⁾ естъ. **5.** и рече сега ради штавити члѣкъ ѿца своего и матерѣ²²⁾

¹⁾ колѣ кратъ (краты Мар.) съгрѣшитъ въ ма братѣ мон и отъпоуцижъ емоу. ²⁾ оупо-
 довано сѣ естъ. ³⁾ Зо гр. тѣмѣ. ⁴⁾ пада оубо. ⁵⁾ Мар. въздамъ ти. ⁶⁾ милосръдовашъ же гнѣ
 раба того ⁷⁾ + и отъ поустри емоу. ⁸⁾ Зо гр. въздаждѣ ми. ⁹⁾ клеверѣтъ его молѣше. Мар. кл.
 молѣше. ¹⁰⁾ Зо гр. шдѣ. ¹¹⁾ Мар. + оубо. ¹²⁾ сноу своему нѣма въ Зо гр. ¹³⁾ призвавъ
 гнѣ его. ¹⁴⁾ Зо гр. лиссува твои. ¹⁵⁾ тлѣго. ¹⁶⁾ скон. ¹⁷⁾ Зо гр. комоужде. ¹⁸⁾ Зо гр. прѣ-
 грѣшениихъ; Мар. безъ тѣя думи. ¹⁹⁾ и естъ шдѣ. ²⁰⁾ Зо гр. лиссува. ²¹⁾ Мар. лиссува.
²²⁾ + скон.

и прилѣпитса женѣ свои и вѣдета ѡба въ плѣтъ единѣ. 6. тѣмже ѡже нѣста д | ва нѣ одина плѣтъ. иже [оубо] вѣ съчета члвкъ да не разржчѣ ты.¹⁾ 7. глшж емоу. что [оубо] монси заповѣда дати книги распоустныа и ѡпоустити ж. 8. Гла имь нѣ.²⁾ монси по жестосрѣднѣ вашему повелѣ вамъ поустити женѣ вашѣ. искони же не бысть тако. 9. Глж же вамъ. иже³⁾ аще поуститъ⁴⁾ женѣ своѣ развѣ словесе любодѣаннѣ⁵⁾ творить ж прѣлюбы творити. и женѣи са поуще ницеж⁶⁾ — (липсувать два листа).

XX.

(л. 51¹⁾ имете. 8. вѣроу же вѣвшоу гла гнѣ винограда къ приставникоу своему. призови дѣлателя и даждъ имъ мѣздѣ наченъ ѡ послѣднихъ до прѣвнихъ. 9. пришедши же⁷⁾ въ единдѣсатѣжж⁸⁾ годинѣ приашж (и ти) по пѣнзоу. 10. пришедши же прѣжде⁹⁾ мнѣхж са вѣще приати.¹⁰⁾ [и] приашж же и ти¹¹⁾ по пѣнзѣ. 11. приемши же рѣптѣхж на гла 12. глше како сиа послѣднѣа¹²⁾ юдинѣ чѣсь сътвориша.¹³⁾ и равны насъ.¹⁴⁾ | створиша еси. понесъшимъ таготѣ [днѣ] и варѣ.¹⁵⁾ 13. онже ѡвѣща (и) рѣ¹⁶⁾ единомуу ихъ. дроуже. не ѡвиждаж тебе. не по пѣнзоу ли свѣщахъ стобож. 14. възми свое и иди. хоцѣ же (и) семоу послѣдному дати. тако и тебѣ. 15. или нѣсть ми¹⁶⁾ лѣтъ створи въ своихъ ми еже хоцѣ. аще ѡко твое лжково есть. нж¹⁷⁾ азъ благъ есьмъ. 16. Тако вѣтъ послѣднии прѣвини и прѣвини послѣдни. Мнози бо сѣтъ звани мало же избраныхъ:— | . 17. [и] вѣходжи¹⁸⁾ нѣ въ ерлимѣ поатъ ѡба на десѣте бченика (своѣ) (л. 15²⁾ единѣ на пѣтъ¹⁹⁾ и рѣ имъ. 18. се вѣсходимъ въ ерслимъ. [и] снѣ члвчскы прѣданъ бждетъ архирешмъ [и] книжникомъ и ѡсждѣтъ и на смръть. 19. и прѣдадѣтъ и на поржганне ѡзыкомъ. [и] кнени²⁰⁾ и пропатнѣ и въ трети днѣ вѣскрѣснетъ. 20. Тогда пристѣпи кнемѣ мѣти сѣоу заведешоу съ сѣма своимъ кланѣжши са и уроаши нѣчто²¹⁾ ѡ него. 21. онже рѣ¹⁶⁾ еи. что хоцѣши. гла. [емоу] рыци да сѣдета сиа ѡба²²⁾ сѣа мога. единѣ ѡ деснжж тебѣ. [и] юдинѣ²³⁾ ѡ шоуѣ тебѣ въ црѣсткни твоѣмъ. | 22. ѡвѣща и²⁴⁾ рѣ. не вѣста са чѣсо просѣща. можетъ ли пити чѣшж. иже (и) азъ имамъ пити.²⁵⁾ (и)ли крѣщеннѣмъ

¹⁾ разлжчатъ. ²⁾ тая дума липсува, а мѣсто нея стои ѡко. ³⁾ Мар. ѡко иже. ⁴⁾ Зо гр. отъпоуститъ. ⁵⁾ Мар. прѣлюбодѣаннѣ. ⁶⁾ Зо гр. подѣлѣгомъ; Мар. водѣлѣгомъ. ⁷⁾ Зо гр. и пришедъше иже; Мар., пришедъше же иже. ⁸⁾ въ единѣ на десѣте годинѣ. ⁹⁾ Зо гр. пришедъше же прѣви; Мар. И пришедъше прѣви. ¹⁰⁾ Зо гр. мнѣхж са ѡко вѣще приимѣтъ. ¹¹⁾ Мар. липсува; и ти. ¹²⁾ Зо гр. си послѣднѣи. ¹³⁾ Зо гр. сътвориша. ¹⁴⁾ намъ. ¹⁵⁾ Зо гр. вара. ¹⁶⁾ Зо гр. мнѣ. ¹⁷⁾ ѡко. ¹⁸⁾ вѣсходѣ. ¹⁹⁾ Зо гр. пѣти. ²⁰⁾ Зо гр. и тепени. ²¹⁾ просѣщи нечесо. ²²⁾ Мар. нѣва ѡба. ²³⁾ Зо гр. и дроугѣ. ²⁴⁾ нѣ. ²⁵⁾ Зо гр. иже азъ имѣ.

имже¹⁾ азъ крышѣ сѣ: крѣстити сѣ: глагола емоу: можевѣ. 23. [и] глѣ има (нѣ) чѣшѣ моѣ испиета²⁾ и крѣ | щени[мѣ] имже азъ крышѣ сѣ: крѣстити сѣ: а еже сѣсти шдѣнѣж и ш шоуѣж мене: нѣсть минѣ сего дати: нѣ имже оуготовано есть ѿ шца моего. 24. и слышавше десѣть³⁾ негодовашѣ [о] шбою вѣтоу. Исѣже призвавѣ ж и рѣ вѣсте ли тако к — Между л. 15 и 16 има скжсанъ листъ тѣй, че отъ него останала само една ивица съ нѣколко буквы и една животинска инициала, надъ която се чете: а се аспида лютага.

XXI.

(л. 16¹⁾ галилеискаго. {Утросѣ: прѣстѣпи: зѣч.} 12. И вниде нѣ въ црѣковѣ вѣжил: изгна всѣ продаващѣ и коупоушѣмѣ въ црѣкви: и дѣскы трѣжнникомѣ испроврѣже и сѣдалница голѣви продажшихѣ. 13. и глѣ имѣ: писано есть храмъ мой [храмъ молитвѣ] нареѣтсѣ: вы же створисте [и] вѣртопѣ развонникомѣ. 14. И пристѣпшишѣ кнемоу хроми и слѣпи въ црѣкви и изцѣли ѣ. {∴ Прѣстѣпи: пѣтокъ: в пѣ дѣ нѣ . . . се причти оутросоу:} 15. Видѣвше [же] архирен [и] книжници чоудеса таже створи и ѿрокы зовѣще въ црѣкви [и] глѣмѣ: шсѣна сѣоу давѣдовоу: негодовашѣ. 16. и рѣшѣ емоу: слышиши ли что си глѣжѣ: нѣ | же рече имѣ: ен: нѣсте ли чѣли нико[ли]же, тако изѣ оустѣ млѣднечѣ сѣщинѣхѣ ствѣрѣшилѣ еси хвалѣ. 17. И шставивѣ ѣ изыде ванѣ изгѣа въ виданиѣ: и вѣдѣ (л. 16²⁾ вори сѣ⁴⁾ тоу. 18. {Утросоу кѣ: се причти пѣоу: зѣ.} Утроже вѣзвращѣ сѣ⁵⁾ въ градъ вѣзѣалка⁶⁾ 19. и оузрѣвѣ смоконницѣ юдинѣ при пѣти (и) приде кнен и не шверѣте ницесоже на неи тѣкмо листиѣ юдино: и глѣ ен: (ѿселѣ) да не вѣдетѣ плода на твѣѣ⁷⁾ вѣѣкы: исѣше⁸⁾ смоконница. 20. и видѣвше [же] оученици (его и) дивншѣ сѣ глѣще: како скоро⁹⁾ оуѣше смоконница. 21. Отвѣщавѣ [же] нѣ (и) рѣ имѣ: аминѣ глѣ вамѣ: аще имѣте вѣрѣж (вѣжилѣ) и не оуѣмните сѣ: (то) не тѣкмо смоконнично¹⁰⁾ оустворите¹¹⁾ нѣ аще и горѣ сѣи рѣте: дивгни сѣ и вѣверѣзи сѣ в море: вѣдетѣ. 22. И всего югоже вѣпросите въ матѣѣ вѣроуѣще приѣмете. 23. Игѣда пронде въ црѣкве¹²⁾ Пристѣпшишѣ кнемоу ѣчѣцоу архирен [и] старци людѣ сѣции глѣще: коѣж властѣж си твориши. [и] кто ти дастѣ швласть сиѣж. 24. ѿвѣщавѣ [же] нѣ рече имѣ: вѣпрошѣ вы и азѣ единого шлове (л. 17¹⁾ сѣ: еже аще рѣте минѣ: и азѣ

¹⁾ крѣщеннѣ ежѣ. ²⁾ Зогр. + оуѣо; Мар. нео. ³⁾ десѣтинѣ. ⁴⁾ Зогр. оудѣори сѣ. ⁵⁾ Зогр. вѣзвращѣмѣ сѣ. ⁶⁾ Зогр. вѣзѣалка. ⁷⁾ да николиже отъ твѣе плода не вѣдетѣ. ⁸⁾ Зогр. и оуѣше: аени; Мар. и аени: исѣше. ⁹⁾ аени. ¹⁰⁾ Зогр. смоконническоѣ. ¹¹⁾ створистѣ. ¹²⁾ Зогр. и пристѣпшишѣ емоу въ црѣковѣ; Мар. = Добрѣшѣ, но: вниде, а во вниде.

вамъ рекъ: коеж властиж си творж: 25. крщение иваново ѿкждоу вѣсневесе ли или ѿ члѣкъ: они же помышлѣхъ въ себѣ [глѣшце] 26. аще рѣмъ снѣе: рѣтъ намъ (то) почто [оубо] не ѡшж емоу¹⁾ вѣры: аще ли рѣмъ ѿ члѣкъкъ бонмса народа: вси бо тако (и) пророка имжтъ ивана: 27. ѿвѣщашж²⁾ же (къ) иѣви (и) рекошж: не вѣмы и рѣ имъ иѣв³⁾ ни азъ глѣж вамъ коеж властиж творж се. 28. Что [же] смнитъ вамъ. Чловѣкъ стерь имѣше два снѣ.⁴⁾ и пришедъ къ пръвомоу и рѣ: чадѣ иди днесъ (и) дѣлан въ виноградѣ моемъ. 29. онже [отъвѣщавъ] рѣ: не хошж: (и) послѣдже расказава (и) иде: 30. и⁵⁾ пристжпивъ къ другомоу и рѣ: такожде: онже рѣ: [азъ] идж гнѣ и не иде: 31. кын⁶⁾ ѿ шбою сътвори волж шчж: глѣшж емоу: пръвтын: глѣ имъ иѣв: аминъ глѣж вамъ: тако мытари и любодѣница варѣжтвы въ цркви⁷⁾ бжин: 32. приде ко⁸⁾ иванъ | крщителъ пжтемъ праведнынмъ: и не асте юмоу вѣры: мытари же и любодѣница ѡшж емоу вѣрж: вты же видѣвши не расказате см послѣдъ ѡти емоу вѣрж. 33. Инж причж слышите: (Рече глѣ) члѣкъѣ нѣкто⁹⁾ домовитъ: иже насади виноградъ: и оплетомъ шгради: ископа внемъ точило и създа¹⁰⁾ стлпъ и въдасть дѣлателемъ и штиде: 34. и егда¹¹⁾ прикжжити см врѣмѣ пломъ посла рабы своя къ дѣлателемъ приати плоды его: 35. и емше дѣлателе рабы его шбѣ вишж швого же оубишж: ового же каменнемъ повишж: 36. пакты посла иныя рабы множаншмъ пръвтынхъ: и створишж и тѣмъ¹²⁾ тожде.¹³⁾ 37. послѣдже посла снѣ своего книмъ глѣж: оусрамиѣжтса снѣ моего. 38. дѣлателе же¹⁴⁾ оузрѣвше снѣ его¹⁵⁾ рекошж всевѣ: се¹⁶⁾ юсть наслѣдникъ: придѣте шбнѣмъ и оудръжимъ достоинне юго: 39. и е (л. 18¹⁾ мше изведошж¹⁷⁾ вѣнтъ извинограда и оубишж и. 40. егда же¹⁸⁾ придетъ гнѣ винограда: что сътвори¹⁹⁾ дѣлателемъ тѣмъ: | 41. глашж емоу²⁰⁾ злымъ злѣ погоубятъ (ш) и виноградъ прѣдасть инѣмъ: иже въздадждъ емоу плѣдъ²¹⁾ въ врѣмена своя. 42. глѣ имъ иѣв: нѣесте ли чѣли николи[же] въ книгахъ: камень егоже небрѣгошж²²⁾ гиждѣши се²³⁾ бысть въ главѣ ѡглаю: ѿ глѣ²⁴⁾ бысть си²⁵⁾ и естъ дивнаѣ въ шчиоу нашею. {се юсть стѣфаноу прѣмъ:} 43. (Рече глѣ пришедшимъ кнемоу) сего ради глѣж вамъ: тако ѿиметса ѿ васъ црствие бжне и дасть см ѡзыкоу творжщоумоу плодъ

¹⁾ Зогр. асте; Мар. ѡса емоу. ²⁾ отвѣщавши. ³⁾ и тѣ. ⁴⁾ Зогр. чадѣ дѣтѣ; Мар. дѣтѣ чадѣ. ⁵⁾ Зогр. вѣма н. ⁶⁾ кон. ⁷⁾ въ царствени. ⁸⁾ Зогр. + къ вамъ. ⁹⁾ Зогр. члѣкъкъ стерь етѣ; Мар. члѣкъкъ етѣ — ¹⁰⁾ Мар. + къ нимъ. ¹¹⁾ егда же. ¹²⁾ имъ. ¹³⁾ Зогр. такожде. ¹⁴⁾ Зогр. + ти. ¹⁵⁾ егда оузрѣшм снѣ. ¹⁶⁾ см. ¹⁷⁾ Зогр. и имъши извѣса н —; Мар. и имъши и извѣса —. ¹⁸⁾ Мар. + оубо. ¹⁹⁾ сътворитъ. ²⁰⁾ Мар. вѣма глашм емоу. ²¹⁾ плоды. ²²⁾ небрѣдоу сътворишм. ²³⁾ см. ²⁴⁾ Мар. отъ еѣ. ²⁵⁾ Зогр. вѣма си.

его. 44. [и] падъши на камени семь съкроушитса: а на немже падеть: сътрыеть. 1) 45. И слышавше архиереи [и] фарисеи причж сего разоумѣшж: яко ѡ нихъ глше: 46. и хотѣше²⁾ ѡти и оубогашж сѧ на родѣ зане пакъи³⁾ прѣка имѣхж и (л. 18²⁾.

XXII.

1. И ѡвѣщавъ ись (и) рѣ имъ пакы⁴⁾ въ причѣхъ [глѧ] 2. (Рече гѣ причж снѣж) пѣ⁵⁾ црство невесное чловѣкоу црю иже створи брѣкъ сноу своему 3. и посла рабы свои призвати званыѧ на бракъ⁶⁾ и не хотѣхж прити. 4. пакы посла иныѧ рабы глж: рѣцѣте званымъ се ѡвѣдъ мои оубогахъ и юнци мои [и] оупитанага заклана⁷⁾ и всѣ готова: придѣте на бракъ⁸⁾ 5. они же не вѣгше⁸⁾ ѡтидошж ѡвѧ на село свое: ѡвѣ на коуплж свои: 6. а прочии юмше рабы его: досадишж имъ извишж ѡвѧ: 7. и слышавъ црѣ то и⁹⁾ разгнѣва сѧ: и посла въ¹⁰⁾ вол свои и погоуби(тъ) оубица тѧ¹¹⁾ и грады¹²⁾ зажеже: 8. тогда глѧ рабомъ своимъ: бракъ [оубо] готовъ есть а звани не вышж¹³⁾ достоинни 9. идѣте [оубо] на исходища пакти[и] и елико лице ѡбращете призовите на бракъ: 10. и шедше рави на пактѧ¹⁴⁾ събрашж всѧ еже¹⁵⁾ ѡврѣ — липсува листь. (л. 19¹⁾ и до седмаго: 27. послѣдже¹⁶⁾ въстѣхъ оумрѣтъ и жена: 28. въ въскрѣшенне же¹⁷⁾ коего ѡ седми¹⁸⁾ вждеть жена: вси бо имѣшж ѡвѧ¹⁹⁾ 29. ѡвѣща²⁰⁾ ись (и) рѣ имъ: вждите невѣдѣще книгы ни слѧты вѣѧ: 30. въскрѣшенне²¹⁾ бо ни женѣтса ни посагажтъ: нж тако и англи вѣжи и²²⁾ на нѣсхъ сжтъ: 31. ѡ въскрѣшенни же мртвѣиныхъ нѣсте ли чѣли рѣнаго вамъ вгмъ глаголющѣмъ: 32. азъ есмь въ авраимъ и въ [и]саковъ и въ ѡковъ: нѣсте въ мртвѣиныхъ нж живѣиныхъ: 33. и слышавше народи (и) дивлѣхж сѧ ѡ зчени его: 34. Фарисеи же слышавше: яко срами садоукеѧ и събрашж сѧ въ коупѣ 35. и въпроси единъ ѡ нихъ²³⁾ законооучитель искоушаж и глж: 36. оучителюу: кака заповѣдь есть²⁴⁾ волши въ законѣ: 37. ись же рѣ емоу: възлюбѣши²⁵⁾ гѧ вѧ твоего въстѣмъ срцемъ твоимъ и всеж дшеж твоеж и всеж мыслиж твоеж (л. 19²⁾ 38. сие есть²⁶⁾ прѣвага и волши заповѣдъ: 39. вторага же подобна еи: възлюбѣши искрѣнѣго своего²⁷⁾ тако и самъ

1) сътрыеть и. 2) искѣше. 3) Зогр. понже ико. Мар. понже ико. 4) пакы вѣма въ Мар. 5) оуподен сѧ. 6) Зогр. на бракъ. 7) исколна. 8) не рождаши. 9) црѣ тѧ. 10) Мар. посла. 11) тѧ. 12) Зогр. градъ. 13) гѣшж. 14) пакти. 15) ѡже. 16) Мар. послѣдже же. 17) оубо. 18) Мар. котораго отъ седми; Зогр. котораго нхъ. 19) Зогр. + седми. 20) отъвѣтае же. 21) Зогр. въ въскрѣшенни; Мар. — шени. 22) Зогр. вѣма кожни. 23) Зогр. и въпроси и единъ отъ нихъ; Мар. и въпроси отъ нихъ. 24) Зогр. липсува есть. 25) Зогр. възлюбѣши. 26) Зогр. сие есть; Мар. сие есть. 27) Мар. твоего.

се въ ꙗꙗ¹⁾ 40. въ сѣи во запоꙗꙗди и²⁾ весь законъ и (въси) пророци сѣтъ.³⁾
 41 Сѣбраномъ же фарисеомъ въпроси ѿ нѣа 42. глѣжъ что сѣ вамъ
 мнѣтъ ѿ хъꙗꙗ чи есть снѣа глашжъ емоу дѣтъ. 43. глѣа имъ: како
 же⁴⁾ дѣтъ дѣхъмъ нарицаеть тонъ⁵⁾ глѣ глѣжъ 44. рѣꙗꙗ глѣ глѣи моемоу сѣди
 ѿдѣснѣжжъ мене дондеже⁶⁾ положжъ врагы твоѣа подножиоу⁷⁾ ногама
 твоима 45. да аще⁸⁾ дѣтъ доухомъ нарицаеть глѣ то како моу есть
 снѣа. 46. И никтоже⁹⁾ можѣше¹⁰⁾ ѿвѣщати емоу словесе: никтоже ѿ
 того дне въпроси его¹¹⁾ ктомоу.

XXIII.

1. Тогда нѣа глѣ (нѣа) къ народомъ и къ оученикомъ своимъ. 2. глѣжъ
 на моисеѡвѣꙗ сѣ дѣꙗꙗ лица сѣдошжъ книжници и фарисеи 3. и всѣ¹²⁾ елико
 [аще] рекжъ вамъ съблюдати¹³⁾ съблюдите¹⁴⁾ и творите по дѣломъ
 бо¹⁵⁾ ихъ не т (л. 20¹⁾ ворите¹⁶⁾ глѣжтво и не творжъ. 4. Сѣзлажъ¹⁷⁾
 [жѣ] врѣмена тѣшка и неоудовъ носима въскладажтво¹⁸⁾ на плѣща члѣвчѣска
 а (сами) прѣстомъ своимъ не хотжъ двигнѣти ихъ. 5. Есѣ же дѣла
 своѣа творжъ да вѣми вѣдѣтъ члѣкы и раширѣжъ оуста своѣа¹⁹⁾ и
 величѣжъ(сѣ) подѣметы въскрили²⁰⁾ ризы своихъ. 6. любатже прѣжде
 възлѣганиа на вечерѣхъ и прѣждѣсѣданиа на сворицихъ²¹⁾ 7. и цѣло
 ванна на трѣжицихъ и нарицати сѣ²²⁾ оучителъ:²³⁾ 8. вы же не на
 рицати сѣ оучителе²⁴⁾ единво есть вашъ ѡчителъ хъꙗꙗ вси же вы братиа
 есте. 9. и ѡца не нарицаете сѣвѣ на земли: единъ во есть вашъ | ѡтець
 иже есть на небесехъ. 10. ни нарицаете сѣ²⁵⁾ наставници: наставнико
 вашъ единъ есть хъꙗꙗ²⁶⁾ 11. а болѣи васъ (сѣи) да вѣдетъ [вамъ] слоуга
 (въсѣмъ). 12. [а] иже възнесетсѣ смѣрѣтсѣа и смѣрѣжисѣа възнесетсѣа
 (л. 20²⁾ (Рече глѣ пришедшимъ кнемоу): 13. горе вамъ книжници²⁷⁾ и
 фарисеи [и] оупокрити²⁸⁾ тако снѣдаете дома вдовиць и виножъ далече
 творжѣе мѣтжъ: сего ради лише ѡсѣждение примете. 14. Горе вамъ книж
 ници²⁷⁾ и фарисеи: лицемѣри: тако затварѣете црѣствѣе нѣсно²⁹⁾ прѣдъ
 члѣкы: вы во не въходите хотжѣшимъ внити възбранѣете:³⁰⁾ 15. Горе вамъ
 книжници²⁷⁾ и фарисеи ѡпокрити³¹⁾ тако прѣходите море и сѣшжъ творити
 единого пришеца: югда вѣдетъ творите³²⁾ [и] снѣа геѡнѣꙗ сѣгоубѣшиа

1) сама сѣ. 2) въ снѣа обою запоꙗꙗдию. 3) вѣсѣтъ. 4) оꙗꙗ. 5) нарицаеть и. 6) Зогр.
 дондеже. 7) подножне. 8) аште оꙗꙗ. 9) + не. 10) ꙗꙗ прѣправено отъ е. 11) ни сѣмѣ кѣто отъ
 дане того въпросити его 12) всѣ оꙗꙗ. 13) вѣсти. 14) съблюдате. 15) же. 16) Мар. не ходитъ.
 17) Мар. сѣзлажъ же. 18) Мар. сѣзлажъ. 19) раширѣжъ же хранниашта своимъ. 20) вѣс
 крилѣ. 21) сѣмнѣтихъ. 22) Зогр. нарицаеть сѣ. 23) отъ члѣкы раѣи. 24) раѣи. 25) ни
 нарицате сѣ. 26) Зогр. ꙗꙗ наставникъ единъ вашъ есть хъꙗꙗ; Мар. ꙗꙗ наставникъ вашъ
 единъ есть. 27) кнѣжчѣи. 28) Мар. опокрити. 29) Зогр. ежне. 30) ни въходящихъ оставѣете
 вѣнѣти. 31) опокрити. 32) Зогр. створите.

вась: — 16. Горѣ вамъ вожднѣ слѣпни· глѣши· иже аще¹⁾ кълнетса²⁾ црквиж ничтоже есть· а иже кълнетса златомъ црковнымъ длѣжнъ есть· 17. боуи и слѣпцѣ³⁾ кто боленъ есть· злато ли или⁴⁾ цркви сѣажши злато· 18. [и] иже аще кълнетса шатаремъ· ничтоже есть· а иже кълъ | нетса даромъ (его) иже есть връхоу [его]· длѣженъ есть· 19. еби и слѣпоу³⁾ что боленъ есть —

XXIV.

(л. 21¹⁾ гъ дроуга прѣдасть и възненакиднть дроугъ дроуга· 11. мнози лѣжи и пррци⁵⁾ възстанжтъ и прѣлѣстжтъ многы 12. и за оумножение безакони.⁶⁾ исакнетъ любовъ многыхъ. 13. Прѣтратѣвыже до конца спсѣтса. 14. И проповѣстѣтса⁷⁾ ювѣли црѣствиа по всени вселенѣи въ свѣтѣ телѣство въскѣмъ ѣзыкомъ и тогда придетъ кончина. 15. И҃гда же оузрите мързость (и запустѣнниа рѣное⁸⁾ даниломъ пророкомъ· стожща на мѣстѣ⁹⁾ иже чететь да разоумѣваетъ· 16. Тогда сѣцини въ юден [да] вѣгажтъ на горы· 17. [и] иже на кровѣ да не сълазитъ взати (все) юже юсть въ храминѣ¹⁰⁾ его· 18. и иже на селѣ такожде да не възвратнтса възспать взати ризъ своихъ.¹¹⁾ 19. **У** горѣ¹²⁾ непразнымъ и дожшимъ въ тиа дни. {впѣ .дѣ .нѣ гл .смѣ· рѣ гъ ꙗкоже во мълнии исход·} 20. Молите же са да не бждеть вѣство ваше (л. 21²⁾ змѣ ни всѣ 21. Бждетже тогда скрѣвь вѣлика· ꙗже¹³⁾ нѣсть¹⁴⁾ была ѿ начала [всего] мира до селѣ· ни имать быти. 22. И аще не вишж са прѣкратили денне ти не би¹⁵⁾ [оуво] спсѣла са всѣка плѣтъ· избранихъже ради монхъ¹⁶⁾ прѣкратжтса денне ти. 23. Тогда аще кто рѣтъ вамъ· се зде хъ· ли шндѣ¹⁷⁾ не юмѣте (имтъ) вѣры. 24. Въстанжткво лѣжие и хрѣсти лѣжие и пррци¹⁸⁾ и даджтъ знамениа велииа и чоудеса· ꙗко прѣлѣстити· аще есть възможно· избранимъ· 25. Се прѣжде рѣхъ вамъ· 26. аще рекжтъ вамъ· се въ поустыни есть· не изыдѣте¹⁹⁾ се въ кровѣхъ²⁰⁾ не юмѣте вѣры· 27. ꙗкоже во (и) мълнии исходить ѿ възстока и явлѣтса до запада· тако бждеть [и] пришествене сѣа члвчѣскаго· 28. Идеже во аще троупъ явитса· тоу и шри съвержтса·²¹⁾ 29. Явие же по скрѣви дѣни тѣхъ сѣнне мръкнетъ и лоуна²²⁾ не дастъ свѣта своего и звѣзды спаджтъ²³⁾ сѣвсе и силы небесныа двигнжтса. 30. И тогда явитса знамение сѣа члвчѣ-

¹⁾ Зогр. нѣма аще. ²⁾ ѣ прѣправено отъ л: написано било кълнетса и веднага поправено. ³⁾ слѣпни. ⁴⁾ Мар. ли. ⁵⁾ Зогр. лѣжи пророци. ⁶⁾ безаконнѣ. ⁷⁾ Зогр. + се. ⁸⁾ ричинжж. ⁹⁾ Зогр. + святѣ. ¹⁰⁾ къ храмѣ. ¹¹⁾ Зогр. ризы свои. ¹²⁾ горы же. ¹³⁾ ꙗже. ¹⁴⁾ Зогр. не. ¹⁵⁾ би нѣма въ Зогр. ¹⁶⁾ Зогр. за избранихъ же; Мар. за избраними же. ¹⁷⁾ Написано отпослѣ върху изтървано; Зогр. и Мар. съдѣ. ¹⁸⁾ лѣжи хрѣсти и лѣжи пророци. ¹⁹⁾ Зогр. не идѣте. ²⁰⁾ Зогр. въ скрѣвѣхъ; Мар. въ скрѣвнштнхъ. ²¹⁾ идеже бо аще бждеть троупъ тоу съвержтъ са шри. ²²⁾ Зогр. мѣсца. ²³⁾ Зогр. испаджтъ.

скаго на небеси (л. 22¹) и тогда въсплачѣтса всѣ колѣна земнага:¹) и оузрѣть сѣа члвчьскаго граждщаго на шелацѣхъ небесныхъ съ силою и славою великою. 31. и послеть англы свои съ тръбными гласомъ великимъ | и съвержѣтъ избраныа его ѿ четырехъ вѣтрь (и) ѿ коней небесъ до коней ихъ. 32. Отъ смоковница во²) наоучите сѣа причина егда во³) вѣи⁴) еѣ вждеть младо⁵) и листви⁶) (еѣ) прозавнетъ вѣсте яко вгизъ есть жатва. 33. такоже и вы егда оузрите всѣ си. вѣдите яко близъ есть при дверехъ. 34. Яминь глѣ вамъ [яко] не { * ѿ сѣи вѣдомо да есть яко въ пѣнѣ. и в вѣркѣ. и въ сѣѣ. и вѣѣ. и вѣѣа благовѣствоуетъ Марко. а сѣѣ. на нѣ. маѣ: прѣгни на прѣдѣ. нѣколко листъ. та чти. пѣнекъ. вѣ. нѣ. ѿ марка. глѣ. е: } мимодеть рѣсъ. дондеже всѣ си вждѣтъ. 35. небо и земѣ мимодеть. а слова мои не мимодѣтъ. (л. 22²) 36. Я ш дни томъ и ш чѣ⁷) никто невѣсть ни англы небсни. (ни сѣѣ). тѣкмо штецъ единъ. 37. такоже во (вѣ) въ дни ноетъ. тако вждеть и въ пришествие⁸) сѣа члвчьскаго. 38. такоже во вѣхъ въ дни прѣжде потопа. идѣше и пижше и женѣше сѣа и посагажше. донегоже дне вниде ноѣ въ ковчегъ. 39. и не шцоути сѣѣ дондеже¹⁰) приде вода и взать всѣ. тако вждеть [и] въ пришествие сѣа члвчьскаго. 40. Тогда вждѣтъ два на сѣѣ. единъ поемлетса¹¹) а дроугы штавлѣтса. 41. два мелжца¹²) вжрнѣахъ. единъ¹³) поемлетса а дроугы¹⁴) штавлѣтса {зде причти. пѣкѣ.} 42. Бѣдите же¹⁵) яко невѣсте въ кѣхъ годинѣхъ гѣ вашъ придетъ. {сѣѣмоу глигорю: —} 43. Се же вѣдите яко аще вы вѣдѣлѣ | гнѣ храмоу въ кѣхъ стражѣ татъ придетъ. вѣѣл[оубо] би и не би далѣ подѣ | копати¹⁶) храма своего. 44. сего ради [и] вы вждѣте готови [яко вѣнже (во) не мните чѣсъ сѣѣ члвчьскы придетъ: (л. 23¹) 45. Кто [оубо] есть вѣрныи рабъ и мждрын. егоже поставитъ гнѣ надъ домоу своимъ да дастъ имъ въ вѣмѣа пища¹⁷) ихъ. 46. Глѣжень (есть) работъ. егоже пришедъ гнѣ [свои] швращеть тако творжща. 47. аминь глѣ вамъ. яко надъ всѣмъ имѣниемъ своимъ поставитъ и. 48. Яще ли рѣтъ злыи штъ рабъ¹⁸) въ срци своемъ. моудитъ¹⁹) мои гнѣ прити. 49. [и] начнетъ бити²⁰) клеверѣты свои. истиже и бити спаницами. 50. придетъ гнѣ раба того въ денъ вѣнже не чѣеть и въ чѣсъ вѣнже не вѣсть. 51. и протешеть и полма. [и часть его съ упокрыты положитъ]. тоу вждеть плачь и скрежетъ.

¹) землскаѣ Мар. ²) же. ³) оубо. ⁴) вѣѣ. ⁵) младѣ. ⁶) листви. ⁷) годинѣ тон. ⁸) въ дни. ⁹) оштютнша. ¹⁰) Зогр. дондеже. ¹¹) Мар. поемлетъ. ¹²) дѣѣ мелжшти. ¹³) една. ¹⁴) и една. ¹⁵) оубо. ¹⁶) не би оставилъ подѣрѣти. ¹⁷) пища. ¹⁸) Зогр. злыи рабъ тѣ; Мар. злыи рабъ. ¹⁹) Мар. къснитъ. ²⁰) Зогр. лѣпсува бити.

XXV.

1. (Рѣ гъ) тогда оуподоби¹⁾ са црство нбсное ꙗко дбъ. ѡже при-
емше²⁾ свѣтилники своа изыдошъ противъ женихоу. 2. ꙗже бѣ ѿ
нихъ воулаа и ꙗже мждрыхъ. 3. воулаа же³⁾ приемше свѣтилники
своа и не възашъ съ собож⁴⁾ влада (л. 23²⁾ 4. а мждрыа приашъ⁵⁾
влади⁶⁾ въ съсѣдѣхъ своихъ съ⁷⁾ свѣтилники своимъ. 5. моуджцоу⁸⁾
же женихоу въздрѣмашъ са вса и спашъ. 9) 6. в полоунощи же
вепъла¹⁰⁾ вѣсе женихъ градеть. исходите въ срѣтение юго. 7. тогда
въсташъ вса дѣвы тѣ и оукрашишъ свѣтилники своа. 8. воулаа
(же) рѣшъ мждрымъ дадите (и) намъ ѿ влади вашего. тако свѣтил-
ници наши оугасажъ. 9. Оувѣщашъ же мждрыа глѣша. еда како
недостанеть (и) вамъ и намъ. нж идѣте¹¹⁾ паче къ продажцимъ и
коупите себѣ. 10. иджшимъ же имъ коупити приде женихъ и готовяа
внидошъ снимъ на бракъ и затворишъ¹²⁾ двери. 11. (и) послѣдже
придошъ прочаа дѣвы глѣша. гдѣ гдѣ ѿверзи намъ. 12. онже ѿвѣщавъ
рѣ. аминъ глѣ вамъ. не вѣ¹³⁾ васъ. 13. едите невѣсте бо дне и часа.¹⁴⁾
(Рѣ гъ причъ сиж. члвкъ етеръ¹⁵⁾ ѿходъ призва(въ) своа рабы [и]
прѣдасть [имъ] имѣние свое. 15. [и] шво (л. 24¹⁾ моу же¹⁶⁾ дастъ ꙗко
талантъ. швомоу же ꙗко швомоу же единъ. комоуждо противъ силѣ свои
и штиде [авне]. 16. шедше¹⁷⁾ приемъши ꙗко талантъ (и) дѣла ш нихъ
и пришверѣте дроугжъ ꙗко талантъ. 17. такожде иже¹⁸⁾ ꙗко пришверѣте¹⁹⁾
дроугага ꙗко. 18. а приемъ²⁰⁾ юдинъ. шедъ раскопа земъ и скрын сребро
гнѣ своего. 19. по мнозѣхъ же вѣременехъ приде гнѣ рабъ тѣхъ и
стаза са снимъ ш²¹⁾ словеси. 20. и пристжпнѣвъ приемъши ꙗко талантъ
принесе дроугжъ ꙗко талантъ глѣ. гдѣ ꙗко талантъ ми еси далъ.²²⁾ се
дроугжъ ꙗко [талантъ] пришверѣтохъ ими. 21. рѣ юмоу гнѣ его. добрыи
рабе блгы и вѣрныи. ш малѣ вѣ вѣрени надъ многы(ми) тѣ поставж.
вниди врадость гнѣ своего. 22. пристжплъ же приемъши ꙗко таланта (и)
рѣ. гдѣ два таланта ми еси далъ.²³⁾ и се дроугага ꙗко пришверѣтохъ има.
23. (и) рѣ юмоу гнѣ его. добрыи рабе блгы и вѣрныи. ш малѣ вѣ
вѣрени надъ многы(ми) тѣ поставж. вѣни [въ] рѣсть гнѣ своего.
24. и пристжпи²⁴⁾ (л. 24²⁾ иже приемъ²⁴⁾ юдинъ талантъ. (и) рѣ гдѣ
вѣдѣхъта. тако жестоко еси члвкъ. жънеши²⁵⁾ идеже еси не сѣла²⁶⁾

1) Мар. оуподобитъ са. 2) Зо гр. примъша. Мар. примъша. 3) го. 4) Зо гр. + н.
5) Зо гр. + н. 6) Зо гр. + н. 7) Зо гр. нѣма съ. 8) Мар. кснѣцоу. 9) сѣпааж. 10) вѣлаа.
11) идѣте же. 12) заткоритъ енша. 13) Мар. не вѣма. 14) едите оубо шко не вѣсте дни ни часа:
Зо гр. + вѣнаже сѣ чѣкъ придеть. 15) ꙗко же бо чѣкъ. 16) Зо гр. швомоу. 17) шедъ же.
18) тако и иже. 19) Зо гр. + н. 20) Мар. примъ; Зо гр. примъ. 21) Зо гр. ш изпусвато.
22) прѣдалъ. 23) пристжплъ же. 24) Мар. и примъ; Зо гр. примъ. 25) жъна. 26) идеже нѣ си
сѣла; Зо гр. идеже нѣ си сѣлаа.

събиражи ѿже¹⁾ не расточивъ 25. и оубогахса²⁾ (и) шедъ (и) скръхъ талантъ твои въ земли (и) се имаши свое.³⁾ 26. Ѡвѣщавже гнѣ его (и) рѣ⁴⁾ емъ злыи рабе лѣнныи: вѣше тако жънж ѿдѣ⁴⁾ не сѣахъ и събираж идеже⁵⁾ нерасточивъ. 27. (вбаче) подобаше ти [оубо] въдати сребро мое тръжникомъ [и] пришедь азъ (и) взелвихъ [оубо имъ] свое синхвож.⁶⁾ 28. възмѣте [оубо] ѿ него талантъ и дадѣте имъщомоу 'и' талантъ. 29. имъщомъ же въсьжде⁷⁾ дано бждеть и (не) избждеть. а ѿ немъщаго иже⁸⁾ аще мнитса имы: взато бждеть ѿ него. 30. И неключимаго раба въворъзѣте въ тѣмж кромѣшнжж: тоу бждеть (и) плачь и скрежетъ зжвомъ. 31. И҃гда придетъ снѣ члвчскы въ славѣ свои и вси [стѣ] ангели снимъ: тогда садеть на прѣ (л. 25¹⁾) столѣ славы свои. 32. и съвержтса прѣднимъ въси ѿзыци и разлжчить [ѿ] дроугъ ѿ дроуга: такоже (и) пастырь разлжчѣте шца ѿ козлищъ. 33. И поставитъ [овца] ѿ деснжж себѣ: а козлища ѿ шоуижж.⁹⁾ 34. тогда рѣеть црь сжцимъ о деснжж его: придѣте бл҃гословении шца моего: наследоуите оуготованое(стѣ) вамъ црство (нбесное) ѿ сложенна [всего] мира. 35. възвалкахо¹⁰⁾ [са] и дасте ми части: въжддахъ и напоисте ма и страненѣхъ и въведосте ма. 36. [нагъ и одѣсте ма] волѣхъ | и посѣтихте ма.¹¹⁾ въ темници вѣхъ и придосте къ мнѣ. 37. тогда ѿвѣщажъ емоу праведници гл҃ше: гнѣ когда тѣ видѣхомъ алчаша¹²⁾ и питахомъ¹³⁾ (и)ли жажджа и напоихомъ. 38. когда же тѣ видѣхомъ [и] странна и въведохомъ (и)ли нага и шдѣахомъ.¹⁴⁾ 39. когда же тѣ видѣхомъ колаца или въ темници и придохомъ тебѣ. 40. [и] ѿвѣщавъ црь (и) рече[тъ] имъ: аминь гл҃ж вамъ. понеже¹⁵⁾ створисте единомуу ѿ малы лтыхъ (л. 25²⁾) сихъ братъ монхъ меншинихъ мнѣ створисте. 41. Тогда речеть сжцимъ ѿ шоуижж его: идѣте ѿ мене проклатни въ шгнь вѣчныи: оуготованы диаволоу и ан҃ломъ его. 42. възвалкахо¹⁰⁾ бо са: и не дасте ми части: въжддахса и не напоисте ма. 43. страненъ вѣхъ и не въведосте мене. нагъ (вѣхъ) и не шдѣасте ма: болень¹⁶⁾ въ темници и не посѣтисте мене. 44. тогда ѿвѣщажъ емоу¹⁷⁾ гл҃ше: гнѣ когда тѣ видѣхомъ алчаша (и)ли жажджа (и)ли странна (и)ли болна (и)ли нага (и)ли въ темници и не послоужихомъ тебѣ. 45. тогда отвѣщаетъ [имъ] гл҃ж: аминь гл҃ж вамъ: понеже не створисте: единомъ ѿ сихъ меншинихъ мнѣ не¹⁸⁾ створисте. 46. идѣте ти¹⁹⁾ въ мжж вѣчныж: а праведници въ жизньнъ²⁰⁾ вѣчныж.

1) ѿдоуже. 2) оубогеъ са. 3) твои. 4) идеже. 5) идеже. 6) Зогр. + тогда рече рабомъ своимъ. 7) въсьде. 8) и еже. 9) Зогр. о лѣжж себе. 10) Зогр. възвалкахо бо са. 11) мнѣ. 12) Зогр. алчаша. 13) натроухомъ. 14) одѣхомъ. 15) понеже. 16) Мар. + и; Зогр. липсува болень и. 17) и ти. 18) ни мнѣ. 19) Зогр. си. 20) животъ.

XXVI.

1. [и вѣсть] Негда скончѣ нѣъ слова [вѣсѣ] си рѣ оученикомъ съвоимъ. 2. Бѣсте тако по двою дноу (л. 26¹) паска вждеть¹) и снѣ члвчьскыи прѣданъ вждеть²) на распатиѣ³) 3. Тогда съврашж сѧ архирери [и] книжници и старци людьстин на дворѣ архирешевѣ. нарицаемаго каафы⁴) 4. и съвѣтъ сътворишж да нѣа⁵) льстиж имжтъ и⁶) оубижтъ. 7) 5. глахж же нж не въ праздниѣ да не мѣла вждеть влюдехъ. 6. Нсоу же бывшоу ввидании въ домоу симона прокаженаго 7. и пристжпши⁸) кнемоу жена имжши алавастрѣ⁹) мира дѣрааго и възла на главж нсоу възлежжшоу емоу¹⁰) 8. видѣвѣше же оученици его (и) негодовашж глжше: чесо ради гыбѣль снѧ (вѣ) 9. можѣаше во се миро продано быти на мнозѣ [и дано быти ништинимъ] 10. разоумѣеже нѣъ рѣ имъ что троуждаете женж: дѣло во добро сътвори¹¹) ѡ мнѣ. 12) 11. вѣсегда во нищамъ имате съ совож: мене же не вѣсегда имате (съ совож). 12. Възлаивши во се¹³) миро на тѣло мое на погрѣ (л. 22²) вение ма створи. 13. аминь глж вамъ | идеже аще проповѣдано вждеть евангѣлие црѣства въ мирѣ¹⁴) рѣтса: неже сътвори [си] въ память еѧ. 14. Тогда шедъ единъ ѡ шбою на десате: нарицаемъи юда скариотьскы: къ архирешемъ 15. рѣ: что хошете ми дати и азъ вамъ прѣдамъ и: они же поставишж емоу ѡ сребрянникъ. 16. [и] ѡ толи искааше пѣвна врѣмене да прѣдасть и. 17. Бѣ прѣввыи ж: дѣнь шпрѣснокъ пристжпишж оученици къ нсоу глше кнемоу. гдѣ хошеши¹⁵) шготоваемъ тебѣ¹⁶) паскж пасты. 17) 18. шнже рече: идѣте къ динѣ въ градъ¹⁸) и рьцѣте емоу: оучителъ глеть: врѣма мое близъ естъ¹⁹) | оу тебе створж пасхж съ оученикы своими. 19. и створишж оученици (его) тако же повелѣ имъ нѣъ: [и] оуготовашж пасхж. 20. Бѣроу же бывшоу възлеже (нѣъ) съ шва на десате вченика (л. 27¹). 21. [и] гаджшемъ имъ рѣ (имъ нѣъ) аминь глж вамъ [такѡ] единъ ѡ васъ прѣдастма. 20) 22. И скръваще [сѣло] начашж глати: единъ кѣждо ихъ: еда азъ есмъ гѣи (мои). 23. Онже швѣщавъ (и) рѣ. Омочивши съ множ въ солилѣ ржкж: тои ма прѣдасть. 24. снѣже члвчьскы идеть тако же естъ писано ѡ немъ: (ѡ) горе же чловѣкоу томоу имже снѣ чловѣчьскы прѣдасть сѧ. 21) Доврѣ емоу би было да се не би ни родиль²²) члвкытъ: 25. Штвѣщавже юда прѣдаж его (и) рѣ: еда азъ есмъ:

¹) Зогр. вждеть. ²) Зогр. прѣдасть сѧ. ³) Мар. распати. ⁴) канифа. ⁵) Зогр. на нѣа да —. ⁶) Зогр. + и. ⁷) Зогр. + и. ⁸) пристжпи. ⁹) Зогр. алавастрѣ. ¹⁰) на главж его възлежжшта. ¹¹) Зогр. съдѣла. ¹²) Мар. въ мнѣ. ¹³) си. ¹⁴) евангѣлие се въ вѣсѣма мирѣ. ¹⁵) Зогр. + и. ¹⁶) Зогр. ти. ¹⁷) Зогр. пасты пасха. ¹⁸) идѣте въ градъ къ створѣ. ¹⁹) врѣма мое близъ естъ вѣна въ Мар. ²⁰) прѣдасть ма. ²¹) Зогр. прѣданъ вждеть. ²²) аште сѧ би не родиль.

равѣви: гл҃а емоу (исъ.) ты рече: 26. гадѣш[емже] имь приемыи исъ хлѣвъ [и] благословивъ (и) прѣломи и [и] дастъ¹⁾ ученикомъ своимъ и рече: примѣте (и) ѣдите се есть тѣло мое: 27. И приемы чѣшж и хвалж въздастъ²⁾ (и) дастъ имъ гл҃ж: пинте ѿ немъ вси 28. се есть крѣвь моя новаго завѣта: проливаемага за многы въ вставение³⁾ грѣхомъ: 29. гл҃же вамъ: яко не имамъ (л. 27²⁾) пити ѡже⁴⁾ ѿ плода лознааго до того дѣше: югда пимъ съ вами ново⁵⁾ въ цр҃кви шца моего: 30. И възспѣвш(же) изыдошж въ горж елеонъскжж: 31. Тогда гл҃а имь исъ: вси вы съблзните сѧ ѡ мнѣ всиж ноць: Писано бо есть: поражд(ть) пастырѣ и разыждтсѧ шца (и) стѣ: 32. по въскрѣсенни⁶⁾ же моемъ варѣжъ въ въ галилеа. 33. Втѣвѣщавъже петрѣ (и) рече юмоу (ѣи) аще [и] вси съблзнутсѧ о тебѣ: азъ николиже не съблзнулъ сѧ:⁷⁾ 34. рече емоу исъ: аминь гл҃⁸⁾ тебѣ яко въ сиж ноць: прѣжде даже коурѣ⁹⁾ не възгласитъ: трици¹⁰⁾ ѿвержеши сѧ мене. 35. гл҃а емоу петрѣ: аще ми сѧ ключитъ стовоиж оумрѣтъ не ѿвергж сѧ тебѣ. Такожде и вси оученици (его) рекошж: тогда приде съними исъ въ весь нарицаемжж гетьсиманнж,¹¹⁾ 36. И гл҃а оученикомъ своимъ: садѣте тоу: дондеже шедъ(и) помолѧ сѧ тамо: 37. и поемъ Петра и шва сѧ зведеше (и) начать скрѣвѣти и тжжити: . . . (л. 28¹⁾) можъ нимѣ змилити шца моего и приставитъ мнѣ ваще (и)ли: вѣ: легешъ агл҃: 34. како же [оубо] съблзнутсѧ книги яко тако подобаше быти. 35. Етъ тѣ чѣсь рече исъ народомъ: яко на разбонника ли изыдесте съ шржжнемъ и съ дръголами¹²⁾ ѧти ма: (и не) повса (ли) днѣ сѣдѣхъ съ вами ѡча въ въ цр҃ви¹³⁾ и не асте мене: 36. се же все высть да съблзнутсѧ книги пррчскыа: и тогда оученици вси вставльше и (и) вѣжѣшж. 37. они же юмше исъ и ведошж къ канѣфѣ (и) архирешви идеже книжници [и старци] събрашж сѧ: 38. Петрже идѣше далече по немъ до двора архирешва [и] вышедъ внѣтръ сѣдѣше съ слѣгами видѣти кончинж (юго): — 39. Архирен же старци и съборъ¹⁴⁾ весь искахж лѣжа свѣдѣтелѧ на исъ яко да оубиють(и) 40. и не шврѣтошж: и многомъ свѣтелемъ пристѣпившимъ (и не шврѣтахж): (л. 28²⁾) Последже пристѣпивша вѣ: лѣжа {еуѣ гѣ: на страсть: ѿ ма гл҃. воинне ме:} свѣдѣтелѣ 41. рекоста: сѣи рече: можъ разорити цр҃ковъ вжнж и трѣми денми съвиждж¹⁵⁾ ѡж: 42. и вставъ архирен и рече юмоу: ничесо [же] ли не штѣвѣщавашеши что си на та свѣдѣтелствоужтъ: 43. исъ же

1) даши. 2) въздасть. 3) Зогр. въ отъпоуштини; Мар. въ отъдани. 4) Зогр. лисува. 5) новъ. 6) во въскрѣсенни. 7) Зогр. + о тебѣ. 8) поправено отъ л. 9) Зогр. коурѣ; Мар. кокетъ. 10) три краты. 11) Мар. вѣдсимани; Зогр. вѣдсимани. 12) дръголами. 13) Зогр. въ цр҃кви: оуча; Мар. вѣжа оуча. 14) съборъ. 15) създати.

мгълчѣше [и] ѿвѣщавъ архирен (и) рече юмоу заклинаѣж тѣ богомъ живымъ да рѣши намъ аще ты еси хъ снъ бѣ живаго,¹⁾ 64. глѣ емоу²⁾ и сѣ ты рече. Оваче глѣж вамъ штѣсели оузрите сѣа члѣвчѣскаго сѣдѣща ш деснѣж силы и градѣщаго на шблѣцѣхъ неспыныхъ. 65. Тогда архирен растрѣза ризы сѣвоа глѣж тако власвимиж рѣ что и еще трѣвоуемъ сѣвѣтели се нинѣ слышасте власвимиж его. 66. что сѣ вамъ минитъ шни же ѿвѣщашж и³⁾ рѣшж емоу повинненіестъ сѣмрѣти. 67. тогда заплѣвашж⁴⁾ лице его и пакости емоу дѣшж шни же⁵⁾ за ланитѣ (л. 29¹⁾) оударишж. 68. глѣще прорѣци намъ хѣ кто естъ оударен тѣ. 69. Петръ же внѣ сѣдѣше на дворѣ [и] пристѣпи кнемоу едина рабыни глѣци и ты вѣ сѣ нѣмъ галиленскимъ. 70. шнже прѣдъ вѣсѣми ѿверѣже сѣ глѣж не вѣдѣ⁶⁾ что глѣши. 71. Ишедшоу же юмоу въ врата оузрѣтъ и друугаа и глѣ имъ тоу и сѣи вѣ [члѣкѣ] сѣ нѣмъ назарѣниномъ. 72. И пакы ѿверѣже сѣ сѣ клѣтвоеж глѣж не знаѣж⁷⁾ члѣвѣ. 73. не по многѣ же пристѣпишж⁸⁾ стоѣщии (и) рекошж петроу. въ истинѣж и ты ѿ ни хѣ еси (и во⁹⁾) [и] вѣсѣда твояа швѣ тѣ творитѣ. 74. тогда начѣтъ ротитѣ и клѣти сѣ тако не знаѣж члѣвѣ. Тогда коураа възыгласи¹⁰⁾ 75. и помѣнѣж петръ глѣ нѣсѣтъ иже рѣ юмоу (и сѣ). [такѣ] прѣжде даже коураа¹⁰⁾ не възыгласитѣ три крѣты ѿверѣжеши сѣ мене. и ишедъ вѣнь (и) плака сѣ горко.

XXVII.

1. Устроу же бывшоу сѣвѣтъ створишж вси архирен и (л. 29²⁾) старци людѣстии на нѣа тако оубити и. 2. и свѣзавше и ведошж и прѣдашж и понтѣскомоу пилатоу игемоноу. 3. Тогда видѣвѣтъ юда прѣдавѣ его тако шсѣдишж и расказавсѣа и възврати ѣ сребръникъ архирешмъ и старцемъ. 4. глѣж сѣгрѣшихъ прѣдавѣи крѣвъ неповиннѣж шни же рѣшж емоу что естѣ намъ ты оузриши. 5. и позръгъ сребро¹¹⁾ въ цркви (и) штиде и шшѣдъ (и) швѣси сѣ.¹²⁾ 6. архирен же приемше сребро и рекошж недостѣитѣ его вложити¹³⁾ въ карванѣж понеже цана крѣве естѣ. 7. сѣвѣтъ же сѣтворише коупишж имъ село скѣдѣлничѣ¹⁴⁾ въ пограбаниѣ¹⁵⁾ страннѣнымъ. 8. тѣмъ и¹⁶⁾ нарече сѣ село то село крѣве (и) до сего днѣ. Тогда сѣвыстѣ сѣ рѣное прѣрокомъ неремиемъ глѣцемъ и приашж ѣ сребръникъ цѣнѣж цѣненаго егоже цѣнишж ѿ снѣвъ излѣвъ. (л. 30¹⁾) и дашж¹⁷⁾ на сѣлѣ скѣдѣлничѣ такоже сказа минѣ гѣ. 11. И сѣ же ста

1) снъ ежини. 2) Мар. имѣ. 3) отѣвѣштакѣши. 4) пакѣ тѣй: заплѣвашж. 5) овижи. 6) не вѣмъ. 7) сѣ клѣтвоеж шко не знаѣж. 8) пристѣпѣши. 9) Зо гр. лиссува неа. 10) Зо гр. и ани коураа възыгласи; Мар. и ани кокотѣ —. 11) Зо гр. намѣсто сребро стои е. 12) вѣвѣси сѣ. 13) не достѣитѣ естѣ вложити неа. 14) скѣдѣлничѣво. 15) сѣ погрѣбани. 16) тѣмъ же. 17) Мар. + м.

прѣдъ гѣмоноу¹⁾ и вѣпроси гѣмонь²⁾ глѣжи тѣ ли еси цѣтъ иудейскѣмъ
 и сѣъ же глѣ³⁾ емоу тѣъ рѣ. 12. И҃гда нань глѣхъ архіерей старци
 ничесоже не ѡвѣщаваше (имь): 13. тогда глѣ емоу пилатъ не слышиши
 колико на тѣ сѣвѣтельствоужьтъ: 14. и не ѡвѣща емоу ни къ единомуу
 глѣжъ: тако дивити сѣ [и]гѣмоноу зѣло. 15. на всѣкъже дѣнь великъ ѡбывчѣи
 вѣ [и]гѣмоноу единого⁴⁾ народоу сѣазана⁵⁾ егужѣ хотѣхъ. 16. Имѣше
 же тогда сѣазана⁶⁾ нарочита нарицаемаго Варавж. 17. събравше[мъ]
 же сѣ имь рѣ имъ пилатъ кого хочете ѡ ѡбою ѡпоустѣ вамъ.
 вар(н)авж ли или и сѣ нарицаемаго хѣ. 18. вѣдѣаше бо тако зависти
 ради прѣдашъ и сѣдоушоу же юмоу на сѣдици посла кнемъ (л. 30²⁾)
 жена своя глѣжи: ничтоже (есть) тѣвѣ и праведникъ томъ много бо
 пострадахъ его ради въ снѣ днѣсь. 20. Архіерей же старци наоустѣшъ
 народы да испросѣтъ варавж и сѣ же⁷⁾ погоубѣитъ. 21. ѡвѣщавъ же
 [и]гѣмон рѣ имъ: кого хочете ѡ ѡбою ѡпоустѣ вамъ: они же рѣшъ
 варавж. 22. Глѣ имъ пилатъ что же створѣ (на) и сѣ нарицаемаго хѣ
 глѣшъ вси да пропнетсѣ⁸⁾. 23. [и]гѣмонь⁹⁾ рече имь: что¹⁰⁾ зло створи.
 они же излиха въпиахъ глѣше да пропатъ¹¹⁾ вждѣтъ. 24. Бидѣвѣ же
 пилатъ: тако (же) ничесоже не оустѣеть: нж паче мь | лѣва вываецъ:
 приемъ водъ и оумъ (си) рѣцѣ прѣдъ народомъ глѣжъ: неповиненъ
 есмь [отъ] крови сего праведника¹²⁾. вѣ оустѣте: 25. [и] ѡвѣщашъ¹³⁾
 вси людие (и) рѣшъ: кровь его на насъ и на чадѣхъ нашихъ.
 26. Тогда отпоустѣ имь варавж: и сѣ же вивѣ прѣдасть имь¹⁴⁾ да и
 распнѣтъ¹⁵⁾. 27. тогда воини гѣмонови¹⁶⁾ прѣемше и сѣ на сѣди (л. 31¹⁾)
 ци събрашъ нань вѣсѣ спирѣ. 28. и сѣвлѣкше и хлѣмидѣж чрѣвенож
 вѣдѣашъ. 29. и исплетше¹⁷⁾ вѣнець ѡ тръниа (и) вѣзложишъ на главѣ
 его и трѣсть въ десницѣ его [и] поклонше сѣ на колѣноу прѣднимъ
 рѣгахъ сѣ емоу глѣше: радоуи сѣ црю ѣскы. 30. Н плюнѣше нань
 приашъ трѣсть [и] виахъ и по главѣ. 31. и егда порѣгашъ сѣ юмоу.
 сѣвлѣкошъ [сѣ него хлѣмидѣж и овлѣшъ и] вризы своя и вѣдошъ и на
 пропатниѣ¹⁸⁾. 32. Исходѣше же (и) ѡбрѣтошъ члѣвка кюриненска¹⁹⁾ име
 немъ симона и²⁰⁾ задѣжшъ²¹⁾ понести крѣсть его. 33. И пришедше же
 на мѣсто нарицаемое голгода²²⁾ юже юсть нарицаемо краниево мѣсто.
 34. Дашъ емоу щецъ²³⁾ съ жлѣчиж смѣшенъ²⁴⁾ и вѣкѣшь (и) не
 хотѣше пити. 35. пропениши [же и] раздѣливше ризы е го (и) меташъ

1) и҃гѣмоноу. 2) Зогр. вѣпроси и҃гѣмонъ; Мар. вѣпроси и и҃гѣмонъ. 3) рече. 4) отъ-
 поустѣти. 5) сѣазанѣ. 6) сѣазанѣ. 7) Зогр. и и҃са. 8) Мар. да пропатъ вждѣтъ; Зогр.
 да распатъ е. 9) Зогр. + же. 10) Мар. + во. 11) Зогр. распатъ. 12) Мар. праведнааго.
 13) отѣвѣщавше. 14) Зогр. и. 15) Мар. пропнѣтъ. 16) Мар. и҃гѣмонови. 17) и сѣплетше.
 18) Зогр. распатни. 19) кюринѣнска. 20) сѣмоу. 21) задѣша. 22) и҃агода. 23) Зогр. пити оцѣтъ;
 Мар. оцѣтъ пити. 24) Зогр. размѣшъ; Мар. смѣшъ.

жрѣвни¹⁾ 36. и сѣдше же и стрѣжахъ [и] тоу 37. И положишъ (л. 31²⁾ врьхоу главы его (на кръстѣ) внижъ написанъ се юсть црѣ юденскы. 38. Тогда распашъ и снимъ ѣ развонника единого шде- силъ а дроугаго³⁾ ш шоуѣжъ {пѣ вѣръ. зде прѣстѣпи на гл. лѣу тѣе „Единже ѿ овѣшеноуѣ злодѣю“. и причти же се ѿ ма. гл. тлз „мимоходашъ“} 39. Мимоходаше же (и) хоулаѣхъ и покываѣше главами своими 40. [и] глше оува разарѣжъ црѣвѣ и трѣми дьми съзидашъ³⁾ спси себе аще снѣ вжи еси сълѣзи съ кръста. 41. Такожде же и архирен ржгаѣше сѣ съ книжники и старцы [и фарисѣи] глше⁴⁾ 42. ины (ли) спсе (а) севѣ ли не можетъ⁵⁾ спсти аще црѣ естѣ излѣвъ да слѣзеть нинѣ скръста и вѣрж имѣмъ емоу 43. оупова на ба да избавить и нинѣ. аще хоцеть [емоу] рѣ во яко вжи и снѣ естѣмъ. 44. Тожде же и развонника пропата⁶⁾ снимъ поношаста емоу 45. ѿ шестыа же годины тѣма выстѣ по всен земли (л. 32¹⁾ до деватыа (же) годины. 46. При деватѣи же годинѣ възпи нѣ гласомъ велиемъ глжъ ели. ели. л'мѣзавахтѣни юже естѣ бѣ бѣ мон⁷⁾ вѣсклжъ ма еси оставилъ⁸⁾ 47. етери⁹⁾ [же] ѿ стоящихъ тоу слышавше глжъ. яко илижъ зоветь 48. Текже¹⁰⁾ юдинъ ѿ нихъ и приемъ гжѣжъ напѣнкъ¹¹⁾ шцѣта възнесъ¹²⁾ на трѣста (и) напаше и 49. а¹³⁾ прочли глжъ остави¹⁴⁾ да видимъ аще придетъ илиа спсетли его¹⁵⁾ дроугыи же приемъ копие проводе юмоу ревра. и изыде вода и кръвъ 50. нѣ же¹⁶⁾ възъпи[вѣ] гласомъ велиемъ (и) испоусти дхъ 51. и се катапетазма црковнаа раздра сѣ ѿ вышинѣго краа до нижнѣго на двое. И земѣ потрясе сѣ и камене распаде сѣ 52. и гроби ѿверъзошъ сѣ и многа тѣлеса почиваѣщихъ [святыхъ] вѣсташъ 53. и изышедше изгробѣ по въскресени¹⁷⁾ его внидошъ въ стѣи градъ [и] гвишъ сѣ (л. 32²⁾ многыимъ. 54. Готникже и иже вѣхъ снимъ стрѣгѣше нѣа видѣвъ же¹⁸⁾ бывшаа (и) оубоашъ сѣ гѣло¹⁹⁾ глше въ истинжъ снѣ вжи [сѣ] вѣ. {прѣиди въ ивановжъ главжъ ѣе „Юдеи же по не иже патокѣѣ“ Глн до „Еъзрѣт нанъ егоже проведошъ“ и чти сѣ} 55. Бѣхъ же тоу жены многы из лалече зрѣщъ. ѣже по нѣѣ и дѣшжъ²⁰⁾ ѿ галилеа слѣжѣща емоу. 56. въ нихже бѣ мариа магдалыни и мариа наковлѣ. [и] шси мати [и мати] сыноу завѣшвоу. 57. Поздѣ же бывшѣ приде члѣкъ богатъ ѿ ариатеа именовъ ишсифъ. иже [и] оучи сѣ ѣ нѣа

¹⁾ жрѣвни. — На тая страница долу и въ десно има нѣщо писано съ кншваръ, дребно п вече избѣлѣло, та прочетохъ само: шхъ до коли... тетрадь... манко мон; склсти сѣ грѣшники дѣте... не помдѣтъ. ²⁾ и единого. ³⁾ Зо гр. + ш. ⁴⁾ глаголажъ. ⁵⁾ Зо гр. не можши. ⁶⁾ Ма р. распата. ⁷⁾ Ма р. ежѣ мон ежѣ мон. ⁸⁾ ма остави. ⁹⁾ еднини же. ¹⁰⁾ и аене тѣкѣ. ¹¹⁾ Мар. испална. ¹²⁾ Зо гр. възнесъ; Ма р. възнесъ. ¹³⁾ Зо гр. и. ¹⁴⁾ останн. ¹⁵⁾ спастъ его. ¹⁶⁾ Зо гр. + пакы. ¹⁷⁾ по въскресенини. ¹⁸⁾ видѣвъше трѣса и —. ¹⁹⁾ Зо гр. нѣша аѣло. ²⁰⁾ ѣже иджъ по нѣѣ —.

58. тои пристѣпи¹⁾ киплатъ проси тѣла иѣва. пилатъже повелѣ дати²⁾ тѣло иѣво. 59. [и] приеми тѣло ииоцифъ (и) шевитъ³⁾ плащеницѣжъ⁴⁾ чистою. 60. и положи[е] въ новѣемъ своемъ гробѣ. иже исеѣче вкамени и възвали⁵⁾ камень великъ⁶⁾ (л. 33¹⁾) на двери гробову⁷⁾ и штиде. 61. Бѣже тоу мариа магдалыни и друугаи мариа сѣдѣщи прѣмо гробову. {сеи вѣ сѣ за оутра} 62. Бѣ вторѣи же⁸⁾ денъ иже юсть⁹⁾ по параскевѣ съврашъ сѣ архирей [и фарисей] к пилатоу. 63. глаголюще: гнѣ помѣнѣхомъ. тако лѣстецъ оны ѿ юще жывѣ стынѣ по трехъ днехъ встанѣ. 64. да повели¹⁰⁾ оутвердити гробъ до третѣаго дне да не еда како пришедше оученици его ноцижъ оукраджѣи и рекѣтъ людемъ вѣста ѿ мрътвѣхъ. и вѣдетъ послѣднѣа лестъ горшѣа прѣвыа. 65. ѿ¹¹⁾ имъ пилатъ имате коустодияжъ идѣте и оутвердѣте (гробъ) тако же вѣсте. 66. оны же шедше оутвердишъ гробъ знаменовше камень с коустодияжъ.

XXVIII.

1. Бѣ вечеръ [же] сѣж (л. 33²⁾) тныи свитающии въ прѣвѣжѣ съботѣ прѣде мариа магдалыни и друугаи мариа видѣти¹²⁾ гроба. 2. и [се] трѣхъ бысть веленѣ: анѣво гнѣ съшеде сънесть и пристѣпивъ (и) швали камень ѿ двери гроба и сѣдѣше на немъ. 3. вѣше во зракъ его тако (и) мылнѣа и шдѣанне его вѣло тако (и) снѣгъ. 4. и ѿ страха его оумрътѣнша сѣ¹³⁾ стрѣгжѣи¹⁴⁾ и вышъ и тако и мрътви. 5. (и) швѣщавже анѣлъ и ѿ женамъ¹⁵⁾ не вонта[вѣ] сѣ. вѣ бо¹⁶⁾ тако иѣа распѣтаго¹⁷⁾ ищета. 6. нѣсть зде вѣста [во] тако же ѿ придѣта и вѣта мѣста идеже лежѣ хъ. 7. [и] скоро шедше рѣцѣте¹⁸⁾ оученикомъ его вѣста ѿ мрътвѣхъ и [се] варѣтѣвѣ въ галилеи (и) тоу и оузрите сѣ рѣхъ во мѣ¹⁹⁾. 8. Шедши же ѿ гроба скоро²⁰⁾ състрахомъ и радостижъ великожъ текоста възвѣстиста²¹⁾ оученикомъ его²²⁾ (югда же идѣста възвѣстити оученикомъ его²³⁾). 9. срѣте иѣ²⁴⁾ глѣжъ радости сѣ оны же пристѣплѣши ѣстѣ [сѣ] за нозѣ его и поклониста сѣ емоу (л. 34¹⁾). 10. тогда глѣ имъ иѣ. небонта сѣ идѣта и възвѣстита врати мои да идѣтъ въ галилеж и тоу мѣ видѣтъ. 11. идѣщема же има сѣ²⁵⁾ етери²⁶⁾ ѿ коустодия пришедше въ градъ (и) възвѣстишъ архирейомъ всѣ вышѣа. 12. [и] съврашъ сѣ старци (и) съвѣтъ же

1) сѣ пристѣпи. 2) М а р. едѣати. 3) оевѣа с. 4) З о г р. понѣнцижъ. 5) вѣзвалъ. 6) М а р. влани; З о г р. лѣсува. 7) гроба. 8) въ оутрании же. 9) З о г р. лѣсува иже юсть. 10) покани оубо. 11) З о г р. + же. 12) видѣтъ. 13) З о г р. сътрасоша сѣ; М а р. сътраса сѣ. 14) ж прѣправено отъ о. 15) женама. 16) вѣмъ бо. 17) пропѣтаго. 18) рѣцѣта. 19) кама. 20) З о г р. и ошѣдши скоро отъ гроба; М а р. и отъшѣдши мадро отъ гроба. 21) вѣзвѣститѣ. 22) З о г р. лѣсува его. 23) заграденото лѣсува въ М а р. 24) и сѣ иѣ срѣте и. 25) З о г р. сѣ. 26) М а р. едини.

сътворише сребро много дашъ воинномъ. 18. глѣше рѣцѣте: тако оученици его ношиж пришедше оукрадошъ и (и) мамъ спжщемъ. 14. [и] аще се оуслышано вждеть оу [и]гемона мы оутолимыи и васъ беспечѣли створимъ. 15. шниже приемше сребро (и) створишъ такоже научени бышъ и промъче сѧ слово се въ юденехъ до сего днѣ. 16. Иднныи же на досате оучекъ идошъ въ галилежъ [въ] гѣра: таможе повелѣ имъ исъ. 17. [и] видѣвше и поклонншъ сѧ емоу: шви же оусъмнѣшъ сѧ. 18. [и] пристѣплъ исъ (и) рече имъ глаголю: дана ми есть всѣка власть на небеси и на земли. 19. ишедше¹⁾ научите всѧ языки кръстѣща²⁾ и ѡмнѣвъ имѧ оца и сына и стѣго. 20. оучаще³⁾ ѧ блюсти всѣ елико заповѣдахъ вамъ. [и] се азъ съ вами есмь: въ всѧ дни до скончѣннѣ вѣка: аминъ. {Ѧ ѡ. кѡецѣ. и ѡскрѣсноу: прѣвѣмъ. кѣвъ} (л. 34² лихътъ на св евангелистъ Марка).

Отъ Марка, гл. I. 1—18.

(л. 35¹).

Нѣ прѣдъ просвѣщеннѣмъ: ѡ ма стѣго.

1. Зачало юѣглия исъ хѣа: сѧа вѣниа: 2. такоже юсть писано въ прѣцѣхъ: се азъ послѧ ангѣлъ мой прѣдлицемъ твоимъ⁴⁾ иже оуготовитъ пжть твою⁵⁾ 3. Глѧ въпнижшаго въ поустыни: оуготовите пжть гнѣ: правъы творите стѣза его:

4. Бысть иванъ кръстѣи въ поустыни и проповѣдаж кръщеннѣю покаяннѣоу въ ѡпоущеннѣю грѣхомъ. 5. [и] исхождааше кнемоу всѣ юденская страна: и юрслимѣнѣ и кръцагахъ сѧ въ юрданьстѣни рѣцѣ ѡ него: исповѣдающе грѣхы свои. 6. вѣ же иванъ шв (л. 35²) лѣчень⁶⁾ власы вележдѣ⁷⁾ и погасъ оуснигъ ш чрѣслѣхъ его: павы акриды и медь дивни. 7. И проповѣдаше глѧ: грѣдетъ кръплѣни⁸⁾ мене въ: слѣдъ мене: емоуже нѣсмъ достоинъ поклонсѧ разрѣшити ремене сапогъ⁹⁾ его. 8. азво¹⁰⁾ кръстихвы вѣж: а тои кръститвы дхъ стѣмъ. {нѣ кѣ: заоутра: на воготовеннѣ: Еѣ рѣмѧ шно приде исъ} 9. Въ тѧжде денъ¹¹⁾ Приде исъ ѡ назареда галиленскаго и крѣти сѧ ѡ ивана въ иорданѣ 10. и [авнѣ] въсхѡджи ѡ воды и видѣ разводѣща сѧ небеса и дхъ тако и голжвъ схѡджи нанъ. 11. и высть гласъ снбесе: ты еси снѣ мой възлюбены: ш тебѣ благоизволихъ.¹²⁾ {Ѧ тросоу: кѣ} 12. [и авнѣ] Изведе и дхъ въ поустынж 13. и вѣше въ поустыни

¹⁾ шдѣши оубо. ²⁾ Мар. кръстѣште. ³⁾ Зо гр. оучашта. ⁴⁾ Зо гр. монимъ. ⁵⁾ Зо гр. + прѣдъ тогомъ. ⁶⁾ овалчннъ. ⁷⁾ вележдѣн. ⁸⁾ кръплин. ⁹⁾ Зо гр. сапогѣ. Мар. чрѣкннѣмъ. ¹⁰⁾ азъ оубо. ¹¹⁾ И бысть въ дни тѣ. ¹²⁾ благоволихъ.

то и¹⁾ дни .лѣ: искоушаемъ сотоножъ и вѣ(ше) съ зѣвѣрми и айгли слоужахъ емоу 14. По прѣдании же ивановѣ приде ись въ галилеа проповѣдаж евангелие црѣтвита (л. 36¹⁾ вѣина 15. (и) глѣжъ: яко исплнни сѣ врѣмѣ и приближи сѣ црѣтвие вѣине нж²⁾ поканте сѣ³⁾ и вѣроуите въ евангелие.⁴⁾

16. (Еъ врѣмѣ шно) ходжи ись при мори галиленстѣмъ (и) видѣ симона и андреа брата симонова вметѣжца мрѣжж⁵⁾ въ море вѣста во рывара 17. И рѣ има ись идѣта вѣслѣдъ мене и створж вѣ⁶⁾ быти ловца члвкомъ 18. она же вставѣша мрѣжж своиж⁷⁾ и понемъ идоста. 19. И пришедъ ѿ тждоу мало и оузрѣ⁸⁾ якова зевѣова ивана брата его и та владн завѣзѣжца мрѣжж⁹⁾ 20. вѣзва та ись¹⁰⁾ она же вставѣша¹¹⁾ ѿца своего зевѣа въ ладн съ наемникы (и) по немъ идоста. 21. И внидошж въ капернаоумъ [и авие] въ сжвоты (вѣшедъ) въ зборище¹²⁾ (и) вчѣше. 22. И дивѣхъ оученици его¹³⁾ вѣ во оучж ѿ яко власть имъинъ а не тако и книжници ихъ. (л. 36²⁾ 23. (Еъ врѣмѣ шно) вѣше члвкъ на зборищи¹⁴⁾ нечистомъ дхомъ и вѣзва глѣж 24. [остани] что естъ намъ и тебѣ исе назарѣнине пришеель еси погоувити¹⁵⁾ насъ вѣмѣта кто еси стын (снъ) вѣинъ 25. и запрѣти емоу ись глѣж оумлѣчи и изыди изнего 26. и стрѣсы и дхъ нечистыи вѣзъпи гласомъ велнемъ изыде изнего 27. и оужасошж сѣ вси стѣзѣхъ сѣ всевѣ глѣше кто сѣи естъ¹⁶⁾ что¹⁷⁾ естъ оучение новое сѣ тако по власти¹⁸⁾ дхомъ нечистымъ [вѣлнтъ] и послоужахъ его 28. и изыде слоухъ его [авие] въ всѣхъ странѣхъ галиленскѣхъ 29. [и авие] Изъшедше изъ сѣнмища придошж въ домъ симоновъ и андрѣевъ съ яковомъ [и] иваномъ 30. Тѣща же симонова лежаше шгнемя жегома и повѣдѣшж¹⁹⁾ емѣ ш неи 31. и пристѣпѣлъ (и) вѣздвиже жъ юмъ за рѣжж²⁰⁾ и встави ж²¹⁾ шгнь и слоужаше емоу 32. Поздѣже сжцоу²²⁾ егда захождашаше снѣце приношахъ емоу²³⁾ всѣхъ неджжныхъ и вѣсныхъ 33. и вѣ весь градъ събрѣсѣ къ дверемъ 34. [и] Исцѣли (л. 37¹⁾ многы неджжныхъ имѣшаша различныа неджгы²⁴⁾ и вѣсы многы изгна и не вставѣше глѣти вѣсомъ²⁵⁾ яко вѣдѣхъ и 35. И оутро повразгоу²⁶⁾ гѣло вѣставъ (изыде иде. Еъ врѣмѣ шно) изыде ись²⁷⁾ [и иде] въ

¹⁾ И ет тоу къ поустыни. ²⁾ нж е изтъркано, но се позвава още. ³⁾ Мар. канте сѣ. ⁴⁾ Зогр. + божни. ⁵⁾ мрѣжж. ⁶⁾ Било написано ш, па изтъркано отпослѣ 1-го. Зогр. и Мар. кт. ⁷⁾ И авие оставѣша мрѣжж (свои Мар.). ⁸⁾ Зогр. И прѣшдѣ мало отъ тждоу оузрѣ; Мар. И пришедъ отъ тждоу оузрѣ. ⁹⁾ мрѣжж. ¹⁰⁾ И авие вѣзва ѣ. ¹¹⁾ и оставѣша. ¹²⁾ на сѣнмищи. ¹³⁾ И дивѣхъ сѣ о оучини его. ¹⁴⁾ Зогр. И ет на сѣнмишнхъ члвк; Мар. И ет на сѣнмишнхъ члвк. ¹⁵⁾ погоувента. ¹⁶⁾ что оуе естъ сѣ. ¹⁷⁾ Зогр. и что оучини сѣ ноко. ¹⁸⁾ власти. ¹⁹⁾ и авие глѣш. ²⁰⁾ Зогр. + ем. ²¹⁾ Мар. + авие. ²²⁾ Зогр. глѣши; Мар. глѣшию. ²³⁾ къ немю. ²⁴⁾ шѣл. ²⁵⁾ етѣ (род. мн.). ²⁶⁾ повразгоу. ²⁷⁾ ись липсува въ Зогр.

поусто мѣсто и тоу мѣвѣ творѣше¹⁾ 36. и иде²⁾ симонъ и иже вѣхъ снимь. 37. И [обрѣтъши и] глѣхъ емоу тако вси ищѣтъ тебе. 38. и глѣ имъ идѣмъ въ ближнѣя градъ вси и проповѣдимъ³⁾ на се во изыдохъ. 39. и вѣ проповѣдаж (ѣ) на скоричихъ⁴⁾ ихъ въ всеи галилеи: [и] вѣсты изгонж. 40. И приде кнемоу прокаженыи молж са и на колѣноу падаж и глѣхъ емоу (ѣ) [тако] аще хошеши (и) можеши ма шчистити⁵⁾ 41. и сѣ же мѣрѣвавъ: прострѣвъ⁶⁾ ржкж (и) коснж (са) и [и] глѣ емоу хошж шчисти са. 42. и рекшоу емоу [авне] штиде проказа ѿ него. и чистъ высть (и) 43. и запрѣшъ [емоу авне] изгна и. 44. [и] глѣхъ емоу блюди са. никомоу же ничесоже⁷⁾ не реци. нж шедъ (и) покажи са архирершви и принеси (даръ) за шчистение (л. 37²⁾ твое таже⁸⁾ повелѣ моиси въ свѣтелъство⁹⁾ имъ. 45. Онже ишедь.¹⁰⁾ начатъ проповѣдати много и проносити слово. тако ктомуу не можѣаше гавѣ въ градъ вшити. нж вънѣ въ поустѣхъ мѣстѣхъ вѣ. и приходящихъ кнемоу ѿ вседоу.

II.

1. И видѣ пакы вкапернаоумъ по днехъ и слышавше же¹¹⁾ тако въ домѣ естъ (и сѣ). 2. [И авне] събрашж са мнози и¹²⁾ ктомуу не вѣмѣшахъ са [ни] прѣдъ дверми. и глѣше имъ слово. 3. [и] Придошж кнемоу носжше шславлена жилами. носимъ четъирми 4. и немогжше(мъ) прити¹³⁾ кнемоу за народъ. ѿкрышж покровъ идеже вѣ (и сѣ). и прокопавъше (и) свѣсишж шдѣръ. на немже шславлены и [сѣ] лежаше. 5. видѣвже и сѣ вѣрж ихъ. (и) глѣ шславленомоу члдо. ѿпоуцажти са¹⁴⁾ грѣси твои. 6. вѣхъ же етери ѿ кнѣкъ тоу сѣдѣше. и помыслихъ въ срци своемъ.¹⁵⁾ 7. что си тако глѣтъ власвимиж. кто можетъ ѿпоуцажти грѣхы. тькмо единъ бѣ. 8. [и]¹⁶⁾ разоумѣвже и сѣ дхмъ своимъ. тако помышлѣжтъ ти¹⁷⁾ въ себѣ. (л. 38¹⁾ (и) рече имъ. что тако помышлѣете (въ себѣ) въ срцихъ своихъ.¹⁸⁾ 9. что етъ [оудовѣ] реци шславленомоу. „ѿпоуцажти са грѣси: (и)ли реци. вьстани вьзми шдръ „твой и ходи: 10. нж да вѣсте тако снѣ члвчъ власть и мать: ѿпоуцажти „на земли грѣхы: и¹⁹⁾ глѣ шславленомѣ: 11. тебѣ глѣ вьстани²⁰⁾ въ | зми „шдръ твой: иди въ домъ твой: 12. и вьстави вьзати шдръ свои: „и изыде²¹⁾ прѣдъ всѣми: и дивлѣхъ же²²⁾ са вси: и славлѣхъ [ба]

1) дѣши. 2) И гнаша и. 3) идѣмъ въ ближнѣя вси и градъ да и тоу проповѣмъ. 4) сънѣмишихъ. 5) шчистити. 6) прострѣвъ. 7) Зо гр. ничѣтожи. 8) еже. 9) Мар. въ свѣдѣнни. 10) Зо гр. шедъ. 11) и слоухъ высть. 12) Намѣсто и: ꙗко. 13) вьстѣянти. 14) Зо гр. отпущажтъ са тѣбѣ. 15) и помышлѣжше въ срцацнхъ своихъ. 16) Зо гр. и авне. 17) шко тако ти помышлѣжтъ въ себѣ. 18) вашихъ. 19) Зо гр. вьши и. 20) Мар. + и. 21) И вьста авне и вьзати (Мар. вьзати) одоъ и изиде. 22) шко дивлѣхъ са вси.

„ГЛАШЕ: ИАКО НИКОЛИЖЕ ТАКО ВИДѢХОМЪ: 13. ИЗЫДЕ ПАКЫ¹⁾ КЪ МОРОУ:
 „И ВЕСЬ НАРОДЪ ИДѢШЕ КЪ НЕМОУ: И ОУЧѢШЕ Ж: 14. И И МИМОИДИ:
 „И²⁾ ВИДѢ ЛЕВЪГИЖ АЛЬФЕШЕВЪ: СѢДАШИ НА МЪТНИЦИ: И ГЛА ЕМЪ ПО
 „МИѢ ИДИ: И ВЪСТАВЪ ВЪСЛѢДЪ ЕГО ИДЕ: 15. И БЫ ВЪЗЛЕЖАЩОУ ИСОУ:³⁾
 „ВЪ ДОМЪ ЕГО: И МНОЗИ МЫТАРИ ГРѢШНИЦИ: ВЪЗЛЕЖАХЪ СЪ ИСМЪ ИСЪ
 ОУЧЕНИКЪ ЕГО ВѢХЪ БО МНОЗИ И ПО НЕМЪ ИДОШЪ 16. [И] КНИЖНИЦИ (ЖЕ)
 И ФАРИСЕИ ВИДѢВШЕ ИДЪЩИХЪ СЪ МЫТАРИ И ГРѢШНИКЪ ГЛАХЪ ОУЧЕ-
 НИКОМЪ ЕГО ПОЧТО⁴⁾ СЪ МЫТАРИ И ГРѢШНИКЪ ПЕСТЬ И ПИЕТЬ 17. И СЛЫШАВЪ
 ИСЪ (И) ГЛА ИМЪ НЕ ТРѢВАХЪ ЗДРАВНИ ВРАЧѢ⁵⁾ НЖ ВОЛЖНИИ. НЕ ПРИДОХЪ
 БО ПРИ (Л. 38²⁾ ЗВАТИ ПРАВЕДНИКЪ НЖ ГРѢШНИКЪ НА ПОКАНИЕ.⁶⁾
 18. (БЪ ВРѢМЪ ШНО) ВѢХЪ ОУЧЕНИЦИ ИШАНОВИ И ФАРИСЕИ ПОСТЪЩЕ СЪ
 И ПРИДОШЪ (ЖЕ КЪ ИСОУ) И РЕКОШЪ: [ЕМОУ] ПОЧТО ОУЧЕНИЦИ ИШАНОВИ И
 ФАРИСЕИ ПОСТЪТСА А ТВОИ НЕ ПОСТЪТСА. 19. [И] РЕ ИМЪ ИСЪ ЕДА МОГЪТЪ
 СЪВЕ ВРАЧНИИ ПОСТИТИ СЪ: ДОНДЕЖЕ СНИМИ ЕСТЬ ЖЕНИХЪ: ЕЛИКО ВРѢМЪ СЪ
 СОВОЖ ИМЪТЪ ЖЕНИХА НЕ ИМЪТЪ ПОСТИТИСА. 20. ПРИДЪТЪЖЕ ДЕННЕ ЮГДА(ЖЕ)
 ШИМЕТСА Ш НИХЪ ЖЕНИХЪ. [И] ТОГДА ПОСТЪТСА ВЪ ТИМЪ ДНИ. 21. НИК-
 ТОЖЕ ПРИСТАВЛЕНИИ ПЛАТА НЕВѢЛЕНА НЕ ПРИСТАВЛѢТЬ РИЗѢ ВЕТСѢ: АЩЕ ЛИ
 ЖЕ НИ ВЪЗМЕТЪ КОНЕЦЪ Ш НЕМЪ НОВО Ш ВЕТХАГО И ГОРШНИ ДИРА ВЪДЕТЬ.
 22. [И] НИКТО(ЖЕ) НЕ⁷⁾ ВЛИВАЕТЪ ВИНА НОВА ВЪ ВЕТХЫ МѢХЫ: АЩЕ ЛИ (ЖЕ)
 НИ ПРОСАДИ⁸⁾ ВИНО НОВОЕ (МѢХЫ ВЕТХЫ) И ВИНО ПРОЛѢТСА И МѢСИ ПО-
 ГЫБЕНЪТЪ. НЖ ВИНО НОВО ВЪ МѢХЫ НО (Л. 39¹⁾ ВЪ ВЛИВАТИ. 23. (БЪ ВРѢМЪ
 ШНО⁹⁾ БЫ МИМОХОДЖАЩОУ ИСВИ¹⁰⁾ ВЪ СЪБОТЫ КОЗѢ СѢАНИИ И НАЧАШЪ ОУЧЕ-
 НИЦИ ЕГО ПЪТЪ ТВОРИТИ ВЪСТРЪЗАЩЕ¹¹⁾ КЛАСЫ 24. И ФАРИСЕИ ГЛАХЪ
 ЕМОУ: ВИДЪТЪ ЧТО ТВОРЪТЪ ВСѢВОТЫ, ЕГОЖЕ НЕ ДОСТОИТЬ (ТВОРИТИ).
 25. ТОГДА¹²⁾ ГЛАШЕ ИМЪ: НѢСТЕ ЛИ НИКОЛИЖЕ ЧЪЛИ ЧТО СТВОРИ ДАВЫДЪ:
 ЕГДА ТРѢБОВА И ВЪЗЪАЛКА¹³⁾ САМЪ | И ИЖЕ ВѢХЪ СНИМЪ 26. КАКО ВЪНИДЕ
 ВЪ ДОМЪ¹⁴⁾ БЖИ ПРИ АСВИДАРѢ¹⁵⁾ АРХИЕРЕН И ХЛѢБЫ ПРОДЛОЖЕНИИ СЪНѢСТЬ:
 ИХЪЖЕ НЕДОСТОИШЕ ПАСТИ ТЪКМО ИЕРЕШМЪ (И ДАСТЬ СЪЩИМЪ СНИМЪ.¹⁶⁾
 27. И ГЛАШЕ ИМЪ: СЪБОТА ЧЛѢКА РАДИ ВЪСТЬ. А НЕ ЧЛОВѢКЪ СЪБОТЫ РАДИ:
 ТѢМЪЖЕ ГЪ ЕСТЬ СЪ ЧЛѢВЪСКИИ СЪБОТѢ.

III.

1. И ВНИДЕ ПАКЫ (ВСЪБОТЪ) ВЪ ЗВОРИЩЕ,¹⁷⁾ И ВЪ ТОУ ЧЛѢКЪ СЪХЪ
 РАЖЪ ИМЪ. 2. И НАЗИРАХЪ И АЩЕ И ВСЪБОТЪ ИСЦѢЛИТИ ДА ИАНЪ ВЪЗ-

¹⁾ Зогр. наместо пакы има исъ. ²⁾ И мимоградъ исъ. ³⁾ Наместо исюу стов емоу.
⁴⁾ Мар. что яко съ грѣшники. ⁵⁾ елани. ⁶⁾ съ покаяни. ⁷⁾ Зогр. ни. ⁸⁾ просадитъ. ⁹⁾ и.
¹⁰⁾ Мар. емоу исюу; Зогр. само емоу. ¹¹⁾ кастрагажши. ¹²⁾ и ть. ¹³⁾ Зогр. къзлака. ¹⁴⁾ храмъ.
¹⁵⁾ Зогр. авифарѣ; Мар. акнатари. ¹⁶⁾ заграденото го и ѡма въ Зогр. ¹⁷⁾ съньмиши.

гл҃хъ: 3. и гла чл҃коу имѣщемоу св҃хъ рѣкѣ. стани посрѣдѣ 4. и гла имѣ (л. 39³) достоинѣи всѣхъотъ добро творити или зло [творити] дш҃хъ сп҃сти (и)ли погубити. они же мѣлчѣхъ: 5. и възрѣкъ на нѣ съ гнѣвомъ: скрѣбѣ ѡ каменѣ ср҃ца ихъ¹⁾ и гла чл҃коу простри рѣкѣ твоѣ и прострѣтъ и ѡтверди сѣ рѣка его [цѣла] тако и²⁾ дрѣвѣта: 6. (Еъ врѣмѣ оно съвѣтъ сътворишъ на нѣа фарисей съ иродяны како вишъ погубили и³⁾) 7. Исѣ же ѡтиде съ оученикы своими къ морю и много народъ ѡ галилеѣ по немъ иде⁴⁾ ѡ юдеѣ 8. и ѡ ерлѣма. и ѡ идоумѣа швонь полоу⁵⁾ ишрданѣ и сѣщии ѡ тѣурѣ и сидонѣ⁶⁾ много множество. слышавше елико творѣше⁷⁾ и придошъ кнемоу 9. и рѣ оученикомъ своимъ: да вждеть здѣ ладна.⁸⁾ народа ради да не стѣжжѣтми.⁹⁾ 10. много же¹⁰⁾ исцѣли. и нападахъ и нань¹¹⁾ хотѣше прикоснѣти сѣ емоу¹²⁾ тако¹³⁾ имѣхъ раны: 11. [и] Ис҃гда видѣхъ [и] дѣи нечистии (и) нападахъ кнемоу и выпинахъ (кнемоу) гл҃ше: [такъ] ты еси хъ снѣ вѣши. (л. 40¹) 12. и много (за)прѣщаше имъ да не¹⁴⁾ творѣтъ его.¹⁵⁾ 13. И шедъ¹⁶⁾ на горѣ и призва ѡже самъ хотѣше,¹⁷⁾ и идошъ кнемоу. 14. и сътвори вѣ да вждѣтъ снимъ и да¹⁸⁾ посылаетъ ѡ проповѣдати: 15. имѣше во власть¹⁹⁾ цѣлѣти недѣжы и изгонити вѣсы: 16. И наре²⁰⁾ симоноу има петрѣ²⁰⁾ и такова зеведева. ивана врдѣ иаковѣ: наре²¹⁾ има имена. вѣаниргениси²¹⁾ иже естъ снѣ громава. 18. [и] андреѣ и филипа. и вардоломеѣ и матѣдеѣ и мытарѣ²²⁾ и томѣ. и такова алдева и тадеѣ. и симона. кананейсѣ: 19. + оидѣ: скариотскаго²³⁾ иже прѣдасть и²⁴⁾ 20. И придошъ въ домъ исѣбрашъ сѣ пакы народи тако немощи имъ ни хлѣва снѣсти: 21. и слышавше [иже вѣдахъ] оу него. изыдошъ ѡти и гл҃ахъ во тако неистова естъ: 22. И книжници низъшедше изъ ерлѣма гл҃хъ: вѣлзевеуѣлъ²⁵⁾ иматъ. [и] тако ѡ князи вѣсѣ | изгонитъ вѣсы. 23. И призвавъ ѡ въ прич (л. 40²) ахъ гл҃ше имъ: како можетъ сотона сотонѣ изгонѣше.²⁶⁾ 24. [и] аще цр҃ство на сѣ раздѣлитсѣ. не можетъ стати: цр҃ство то: 25. и аще домъ на сѣ раздѣлитсѣ:

¹⁾ скрѣбѣ о окамененни срѣдца ихъ. ²⁾ Зогр. къты. ³⁾ Зогр. И аене ишѣдѣше (ишѣдѣше Мар.) фарисей съ иродитѣмъ съвѣтъ сътворѣхъ (творѣхъ Мар.) нань како и сѣ погубенан. ⁴⁾ Зогр. идошъ. ⁵⁾ сѣ оного полоу. ⁶⁾ Зогр. Сидона. ⁷⁾ Зогр. сътворѣши. ⁸⁾ да естъ при немъ ладница. ⁹⁾ да не стѣжжѣтъ емоу. ¹⁰⁾ ео. ¹¹⁾ шко нападахъ юмъ. ¹²⁾ юмъ. ¹³⁾ елико. ¹⁴⁾ Зогр. вѣма не. ¹⁵⁾ + ёко вѣдахъ хѣ самого сѣща. ¹⁶⁾ вьзиде. ¹⁷⁾ Зогр. вѣсхотѣ; Мар. хотѣ. ¹⁸⁾ Зогр. лиссува да. ¹⁹⁾ и имѣти область. ²⁰⁾ и нарече симоноу има петрѣ. ²¹⁾ Зогр. вѣаниргениси; Мар. коаниргенисъ. ²²⁾ Зогр. и матѣѣ мытарѣ; Мар. лиссува: мытарѣ. ²³⁾ Мар. скариотскаго. ²⁴⁾ Зогр. иже и прѣдасть; Мар. иже и прѣдасть-и. ²⁵⁾ Зогр. вѣлзѣвоуѣлъ; Мар. вѣлзѣвоуѣлъ. ²⁶⁾ Зогр. изгнати; Мар. изгонити.

не можетъ стати домотъ¹⁾ 26. [и] аще сотона вѣста самъ на сѣ
раздѣли сѣ и не може вѣстати²⁾ нѣ кончинѣ имать 27. Никтоже
не можетъ сѣдѣ крѣпкаго вѣшедѣ въ домъ его расхытити: аще не
прѣвѣе³⁾ крѣпкаго свѣжетъ и тогда домъ его расхытитъ. — 28. (Рѣ
гѣ) аминъ глѣ вамъ: яко всѣ ѿпоустѣтса члвкомъ⁴⁾ съгрѣшени и
хоулы⁵⁾ елико аще хоула⁶⁾ (и) 29. а еже хоула⁷⁾ на стѣи дхъ
не имать ѿпоушени въ вѣкы: нѣ повиненъ іста вѣчномоу сѣдоу.
30. зане глѣхъ яко дхъ нечистъ имать. 31. Приде же мати его и
вратиа его ванѣ стожице послашъ кнемоу глѣце⁸⁾ 32. и сѣдѣше ѿ немъ
народъ (много: и) рѣшъ же емоу. се мати твоѣ и вратиа твоѣ⁹⁾
ванѣ ницѣть тебе.¹⁰⁾ ѿвѣща имъ исѣ глѣ¹¹⁾ (кто есть мати моѣ
и вратиа моѣ и съгладѣвъ стоаицѣхъ шкрѣсть его: глѣ) се мати моѣ
и вратиа моѣ: нѣже аще творить¹²⁾ волѣ божиѣ: тои¹³⁾ братъ мой и
сестра моѣ и мати есть.

IV.

1. И пакы начѣтъ при мори оучити: и събра сѣ кнемоу народъ
много: яко самъ вѣлѣзъ въ корабль (и) сѣдѣше вьмори: и кѣтъ народъ
при мори вѣшъ на земли. 2. и оучѣше ѣ причѣми много и глѣ¹⁴⁾ имъ: —
(Брѣма ѿно пристѣпишъ къ нѣоу оученици его и вѣпросишъ и ѿ него
ѿ причѣ и глѣше имъ:) въ оучении своемъ: 3. слышите: Се изыде
сѣжи сѣкати¹⁵⁾ югда¹⁶⁾ сѣкаше: ѿва падошъ на пѣти и придошъ птица
и позобашъ [ѣ]: 4. [а] дроугое паде на камени¹⁷⁾ идеже не | мѣше
земѣ¹⁸⁾ много: [и аки] прозѣбе зане не имѣше земли глѣбины¹⁹⁾
6. сѣнцоу [же] вѣснавшоу прискаде: [и] зане не имѣше корене зѣше
7. [и] дроугое паде въ трѣни (л. 41²⁾) и къзъ де трѣни и подави е
и плода не дастъ: 8. [и] Дроугое паде на земли добрѣ: и дашии плодъ
вѣсходѣ: и растын [и] приплоди ѿво ѣ: ѿво ѣ: ѿво ѣ: 9. и глѣше имѣжи
оуши слышати да слышеть. 10.²⁰⁾—11. И глѣше [имъ]: вамъ дано есть
вѣдѣти тайнаѣ црѣствиа вѣни: ѿнѣмже внѣшнимъ въ причѣхъ вѣсѣ
выкажеть.²¹⁾ 12. да видѣши видѣть и не оузрѣтъ и слышѣци слышѣтъ
и не разоумѣжтъ²²⁾ еда когда²³⁾ швратѣтса: и ѿпоустѣтса имъ грѣси:

1) Тѣи в Мар., а Зогра. домѣтъ. 2) не можетъ стати. 3) Мар. прѣжде. 4) сѣомъ
часкомъ. 5) Зогра. власниа; Мар. власфиниѣ. 6) Зогра. власниисаѣтъ; Мар. власфинисаѣтъ.
7) Зогра. а нѣже аще власниисаѣтъ; Мар. а нѣже власфинисаѣтъ. 8) глашѣжи и Мар.
9) + и сестры твоѣ Мар. 10) било написано първомъ: теѣ. 11) и отвѣща имъ глѣ Мар.
12) нѣже се аще сътворить Мар. 13) съ Мар. 14) глѣше Мар. 15) сѣкати Мар. 16) и вѣста
егда Мар. 17) на камениѣмъ Мар. 18) не имѣ земля Мар. 19) глѣбины земѣныѣ Мар.
20) 10. стихъ пропуснѣтъ цѣлъ: егда же вѣста единъ вѣпросиша и нѣже сѣкашъ съ нимъ съ
огѣма на десѣте притѣчѣ. Мар. 21) Зогра. вѣсе выкажеть. 22) Мар. разоумѣжѣтъ. 23) Зогра. егда.

13. и глѣ имъ не вѣсте ли прича сна како вса прича разоумѣете:¹⁾
 14. сѣжи слово сѣте: 15. си же²⁾ сѣтъ также на пѣти: идеже сѣтеса
 слово и егда слышѣтъ³⁾ [агнѣ] придетъ сотона и ѿиметь слово сѣаное
 ѿ срѣцъ ихъ:⁴⁾ 16. и си такожде сѣтъ иже на каменнѣ⁵⁾ сѣемни.⁶⁾
 [иже] егда слышѣтъ слово и⁷⁾ съ радостиж приемижъ [е] 17. и не
 имѣтъ корене въ себѣ: ижъ врѣмени сѣтъ: (и) потомже бывши печѣли
 (и)ли гоненноу словесе ради агнѣ сѣблжнѣжтса: 18. а си сѣтъ сѣаная⁸⁾
 въ трънинъ слышѣщи слово 19. и печѣли вѣка сего (подавѣжтъ и
 слово) (л. 42¹⁾ и льсть вѣтѣства и ѡ прочинихъ похотѣи въхѡдѣшнѣ
 подавлѣжтъ [слово] и весь плода бываеть: 20. а си сѣтъ сѣана⁹⁾ на
 добрѣи земли: иже слышѣтъ слово и приемижъ е и плодѣтса на 'л' и
 'ѣ' и 'р': 21. И глѣше имъ | егда¹⁰⁾ приходѣтъ съ свѣтилники¹¹⁾ да
 подѣ съсѣдомъ¹²⁾ положени вѣдѣтъ¹³⁾ (и)ли подѣ шдромъ: не дали на
 свѣтлники възложѣти: 22. Нѣство ницо[же] тинно: еже не гавитса:
 ни бысть потаено: ижъ да придетъ въ явленне. 23. еже¹⁴⁾ имать оуши
 слышати да слышитъ. — 24. (Рѣ¹⁵⁾ Гъ своимъ ѡченикомъ¹⁶⁾ блюдетѣ са
 что слышите: внѣже мѣрѣ мѣритѣ, намѣритса вамъ и приложитса
 вамъ слышѣшимъ. 25. Иже бо [аще] имать (и) дастъ са емоу: а иже
 не имать: и еже [аще] имать ѿнѣто вѣдетъ¹⁷⁾ ѿ него. 26. [и] глѣше:
 тако есть црѣвне вѣне. тако [же] члѣкъ вѣмѣтаеть сѣма въ землѣ.
 27. и спитъ и востаеть ноцъ и денъ: и сѣма прозвѣаеть: и растеть
 (л. 41²⁾ тако же не вѣсть шнъ. 28. всевѣ¹⁷⁾ бо землѣ (и) плодитса:
 прѣжде трѣвѣ: (и) потомже класъ (и) потомже¹⁸⁾ пшеницѣ въ класѣ:
 29. (и) егда же съзрѣеть плодъ: то¹⁹⁾ послеть срѣпъ: тако²⁰⁾ настонтъ
 жатва. 30. и глѣше: Чемоу ѡподобимъ црѣво вѣне (и)ли коен причѣ:
 31. приложимъ е гороушинчѣ зрънѣ²¹⁾ юже егда вѣсѣано вѣдетъ:
 въземнѣ мене(ю) въсѣхъ есть сѣмень земныхъ. 32. [и] югда вѣсѣано
 вѣдетъ: възрастетъ и вѣдетъ воле(и) въсѣхъ зелени: и створитъ вѣтвени
 велиа:²²⁾ тако мощи подѣ сѣнижъ его птицамъ неснѣнимъ²³⁾ витати:
 33. И тацѣмъ²⁴⁾ причѣми мнозѣми²⁵⁾ глѣше имъ слово такоже мо-
 жѣшѣ²⁶⁾ слышати. 34. весь прича [же] не глѣше имъ: Иѣдинже ска-
 зоваше²⁷⁾ оученикомъ своимъ вѣсѣ: 35. И глѣ имъ въ тѣ денъ вѣроу

1) Зоґр. оумѣте. 2) Зоґр. сеже. 3) Зоґр. оуслышитъ. 4) къ срѣдцѣ ихъ. 5) Зоґр. на каменнѣхъ; Мар. на каменнѣхъ. 6) Мар. сѣемнѣ. 7) намѣсто и стон Зоґр. и Мар. агнѣ. 8) сѣаннѣ. 9) сѣаннѣ. 10) Мар. егда. 11) приходѣтъ свѣтилникѣ. 12) съсѣдомъ. 13) положитъ вѣдетъ. 14) иже. 15) намѣсто заграденото: и глѣше имъ. 16) отъиметъса. 17) Мар. ѡ себѣ. 18) Мар. + и. 19) намѣсто то Мар. стон агнѣ, Зоґр. — ницо. 20) Зоґр. пѣна иже. 21) Зоґр. приложимъ е къ гороушинчѣ зрънѣ; Мар. приложимъ е къ гороушинчѣ зрънѣ. 22) створитъ вѣтвени велиа. 23) неснѣнимъ. 24) и тацѣмъ. 25) Зоґр. многими. 26) можахъ. 27) сказаваше.

(же) бывшоу. Прѣидѣмъ (Ѡ сждѣ) на шнь полъ. 36. и Ѡпоушь¹⁾ народы²⁾ помшж и [так] же вѣ (во) къ ладни и ины же ладни вѣхж снимъ³⁾ 37. и высть боурѣ: тако (л. 43¹⁾ вѣтръ великъ и⁴⁾ вълны же вълнахж сѧ въ ладни⁵⁾ тако оуже погразижти хотѣхж⁶⁾ 38. и вѣ самъ на крьмѣ на вѣзглавници⁷⁾ спж и възвѣдишж и и глашж⁸⁾ емоу: оучителю: небрѣжеш ли⁹⁾ тако погыкаемъ. 39. И вѣставъ запрѣти вѣтроу и рѣ морю: мълчи. [и] оустани: и оулеже вѣтра: и высть тишина велика. 40. и рѣ имъ. что [так]о страшни есте: како не имате вѣтры. 41. и възвоашж сѧ страхомъ великомъ и глахж дроугъ къ дроугоу: кто сей естъ¹⁰⁾ тако [и] вѣтри и море послоушажть его. —

V.

1. (Еъ врѣмѧ шно)¹¹⁾ прѣидошж на шнь полъ морѣ въ странѧ гидариньскыж. 2. Излѣзъшоу¹²⁾ емоу искорабѣ: [авне] срѣте и Ѡ гробъ члѣкк дѣмъ нечистомъ.¹³⁾ 3. иже жилище въ гробѣхъ имѣше: [и] ни желѣзноиъ (во) ѡжемъ никтоже можѣше его дрѣжати свѣзавъ¹⁴⁾ 4. зане¹⁵⁾ многы крѧты (и) пжты (л. 43²⁾. [и] ѡзъты желѣзны свѣзаноу сжироу¹⁶⁾ прѣтрѣзахж сѧ ш немъ¹⁷⁾ ѡжѣ желѣзна и пжта сѣкроушагахж сѧ: и никтоже его не можѣше оумлчити. 5. и вѣнъ день и ноцъ въ гробѣхъ и въ горахъ вѣ: вѣпнижи тлѣкы сѧ каменнемъ. 6. оузрѣвже нѣа издадече: тече и поклонисѧ емоу 7. и възпи[вѣ] гласомъ великомъ глѧ¹⁸⁾ что (есть) мнѣ и тебѣ нѣе снѣ бѧ вышнѣго: заклннаж тѧ вѣмъ не млчи мене. 8. глѧ¹⁹⁾ емоу: изыди дше нечисты Ѡ члѣкк. 9. и выпрашааше и: како ти естъ имѧ: легешнъ мнѣ имѧ естъ: и мнози бо есмы²⁰⁾ 10. [и] млше и много да не послеть ихъ кромѣ страны. 11. вѣ же тоу стадо свино пасомо велне вгорѣ.²¹⁾ 12. и млшж и²²⁾ да вна вѣнидемъ. 13. и [авне] повелѣ имъ ись: и шедше дѣи нечистии (и) внидошж въ скинниѧ. и оустрѣми сѧ стадо по вѣргоу в море: вѣ же ихъ яко двѣ тысяци: [и] оутапѣхж²³⁾ въ мори. 14. и пасжцини (же)²⁴⁾ вѣжѣшж [и] къзрѣ (л. 44²⁾ стишж къ градѣ и на селѣхъ: и придошж видѣти что естъ вышнѣе.²⁵⁾ 15. и придошж къ нѣви [и] видѣшж вѣснвшаго сѧ²⁶⁾ сѣдѣща шблѣчена и смлсѣжца имѣвшаго легешнъ: и шбоашж сѧ 16. и повѣдашж имъ видѣвѣшнн²⁷⁾ како

1) Зогр. отпоуштыши. Мар. и —. 2) народъ. 3) Зогр. съ ними. 4) и высть боурѣ вѣтра на велик. 5) къ ладни. 6) погразижти хотѣши. 7) Зогр. на дохаторѣ. 8) Зогр. глѣж. 9) не редиши ли. 10) Зогр. кѣто оубо сѧ естъ: Мар. кѣто оубо естъ сѧ. 11) и. 12) Зогр. + же. 13) Мар. нечистомъ доухомъ. 14) не можааше его свѣзати. 15) Зогр. + емоу. 16) отъ него. 17) ж е прѣправено отъ о; види се. искалъ да пише оу. 18) глѧ. 19) Зогр. глѧши. 20) шко мнози есмы. 21) при горѣ. 22) + всен вѣсен глаше: послан ны въ скинниѧ —. 23) оутапаахж. 24) ± скинниѧ. 25) Зогр. вышнѣшаго. 26) сѣсноокавѣшааго сѧ. 27) видѣвѣшнн.

высть еѣсномоу и ш свиныхъ 17. и начашъ (и) мѣтити и штити ѿ
прѣдѣлѣ ихъ. 18. И въходѣишоу (же) юмоу въ ладницѣ молѣше [и]
еѣснвыса¹⁾ да би снимѣ былъ. 19. и сѣ же не дастъ емоу нъ глѣ
емоу иди вдомѣ твои къ твоимъ и възвѣсти имѣ елико ти гѣ створи
и помѣва тѣ. 20. и иде и начатъ проповѣдовати въ декаполини елико
створи емоу и сѣ. [и] вси дивлѣхъ сѣ. 21. И прѣшѣдѣ | шоу же и сѣи²⁾
въ корабли пакы на оны полѣ. (и) събра сѣ народѣ много ш немѣ.
и вѣ(ше) при мори. 22. [и сѣ] Приде (же) юдинѣ ѿ архисоунагога³⁾
именемѣ анрѣ. и видѣвъ ѿса⁴⁾ паде на ногѣ (л. 44²⁾ его 23. и мѣше
и много глѣ. [яко] дѣщи моя на кончинѣ лежить. да пришедѣ(и)
възложи⁵⁾ на нѣ рѣцѣ и сѣсна вѣдетъ. и шживе[тъ]. 24. и иде
сѣ нимѣ. {до зде паткѣ. зачало} И понемѣ идѣше народѣ много
и оугнѣтаахъ и. 25. и жена етера⁶⁾ сѣщи въ точение крови лѣтъ ѿ
26. и много постѣравшим ѿ многыхъ врачевѣ⁷⁾ иждивши все (имѣние)
свое и ннединоа полза шврѣтиши. нъ паче въ горѣ выпадиши⁸⁾ 27. слы-
шавши ш и сѣ. пришедиши (же) въ народѣ съзиди прикоснѣ сѣ ризѣ
его. 28. глѣше во. [ѣко] аще прикоснѣ сѣ понѣ и ризѣ его. сѣсна вѣ.
29. и [авие] сѣкиш источникѣ крови сѣ. и разоумѣ тѣломѣ яко исцѣлѣ⁹⁾
ѿ раны. 30. и сѣ же шцѣрѣ¹⁰⁾ въсѣвѣ силѣ изышедшѣ ѿ него и швра-
тивса и¹¹⁾ глѣше. кто прикоснѣ сѣ ризахъ моихъ. 31. [и] глахъ¹²⁾
емоу оученици его. видиши народѣ оугнѣтаахъ тѣ. 32. и шзираше
сѣ видѣти сѣтворихъ сѣ. 33. и жена [же] оубоавши сѣ и трепещици
и видѣши еже бысть еи. приде и припаде (л. 45¹⁾ кнемоу и рѣ юмоу
къ истинѣ. 34. и сѣ же рѣ еи. дѣщи вѣрѣ твоя сѣсетъ тѣ. 35. иди
смиромѣ. [и] вѣди здрава¹⁶⁾ ѿ раны твоя. {понедѣлникѣ. конецъ. паткѣ.
ѣти сѣ} 35. [и] сѣ же емоу глѣшоу¹⁷⁾ придошѣ ѿ архисоунагога глѣци.
[яко] дѣщи твоя оумрѣтѣ. | (по)что движеши оучителѣ. 36. и сѣ же¹⁸⁾
слышавъ слово глѣмоу. глѣ архисоунагогови. не вон сѣ тѣкмо вѣроуи.
37. и не шстави ити по сѣвѣ ннединогоже тѣ | кмо петра и якова
и шана¹⁹⁾ брата и яковлѣ. 38. и приде въ домѣ соунагоговѣ и видѣ
мѣкѣ и плачущихъ сѣ и кличущихъ²⁰⁾ много. 39. и въшѣдѣ(и) глѣ
имѣ. что мѣлвите и плачете сѣ. ѿ роковица нѣсть оумрѣла нъ спитѣ.
40. и рѣгатахъ сѣ емоу. шнже изгна всѣ (въ нѣ)²¹⁾ поатѣ шца (и)

1) еѣсновагы сѣ. 2) И прѣвѣшоуемоу 3) Зогр. Отъ архисоунагога—Іанрѣ; Мар. отъ архисоунагога—Нанрѣ. 4) и. 5) Зогр. възложити. 6) Зогр. и сѣ жена етера. Мар. и жена едина. 7) Мар. отъ многоъ сални. 8) пришедиши. 9) Зогр. ицѣлѣтѣ; Мар. цѣлѣтѣ. 10) и авие и сѣ оштюштѣ. 11) обрати сѣ къ народѣ. 12) Зогр. ризѣ моихъ. 13) глѣша. 14) видиши (Зогр. видѣ) народѣ оугнѣтаахъ тѣ и глѣши кѣто сѣ прикоснѣ мѣи. 15) Зогр. сѣи тѣ. 16) цѣла. 17) Зогр. ѿште глѣштѣ емоу; Мар. иште . . . 18) Мар. + авие. 19) Зогр. и оанна; Мар. и иона. 20) Мар. кричашѣ. 21) било шб-прѣди вѣмѣ, па истрито ѣ, а о прѣправено на ѣ.

Ўтроковица и матере¹⁾ (и) иже вѣшж²⁾ снимъ и видѣ идеже вѣ
 ѿроча лежж³⁾ 41. и емь за ржкж ѿроковицж и глѣ еи: талидакоумь
 еже естъ сказанное³⁾ (л. 45²⁾ двѣ тевѣ глж встанн⁴⁾ 42. и [авне]
 вѣста дѣница и хождаше вѣ во лѣтм.⁴⁾ бѣ. и оужасошж сѣ⁵⁾ оужасомь
 велиемъ: 48. и запрѣти имъ | (много) да никтоже не свѣсть сего
 и рѣ. дадите гисти еи.⁶⁾

VI.

1. И ишедъ⁷⁾ ѿтждоу⁸⁾ приде въ ѿчѣстие⁹⁾ свое и понемь идошж
 оученици его. 2. И бывши сжботѣ начатъ на сворници¹⁰⁾ оучити и мнози
 слышавшии дивлѣхж сѣ¹¹⁾ ѿкждоу сѣи естъ¹²⁾ [и] что прѣмждрость дана
 емоу, и силы таковы¹³⁾ ржкамъ его вывжтъ. 3. не се ли естъ тектонъ
 сѣи маринъ и братъ же яковоу и шенѣ и юдѣ и симоноу: не | и ли¹⁴⁾
 сестры его сжтъ оу насъ и съблажнѣхж сѣ ш немъ. 4. Глше же имъ
 ибъ нѣкъ прѣкъ вѣсчѣсти тѣкмо въ своемь ѿчѣстии и въ рождени
 и къ домѣ своемь. 5. и¹⁵⁾ не хотѣше¹⁶⁾ тоу ннединоу силъ створити
 тѣкмо на мало неджжники¹⁷⁾ възложи ржцѣ и исцѣли. 6. и дивн сѣ
 невѣрствию¹⁸⁾ ихъ и въхождаше градъ¹⁹⁾ оуча. 7. И призовавъ двана-
 десате²⁰⁾ и начатъ (л. 46¹⁾ слати ѣ два и два²¹⁾ и дагше имъ властъ |
 на дѣхъ нечистъихъ. 8. и запрѣти имъ да ничесоже възмжтъ на
 пжти²²⁾ тѣкмо жезель единъ: ни спиръ ни хлѣба ни при погѣ мѣди.
 9. нж обоувень въ сандалиж²³⁾ и не шблачити сѣ въ двѣ ризѣ.
 10. и глше имъ идеже²⁴⁾ колиждо вѣнидете въ домъ тоу прѣкывайте
 дондеже изыдете ѿтждоу. 11. и елико аще не приемжтъ васъ ни по-
 слоушавжтъ [васъ] исхѣдѣце ѿ тждоу: (и) штрасите²⁵⁾ прахъ иже естъ
 подногами вашими въ сѣкѣтелство имъ: аминь глж вамъ ѿради²⁶⁾
 кждетъ содомѣномь и гоморѣномь²⁷⁾ въ день сждъ | нын неже(ли) градоу
 томоу. 12. [и] Ишедъшен проповѣдаж да покалтсѣ. 18. и вѣсы многы
 изгонѣхж и мазаж²⁸⁾ шлѣемь многы неджжныѣ [и] исцѣлѣвагж: {срѣ.
 къ: наоучѣкновение главы ивана крѣстителѣ на литоургии ѿ рѣ. глѣ. нз.
 за.} 14. (Къ врѣ | шно слыша)²⁹⁾ црѣ иродъ слоухъ и сѣ въ. ³⁰⁾ гвѣк во³¹⁾

¹⁾ Зогр. поятъ оца отроковици и мрѣ Мар. поятъ оца отроковица и матира. ²⁾ Зогр. и Мар. павъ вѣшж. ³⁾ Зогр. сказанное. ⁴⁾ лѣтма. ⁵⁾ оужаснша сѣ. ⁶⁾ Зогр. дадите имъ гисти; Мар. дати имъ гисти. ⁷⁾ Мар. изиде. ⁸⁾ Зогр. отъ тждѣ. ⁹⁾ Зогр. обѣство. ¹⁰⁾ свнцъ-мнщи. ¹¹⁾ Зогр. + о оученици его глжци; Мар. само: глжци. ¹²⁾ отъ кждѣ (Мар. кждоу) сѣ естъ сѣмоу. ¹³⁾ Зогр. такы. ¹⁴⁾ тѣй сжщо Зогр. и Мар. ¹⁵⁾ Мар. нѣма и. ¹⁶⁾ можааше. ¹⁷⁾ неджжники. ¹⁸⁾ Зогр. и дивн сѣ за невѣрствѣи ихъ; Мар. и дивн сѣ за невѣрствѣи ихъ. ¹⁹⁾ градъца. ²⁰⁾ оба на десати. ²¹⁾ дѣва и дѣва. ²²⁾ не възимажтъ на пжти. ²³⁾ обоувени къ сандалиж; Мар. обоувени къ. ²⁴⁾ Зогр. идеже. ²⁵⁾ отътрасте. ²⁶⁾ отърадике. ²⁷⁾ содомомъ и гоморѣномъ. ²⁸⁾ прилица и на ж. ²⁹⁾ памѣсто заграденото: Зогр. и оуслыша; Мар. и оуслышавъ. ³⁰⁾ Зогр. и Мар. иста. ³¹⁾ Мар. нѣма бо.

высть има его. [и] глше тако иванъ (л. 46²) крѣтителъ¹) въста ѿ
 мрътвѣныхъ. и сего ради силы дѣжтса ѡ немъ. 15. ини же глѣхъ [такъ]
 илиа естъ дроузини же²) глѣхъ: тако [единъ отъ] пророкъ (есть). 16. слы-
 шавже иродъ(и)рече: [ѣко] егоже азъ оусѣкнѣхъ [иоана] то естъ³) въста⁴)
 ѿ м | рѣтвѣныхъ. 17. Тогда иродъ⁵) посла ѡти⁶) ивана и свѣза и въ
 темници иродиады ради жены брата своего филипа, тако ѡ жени сѣ еѣ
 18. Глше ко иванъ иродови: не достонть тебѣ имѣти жены брата
 своего филипа. 19. иродиа же гнѣваше сѣ на нѣ и хотѣше [и] оубити.
 и не можѣше. 20. бояша се ивана иродъ.⁷) вѣды⁸) мѣжа праведна
 и стѣ и хранѣше и и послушавъ его творѣше. и въ сласть его по-
 слушаше.⁹) 21. и приключышоу сѣ дѣоу потрѣбноу: егда иродъ творѣше
 роствоу своему вечеръ княземъ своимъ и тысящникомъ и ста-
 рѣшинамъ галилеискымъ. 22. и въшедши дѣцери сѣ иродиады и
 пласавши и ѡгождѣши иродови и възлежѣшоу имъ¹⁰) и рѣ црѣ дѣвци
 проси оу мене¹¹) емѣже аще хоцеши дамъ ти. 23. и клѣтса еи глѣ¹²)
 егоже аще просиши дамти (л. 47¹) (и) до полоу црѣства моего. 24. она
 же шедши¹³) и рѣ къ матери своей чесо просѣ. она же рѣ главы ивана
 крестителѣ. 25. и възшедши [авне] съ тѣщаниемъ къ црѣю просѣши.¹⁴)
 хоцѣ да ми даси¹⁵) оусѣченъ¹⁶) на блюдѣ главѣ ивана крестителѣ.
 26. и прискрѣвъ нѣ¹⁷) высть царь клѣтвы ради¹⁸) и възлежѣщихъ
 снимъ и не възхотѣ ѡрици сѣ еи. 27. и [авне] пославъ црѣю война и
 повелѣ принести главы его. 28. онаже шедъ и оусѣкнѣ и въ темници
 и принесе главѣ его на мисѣ.¹⁹) и дастъ дѣвци и дѣвца [дасть ѣхъ]
 матери своей. 29. и слышавше оученици его: придошѣ и взяша троуникъ
 его и положишѣ и въ гробѣ. 30. И събрашѣ сѣ ѡбли къ исоу и
 възвѣстишѣ емѣ всѣ²⁰) елико створи. сѣ²¹) и елико наоучишѣ {коиць.
 оусѣкновениоу}. 31. И рѣ имъ прѣидѣте вы сами въ поусто²²) мѣсто
 едини и починте мало: вѣхъ во приходѣши и ходѣши [мънози] и не
 вѣ имъ коли [понѣ] исти. 32. И идошѣ въ поусто мѣсто кораблемъ
 едини. 33. и видѣшѣ ѡ идѣши и познашѣ ѣхъ мнози [и] пѣши ѿ
 възвѣхъ градъ притекошѣ²³) тамо и варишѣ ѡ (л. 47²) 34. И шедъ
 ись (и) видѣ много народъ и мнли емоу бышѣ: зане вѣхъ тако (и)

1) крѣтан. 2) Зо гр. ини же глаголахъ. М ар. лепсувать тѣя думи. 3) сѣ естъ. 4) тѣ
 въста. 5) тѣ ко иродъ. 6) пославъ ѡти. 7) Иродъ ко соши сѣ иоана. 8) Мар. + и. 9) Зо гр.
 слоушаше. 10) възлежѣшимъ съ нимъ. 11) проси оу ми нѣма въ Зо гр. 12) намѣсто глѣ
 Зо гр. и Мар. стои ѣко. 13) ишьдѣши. 14) проси глѣши. 15) Мар. да даси ми. 16) Мар.
 намѣсто оусѣченъ стои: отъ него 17) Зо гр. прискрѣвъ нѣ; Мар. прискрѣвъ нѣ. 18) за клѣтвѣ.
 19) Зо гр. на блюдѣ. 20) всѣ лепсува въ Зо гр. 21) елико сътвориша. 22) поусто нѣма въ Зо гр.
 23) Зо гр. тѣша.

овца не имѣша пастырѣ.¹⁾ и начать оучити а много. 35. И такоже чѣсоу много минжешоу²⁾ пристѣпаше³⁾ кнемоу оученици его глѣшж емоу: тако пѣсто есть мѣсто [и] оуже година минж 36. ѿпоустити а да шедше въ шкрѣстныхъ селѣхъ и въ весь⁴⁾ и коупоуть севѣ хлѣвы. не имать во чесо пастити. 37. шже отвѣщавъ (и) рѣ [имъ] дадите имъ въ пастити глѣшж емоу да шедше коупимъ двама стома пѣнзы [хлѣвы] и дамъ имъ пастити (хлѣвы). 38. Шже гла имъ: колико имате хлѣвы: идѣте и видите и оувѣдѣше(же) глѣшж .ѣ. хлѣвы и .ѣ. рыбеѣ. 39. и повелѣ посадити имъ вса на спждын на спжды⁵⁾ на трѣвѣ зеленѣ. 40. и възлегохъ на лѣхы на лѣхы по .р. и по .н. 41. и приемъ .ѣ. хлѣвы и .ѣ. рыбеѣ и възрѣвѣ на неко кѣгослови и прѣломъ⁶⁾ хлѣвы и даише оученикомъ своимъ да полагажъ прѣдъ ними: и вебѣ рыбеѣ раздѣли всѣмъ. 42. [и] идешж вси и насытишж са. 43. и възашж оукроухъ: вѣ. кошъ (л. 48¹⁾ исплѣнь и ш рыбеж.⁷⁾ 44. (идъшжж. и) идъшнхже вѣше яко⁸⁾ .ѣ. тысящъ мѣжи. 45. (Еъ вѣрма шно)⁹⁾ авне оувѣди (иѣъ) оченикы свои кнвити к корабъ и варити на шнъ полоу¹⁰⁾ къ китѣсандѣ: дондеже самъ ѿпоустити народы. 46. И ѿрекса имъ (и) иде къ горж помлѣити са.¹¹⁾ 47. И вѣроу (же) бывшоу вѣ¹²⁾ корабъ посрѣ морѣ. а съи единъ на земли. 48. и видѣвъ а страждѣща въ гревени. (и) вѣ во противень вѣтръ имъ и при четврѣтѣи стражи ношѣнѣи приде къ нимъ по морю ходж: и хотѣше¹³⁾ минжти а. 49. шни же видѣше [и] по морю ходжѣща: минжш¹⁴⁾ призракъ есть¹⁵⁾ и възвашж. 50. вси [во] видѣше възмѣтишж са: шже ѿвѣща къ нимъ¹⁶⁾ ирѣ: [имъ] дрѣзанте не конте са азъ есъмъ. 51. И вѣниде къ нимъ въ корабъ и оулеже вѣтръ | [и] гѣло(же) излиха¹⁷⁾ дивлѣхъ са и оужасахъ са. 52. не разоумѣшж во ш хлѣвѣхъ: нж вѣ(ше) срѣце ихъ шкаменено. 53. и прѣахавше (и) придошж на земъ генисаретскж (л. 48²⁾) и присташж. 54. (Еъ вѣрма шно) изшедше же имъ искоравѣ и познашж: иса.¹⁸⁾ 55. и протекше всж странж [тж] и начашж приносити на шдрѣхъ волжцима. идеже слышахъ и: яко тоу есть. 56. (и)якоже колиждо [въ]хождагаше въ весь (и)ли въ градъ (и)ли села.¹⁹⁾ на распжтинхъ полагагахъ недѣжныма и млѣхъ и да понѣи вѣскрилини ризь²⁰⁾ его прикоснжтса. [и] юанко аще прикасахъ са емоу²¹⁾ спсѣни быкагахъ.

1) Зогр. пастоухъ. 2) Зогр. и минжешоу часоу; Мар. И оуже часоу мѣногоу минжешоу. 3) пристѣпаше. 4) весь. 5) Зогр. И повелѣ имъ посадити а вса на споды на споды; Мар. И повелѣ имъ посадити вса народы . . . на споды. 6) Прѣломъ. 7) отъ рыбоу. 8) идъшнхже вѣ хлѣвы. 9) и. 10) на ономъ полоу. 11) помолитъ са. 12) Зогр. + во. 13) хотѣ а минжти. 14) не пыреша. 15) етъи. 16) оуж же авне гла съ ними. 17) Мар. + къ сѣк. 18) авне познаша и. 19) въ весь ли въ градъ ли въ села. 20) ризы. 21) ема.

VII.

1. И събрашъ сѧ къ немуу фарисей [и] ютери Ѡ книжники пришедше Ѡ ерѣлима. 2. и видѣвше же оученикы его¹⁾ нечистама рѣкама рекше²⁾ неоумвенанама іаджце хлѣва зазрѣхъ.³⁾ 3. фарисей ко и вси юден. аще не оумыють рѣкы⁴⁾ тьржце (то) не іаджть дръжжце прѣданне стареця. 4. и ш⁵⁾ кжпели аще не покжплатса (то) не іаджть и ина многа сжть іаже прѣашъ дръжати крыщенна стѣкленицама и чвономъ⁶⁾ и котломъ и шдромъ: (Край на Бѣлградската часть).

(Соф. часть) сжща глава, ст. 21—37.

(л. 5^а) ага исходжть: 21. прѣлюбодѣаниа⁷⁾ оуниства 22. татвы и шенды. лжкавъство лъсть стоудодѣаниа шко лжкаво хоула⁸⁾ грѣдыни безоумие 23. вѣсѣ [си] злата изъ іатрѣ⁹⁾ исходжть и скрънжть члѣва.¹⁰⁾ 24. И шть тждоу вставъ иде въ прѣдѣлы тоурскы и сидонскы и вшедь въ домъ хотѣаше да ви (ни)кто нѣ оучоуль. и не може оутити сѧ 25. слышавши [во] жена ш немъ ежже дъщи имѣше дхъ нечистъ (и) пришедъши припаде къ ногама его. 26. жена же вѣ поганѣихъ¹¹⁾ соурофоуны кисаныни родомъ. И молѣше да ижденеть вѣсь изъ дъщере ея. 27. Иѣ же рѣ нѣи встани да прывѣ насытжтса члѣда нѣбо добро штати члѣдомъ хлѣвъ и псомъ поவர்ши. 28. шнаже швѣщавъши рѣ нѣмоу еи ѣи нѣбо пси подъ трапезож іаджть Ѡ кроупиць дѣтскыихъ. 29. рѣ еи за слово се иди изыде вѣсь изъ дъщере твоа. 30. и шедъши домъ¹²⁾ шврѣте шроковицж лжжщж на шдрѣ и вѣсь изышедъ[шъ] 31. И пакы ишедъ шть прѣдѣ[лъ] тирскыихъ и сидонскы и прнде на море галилеи (л. 5^б) ско междж прѣдѣлы и десати градъи.¹³⁾ 32. [и] приведошж кнемоу глоуха (и) гжгнива и млѣхъ (сѧ кнемоу)¹⁴⁾ да възложить нанъ ржкж. 33. и поімъ (иѣ) единого из народа и вложи прѣсть свои въ уши его и плѣнжеть и коснж и въ языкъ. 34. И възрѣ[въ] на небо и въздхнжвъ [и] гла емоу вѣдата¹⁵⁾ еже нѣсть развързи сѧ. 35. и [авне] развързоста сѧ слоуха его и раздрѣши сѧ языкъ емъ.¹⁶⁾ 36. [и] глаше чисто. и запрѣти имъ да никомоу же не повѣджть. Иѣлико имъ [тъ] запрѣщаше¹⁷⁾ шни паче излиха проповѣдахъ. 37. И прѣизлиха дивлѣахъ сѧ глжце добрѣ вѣсе творитъ и глоухыла творитъ слышати и нѣмыла глати.

¹⁾ Зогр. И видѣша ютери отъ оученикъ его; Мар. И видѣхъ шединъ отъ оученикъ его. ²⁾ сирѣчь. ³⁾ Зогр. и Мар. пакъ тѣй: зазрѣхъ. ⁴⁾ оумыкжють рѣкоу. ⁵⁾ отъ. ⁶⁾ члѣномъ. ⁷⁾ + любодѣаниа ⁸⁾ Мар. влѣфимни. ⁹⁾ Зогр. изъ ютрини. ¹⁰⁾ Зогр. + нже имать оуши слышати да слышнтъ. ¹¹⁾ поганъни. ¹²⁾ домови. ¹³⁾ декапольскы. ¹⁴⁾ и. ¹⁵⁾ ефѣата. ¹⁶⁾ раздрѣши сѧ жза языка его. ¹⁷⁾ Мар. запрѣдааше.

VIII.

1. **Е**тъ тыѡ¹⁾ дни [пакты] многоу народоу сѣшѡ и не имѣемъ чесо мѣсти призвавъ²⁾ оученикы свои и глѡ имъ. 2. милъ ми естъ нѣродоу нѣко оуже три дни присѣдѣть мнѣ и не имѣть чесо мѣсти. 3. И аще ѡпоустѣ ѡ не идѣшѡ въ домъ (еда како) вславѣжтъ на пѣти дроузи бо ихъ издалечѣ сѣтъ³⁾ пришли. 4. И ѡвѣщашѡ емоу оученици (л. 6^а) его. ѡ кждоу силъ можетъ [къто]⁴⁾ насытити хлѣбъ на поустыни. 5. и⁵⁾ колнко имате хлѣбъ. 6. они же рекошѡ .ѡ. и повелѣ народоу възлеци на земли. и приемъ .ѡ. [тѣ] хлѣбъ хвалѣ въздастъ⁶⁾ прѣломи и дастъ⁷⁾ оученикомъ своимъ да прѣдлагажтъ. и положишѡ прѣдъ народомъ. 7. имѣхѡ рѣбницъ мало. и тѣмъ благослови въ рѣ прѣдложите и тѣмъ. 8. подошѡ [же] и насытишѡ сѡ и възашѡ извѣткы оукроухъ .ѡ. кошницъ. 9. еѣ же идѣшихъ [такъ] .д. тыѡцаѡ. 10. и ѡпоустѣ ѡ. И [авне] влаѣзь въ корабъ съ оученикы своими. приде въ страны даманоутанскы.⁸⁾ 11. (Еѣ времѡ оно придошѡ)⁹⁾ фарисей (къ иѣоу) и начашѡ ставати сѡ с нимъ ирѣше ѡ него знаменна с нѣесе искоушашѡ [и]. 12. И въздѣхнѣвъ дхомъ своимъ и глѡ (иѣс): что родоу знаменна ищеть. аминъ глѣ вамъ аще дастъ сѡ родоу семоу знаменне. 13. и ставѡ ѡ и влаѣзе (л. 6^б) въ корабъ иде на онъ полъ. 14. И възѡшѡ възати хлѣбы [и] развѣ единого хлѣба (и) нѣ мѣхѡ съ собою въ корабъ. 15. Иѣ же прѣщаше имъ глѣ: видите. влюдѣте сѡ ѡ кваса фарисейска и ѡ кваса иродова. 16. Они же помышлѣжше¹⁰⁾ дроугъ къ дроугоу глѣше: тако хлѣбъ не имамъ. 17. (разоумѣвъ Иѣс глѡ имъ.¹¹⁾ что помышлѣете тако хлѣбъ не имате. и аще ли не разоумѣваете¹²⁾ или въ каменено имате срѣце ваше. 18. очѣ имѣщенѣ не вѣте и оуши имѣщенѣ не слышите. 19. не помните ли егда .ѡ. хлѣбъ прѣломихъ и пѣтъ тыѡцаѡ. и колнко кошницъ¹³⁾ оукроухъ приасте.¹⁴⁾ глѡшѡ емоу .ѡ. 20. и егда .ѡ. чѣтыремъ тыѡцаемъ колнко кошницъ оукроухъ възасте.¹⁵⁾ они же рѣшѡ .ѡ. 21. И глѡ имъ: не ѡ ли разоумѣваете.¹⁶⁾ {по нѣ. кѣц. въ тѣр. гѣ. нѣ влоуцѣ ѡ Марка. глѡ .пѣ}. 22. (Еѣ времѡ оно) приде Иѣс въ витѣсидиж¹⁷⁾ и млѣхѡ и да и коснетъ. 23. И емъ за рѣжѡ слѣпаго и извѣ вѣнь. изъвесъ и плюнѡ на очѣ его и възложи рѣцѣ

¹⁾ ты. ²⁾ Зоґр. призвавъ иѣс оуч. св. Мар. призва. оуч. св. иѣс. ³⁾ ѡ прѣправено отъ н. ⁴⁾ Зоґр. можетъ къто сѣмъ —. Мар. сѣмъ можетъ къто. ⁵⁾ Липсува: въпроси ѡ. ⁶⁾ въздастъ. ⁷⁾ и даши. ⁸⁾ Зоґр. даьманоуфанскы. Мар. даьманоутанскы. ⁹⁾ изидѣ. ¹⁰⁾ и помышлѣжѡ. ¹¹⁾ Липсува въ Зоґр. ¹²⁾ Зоґр. не оубо ли чѣте ни разоумѣте. Мар. не ѡ ли ч. н. раз. ири. ¹³⁾ кошъ. ¹⁴⁾ Зоґр. възасте. ¹⁵⁾ и егда седмъ (седмѣнѡ Зоґр.) къ чѣтыри тыѡцаѡ колнко кошницъ. испѣвниѣ оукроухъ възасте. ¹⁶⁾ Зоґр. не оубо ли разоумѣте. Мар. како не разоумѣте. ¹⁷⁾ и придошѡ къ нѣмоу слѣпа -- пропуснато.

нанъ и въпрашагаше [и] аще что видитъ. 24. И въ (л. 7^а) зрѣвъ глѣше зра¹⁾ члѣвъ ꙗко и дрѣво виждѣ ходѣща. 25. (И) потомже пакъ възлож | рѣцѣ на шчиоу его и створи и прозрѣти. и²⁾ оузрѣ всѣ свѣтло. 26. И посла и въ домъ его глѣ ни въ весь види. ни повѣждѣ ником³⁾. 27. (Еъ время шно) изыде [же] исъ и оученици его въ всѣ кесарѣхъ филиповѣхъ. и на пѣти въпрашаше оученикы свои глѣ имъ кого ма глѣтъ члѣвци быти шни же ѿвѣщашъ. 28. Ови ивана крестителѣ ини же илижъ а дреузи единого ѿ прѣркы. 29. [и тѣ] гла имъ (исъ) выже кого ма глѣте быти. ѿвѣща[въ же] петръ (и) гла емоу: ты еси хъ. 30. И запрѣти имъ да никомъ же не глѣтъ [тѣ] ш немъ. 31. И начатъ оучити ма ꙗко подобаетъ сѣоу члѣвскоу много пострадати искоушеноу быти ѿ старецъ и архiereи [и] книжникъ. и оубиеноу быти и третии день встѣ⁴⁾. 32. И не овиноуж сѣ слово глѣше. И приемъ [и] петръ и начатъ прѣтити емоу. 33. шже обраць сѣ [и възрѣвъ] на оученикы (л. 7^б) свои запрѣти петрови глѣ: иди за множъ согоно [ꙗко] не мыслиши (бо) ꙗже сѣтъ бжид нж⁵⁾ члѣвчскаѣ. 34. И призавѣ народы съ оученикы своими рече к нимъ⁶⁾ иже хоцетъ по мнѣ ити да ѿвержетсѣ себе и възметъ крестъ свои и гредетъ по мнѣ. 35. иже бо аще хоцетъ дшжъ свои сѣсти погоубитъ ж. а еже погоубитъ дшжъ свои мене ради и еулиѣ том спсетсѣ. 36. каѣ [бо] полза есть⁷⁾ чѣкоу аще прѣвращетъ весь миръ и штъщититъ дшжъ свои. 37. или что [бо] дастъ члѣвъ измѣнжъ на дши свои. 38. Иже бо аще⁸⁾ постыдитсѣ мене и моухъ словесъ въ родѣ семъ прѣлюбодѣистѣмъ и грѣшнѣмъ снъ члѣвчскы постыдитсѣ его егда придетъ въ славу шца своего съ англы стѣими.

IX.

1. И глѣше имъ: аминъ глѣ вамъ⁹⁾ сѣтъ етери ѿ zde стожцихъ иже не имжтъ въкоусити смроти дондеже видѣтъ цѣтвие бжие (и) пришедшеѣ въ силѣ. 2. И по шестѣмъ дни¹⁰⁾ поятъ исъ петра и ꙗкова ивана и възведе ма на горъ вѣсокъ едины и прѣврази сѣ прѣдними. 3. и вышжъ ризы (л. 8^а) его (въ)льстѣщѣ сѣ вѣлы зѣло ꙗкы и снѣгъ оцѣхъ же не можетъ гнафен на земли тако оубѣлити. 4. ꙗви сѣ имъ илиѣ съ монсеомъ и вѣста глѣща съ немъ. 5. И глѣ¹¹⁾ петръ [глѣ] исви равъви добро есть¹²⁾ намъ zde быти створимъ три скини. ¹³⁾ тѣбѣ

¹⁾ Зоґр. виждѣ. ²⁾ + и оутвори сѣ. ³⁾ никому же въ всѣхъ. ⁴⁾ въскрѣснѣти. ⁵⁾ Зоґр. нжъ иже. Мар. нжъ иже сѣтъ. ⁶⁾ имъ. ⁷⁾ Зоґр. каѣ бо есть полза. Мар. каѣ бо полза есть. ⁸⁾ Зоґр. вѣма аще. ⁹⁾ Мар. + шко. ¹⁰⁾ по шести днѣ. ¹¹⁾ отъвѣщашъ. ¹²⁾ Зоґр. лшсва есть. ¹³⁾ Зоґр. крогы.

(же) бывшоу. Прѣидѣмъ (ѿ сѣдѣ) на шнь полъ. 36. и ѿпоушъ¹⁾ народы.²⁾ поашъ и [такъ] же вѣ (во) въ ладни и ны же ладна вѣхъ снимъ.³⁾ 37. и высть воурѣ. тако (л. 43¹⁾ вѣтръ великъ и⁴⁾ волны же вливахъ сѣ въ ладна⁵⁾ тако оуже погразнѣти хотѣхъ.⁶⁾ 38. и вѣ самъ на крѣмѣ на възглавници⁷⁾ спъ и възвѣдишъ и и глѣшъ⁸⁾ емоу. оучителю. неврѣжеша ли.⁹⁾ тако погыбаемъ. 39. И въставъ запрѣти вѣтроу и ѿ морю. мълчи. [и] оустани и оулеже вѣтръ. и высть тишина велика. 40. и ѿ имъ. что [такъ] страшиши есте како не имате вѣтры. 41. и възвоашъ сѣ страхомъ великомъ и глѣхъ дроугъ къ дроугоу. кто сѣи есть.¹⁰⁾ тако [и] вѣтри и море послоушашъ его. —

V.

1. (Етъ врѣмѣ шно)¹¹⁾ прѣидошъ на шнь полъ морѣ въ странѣ гидариньскѣхъ. 2. Излѣзъшоу¹²⁾ емоу искоравѣ. [абне] срѣте и ѿ гробъ члѣвкъ дѣмъ нечистомъ.¹³⁾ 3. иже жилище въ гробѣхъ имѣше [и] ни желѣзномъ (во) ѡжемъ никтоже можѣше его дрѣжати свѣзавъ.¹⁴⁾ 4. зане¹⁵⁾ многы краты (и) пѣты (л. 43²⁾. [и] ѡзъ желѣзны свѣзаноу сѣшоу.¹⁶⁾ прѣтрѣзахъ сѣ ѡ немъ¹⁷⁾ ѡжѣ желѣзна и пѣта съкроушахъ сѣ. и никтоже его не можѣше оумлжити. 5. и вънѣ день и ноцъ въ гробѣхъ и въ горахъ вѣ. въпиши тлѣкы сѣ каменемъ. 6. оузрѣвже иса издамече. тече и поклонисѣ емоу. 7. и възъпи[въ] гласомъ великомъ глѣ.¹⁸⁾ что (есть) мнѣ и тебѣ исе снѣ вѣ вышнѣго. заклинаѣ тѣ вѣмъ не мѣчи мене. 8. глѣ¹⁹⁾ емоу. изыди дше нечисты ѿ члѣвка. 9. и выпрашаше и. како ти есть има. легешнъ мнѣ има есть. и мнози бо есмы.²⁰⁾ 10. [и] мѣше и много да не посаетъ ихъ крѣмѣ страны. 11. вѣ же тоу стадо свино пасомо велие вгорѣ.²¹⁾ 12. и мѣшъ и²²⁾ да вна вѣнидемъ. 13. и [абне] повелѣ имъ исе. и шедше дсе нечистии (и) внидошъ въ свинна. и оустрѣми сѣ стадо по вѣргоу в море. вѣ же ихъ тако двѣ тысящи. [и] оутапѣхъ²³⁾ въ мори. 14. и пасѣнии (же)²⁴⁾ вѣжѣшъ [и] възвѣ (л. 44²⁾ стишъ въ градѣ и на селѣхъ. и придошъ видѣти что есть бывшю.²⁵⁾ 15. и придошъ къ исеви. [и] видѣшъ вѣсвишаго сѣ²⁶⁾ сѣдѣща свѣчѣна и смысѣща имѣвшаго легешнъ. и воашъ сѣ. 16. и повѣдашъ имъ видѣвшини²⁷⁾ како

1) Зогра. отъпоушъши. Мар. и —. 2) народъ. 3) Зогра. съ ними. 4) и высть воурѣ вѣтрѣна вѣнѣ. 5) въ ладни. 6) погразнѣти хотѣше. 7) Зогра. на дохѣторѣ. 8) Зогра. глѣхъ. 9) не редиши ли. 10) Зогра. кѣто оубо сѣ есть; Мар. кѣто оубо есть сѣ. 11) и. 12) Зогра. + же. 13) Мар. нечистомъ доухомъ. 14) не можаши его свѣзати. 15) Зогра. + емоу. 16) отъ него 17) ж е прѣправено отъ о; види се, искалъ да пише оу. 18) глѣ. 19) Зогра. глѣше. 20) шко мѣнози есма. 21) при горѣ. 22) + вѣси вѣси глаше; посланъ въ свинна —. 23) оутапахъ. 24) ÷ свинна. 25) Зогра. вѣвшѣшаго. 26) вѣсвишаго сѣ. 27) видѣвшини.

изыти¹⁾ тѣмъ мѣстоу и постома. 30. И ѿтѣдоу ишедше идѣхъ
скрозѣ галилеа и не хотѣаше да кто оувѣсть. 31. оучѣше бо оученикѣ
своа и глѣше имъ іако снъ члвчскыи прѣданъ вждеть вѣщѣ
члвчскѣ²⁾ и оувиненъ вывѣтъ [въ] трѣттии день въскрѣснеть. 32. Они же
неразоумѣіахъ гла (того) и воіахъса въпросити и. — 33. (Етъ времѣа шно)
приде (исъ и оученици его) въ Капернаоумъ въ домъ сын³⁾ и въпра-
(л. 9⁴⁾) шаше ѡ что на пѣти помышлѣете въ себѣ. 34. Шни же малчѣхъ.
Дроугъ къ дроугоу [во] стазашъ са на пѣти кто есть болин.
35. и сѣдъ и призва⁴⁾ шва на десѣте и гла имъ аще кто хоцеть старѣи
въти да вждеть въ сѣмъ⁵⁾ мени и всѣмъ⁶⁾ слоуга. 36. И приемъ
штроча и постави є посрѣдѣ ихъ и швѣемъ є рѣ имъ. 37. Иже аще
едино таковыихъ штрочѣта приемлетъ въ има мое мене приемлетъ
и иже аще приемлетъ мене не мене приемлетъ нж послѣшаго ма.
38. Отвѣща ємоу иванъ гла оучителю видѣхомъ етера [о] имене твоимъ
изгонѣща вѣсѣа. иже не ходитъ по насъ [и] възвранихомъ ємоу іако
не послѣдова намъ. 39. исъ же рече имъ не враните ємоу никтоже бо
естъ иже сътворитъ силъ ѡ моемъ имени и възможетъ въскрѣ зло-
словити ма. 40. Иже иѣ на вы по васъ есть. 41. Иже бо аще напоит
вѣи чѣшъ воды въ има іако хъви⁷⁾ есте аминъ глѣ вамъ не погоувитъ
мъзды своа. — 42. (Рече гъ) иже аще съвлазнитъ⁸⁾ и единого ѿ
малыи (л. 10⁹⁾) хъ сихъ вѣроуѣжциихъ въ ма доврѣ ємоу есть паче
аще шбложитъ каменъ жръновны коло выа⁹⁾ его и въбръгитъ [и] въ
море. 43. И аще съвлазнѣетъ тѣ рѣка твоа штѣсѣци (sic) жъ доврѣ (во)
ти есть маломощнѣ животоу внити. нежели швѣ рѣцѣ имѣше ити въ
гешнѣ въ шгънѣ негасѣци. 44. идеже чръвни хъ не оумираетъ и
шгънѣ не оугасетъ. 45. и аще нога твоа съвлазнѣетъ тѣ ѿсѣци жъ
доврѣ бо ти есть хромоу внити въ животоу нежели двѣ нозѣ имѣшоу
внити въ гешнѣ въ шгънѣ негасѣци. 46. идеже чръвъ ихъ не оуми-
раетъ и шгънѣ не оугасетъ. 47. [и] аще шко твоє съвлазнѣетъ тѣ
истькни є лоуче⁹⁾ бо ти есть единѣмъ шкомъ внити въ црѣсткне вѣне
неже швѣ шчи имѣшоу (и въврѣженъ вѣити¹⁰⁾ въ гешнѣ шгънѣжъ.
48. Идеже чръви ихъ не оумираетъ и шгънѣ не оугасетъ. 49. всѣкъ бо
шгнемъ¹¹⁾ шсждитса и всѣкаа жрътва солиж шсолитса. 50. Добро
естъ солъ нж аще солъ не вждеть слана чинъ шсолите. имѣите солъ
въ себѣ и миръ имѣите междѣ собож.

¹⁾ Зо гр. не имать ничимъ же изити. ²⁾ + и оувинитъ и. ³⁾ сына. ⁴⁾ глаш. ⁵⁾ въсѣхъ.
⁶⁾ Зо гр. въсѣхъ. ⁷⁾ Зо гр. крѣстѣни. ⁸⁾ о вни. ⁹⁾ доврѣ. ¹⁰⁾ ити ¹¹⁾ Зо гр. + покетъ са и
въсѣка жрътва солиж шсолитъ са. Мар. огнемъ шсолитъ са и въсѣка —.

X.

1. (л. 10^о) И ѿ тѣдоу вѣставъ штиде¹⁾ въ прѣдѣлѣхъ юденскѣхъ по шномоу полоу иорданѣ. Придошъ пакѣи народи кнемоу тако имѣ овѣчѣи [пакѣи] оучѣше ѿ. — 2. (Еъ врѣмѣ шно) пристѣпнишъ фариисей и вѣпрашаѣхъ и аще достонѣтѣ мѣжоу женѣхъ поущати. (се же глахъ) искѣшаще и. 3. шнже ѿвѣща²⁾ (и) рѣ имѣ: что вамъ заповѣда монси. 4. шни же рѣшъ: повелѣ монси книгѣхъ распоустныѣхъ написати и поустити. 5. и ѿвѣща[вѣ] и сѣ и рѣ имѣ: по жесто-срѣднѣхъ вашемоу написа вамъ заповѣдъ снѣхъ. 6. а ѿ начала създаниоу створи[л]а естъ вѣ мѣжа и женѣхъ. 7. сегѣ ради вставитѣ члѣвкъ шца своего и матерѣ и прилѣпитсѣ женѣхъ своей и вѣдетѣ шва въ пакѣтѣ единѣхъ. 8. тѣмже [оубо] нѣста два нѣ одина пакѣтѣ. 9. іѣже [оубо] бѣ съчеталѣ естъ: члѣвкъ да не разлѣчитѣ:³⁾ 10. И бѣ домоу пакѣи оученици его ш семѣхъ вѣпрашаѣхъ и. 11. И гла имѣ: Иже [во] поуститѣ женѣхъ своѣхъ и шженитсѣ иноѣхъ: прѣлюбѣи створитѣ на нѣхъ.

XI. (л. 11^о).

10. шей црѣтвие въ имѣ гѣ (ѣа) шца нашего сѣа дѣдва⁴⁾ шсана въ вѣшнихъ. 11. И вѣшѣдъ въ ерѣлимѣ и сѣ и вниде въ црѣквѣ⁵⁾ и съгладѣ всѣхъ: поздѣже сѣшоу чѣсоу изыде въ виданиѣхъ швѣма на десѣте. — 12. и въ оутрѣтнихъ: ишѣдше[мѣ] имѣ штѣ виданиѣхъ и вѣзѣлака.⁶⁾ 13. И видѣ[вѣ] смоквѣхъ⁷⁾ издалуче имѣциѣхъ листие. и приде кнеи швѣрѣсти хотѣ на ней плода⁸⁾ и не обрѣте ничесоже [на ней]: тѣкмо листие. не вѣ бо⁹⁾ врѣмѣа смоквамѣхъ. 14. [и] ѿвѣща[вѣ] и сѣ и рѣ еи: ктомоу ѿ тебе никто[же] плода въ вѣкѣхъ да не снѣсть¹⁰⁾ слышавше¹¹⁾ же се оученици его. 15. Придошъ пакѣи въ ерѣлимѣ и приде¹²⁾ и сѣ въ црѣковѣхъ начѣти изгонити продажциѣхъ и коупоужциѣхъ въ црѣкви и дѣскѣхъ трѣжничомѣхъ¹³⁾ и сѣдѣлицѣхъ продажциѣхъ голѣбни испровѣрѣже. 16. И не даше никомѣ мимо нести съсѣдѣхъ скозѣ црѣквѣ. 17. И оучѣше ѿ глѣхъ имѣ: нѣстѣ ли писано: хра (л. 11^о) мѣ мон храмѣ млитвѣхъ наречетсѣ вѣскѣмѣхъ ѣзыкомѣхъ: вѣ же створистѣ [и] вртопѣхъ разбоинникомѣхъ. 18. и слышашъ книжници и архирей: искаѣхъ како вѣхъ погоубили и: коѣхъ во сѣа его. тако вѣсѣ народѣхъ дивлѣхъ сѣа ш оученици его. 19. [и] іѣко поздѣхъ вѣистѣхъ исхождѣше въ нѣхъ изгрѣ. 20. и мимондѣше штро видѣшъ и смоквѣхъ¹⁴⁾ оустѣхъшъ искорениѣхъ. 21. и вѣспомѣнѣхъ петрѣхъ

1) приде. 2) отвѣщаетъ. 3) разлѣчаетъ. 4) нашего дѣда. 5) И вниде въ ерѣлимѣ и сѣ въ црѣквѣхъ. 6) Зогр. вѣзѣлака. 7) смоквѣхъ. 8) что. 9) Зогр. не оубо вѣ врѣмѣа. 10) Зогр. никтоже плода снѣждѣ. 11) слышавшъ. 12) вѣшѣдѣ. 13) трѣжничомѣхъ. 14) смоквѣхъ.

и глѣ емоу рабѣви видѣть смоковѣ¹⁾ (исъхшѣ) ѣже (ты) проклатъ оустѣше. 22. И ѡвѣщавѣ исъ ѡ емоу 23. Имѣйте вѣржъ вжиж. аминь глѣ вамъ: аще кто вѣржъ имать не оустъ мни сѣ и речеть горѣ сѣи двигни сѣ и вѣрѣзи сѣ въ море: вждеть и же речеть.²⁾ 24. Се го ради глѣ вамъ: всѣ елико аще мѣжце сѣ просите: вѣроуите гѣко примете и вждеть вамъ. 25. И҃гда стоите мѣжце сѣ ѡпоуцайте: аще цо имате на кого: да ѡцѣ вашъ неснѣи ѡпоуститъ вамъ прѣгрѣшениа ваша: 26. аще ли вы не ѡпоустите ни ѡцѣ вашъ неснѣи³⁾ (не) ѡпоуститъ прѣгрѣше (л. 12⁴⁾) ни вашихъ — 27. Еѣ вѣрѣма шно приде исъ въ ерѣмъ и въ⁴⁾ цркви сѣшоу⁵⁾ емоу придошѣ кнемоу архирейн: книжници и старци: 28. И глашѣ емоу коеж властниж се творишь: или кто ти дастъ власть сѣи да сице⁶⁾ твориши. 29. Исъ же ѡвѣщавѣ ѡ имъ: (и) въпрошѣ и азъ [вѣ] единого словесе (васъ). ѡвѣщайте ми и рекѣ вамъ коеж властниж се творѣ: 30. Кръщение иваново ѡ кждоу вѣ: сѣбсе ли или ѡ члѣкѣ ѡвѣщайте ми: 31. И мыслѣхѣ въ⁷⁾ себѣ глѣжце: аще речеми сѣбсе рѣтъ (нама) почто [оубо] не вѣроставе емоу. 32. Аще⁸⁾ рѣемъ ѡ члѣкѣ: вонмса⁹⁾ людин: вси во имѣхѣхъ ивана гѣкѣ и пррѣка. 33. И ѡвѣщавше и рекошѣ¹⁰⁾ исѣви: не вѣма. и глѣ имъ исъ: ни азъ глѣж вамъ коеж властниж¹¹⁾ творѣ се. —

ХII.

1. И начатъ имъ причѣми глаголю. Еиноградѣ члѣкѣ насади. и ограда [и] оплетомъ ископа точно и създа стлѣпъ и въда (л. 12⁶⁾) стѣ тажательнѣ и штиде. 2. и въ вѣрѣма посла къ тажательнѣ рабѣи да ѡ тажѣтели приметъ плодъ винограднѣи.¹²⁾ 3. и еише и вишѣ и и послашѣ тыць. 4. и пакѣи посла книмъ дроугѣмъ рабѣи¹³⁾ и того каменнѣмъ бивше и провишѣ главѣ емоу: и послашѣ вѣсчѣстна. 5. и пакѣи посла иного: и того оубишѣ: и инѣи многѣ. и вѣи вижце вѣи же вбивающе. 6. и еице же имѣше единого сѣи вълюбенаго своего: и того посла книмъ послѣдѣ. глѣ негѣи¹⁴⁾ посрамѣжтсѣ сѣи моего. 7. тажатель же¹⁵⁾ видѣвше [и] градѣща: ксебѣ рекошѣ: се естѣ наследникѣ: придѣте и оубиемы и наше вждеть (все) достопѣние. 8. и еише (и) оубишѣ и извѣрѣгошѣ [и] вънѣ „¹⁶⁾из винограда. 9. чѣто [оубо] створитъ гѣнѣ „винограднѣи: не придѣтѣ ли¹⁷⁾ и погоубитъ тажательнѣ. И дастъ вино-

¹⁾ смоковницѣ. ²⁾ яко иже (аште Зо гр.) речеть горѣ сѣи двигни сѣи и вѣрѣзи сѣи въ море: и не оустѣманитъ сѣи въ срѣдци своемъ нѣ вѣржъ имать якоже глѣтъ съклатъ вждеть емоу еже аще речеть. ³⁾ Мар. нжи на несѣхъ. ⁴⁾ Стихѣтъ начева: и придошѣ пакѣи къ ерѣмѣи и къ —. ⁵⁾ Мар. ходашоу. ⁶⁾ Мар. си. ⁷⁾ къ. ⁸⁾ Зо гр. аште ли. ⁹⁾ вонмса сѣи. ¹⁰⁾ глашѣ. ¹¹⁾ Мар. властниж. ¹²⁾ отъ плодъ винограда. ¹³⁾ дроугѣи рабѣи. ¹⁴⁾ яко. ¹⁵⁾ они же тажатели. ¹⁶⁾ Означеното въ кавичкѣ е писано рѣвъ Б. ¹⁷⁾ гдѣ винограда: придѣтъ и по —.

„града инѣмъ: 10. Ни ли снхъ есте кннигъ чѣли: каменъ егоже не
 „врѣгошж¹⁾ зиждѣши: съ высть въ главѣ жглоу: 11. [и] ѿ га въистъ
 „си и естъ дивна въ шчию на шею: 12. И искахъ ати и: и оубоашж
 „са народа разоумѣшж бо (л. 13^а) тако кннигъ причж рѣ. и вставлѣше
 „и штидошж: 13. (Еъ врѣмѣ ѿно) послашж къ иѣсоу²⁾ етери ѿ фарисен:
 „[и] иродиганъ да и вишж прѣлѣстили³⁾ словомъ: 14. Они же пришедѣше
 „гѣашж емоу: оучителю: вѣмъ яко истиненъ еси и не прѣжеши⁴⁾ ни
 „Окомъ же: не зриши бо на лице чловекомъ: нж вистинж пжтоу вѣию
 „вчиши: рещи [оубо] намъ. достоинли кинисъ⁵⁾ дати кесареви: или
 „ни дамили: или не дамъ. 15. ѿнже вѣды лицемѣрие ихъ рече имъ:
 „что ма искоушаете⁶⁾ принесите ми пѣнъзъ да виждж: 16. ѿни же
 „принесошж емоу. и гѣа имъ: чии естъ ѿобразъ сѣ и написаню.
 „17. ѿниже рѣшж емоу: кесаревъ. И [отъвѣщавъ] рѣ имъ иѣсъ: въздадите
 „кесарева кесароу и вѣнигъ вѣи: и чюдишж са ѿ немъ. — 18. (Еъ врѣмѣ
 „оно) придошж садоукии кнемоу: иже гѣжтъ не выти въскрѣсеннои [и]
 „въпрашахъ гѣжще: 19. оучителю: монси написа намъ⁷⁾ аще комоу вратъ
 „оумрѣтъ и вставитъ женж а чадъ не вставитъ да поиметь вратъ
 „женж его и въскрѣситъ сѣма брата своего. 20. вѣ же .з. вратин
 „и полтъ пръвѣи женж и оуми (л. 13^б) раж не встави сѣмене.
 „21. [и] фторы полтъ ж и оумрѣтъ и тон (неи) не встави сѣмене.
 „и третни такожде: 22. поашж ѣж .з. и не вставишж сѣмене: послѣжде
 „же въскрѣхъ оумрѣтъ [и] жена: 23. въ въскрѣшение же коемоу⁸⁾ вждеть
 „жена: егда въскрѣнжтъ .з. бо ихъ имѣшж іж женж. 24. И отъвѣща
 „иѣсъ и рече имъ: [не сего ли ради] блаждите невѣдѣще кникъ ни силѣ
 „божи. 25. Егда бо измрътвѣихъ въскрѣснжтъ: ни женжтса ни поса
 „гажтъ: нж сжтъ якъи ангѣли на небесехъ: 26. а ѿ мрътвѣихъ іако
 „встанжтъ нѣсте ли чѣли въ книгахъ монсеовахъ при кжпинѣ како
 „рѣче бѣ монсеоу гѣж: азъ бѣ аврамъ бѣ саковъль⁹⁾ и іаковъль:
 „27. нѣсть вѣ мрътвѣихъ нж живѣихъ: вѣи бо¹⁰⁾ много блаждите. —
 „28. (Еъ врѣмѣ оно) пристжпивъ единъ отъ книжники слѣшавъ а
 „стазациамъ са и видѣвъ іако добрѣ ѿвѣща имъ и въпроси: кога естъ
 „заповѣдъ прѣваіа въскрѣхъ.¹¹⁾ 29. и гѣа иѣсъ къ немоу: прѣваіа (л. 14^а)
 „заповѣдъ естъ всѣхъ: слыши издранию [гѣ] вѣ нашъ: гѣ единъ естъ:
 „30. И възлюбихи га вѣ твоего всѣмъ срѣемъ своимъ¹²⁾ и всеа душеж
 „твоеж.¹³⁾ си естъ прѣвѣниши всѣхъ заповѣдинъ: 31. и втораіа подобаетъ ен¹⁴⁾

¹⁾ невѣдоу сътвориша —. ²⁾ къ немоу. ³⁾ да и вж областни. ⁴⁾ не родни. ⁵⁾ кинсъ.
⁶⁾ окушати. ⁷⁾ Зогр. ни монси ли написа намъ шко аште —. ⁸⁾ котороумоу. ⁹⁾ саковъль. ¹⁰⁾ оубо.
¹¹⁾ всѣхъ. ¹²⁾ твоимъ. ¹³⁾ Зогр. своихъ и всѣмъ оумою твоимъ и всѣмъ крѣпостнѣ твоимъ.
 Мар. своихъ и всѣмъ мыслимъ своимъ и вс. кр. своимъ. ¹⁴⁾ подобна ен.

възлюбивши ближнѣго¹⁾ своего ꙗко и самъ се въ²⁾ болюша сею мною заповѣди нѣсть. 32. И рече емоу книжникъ: добръ оучителю вѣстинъ рече. ꙗко единъ есть и нѣсть (и) развѣ его много. 33. Иже³⁾ любитъ всѣмъ срѣемъ и всѣмъ разоумомъ и всею душею и всею крѣпостию и еже⁴⁾ любитъ искрънѣго (своего) ꙗко и самса⁵⁾ воленъ есть всѣхъ шлокафтомать и жрътвѣвъ: 34. и съ же видѣвъ⁶⁾ ꙗко смыслѣно ѿвѣща рече имоу: недалече ꙗси [отъ] црѣствна бжѣна. и никтоже не смѣаше нго ктомуу въпросити. 35. И глаше и съ оучни въ цркви: како глѣтъ книжници: ꙗко хъ [снъ] дѣтъ есть. 36. Тои во рече дхомъ стѣимъ: рече гъ гѣи моемоу: садн шдеснжж мене дондеже положж врагы твоа подьножиоу ногама твоима. 37. самъ [оубо] дѣтъ наричетъ⁷⁾ гатъ⁸⁾ како мѣ есть снъ. (л. 14⁹⁾ мнози народи послоушахж [его] въ сласть. 38. И глаше имъ въ оучени своемъ. — (Рече гъ) блюдетѣ са ѿ книжники хотжщинухъ въ одеждахъ ходити и цѣлованиа на тръжницихъ. 39. И прѣждесѣданиа на съворицихъ¹⁰⁾ и прѣвовъзлѣганна на вечерѣхъ. 40. Попадажце домъ вдовицъ и непщеваниемъ далече млжце са: сие прѣимжтъ лише шсждение. 41. И сѣдъ и съ прѣмо газофилакки и видѣаше¹¹⁾ како народъ мѣщеть¹²⁾ мѣдъ вгазофилакки. и мнози богатни въмѣтахж многоа. 42. и пришедши едина вдовица оубогаѣ въврѣже дѣкъ лептѣ: еже есть коньдратъ. 43. и призвавъ оученикы свои рече имъ: аминъ гла вамъ: ꙗко вдовица сия оубогаѣ множѣе всѣхъ врѣже въмѣтажцихъ вгазофилакки. 44. вси во ѿ избвѣтка своего въврѣгошж: а си ѿ лишениа своего. все еанко имѣше въврѣже ёсе житие свое. — 45. (Еъ врѣмѣ)

XIII. (л. 15^а).

34. ꙗко бо члѣкъ ѿходжи шставитъ¹¹⁾ домъ свои къдавѣ¹²⁾ рабомъ своимъ власть комоужде дѣло свое. вратарю повелѣ блюсти.¹³⁾ 35. Тако и къи вдите¹⁴⁾ не вѣсте бо когда гѣи домоу придетъ вечерни или въ полоунощи. или въ¹⁵⁾ коурѣ глашениа: или заоутра. 36. да не пришедъ възлѣпа¹⁶⁾ шрацетвы спжца. 37. а еже вамъ гла всѣмъ глѣ вдите.

XIV.

1. (Еъ врѣмѣ шно) вѣше паска и шпрѣсьнци: по двою днѣоу искахж архирери книжници како [и] лѣстихъ юмше и оубижтѣи. 2. глахж

¹⁾ Зогр. подроуга. Мар. искрънѣго. ²⁾ Зогр. са. ³⁾ и еже. ⁴⁾ Зогр. еже. Мар. иже. ⁵⁾ иже сие. ⁶⁾ нарицаетъ и. ⁷⁾ Зогр. и тѣ како —. Мар. и како —. ⁸⁾ на сънѣмиштнхъ. ⁹⁾ Зогр. видѣтъ. ¹⁰⁾ Мар. мѣтѣтъ. ¹¹⁾ охода остави. ¹²⁾ и давѣ. ¹³⁾ и вратарю повелѣ да вдите. ¹⁴⁾ вдите оубо —. ¹⁵⁾ Зогр. ли полоунощи ли съ коуроглашениа ли оутро. Мар. ли въ полоунощи ли съ коуроглашениа ли оутро. ¹⁶⁾ вѣмълажж.

. . . . не праздниъ еда како мѣтва вѣдетъ людемъ.¹⁾ 3. И сжшоу в виданин въ домоу симона прокажнаго: възлежшоу емоу. И приде жена имжшж алавастръ мира вѣрна многоцѣнна драгаго²⁾ и сѣкроушыши алавастръ възана емоу на главѣ. 4. вѣхж же етери негодоушше всебѣ и глѣце: почто гывѣлъ мира сего высть³⁾ 5. можѣше бо се ми (л. 15⁶⁾ ро⁴⁾ продано быти ваще триста пѣнъ⁵⁾ и дати [сѣ] ницинимъ. и прѣшахж еи. 6. И сѣ же рече: встанѣте еѣ: почто [иж] троуждаете добро во дѣло сѣдѣла ш миѣ. 7. вѣсегда бо ницима имате съ совож: и егда хоцете можете добротворити имъ: а мене не вѣсегда имате. 8. Си бо еже створи ш миѣ⁶⁾ . . . — Барилъ естъ помазати⁷⁾ тѣло мое на погребение (ма створи): 9. аминъ глж вамъ идеже колиждо проповѣдано вѣдетъ евиглѣе.⁸⁾ глѣно вѣдетъ въ память еѣ. 10. Июда же скаршотъскыи единъ ѿ овою на десѣте иде къ архиреѣшмъ да прѣдасть имъ. 11. шни же слышавше въздрадовашж сѣ и овѣцашж⁹⁾ емоу сребрѣнныи дати: искаше како и въ подобно вѣрѣма прѣдасть. 12. И въ прѣкын денъ шпрѣснокъ. егда паскж жрѣхж: и глахж емоу: оученици свои: гдѣ хоцеши шедше оуготовамъ¹⁰⁾ да яси пасхж. 13. и посла два оученика свои¹¹⁾ и глѣ има: идѣте въ градъ и срѣщете¹²⁾ чѣвкъ въ скждѣлницѣ водж (л. 16^а).

XV.

34. годинж възъпи и сѣ глѣсомъ велиемъ глж: или. или. или: мазавахтани¹³⁾ еже юсть сказанное бѣ бѣ мон¹⁴⁾ вѣскжж ма шстави. 35. и етери ѿ стожцихъ тоу слышавше глѣхж: илиж зоветь.¹⁵⁾ 36. Текъ же юдинъ наплънивь¹⁶⁾ гжжж шцѣта и възнесъ¹⁷⁾ на трѣсти и напаше и глж: недѣйте да видимъ: аще придетъ илина: сѣсетли его.¹⁸⁾ 37. и сѣ же поуцѣ глѣ сѣ великъ: издѣше. 38. И шпона црковная раздра сѣ на двое: с нижнѣго краѣ до вышнѣго.¹⁹⁾ 39. видѣвже сотникъ стож прѣмо емоу: яко тако къзынивь издѣше и рече: вѣ истинж: члвкъ сѣ снъ кжи вѣ. 40. вѣхж [же] жены издаличе зржшж: внихъ же кѣ мариа магдалыни мариа якова малаго и мати ишсиева и салони. 41. [яже] егда (во) вѣ въ галилеи и сѣ по немъ хождахж и слоужшцинимъ юмоу²⁰⁾ и иныя многы вшедшж снимъ въ ерѣлима:

1) Зогр. къ людѣхъ. 2) хризмы нарѣчны пистикии драгы. 3) къ чѣмъ гывѣлъ си хризмынамъ высть. 4) хризма. 5) трии сѣтъ пѣнъ. 6) и еже имѣ си сѣтвори. 7) похризмити. 8) + се къ есемъ мирѣ и еже сѣтвори си —. 9) Зогр. сѣ. 10) Мар. оуготовимъ. 11) дѣла отъ оученикъ своихъ. 12) Зогр. срѣщете къ; Мар. срѣщете къ. 13) Зогр. елон елон анма завахтани. Мар. елви елви анма завахтани. 14) Зогр. еже мон еже мон. 15) глашѣтъ. 16) исплънкъ. 17) Зогр. къзынъ. Мар. къзынъ. 18) сѣнать его. 19) сѣ къши до ниже. 20) и слоужахж емоу.

(л. 16⁶) 42. Поздѣ же вывѣшѣ понѣ ю же патокъ вѣ¹) 43. приде иисифѣ ѿ аримадея доврошвразных² свѣтниківъ: иже и тѣмъ вѣ чѣж црствна ежна. и дрѣзнѣвѣ (и) идѣ³) къ пилатоу. и проси(вѣ) тѣла нѣва. 44. пилатъ же дивн сѧ (емоу) аще оуже оумрѣтъ. и призвавъ сотника и въпроси и.⁴) 45. оувѣдѣвъ ѿ кентоуришна (и) дастъ тѣло иисифоу. 46. и коупивѣ плащеницѣ⁵) сънемѣ и обвитыи [вѣ плащаницѣ]⁵) и вложи и вѣ гробъ: иже вѣ исѣченѣ ѿ⁶) камене и привали каменъ на двери гробоу. 47. Мариа же магдалѣини и мариа иисейва зрѣста гдѣ и полагахѣ.

XVI.

1. [и] Минжвѣши сѣ⁷) вотѣ мариа магдалѣини и мариа инаковѣ и саломи коупишѣ ароматы да пришедшѣ помажѣтъ [и. 2. и] гѣло заѡутра. вѣ единѣ сѣ⁷) вотѣ придошѣ на гробъ вѣснѣвшоу слѣ⁸) цоу. 3. [и] глѣхѣ къ себѣ: кто ѿвалитъ намѣ каменъ ѿ дѣри гроба. (л. 17⁶) 4. и възрѣвшѣ и видѣшѣ ѿвалитъ каменъ.⁷) вѣ бо веленъ гѣло. 5. и влѣзѣшѣ вѣ гробъ и видѣшѣ юношѣ сѣдѣща вѣдѣснѣжѣ вѣдѣана вѣ вѣждѣ вѣлѣж и оужасошѣ сѧ. {юѣнгланѣ вѣскрѣсноѣ. ѿ марка глѣ сѧ. Нѣ вѣ минжвѣши сѣвотѣ мариа мѣ вѣтрѣ. 2. нѣдѣла. ѿ марка. наоѣтросѣ. вѣ вѣмѣ шно вѣскрѣсѣ. заоут. и вѣскрѣсно третѣю. вѣскрѣсѣ исоусѣ} 6. Онѣ рече имѣ неоужасанте сѧ: нѣа ли ищете распѣтаго⁸) вѣста. нѣстѣ зае. се мѣсто идеже лежѣ.⁹) 7. нѣ идѣте рѣцѣте оученикомѣ юго и петрови ѧко варѣте вѣ вѣ галилен. и тоу и видите: ѧко же рече вамѣ. 8. Изѣшедшѣ и вѣжашѣ ѿ гроба и юмѣше ѧ трепетѣ и оужасѣ. и никомоу же ничесоже не рекошѣ. боухѣ во сѧ. 9. Вѣскрѣсѣ же нѣ заоутра вѣ прѣвѣжѣ сѣ (л. 17⁶) гвн сѧ прѣжде марии и магдалѣини: изнѣа же изгна сѣдѣмѣ вѣсѣ. 10. она же шѣдшии вѣзвѣсти вѣ вѣшнимѣ снимѣ плачѣшимѣ и рыдачѣшимѣ. 11. они же слышавше ѧко жнѣ естѣ и видѣнѣвѣстѣ южѣ и не ѧшѣ вѣрѣ. 12. и посиухѣ двѣма¹⁰) ѿ нихѣ идѣщема гвн сѧ инѣмѣ швразомѣ идѣщема сѣ села. 13. и та шѣдша вѣзвѣстистѣ прочинимѣ: и ни тѣмѣ вѣрѣ не ѧшѣ. . . . 14. Послѣди же вѣзлежѣшимѣ имѣ юдиномоу на десѣте гвн сѧ: поноси невѣрѣстнио ихѣ и жестоѣрѣдноу ихѣ. ѧко видѣвшинимѣ его вѣстарѣша нѣзѣ мрѣтѣвѣнихѣ и не ѧшѣ вѣрѣ. 3333333333 15. И рече имѣ: шѣдше вѣ всѣмирѣ и проповѣдите ювнѣланѣ всѣи тѣвари. 16. и еже¹¹) вѣрѣжѣ имѣтъ

¹) И юже поздѣ вѣвѣшю понѣже сѣ параскѣвѣини [къ пасѣтѣ Мар.] еже естѣ къ сѣсотѣ —
²) благообразнѣ. ³) вѣннѣ. ⁴) + аще оуже оумрѣтъ и —. ⁵) Зогр. койтѣнѣцѣ. ⁶) Зогр. вѣ.
⁷) ико отѣвалитъ сѣ каменъ. ⁸) назарѣтинна распѣтаго. ⁹) сѣ положѣнѣ. ¹⁰) дѣтѣма. ¹¹) иже Мар.

и кръститса (л. 18^а) спсѣнъ вждетъ: а еже не иметъ вѣрѣны вѣрѣнъ вждетъ 17. З^намениа же вѣровавшимъ послѣдствоуѣтъ си именимъ моимъ вѣсты ижденѣтъ и азъикѣи възглаголтъ новы. 18. и въ рѣкахъ змиѣ възмѣтъ аще и смрътно что испиѣтъ ничтоже ихъ не врѣдитъ. аще и на недѣжнѣмъ рѣкѣи възложѣтъ и здравн вждѣтъ 19. Г^лъ же исосѣ по глаголанноу него книмъ възнесе са на нѣбо. и сѣде шдесѣнѣхъ бога. 20. шнн же ишедше проповѣдаѣхъ възсѣдоу. гоу поспѣшествоуѣщоу и слово оутверѣждаѣщоу (и послѣдъствоуѣщи имъ знаменни.¹) аминъ. (л. 18^б — ликътъ на еванг. Лука).

(л. 19^а).

Отъ Лука, гл. I.

Начатне иоана кръстителѣ ювѣгле ѿ аѣты гл. I.

1. Понюже [оубо] мнози начашѣ чинити повѣсть ш известнѣныхъ въ насъ вѣрѣхъ. 2. такоже прѣдашѣ намъ бывшии искони самовидѣци и соугы словеси. 3. изволи са и мнѣ ходившоу испрѣва зъслѣдъ² вѣсѣхъ: вѣистинѣ по радоу писати тебѣ дръжаннѣи вѣлюбѣ³ 4. да разоумѣши шнихъже наоучилса еси словесехъ оутверѣждению.⁴ 5. И высть въ дни ирода црѣи юденска нерен етеръ именимъ захариа ѿ епимериа гвиган⁵ (л. 19^б) и жена его ѿ дѣщеръ маронѣ има еи юлисаведъ. 6. вѣста же шва праведна прѣдѣгмъ ходѣща въ заповѣдехъ възсѣхъ и въ шправданнѣхъ гнѣхъ беспорока. 7. и не вѣше оу нею члда.⁶ понюже вѣ юлисаведъ неплоды. и шва заматорѣвша въ днѣхъ своихъ вѣста. 8. вѣсть же слоужѣщоу юмоу въ чиноу чрѣды своеа прѣд вгмѣ. 9. по швѣчѣю юренскоу лоучи⁷ са емоу покадити: вѣшѣдше въ црѣкѣи божнѣ.⁸ 10. и вѣсе множѣство люднн вѣше мѣитѣж дѣж вѣнѣ: въ годъ тѣмнѣна. 11. ивн же са юмоу ангѣлъ гнѣ стож шдесѣнѣхъ шларѣ кадн акаго. 12. и сматѣ са захариа видѣвъ и страхъ нападе нанъ. 13. и рече [же] кнемоу ангѣлъ гнѣ: небон са захариа. зане оуслѣшана вѣсть мѣтва твоа: и жена твоа елисаведъ родитъ снѣ тебѣ: и наречеши има емоу иванъ. 14. и вждетъ тебѣ радостъ и веселне и мнози ш рост вѣ⁹ его възрадоуѣтса. 15. вждетъ [во] велин прѣдъ вѣмъ вина и сикера¹⁰) (л. 20^а) не имать пити и дѣа сѣа испѣтннѣ: иеще исчрѣва матере своеа. 16. и многы сыны¹¹) излѣвы швратитъ къ гоу боу ихъ. 17. и тѣ прѣдъидетъ прѣдннмъ дхомъ

¹) послѣдъствоуѣщнми знаменнми. Мар. ²) по. ³) слактнм теофиле. ⁴) оутверѣжднне. ⁵) Зогр. отъ днненѣмъ чрѣды денана. Мар. отъ епмернѣи гвнѣна. ⁶) и не сѣ има члда. ⁷) ключн са. ⁸) гднѣ. ⁹) рождѣстѣ. ¹⁰) Зогр. теорина кваса. ¹¹) сыноѣ.

и силож илиннож. и шратитѣ срѣца шцѣмѣ на члѣда и протнѣнѣмъ
 в мѣдростѣ праведныхъ и оуготовати гѣн люди свѣрѣшени. 18. и рече
 захариа къ ангѣлоу: почему се разоумѣж: азъ во есмь старъ и жена моя
 заматорѣвъши въ днѣхъ своихъ. 19. и шѣщаваъ ангѣлъ и рече юмоу азъ
 есмь гаврилъ прѣдѣстожи прѣдѣ вгмѣ и посланъ есмь глаати ктѣбе
 и блгоувѣстити тебѣ се. 20. и вждѣши мьлчж и не могыи глѣти.¹⁾ донегоже
 днѣ вждѣтъ се. зане не вѣрова словесемъ моимъ: иже свѣждѣтса въ
 крѣмѣ свое. 21. и вѣшж людие ждѣще захариа и чоуждаихж (емоу) жж:
 гъ снѣше²⁾ въ цркви. 22. и шѣдъ и не можаше глѣти кнмѣ. и
 разоумѣшж тако видѣние (л. 20⁶⁾) видѣ въ цркви. и [тѣ] вѣ помаваж
 имъ. и прѣвѣваше нѣмъ. 23. [и вѣстѣ] иже исплѣнишж са дѣние
 слоужбв его. иде въ домъ свои. 24. по снѣже днѣхъ зачат(же) иели-
 саветъ жена его и тамше са .в. мѣцъ глѣши. 25. тако тако сътвори
 мнѣ гъ въ дни внаже прирѣ шати поношение мое въ члѣцѣхъ.³⁾
 {зачатиоу кнѣцъ. прѣстѣпи на сковжѣ вѣлѣгъ.} 26. Еъ
 шестын же мѣцъ посланъ вѣстѣ ангѣлъ гаврилъ ш вѣ въ градъ гали-
 ленскы: емоу же има назаредъ. 27. къ дѣвѣи шврженѣи мѣжеви
 емоуже има ишенфъ ш домоу дѣдва. и има дѣвѣи мариа. 28. и
 вѣшѣдъ ангѣлъ кнеи рѣ: радоуиса блгодѣтнага гъ стовож. блгословѣна
 ты въ женахъ. 29. внаже слышавши и смѣте са ш словеси егш и
 помѣшлѣмше въ себѣ каково⁴⁾ се вждѣтъ цалованне. 30. и рѣ [ен]
 ангѣлъ: небонса марие шврѣте во влѣтъ ш вѣ. 31. [и] се зачнѣши въ
 чоѣвѣк и родиши снѣ и наречѣши има емоу исѣ. 32. и⁵⁾ вждѣтъ велѣн
 [и] снѣ вѣшнѣго наречѣтса (л. 21¹⁾) и дастъ емоу гъ бѣ прѣстолаъ
 дабѣда шца его. 33. и вѣцаритса вдомоу иакови въ вѣкы. и црствоу⁶⁾
 его не вждѣтъ конца. 34. Рѣ [же] мариа къ ангѣлоу како (же) вждѣтъ
 се. за не азъ⁷⁾ мжжа не знаж. 35. и шѣща ангѣлъ и рѣ ен: дѣхъ стѣи
 наидѣ [тѣ] на тѣ и сила въ | ишнѣго шѣннѣ тѣ. тѣмже [и] еже
 родитса: стѣ наречѣтса снѣ вѣни. 36. и се юлисаведъ иажика тѣога
 и тѣ зачатъ снѣ⁸⁾ въ старостъ свож. и се мѣцъ .ѣ. и естѣ ен: нари-
 цѣмѣи неплѣви. 37. тако не изнеможѣтъ ш гѣ всѣкѣ глѣ. 38. рѣ [же]
 Мариа: се рава господнѣ: вжди мнѣ по глѣоу твоемоу. и штиде ш неа
 анѣлъ. 39. Еъставши же мариа втѣмъ дни иде въ горж съ тыщаниемъ
 къ граду юдовъ. 40. снидѣ⁹⁾ въ домъ заринъ и цѣлова елисаведъ.
 41. [и вѣстѣ] тако оуслѣша елисаветъ цѣлованне маринно: възыгра

¹⁾ Мар. и не могы проглѣти. Зогр. лѣсува. ²⁾ По-прѣдѣ было моуждаши.
 Мар. кнѣшкѣши. Зогр. мжждаши. ³⁾ Зогр. отъ члѣкѣ. ⁴⁾ Зогр. како. ⁵⁾ сѣ. ⁶⁾ Мар.
 црствѣню. ⁷⁾ Зогр. како вждѣтъ се иже мжжа нѣж. Мар. к. е. с. иде м. и. ан. ⁸⁾ Зогр. пѣма
 снѣ. ⁹⁾ и вѣниде.

сѧ младенца радощами¹⁾ въ жтровѣ²⁾ еѧ. исплѣни сѧ дхомъ стѣимъ.
 (и) елисаветъ. 42. [и] възъпи гласомъ велиемъ (л. 21⁶⁾ и рѣе вѣгословена
 ты въ жинахъ и вѣгословенъ плодъ чрѣва³⁾ твоего. 43. Ѡ кждоу се
 мнѣ⁴⁾ да придетъ мати гѧ моего къ мнѣ. 44. се во тако высть гласъ
 цалованиа твоего въ оуши оу моеоу възънигра сѧ младенецъ⁵⁾ радо-
 щами въ чрѣвѣ³⁾ моемъ. 45. владже {еуглине на оутростъ на всѣхъ
 правдникъ вѣци. штлоуки. Етъ время шно вѣставъшъ;} наѧ
 [же] вѣрж матъ. тако вждеть съврѣшение гланымъ (и) Ѡ гѧ. 46. И рѣе
 [Мария] величить дша моя гѧ 47. и възрадова сѧ дхъ мой ш вѣѣ
 спѣкъ моемъ. 48. тако призрѣ на смѣренне равы своя. се во Ѡ селѣ
 вѣжжтма вси роди. 49. тако сътвори мнѣ величие силныи. и стѣо има
 его. 50. и мѣсть его въ родъ⁶⁾ и рода възжнимса его. 51. сътвори
 дрѣжавж мышцеж своеѧ. расточи грѣдѣимъ мыслиж срѣца ихъ.
 52. низложи силныѧ съ прѣстолю. и възнесе смѣренныѧ 53. и лчл-
 щамъ⁷⁾ исплѣни вѣгл | агъ. и вѣгѣжжамса Ѡпоустѣ тыца. (л. 22⁸⁾
 54. приатъ нѣлѣ Ѡрока своего помѣнжти мѣсть. 55. такоже гѧ къ
 щѣемъ нашимъ аврамоу и сѣмени его до вѣка. 56. Прѣвѣсть же
 мариа снеж тако три мѣл. и възврати сѧ вдомя свои. 57. ІЕлисавети
 же исплѣнишж сѧ дѣние родити еи. и роди сѧ. 58. и слышашж
 шкрѣсть живжшини (ш)рожденни еѧ. тако възвеличилъ естъ гѣ мѣсть
 свож снеж (и радоважж сѧ снеж).⁸⁾ 59. [и высть] Етъ шсмыи(же) днѣ
 придошж шврѣзати штрочате и нарицажж е именемъ шца его захариа.
 60. и швѣщавши мати его и рече (имъ) ни нж да нарѣтса има емѣ
 иванъ. 61. и рѣшж еи тако никтоже естъ Ѡ рожденна твоего. иже
 нарицаетса именемъ тѣмъ. 62. помаважж же шѣѣ⁹⁾ его како ви
 хотѣлъ нареши е. 63. испросъ дѣщицж написа гѣж. иванъ естъ
 има емоу. и чоудишж сѧ вси. 64. Шврѣзошж сѧ оуста его [авие] и
 азъкъ его и гѣаше вѣгословж¹⁰⁾ вѣ. 65. и высть на всѣхъ страхъ
 живжшинихъ шкрѣстныихъ.¹¹⁾ [и] въ вси странѣ (л. 22⁶⁾ ноуденстѣи
 повѣдаемѣ вѣхъ гѣи вси.¹²⁾ 66. и положишж вси слышавшини на срѣцихъ
 своихъ гѣше что оубо штроча се вждеть. и рѣжа гѣѣ вѣше снимъ.
 67. и захариа шѣѣ его исплѣни сѧ дхомъ стѣимъ и прѣчествова гѣж.
 68. Вѣгслвенъ гѣ вѣ нѣлва. тако посѣти и створи избавенне людемъ
 своимъ. 69. и въздвиже рогъ спсѣнни нашего въ домоу двѣвѣ штрока
 своего. 70. такоже гѧ оусты стѣми.¹³⁾ сжцихъ Ѡ вѣка прѣкъ его¹⁴⁾

1) Мар. ликсува радощами. 2) въ чрѣвѣ. 3) Мар. жтровы. 4) Зогр. вѣма мнѣ.
 5) Зогр. младѣнищѣ. 6) Зогр. въ роды. 7) Зогр. лчлжштлм. 8) Зогр. ликсува. 9) Зогр.
 помаваши же бѣца его. 10) Зогр. вѣгослѣста. 11) окрѣсть ихъ. 12) вси гѣи си. 13) стѣмъ.
 14) Мар. вѣма его.

71. спасение ѿ врагъ нашихъ изржкы¹⁾ всѣхъ ненавидящихъ насъ.
 72. сътворити мѣсть съ шцы нашими и помѣнжти завѣтъ стѣмъ
 свон. 73. каатвож ежже каатса къ аврамоу шцоу нашемоу дати намъ
 74. вестраха изржкы врагъ нашихъ избавльшемса. слѣожити емоу
 75. прѣповиенъ и правдою прѣдннмъ (въ) вса дни живота нашего.
 76. и ты штроча прѣкъ вышнѣго нарѣши са прѣдъидеши прѣдъ
 лицемъ (л. 23^а) гнѣмъ оуготовати пжти его. 77. дати разоумъ спсении
 людемъ его въ ѿпоущение²⁾ грѣхъ нашихъ.³⁾ 78. масрна ради милости
 вѣ нашего вниже посѣтили еста насъ.⁴⁾ въстока съвѣше. 79. про
 свѣтити сѣдѣщамъ въ тѣмѣ. и [въ] сѣни самрътиѣи. направити
 ноги наша на пжть миренъ. 80. Отроча же растѣше (и смыслѣше)
 и крѣплѣше са дхомъ и вѣше въ поустьинѣхъ до дне явленни своего
 къ излю.

II.

1. Въ дѣ | ни же тымъ изыде повелѣние ѿ кесариа⁵⁾ авгоуста на
 писати всѣхъ вселенжж. 2. се написание прѣвое⁶⁾ выѣ. Бладжшоу сириж
 и кириниж. 3. идѣхж [вси] къждо написати са въ свои градъ.
 4. Възыде же иуцифъ ѿ галилеа гра назаретъска юдеа въ градъ
 давидовъ юже нарицаетса видлеумъ зане вѣше ѿ домоу и ѿчѣства?⁷⁾
 дѣдва. 5. написати (же) са съ мариеж {в навечери рѣтва хва ѿ
 лоукъ} (л. 23^б) швржченож емоу женож сжщжж непразнож. 6. и егда
 высть тоу исплънишж са денне родити [еи] 7. и роди снъ свои прѣ
 вѣнеца. и повитѣи и положи въ яслехъ зане не вѣ еи мѣста въ шви
 тѣли.⁸⁾ 8. И вѣхж пастырие втон[ждѣ] странѣ⁹⁾ вджце и стрѣгжше
 стражж ношнжж ш стадѣ своемъ. 9. [и се] англ(же) гнѣ ста внихъ
 и слава гнѣкъ шсна м и оубошж страхомъ велиемъ. 10. и рѣ имъ
 англъ невонте са се во ваговѣстоуж¹⁰⁾ вамъ радостъ великжж: рже
 вждеть всѣмъ людемъ. 11. како роди са вамъ днесъ спсъ юже есть
 хъ (и) гнѣ въ градѣ дѣдовѣ. 12. и се вамъ знамение швращете мла
 денецъ повитъ лежжщъ въ яслехъ. 13. и внезапнож высть съ англоумъ
 множество кон невесныхъ¹¹⁾ хвалжциныхъ вѣ и глаголжциныхъ. 14. слава
 въ вышнихъ боу и на земли миръ въ члвцѣхъ благоволение. 15. и [высть]
 како штидошж ѿ нихъ англи на нево [и] члци пастырие рекошж
 (л. 24^а) дроугъ къ дроугоу прѣидемъ [оубо] до видлеума и видимъ

¹⁾ Мар. издржж. ²⁾ Зогр. въ оставление. ³⁾ Мар. ихъ. ⁴⁾ Зогр. посѣти насъ.

⁵⁾ Мар. кесарѣ. Зогр. кесара. ⁶⁾ Зогр. вѣма прѣвое. ⁷⁾ отчѣстванѣ. ⁸⁾ Зогр. зане не еѣ има
 мѣста оштитана. Мар. — въ оштитан. ⁹⁾ Зогр. цогрѣшио: стражинѣ. ¹⁰⁾ Мар. вѣговѣштаж.

¹¹⁾ нескыхъ.

гласъ¹⁾ вьвѣшнн. иже ꙗко сказа намъ. 16. и придошъ подвигше сѧ. И шврѣтошъ марижъ [же] и иосифа и младенца лежѣща въ яслѣ. 17. видѣше же сказахъ ѡ глѣ гланѣмъ [имъ] ѡ отроцати.²⁾ 18. и вси слышавъшеи дивншъ сѧ ѡ гланъиныхъ ѿ пастыри книмъ. 19. мариа же съвѣдоуаше всѧ глѣ сѧ съвѣкоуплѣжци³⁾ въ срѣци своемъ. 20. И възвратишъ сѧ пастыри славѣще и хвалѣще вѣ ѡ всѣхъ яже слышашъ и видѣшъ. якоже глѣно вьствѣ книмъ. 21. И҃гда же испѣнишъ сѧ дѣи .и. да и шврѣжжтъ нарежжтѣ⁴⁾ имѧ емоу иѣтъ. наречено англомъ прѣжде даже не зачатсѧ въ чрѣвѣ. {На шврѣзаннѣ стѣмоу Еасилноу ѿ лѣу. глѣ .л. Кѣ и попандижъ ѿ лѣу глѣ} 22. И҃гда испѣнишъ⁵⁾ сѧ (л. 24⁶⁾ деннѣ шчищенноу по законуу монсевоу възнесошъ и въ ерѣлимъ: поставити и прѣдъ гѣмъ. 23. яко же ествѣ писано въ законѣ гѣи: яко всѣкъ младенецъ мѣжъска полоу разврѣзѧ ложесна стѣ гѣи наречетсѧ. 24. [и] дати жрѣтелъ по ѣномоу въ законѣ гѣи: два грѣлчища⁶⁾ или два птенца голъвина. 25. (И вѣше)⁷⁾ члѣкъ въ ерѣлимѣ юмоу же имѧ семешнъ: члѣкъ сынъ праведнъ (сынъ) чѣстнѣ⁸⁾ чѣжъ оутѣхъ излѣвъ. [и] дхъ вѣ стѣ внемъ. 26. и вѣше моу ѿвѣщано дхомъ стѣимѣ невидѣти смрѣти прѣжде нѣ егда хѣ гѣи видѣти⁹⁾ 27. и приде(тъ) дхомъ (ведомъ) въ цркви. И҃гда въведоста родителѣ отроца .и.са сътворити имѧ по швычѣю закономоу ѡ немъ 28. и [тѣ] прилтъ е на рѣкоу своєю и вѣгословнъ Гоумешнъ вѣ и рѣ: 29. Нинѣ шпоуцаешн¹⁰⁾ вѣко раба твоего по глѣу твоемоу смиромъ. 30. яко видѣствѣ шчи мон спѣсение твое. 31. еже юси (л. 25¹¹⁾ оутготовалъ прѣдъ лицемъ всѣхъ людинъ. 32. свѣтъ [въ] ѿкрѣвение изъзыкъ и славѣ люди твоихъ излѣ. 33. И вѣста ѿсифъ и мариа¹¹⁾ чоуджца сѧ ѡ глѣлемъиныхъ ѡ немъ. 34. И вѣгословнъ изъ Гоумешнъ и рѣ къ марии матери его съ¹²⁾ лежнтъ съ на падение и на вѣстаннѣ многымъ въ излѣи и въ знаменнѣ прѣрочно. 35. [и] тѣвѣ же самонъ дшъ прѣндъ и¹³⁾ шржжнѣ. да ѿкрыжтсѧ ѿ многоу срѣцъ помышленна. И вѣ ианъна¹⁴⁾ прѣрочица дѣщи фаноуилева ѿ колѣна асвѣра. си заматорѣвѣши въ днѣхъ мнозѣхъ жнѣши смѣжѣмъ .з. лѣтъ ѿ дѣвѣства своего. 37. и тѣ вдова до шстѣмдесѣтъ и чѣтыри лѣтъ яже не ѿхождаше ѿ цркви постомъ и молитвами слоужжци дѣнь и ноцѣ. 38. И тѣ въ тѣ часѣ пристѣплѣши¹⁵⁾

¹⁾ глѣ. ²⁾ Мар. о отроцати сѧмъ. Зогр. ишсува това. ³⁾ сълагжжтн. ⁴⁾ нарѣшн. ⁵⁾ Зогр. приелжжшасѧ. ⁶⁾ дѣла кагрѣлчишта. ⁷⁾ И [сѣ Мар.] еѣ члѣкъ въ ерѣлимѣ емоу же имѧ семешнъ и —. ⁸⁾ Зогр. и чѣстнѣ. ⁹⁾ прѣжде даже видѣтъ хѣ гѣи. ¹⁰⁾ Зогр. нѣмѣ поустннн. Мар. нѣмѣ отъпоустннн. ¹¹⁾ Зогр. и еѣ оѣя его и мати. Мар. — Иосифъ и мати его. ¹²⁾ сѧ. ¹³⁾ прѣндѣтъ. ¹⁴⁾ I истрито, но се познава оца. ¹⁵⁾ вѣстанѣши.

и глѣ емоу рабѣви виждѣ смокви¹⁾ (истѣхшж) ѡже (тѣ) проклатѣ оустѣше. 22. И ѡвѣщавѣ иѣъ ѣе емоу 23. Имѣите вѣрж вжиж. аминь глж вамѣ аще кто вѣрж иматѣ неоусь мннса и речеть горѣ сен двигни са и вѣврѣзи са въ море вждеть иже речеть.²⁾ 24. Сего ради глж вамѣ всѣ елико аще мѣжше са просите вѣроуите тако примете и вждеть вамѣ. 25. Иѣгда стоите мѣжше са ѡпоуцайте аще цо имате на кого да ѡцѣ вашѣ неснѣи ѡпоустите вамѣ прѣгрѣшенна ваша 26. аще ли вы не ѡпоустите ни ѡцѣ вашѣ нѣснѣи³⁾ (не) ѡпоустите прѣгрѣше (л. 12⁴⁾ ни вашихъ — 27. Бѣ время шно приде иѣъ въ ерѣмъ и въ⁴⁾ цркви сжцоу⁵⁾ емоу придошж кнемоу архирери книжници и старци 28. И глашж емоу коеж властнѣж се творишь или кто ти дастѣ властѣ снж да сице⁶⁾ твориши. 29. Иѣъ же ѡвѣщавѣ ѣе имѣ (и) вѣпрошж и азѣ [вѣ] единого словесе (васъ). ѡвѣщайте ми и рекж вамѣ коеж властнѣж се творж 30. Кръщение иваново ѡ кждоу вѣ снѣсе ли или ѡ члѣкѣ ѡвѣщайте ми 31. И мыслѣхж въ⁷⁾ себѣ глжше аще речемъ снѣсе ѣеть (намѣ) почто [оубо] не вѣрвасте емоу. 32. Аще⁸⁾ ѣемъ ѡ члѣкѣ вонмса⁹⁾ людни вси во имѣахж ивана такѣ и пррѣка. 33. И ѡвѣщавше и рекошж¹⁰⁾ иѣви не вѣемъ. и глѣ имѣ иѣъ ни азѣ глж вамѣ коеж властнѣж¹¹⁾ творж се. —

XII.

1. И начатѣ имѣ причѣми глаги. Виноградѣ члѣкѣ насади. и шгради [и] шплетомѣ ископа точило и създа стлѣпѣ и въда (л. 12⁶⁾ стѣ тажатеелѣмѣ и штиде. 2. и въ время посла къ тажатеелѣмѣ рабѣи да ѡ тажѣтели приметѣ плодѣ винограднѣи.¹²⁾ 3. и емше и вишж и и послашж тыщѣ. 4. и пакѣи посла книмѣ дроугѣмѣ рабѣи¹³⁾ и того каменнемѣ вивше и пробившж главж емоу и послашж вѣсчѣстна. 5. и пакѣи посла много и того оубишж и инѣи многѣ. и швы вижше швѣи же шбиважше. 6. и еше же имѣше единого сѣа вѣзлюбенаго своего и того посла книмѣ послаѣдѣ. глж неглѣи¹⁴⁾ посрамѣжтсѣ сѣа моего. 7. тажатеелѣ же¹⁵⁾ видѣвше [и] глжшца ксебѣ рекошж се естѣ наследникѣ прндѣте и оубиемѣи и наше вждеть (все) достоѣнне. 8. и емше (и) оубишж и изврѣгошж [и] вѣнѣ „¹⁶⁾из винограда. 9. чѣто [оубо] створитѣ глнѣ „винограднѣи не придетѣ ли¹⁷⁾ и погоубитѣ тажатеелѣ. И дастѣ вино-

¹⁾ смоковницѣ. ²⁾ шко иже (аште Зогр.) речеть горѣ сен двигни са и врѣзи са въ море и не оусжмѣнтѣ са въ срѣдци своемѣ нѣ вѣрж имѣтъ шкоже глѣтъ бѣвастѣ вждеть емоу еже аще речеть. ³⁾ Мар. иже на иѣсѣхѣ. ⁴⁾ Стихѣтъ начева: и придоша пакѣи въ ерѣмѣ и въ —. ⁵⁾ Мар. ходошцоу. ⁶⁾ Мар. сн. ⁷⁾ къ. ⁸⁾ Зогр. аште ли. ⁹⁾ вонмса са. ¹⁰⁾ глашж. ¹¹⁾ Мар. властнѣж. ¹²⁾ отѣ плодѣ винограда. ¹³⁾ дроугѣи рабѣи. ¹⁴⁾ шко. ¹⁵⁾ они же тажатеелѣ. ¹⁶⁾ Означеното въ кавчѣкѣ е писала рѣка Б. ¹⁷⁾ глѣ винограда: придетѣ и по —.

„града инѣмъ. 10. Ни ли сихъ есте книгъ чълнъ каменъ егоже не
 „врѣгошж¹⁾ виждѣши. съ вѣсть въ главѣ жглоу. 11. [и] ѿ га вѣсть
 „си и естъ дивна въ шчию на шєю: 12. И искахъ ати и: и оубоашж
 „са народа разоумѣшж во (л. 13^а) тако книгъ причж рѣ. и вставлѣше
 „и штидошж: 13. (Еъ врѣмѣ шно) послашж къ иѣсоу²⁾ етери ѿ фарисей.
 „[и] иродиянъ да и вишж прѣлѣстили³⁾ словомъ: 14. Они же пришѣдѣше
 „гѣашж емоу оучителю. вѣмъ тако истиненъ еси и не прѣжеши⁴⁾ ни
 „окомъ же не зриши бо на лице чловекомъ. нж вистинж пжтоу бжню
 „вчиши. рещи [оубо] намъ. достонти кинисъ⁵⁾ дати кесареви или
 „ни дамъ или не дамъ. 15. шнже вѣды лицемъrone ихъ рече имъ.
 „что ма искоушавте⁶⁾ принесите ми пѣньзъ да виждж. 16. шни же
 „принесошж емоу. и гѣа имъ чни естъ швразъ сѣ и написасаню.
 „17. шниже рѣшж емоу кесаревъ. И [отвѣщавъ] рѣ имъ иѣсъ въздадите
 „кесарева кесароу и бжнѣ бѣи и чюдишж са ѿ немъ. — 18. (Еъ врѣмѣ
 „оно) придшж садоукеи кнемоу⁷⁾ иже гѣжтъ не быти въсрѣсенни [и]
 „въпрашахъ гѣжще: 19. оучителю. монси написа намъ⁸⁾ аще комоу братъ
 „оумрѣтъ и вставитъ женж а чадъ не вставитъ да поиметъ братъ
 „женж его и въскрѣситъ сѣма брата своего. 20. вѣ же .з. братни
 „и поатъ пръвѣи женж и оуми (л. 13^б) раж не встави сѣмене.
 „21. [и] фторѣ поатъ ж и оумрѣтъ и тои (неи) не встави сѣмене.
 „и третни такожде: 22. поашж ѣж .з. и не вставишж сѣмене послѣжде
 „же въсѣхъ оумрѣтъ [и] жена: 23. въ въскрѣшенне же коемоу⁹⁾ вждетъ
 „жена. егда въскрѣнжтъ .з. во ихъ имѣшж ѣж женж. 24. И штвѣща
 „иѣсъ и рече имъ [не сего ли ради] вждите невѣдѣще кникъ ни силѣ
 „божи. 25. Егда бо измрѣтвѣхъ въскрѣснжтъ ни женжтса ни поса-
 „гажтъ. нж сжтъ какъи ангѣи на небесехъ. 26. а ш мрѣтвѣихъ іако
 „встанжтъ нѣсте ли чѣли въ книгахъ монсевахъ при кжпинѣ како
 „рѣче бѣ монсеоу гѣж. азъ бѣ аврама бѣ саковъль¹⁰⁾ и іаковъль.
 „27. нѣсть бѣ мрѣтвѣихъ нж живѣихъ. вѣи бо¹¹⁾ много вждите. —
 „28. (Еъ врѣмѣ оно) пристжпивъ единъ отъ книжники слѣшавъ а
 „сталашма са и видѣвъ іако доврѣ швѣща имъ и въпроси. кога естъ
 „заповѣдъ пръвѣа въвсѣхъ.¹¹⁾ 29. и гѣа иѣсъ къ немоу пръвѣа (л. 14^а)
 „заповѣдъ естъ всѣхъ. слыши издранию [гѣ] бѣ нашъ. гѣ единъ естъ.
 „30. И възлюбиши гѣ бѣ твоего всѣмъ срѣемъ своимъ¹²⁾ и всеа душеж
 „твож.¹³⁾ си естъ пръвѣиши всѣхъ заповѣдинъ. 31. и втораѣ подоваетъ еи.¹⁴⁾

¹⁾ неврѣдоу сътворишж —. ²⁾ къ немоу. ³⁾ да и еж облыстан. ⁴⁾ не родиши. ⁵⁾ кинисъ.
⁶⁾ окоушавте. ⁷⁾ Зогр. не монси ли найса намъ шко аште —. ⁸⁾ котороумоу. ⁹⁾ неаковъ. ¹⁰⁾ оубо.
¹¹⁾ всѣхъ. ¹²⁾ тломъ. ¹³⁾ Зогр. своимъ и всѣмъ оумомъ твоимъ и всемъ крѣпостимъ твоимъ.
 Мар. своимъ и всемъ мѣсламъ своимъ и вс. кр. своимъ. ¹⁴⁾ подоваема еи.

възлюбивши ближнѣго¹⁾ своего ꙗко и самъ се въ²⁾ болюша сею мною заповѣди нѣсть. 32. И рече емоу книжникъ: добръ оучителю вѣстинъ рече. ꙗко единыя есть и нѣсть (и) развѣ его много. 33. Иже³⁾ любитъ всѣмъ срѣемъ и всѣмъ разоумомъ и всею душею и всею крѣпостию и еже⁴⁾ любить искрънѣго (своего) ꙗко и самса⁵⁾ воленъ есть всѣхъ шлокафтомать и жрътъвѣ: 34. и съ же видѣвъ⁶⁾ ꙗко смьслъно ѿвѣща рече имоу: надалече иси [отъ] црствена вѣни. и никтоже не смѣаше иго ктомуу въпросити. 35. И глаше и съ оучни въ цркви: како глѣтъ книжници: ꙗко хъ [снъ] дѣтъ есть. 36. Тон во рече дхомъ стѣимъ: рече гъ гѣи ноемоу: садди шдснжж мене дондеже положж врагы твоа подьножиюу ногамъ твоима: 37. самъ [оубо] дѣтъ наричетъ⁷⁾ гъ то⁷⁾ како мѣ есть снъ. (л. 14⁶⁾ мнози народи послоушахж [его] въ сласть. 38. И глаше и мѣ въ оучени своемъ. — (Рече гъ): влюдете са ѿ книжники хотѣщиихъ въ одеждахъ ходити и цѣлованиа на трѣжищиихъ. 39. И прѣждесѣданиа на съворищиихъ⁸⁾ и прѣвовъзлѣганиа на вечерѣхъ. 40. Погадаще домъ вдовицы и испиваниемъ далече млжще са: сие прѣимжтъ лише шсжжденне. 41. И сѣдъ и съ прѣмо газофилакии и видѣаше⁹⁾ како народъ мѣшетъ¹⁰⁾ мѣдъ вгазофилакиж. и мнози богатни въмѣтахж многои. 42. и пришедши едина вдовица оубогаи въверже двѣ лептѣ: еже есть коньдрать. 43. и призавъ оученики свои рече имъ: аминъ глѣ вамъ: ꙗко вдовица сия оубогаи множѣе всѣхъ врьже въмѣтажщиихъ вгазофилакиж. 44. вси во ѿ извѣтка своего въвергошж: а си ѿ лишениа своего. все блико имѣше въверже все житие свое. — 45. (Еъ врьма)

XIII. (л. 15^а).

34. ꙗко во члѣкѣ ѿходжи штавитъ¹¹⁾ домъ свои въдавъ¹²⁾ рабомъ своимъ власть комоужде дѣло свое. вратарю повелѣ влюсти.¹³⁾ 35. Тако и въи едите¹⁴⁾ не вѣсте бо когда гнъ домоу придетъ вечерли или въ полоунощи. или въ¹⁵⁾ коурж глашениа: или заоутра. 36. да не пришедъ везлѣпа¹⁶⁾ шбращетвы спжца: 37. а еже вамъ глѣ всѣмъ глѣ едите.

XIV.

1. (Еъ врьма шно) вѣше паска и шпрѣсьнци: по двою днѣоу искахж архирен книжници како [и] лѣстиж юмше и оубижтъи. 2. глѣхж

¹⁾ Зогр. подроуга. Мар. искрънѣго. ²⁾ Зогр. са. ³⁾ и еже. ⁴⁾ Зогр. еже. Мар. иже. ⁵⁾ иже себе. ⁶⁾ нарицатъ и. ⁷⁾ Зогр. и тѣ како —. Мар. и како —. ⁸⁾ на сънѣмиштитъ. ⁹⁾ Зогр. видѣтъ. ¹⁰⁾ Мар. мететъ. ¹¹⁾ оуха остави. ¹²⁾ и давъ. ¹³⁾ и вратарю повелѣ да едите. ¹⁴⁾ едите оубо —. ¹⁵⁾ Зогр. ли полоунощи ли въ коуроглашениа ли оутра. Мар. ли въ полоунощи ли въ коктоглашениа ли ютро. ¹⁶⁾ вѣмвалаж.

. . . не празника еда како мѣва бждеть людемъ.¹⁾ 3. И сжшоу в видани въ домоу симона прокажнаго: възлежшоу емоу. И приде жена имжш алабастръ мира вѣрна многоцѣнна драгаго²⁾ и сѣкроушыши алабастръ възла емоу на главѣ. 4. вѣхъ же етери негодущие всевѣ и глше: почто гывѣлъ мира сего высть³⁾ 5. можѣше бо се ми (л. 15⁴⁾ ро⁴⁾ продано быти ваще триста пѣнза⁵⁾ и дати [са] нициимъ. и прѣшохъ си. 6. Иѣъ же рече: встанѣте ел: почто [иж] троуждаете добро во дѣло сѣдѣла ш миѣ. 7. вѣсегда бо ницѣла имате съ собож: и егда хоцете можете добротворити имъ: а мене не вѣсегда имате. 8. Он бо еже створи ш миѣ⁶⁾ . . . — Ерила естъ помазати⁷⁾ тѣло мое на погребение (ма створи): 9. аминь глахъ вамъ идеже крѣждо проповѣдано бждеть евангліе.⁸⁾ глано бждеть въ память ел. 10. Юда же скариотъскыи единъ ѿ обою на десѣте: иде къ архирешомъ да прѣдасть имъ. 11. они же слышавше въздрадовашъ са и окѣшашъ⁹⁾ емоу сребръники дати: искаше како и въ подобно вѣрѣма прѣдасть. 12. И въ прѣвыи денъ шпрѣснокъ. егда паскъ жрѣхъ: и глахъ емоу: оученици свои: где хоцеш шедше оуготовамъ¹⁰⁾ да яси пасхъ. 13. и посла два оученика свои¹¹⁾ и гла има: идѣте въ градъ и срѣщета¹²⁾ члвкъ въ скждѣлицѣ водж (л. 16³⁾.

XV.

34. годинъ възъпи иѣъ гласомъ велиемъ глж: или. или. или: мазавахтани¹³⁾ еже юсть сказанное бѣ бѣ мон¹⁴⁾ вѣскжж ма шстави. 35. и етери ѿ стожциихъ тоу слышавше глахъ: илиж зоветь.¹⁵⁾ 36. Текъ же юдинъ наплъниетъ¹⁶⁾ глж шцѣта и възнесъ¹⁷⁾ на трѣсти и напаше и глж: недѣйте да видимъ: аще придетъ илиа: спсѣтан его.¹⁸⁾ 37. иѣъ же поущъ гла съ великъ: издъше. 38. И шпона црковная раздра са на двое: с нижнѣго края до вышнѣго.¹⁹⁾ 39. видѣвже сотникъ стож прѣмо емоу: яко тако възъпивъ издъше и рече: вѣ истинж: члвкъ съ снѣ вжи вѣ. 40. Бѣхъ [же] жены издадече зрѣш: внихъ же бѣ: мариа магдалыни мариа якова малаго и мати ишсинева и салони. 41. [яже] егда (бо) бѣ въ галилеи иѣъ по немъ хождохъ и слоужшциимъ юмоу²⁰⁾ и иныа многы вѣшедша снмиъ въ ерѣлима:

¹⁾ Зогр. въ людяхъ. ²⁾ хризмы нарѣдны пестикни драгы. ³⁾ въ чѣмъ гывѣлъ си хризмымаи высть. ⁴⁾ хризма. ⁵⁾ трин сътъ пѣнза. ⁶⁾ и еже имѣ си сътвори. ⁷⁾ похризмити. ⁸⁾ + се въ всема мирѣ и еже сътвори си —. ⁹⁾ Зогр. са. ¹⁰⁾ Мар. оуготовимъ. ¹¹⁾ два отъ оученикъ своихъ. ¹²⁾ Зогр. срѣщета еъ; Мар. срѣщета еъ. ¹³⁾ Зогр. елон елон анма завахтани. Мар. елон елон анма завахтани. ¹⁴⁾ Зогр. еже мон еже мон. ¹⁵⁾ глашеть. ¹⁶⁾ исплънь. ¹⁷⁾ Зогр. възнесъ. Мар. възнесъ. ¹⁸⁾ снмать его. ¹⁹⁾ съ еъши до ниже. ²⁰⁾ и слоужахъ емоу.

(л. 16⁶) 42. Поздѣ же вывѣшѣ поне юже пѣтокъ вѣ¹) 43. приде иисифѣ ѿ аримадея доврошевразных²) свѣтниківъ иже и тѣи вѣ чѣж црствиа бжиа. и дрѣзнѣвѣ (и) иде³) къ пилатоу. и проси(вѣ) тѣла нѣва. 44. пилатъ же дивн сѣ (емоу) аще оуже оумрѣтъ. и призвавъ сотника и въпроси и.⁴) 45. оувѣдѣвъ ѿ кентоуришиа (и) дастъ тѣло иисифоу. 46. и коупивѣ плащеницѣ⁵) сънемѣ и овитиѣи [въ плащаницѣ]⁶) и вложи и въ гробъ иже вѣ исѣченѣ ѿ⁷) камене и привали каменѣ на двери гробоу. 47. Мариа же магдалѣини и мариа иисеѣва зрѣста где и полагахѣ.

XVI.

1. [и] Минжвѣши сѣ⁸) вотѣ мариа магдалѣини и мариа инаковѣ и саломи коупишѣ ароматы да пришедшѣ помажѣтъ [и. 2. и] гѣло заоутра. вѣ единѣ сѣ⁸) вотѣ придошѣ на гробъ въснѣвшоу слѣ⁹) цоу. 3. [и] глѣхѣ къ севѣ кто ѿвалитъ намѣ каменѣ ѿ двѣри гроба. (л. 17⁶) 4. и възрѣвшѣ и видѣшѣ ѿваленѣ каменѣ.⁷) вѣ во велии гѣло. 5. и влѣзѣшѣ въ гробъ и видѣшѣ юношѣ сѣдѣща въ деснѣхѣхъ въдѣана въ вѣждѣхъ вѣлѣхъ и оужасошѣ сѣ. {юѣнглице въскрѣсное. ѿ марка глѣ сѣ. Бѣ вѣ⁸) минжвѣши сѣ⁸) вотѣ мариа мѣ⁹) вчѣтрѣ гѣ. не дѣла. ѿ марка. наоутросѣ. въ вѣрѣмѣ шно въскрѣсѣ. заоут. и въскрѣсно третѣю. въскрѣсѣ исоусѣ} 6. Онже рече имѣ неоужасанте сѣ нѣа ли ищете распѣтаго⁸) вѣста. нѣстѣ зде. се мѣсто идеже лежѣ.⁹) 7. нѣ идѣте рѣцѣте оученикомѣ юго и петровѣи ꙗко варѣте въ въ галилеи. и тоу и видите ꙗко же рече вамѣ. 8. Изъшедшѣ и вѣжашѣ ѿ гроба и юмѣше ꙗ трепетѣ и оужасѣ. и никомоу же ничесоже не рекошѣ. вогахѣ во сѣ. 9. Бѣ⁸) скрѣсѣ же нѣ заоутра въ прѣвѣжѣхъ ѣж (л. 17⁶) ꙗви сѣ прѣжде марии и магдалѣини. и знеѣ же изгна седѣмѣ вѣсѣ. 10. она же шедшии възвѣсти вѣвшинимѣ снимѣ плачущимѣ и рыдающимѣ. 11. они же слышавше ꙗко живѣ естѣ и видѣвѣстѣ южѣ и не ꙗшѣ вѣрѣ. 12. и поснѣже двѣма¹⁰) ѿ нихѣ идѣшема ꙗви сѣ инѣмѣ швразомѣ идѣшема съ села. 13. и та шедша възвѣстиста прочинимѣ: и ни тѣмѣ вѣрѣ не ꙗшѣ. 14. Последни же възлежѣшемѣ имѣ юдиномоу на десѣте ꙗви сѣ поноси невѣрѣстнио ихѣ и жестосѣ¹¹) одноу ихѣ. ꙗко видѣвшинимѣ его вѣстарѣша изѣ мрѣтѣвѣшихѣ и не ꙗшѣ вѣрѣ. 15. И рече имѣ шедше въ весмирѣ и проповѣдите ювнѣлие всен твари. 16. и еже¹¹) вѣрѣж имѣтъ

¹) И юже поздѣ съвѣшѣю поимѣе сѣ параскѣвѣини [къ пасцѣ Мар.] еже естѣ къ сѣботѣ —
²) сѣагообразнѣ. ³) вѣнди. ⁴) + аще оуже оумрѣтъ и —. ⁵) Зогр. вѣнѣнцѣ. ⁶) Зогр. вѣ.
⁷) шко отъвалитъ сѣ каменѣ. ⁸) назарѣнина распѣтаго. ⁹) сѣ положенѣ. ¹⁰) двѣма. ¹¹) иже Мар.

и кръстнитса (л. 18^а) спсенъ бждеть а еже не иметь вѣрѣи восжденъ бждеть 17. З^наменна же вѣровавшимъ послѣдствоуютъ си именемъ монимъ вѣсы ижденятъ и азыкы възглаголятъ новы. 18. и въ ржкахъ змихъ възмжтъ аще и смрътно что испиютъ ничтоже ихъ не вредитъ. аще и на неджжнмъ ржкы възложятъ и здравн бждятъ 19. Г^ъ же исусъ по глаголанноу него книмъ възнесе са на н^бво. и сѣде вдеснжк бога. 20. шни же ишедше проповѣдахъ въсждоу. гоу поспѣшествоущоу и слово оутвер^жждающоу (и) послѣдств^оующи имъ знаменни.¹⁾ аминъ. (л. 18^б — лиезь на еванг. Лука).

(л. 19^а).

Отъ Лука, гл. I.

Начатиє иона крѣстителѣ ювнгле ѿ лѣты гл. ѡ.

1. Понюже [оубо] мнози начаша чинити повѣсть ѡ извѣстн^нихъ въ насъ вѣрехъ. 2. такоже прѣдаша намъ вышнн искони самовидѣци и соугы словеси. 3. изволи са и мнѣ ходившоу испрѣва зъслѣдъ²⁾ вѣсхъ вѣистинж по радоу писати тебѣ дръжавнны вглюбе³⁾ 4. да разоумѣши шнихъ наоучилса еси словесехъ оутвержденню.⁴⁾ 5. И высть въ дни ирода црѣк юденска нерен етеръ именемъ захариа ѿ епимериа авниан⁵⁾ (л. 19^б) и жена его ѿ дѣщеръ гаронь има еи юлисаведъ. 6. вѣста же шва праведна прѣдвѣмъ ходяща въ заповѣдехъ вѣсхъ и въ шправданнхъ гнехъ беспорока. 7. и не вѣше оу нею чадъ.⁶⁾ понюжъ вѣ юлисаведъ неплоды. и шва заматорѣвша въ днхъ своихъ вѣста. 8. вѣста же слоужащоу юмоу въ чиноу чрѣды своеа прѣд вглѣмъ. 9. по швѣчѣю юренскоу лоучи⁷⁾ са емоу покадити вшедше въ цркве вожиж.⁸⁾ 10. и вѣсе множество люднн вѣше мѣнтеж дѣж вѣнѣ въ годъ тѣмнѣна. 11. шви же са юмоу англь гнѣ стож вдеснжк штарѣ кадн каго. 12. и смате са захариа видѣвъ и страхъ нападе нанъ. 13. и рече [же] кнемоу англь гнѣ небн са захарию. зане оуслышана вѣста мѣтва твоа и жена твоа елисаведъ родитъ снъ тебѣ и наречеши има емоу иванъ. 14. и бждеть тебѣ радостъ и веселнє и мнози ѡ роствѣ⁹⁾ его върадоуютса. 15. бждеть [во] велнн прѣдъ вгмъ вина и сикера¹⁰⁾ (л. 20^а) не имать пити и дѣа стѣ исплѣнитса. неще исчрѣва матере своеа. 16. и многы сыны¹¹⁾ излѣкы швратитъ къ гоу боу ихъ. 17. и тѣ прѣдѣидеть прѣдннмъ дхомъ

¹⁾ послѣдств^оующими знаменни. Мар. ²⁾ по. ³⁾ савннн тефиле. ⁴⁾ оутвержденнє. ⁵⁾ Зогр. отъ днннннмъ чрѣды авниана. Мар. отъ епимериа авниана. ⁶⁾ и не еѣ има чадъ. ⁷⁾ каучи са. ⁸⁾ гдннж. ⁹⁾ рождаетѣ. ¹⁰⁾ Зогр. теорина кваса. ¹¹⁾ сыновъ.

и слоуж илиннож. и швратитѣ срѣца шцемѣ на члѣда и противнѣа
 в мждрость праведныхъ и оуготовати гѣи люди съврѣшени. 18. и рече
 захариа къ анѣлоу: почемоу се разоумѣж: азъ во есъмь старъ и жена моя
 заматорѣвъши въ днехъ своихъ. 19. и шѣщавъ анѣла и рече юмоу азъ
 есъмь гаврилъ прѣдѣстожи прѣдъ вгмѣ и посланъ есъмъ глаати ктѣве
 и блѣговѣстити тебѣ се. 20. и вждѣши мьлчж и не могыи глѣти.¹⁾ донегоже
 дне вждѣтъ се. зане не вѣрова словесемь моимъ: яже съвжджтса въ
 крѣма свое. 21. и вѣшж людие ждѣще захариж и чоуждашж (емоу) ж:
 гъ снѣше²⁾ въ цркви. 22. и шѣдъ и не можаше глѣти кннмъ. и
 разоумѣшж яко видѣние (л. 20°) видѣ въ цркви. и [тъ] вѣ помавалж
 имъ. и прѣкываше нѣмъ. 23. [и вѣстѣ] яко исплѣнишж са денне
 слоужбы его. иде въ домъ свои. 24. по снхже днѣхъ зачат(же) елиса-
 савѣтъ жена его и тамаше са .в. мѣцъ глѣци. 25. яко тако сътвори
 мнѣ гъ въ дни внаже призрѣ шѣати поношение мое въ члѣцѣхъ.³⁾
 {зачатноу кнѣцъ. прѣстжпи на сковжѣ вѣлѣгъ.} 26. Еъ
 шестын же мѣцъ посланъ вѣстѣ анѣла гаврилъ шѣ бѣ въ градъ гали-
 ленскы: емоу же има назаредъ. 27. къ дѣвѣи швржченѣи мжжеви
 емоуже има ишенфъ шѣ домоу дѣдва. и има дѣвѣи мариа. 28. и
 вѣшѣдъ анѣла кнѣи рѣ: радоуиса блгодѣтнага гъ стовож. блгословена
 ты въ женахъ. 29. шнаже слышавши и смѣте са ш словеси егш и
 помъшилѣмше въ себѣ каково⁴⁾ се вждѣтъ цалованне. 30. и рѣ [ен]
 анѣла: невоиса марие шврѣте во влѣтъ шѣ бѣ. 31. [и] се зачнеши въ
 чрѣвѣк и родиши снѣ и наречеши има емоу исѣ. 32. и⁵⁾ вждѣтъ велѣи
 [и] снѣ вѣшнѣго наречетса (л. 21°) и достъ емоу гъ въ прѣстола
 дѣдва шѣа его. 33. и вѣцаритса вдомоу яковли въ вѣкы. и црствоу⁶⁾
 его не вждѣтъ конца. 34. Рѣ [же] мариа къ анѣлоу: како (же) вждѣтъ
 се. за не азъ⁷⁾ мжжа не знаж. 35. и шѣкѣца анѣла и рѣ ен: дхъ стѣи
 наидѣ[тъ] на тѣ и сила въ | ишнѣго шѣннѣтъ тѣ. тѣмже [и] еже
 родитса: стѣ наречетса снѣ вжнѣи. 36. и се юлисаведъ ѣжника тѣоид
 и тѣ зачатъ снѣ⁸⁾ въ старость свож. и се мѣцъ .ѣ.и естѣ ен: нари-
 цаемѣи неплѣви. 37. яко не изнеможетъ шѣ гѣа всѣкѣ глѣ. 38. рѣ [же]
 Мариа: се раба господнѣ: вжди мнѣ по глоу твоемоу. и штиде шѣ неа
 анѣла. 39. Еъставши же мариа втыа дни иде въ горж съ тѣщаниемъ
 въ градъ юдовъ. 40. снидѣ⁹⁾ въ домъ заринъ и цѣлова елисаведъ.
 41. [и вѣстѣ] яко оуслыша елисаветъ цѣлованне маринно: възыгра

¹⁾ Мар. и не могы проглѣти. Зогр. лнсува. ²⁾ По-прѣди было моуждаанне.
 Мар. кнннѣши. Зогр. мжждааше. ³⁾ Зогр. отъ члѣкѣ. ⁴⁾ Зогр. како. ⁵⁾ сѣ. ⁶⁾ Мар.
 црствнню. ⁷⁾ Зогр. Како вждѣтъ се ижде мжжа нзн. Мар. к. в. с. иде м. и. зн. ⁸⁾ Зогр. пѣма
 снѣ. ⁹⁾ и вѣнидѣ.

са младенца радощами¹⁾ въ жтробѣ²⁾ ея. исплъни са дхомъ стѣнимъ.
(и) елисаветъ. 42. [и] възъпи гласомъ велиемъ (л. 21⁶⁾) и ѡе' вѣгословена
ты въ жнахъ и вѣгословенъ плодъ чрѣва³⁾ твоего. 43. Ѡ кждоу се
миѣ⁴⁾ да придетъ мати гдѣ моего къ миѣ. 44. се во яко бысть гласъ
цалованна твоего въ оушиоу моеу възъигра са младенецъ⁵⁾ радо-
щами въ чрѣвѣ³⁾ моемъ. 45. влаже {еуглине на оутростъ на всѣхъ
праздникъ вѣи. штлоуки. Етъ врѣмѣ шно вѣставъшъ} нама
[же] вѣржъ матъ. яко вждеть съвершени гланымъ (и) Ѡ гдѣ. 46. И ѡе'
[Мария] величитъ дша моя гдѣ 47. и възрадова са дхъ мой ш всѣхъ
спсѣхъ моемъ. 48. яко призрѣ на смѣренне рабы своя. се во Ѡ селѣхъ
вѣжжтма вси роди. 49. яко сътвори миѣ величине снаны. и стѣо нама
его. 50. и мѣсть его въ родъ⁶⁾) и родъ възжнимса его. 51. сътвори
дръжавж мышцеж своеа расточи грѣдтымъ мыслиж срца ихъ.
52. низложи силтма съ прѣстоль. и възнесе смѣрентма 53. и длча-
щамъ⁷⁾ исплъни вѣгл | агъ. и вѣатжщамса Ѡпоуститыща. (л. 22⁸⁾)
54. приатъ излѣ Ѡрока своего помѣнжти мѣсть. 55. якоже гдѣ къ
щѣмъ нашимъ аврамоу и сѣмени его до вѣка. 56. Прѣбысть же
мариа снеж яко три мѣа. и възврати са вдомъ свои. 57. ІЕлисавети
же исплънишж са дѣние родити еи. и роди сѣа. 58. и слышашж
вкрѣсть живжщии (ш)рождени еа. яко възвеличилъ естъ гдѣ мѣсть
свож снеж (и радоважж са снеа).⁹⁾ 59. [и вьстѣ] Етъ шсмыи(же) днѣ
придошж шврѣзати штрочате и нарицажж е именемъ шца его захариа.
60. и швѣщавши мати его и рече (имъ) ни нж да нарѣтса има емѣ
иванъ. 61. и рѣшж еи: яко никтоже естъ Ѡ рождениа твоего иже
нарицаетса именемъ тѣмъ. 62. помаважж же шцѣ⁹⁾ его како ви
хотѣлъ нариши е. 63. испросѣ дѣщицж написа глж: иванъ естъ
има емоу. и чоудишж са вси. 64. Шврѣзошж са оуста его [авие] и
азыкъ его: и гласше вѣгословж¹⁰⁾ вѣ. 65. и вьстѣ на всѣхъ страхъ
живжщиихъ вкрѣстныихъ.¹¹⁾ [и] въ всен странѣ (л. 22⁸⁾) иоудеистѣи
повѣдаеми вѣхж глн вси.¹²⁾ 66. и положишж вси слышавшии на срцихъ
своихъ глше что оубо штроча се вждеть. и ржка гнѣ вѣше снимъ.
67. и захариа шцѣ его исплъни са дхомъ стѣнимъ и пррѣствова глж.
68. Вѣгслвенъ гдѣ бѣ изльв: яко посѣти и створи избавенне людемъ
своимъ. 69. и въздвиже рогъ спсѣнни нашего въ домоу двѣвѣ штрока
своего: 70. якоже гдѣ оусты сѣмн.¹³⁾ сжщиихъ Ѡ вѣка пррѣкъ его¹⁴⁾

1) Мар. липсува радощами. 2) въ чрѣвѣ. 3) Мар. жтробы. 4) Зогр. нѣма миѣ.
5) Зогр. младѣнцѣ. 6) Зогр. въ родъ. 7) Зогр. длчащамъ. 8) Зогр. липсува. 9) Зогр.
помаваши же бца его. 10) Зогр. вѣгослвѣтѣ. 11) окрѣсть ихъ. 12) вси глн еи. 13) сѣмнъ.
14) Мар. нѣма его.

71. спасение ѿ врагъ нашихъ изрѣкы¹⁾ всѣхъ ненавидящихъ насъ.
 72. сътвориши мѣсть съ шцы нашими и помѣнѣши завѣтъ стѣши
 свои. 73. клатвожъ еже клатса къ аврамоу шцоу нашемюу дати намъ
 74. вестраха изрѣкы врагъ нашихъ избавльшемса. слѣожити емоу
 75. прѣповиенъ и правдожъ прѣднимъ (въ) вса дни живота нашего.
 76. и ты штроча прѣкъ вышнѣго нарѣши са прѣдъидеши прѣдъ
 лицемъ (л. 23^а) гнѣмъ оуготовати пяти его. 77. дати разоумъ спсѣнни
 людемъ его въ ѿпоущение²⁾ грѣхъ нашихъ.³⁾ 78. масрна ради милости
 ба нашего вниже посѣтили еста насъ.⁴⁾ въстока съвѣше. 79. про
 свѣтити сѣдѣщамъ въ тѣмѣ. и [въ] сѣни сморѣтиѣи. направити
 ноги наша на пѣтъ миренъ. 80. Отроча же растѣше (и смысѣше)
 и крѣплѣше са дхомъ и вѣше въ поустынѣхъ до дне явленна своего
 къ излю.

II.

1. Въ дѣ | ни же тѣмъ изыде повелѣние ѿ кесариа⁵⁾ авгоуста на
 писати всѣхъ вселенжѣ. 2. се написание прѣвое⁶⁾ выѣ. Еладжшоу снриж
 и кириниж. 3. идѣхъ [вси] къждо написати са въ свои градъ.
 4. Възыде же ишенифъ ѿ галилеа гра назаретска юдеа въ градъ
 давидовъ юже нарицаетса видлеумъ зане вѣше ѿ домоу и ѿчѣства⁷⁾
 дѣдва. 5. написати (же) са съ мариежъ {внавечери рѣтва хѣва ѿ
 лоукъ} (л. 23^б) шбрѣченож емоу женож сжщжж непразнож. 6. и егда
 высть тоу исплънишж са денне родити [ен] 7. и роди снѣ свои прѣ
 вѣнець. и повитѣи и положи въ яслехъ зане не вѣ ен мѣста въ шби
 тѣли.⁸⁾ 8. И вѣхъ пастырие втоиждѣ странѣ⁹⁾ вджше и стрѣгжше
 стражж ношнжж ш стадѣ своемъ. 9. [и се] англ(же) гнѣ ста внихъ
 и слава гнѣ шсна м и оубошж страхомъ велнемъ. 10. и рѣ имъ
 англъ невонте са се во благовѣстоу¹⁰⁾ вамъ радостъ великжж таже
 вждетъ всѣмъ людемъ. 11. тако роди са вамъ днесъ спсѣ юже еста
 хъ (и) ѣтъ въ градѣ дѣдовѣ. 12. и се вамъ знамение швращете мла
 денецъ повитъ лежжщъ въ яслехъ. 13. и внезапнож высть съ англомъ
 множество вон небесныхъ¹¹⁾ хвалжцихъ ба и глаголжцихъ. 14. слава
 въ вышнихъ боу и на земли миръ въ члвцѣхъ благоволение. 15. и [высть]
 тако штидошж ѿ нихъ англи на небо [и] члци пастырие рекошж
 (л. 24^а) дроугъ къ дроугоу прѣидемъ [оубо] до видлеума и видимъ

¹⁾ Мар. издржъ. ²⁾ Зогр. въ оставани. ³⁾ Мар. ихъ. ⁴⁾ Зогр. востти насъ.
⁵⁾ Мар. кесарѣ. Зогр. кесара. ⁶⁾ Зогр. нѣма прѣво. ⁷⁾ отчѣствит. ⁸⁾ Зогр. зане не ет имѣ
 мѣста оубтѣална. Мар. — въ оубтѣли. ⁹⁾ Зогр. погрѣшно: стражинѣ. ¹⁰⁾ Мар. благовѣштанъ,
¹¹⁾ нѣскыхъ.

гласъ¹⁾ вышши. иже бѣ сказа намъ. 16. и придошъ подвигше сѧ. И шверѣтошъ марижъ [же] и осифа и младенецъ лежщъ въ нелѣ. 17. видѣше же сказахъ въ глѣ гланѣмъ [имъ] въ отроцати.²⁾ 18. и вси слышавъши днвишъ сѧ въ гланъихъ ѿ пастыри книмъ. 19. мариа же съведоше всѧ глы сѧ съвкоуплѣжщи³⁾ въ срѣци своемъ. 20. И възвратишъ сѧ пастыри славяще и хваляще бѧ въ всѣхъ также слышашъ и видѣшъ. также глѧно высть книмъ. 21. И҃гда же испѣнишъ сѧ днѣи .и. да и шверѣжжѣт нарежжѣ⁴⁾ имѧ емоу нѣтъ. наречено англомъ прѣжде даже не зачатсѧ въ чрѣвѣ. {На шверѣзанне стѣмоу Еасилоу ѿ лѣу. глѧ .л. Еѣ и по пандиж. ѿ лѣу глѧ} 22. И҃гда испѣнишъ⁵⁾ сѧ (л. 24⁶⁾ денне шчищенноу по закону монсевоу възнесошъ и въ ерѣлимъ: поставити и прѣдъ гѣмъ. 23. яко же естъ писано въ законѣ гнѣи: яко всѣкъ младенецъ мъжъска полоу разверъзѧ ложесна стѣ гѣи наречетсѧ. 24. [и] дати жрѣтвѧ по ѣномоу въ законѣ гнѣи два грѣлицица⁷⁾ или два птенца голъвина. 25. (И вѣше⁸⁾) члѣкъ въ ерѣлимѣ юмоу же имѧ семешнъ: члѣкъ сынъ праведнъ (сынъ) чистивъ⁹⁾ чѣж оутѣхы излѣвы. [и] дхъ вѣ стѣ внемъ. 26. и вѣше моу ѿвѣщано дхомъ стѣнимъ невидѣти смрѣти прѣжде нѧ егда хѧ гнѣ видитъ¹⁰⁾ 27. и приде(тъ) дхомъ (ведомъ) въ цркве. И҃гда въведоста родителѣ отроца нѣа сътворити имѧ по швычѣю закономоу въ немъ 28. и [тѣ] приатъ е на рѣкоу своею и вѧгослови Гоумешнъ вѧ и рѣ: 29. Нинѣ ѿпоуцаешн¹⁰⁾ вѧко раба твоего по глѣу твоемоу смиромъ. 30. яко видѣстѣ шчи мон спсѣние твое. 31. еже юси (л. 25¹¹⁾ оуготовалъ прѣдъ лицемъ всѣхъ людин. 32. свѣтъ [въ] ѿкрѣвенне изътокъ и славѧ люди твоихѧ излѣ. 33. И вѣста ѿсифъ и мариа¹¹⁾ чоуджща сѧ въ глѧлемъихъ въ немъ. 34. И вѧгослови и Гоумешнъ и рѣ къ марии матери его съ¹²⁾ лежитъ съ на падение и на вѣстанне многымъ въ излѣи и въ знаменне прѣрочно. 35. [и] тѣбѣ же самон дшъ проидѧ и¹³⁾ шржжнѣ. да ѿкрыжтсѧ ѿ много срѣцъ помышленна. И вѣ ианъна¹⁴⁾ пророчица дѣщи фаноуилева ѿ колѣна асврова. си заматорѣвъши въ днѣхъ мнозѣхъ живши смлжжѣмъ .з. лѣтъ ѿ дѣвѣства своего. 37. и та вдова до шстидесѧтъ и чѣтыри лѣта также не ѿхождаше ѿ цркве постомъ и молитвами слоужжщи дѣнь и ноцѣ. 38. И та въ тѣ часѣ пристѧплъши¹⁵⁾

¹⁾ глѣ. ²⁾ Мар. о отроцати сѧмъ. Зо҃гр. лшсува това. ³⁾ сълагашти. ⁴⁾ нарѣши. ⁵⁾ Зо҃гр. приелжишасѧ. ⁶⁾ дѣла кагрѣлициста. ⁷⁾ И [сѣ Мар.] еѣ члѣкъ въ ерѣлимѣ емоу же имѧ семешнъ и —. ⁸⁾ Зо҃гр. и чистивъ. ⁹⁾ прѣжде даже видитъ хѧ гнѣ. ¹⁰⁾ Зо҃гр. нѣмѣ поустниши. Мар. нѣмѣ отъпоустниши. ¹¹⁾ Зо҃гр. и еѣ оцѣ его и мати. Мар. — Исифъ и мати его. ¹²⁾ сѧ. ¹³⁾ проидѣтъ. ¹⁴⁾ I истрито, но се познава оца. ¹⁵⁾ вристанъши.

исповѣдаше сѧ їви и глаше ѡ немъ въсѣмъ чѣлцинемъ и з-
 бавленіи. {Ѣоумешноу ѿ лѣу гла .ї.} (л. 25^о) въ ерслимѣ.
 39. [и] іако скончѣшж сѧ всѣ по законоу гїноу възвратншж сѧ въ
 галиилж въ градъ свои назаретъ: — {Ѣоумешноу конць. зде
 причти ѡ вѣзанноу}. 40. (Ѣе) штрочл же растѣше и крѣпѣше сѧ
 дѣомъ исплнѣнѣж сѧ прѣмждрости и влгодѣтъ вѣна вѣ на немъ: —
 {панди конецъ.} 41. И въсходжаста¹⁾ родителѣ его по всѣ лѣта
 въ ерслимъ въ праздникѣ пѣскы.²⁾ 42. и егда бысть двѣма на десѣте
 лѣтома въсходжцемъ³⁾ имъ въ ерслимъ по овычѣоу празднника
 43. и кончѣвѣшемъ дѣни възвращающі[мъ] же сѧ имъ уста штрокѣ
 нѣ въ ероусалимѣ. и не чоуста родителѣ⁴⁾ его 44. мнѣвша же [и] въ
 друужинѣ сжцѣ. придоста .Ѣ. день⁵⁾ искаста его въ рождени и въ
 знани 45. и не оврѣтша юго възъ | вратиста сѧ въ ерслимъ ищжца⁶⁾
 его. 46. по трехъ же днехъ оврѣтоста и въ цркви сѣджца посрѣдѣ
 оучителѣ и послѣшжце (юго) и выпрашжце [ѧ]. 47. Оужасоуж [же]
 сѧ вси послоушжци его ѡ разоумѣ (л. 26^а) и ѡ отвѣтѣхъ его.
 48. И видѣста и дивиста сѧ. и рече кнемоу мати его члдо что съ-
 твори⁷⁾ нама тако се ѿц | твои и азъ скрѣвжца искаховѣ тл.
 49. и рѣ книма (почто [іако] искасте мене [не] вѣста ли іако іаже
 сжтъ оу шца моего втѣхъ достонтъ мнѣ быти. 50. и та неразоумѣста
 [гла] еже ѣе има. 51. сниде снима и приде вназаретъ и вѣ повиноужса
 имъ. и мати его съвлюдаше всѧ глаї сѧ въ срци своемъ. 52. нѣъ
 вѣше⁸⁾ прѣмждростиж и тѣломъ⁹⁾ ѿ вѣ [и] члвкѣ. {Оврѣзаниж
 кц. внавечерне вготовениа}.

III.

1. Нѣ пѣтоѣ [же] на десѣте лѣто влчества тивериа кесарѣ шеллжцоу
 понтьскомоу пилатоу іудеѧ и четверътовластоужцоу галиилж иродоу
 филипоуже четверътовластвоужцоу братоу его тѣурнеж и трахонитѣ-
 скож странож и лисанню четверътовластвоужцоу авиннеж¹⁰⁾ 2. при
 архиреи іанънѣ и капафѣ. бысть глѣ вѣи къ иваноу захариноу сїоу
 въ поустѣ¹¹⁾. (л. 26^б) 3. и приде въ [вѣсж] странж ишрданъскжж про-
 повѣдаж крщение на покаяние въ ѿпоущение грѣхомъ.¹¹⁾ 4. іакоже
 іусѣ | писано въ книгахъ словесы исанѧ прѣрка глжца гла сѧ¹²⁾ въпнж-
 цаго въ поустыни оуготованте пѣтъ гнѣ правы творите стѣзѧ его
 5. въсѣка дѣвѣрь исплнитсѧ и всѣка гора и хлмъ смѣритсѧ и

¹⁾ хождашце. ²⁾ Зогр. пасѣк. Мар. пасѣкы. ³⁾ Мар. въшедшимъ. ⁴⁾ Мар. и те чо
 носифъ и мати его. ⁵⁾ пѣтъ дѣни искашце его. ⁶⁾ възискажца. ⁷⁾ Зогр. твори. ⁸⁾ сѣдѣше.
⁹⁾ + и благодатнѣ. ¹⁰⁾ авиннитѣ. ¹¹⁾ Зогр. грѣховъ. ¹²⁾ гласъ.

вѣдѣть стропетнага въ правага и штрага въ пѣтъ¹⁾ гладкѣи.
 6. и оузритъ всѣка плѣтъ спасение вѣни. — 7. Глѣше во исхѣдѣ-
 щинимъ народомъ кръстити сѧ ѿ него: ичѣднѣ ехиднова: кто сказа вамъ
 вѣжати ѿ гнѣва градѣщаго: 8. сътворите [оубо] плодъ достоинъ
 покаинна и не начинаете²⁾ глѣти въ севѣ: яко шѣа имамъ аврама: глѣж
 вамъ: яко можетъ вѣ ѿ каменна сего въздвижити чѣда аврама³⁾.
 9. оуже во секыра при корени дрѣва лежитъ: всѣко [оубо] не творѣще плода
 добра дрѣво постѣкаитъ и въ шгнь вѣмѣтаитъ.⁴⁾ (л. 27^а) 10. И вѣ-
 прашахъ и народи глѣще: оучителю: что сътворимъ. 11. ѿвѣща имъ:
 глѣж⁵⁾ имѣжи двѣ ризѣ да подаста⁶⁾ немѣщомоу: имѣжи врашна
 такожде да творитъ. 12. придошъ же [и] мытарию кръстити сѧ и
 рекошъ кнемоу оучителю: что сътворимъ. 13. шнже рече книмъ:
 ничтоже болен⁷⁾ повелѣннаго вамъ творите. 14. Еъпрашахъ же и и
 воини глѣще: и мѣ что сътворимъ: и рѣ книмъ: никогоже (не) швидите
 ни шкветанте. [и] доволни вѣдѣте⁸⁾ шроки вашими. 15. чѣжшѣмже
 людемъ и помышлѣжшимъ всѣмъ въ срѣци своемъ⁹⁾ ш иванѣ еда тон
 естъ хъ. 16. Ѹтвѣщаваше имъ¹⁰⁾ иванъ глѣж: азъ [оубо] вѣжъ кръщахъ
 вы: градѣтъ [же] кръпѣки мене змоуже нѣсѣмъ достоинъ ѿршити
 ремѣне сапога¹¹⁾ его. тон вы кръститѣ дхомъ стынмъ и шгнемъ.
 17. Емоуже лопата врѣцѣ его [и] потрѣвитъ гоумно свое и съверѣтъ
 шенищъ вжитницъ свохъ а плѣвелы¹²⁾ съжежетъ шгнемъ негасжшнимъ.
 (л. 27^б) 18. многа же ина вѣговѣстоуж глѣше¹³⁾ къ людемъ:
 {Егошвениоу кѣцъ}: 19. (Еъ врѣмѣ шно) иродъ [же] четверто-
 властникъ шблнчѣемымъ ш иродиадѣ женѣ врата его¹⁴⁾ и ш всемъ
 залѣ еже створи иродъ. 20. прѣложи (во) и се надъ всѣмн¹⁵⁾ затвори¹⁶⁾
 ивана въ темници. 21. Бысть же (се) югда кръстишъ сѧ вси люде:
 исѣу кръщшѣ сѧ и мѣжшоу сѧ ѿверѣе сѧ нѣво. 22. и снидѣ дхъ стѣм
 тѣлеснымъ видомъ¹⁷⁾ яко и голжеъ нанъ: и глѣсъ снѣвѣсъ высть
 глѣж: ты еси снъ мой възлюбены: ш тебѣ вѣговѣстоуж¹⁸⁾. {∴: пѣнкѣу.
 кѣ. въ фторнкъ .а. нѣ. ∴:} 23. (Еъ врѣмѣ шно вѣше)¹⁹⁾ итъ яко
 тремъ десѣтемъ²⁰⁾ лѣтъ начинаша яко снъ стѣм яко мѣ | нин вѣ²¹⁾
 ошсифовъ. иливѣтъ. 24. матѣтатовъ. илевгинъ. мелхневъ. нанъневѣтъ.
 ишсифовъ. 25. матѣтисѣвъ (л. 28^а — се имена до послѣднѣя редъ).

¹⁾ Зогр. и острѣнѣ въ пѣти гладкѣи. Мар. и острѣни въ пѣти гладкѣи. ²⁾ начинаете.
³⁾ Зогр. аврама. Мар. авраамѣу. ⁴⁾ Зогр. вѣлѣжитъ. ⁵⁾ отвѣщавашъ же глѣ(шн Мар.) имъ.
⁶⁾ Зогр. дастъ. ⁷⁾ боли. ⁸⁾ Мар. вѣдите. ⁹⁾ въ срѣдннхъ сконхъ. ¹⁰⁾ Мар. ина слѣдъ това
 още: всѣмъ. ¹¹⁾ Зогр. сапогау. ¹²⁾ плѣвѣи. ¹³⁾ Зогр. многа же ина вѣговѣстоужаше глѣ къ
 людемъ. Мар. многа же и ина оутѣшаша вѣговѣстоужашн къ людемъ. ¹⁴⁾ своего. ¹⁵⁾ Зогр.
 всѣмъ. ¹⁶⁾ Зогр. заклачи. Мар. заклапи. ¹⁷⁾ зракомъ. ¹⁸⁾ вѣговѣстоужъ. ¹⁹⁾ и тѣ еѣ. ²⁰⁾ Зогр.
 трѣмн десѣтмъ. ²¹⁾ мѣнимъ еѣ.

IV.

1. И съ же исплънь (съи) (л. 28⁶) дѣа сѣа. Еѣзвѣрати сѣа (исъ) ѿ морданѣ и ведѣше сѣа дѣмъ въ поустынь 2. .м. дни искоушаемъ диволомъ и не гастъ ничесоже въ тыа дни. И (с)кончѣвше имъ послѣдъ възвѣлка.¹⁾ 3. и рѣ диволь: аще сѣъ вѣжи еси: рещи каменноу емоу: да вѣдетъ хлѣвъ.²⁾ 4. [и] ѿвѣща и сѣъ кнемоу глѣж: писано естѣ [такъ] не ѡ хлѣвѣ единомъ живѣ: вѣдетъ члѣвкъ: нѣ ѡ всѣкомъ глѣ [вѣжи Мар.] исходжцемъ изъ ѡстѣ вѣжинѣхъ. И възвѣды³⁾ и диволь на горѣ высокѣ: показа емоу всѣ[ка] црѣвна въселенѣа ечѣсѣ вѣмѣнѣхъ. 6. [и] рѣ юмоу диволь: тебѣ дама власть сиѣж [късиѣж] и слава ихъ: яко мнѣ прѣдано⁴⁾ естѣ и емоуже аще хоцѣж прѣдати м. 7. ты [оубо] аще (падѣ) поклониши ми сѣа прѣдмнож: вѣтъ тебѣ всѣ. 8. [и] ѿвѣщавѣ и сѣъ (и) рѣ юмоу: иди за множ сотно: писано (во) естѣ гоу боу твоемоу поклониши сѣа и томоу единомуу послѣужиши. 9. и въведе и въ ерслимъ и постави и на крилѣ црковнѣа. и рѣ юмоу: ащи ты еси сѣъ⁵⁾ (л. 29⁶) вѣи връзи сѣа ѿ сѣдоу долоу. 10. писано во естѣ: яко англомъ своимъ заповѣстѣ ѡ тебѣ съхранити та 11. и на рѣкоу⁶⁾ възмѣтъ та: да не ѡ камень прѣтѣкнеши ногы твоѣа. 12. ѿвѣща и сѣъ рѣно естѣ: не искоушиши гѣ ва твоего: 13. и скончѣ⁷⁾ въсѣко искоушенне диволь и ѿиде ѿ него до вѣмене. 14. И възврати сѣа и сѣъ въ силѣ доуховнѣн въ галилеѣж: и вѣстѣ изъиде по всен странѣ ѡ немъ. 15. и тои оучѣше на съворицихъ⁸⁾ ихъ: слави мѣ всѣми. 16. (Еѣ вѣмѣа ѡно възъиде и сѣъ⁹⁾ вназаретѣ: внемже вѣ въспитанѣ¹⁰⁾ и вниде по ѡбѣчѣоу [своемоу] въ денъ съвотныи въ сворище.⁸⁾ и вѣста чѣсти.¹¹⁾ 17. и вѣдаш¹²⁾ емоу книги исана прѣка. и разгѣнѣвъ книги (и) ѡбрѣте мѣсто: идеже вѣ написано: 18. дѣтъ господень на мнѣ: егоже ради помаза ма: и блговѣститѣ ницимъ посла ма: исцѣлитѣ съкроушныа срѣцѣа: 19. проповѣдѣтъ плѣникомъ ѿпоуценне: и слѣпымъ прозрѣнне: ѿпоуститѣ съкроушныа въ ѡтрадѣ. (л. 29⁶) проповѣдати лѣто гнѣ приато. 20. и съгѣнѣвъ книги и вѣдастѣ¹³⁾ емоу сѣде: въсѣмъ въ сворици¹⁴⁾ ѡчи вѣхѣж зрѣши нанъ. 21. и начѣтъ глѣати кнѣмъ: [такъ] днѣсъ съвѣстѣ сѣа писанне [сѣ] въ оушиноу вашию: — 22. И въси свѣдѣтельствѣвахѣ емоу. И дивѣхѣж сѣа ѡ словесехъ (его) влѣоти исходжцихъ изъ оустѣ его. [и глѣхѣж не] сѣи ли естѣ сѣъ иишифовъ? 23. И рѣ кнѣмъ: всѣко речете ми причѣж сиѣж: врачоу¹⁵⁾

¹⁾ Зогр. възвѣлка. ²⁾ Зогр. да вѣдетъ хлѣвъ. ³⁾ възвѣде и Мар. ⁴⁾ прѣдана Мар. ⁵⁾ ащи сѣъ еси сѣжи Мар. ⁶⁾ рѣкоу Мар. ⁷⁾ скончавѣ Мар. ⁸⁾ съгѣнѣцихъ Мар. ⁹⁾ и приде Мар. ¹⁰⁾ въспитанѣ Мар. ¹¹⁾ чистѣ Мар. ¹²⁾ вѣдашъ Мар. ¹³⁾ вѣдастѣ Мар. ¹⁴⁾ съгѣнѣци. ¹⁵⁾ елѣни Мар.

ицѣли са самъ елико слышахомъ въ капернаоумъ вывснихъ (и) створи и зде въ шчъствии своемъ.¹⁾ 24. И рѣ аминъ глж вамъ тако никынже²⁾ прркъ приатенъ есть въ шчъствии своемъ. 25. Бѣистинж [же] глж вамъ тако многы вдовица бѣшж въ дѣни илины въ изли югда затвори³⁾ са небо .г. лѣта и .ѣ. мцѣ тако вы по всѣи земли гладъ 26. и ни къ единому же⁴⁾ ихъ посланъ высть илиа тькмо въ сарфтж⁵⁾ сидонскжж къ женѣ вдовици. 27. [и] мнози бѣхж прокажени (л. 30⁶⁾) въ изли при елисеи пррцѣ и нмедины же ш ни хъ (не) шчисти са тькмо неманъ сшуринскыи.⁶⁾ 28. [и] исплѣнишж са вси гарости на съворицихъ слышжше сѣ. 29. [и] въставше изгнашж [вѣнъ] изграда и ведошж и до връхоу горы на нем же градъ ихъ създанъ бѣше хотжшии долоу сринжть.⁷⁾ 30. Онже прошедъ посрѣдѣ ихъ идѣше. 31. (Бѣ время шно) вниде нѣ въ капернаоумъ въ градъ галиленскыи и бѣше оучж(ша) въ свѣоты. 32. и оужасахж са оученици⁸⁾ его [шко] съ властиж (во) бѣше слово его. 33. И въ съворицихъ бѣше члѣкъ имъи дхъ бѣсѣ нечистъ възыпи гласомъ велиемъ глж. 34. (встани что есть намъ и тебѣ)⁹⁾ нѣ назарѣнине пришедъ еси погоубити насъ вѣмта кто еси снъ¹⁰⁾ бжин. 35. И запрѣти емоу нѣ глж прѣмъдчи изыди изнего¹¹⁾ никакоже не връждъ его. 36. И выста оужасъ на въсѣхъ [и] стазахж са дроугъ къ дроугу глжше что есть слово сѣ тако властиж и силож (л. 30⁶⁾) велитъ нечистымъ дхомъ [и] исходатъ 37. Исходаше же [шоумъ о немъ въ] всѣко мѣсто и страны. 38. Бѣставже изъ зворица бѣниде вдомъ симоновъ.¹²⁾ тыща же симонова¹³⁾ бѣ шдръжимна шгнемъ велиемъ и мшж [и] ш нем. и ставъ наднеа (и) запрѣти шгноу. и шстави ж и [авие] въставъшши слоужаше юмоу.¹⁴⁾ 40. Заходжшоу же снцоу въси елико имѣхж болжшала различны неджгы привождаж кнемоу. шнже на когожде възлагж ржж исцѣлѣше ш.¹⁵⁾ 41. Исходаж же и бѣси ш многыхъ [въпнжше и] глаголжше [такъ] ты еси хъ снъ бжин. и запрѣцаж имъ не даваше гѣти тако вѣдѣхж самаго гѣ¹⁶⁾ сжца. 42. Бывшоу же днн ишедъ и иде въ поусто мѣсто. [и] народи искахж его. и пришедше¹⁷⁾ и дръжахж [и] да би не шшелъ¹⁸⁾ ш ни хъ. Онже рѣ имъ.¹⁹⁾ тако и дроугымъ градовомъ пбаетми проповѣдати²⁰⁾ црѣствие бѣе на се во придохъ посланъ есѣмъ.²¹⁾ 44. и бѣ проповѣдаж на сворицихъ галиленскыхъ.

¹⁾ теомъ Мар. ²⁾ никоторжже М. ³⁾ заклапе са М. ⁴⁾ къ единой же М. ⁵⁾ въ сарфтж М. ⁶⁾ Ниманъ сфурскы. Мар. ⁷⁾ Зо гр. и Мар. да еж и низринжан. ⁸⁾ о оученици. ⁹⁾ Нѣжд въ Зо гр. ¹⁰⁾ сѣм. ¹¹⁾ Изпуснато: и повржтъ и вѣсѣ посрѣдѣ нзиде изнего. ¹²⁾ Зо гр. симонъ. Мар. Симонъ. ¹³⁾ симонъ. ¹⁴⁾ имъ. ¹⁵⁾ на когожде ихъ ржж възлагамъ цѣлѣше ш. Мар. ¹⁶⁾ хѣ. ¹⁷⁾ и придж до него. ¹⁸⁾ отъшла. ¹⁹⁾ къ нимъ. ²⁰⁾ елаговѣстити. ²¹⁾ шко на се посланъ есѣмъ.

V.

1. Бысть же прилежащоу емоу¹⁾ народу да вишж слышали слово
вѣсти. И тои вѣ стоя при езерѣ генисаретъцѣ. 2. и видѣвъ два
корабца стояща при езерѣ. рыбари²⁾ же шшедше ѿ него и влагдахъ³⁾
мрѣжж. 3. вѣлѣвъ же въ единь ѿ корабцоу иже вѣ симоновъ моли
[и] ѿстѣпнн мало ѿ земли.⁴⁾ и сѣдъ оучѣше искоравелѣ народы.
4. И тако [же] прѣста гла рѣ ксимоноу. постѣпи⁵⁾ въ глѣбинѣ и въ-
врѣзѣте мрѣжж въ ловителѣ. 5. ѿвѣщавъ симонъ рѣ юмоу наставниче
ѿноушь всѣ трѣждъшеса и нѣахомъ ничесоже по глѣу же твоемоу
въврѣжемъ мрѣжж.⁶⁾ 6. и сътворише и ашж⁷⁾ множѣство рибъ много.
и протрѣвахъ сѣ мрѣжа ихъ. 7. помавахъ же⁸⁾ причастникомъ. иже
вѣхъ въ дроувѣмъ корабн да прише помогътымъ. и придошж и
наплънишж шва коравѣ. тако погрѣжати сѣ има. 8. Видѣвже [симонъ]
петръ и припаде къ колѣнома исеѣма глѣ изыди ѿ мене тако мѣжъ
грѣшнѣ есмъ. гн. 9. оужасъ (л. 31⁹⁾ оудрѣжаше ѿ и всѣ сѣщамъ
спимъ ѿ ловителѣ и рывы жже⁹⁾ ѣшж. 10. Такожде и такова ишѣла
сѣа зеведеова. тако же вѣста шбѣрника симонова.¹⁰⁾ И рѣ к симоноу
иѣтъ. не вон сѣ. ѿ сѣли члѣкы вѣдѣши ловѣ. 11. извѣдше (ис)коравѣ
на соухѣ и шставѣше все и вслѣдъ его идошж. 12. (Еъ врѣма шно
вѣше иѣтъ)¹¹⁾ въ единомъ ѿ градъ и [сѣ] мѣжъ исплънъ прокаженна
видѣвъ иѣа паде ниць и моли сѣ емоу глѣ гн аще хоцети. [и] можешн
[ма] шчистити. 13. [и] простеръ рѣжж коснѣ и рѣкѣ хоцѣшж шчисти сѣ.
[и] авѣ] штиде прокаженне¹²⁾ штъ него. 14. и тои¹³⁾ запрѣти юмоу нико-
моу же не глати. нѣ шедъ (и) покажи сѣ нерешви и принеси [о] шчи-
щени и своѣмъ. такоже повелѣ моиси: въ свѣдѣтелѣство имъ.
15. Проходѣаше же паче слово ѿ немъ. и съвирахъ¹⁴⁾ же сѣ народи
мнози слышахъ исцѣлитн¹⁵⁾ ѿ него ѿ неджгъ своихъ. 16. Тои же
вѣ исхождаше¹⁶⁾ впоустынѣ (л. 32¹⁶⁾ и молж сѣ. 17. (Еъ врѣма шно
вѣ иѣтъ)¹⁷⁾ оучж и сѣдѣхъ¹⁸⁾ фарисей законооучители пришедше¹⁹⁾ ѿ
всѣхъ²⁰⁾ вси галилейскы и юденскы и ѿ иѣрлимъ. [и] сила гнѣ исцѣ-
лѣше ѿ.²¹⁾ 18. И [сѣ] мѣжне носѣще на шдрѣ члѣка иже вѣ шслабень.
[и] искавахъ вънести²²⁾ и не шврѣтше кждѣ вънести и (и) положити

¹⁾ Зоґр: належащю имъ народу. Мар. — емоу —. ²⁾ Мар. рыбари. ³⁾ плѣкахъ.
⁴⁾ Зоґр. нѣма: отъ земли. ⁵⁾ Зоґр. виждѣхъ. Мар. възѣди. ⁶⁾ Зоґр. мрѣжа. Мар. мрѣжж.
⁷⁾ И сѣ сътворише обѣща. ⁸⁾ и поманѣша. ⁹⁾ о ловителѣ рыбъ иже ѣшж. ¹⁰⁾ иже сѣсти
ошѣтанна Симонѣ. Мар. — наследника Симонѣ. ¹¹⁾ и естъ гда естъ. ¹²⁾ арокал.
¹³⁾ Зоґр. нѣма тѣ. ¹⁴⁾ сънимахъ сѣ. ¹⁵⁾ слышати и цѣлѣти сѣ. ¹⁶⁾ охода. ¹⁷⁾ и естъ отъ
дѣни и тѣ сѣ. ¹⁸⁾ и сѣхъ сѣдѣши. ¹⁹⁾ иже сѣхъ пришлѣ. ²⁰⁾ отъ всѣхъ. ²¹⁾ сѣ цѣлѣти ѿ.
²²⁾ Тука сѣдѣва: и положити вѣдѣ нимъ.

прѣдъ нимъ и) народа ради:¹⁾ и възлѣзъше на храмъ и ѿмаше покровъ и свѣсишъ съ шдромъ дологъ на земь²⁾ прѣдъ нѣа. 20. и видѣвъ вѣржъ ихъ рече юмоу чловеку ѿпоуца жти съ грѣси твои. 21. и начашъ помышлѣти книжници и фарисеи гажше кто есть се иже глѣтъ хоулы.³⁾ кто можетъ ѿпоуцати грѣхы тькмо единъ въ. 22. разоумѣеже нѣтъ помышленна ихъ и⁴⁾ рече имъ что помышлѣете въ срѣцихъ вашихъ. 23. что есть оудовѣе рещи шславномоу (речеци) ѿпоустжтиса грѣси или рещи въста[ни] и ходи. 24. нж да оувѣсте нко власть иматъ (л. 32⁶⁾ снѣ члѣвчскым на земли ѿпоуцати грѣхы и рече шславномоу тебѣ глж въ став | зми⁵⁾ шдръ свои и ходи⁶⁾ вдомъ твои. 25. [авне] въставъ прѣдними и въземъ на немже лежаше иде вдомъ свои хвалж⁷⁾ ба. 26. и оужасъ приатъ всѣхъ.⁸⁾ и славѣхъ ба исплънишъ съ страхомъ (велиемъ) гажше како видѣхомъ дивнаа дѣбсѣ. 27. и по сиухъ изыде. (Еъ время шно мимондъ нѣтъ видѣ⁹⁾ мьтара именемъ левгиж сѣджше на мьтници¹⁰⁾ и рече юмоу иди по мнѣ. 28. и шстави всѣ и възслѣдъ его иде. 29. И створи чрѣжденн¹¹⁾ левги [емоу] вдомоу своимъ. и вѣше народъ много мьтарен и инѣхъ иже вѣхъ снимъ възвѣжжше. 30. и роптахъ книжници фарисеи къ оученикомъ его гажше почто съ мьтари и грѣшникы шсте и шете.¹²⁾ 31. И ѿѣца[въ] нѣтъ и рече книжъ не трѣбоужтъ здравни врача нж волжции. 32. не придохъ призвати праведники нж грѣшники на¹³⁾ пока[н]и. 33. Еъ время оно пристжпишъ къ нѣоу фари

VIII.

(л. 33^a). и внидошъ въ свинна. и оустрѣми съ стадо (все) по брѣгоу въ езерѣ и стопе.¹⁴⁾ 34. (и) видѣвше же пасжции вѣжѣшъ. и възвѣстишъ къ градѣ и въ селѣхъ. 35. изыдошъ видѣти вывшаго. и придошъ къ нѣви и шврѣтошъ сѣджша члѣка изнегоже вѣси изыдошъ (и) швлѣчена и смьслажша при ногоу нѣвоу. и оубоашъ. 36. и повѣдашъ же¹⁵⁾ имъ видѣвше: како сѣсе съ вѣснвѣи съ.¹⁶⁾ 37. и мѣж и всеъ народъ швласти гергинитъскыа¹⁷⁾ штити ѿ нихъ. како страхомъ [велиемъ] шдръжими вѣхъ. шнже влѣзъ вкораблъ възврати съ. 38. млѣше же съ емѣ мжжъ изнегоже изыдошъ вѣси

¹⁾ Мар. народомъ. ²⁾ възлѣзъши на храмъ сквозѣ склѣды низѣснша и съ шдромъ (ложемъ Зогра) прѣдъ нѣа. ³⁾ власниникъ Зогра. власфиникъ Мар. ⁴⁾ отвѣщавъ. ⁵⁾ въстани и глзми ложе твои Зогра. . . . одръ твои Мар. ⁶⁾ и иди. ⁷⁾ слава. ⁸⁾ прии къа Зогра, а въ Мар. стихътъ дшсува до исплъниша съ —. ⁹⁾ и оузрѣ. ¹⁰⁾ на мьзальници Зогра, а въ Мар. мъ . . . ци. ¹¹⁾ + вланко Зогра, влане Мар. ¹²⁾ Зогра. шста и шете. ¹³⁾ въ. ¹⁴⁾ и шетои. ¹⁵⁾ възвѣстиша. ¹⁶⁾ вѣсноааы. ¹⁷⁾ Зогра. вѣрѣсннскыа Мар. гадаринскыа.

да ви съ нимъ вылъ. и съ же ѿпоустити и глѣж 39. възврати сѧ въ домъ: твои: и подан¹⁾ елико ти створи бѣ. и иде проповѣдаѣ по всемоу граду елико створи юмоу и съ.²⁾ 40. [вѣстѣ же] югда възврати сѧ и съ приати народъ: вѣхъ [во] вси чѣжше (л. 33⁶⁾ юго. 41. Тогда приде³⁾ мжжъ⁴⁾ емоу же вѣ има: аиръ.⁵⁾ и тон князь съворицоу вѣ. и надъ при ногоу и себоу млѣше и внити в домъ свои 42. тако дѣши ииочада емоу вѣ двѣма на десате лѣтома⁶⁾ и та оумираше.⁷⁾ народи оугнѣтаѣхъ и. 43. И жена съши въ точение крѣви ѿ двою на десате лѣтоу: таже врачемъ издавши все имѣние свое и ни ѿ единного [же не] може исцѣлѣти (сѧ) 44. си пристѣпавши въ слѣдъ⁸⁾ (и) коснѣ сѧ въскриси ризъ его: и [иbene] ста течение⁹⁾ крѣви еж: 45. и рѣ и съ кто вѣстѣ: (при)коснѣвши сѧ мнѣ. ѿметѣшиже сѧ и мѣ въскрѣ: рѣ петръ и иже съ нимъ вѣ ш ж.¹⁰⁾ наставниче народъ оугнѣтаѣтъ тѧ¹¹⁾ и глѣши кто вѣстѣ: коснѣвши сѧ мнѣ. 46. и съ же рѣ прикоснѣвши сѧ мнѣ кто вѣстѣ.¹²⁾ аз во чоухъ силѣ изышедшѣ ѿ мене. 47. и видѣвши жена: яко не оутансѧ и трепещѣши (л. 34²⁾ приде. и падши прѣд нимъ еж ради вини¹³⁾ прикоснѣ сѧ емоу¹⁴⁾ (и) повѣда прѣд въскрѣми ѿми: яко исцѣлѣ. [ави]. 48. рѣ ии и съ: дрѣзан дѣши: вѣра твоѧ спасѣтъ тѧ.¹⁵⁾ иди въ миръ. 49. Ище же емѣ глѣцоу: пришедъ етерѣ ѿ [архи] соунагога глѣ емоу: [яко] оумрѣтъ дѣши твоѧ: не движи бчителѣ. 50. и съ слышавъ ѿ вѣща емоу глѣ: невои сѧ тѣкмо вѣроуи и спсѣна вѣдетъ. 51. (и) пришедже в домъ (и) не да никомоу внити съ совож: тѣкмо петрови иваноу и яковѣ шцоу ѿ роковица и матери. 52. рыдаѣхъ же вси и плакахъ ѣ еж. ииже рече: не плачѣте сѧ нѣстѣ оумрѣла дѣица нѣ спитъ. 53. и ржгахъ сѧ емоу вѣдѣше [яко] оумрѣтъ. ииже изгна всѧ вѣнъ и емъ [ж] за ржка възгласи глѣ: ѿ роковице вѣстани: 54. и възврати сѧ дѣхъ еѧ и възскрѣсе: и повелѣ дати ии части. 55. И оужасоста сѧ родителѣ еѧ. ииже запрѣти има не повѣдати никомоу вывшаго.

IX.

1. (Вѣ в рѣмѣ шно призва и съ)¹⁶⁾ шба на десате (дѣла) и дастъ и мѣ силѣ и властѣ на всѣхъ вѣскрѣхъ и неджгы (ис)цѣлѣти 2. и посла л проповѣдати црствие бие исцѣлѣти болѣшма. 3. И рѣ к нимъ: ничесо не възъмѣте на пѣти: ни жезла ни вѣтища¹⁷⁾ ни хлѣба: ни

¹⁾ повѣдан Зопр. ²⁾ Зопр. бѣ. ³⁾ и се приде. ⁴⁾ Мар. + къ лѣоу. ⁵⁾ иири. ⁶⁾ ико двою на десате лѣтоу. ⁷⁾ + вгда же и дѣше. ⁸⁾ съ слѣда. ⁹⁾ Мар. токѣ. ¹⁰⁾ вѣхъ. ¹¹⁾ народи оугнѣтаѣтъ тѧ и гнѣтѣтъ. ¹²⁾ Зопр. мнѣ кто. Мар. мнѣ нѣкто. ¹³⁾ за ииже винѣ. ¹⁴⁾ емъ. ¹⁵⁾ спсѣ тѧ. ¹⁶⁾ съзвѣтъ же и съ. ¹⁷⁾ пирѣ.

срѣбра ни двою ризю имѣти. 4. и вѣже (денъ) вѣдомъ внидете тоу прѣвѣваете и ѿтѣдоу исходите. 5. И Елико (ихъ) не приемлетъ васъ исходяще ѿ гра того и прахъ ѿ ногъ вашихъ ѿтрасѣте въ свѣдѣние имъ.¹⁾ 6. Исходяще же прохождахъ [сквозѣ вси] блговѣстоующе и цѣлающе²⁾ въсѣдоу. 7. (Еъ времѣ шно) слыша [же] иродъ четверто-властецъ вываѣшага ѿ него всѣ и недомышлѣше сѣ глахъ бо етерн³⁾ яко ноанъ вѣста ѿ мртвыхъ. 8. и ѿ инѣхъже яко илиа ави сѣ. ѿ дроугныхъ же яко прѣркъ (вѣтъ) (л. 35⁴⁾) нѣктын ѿ древнѣихъ⁵⁾ въскрѣсе. 9. и рече ироу азъ ивана оусѣкнхъ. кто [же] естъ [сѣ] ѿ немже такова слышхъ азъ. [и] некаше видѣти его. 10. Еъвращѣше сѣ апли повѣдашъ емоу елико сътворишъ и поемъ [и] единъ ѿтнде на мѣсто поусто гра нарицаемаго витъсаида. 11. народи же (не) разоумѣше по немъ идошъ. и приемъ [и] глше имъ ѿ црствни вѣни и трѣвоушцима исцѣлениа (исцѣлѣше. 12. Прѣклонившоу же сѣ дни⁶⁾ пристѣпаше [же] шкѣ на десѣте рекошъ емоу ѿпоустити народъ да шедше⁷⁾ въ шкрѣстныа вси и села витахъ и шбращѣтъ брѣшно. зде бо⁸⁾ на поустѣ мѣстѣ есмъ. 13. И рѣе книмъ дадите имъ вѣи исти. шни же рекошъ не имамы зде вѣще пѣти⁹⁾ и рыбоу двоу. яхъ да шедше влюди сѣа и коупѣтъ⁹⁾ вращна. 14. вѣше бо мѣжи яко .б. тысящъ. рѣе къ оученикомъ своимъ (да) посадите ѿ на спѣды (л. 35⁶⁾) по пѣтъ десѣтъ. 15. и створишъ тако и посадишъ всѣ. 16. приемже пѣтъ хлѣвъ и шкѣ рыбѣ вѣзрѣвъ на нѣво и блгослови [и] и сломи и дааше оученикомъ своимъ¹⁰⁾ прѣдложити народоу. 17. и глше¹¹⁾ и насытишъ сѣ вси. и вѣахъ извѣвшею имъ оукроухъ .бѣ. кошнищъ.¹²⁾ 18. И [вѣистъ] егда мѣлѣ[аше] сѣ единъ снмъ вѣхъ оученици его. И вѣпроси ѿ глхъ кого ма мнѣтъ народи сѣща.¹³⁾ 19. шни же ѿвѣщавше и рекошъ ивана крѣстителѣ ини же илиа. шви же яко прѣркъ етеръ древныхъ въскрѣсе. 20. и рѣе имъ вы же кого ма глѣе сѣща.¹⁴⁾ ѿвѣщавже перѣтъ хѣ (сѣа) вѣниа. 21. шнже запрѣти и повелѣ никомоу [же] не глати. се 22. рекъ [яко] пѣваеть снѣу члѣвчъскомоу много пострѣти и некоушеноу вѣти ѿ старецъ архирери книжники. оубиеноу вѣти и трети денъ вѣстати.¹⁵⁾ 23. И глѣше вѣсѣмъ. (Рѣе гѣ иже)¹⁶⁾ хоцетъ по мнѣ ити да ѿвѣржетсѣ се вѣ и да (л. 36¹⁷⁾) вѣзметъ крѣсть свои по всѣа дни и ходитъ вѣслѣдъ мене.¹⁷⁾

¹⁾ на нѣ. ²⁾ и цѣлаше вѣва въ Зопр. ³⁾ Зопр. зане глмо еѣ отъ етеръ. Мар. зане глѣ еѣ ш. с. ⁴⁾ Зопр. древнихъ. ⁵⁾ дни же нача прѣкланѣти сѣ. ⁶⁾ Зопр. ошѣдше. ⁷⁾ яко сѣде. ⁸⁾ + хлѣвъ. ⁹⁾ аще оуко не мѣ шѣдше въ всѣа люди сѣа коупимъ вращна. ¹⁰⁾ своимъ липсува въ Мар. ¹¹⁾ шша. ¹²⁾ кошъ. ¹³⁾ непѣштѣтъ народи сѣти. ¹⁴⁾ глати сѣти. ¹⁵⁾ Зопр. вѣскрѣсѣти. ¹⁶⁾ аще кѣто. ¹⁷⁾ по мнѣ.

24. Иже во аще хоцетъ дшж своа спѣти погоувитъ ж. а иже [аще хоцетъ] погоувитъ дшж своа мене радн[тъ] спсстъ ѿж. 25. кага во¹⁾ полаа члѣкоу аще пришеврощетъ вестъ миръ. а себе погоувитъ. или штъщетитъ 26. иже во [аще] постыднтса мене и словесъ моихъ. сега и снъ члвчскыи постыднтса его. егда придетъ въ славу свои. и шчи [и] стхъ аглаъ. 27. Глж же вамъ въистинж. сжтъ стери ѿ стоящиыхъ zde: иже не въкоуситъ²⁾ смрѣти. дондеже оузржтъ црствне бжне. 28. [вустъ же] По словесехъ (же) снхъ прѣвустъ [такъ] дни .и. и помлтъ петра и якова. ивана (и) възыде на горж помлтити сл. 29. и егда млѣше сл вустъ видѣние лица его ино и шдѣани его вѣло³⁾ влнстаж сл. 30. и [се] мжжа два съ нимъ глжца. яже вѣста моисн илиа 31. явлѣша сл въ славу. и глста ш нсходѣ его. иже хотѣше въ ерлимѣ скончѣти. 32. перъ же и сжшав снимъ вѣхж штлгочени снломъ. оубождѣше сл видѣшж сѣж (л. 36⁴⁾ его. шва мжжа стожца снимъ. 33. [и вустъ] егда разлжчѣста сл ѿ него [рече] петръ къ нѣви. наставниче. добро естъ намъ zde вустн. створимъ три скнниа. единъ тебе единъ моисеви и единъ или. невѣдѣи иже въпрашаше:⁴⁾ 34. се же емоу глцоу вустъ швакъ шскнѣж ѿ⁵⁾ оубошж же сл и вѣшѣше имъ⁶⁾ въ швакъ. 35. [и] гл вустъ изъ швака глж. се вустъ снъ мо вълюбены. того послешанте. 36. егда вустъ глсѣ шврѣте сл нѣ единъ. и ти оумѣлчѣшж и никомоу же не възвѣстишж въ тѣхъ дни [ничесоже] ш тѣхъ яже видѣшж. {прѣображениоу: кѣц.} 37. Н⁷⁾ въ прочии день сѣшѣшоу нсоу⁸⁾ съ горты срѣте и народъ (сѣло) много. 38. и [се] мжжъ изъ народа възъпи глж. оучителоу млж ти сл приври на снъ мой. такъ единочадни ете 39. и [се] дхъ юмлетъ внезапно. вѣпнетъ и пржжаетса спѣнами. юдва шходнтъ ѿ него сѣкроушлж и. 40. и млнхсл оученикомъ (л. 37⁹⁾ твоимъ да ижденжтъ и не възмогошж. 41. ѿвѣщавже нѣ и рече емоу ш роде невѣрны и развращены. доколѣ бждж съ вами и трѣпалъ васъ.⁹⁾ приведи (ми) сѣ снъ твои. 42. юще же граджшоу емоу поврѣже [и] вѣсѣ и страсе. и запрѣти¹⁰⁾ дхви нечнѣмоу глж. (дше нечистын. изыди ѿ штрока).¹¹⁾ ищѣлѣ штрокъ. вѣдасть шцоу его. 43. двлѣхж же сл вси ш велчии вжни. Н всѣмъ чоуджшесл ш вѣсѣхъ яже творѣше нѣ. Рѣ (рѣ) своимъ оученикомъ. 44. вложите въ оуши ваши словеса си. снъ во члвчскыи имать прѣдати сл вржцѣ

¹⁾ Зогр. вѣма со. ²⁾ не имжтъ въкоусити. ³⁾ Мар. вѣма сѣло. ⁴⁾ глаши. ⁵⁾ и осѣни ѿ.

⁶⁾ Зогр. вѣшѣшима же имъ въ швакъ. Мар. вѣшѣшима има онѣма —. ⁷⁾ вустъ же. ⁸⁾ сѣшѣшима имъ съ горты. ⁹⁾ въ васъ и трѣпалъ етъ. ¹⁰⁾ запрѣти же нѣ. ¹¹⁾ Мар. вѣма.

члѣкомъ¹⁾ 45. шни же не разоумѣшъ гла сею: вѣ во покръвено²⁾
 ѿ нихъ да не оцоутжъть его. и богахъ сѧ³⁾ (вси) ѡ глѣкъ семъ.
 46. Ениде же помышленѣ вна кто ихъ вѣщии вѣлъ. 47. и сѣ же
 вѣдѣи помышленна сѣца ихъ прие⁴⁾ ѿрѣчѧ и постави е оу се вѣ.
 48. и рѣ имъ: иже аще приметъ ѡтрѣчѧ се въ имя мое мене
 приемлетъ: а иже мене приемлетъ: приемлетъ пославшаго ма: иже бо
 мени естъ (л. 37⁶⁾ въсѣхъ вастъ: сѣи естъ вѣщии. 49. Отъвѣщавже
 иванъ (и) рѣ: наставниче видѣхомъ етера именеиъ твоимъ изгонѣца
 вѣсѣи и възвранихомъ емоу: како не ходити въ слѣдъ сѧми. 50. и рѣ
 кнемоу и сѣ: не враните емоу: нѣстъ на вы: иже бо нѣстъ на вы по
 вастъ естъ. 51. (Еъ вѣмъ шно) егда приближишъ⁵⁾ сѧ дение въсѣ-
 хожденноу его: [и тѣ] оутверди лице свое въ ерслимъ ити. 52. и посла
 вѣстники прѣдлицемъ своимъ. и шедше вънидошъ въ вестъ сама-
 реискѣи да оуготовѣтъ емоу. 53. и не приашъ его: вѣ во лице юго⁶⁾
 градъи въ ерслимъ. 54. видѣвша же оученика его: иаковъ иванъ:
 рекоста: гѣи хошѣли да речевѣ да ѡгнѣтъ снидеть⁷⁾ сѣбѣ и погастъ ѧ:
 иакоже ина створи. 55. Обращъ же сѧ запрѣти има и рѣ. невѣста сѧ
 коего⁸⁾ дѣа вѣта вы: сѣи во члѣчскѣи нѣстъ пришеелъ погоувити
 дшѣ⁹⁾ нѣ сѣсти. 56. и идошъ въ инъ (въ)вѣстъ. (л. 38²⁾ 57. (Еъ
 вѣмѧ шно идѣшюу исоу пжтемъ)¹⁰⁾ рѣ етеръ къ нѣмоу: идѣ по тевѣ:
 иакоже колиждо идѣши [гѣи]. 58. рѣ емоу и сѣ: лиси навинты имѣтъ и
 птица неснѣи гнѣзда: а сѣи члѣчскѣи не имѣтъ гдѣ главы подѣ-
 клонити. 59. рѣ (же) къ дроугомоу: ходи въ слѣдъ мене: шнже рѣ:
 гѣи повели ми да шедше прѣжде¹¹⁾ погрести ѡца моего 60. и рѣ емоу
 и сѣ: ѡстави мртѣвѣимъ погрести свое мртѣвѣица: ты же шедъ
 възвѣстоуи¹²⁾ црѣстѣи вѣи. 61. Рѣ же дроугѣи: идѣ по тевѣ: гѣи
 нѣ древе повели ѡвѣцѣати¹³⁾ ми сѧ иже сѣтъ въ домоу моемъ: рѣ
 юмоу и сѣ: ¹⁴⁾ никтоже възложитъ ¹⁵⁾ рѣкъ свое на ѡрало ¹⁶⁾ и зрѣ
 въспѣтъ оуправленѣ естъ въ црѣстѣи вѣи.

X.

1. (Еъ вѣмѧ шно) яви гѣи по сѣхъ .б.¹⁷⁾ и посла ѧ по двѣма
 прѣдлицемъ своимъ. въ всѣкъ градъ и мѣсто: иакоже хотѣше самъ
 ити. 2. И гла книмъ: жатѣа [оубо] многа (есть): а дѣлатѣли мало.

1) члѣкъ. 2) вѣ во прикрѣвѣи. 3) вѣпросити и. 4) Зогр. примѣ. 5) естъ же егда
 сѣкончавахъ сѧ. 6) ико лице его етъ градъ. 7) Зогр. сѣидѣ. 8) кого. 9) Зогр. + члѣчскѣи.
 10) естъ же идѣшюу по пжтѣи. 11) древо. 12) вѣзвѣстити. 13) Зогр. ѡтѣвѣстити ми сѧ.
 Мар. отриши ми сѧ. 14) Зогр. рече же. Мар. рече же къ нѣмоу и сѣ. 15) вѣзложѣ. 16) рало.
 17) По сѣхъ же шни гѣи нѣхѣи н-тъ.

мѣжъ са¹⁾ гнѣоу жатвѣ да изведетъ дѣлателя (л. 38^б) на жатвѣхъ своихъ. 3. Идѣте се азъ посылаю въ яко и агница²⁾ посрѣдѣ вѣлкѣ. 4. и не носите влагалница ни врѣтица ни сапогъ [и] никого же на пѣти не цалбите. 5. Кънже домъ внидете колижде прѣвѣе глѣте миръ домоу семоу. 6. и аще вѣдѣтъ снове мира почистъ на нѣхъ миръ вашъ аще ли (не вѣдѣтъ достонни миръ вашъ)³⁾ къ вамъ вѣзвратитса. 7. Еъ томъ же домоу прѣбывайте гадже и ниже гаже сѣтъ оу нѣхъ достоннъ бо есть дѣлатель мѣзды своеа. не прѣходите издомоу вдомъ. 8. И вънже градъ когда внидете⁴⁾ гадите прѣдлагаемаа вамъ. 9. ицѣлите недѣжнѣма иже сѣтъ въ немъ и глѣте имъ приближи са на въ црѣстие вѣне. 10. И въ нже [колиждо] градъ (егда) вѣдите и не приемажтъ васъ ишедше на распѣтна [его] рѣцѣте. 11. и прахъ прилѣпши насъ ѿ гра вашего въ ногахъ нашихъ штрасаемъ вамъ шваче се вѣдите. яко приближи (л. 39^а) са на въ црѣстие вѣне. 12. (и) глѣ вамъ ѿ содомленемъ въ тѣ дѣнъ ѿраднѣ вѣдетъ. неже(ли) граду томоу. 13. Горе тебѣ хоразинъ горе тебѣ витьсаида [яко] аще (во) въ тѣрѣ и сидонѣ вишѣ силы вѣлы вѣвшѣ въ ваю прѣжде⁵⁾ въ врѣтици и пепелѣ сѣдѣще покаали са вишѣ. 14. Шваче тѣроу и сидоноу ѿраднѣ вѣдетъ на сѣдѣ неже вама и тѣ капернаоумъ (да не) до нѣсѣ вѣзнесѣ са до ада низведешо⁶⁾ са. 15. (Рече гъ) слышажи васъ мене слоушають. слоушажи мене слоушають пославшаго ма и ѿметажи са васъ мене ѿметаетса а ѿметажи са мене ѿметаетса пославшаго ма. 17. Вѣзвратишѣ са седѣмъдесѣтъ съ радостниж глаголюще гнѣ и вѣси повиноуштса намъ ш имени твоемъ. 18. Рѣе [же] имъ иѣтъ видѣхъ сотонѣ яко и мѣлиж съ небесъ спадша. (л. 39^б) 19. (Рече гъ своимъ оученикомъ) се дахъ вамъ властъ настѣпати на зѣмниа и скорѣниж и на всѣ силѣ врага.⁷⁾ и ничтоже васъ не вѣдитъ. 20. Шваче ш семь не радоуите са яко дѣи⁸⁾ вамъ повиноуштса радоуите же са яко имена ваша написана сѣтъ на нѣсѣхъ. 21. Еъ тѣ чѣсѣ вѣзрадова са дхомъ иѣтъ и рѣ исповѣдаж ти са шче нѣси и земли яко оутанилѣеси се⁹⁾ ѿ прѣмѣдрѣныхъ и разоумныхъ. и ѿкрылѣеси младѣнцемъ ен шче яко тако бысть благоволение прѣдъ твою. 22. (Рече гъ)¹⁰⁾ всѣ мнѣ прѣдана сѣтъ¹¹⁾ ѿ оца моего и никтоже вѣстъ сѣа.¹²⁾ тѣкмо шцѣ ни шца вѣстъ кто¹³⁾ тѣмо сѣтъ и емоу же аще шощетъ сѣтъ явити

1) майте са. 2) Зогр. агна. 3) ни. 4) Зогр. кънже градъ колиждо вѣндете и приемажтъ въ. Мар. кънже колиждо градъ вѣходите и приемажтъ васъ. 5) дрива оубо. 6) Зогр. съведши са. 7) вражнѣ. 8) Зогр. вѣси. 9) си. 10) Мар. и обрашѣ са къ оученикомъ рече. 11) слыша. 12) никтоже не вѣстъ като есть сѣа. 13) и като есть оца.

св. 23. Единъ къ оученикомъ рѣ¹⁾ Блженѣ шчи видѣшии: таже видѣте. 24. гла бо вамъ тако мнози прѣрци и црѣ въсхотѣшж видѣти: таже вы видѣте и не видѣшж: и слышаниа таже вы слышите (л. 40^а) и не слышашж. — 25. (Бѣ время оно)²⁾ законъникъ етеръ вѣста искоушаѣж и [и] глж: оучителюу: что сътворъ животъ вѣчныи наследуѣи. 26. Исѣ же рѣ юмоу: въ законѣ что писано естъ како чѣтеши. 27. шнже ѿвѣщавъ рѣ: въ любви га ба твоѣго: ѿ всего срѣца твоего и въсеа крѣпостиж твоеж: и всѣмъ помышлениемъ твоимъ: и ближнѣго³⁾ своего тако и самса. 28. Рѣ юмоу исѣ: правѣ ѿвѣща: се твори и живѣ бѣдѣши. 29. Онже хотж шправдати сам самъ: рѣ къ иѣи: кто естъ искрънии мон. 30. швѣщавъ [же] исѣ рѣ: Члвкъ етеръ исхождаше⁴⁾ ѿ ерѣлима въ ерихонъ и въ разбойники вѣпаде: иже свѣлѣкше и гавѣ възложѣше и шставлѣше штидошж: юдва⁵⁾ живѣ сжщѣ: 31. по прилоучѣю⁶⁾ же иерей етеръ исхождаше⁷⁾ пжтемъ тѣмъ и видѣвѣ [и] мимо иде 32. тоижде⁸⁾ и левгитъ: вѣвѣ на томъ мѣстѣ пришедѣ [и] видѣвѣ [и] мимо (л. 40^б) иде: 33. самарѣнинже етеръ градъи приде надѣ него и видѣвѣ мисрѣва. 34. и пристѣпи шбѣза строупы его: и възливаѣж масло и вино вѣсаждѣ же и на свои скотъ: и привѣде и въ гостилницѣж и прѣложа емъ. 35. въ оутрѣи⁹⁾ ишедѣ: иземѣ два сребръника¹⁰⁾ дастъ гостынкѣкоу и рече юмоу: прилежи емъ: [и] аще прѣживѣши¹¹⁾ азъ егда възвѣращѣса: вѣздамти. 36. кто же¹²⁾ тѣхъ три искрънии мнитса быти вѣпадшомоу вразбойникы 37. шнже рѣ: створивы милостынж съ нимъ: и рѣ юмоу исѣ: иди и ты твори такожде: — 38. И¹³⁾ въсходѣшюу емоу и тѣ вѣниде въ вса¹⁴⁾ ерѣж (съ исѣмъ). жена же етера именовъ марда: прилтѣи вдомъ свои. 39. и сеиѣи вѣ сестра именовъ мариа: таже [и] сѣдѣше при ногоу иѣвоу: (по)слѣшѣаше словесе юго: 40. и марда мѣлѣкше ш мнозѣ слѣужбѣ: ставши же рече: гни: невѣрѣжеши¹⁵⁾ ли тако сестра моя единж ма шстави слѣужити ти: рѣци еи да ми поможѣт: 41. ѿвѣща исѣ и рѣи: марда: марда: пѣчеши сам и млѣвиши ш мнозѣ: 42. едино(л. 41^а)же юсть на потрѣбѣ: мариа [бо] влѣгѣж часть избра: таже не ѿметса ѿ нея.

XI.

1. [и вѣстѣ] сжщюу(же) емоу на мѣстѣ етерѣ и млѣшюу сам и тако прѣста: И рѣ етеръ ѿ оученикъ его кнемоу: гни: наоучи ны молити сам:

¹⁾ и обраше сам къ оученикомъ единъ (единѣмъ Мар.) и рече. ²⁾ и се ³⁾ Зогр. подроуга своего: Мар. искрънкаго твоего. ⁴⁾ съхождаше. ⁵⁾ елѣ. ⁶⁾ по приключюу. ⁷⁾ съхождаши. ⁸⁾ такожде же. ⁹⁾ Зогр. и на оутрѣи; Мар. на оутрани. ¹⁰⁾ пѣназа. ¹¹⁾ Зогр. приждивѣши. ¹²⁾ кѣто оубо. ¹³⁾ вѣстѣ же. ¹⁴⁾ въ вса. ¹⁵⁾ Зогр. не родиши ли; Мар. не родиши ли.

такоже и шаны оученикы свои. 2. ꙗкоже имъ и сѣ. егда мѣте сѣ глаголѣте: . . .
 Оче нашь иже юси на небесахъ да стиса има твое да придетъ црство¹⁾
 твое да вждеть волѣ твоя якои и небси и на земли. 3. хлѣвъ нашъ
 настѣпны²⁾ даи намъ ѿ вѣсѣкъ день. 4. и остави намъ грѣхы наши
 ибо и нѣ³⁾ оставлѣемъ всѣккомуу должникоу нашемуу и не введи
 насъ въ искушение нж избави ны ѿ неприязни. 5. И ꙗкоже къ нимъ кто
 ѿ васъ имать дроуга и идетъ к немуу въ полунощи и ꙗкоже емоу дроуже
 даждь ми три хлѣвы въ займѣ. 6. зане⁴⁾ дроугъ мой придетъ спяти
 къ мнѣ и не имамъ чесо положить прѣднимъ. 7. и тѣи изыжтрѣ
 ѡдоу ѡвѣшавъ ꙗкоже. (л. 41⁶⁾ не твори ми троудѣ. оуже двери затворены
 сѣтъ и дѣти мои сѣ мноиж на ложи сѣтъ не можъ вѣстати дати
 тебѣ. 8. глѣ вамъ. аще не дастъ емоу вѣставѣ. зане юсть дроугъ емоу
 тои за безъочѣстѣ | вие⁵⁾ юго вѣставѣ дастъ емоу елико трѣвоуѣтъ.
 9. [и] азъ глѣ вамъ. просите и дастъ сѣ вамъ. ищѣте и вѣрацете.
 тѣлцѣте и ѡвѣрзѣтсѣ вамъ. 10. всѣкво просѣи приметъ. ищѣи обра-
 таѣтъ и тѣлцѣшомоу ѡвѣрзѣтсѣ. 11. Котораго же васъ. оу шѣа
 сѣи аще проситъ хлѣва. еда каменъ подастъ емоу. или рѣбы. еда въ
 рѣвѣ мѣсто подастъ емоу зѣмѣ. 12. или аще проситъ гница. еда
 подастъ емоу скорфиж. 13. аще вы зан сѣще оумѣете давати благага
 давати чадомъ вашимъ. (то)кѣли паче шѣица вашъ небсннн дастъ
 благага⁶⁾ просѣшнимъ оу него. — 14. И вѣ тоу члвкъ нѣмъ вѣсенъ.
 изгнаноу же вѣсоу прогѣа нѣмъ⁷⁾ и дивлѣхъ вси⁸⁾ народи. (л. 42⁶⁾
 15. е тѣри же ѡ нихъ рекохъ ѡ велъзевѣлѣ князи вѣсѣ изгонитъ вѣсы.
 16. Дроужни же искоушаѣще и знамени шѣтѣ него⁹⁾ искахъ снебесе.
 17. Онже вѣды помышлениа ихъ ꙗкоже имъ. всѣкво црствие раздѣлѣж сѣ
 (на сѣ) само всевѣ запоустѣетъ. и домъ на домъ падаѣтъ. 18. аще
 [же] и сотои сама всевѣ раздѣлисѣ. како станеть црствие юго. еже¹⁰⁾
 глѣте ѡ велъзевѣлѣ изгонж[шь ма] вѣсы. 19. аще [же] ѡ велъзе-
 воулѣ¹¹⁾ азъ изгонж вѣсы сѣнове ваши о комъ (вѣсѣ) изгонжтъ (вѣсы.
 нж) сего ради ти вждѣтъ вамъ сѣднѣ. 20. аще ли [же] ѡ прѣстѣ
 вѣни азъ изгонж вѣсы. то¹²⁾ постиже на вы цѣѣсткне вѣни. 21. егда
 крѣпкыи вѣоржжитсѣ. хранитъ дворъ свои въ мирѣ сѣтъ имѣниа
 его. 22. нж крѣпкыи нашъ да побѣдитъ¹³⁾ и всѣ оржжиа его
 ѡиметъ на нѣже оуповатъ¹⁴⁾ и корысть его раздаѣтъ. 23. Иже

1) црствие. 2) Зогр. надѣникъны. Мар. насѣщѣны. 3) и сами. 4) Зогр. иждѣ къ мнѣ
 дроугъ ми — Мар. иждѣ дроугъ ми —. 5) нѣ за безъочѣство. 6) Зогр. дѣа блага; Мар. дѣа сѣа
 7) и сѣ изгнана сѣсы и тоу(тъ) Мар.) сѣ нѣмъ. сѣсть же сѣсоу изгнаноу прогѣа нѣмъ.
 8) сѣ. 9) Зогр. вѣма отъ него. 10) ико. 11) Зогр. о велъзевѣлѣ. 12) оусо. 13) а понеже крѣпкыи
 его нашъ да побѣдитъ. 14) оуповашѣ.

нѣсть съ мноз на ма естѣ. иже не събираеть съ мноз: раста-
чѣеть. — 24. И егда нечистын дхъ изыде ѿ члѣва прѣходить сквозѣ
бездѣнаѣ¹⁾ мѣста ниж покоя и не ѡврѣтаа: гаеть (л. 42⁶⁾ възвращаеа
въ домъ мой ѡнждоуже изыдохъ. 25. и пришедъ и ѡврѣтаеть пометены
и оукрашены. 26. тогда идеть и поиметь съ собож инѣхъ²⁾ дхъ горше-
ихъ³⁾ себѣ зъ и въшедше живятъ тоу и въважатъ послѣднѣа члѣкоу
томоу горшата прѣвѣихъ. — {п^а. кѣ. се причти вѣи} 27. [бысть же]
Игда глѣше се: въздвигши гласъ: етера жена ѿ народа: ѿ юмоу.
блженое чрѣво ношъшею та и съса: таже еси съсала. 28. ѡнже ѿ.
тѣмже [оубо] блажени слышщии слово бжже и хранящии е. — 29. (Еъ
врѣма ѡно) народомже събираемсѣа начатъ глати: родосъ родъ
лжкавъ естѣ: знамениа ищеть. и знамение не дастъ са юмоу тѣкмо
знамение исны прѣка: 30. таже во вѣ и ѡна⁴⁾ знамение ниневгитомъ
тако вждеть⁵⁾ 31. црѣица южъска възстанеть на сѣдъ съ мужи рода
сега и ѡсѣдитъ а тако придетъ ѿ конецъ⁶⁾ земля слышати прѣ-
мждрости соломона: и се множае соломона зде 32. мужии ниневгитъ-
стии възстануть⁷⁾ на сѣдъ съ родомъ симъ и ѡсѣдуть⁸⁾ тако покашаа са
(л. 43⁹⁾ въ проповѣдъ ивнинж и се множае ивны зде. 33. Никтоже свѣтил-
ника въжегъ въ кровѣ полагаетъ ни по[дъ] сплдомъ: нж на свѣщницѣ
да въходящии видятъ свѣтъ. — 34. (Рече ѿ) свѣтильникъ тѣлоу
естъ ѡко: егда ѡко твое вждеть просто: все тѣло твое свѣтло⁹⁾ вждеть:
аще ли ѡко твое вждеть лжкаво и все тѣло твое темно вждеть.¹⁰⁾
35. блюди [оубо] еда свѣтъ сынъ въ тебѣ тѣма естѣ: 36. аще во
тѣло твое свѣтло вждеть не имы части етеры темны: вждеть свѣтло
все тако се югда свѣтильникъ блистаниемъ просвѣщаетса. 37. И егда
глѣше се молѣше и фарисей етеръ да ѡвѣдоуетъ оу него: въшедже
възлеже: 38. фарисей же видѣвъ дивн са тако не [прѣжде] кръсти са
първѣе оубо 39. и ѿ не съ кнемоу: ни нѣ въ фарисей внѣшнее стѣк-
лѣници [и] блюдомъ¹¹⁾ ѡчищаете [а] внѣтрнѣа ваша исплъна¹²⁾ сѣтъ
хушениа и злобы: 40. безоумнии: не иже ли естѣ сътворилъ внѣшнее и
ж тѣрнее¹³⁾ сътворить¹⁴⁾ 41. ѡбаче сѣцага дадиде мѣос(л. 43⁶⁾ тынж и
(се) въскъ чиста вамъ сѣтъ. — 42. (Еъ врѣма ѡно ѿ ѿ) [нъ] горе замъ
фарисеомъ: тако десатинж даете ѿ мѣти и пиганъ и всѣкого зелна:
[и] мимоходите сѣдъ и любве бжжъ: се же¹⁵⁾ подобаше творити и ѡнѣхъ
не ѡставляти: 43. Горе вамъ фарисеѡмъ: тако любите прѣдъсѣданиа

¹⁾ Мар. безроднаѣ. ²⁾ дроугыхъ. ³⁾ горшь. ⁴⁾ ивна. ⁵⁾ + снъ члѣкъскы родоу
сѣмоу. ⁶⁾ Зогр. отъ конца. ⁷⁾ въскрѣснжтъ. ⁸⁾ осѣдять и. ⁹⁾ Зогр. просто. ¹⁰⁾ а пониж лжкаво
вждеть и тѣло твое тѣмно вждеть. ¹¹⁾ Мар. мисн. ¹²⁾ плъна. ¹³⁾ вънѣтрни. ¹⁴⁾ Зогр. сътво-
рилъ. Мар. сътвори. ¹⁵⁾ си же.

на зборицихъ¹⁾ и цалованиа на тръжицихъ. 44. Горѣ вамъ книжници и фарисенъ лицемѣри: идеже такъ и гроби есте невидомн²⁾ и члѣвци врѣхоу ходяще не вѣдѣтъ³⁾ 45. Ѡвѣщавъ [же] етеръ Ѡтъ законъники глѣ емоу оучителю: се глѣжи намъ досаждаеши. 46. Ѡиже рѣ: и вамъ законъникомъ горе: тако накладаете на члѣвки врѣмена неоудобъ носима: а сами ни единѣмже прѣстомъ вашимъ (не) прикасаете сѣ врѣменехъ. — 47. (Рѣ гѣ) горе вамъ книжници фарисен оупокрѣ: тако зиждете гробы прѣркы: шци [же] ваши извишѣмъ ѣмъ. 48. и вы свѣдѣтелство имате дѣломъ⁴⁾ Ѡщъ вашихъ: тако ти [оубо] изъ(л. 44⁵⁾)вишѣмъ ѣмъ: вы же зиждете гробы ихъ. >>> 49. Сего ради и прѣмъдрость вѣина рече: посажъ въ нихъ⁶⁾ прѣркы и аплы: Ѡ нихъ оубиждѣтъ ижденѣтъ. 50. да мѣститсѣмъ кровъ въ сѣхъ пророкъ: проливаемаѣмъ Ѡ сложениа [въсего] мира. 51. Ѡ рода сего Ѡ кровѣи авела праведнаго до кровѣи захарѣи погыбшаго междѣ⁷⁾ штаромъ и храмомъ: юн глѣж вамъ възыщитсѣмъ Ѡ рода сего. 52. Горѣ вамъ законникомъ: тако вѣасте ключъ разоумѣнню и сами не внидосте и въходяцимъ възвѣранисте. 53. Глѣщю же семоу книмъ сице: начашѣмъ книжници и фарисен люте [такъ]⁸⁾ „гнѣвати сѣ: „и прѣстаати и: ш множаншихъ: 54. лажце его оуловитни нѣщю Ѡ „оустъ его: да на нь възглѣдѣтъ:

XII.

1. (и) ш нихже съшѣдѣше сѣмъ тѣмъ⁹⁾ народа: [такъ] прѣпираша „дрюугъ дрюуга.“ Начат[же] глати къ оученикомъ своимъ прѣвѣе: внемлѣте сѣбѣ Ѡ квѣ фарисенска еже естъ лицемѣрие. — 2. (Рѣ гѣ) ничто же [ко] покрѣвено естъ: юже не Ѡкрыетсѣмъ и тинно еже не разоумѣетсѣмъ. елико въ тѣмѣ рекосте: 3. въ свѣтѣ оуслышитсѣмъ и еже къ оухоу глѣсте въ талицихъ (л. 44⁶⁾) проповѣстѣ сѣмъ на кровѣхъ. 4. глѣж же вамъ дрюугомъ своимъ⁷⁾ не оубонте сѣмъ Ѡ оубивающихъ тѣло(мъ) и потомъ не могъшемъ лиха чесо [сѣ] творити: 5. скажъ же вамъ: кого сѣмъ оубонте: оубонте сѣмъ имащаго властѣ по оубивени въврѣци въ ге шнж.¹⁰⁾ еи глѣж вамъ того оубонте сѣмъ: 6. не патли птиць вѣнищѣмъ пѣнгема двѣма и ниедина Ѡ нихъ нѣстѣ забвена прѣдъ вѣмъ. 7. нѣж и власи главы вашѣмъ въси съчтени¹¹⁾ сѣтѣ: не бонте сѣмъ мнозѣхъ птиць соулши¹²⁾ есте вы: 8. Глѣж же вамъ въсѣкы иже [колиждо]

¹⁾ санъмнищихъ. ²⁾ ижде есте ако и гроби невидомн. ³⁾ Зо гр. видатъ. ⁴⁾ Зо гр. нео свѣдѣтелствоуете и коли имате сѣ дѣлы шци вашихъ; Мар. оубо сѣ. и в. имате дѣломъ —. ⁵⁾ въ нѣ. ⁶⁾ между. ⁷⁾ (Означенитѣ сѣмъ кавички редове сѣмъ писани отъ друга рѣка — отъ рѣка Г. ⁸⁾ санъмъшимъ тѣмъ народа. ⁹⁾ Зо гр. монмъ. ¹⁰⁾ Зо гр. ѣенж; Мар. ѣенж. ¹¹⁾ иштатни. ¹²⁾ Зо гр. соулшини.

исповѣстма прѣдъ члѣкы исповѣстъ и и снѣ члвчѣским прѣдъ англы
 бжини. 9. [а] ѿвергыи сѧ мене прѣдъ члѣкы ѿверженъ бждетъ прѣдъ
 англы бжини. 10. [и] въскѣкы иже рѣтъ слово на сѧ члвчка ѿпоуститсѧ
 емоу: а иже хоулитъ¹⁾ на дхѣ стын не ѿпѣститсѧ емоу. 11. И҃гда
 же привѣдѣтъ вы на сворища²⁾ и власти владѣства³⁾ не пецѣте сѧ како
 (и)ли что помыслите (и)ли что ѿвѣщаете⁴⁾. 12. стын бо дхѣ наоучить
 вы въ тѣ чѣсѣ (а)коже подобаетъ гѣтнн. 13. (Е҃кѣ время шно оучишоу
 нѣоу) рѣ юмоу (л. 45^а) етеръ ѿ народа: оучителюу рѣци братоу моемоу
 да раздѣли сѧ множ имѣние.⁵⁾ 14. О҃нь | же (ѿвѣщавъ) рече [емоу]:
 члвче: кто мѧ постави сѣдиж (и)ли дѣлителькѣ надвами. 15. (и) рѣ [же]
 имъ⁶⁾ блюдетѣ сѧ и храните сѧ ѿ всѣкого лихонмѣства.⁷⁾ како не
 ѿ избытка комѣжде животъ его естъ: и ѿ имѣнннѧ его⁸⁾: — {прѣ-
 стѣпи пѣткоу: зѣ.} 16. И рѣ причѧ къ нимъ глѣ: члвкоу етероу
 бѣтоу оубовзи сѧ нива. 17. и мыслѣше въ себѣ глѣ: чѣто сътворѣ:
 како не имамъ гдѣ събрати плодъ моухъ. [и] рѣ сѣтворѣ. 18. разорѣ
 житницѧ моѣж и болшѣжъ съзиждѣ и съверѣ тоу всѣ жита моѧ и
 добро мое. 19. и рекѣ дшн моен: дшѣ имашн много добра: лежаци⁹⁾
 на лѣта многа почиваи (а)ждѣ и пини и веселисѧ. 20. и рѣ юмоу бѣ:
 безоумне въ снѣ ноцѣ дшѣ твоѣ истѣзѣж(тъ) ѿ тебѣ: а (а)же оубо-
 това комоу бждѣтъ. 21. тако съвиражи себѣ а не въ бѣ вѣтѣж.¹⁰⁾ —
 {нѣ кѣ. нѣ д. ѿ лоу глѣ. рѣ. рѣ гѣ причѧ снѣж: пѣвно цѣртво не.
 се причти пѣнкоу} 22. Рѣ же къ Ѹченикомъ своимъ: сего ради
 глѣ вамъ: не пецѣте сѧ дшѣмъ: что есте ни тѣломъ въ что одеж-
 дете сѧ.¹¹⁾ 23. дшѧ во волшини естѣ пища: и тѣло (л. 45^б) одеждѣ.
 24. смотрите вранъ: како¹²⁾ не сѣжѣтъ ни жнѣтъ: имѣже нѣстѣ скро-
 вища ни хранилища: и бѣ питаж¹³⁾ колми паче вы есте лоучѣшини
 птицѣ. 25. Кто же ѿ васѣ пекын сѧ можетъ приложити тѣлеси своемуу
 лакотѣ единъ. 26. аще бо ни мала ничесоже не можете¹⁴⁾ (то)что ш¹⁵⁾
 прочнихъ печете сѧ. 27. смотрите кринъ¹⁶⁾ како растѣтъ (и) не троуж-
 дажтсѧ ни прѣдѣтъ: глѣ же вамъ (а)ко ни солонъ въ вси слѣвѣ
 свои шкѣче сѧ (а)ко и единъ ѿ снѣхъ. 28. аще ли трѣвѣж днѣсь на
 селѣ сѣжѣ и оутрѣ въ пещѣ вметаемѣ бѣ тако шдѣте: колми паче
 васѣ маловѣрини. 29. [и]вы не ищѣте что имате исти и что пити и
 не възноситѣ сѧ. 30. всѣх(во)снѣхъ ѧзыци мира [сего] ищѣтъ. кашѣ

¹⁾ власннмисаетъ. ²⁾ снѣмннѣ. ³⁾ владѣственнѣ. ⁴⁾ рече. ⁵⁾ достоѣннѣ. ⁶⁾ къ нимъ.
⁷⁾ Зо гр. лихонмѣ. Ма р. лихонмѣственнѣ. ⁸⁾ Зо гр. о имѣнннѣ емоу; Ма р. отъ имѣнннѣ емоу.
⁹⁾ доброежащи; а поправено отъ л. ¹⁰⁾ Тука слѣдва въ Ма р. сн глѣ възгласн: имѣян оуши
 слышати да слышнѣ. ¹¹⁾ ослѣчете сѧ. ¹²⁾ Зо гр. како. ¹³⁾ питѣтъ ѧ. ¹⁴⁾ ни мала часо можете.
¹⁵⁾ Зо гр. къ. ¹⁶⁾ цѣтъ слынѣхъ.

же ѿцъ вѣсть яко трѣбоуете си хъ: 31. ѡбаче ищѣте црѣстена вѣина (и правды его) и си всѣ приложатса вамъ. — 32. (Рече гъ) не бои¹⁾ самалое стадо: яко вѣгоизволи штець вашъ дати вамъ црѣстие: 33. Продадите имѣния ваша и дадите мѣстыи ж. Сѣтворите севѣ имѣние²⁾ неветшажще³⁾ идеже (л. 46⁴⁾) татие не приближатса⁴⁾ ни тлѣ тлить ни чръви⁵⁾ 34. идеже бо есть скровище ваше тоу есть срѣце ваше⁶⁾ 35. (Да) вѣтъ⁷⁾ чръсла ваша прѣпоисана и свѣтилиници горѣши: 36. и вы подобни члѣкомъ чѣжцинимъ га своего: когда вѣзвратитса ѿ брака: да придоу и тлѣкнжшоу авие ѿверъзжть емоу: 37. {Рѣ гъ: кто оубо есть вѣренъ} Блажени раби ти: еже⁸⁾ пришедъ⁹⁾ гъ шверщеть вѣжца: аминъ глж вамъ: яко прѣпоисетса и посадитъ а и минжвѣ послужитъ имъ: 38. люво въ вторѣж (и) люво въ третѣж стражж (нощи) прѣидеть и шверщеть [а] тако: вѣжени сжть раби ти: 39. Се же вѣдитю: яко аще ви вѣдѣлъ гнъ храмниги въ кон чѣсѣ тать придетъ: вѣдѣлъ оубо ви и не ви далъ подкопати домоу своего: 40. и вы вѣдете готови яко вѣнже чѣсѣ не мните сиъ члѣвчскы придетъ. — 41. (И) рѣ юмоу¹⁰⁾ Петръ: ги: къ намъ ли прича сиж глши¹¹⁾ 42. (И) рѣ гъ: кто [оубо] есть вѣрныи приставникъ и мѣдрын (л. 46⁶⁾) егоже поставитъ гнъ надъ члѣдиж своеж¹²⁾ дати в рѣмѣ житомѣрие:¹³⁾ 43. Блженъ рабо т егоже пришедъ гнъ [его] шверщеть тако тѣворжца: 44. въ истинѣ глж вамъ: яко надъ вѣскми имѣниемъ [своимъ] поставитъи: 45. Ище ли рѣтъ рабы[тъ] въ срѣци своемъ: моудитъ¹⁴⁾ гнъ [мои] прити (и) начнетъ бити рабы и рабына: ясти же и пити и оупивати са: 46. придет(же) гнъ раба того вѣнже денъ не чѣеть [и] въ часъ вѣнже не вѣсть и протешетъ¹⁵⁾ и часть его съ невѣрныими положить: 47. Тои же раба вѣды волж господина своего и не оуготоватъ¹⁶⁾ волж его¹⁷⁾ или не сѣтворъ по воли¹⁸⁾ его биенъ вѣдетъ много 48. не вѣдѣвы же створъ достоиннаи ранами биенъ вѣдетъ мало. Вѣскемоу же юмоу же дано бысть много [много] вѣзвыщетьса¹⁹⁾ ѿ него. [и] емоу же прѣдаш много волшам²⁰⁾ просатъ ѿ него. — 49. Огнѣ придохъ въврѣши на зема²¹⁾ (и) что хошж: аще оуже вѣзгорѣшж са²²⁾ крѣщение 50. же²³⁾ имамъ крѣтити са [и] како оудръжж са (л. 47²⁾) донелѣже²⁴⁾ кончѣетса: 51. Мнители яко мира придохъ дати на зема:

1) Зогр. не бонте са. 2) влгалици. 3) + сѣкровище нескждѣмо на нѣсхъ. 4) тать не приближатъ са. 5) Зогр. ни чръви; въ Мар. липсува. 6) тоу и сръдце ваше едетъ. 7) вѣж. 8) ѡже. 9) пришедъ нѣма въ Зогр. 10) рече же емоу. 11) + ли къ вѣскми. 12) Зогр. домоу своимъ. 13) житомѣрине. 14) Зогр. мѣдитъ. Мар. кѣснитъ. 15) протешетъ и. 16) оуготоватъ. 17) сиѣ своего, и не оуготоватъ ли не сѣтворъ. 18) Зогр. поклѣтнини. 19) ѣ слѣдъ т прѣправепъ отъ в. Зогр. и Мар. изнштитъса. 20) лишша. 21) въ земаж. 22) вѣзгорѣса. 23) крѣштинемъ. 24) дондеже.

52. Ни глж вамь· нж раздѣленна· вждеть во ѿ селѣ ·ѳ. въ единомь домѣ раздѣленни· трне на два и два на три¹⁾ 53. ѿца на снѣ и снѣ на ѿца· мати на дѣщеръ и дѣщерь на матеръ· свекрты на невѣстж· свож· невѣстж на свекрѣве· свож. 54. Глѣше [же и] народомь· егда оузрите облакъ въсходѣщъ ѿ запада²⁾ глѣте· тако тжчѣ грѣе и въ-ваеть· тако. 55. И егда югъ дѣшетъ³⁾ глѣте варъ вждеть и въ-ваеть· 56. лицемѣри⁴⁾ лице некоу и земли оумѣете искоушати (а вре-мене сего како не искоушаете).⁵⁾ 57. чѣто же и ѡ севѣ не сждите правды. 58. Егда [во] градеши съ сжперемь своимь къ князоу на пѣти даждъ дѣлание изкыти ѿ него· да не привлѣчетъ тебѣ къ сжди и сжди тѣ прѣдасть слозѣ и слоуга[тѣ] въсадитъ въ тем-ницѣ· 59. (аминь) глѣ тебѣ· не имаши изыти ѿ тждоу⁶⁾ дондеже и послѣднѣж ца тж⁷⁾ (л. 47⁶⁾ въздаси. —

XIII.

1. Въ время шно придошж нѣци повѣдашж емоу⁸⁾ ѡ гали-леихъ нхже кровъ пилаъ смѣси съ жрѣтвами ихъ. 2. [и] ѿвѣ-щавъже) ись и рече имъ· мните ли тако галилеане сие⁹⁾ грѣшнѣише паче всѣхъ [галилеѣнъ] вѣшж.¹⁰⁾ 3. Ни· глж вамь· нж аще не по-каете сѣ [и] въси такожде погыбнете· 4. или шни ѿи· на наже паде стлѣпъ силоуамьскы·¹¹⁾ мните ли тако ти длѣжни¹²⁾ вѣшж паче всѣхъ члѣкъ живѣщихъ въ ерлимѣ· 5. нж¹³⁾ глж вамъ· ни¹⁴⁾ аще не покаете сѣ въси такожде погыбнете. 6. И рѣ¹⁵⁾ снж причж· смоков-ницѣ имѣше етеръ въ виноградѣ своемъ сажденж·¹⁶⁾ и приде ишж плода на нем и не шбрѣте· 7. (и) рече [же] къ винареви· се третие лѣто ѿнелиже прихождж и ишж плода на смоковници сѣи и не шбрѣтаж. постѣци иж [оубо]· въскжж ми¹⁷⁾ земля оупражнѣетъ. 8. Онже ѿвѣщавъ рѣ емѣ· гѣ остави иж [и] се лето дондеже шкопѣж иж шкрѣстъ и штыпѣж гношмъ. 9. и аще не сътворитъ плода то въ придѣшнѣ¹⁸⁾ время постѣчеши ж. (л. 48^a) 10. (Въ время шно) вѣ [же] оучѣ (иць) на единомъ ѿ снмищъ въ сжботы· 11. и вѣ тоу жена¹⁹⁾ дѣхъ имѣщи неджженъ. ии· лѣтъ и вѣ сжжа и немогщи сѣ въсклонити ѿ нждъ· 12. и оузрѣвже ж ись призвавъ²⁰⁾ и рѣ еи· жено· ѿпоушена еси ѿ неджга твоего· 13. [и] възложи на нѣ ржцѣ и [абие] прострѣтсѣ и

1) три раздѣлатъ сѣ — 2) отъ запада. 3) Зогр. доушетъ. Мар. доушжштъ. 4) инокрити. 5) заграденото лиссува въ Зогр., а въ Мар. лиссува само душа како. 6) отъ тждѣ. 7) и послѣднни тжхотъ. 8) приключи же сѣ етери въ то время повѣдашж емоу — 9) снн. 10) съшла шко так пострадаша. — 11) + и поби ѣ. 12) длѣжнишнѣ. — 13) ни. 14) нѣ. 15) глѣ же. 16) въ-сажденж. 17) въскжж и. 18) въ градѣшнѣ. 19) и се жена. 20) пригласи.

14. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

14. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

15. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

16. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

17. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

18. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

19. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

20. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

21. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

22. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

23. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

24. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

25. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

26. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

27. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

28. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

29. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

30. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

31. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

32. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

33. ¹⁾ ²⁾ ³⁾ ⁴⁾ ⁵⁾ ⁶⁾ ⁷⁾ ⁸⁾ ⁹⁾ ¹⁰⁾ ¹¹⁾ ¹²⁾ ¹³⁾ ¹⁴⁾ ¹⁵⁾ ¹⁶⁾ ¹⁷⁾ ¹⁸⁾ ¹⁹⁾ ²⁰⁾ ²¹⁾ ²²⁾ ²³⁾ ²⁴⁾

1) отъкъштакъ же. 2) гомьдо. 3) колоу. 4) а поправено отъ о. 5) иже сказа сотона. 6) подостокни ан. 7) снъ. 8) ст. 18. въ Зо гр. и Мар.: глаше же комоу подостыно есть црстене вни и номоу оуподовам. 9) горюшыноу. 10) вани. 11) Зо гр. евоже. 12) сатъ. 13) Зо гр. вакысе въ. М и р. вакысе вакъ. 14) еси; Зо гр. нѣма оуча. 15) яко мѣнози гаж камъ. — 16) оубо встанеть. 17) Зо гр. начыткъ. 18) Зо гр. начатъ. 19) Зо гр. и тражирихъ. 20) + и еказомгътъ М и р. 21) М и р. иже. 22) М и р. еднн. 23) нецкашикъ. 24) ити.

есть прркоу кромѣ ерліма погыбнѣти. 34. ерліме ерліме избивѣши прркъ [и] каменеиѣмъ побиваѣ посланѣѣа ктебѣ. колѣкраты въсхотѣхъ съверати члѣда твоѣа іако и кокошѣ гнѣздо свое подѣ крилѣ и невѣсхотѣѣсте. 35. и се штавлѣтсѣ вамъ (л. 49⁶) домъ вашъ пѣстѣ. глѣ же вамъ іако не имате мене видѣти. дондеже¹⁾ рѣте. бл҃гословенъ градъши въ имѣ гнѣ: —

XIV.

1. Въ врѣмѣ шно приде иѣ въ домъ етера²⁾ княза фарисейска всѣботѣ хлѣва іасти. и ти бѣхѣ назиражѣ [и] 2. Бѣше тоу³⁾ члѣкѣ прѣднимъ⁴⁾ имѣж воднымъ трѣдѣ⁵⁾ 3. И ѡвѣщавъ иѣ и рѣ къ законѣникомъ и фарисеѡмъ глѣ. аще достоинъ всѣботы цѣлѣти. [ониже] оумѣлчѣшѣ (же) 4. и приемъ исцѣли и. и ѡпѣсти и. 5. и ѡвѣщавъ имъ рѣ⁶⁾ котораго васѣ шселъ или волъ въ стоуденецѣ⁷⁾ вѣпадетъ и не изметли его⁸⁾ въ денъ сѣботны. 6. и не възмогшѣ ѡвѣщати емоу ксеѡу. 7. Глѣше же къ званымъ причѣ. одрѣжѣжѣ⁹⁾ како прѣдѣ сѣданиа избирахѣ. и глѣше¹⁰⁾ книмъ. 8. егда званъ¹¹⁾ вѣдѣши тацѣмъ¹²⁾ на брактѣ. не сѣди на прѣднемъ мѣстѣ. еда кто чѣстнѣи тебе вѣдетъ въ званыхѣ. 9. и пришедѣ званымъ тѣа и шного речѣти. даждѣ сеѡу мѣсто. (л. 50⁶) и тогда начнешѣ съ стоудомъ послѣднею мѣсто дрѣжати. 10. Нѣ егда званъ вѣдѣши. шедѣ сѣди на послѣднемъ мѣстѣ. да егда придетъ званымъ тѣа речѣти. дроужѣ посади вѣше. Тогда вѣдѣти слава прѣдѣ въсѣми званымъ стовоѣж. 11. Ико [въсѣкѣ] възносѣи сѣа смѣритсѣа и смѣрѣжѣи сѣа възнесетсѣа: . . . 12. (Въ врѣмѣ шно вниде иѣ въ домъ етера княза. и) глѣше же [и] къ званшюѡу и. егда твориши обѣдѣ или вечерѣ. не зови дроугѣ твоихѣ ни братѣж твоѣа ни рождениа твоего ни сѣсѣда бѣта¹³⁾ еда ти коли такожде тѣа въззовѣ тѣа и вѣдетъ ти възданиѣ¹⁴⁾ 13. нѣ егда твориши пирѣ. зови нищымъ. маломощимъ. хромымъ и слѣпымъ 14. [и] блѣженъ вѣдѣши іако не имате ти чѣсо въздати. въздастѣ бо ти сѣа въ въскрѣшениѣ правѣднымъ.¹⁵⁾ 15. Слышавъ же етерѣ ѡ възлежациихѣ съ нимъ се¹⁶⁾ же рѣ емоу. блженъ еже сънѣстѣ хлѣвѣ¹⁷⁾ въ царствѣи бѣжи. — (л. 50⁶) 16. Рѣ гѣ причѣ сѣж. члѣкѣ етерѣ створи вечерѣ велиѣ и зва¹⁸⁾ многы. 17. посла рабѣы своѣа въ годѣ¹⁹⁾ вечерѣа рѣци²⁰⁾ званымъ. градѣте. іако [оужѣ] оуготована²¹⁾

¹⁾ дондеже придетъ егда Мар. ²⁾ одного Мар. ³⁾ и се члѣкѣ Мар. ⁴⁾ единъ. ⁵⁾ + еѣ прѣдѣ нимъ. ⁶⁾ рѣчи къ нимъ. ⁷⁾ Мар. пакъ тѣѣ, а Зо гр. кладѣзѣ. ⁸⁾ Зо гр. и не вѣне ли истрѣгнетѣ его. Мар. = Зо гр., само: истрѣгнетѣ. ⁹⁾ одрѣжѣ. ¹⁰⁾ глѣ. ¹¹⁾ възванъ. ¹²⁾ Зо гр. лѣнсува това, а Мар. цѣмъ. ¹³⁾ сѣсѣдѣ богатъ. ¹⁴⁾ Зо гр. лѣнсува: въззовѣтѣ тѣа и вѣдетъ ти. ¹⁵⁾ Зо гр. Мар. род. пад. ¹⁶⁾ сѣ. ¹⁷⁾ Мар. обѣдѣ. ¹⁸⁾ възва. ¹⁹⁾ въ годинѣ. ²⁰⁾ рѣчи. ²¹⁾ готова.

схѣтъ всѣхъ 18. и начаша коупно¹⁾ ѿрицати сѧ вси прѣвѣи рѣ емоу село коупихъ и имамъ ноуждѣхъ²⁾ изыти и видѣти е мѣхъ тѧ имѣи ма ѿречена³⁾ 19. и дроугы рѣ емоу сѧпржгъ воловнѣихъ коупихъ е и идѣхъ⁴⁾ искоусити ихъ мѣхъ тѧ имѣи ма ѿречена.⁵⁾ 20. и дроугы рѣ женѣ полахъ и сего ради не могъ принти. 21. пришедъ рабъ и повѣда гноу своему тогда разнѣва[вѣ] сѧ гнѣ домоу рѣ равоу своему изыди скоро⁶⁾ на распѣтиа и стѣгны гѣа и нищамъ [и] вѣднмъ и хромымъ и слѣпымъ въведи само. 22. и рѣ рабъ гнѣ еже повелѣ и вѣистъ и еще мѣсто есть. 23. И рѣ гнѣ равоу изыди на пѣти и халлгъ⁷⁾ и оубѣди вѣннати да наплѣнитсѧ домъ мой. 24. глѣ бо вамъ. како ни единъ [же] мжжъ тѣхъ званѣихъ не вѣкѣситъ моа вѣра⁸⁾ — 25. Съ нимже идѣхъ народи мнози (л. 51^а) 26. и ввращѣсѧ (и) рѣ книмъ аще кто градетъ къ мнѣ и не възнавѣтъ шѣа своего и матере и женѣ⁹⁾ и чѣда и братиѣ и сестры и еще же и дшѣ свои не можетъ мой оученикъ быти. 27.¹⁰⁾ 28. Кто(же) ѿ васъ хотѣ създати стѣпъ не прѣжде ли сѣдъ расчѣтетъ доволно.¹¹⁾ аще имать еже есть [на] съ вѣ рѣ шение (емоу) 29. да не егда положитъ шноканна и не съврѣшитъ вси видѣши и начнѣтъ ржгати сѧ емоу глѣше 30. сѧ члѣкъ начѣтъ създати¹²⁾ и не възможѣ съврѣшити. 31. Или кѣи црѣ идѣи къ нномѣ црѣю снити сѧ (хотѣше) на бранѣ не сѣдѣи прѣжде [съ]вѣщаватъ аще силенъ есть съ десѣтиѣ тысящъ срѣсти градѣщаго съ двѣма десѣтма тысящима нанъ : — 32. Аще ли ни (то) неще далече юмоу сѧцоу мѣтѣж послѣкъ мѣйтсѧ ш мирѣ. 33. Тако [оубо] (и) всѣкъ (ѿ) васъ иже ѿречетсѧ [сего] своего имѣниа (всего) не можетъ мой оученикъ быти. 34. Добро есть солъ аще [же] солъ шбоуѣетъ чимъ¹³⁾ шсолитсѧ 35. ни въ земли ни въ гнои трѣбѣ есть нж вна съ стѣпѣтъ н.¹⁴⁾ Имѣжи оуши слышати да слышитъ . . .

XV.

1. Въ врѣмѣ шно вѣхъ приближаще сѧ (л. 51^б) вѣси митарне и грѣшници послѣшати¹⁵⁾ его. 2. и роптахъ же фарисеи книжници глѣше [како] съ грѣшникы приѣмѣше¹⁶⁾ [и] сними гѣтъ. 3. Рѣ же книмъ причъ снѣ глѣ. 4. кѣи члѣкъ ѿ васъ имѣи рѣ швецъ и по-

1) къ коупѣ. 2) Зогр. Мар. нжждѣ. 3) Мар. отрочина. 4) градѣ. 5) отъриѣша сѧ. Мар. отрочина. 6) Мар. юдро. 7) Зогр. Мар. халлгъ. 8) липсува тухъ и въ Зогр.: мнози бо сѣтъ зѣваннѣ мало же избранѣхъ. Мар. 9) женѣ и пр. род. пад. 10) пропуснато: иже не ношъ (носитъ Мар.) крѣта своего и вѣсѣдъ мнѣ идѣтъ (градетъ Мар.) не можетъ стѣти мой оученикъ. 11) доволъ. 12) Зогр. зѣдати. 13) о чѣмъ оубо. 14) Зогр. вѣнъ испѣетъ сѧ. 15) Зогр. послѣшѣтъ. Мар. послѣшѣтъ. 16) приѣмѣтъ.

гоувить единъ ѿ нихъ не оставити деветъ десатъ и деветъ въ поустыни и идеть въслѣдъ погыбшыхъ. 5. дондеже обернетъ ж и обернетъ ж (и) възлагаетъ на ramo свое¹⁾ и радѣж са 6. и пришедъ въ домъ свои възываетъ²⁾ дроугыа сжсѣды глѣж имъ: радѣте са съ множъ [такъ] обертохъ шриж моуж погыбшыхъ. 7. Глѣж вамъ [такъ] такова радость бѣдетъ и на нѣси ш единомъ грѣшницѣ кажшии са неже и деветъ десатъ и деветъ праведникъ ижъ и нетрѣбоужтъ покаяниа. 8. Или кака жена имѣши десатъ драгъ мѣ: аще погоувить драгмж единъ не въживають сѣѣтелиника и помететь хранины и ищеть прилежно: дондеже обернетъ. 9. и обертши съзываетъ и сжсѣды и дроугы³⁾ глѣши: радѣте са съ множъ. такъ обертохъ драгмж жже по- (л. 52⁴⁾)гоувихъ. 10. Тако глѣж вамъ радость бывають прѣдъ аглы бѣи ш единомъ грѣшницѣ кажшимса. — 11. Рѣ гѣ члѣкъ етеръ имѣ два сѣа: и рѣ меншини⁴⁾ снѣ [ею] къ шцоу своему. 12. шче даждъ ми достоинжж часть имѣниа. и раздѣли има имѣниа: 13. [и] не по мнозѣхъ днѣхъ събравъ все меншини снѣ: штиде на странж далече и тоу расточи имѣниа свое жывѣи блжно. 14. иждѣвшоу же юмоу въсѣ быстъ гладъ крѣпокъ на странѣ тои. и тѣ начатъ лишити са. 15. и шедъ прилѣпи са единому⁵⁾ ѿ жителъ тоа страны: и посла и на своа села пасти⁶⁾ свинниа. 16. и желаше насытити са ѿ рожецъ: иже свинниа падѣхъ. и никтоже (не) дашше юмоу. 17. въ себѣ же пришедъ рече: колико⁷⁾ наемникъ оу шца моего избывають имъ⁸⁾ хлѣби: азъ же [съде] гладомъ гыбнѣ⁹⁾. 18. въставъ идѣ къ шцоу моему и реж емоу: шче съгрѣшихъ на нѣво и прѣдъ тобож. 19. оуже (во) нѣсъмъ достоинъ нареши са снѣ твои: створи ма такъ единого ѿ 20. наемникъ твоихъ. и въставъ иде къ ш(л. 52⁶⁾)цоу своему и еше же емоу далече сжщоу оузрѣ и штець его и милъ емоу быстъ и текъ нападе на вѣего. 21. и шловыза и и рече [же] юмоу снѣ: шче съгрѣшихъ на нѣво и прѣдъ тобож: оуже (во) нѣсъмъ достоинъ нареши са снѣ твои. створи ма такъ единого штъ наемникъ твоихъ. 22. (и) рѣ [же] штець его: къ равомъ своимъ: скоро изнесѣте шдежда прѣвжж: швлѣчете и: дадите прѣстенъ на ржж его и сапогы на нозѣ (его). 23. и приведѣше телець оупитаны (и) заколѣте и: падше(и) да веселимса. 24. такъ снѣ мои [съ] мрѣтъ въ вѣ и шживе: изгыбѣлъ вѣ и оберте са: и начашж веселити са: вѣ же снѣ его старѣи на селѣ. 25. и такъ грѣдыи приближи са къ домоу и слыша пѣниа и

1) на рамѣ свои. 2) съзываетъ. 3) съзываетъ дроугы и сжсѣдына глѣши. 4) Зогр. минни; Мар. юнѣи. 5) единомъ. 6) пасть. 7) Зогр. коликоу. Мар. колко. 8) избывають хлѣбы. 9) гыбнѣ.

лику. 26. и призвавъ единого ѿ раба (и) въпрашаше [и] что [оубо] си сѣтъ. 27. ѡнже рече емоу. братъ твои приде и закла штеца твои телеца оупитаны: тако здрава [и] принять. 28. разгнѣвавше сѧ¹⁾ и не хотѣше внити. 29. штеца же его шедъ²⁾ моляше и: ѡнже ѡвѣщавъ рече шцѡу своему: се колико леть работашъ тебѣ и николиже³⁾ не даль еси (мнѣ ни) козлате да съ дроугы свои⁴⁾ (л. 53^а) (и азъ нѣгде) възвеселилсѧ вихъ⁵⁾. 30. егда же снѣ твои (сеи) изѣды твои имѣние съ любодѣицами: приде [и] закла емоу телеца питомы. 31. ѡнже рече юмоу: чадо: ты въсегда съ мною еси и все мое твои сѣтъ: възвеселити же сѧ⁶⁾ подобаше. 32. тако братъ твои сеи мрътъ въ вѣ и живи: изгы въ лѣ и шверте сѧ.

XVI.

1. Гляше же [и] къ оученикомъ своимъ: члѣкъ етеръ вѣ богатъ: иже имѣше приставникъ: и тои шклетанъ бысть кнемоу: тако растачѣж имѣния его. 2. призвавъ⁷⁾ и рече юмоу: что се слышашъ о тебѣ: въздаждъ штеца въ приставлении домовнѣмъ: не възможши бо ктомуу домоу строити. 3. рече же въ себѣ приставникъ домоу: что сътворишъ: тако гдѣ мои ѡемлетъ строение домъ ѿ мене: копати не можъ: просити⁸⁾ стыждѧ сѧ. 4. разоумѣхъ что сътворишъ: да егда оставленъ будѧ ѿ строения домоу: приимѧ тѧ въ домъ свои. 5. и призвавъ единого къждо ихъ⁹⁾ длѣжникъ гдѣ своего гляше прьвомоу: колицѣмъ длѣжъ ты еси гдѣ моемоу.¹⁰⁾ 6. ѡнже рече (емоу): стома мѣръ (л. 53^б) масла.¹¹⁾ приими книги¹²⁾ твои и сѣдъ скоро напиши: ѿ. 7. и¹³⁾ дроугомоу рече: ты [же] колицѣмъ длѣжъ ты еси.¹⁴⁾ стома мѣръ¹⁵⁾ пшеница: гдѣ емоу: приими книги¹²⁾ твои. 8. и напиши: п. 8. и похвали гдѣ домоу иконома неправеднаго: тако мждрѣ сѣдѣа.¹⁶⁾ [такъ] снѡе (бо) вѣка сего мждрѣшиши (сѣтъ) паче снѡвъ свѣта въ родѣ своемъ сѣтъ: 9. и азъ вамъ глѣ: сътворите себѣ дроугы ѿ мамонты неправеднаго¹⁷⁾ да егда шсъкждѣете приимѧтѣ въ вѣчныа кровъ. — 10. Рече гдѣ: вѣренъ¹⁸⁾ въ малѣ: [и] къ мнозѣ вѣренъ есть: и неправедныи¹⁹⁾ въ малѣ [и] къ мнозѣ неправеденъ есть. 11. аще и въ неправеднѣмъ житии не бысте вѣрнии въ истиннѣмъ: кто вамъ вѣрж иметь. 12. и аще въ тоуждемъ вѣрни не бысте²⁰⁾ (были) ваше кто

1) разгнѣва же сѧ. 2) ишедъ. 3) + заповѣди твои не прѣстѣпихъ и мнѣ николиже —. 4) мои. 5) ема. 6) + и възрадовати — 7) Зогр. и приглаша; 8) хлѣбати. 9) единого кождо. 10) Зогр. своему. 11) ола. 12) соуки. 13) потомъ же. 14) онъ же рече. 15) Зогр. коръ; Ма р. корецъ 16) сътвори. 17) неправды. 18) вѣрны. 19) Зогр. нечѣрны. 20) Ма р. бысте.

вамъ дастъ. 13. Никы же¹⁾ рабъ не можетъ двѣма²⁾ гнѣма работати. или ³⁾ единого възненавидитъ а друугаго възлюбитъ или единого дрѣжитса а о друузѣмъ небрѣши начнетъ⁴⁾ не можете бо боу работати и мамомѣ. Липсува листъ. (л. 54^а) тѣ вѣры.

XVII.

1. Рѣ же къ оученикомъ своимъ невозможно есть до не придѣтъ съблзани⁵⁾ шбаче горе томоу имже придѣтъ. 2. оунѣ емоу есть было⁶⁾ аще би камены жрѣкѣнъ⁷⁾ възложенъ на въз его и въкръженъ въ море неже(ли) да съблзѣнѣтъ⁸⁾ малыхъ сихъ единого. 3. Кънемлѣте себѣ аще съгрѣшитъ братъ твой запрѣти емоу. и аще покаетса. Ѡпоусти емоу. 4. [и] аще ѣ цѣж (дѣнемъ) съгрѣшитъ тебѣ⁹⁾ и ѣ цѣж¹⁰⁾ обратитса ктебѣ глж (и) каж са. Ѡпоусти емѣ 5. И рѣшж апли хѣи¹¹⁾ приложи намъ вѣрж. 6. рѣ гѣ аще висте имѣли вѣрж тако (и) зрано гороушично¹²⁾ (то) глали висте горѣ сен¹³⁾ въздвигни¹⁴⁾ са и всади са в море и послоушала бы васъ. 7. Которыи же васъ имѣжи рабъ ѡржщъ или пасжщъ и[же] пришедшоу емоу съ села речет(ли) емоу минж¹⁵⁾ възлагн. 8. или рѣтъ емоу зготован что вечерѣж и прѣпоѣсавса слоужи ми. дондеже самъ и пиж и потомъ таси и пиши (и) ты. 9. Еда имать хвалж рабоу томоу за не съ (л. 54^б) твори¹⁶⁾ повелѣнамъ не минж 10. Тако¹⁷⁾ и въз егда [съ] творите повеленамъ вамъ глѣте раби недостонни есмъ (и) еже длѣжни вѣхомъ створити створихомъ 11. [и възстѣ] Иджшоу (же) юмоу въ ерлимъ и прохѡдждшоу емоу¹⁸⁾ междж самариж и галилеж. 12. (и) въз(зѣ)хѡдждшоу емоу въ етерж въса (и) срѣте и тѣ прокаженъ мжжъ иже ставъше¹⁹⁾ издадече 13. и [ти] въздвигошж²⁰⁾ гласъ (свой) глгожше исе наставниче помлоуи ны. 14. и видѣвъ ж и рѣ имъ. шедше покажите са нерешмъ. [и възстѣ] иджшемже имъ чистишж²¹⁾ са 15. единже ѡ нихъ видѣвъ (са) тако исцѣлѣ възврати са съ гласомъ велнемъ слаж бѣ. 16. и паде ницъ на ногоу его хвалж емоу въздаж. и тои вѣ самарининъ. 17. Ѡвѣщавъ [же] исе 18. (и) рѣ. не десетли исчистишж са то деватъ почто не възвратишж са дати²²⁾ слаж боу тѣкмо иноплеменикъ сен 19. и рече юмоу възставъ иди вѣра твоя спсе(тъ)та. —

1) Зогр. никотеры же. 2) Зогр. деама; Мар. дѣма. 3) лнео. 4) Зогр. възчннѣтъ; Мар. нородити начнетъ. 5) Мар. скандали. 6) доерѣ емоу би было. Мар. оунѣ емоу би было. 7) жрѣнокѣнъ. 8) Мар. скандалисаатъ. 9) въ тл. 10) Мар. седморницж дннѣмъ. 11) бѣн. 12) гороушно. 13) оубо сѣкамнѣ сен. 14) Мар. сѣкамнѣ сен въздериса. 15) лени минжѣ. 16) шко сътвори. 17) не мнж тако. и въ — Мар. 18) и тѣ прохѡждаши. 19) сташа. 20) възнѣса; Зогр. нѣма гласъ. 21) иштиштишаса. 22) да деватъ како не обрѣтж са възвратъше са дати —.

20. (Еъ время шно) въпрошенъ [же] бысть¹⁾ ѿ фарисеи. когда придетъ црствои (л. 55²⁾ вжи. ѿ вѣща(въ) и рѣ имъ: не придетъ црствои вѣжи съ съмнѣниемъ ни рекжтъ: се зде или шнде.³⁾ 21. се во царствои вжи вънхтрѣждоу васъ юсть. 22. Рѣ же къ оученикомъ (своимъ) приджтъ дение: егда вѣжделѣете единого ѿ днии³⁾ сѣа члвчьскаго видѣти и не оузрите. 23. И рекжтъ вамъ: се зде: се шнде²⁾ хъ не изыдѣте ни поженѣте. 24. Ико (же) во мълнии влистажши сѣ штъ поднебесны⁴⁾ на поднебесныхъ съвѣтитсѣ: тако вждетъ (и) снъ члвчьскыи въ днъ свои: — 25. Прѣжде же подобаетъ емоу много пострадати и искоушеноу быти ѿ рода сего. 26. (Рѣ гъ) тако же во вѣ⁵⁾ и въ днѣи ноеты тако вждетъ и въ дни сѣа члвчьскаго. 27. гадѣхж (же) и пиахж⁶⁾ до негоже дне вниде ноє въ ковчегъ: и прѣде(и) потопъ и погоуби всѣ. 28. такоже⁷⁾ бысть въ дни лотовы: гадѣхж и пиахж: кѣповахж и продавахж: саждахж и гражх дахж.⁸⁾ 29. вънже день изыде лотъ ѿ содомлѣнь: сдѣжди жоупелъ [и] огънь (л. 55⁶⁾ сѣвсе погоуби всѣ. 30. такожде⁹⁾ вждетъ и (въ) дѣнь вънже снъ члвчьскыи гавитсѣ. 31. Еъ тыѣ днѣи иже¹⁰⁾ вждетъ на кровѣ и съсжди его въ домоу да не възлѣзе¹¹⁾ взати ихъ: иже на селѣ такожде да не възвратитсѣ възспать.¹²⁾ 32. Иже [лице] възь | ищеть душъ своихъ сѣсти погоубитъ их. 33. а иже погоубитъ живитъ их. 34. глж же вамъ въ тж ношъ вждетъ¹³⁾ два на ложи единомъ единого поемажтъ: а дроугаго вставлѣжтъ.¹⁴⁾ 35. вждетъ два¹⁵⁾ въкоупѣ мелжци. единж поемажтъ: а дроугжх вставлѣжтъ. 36. Два на селѣ: единъ поѣмлетъ: а дроугжх вставлѣжтъ.¹⁴⁾ 37. И ѿвѣщашж и рекошж¹⁶⁾ емоу гдѣ ги: шнже рече имъ: идеже троупъ¹⁷⁾ тоу и шри съвержтсѣ.¹⁸⁾ — {въ торникоу конейцѣ}.

XVIII.

1. Глѣше же¹⁹⁾ причж книмъ: како подобаетъ въсегда млити сѣ и не стжжати си.²⁰⁾ 2. глѣ къ нимъ.²¹⁾ 3. Гдѣи вѣ етеръ въ етерѣ градѣ бѣ не вож сѣ ни члвкъ не срамѣж сѣ. 3. вдовица²²⁾ же вѣ въ градѣ томъ и приходжци²³⁾ кнемоу глжци мѣстии мене штъ сжпра моего: 4. и не хотѣше на дѣлзѣкъ времени. Послѣди же рече въ себѣ: (л. 56²⁾ аще и бѣ не вож сѣ ни члвкъ срамж сѣ нж зане творитми

¹⁾ Мар. бысть. ²⁾ окда. ³⁾ единого днѣи. Мар. единого днѣи. ⁴⁾ поднебесскыи. ⁵⁾ и шко же бысть. ⁶⁾ + и жинѣхж сѣ и посагахж. ⁷⁾ такожде шкоже бысть. ⁸⁾ зѣдахж. ⁹⁾ и потомоужде вждетъ. ¹⁰⁾ въ тѣ днѣи вънже. Мар. въ тѣ днѣи. иже. ¹¹⁾ сълѣзетъ. ¹²⁾ + поминанте жинж лотовж. ¹³⁾ вждетъ. ¹⁴⁾ единъ поемаетсѣ а дроугы оставлѣжтъ; Мар. единъ поемажтъ а дроугы оставлѣжтъ. ¹⁵⁾ дѣтѣ. ¹⁶⁾ и отѣкштатѣше глшѣ. ¹⁷⁾ тѣло. ¹⁸⁾ сънимажтъ сѣ. ¹⁹⁾ глѣ же и —. ²⁰⁾ сѣ. ²¹⁾ глж. ²²⁾ вдова. ²³⁾ приходжаши.

троудъ вдовица си. 5. да мѣшжъ въж да не до конца приходѣши за-
 стонтъ мене. 6. И рече г҃ъ: слышите что сѣди неправедныи г҃ла.¹⁾
 7. а бѣ не створитли²⁾ мѣсти избранныхъ своихъ (ради) въпихшихъ
 кнемоу день и ношъ и трѣпитъ на нихъ. 8. г҃лжъ вамъ тако створитъ
 мѣстѣ³⁾ ихъ въ скорѣ. Оваче снѣ члвчскы пришедъ [оубо] шбрашетли
 вѣрж на земли. 9. Рече же и къ етеромъ надѣжцимса на сѣ: тако
 сжтъ праведници и похулаѣжщемъ имъ: рече⁴⁾ причж сиж. 10. Члвкѣ
 два внидоста въ цркви помлѣти⁵⁾ сѣ: единъ фарисей (вѣ) а дроугыи
 мытаръ. 11. фарисей же ставъ сице въ себѣ мѣше сѣ: бѣ хвалж
 тебѣ въздаж тако нѣсѣмъ тако и прочии члвци хышници и непра-
 ведници и прѣлюбодѣи или тако и сѣи мытаръ. 12. пошж сѣ два крѣты
 въ сѣботж и десетинж даж въсего елико притажж. 13. а мытаръ
 издаlechѣ стож не хотѣаше ни очиноу своею възвести на нѣво нж внише
 (сѣ) въ прѣси своѣ г҃лж: бѣ мѣстивъ вѣди мнѣ грѣшномоу:⁶⁾ —
 (л. 56⁶⁾ 14. г҃лжъ вамъ съниде сѣи шправданъ паче шного въ домъ
 свои. Есѣккъ бо възносжи сѣ смѣритса а смѣраж сѣ възнесетса:
 15. Къ вѣрѣмѣ шно приношахъ къ исоу младенца да ви сѣ ихъ
 (при)коснѣлъ: видѣвше же оученици и прѣцахъ имъ. 16. иже ви
 дѣвъ ѿ и г҃ла имъ: недѣвите дѣти приходи къ мнѣ: не враните имъ.
 таковыихъ бо [естъ] црство бже. 17. Яминъ г҃лжъ вамъ иже [аще] не прием-
 летъ црствина бжиа тако шрочд⁷⁾ не имать вѣннѣти вне. {прѣстжпи
 въ главж: с҃к: рече же петръ: за}. 18. И въпроси етеръ князь
 г҃лж: оучителю влѣгын. что сѣтворж да животъ вѣчныи наследоуж.⁸⁾
 19. рече юмоу исѣ: что ма глѣши влѣга: никтоже влѣгъ (естъ) тѣкмо
 единъ бѣ. 20. заповѣди вѣси: не оуби ни прѣлюбы створи ни оукради
 ни лѣжи (ни) свѣдѣтелъ вѣди: чѣти шца твоего и мѣтеръ. 21. Онже
 рече юмоу: въсѣ си съхранихъ ш иошности моеѣ. 22. Слышавже исѣ
 (и рече) юмоу: юше единого не докончѣлъ еси: въсѣ елико имашн про-
 даждъ и раздѣли⁹⁾ нициимъ: [и] имѣти начнешн¹⁰⁾ (л. 57⁷⁾ скро-
 више нѣ небсхъ и гради по мнѣ. 23. Онже слышавъ и¹¹⁾ прискрѣвенъ
 вѣстѣ вѣ во бѣтъ вѣло. 24. Видѣвже исѣ прискрѣвна вѣвѣ | ша¹²⁾
 како не оудовъ имжцин вѣтѣство въ црствне бжне вниши.¹³⁾ 25. оудовѣ
 [во]стѣ вѣлвждоу скозѣ иглѣнкѣ оуши проити: неже(ли) вѣгатоу въ
 црствне вожне вѣннѣти. 26. Рекошж же слышавшин то кто можетъ
 сѣсень быти 27. рече исѣ¹⁴⁾ не възможъ | нага ш члвкѣ (а) възможнага

1) глѣтъ. 2) не имать ли сѣтворити. 3) Зогр. млостѣ. Мар. мѣстѣ. 4) и оуничѣжжщимъ
 прочѣм притѣж. 5) Зогр. и Мар. суп. 6) грѣшникомоу. 7) прѣправено отъ с. 8) чѣто сѣтворѣ
 жикотъ вѣчныи наследоуж. 9) раздан. 10) имѣти имашн. 11) сѣ. 12) Зогр. прискрѣвенъ вѣвѣ.
 шдѣ рече. Мар. прискрѣвенъ вѣвѣшъ рече. 13) въ црство бжне вниждѣтъ. 14) онъ же рече.

ѿ бѣ сѣтъ: — 28. Рѣ же петръ се ми вставихомъ всѣ и по тебѣ¹⁾ идохомъ. 29. И сѣ же рѣ имъ²⁾ аминъ глѣ вамъ [такъ] никтоже естъ иже вставитъ домъ или родителя или братиѣ или сестры или женѣ или чада црѣствиа бѣа ради. 30. иже (не) вѣсприиметь множдствомъ³⁾ въ время се и въ вѣкы⁴⁾ градѣи и животь вѣчныи. 31. (Еъ время шно) поимъ [же] и сѣ шва на десате (и) рѣ книмъ: се въсходимъ въ ерслимъ и скончѣхтса всѣ писанаа пррѣкы ш снѣ чловчѣствомъ. 32. прѣдадѣтво и⁵⁾ язвыкомъ и по (л. 57⁶⁾ рѣгахтса емѣ и досадѣтъ емоу 33. и заплоуѣхтѣ и бивше⁶⁾ и оубиѣхтѣ и третии день въскрѣсетъ. 34. И ти ничесоже не разоумѣшѣ тѣхъ тѣже гла.⁷⁾ вѣ во глѣ его скрѣвенъ ѿ нихъ и не разоумѣшахъ глѣмъ ихъ. — 35. Еъ время шно приближѣхшюу сѣ и соу въ ерихонъ⁸⁾ слѣпецъ етеръ сѣдѣше при пѣти просѣ. 36. слышѣ⁹⁾ же народъ мимоходѣщъ въпрашаше что си сѣтъ.¹⁰⁾ 37. (и) повѣдашѣ [же] емоу тако и сѣ назарѣнинъ мимоходитъ. и тои възвѣи глѣ. 38. и сѣ снѣ двѣ довь помѣоуи ма. 39. и прѣдидѣи (за)прѣцашахъ емоу да оумѣлчитъ шнже паче зѣло выпинаше глѣ: снѣ дѣдѣвъ помѣоуима. 40. Ставже и сѣ повелѣ привести и ксѣвѣ и приближѣшюу сѣ кнемоу (и) въпроси его. 41. чѣто хощеши да ти сѣтворѣ. шнже рѣ гѣ да прозрѣ. 42. и сѣ [же] рѣ юмоу: прозри: вѣра твоѣа сѣсе(тъ)тѣ. прозрѣтже¹¹⁾ 43. и въслѣдъ его идѣше славѣ бѣ: — и вси людию видѣвше (и) въздашѣ хвалѣ бѣви. (л. 58^а).

XIX.

1. Еъ время шно¹²⁾ прохождааше (и сѣ)¹³⁾ ерихонъ.¹⁴⁾ 2. мѣждѣ именемъ нарицаемъи закѣхен и [сѣ] вѣ старѣи мѣитаремъ и [тѣ вѣ] вгѣтъ (сын): 3. искааше же видѣти и сѣа кто юсть и не можаше видѣти народомъ: вѣ во малъ тѣломъ¹⁵⁾ 4. и прѣди текъ възлѣзе на агодичниѣ¹⁶⁾ да видитъ и сѣа: тѣдѣ во хотѣше минѣти. 5. И тако приде до него¹⁷⁾ и сѣ: възрѣвѣ видѣ и рѣ и емоу: закѣхен¹⁸⁾ потѣщавсѣ слѣзи: днѣсѣ во подобаети вдомѣ твоємъ вѣтити. 6. и потѣщавсѣ влѣзе¹⁹⁾ и приатъ и радоуѣхъ сѣ. 7. и видѣвше въси²⁰⁾ рептахъ глѣще: [такъ] къ грѣшноу мѣжоу вниде витати.²¹⁾ 8. ставже закѣхен

¹⁾ Зогр. въслѣдъ тѣхъ. Мар. = Дбрш. ²⁾ онъ же рече имъ. ³⁾ множицѣ. ⁴⁾ въ вѣкѣ градѣи животь вѣчныи. ⁵⁾ вѣ. ⁶⁾ тѣи и Мар., а Зогр. тепѣше. ⁷⁾ И ти ничесоже отъ нихъ не разоумѣша. и сѣ глѣ скрѣвенъ —. ⁸⁾ естъ же егда приближи сѣ въ ерихонъ. ⁹⁾ слышѣхъ ¹⁰⁾ чѣто оубо естъ сѣ. ¹¹⁾ и аснѣ прозрѣ. ¹²⁾ вѣшдѣ. ¹³⁾ вѣ. ¹⁴⁾ и сѣ мѣждѣ. ¹⁵⁾ шко тѣломъ малъ сѣ. ¹⁶⁾ сѣкоморѣ. ¹⁷⁾ на мѣсто. ¹⁸⁾ къ и емоу: закѣхен. ¹⁹⁾ слѣзи. ²⁰⁾ Зогр. вѣма въси. ²¹⁾ суп.

и рѣ къ исѹ: гѣ се полъ имѣниа моего дамъ нищимъ и аще юсьмь кого шкидѣлъ чимъ: възвращъ четворицеж: 9. И рѣ кнемоу исъ: днѣсь спсєниє домоу твоємоу¹⁾ бысть: занє и [съ] снъ аврама²⁾ естъ. 10. Приде ко снъ члвчъ искати и спасти заблждъшаго и погывша:³⁾ 11. Слѣшжирємже исъ³⁾ рѣ (л. 58⁶⁾ причж: занє [же] тои ко вѣ(ше) близъ ерлїма и мнѣше тако ѡже.⁴⁾ хоцєтъ црѣтъ: внє вїє явити сѧ. — 12. Рѣ исъ члвкъ етеръ добра рода иде на странж дєлєчє приати сєвѣ црѣствєнє и възврати сѧ. 13. Призавѣтъ ї: рабъ своихъ и вѣдасть имъ ї: манасъ⁵⁾ и рѣ имъ:⁶⁾ коуплж дѣвите дондеже⁷⁾ придж: 14. и гражданє юмоу ненавидѣхъ єго и послашъ мѣтєж⁸⁾ вѣслѣдъ єго глжцє: не хотѣшє мѣ⁹⁾ сємоу да црѣствєтє надъ нами. 15. И [вѣстѣтъ] вѣда сѧ възврати приємъ црѣствєнє: [и] рєчє да призовжтє ємоу рабъ имже дастъ сребро: да оувѣстѣтє какєж коуплж сѣтѣ створили. 16. приде же прѣвѣтъ глж: гѣ манасъ твоєа ї: придѣла манасъ: и рѣ юмоу: 17. влгъин рабє и добры и вѣрнє: [такє] ѡ малѣ вѣ¹⁰⁾ вѣрєнъ: вѣди областъ имъин надъ десѧтиж градъ.¹¹⁾ 18. и приде вторын глж: манасъ твоєа гѣ сѣтвори ї: манасъ. 19. рѣ же и томоу и ты вѣди на тѣтъ ї: градъ. 20. И дроугъ приде глж: гѣ сє манасъ твоєа ѡже имѣхъ 21. положєнъ въ оброуєчѣ 22. когахво сѧ тебе (л. 59^a — половина) . . . дадите имжцємоу ї: манасъ: 25. [и] рѣшж ємоу: гѣ иматъ ї: манасъ: 26. (и рѣ: Яминъ) глж [же] вамъ: тако всѣкємоу имжцємоу дастъ сѧ¹²⁾ а ѡ немжцєаго и єже иматъ¹³⁾ ѡ него: 27. Обачє врагъы моєа тыєа: нехотѣвшєа мнѣ да црѣтъ вихъ вѣмъ¹⁴⁾ надъ ними: привєдѣтє¹⁵⁾ само и сѣцѣтє ихъ прѣдъ множъ: 28. И сє рѣк идѣше прѣди вѣсходжєи вѣ ерлїмь. 29. Бѣ вѣрѣмєа ѡно приближѣжцємоу сѧ исѹ въ виданиж¹⁶⁾ къ горѣ нарицаємѣєи елєшнъ: посла два ѡ оучєникъ своихъ (л. 59^b — половина) . . . къ исѣви: 35. и кѣзвєргшє ризы своєа на жрѣбєа (и) вѣсадишж исѧ: 36. Иджцємоу же юмѣ постилахъ ризы своєа по пѣтої. 37. приближѣжцємоу сѧ ємоу [авнє] къ нисходженноу горѣ елєшнєстѣи: начѣтѣ¹⁷⁾ всє множѣство оучєникъ радєущєє сѧ хвалити вѣ гласомъ велнємъ (и) ѡ вѣсѣхъ силахъ ѡже видѣшж: 38. глжцє: влгслєнъ градъын црѣтъ вѣ имѧ гнє: миръ на земи¹⁸⁾ слава вѣ вѣшнїихъ: — 39. И єдини¹⁹⁾ фѣрїсєн ѡ народа рекошж [къ н] ємоу: ѡчитєлю

1) Тѣй и Мар., а Зоґр. сємоу. 2) Зоґр. и Мар. приде ко снъ члвчєскѣ сїєтѣ погывшааго. 3) намѣсто исъ Зоґр. и Мар. имъ сє приложє. 4) мнѣхъж ико авнє. 5) мѣнає. 6) къ имѣ. 7) Мар. павѣ тѣй, а Зоґр. дондежє. 8) мѣтєж. 9) не хоцємъ. 10) єстѣтъ. 11) градъ. 12) дадатъ. 13) и єже иматъ отъимжтѣ отъ нѣго. 14) внмъ ємъ. 15) Зоґр. + ѡ, Мар. пѣма. 16) и єстѣтъ ико приближєи сѧ вѣ вѣтѣфагїж и вѣтаннїж. 17) Мар. павѣ тѣй, а Зоґр. оучѣтѣ. 18) на нѣсѣхъ. 19) тѣй и Мар., а Зоґр. И єтерн фѣрїсєн рѣшѧ къ нємоу ѡ народа.

запрѣти оученикомъ твоимъ. 40. [и] ѿвѣщавъ ꙗко [имъ] глахъ вамъ [такъ] аще си (л. 60^а) ꙗзычлчати камене въпити начнешь.¹⁾ 41. и тако приближи сѧ: видѣвъ градъ плака сѧ ѡ немъ глѣхъ. 42. [такъ] аще би разоумѣлъ (понѣ) въ дньнъ сѧщаго ты²⁾ ꙗже къ мироу твоемоу: ни нѣ оукрѣти сѧ ѡ очноу твоеоу. 43. и³⁾ придѣхъ денне на та егда⁴⁾ шлохъхъ врази твои ѡстрогъ ѡ тебѣ шедѣхъ та и шедѣхъхъ та и развѣхъхъ та и члѣда твоѧ⁵⁾ въ тебѣ. 44. И не оставитъ⁶⁾ камене на камене въ тебѣ. понеже не разоумѣ време не посѣщенна твоего — 45. Еъ време шно въшедъ и съ въ цркви начатъ изгонити продающаго голубы⁷⁾ глѣхъ имъ. 46. писано естъ и бждетъ храмъ мѡи мѡи храмъ мѡитѣвъ въ же створисте и врытопъ разбойникомъ. — 47. И бѣ (тоу) оучжи⁸⁾ по всѧ дни въ цркви. архiereи и книжници искашахъ юго погоубити и старѣишии людие⁹⁾ 48. не шедѣхъхъ что сътворѣхъ емоу: людие же всѧ дрѣжахъ сѧ его послоушающе юго.

XX.

1. Еъ време шно¹⁰⁾ оучащюу и соу люди въ цркви и блговѣстоуещюу. състашъ сѧ (л. 60^б) архiereи и книжници съ старцы. 2. глѣхъ къ ибви¹¹⁾ рѣци намъ: коеж властнижъ си¹²⁾ твориши: [и] кто естъ давъ тебѣ властъ сиѧ. 3. Отвѣща[въ же рече] к нимъ (и съ): въпрошъхъ въ азъ единого словесе и рѣцѣте ми: 4. крщение иваново снѣвесе ли бѣ или ѡ члѣкѣ. 5. шни же помишлѣхъ въ себѣ глѣхъ [такъ] аще речемъ снѣвесе¹³⁾ почто¹⁴⁾ не вѣроставе емоу. 6. аще ли речемъ ѡ члѣкѣ: люди е вси каменнемъ повишъ и¹⁵⁾ извѣстно бо бѣ людемъ ѡ иванѣ: тако прѣкъ бе. 7. и ѡвѣщашъ емоу: 8. не вѣмъ ѡ кждоу естъ: и съ ꙗко имъ: ни азъ глѣхъ вамъ: коеж властнижъ¹⁶⁾ се творѣхъ — 9. Начатъ же къ людемъ глати причъ сиѧ: Члѣкѣхъ насади виноградъ и въдастъ [и] дѣлателемъ и штиде на лѣта многа. 10. и въ време посла дѣлателемъ рабѣ да ѡ плода винограда¹⁷⁾ дадѣхъ емоу. дѣлателе же бивше [и] поустишъ (и) тѣцъ 11. и приложи и другъи послати рабѣ: шни же и того бивше досадѣхъ¹⁸⁾ емоу и поустишъ [и] тѣцъ. 12. и приложи третнаго послати раба: шни же и того бивше¹⁹⁾ и оутѣвивше

¹⁾ Зогр. възвѣпити имать; Мар. въпити имать. ²⁾ аще би разоумѣлъ въ дньнъ сѧ и ти шже къ мироу. ³⁾ и шко. ⁴⁾ намѣсто егда има и. ⁵⁾ Зогр. обидѣхъ та окрочатъ та въ ждоу и раз-сѣхъхъ та и члѣда твоѧ къ тебѣ; Мар. намѣсто окрочатъ та има осадатъ та. ⁶⁾ не оставятъ. ⁷⁾ Мар. изгонити продающаго къ ним и коупющаго. ⁸⁾ къ цркви. ⁹⁾ и старѣишина людмъ. ¹⁰⁾ и съста въ единъ отъ днни. ¹¹⁾ И рѣшл глѣхъ къ ибви. ¹²⁾ сѧ. ¹³⁾ испуснато: рече къ намъ. ¹⁴⁾ въ Зогр. има оубо. Мар. = Добрш. ¹⁵⁾ и прибавено отгорѣ, но погрѣшно; трѣба да бжде: повижъхъ нѣ. ¹⁶⁾ Мар. властнижъ. ¹⁷⁾ Зогр. отъ плода виноградаго. ¹⁸⁾ и досадилъ. ¹⁹⁾ Зогр. ешеши вѣма, а стои: они же и сего оутѣвивше.

изгнашъ: 13. рѣ же гнѣ виноградныи¹⁾ (л. 61^а) что створжъ послж сѣа моего възлюбенаго негли²⁾ сего оуспрамлиѣжтса: 14. видѣвшѣ же дѣлателе и мышлѣхъ дроугъ къ дроугоу глѣще: съ есть наследникъ оувиема³⁾ его и наше бждеть достояние 15. и изведше вънъ извинограда и оубишъ и. что же створить имъ гнѣ винограда: 16. придетъ и погоубитъ дѣлатела сѣа и въдасть винограды ннѣмъ: — 17. Слышавше же и рѣшъ да не бждеть. Онъ | же възрѣвъ на нѣ рѣ: что [оубо] есть написание се: камень егоже не вѣрошъ зиждѣшии бысть⁴⁾ въ главѣ ѡго: 18. въскѣкъ падъи на камени томъ.⁵⁾ съкроушитса а на немже падеть сътретѣи: — 19. Въ врѣмѣ шно искахъ фарисей⁶⁾ книжници възложити нанъ рѣцѣ въ тѣ чѣсъ нж оубошъ сѣа людин: — разоумѣшъ бо тако книмъ рече прѣ: [съж] 20. И съгладавше и послашъ дѣлатела творѣмѣа сѣа праведници сѣще да имжтѣ въ словеси да бишъ прѣдали⁷⁾ вѣдчъ ствоу и власти воеводъ: 21. и въпросишъ и глѣще: учителю: вѣмъ тако (л. 61^б) п̀раведнѣ⁸⁾ глѣши и оучиши и не на лица⁹⁾ зриши: нж въистинѣ пѣтю бжиоу вчиши. 22. достоянѣи [намъ] кесареви данъ дати: или ни 23. Разоумѣвъ же лѣсть ихъ (и) рѣ книмъ: 24. покажите ми златицъ.¹⁰⁾ чни въразъ иматъ написание¹¹⁾ шниже рѣшъ: кесаревъ: 25. шниже рѣ книмъ: въздадите гже сѣтъ кесарева кесароу¹²⁾ гже сѣтъ бжиа бѣи 26. и не могошъ запрѣтити¹³⁾ глѣ его прѣдъ людин. и дивлѣшъ сѣа мнози ш ѡвѣтѣ его и оумъ лѣчѣшъ.¹⁴⁾ 27. Въ врѣмѣ шно пристѣпишъ ютери ѡ садоукеи глѣголѣще въскрѣшениоу не быти 28. и въпрашахъ и глѣще: оучителю: монси¹⁵⁾ написалъ есть намъ: аще комоу оумреть братъ имы женъ и тѣ бесчлденъ бждеть да понметъ женъ его братъ и въскрѣситъ сѣмѣа брата своего. 29. ѡ же братиѣ вѣ и прѣвѣи поимъ женъ оумреть бесчлда.¹⁶⁾ 30. и третни поѣтъ ѡж такожде 31. и въси ѡ: оумрѣшъ не вставлѣше члдъ: 32. послѣжде (л. 62^а) же въскѣхъ оумрѣтъ и жена. 33. и въ въскрѣшение же котораго [ихъ] бждеть жена ѡ: бо ихъ нимѣшъ и ж женъ. 34. и ѡвѣщавъ ись рѣ имъ: сноре вѣка сего же: нжтса и посѣгажтъ.¹⁷⁾ 35. а сподоблѣшии сѣа вѣкъ шнъ оулоучити¹⁸⁾ и въскрѣшение же ѡ мрѣтъвѣхъ: ни женѣтса ни посагажтъ: 36. ни

¹⁾ винограда. ²⁾ негли (Мар. негли) сего видѣвши — ³⁾ Мар. прѣдѣте оувиема и. ⁴⁾ что оубо написание се: камень егоже не вѣдоу сътворишъ зиждѣшии бысть — ⁵⁾ Мар. пакъ тѣи, а Зо гр. самс: на камини ⁶⁾ и възискаша архирин. ⁷⁾ да еж и прѣдали. ⁸⁾ Зо гр. правъ; Мар. право. ⁹⁾ Мар. пакъ лица, а Зо гр. лица. ¹⁰⁾ пѣназъ. ¹¹⁾ и написание. ¹²⁾ въздадите оубо кесарево кесареву и иже — ¹³⁾ зазрѣти. ¹⁴⁾ и дивѣше сѣа о отвѣтѣ его оумлѣшъ. ¹⁵⁾ Зо гр. монси; Мар. монси. ¹⁶⁾ и бесчлденъ. и поѣтъ кѣторы женъ и тѣ оумрѣтъ сѣшда. ¹⁷⁾ посагажтъ. ¹⁸⁾ Зо гр. вѣкъ тѣ оулоучити; Мар. вѣкъ тѣ оулоучити.

оумръкти [ко по томъ] могутъ равни во сѣть англимъ и снове сѣть
вжини въскрѣшенноу сѣце снове¹⁾ тако же²⁾ въстаютъ мртвини 37. и
монси (во) сказа при кжпнѣ еже глѣ³⁾ гѣ бѣ авраамѣ. бѣ исакова бѣ
яковаѣ 38. бѣ нѣсть мрътвыхъ нж живыхъ. 39. вси во томоу живи
сѣть ѿвѣщашъ же етери книжници и рекошъ оучителю добрѣ рѣ:
40. Ктомуоу же не смѣахъ его въпрашати ни ш комже⁴⁾ 41. И рѣ
имъ како глѣтъ книжници⁵⁾ хѣ быти сѣа дѣа. 42. а самъ дѣдъ
глѣтъ въ книгахъ псаломъскихъ рѣ гѣ гви моемоу сѣди ш деснжж
мене 43. дондеже положъ врагы твоя подножию ногама твоима
44. дѣдъ⁶⁾ гѣ нарицаетъ то како моу есть сѣтъ. — 45. Слышжжемже
въсѣмъ людемъ рѣ [къ] оученикомъ своимъ: — (л. 62⁶⁾ 46. Къне-
мѣте ѿ книжникъ хотжшиихъ въ одеждахъ ходити любящихъ
цѣлованна на тржжишихъ и прѣдъсѣданна на зборишихъ и прѣжде-
сѣданна⁷⁾ на шѣдѣхъ: 47. Иже сѣнѣдаютъ домовы⁸⁾ вдовицъ и
виножъ далече мѣжтсѣ { : в вѣкъ вѣ нѣ } Сие примжть шсжждение
болшею: —

XXI.

1. Къзрѣже (и) видѣ въметѣлжцѣмъ⁹⁾ въ газофилакѣ дары
своа вѣтѣмъ. 2. видѣ же етерж вдовицж оубогжж [въмѣтѣлжщж] тоу
дѣкѣ цѣтѣ¹⁰⁾ и рѣ 3. въ истинж глѣ вамъ [тѣко] вдовица сѣа оубогага
коли [вѣсѣхъ] въврѣже. 4. вси [во] сие ѿ избытка своего въврѣгошъ
дары¹¹⁾ вѣи. а сѣа ѿ лишѣнна своего все имѣние свое въврѣже. Сѣ
глѣ възгласи имѣжи оуши слышати да слышитъ. ¹²⁾ 5. И етеромъ
глѣшремъ ш цѣкви тако каменнемъ добромъ и сѣсѣды оукрашена есть.
рѣ же. 6. си тѣже вѣте придѣтъ дѣние внаже¹³⁾ встанетъ камень на
камени здѣ иже не разоритсѣ. 7. Къпросишъ же [и] глѣще оучителю
когда [оубо] си (л. 63^а) вѣдѣтъ и что есть знаменне егда си хотѣтъ
выти. 8. Шже рѣ влюдѣте сѣ да не прѣлѣщени пѣдете мнози во
придѣтъ въ имѣ мое глѣще азъ есмъ и вѣрма приближи сѣ недѣтите
въслѣдъ ихъ ити.¹⁴⁾ 9. Иггда оузрите¹⁵⁾ врани и нестроениа не оуконте
сѣ подогаетво сѣмъ прѣжде выти нж не оубо¹⁶⁾ кончина, 10. И глѣше
книмъ¹⁷⁾ встанетво ѣзыкъ на ѣзыкъ и цѣство на цѣство 11. и тржси

1) тѣй и Мар., а Зо гр. въскрѣшенноу снове сѣтъ. 2) Мар. а шкоже: Зо гр. а шко.
3) Зо гр. шко же глѣ гѣ; Мар. шко же глѣтъ гѣ. 4) ишсѣже. 5) Зо гр. кжпнж; Мар. еднн. 6) дѣдъ
и оубо гѣ нарицаетъ. 7) на сѣнжмишихъ и прѣждезѣваннѣ на обѣдѣхъ и на вечерѣхъ. 8) дома.
9) вѣмѣтѣлжщѣ. 10) Зо гр. и Мар. оубогжж вѣмѣтѣлжщж тоу дѣкѣ мѣтѣ. 11) отъ избытка
(своего Мар.) вѣврѣгоша къ дары вѣи. 12) Това изреченне липсува въ Зо гр., а въ Мар. е
въ края на ст. 3. 13) не останетъ. 14) не идѣте въслѣдъ ихъ 15) оуслышитѣ 16) нѣ не азѣ кончина;
Мар. нѣ не оубо кончина. 17) тѣгда глѣше имъ.

[же] велици по мѣст⁴ и глади и въ мори вѣтъ страхованна и знаменна сѣбесе велиа вѣтъ 12. И прѣжде же сихъ въсѣхъ възложж[тъ] на вы ржкы свои¹) и ижденжть (и) прѣдающе на съборища и темнища: ве доуми кѣремъ и вѣкамъ имени моего ради. 13. прилоучитса²) вамъ въ свѣдѣтельство. 14. Положите на сръцихъ вашихъ не прѣжде поучити са ѡтвѣщавати. 15. азъ подамъ вамъ оуста и прѣмждростъ.³) еже не възмогжтъ противити са и ѡвѣщати противавѣщии са вамъ 16. прѣдани же (л. 63⁶) вждете родители братиа⁴) и родомъ и друмы оумртвжтъ ѡ васъ: 17. и вждете ненавидими ѡ всѣхъ имени моего ради. 18. и властъ главъ вашихъ не погыкнетъ: 19. въ трѣбѣнии вашимъ стажите дшж вашж.⁵) {въ трѣкоу кѣтъ: чѣти се} 20. Егда же оузрите швѣстониъ вон иерлима: тогда разсмѣете: яко приближи са запоустѣние юмоу. 21. тогда сжшии въ юдеи да вѣгжтъ на горы и иже посрѣ⁶) его да не исходжтъ⁶) 22. И иже въ странахъ да не вѣходжтъ вѣтъ: яко дѣнии мѣщению си сжтъ да исплнжтса вѣсѣкага.⁷) 23. Горе же непразнымъ и дожщимъ въ тѣмъ дѣи. вждетво вѣда велиа на земли и гнѣвъ на людехъ сихъ 24. И паджтъ въ ѡстрии мечѣ и плѣнени вжджтъ въ илзыкы вѣса и ерлима⁸) попираемъ илзыкы дондеже скончѣжтса врѣмена илзыкѣ. 25. И вѣтъ знаменна въ сѣнци и влоунѣ⁹) и въ звѣздахъ и на земли тжга илзыкомъ отъ нечѣганиа: шоума морѣскаго възмжщениа. 26. издѣхажшимъ члвкомъ ѡ страха и чѣганиа градѣхъ¹⁰) на вѣселенжжъ: силы [во] нѣснѣмъ двигнж(л. 64⁴)тса. 27. И тогда оузрите¹¹) сѣа члвчскаго градѣцаго на облацѣхъ силож и славож многож: 28. начинащемже симъ вѣвати. вѣсклоните са и въздвигнѣте главы ваша зане приближи са избавление ваше. 29. и рѣ¹²) имъ прича: вѣте смокве¹²) и всѣ дрѣва егда прошибажтса. 30. и оуже виджще ѡ себѣ вѣсте яко жатва естъ близъ. 31. Тако и вы егда оузрите выважцага вѣте¹³) яко близъ естъ црѣствие вѣие. 32. аминъ глж вамъ: яко не прѣидеть рѣсь¹⁴) дондеже всѣ си вжджтъ. 33. Небо и земкѣ мимондетъ: а словеса моя не мимондѣтъ.¹⁵) 34. Вѣнемлѣте [же] себѣ. еда когда ѡтгажжчѣжтъ¹⁶) сръца ваша швѣтаданнемъ и пианѣствомъ и печѣлами житенскимы и найдеть на вѣи внезапнж дѣнѣтъ. 35. яко и¹⁷) сѣтво придеть на вса сѣдѣщиа на лицаи вса земли. 36. Идите [оубо] на

¹) възложжтъ на вы ржкы свои. ²) приключитъ же са. ³) азъ со дамъ вамъ въ оуста прѣмждростъ. ⁴) родители и братржж. ⁵) доумъ вашъ. ⁶) и иже посрѣдѣ его да исходжтъ. ⁷) вѣсѣкага написана. ⁸) испузнато: вждетъ. ⁹) въ мѣсаци. ¹⁰) градѣщинухъ ¹¹) тѣй и Мар., а Зогра. оузратъ. ¹²) смоквоулицъ. ¹³) вѣднѣ. ¹⁴) не имать прѣити родъ са. Мар. родосъ. ¹⁵) Тѣй и Мар., а Зогра. не имжтъ прѣити. ¹⁶) Зогра. отгажжжтъ; Мар. отгажжжтъ. ¹⁷) Зогра. акы; Мар. ѣко.

всѣко врѣмѣ мѣлаще сѧ да сповите сѧ ѡбѣжѣти всѣхъ сихъ хотѣщихъ быти и стати прѣдъ синомъ члѣвчскымъ. (л. 64⁶) 37. Въ врѣмѣ шно вѣ оучани въ цркви ноцижъ въдварѣше сѧ исходжи въ горжъ нарицаемжъ елешн.¹⁾ 38. вѣси людие изоутра прихощахъ²⁾ кнемъ въ цркви послать³⁾ его.

XXII.

1. Привлужи сѧ⁴⁾ празникъ шпрѣсночнъ⁵⁾ нарицаема паска.
2. [и] Исксахъ архiere книжници како [и] бишж⁶⁾ оубили: богахъ во сѧ люди. 3. Ениде же [сотона] въ июджъ нарицаемаго скариотъ сжшъ⁷⁾ ѿ числа шбою на десѧте. 4. И шедъ глѧ архiereшмъ и воеводамъ како имъ прѣдастѣи. 5. и възрадовашж сѧ и свѣцашж дати емоу сребро. 6. исповѣда⁸⁾ искаше же пѣбна врѣмене да и прѣдасть безнарода. 7. (и) приде {ч^ке вел. на оутросъ.} же денъ шпрѣсночъ: вѣнже пѣбно вѣ паскж жрѣти.⁹⁾ 8. посла иѣтъ петра и швана рекше¹⁰⁾ шедша оуготовита намъ паскж исти. 9. Она же рекоста юмоу: гдѣ хощеши и оуготовавѣк. 10. рѣ¹⁾ има: въшедше¹¹⁾ вама въ градъ срацетвѣ члѣкъ въ комозѣ воджъ носж.¹²⁾ по немъ идета въ домъ вѣнже въходить. 11. и рецѣта гнѣоу домоу: глѧ (л. 65^а) тебѣ оучителъ: гдѣ естъ шкителъ идеже паскж съ оученикы моими¹³⁾ снѣмъ. 12. и тои вамъ покажетъ горницж велиж¹⁴⁾ постыланж и тоу оуготоваета. 13. шедъша же шбрѣтоста яко же рѣ¹⁾ има и оуготоваста пасхж. 14. Игдѧ вѣистъ година възлеже и шба на десѧте снимъ аплъ. — 15. И рече къ нимъ: желаниемъ¹⁵⁾ се въжделѣхъ паскж исти съ вами: прѣжде даже не приемж мжкы. 16. Глѧ бо вамъ: яко штѣселѣ не имамъ исти¹⁶⁾ дондеже кончѣжтсѧ въ црствини виѣ. 17. И приемъ чѣшж и хвалж въздасть¹⁷⁾ и рѣ¹⁾ еи¹⁸⁾ раздѣлите севѣ. 18. глж вамъ: ѿ селѣ не начнж¹⁹⁾ пити ѿ плода²⁰⁾ лозѣнаго: дондеже црствне вжйѣв придетъ. 19. И приемъ хлѣвъ хвалж въздасть¹⁷⁾ и прѣломъ и дастъ имъ глж: се естъ тѣло мое ломимое за вѣ: сътворите²¹⁾ въ мои памѧть. 20. ꙗ чѣшж такожде повечери²²⁾ глж: син чѣша новъи завѣтъ моеж крѣвиж: яже за вѣ проливаетсѧ.²³⁾ 21. Обаче се ржка прѣдажцаго ма (л. 65^б) съ множ естъ на транезѣ. 22. снѣ же²⁴⁾ члѣвчскыи

¹⁾ Зогр. вѣ же въ дане оуча въ цркви а ноцижъ оудварѣше сѧ исходж въ горѣ нарицаемѣи елешн; Мар. сжшо тѣй, бакто и въ Зогр. само: вѣ дкарѣаше сѧ въ г. нар. ел. ²⁾ Тѣй и Мар., а Зогр. прихощаши. ³⁾ послѣшатъ его. ⁴⁾ привлужаши сѧ. ⁵⁾ шпрѣсночъ нарицаемъ. ⁶⁾ еж. ⁷⁾ сжшѧ. ⁸⁾ и исповѣдѣ. ⁹⁾ жрѣти. ¹⁰⁾ рекъ. ¹¹⁾ въшедшема вама. ¹²⁾ Зогр. скждальницѣ воджъ несѧ; Мар. въ скждальницѣ в. н. ¹³⁾ Мар. пакъ тѣй, а Зогр. скони. ¹⁴⁾ Зогр. лшсва велиж. ¹⁵⁾ желѣниемъ. ¹⁶⁾ исти отъ него дондеже. ¹⁷⁾ въздасть. ¹⁸⁾ рече примѣте се и раздѣлите севѣ. ¹⁹⁾ не имамъ пити. ²⁰⁾ Мар. нѣма сѣго. ²¹⁾ тѣло мое даимое за вѣ: се творите. ²²⁾ по вечерини. ²³⁾ пролѣтъ сѧ. ²⁴⁾ и снѣ оубо.

по нареченому и деть. шбаче горе тому члѣкоу иже прѣданъ бждеть.¹⁾
23. И ти начашъ искати въ себѣ которыи [оубо] бждеть ѿ нихъ хотжи створити се. **24.** Бысть же и прѣкъ внихъ кыи и мнитса²⁾ быти боленъ. **25.** Онже рѣ имъ: црѣ языкомъ оустожтыиъ³⁾ и шбладацие ими властеле⁴⁾ нарицажтса. **26.** вы же не тако нж сын въ вастъ боленъ да бждеть мени⁵⁾ и старѣи тако слѣжжи. **27.** Кто бо⁶⁾ есть боленъ възлежжи или слоужжи не възлежжи ли азъ посрѣ вастъ есъмъ: тако и слоужжи.⁷⁾ **28.** вы есте прѣбывшии съ множъ въ напастехъ моихъ и азъ завѣщавашъ вамъ. **29.** тако же завѣща мнѣ штець мой црство. **30.** да ясте и пиете на трапезѣ мои въ црствии моемъ и садете на прѣстолѣхъ сѣдюще шѣма не десате колѣнома излвома. **31.** Рѣ же гъ симоне: симоне: (се) сотона проси⁸⁾ вастъ да би сѣалъ тако и пшеницъ. **32.** азъ же мѣихъ [са] ш тебѣ да не шскждѣеть вѣра твоя и ты нѣкогда⁹⁾ швращьса: оутврѣди братиъ твоѣ. **33.** И рѣ петръ.¹⁰⁾ гѣ стовожъ готовъ есъмъ въ тѣмници¹¹⁾ и въ съ(л. 66^a) шрѣти. **34.** Иѣ же рѣ шмоу: гѣ ти петре: не възгласить кыѣра¹²⁾ днесъ: дондеже шврѣжеши са мене три краты¹³⁾ не вѣти. **35.** И рѣ имъ: егда послахъ вы безъ влагалища и беспрѣты и вестъ сапогъ: еда чесо лишени бысте: шни же рѣшж: ничесоже. **36.** Рѣ [же] имъ: нинѣ [иже] иматъ влагалище: да възметъ: такожде шпрѣж.¹⁴⁾ идеже не иматъ да продасть ризъ своѣ и коупить ножъ. **37.** Гѣ во вамъ: тако неще писаному¹⁵⁾ подобаетъ скончѣти са¹⁶⁾ о мнѣ: еже съ безаконикы¹⁷⁾ вѣмѣнити са въ сѣкъ бо мнѣ вѣшжъ писана оуже кончинъ иматъ.¹⁸⁾ **38.** Они же рѣшж: гѣ. се ножа [съде] два: и рѣ довольно есть. **39.** И шедъ и иде по швычѣю своему въ горъ елевнъскжж и оученици его по немъ идошж. **40.** Шциимъ же намъ¹⁹⁾ на мѣстѣ: рѣ имъ: мѣйте са да не вѣидете въ напастъ. **41.** И сами шстѣпи ѿ нихъ: тако до врьженне²⁰⁾ камени и поклони колѣнѣ и мѣше са гѣж. **42.** Очѣ аще хоцеши²¹⁾ мимо неси чѣшжъ сиъ ѿ мене: шбаче не мога волѣ нж твоя да бждеть. **43.** явиже са шмоу айглъ сѣвсе (гѣжи) и оукрѣплѣжи и. (л. 66^b) **44.** и бысть въ подвижѣ прилежнѣ²²⁾ мѣше са: и бысть потъ его тако (и) капла кровавыа каплашаша на землю.

1) тѣй и Мар., а Зогр. иже прѣдаеть са. 2) которыи мнѣтъ ти са ихъ быти боленъ; Мар. кын. 3) црѣ языкомъ оустожтъ имъ. 4) благодѣтели. 5) нѣ боленъ вастъ да бждеть шко и мнѣ. 6) Зогр. которыи боленъ. 7) а прѣправено отъ с. 8) Зогр. пакъ тѣй, а Мар. проситъ. 9) Зогр. и ты нѣнѣ когда; Мар. нѣкогда. 10) онъ же рече шмоу. 11) въ тѣмници и въ сѣмрѣти. 12) било писано коура, а послѣ о-го изтъркано. Зогр. коура; Мар. кокота. 13) Зогр. краты. 14) шпрѣж. 15) Зогр. писано се. Мар. писаное се. 16) шко аще писано се подобаетъ да скончаетъ са о мнѣ. 17) еже и съ безаконникомъ (безаконникы Мар.) вѣмѣни са. 18) иже еже о мнѣ кончинъ иматъ. 19) съвши же на мѣстѣ. 20) шко врьженне. 21) вѣвши. 22) Мар. и съкъ в. и. прилежнѣ. Зогр. и бысть в. и. прилежнѣ.

45. И въставъ ѿ мѣлнѣвъ и пришедь къ оученикомъ и шврѣте [а] спаша ѿ печѣли. 46. и рѣ имъ: что спите и въставше помолите са да не внидете въ напасть. 47. Иѹще же юмоу глѣщюу тогда народъ¹⁾ нарицаемыи ноуда: единъ ѿ окоу на десате прѣдними идѣше. пристжи къ иѣви лобызати его: се во вѣ знамение далъ имъ: рекъ: егоже лобжж: тои естъ. 48. Иѣъ же рѣ юмоу: нюдо: лобызаниемли сѣа члѣвчскаго прѣдавши. 49. Кндѣвши же иже вѣхж ѡ немъ²⁾ бываемое: рѣшж емоу: гѣ аще ѡдаримъ ножемъ: 50. и оудари единъ³⁾ ѿ нихъ дрѣх|иерешва раба и оурѣза⁴⁾ емоу оухо десное. 51. ѿвѣща иѣъ и рѣ: штавите до сего. и коснжвъ оухо его исцѣли. 52. И рѣ иѣъ пришедшимъ намъ⁵⁾ архирешомъ: и стратигомъ црковнимъ старцемъ: [так] на разбонника ли⁶⁾ придосте съ шржжемъ и съ дрѣголами ѡти мене.⁷⁾ 53. По вса дни сжщюу ми свами въ цркви не прострѣкте ржкы на мѡ. нж се юсть ваша година. (л. 67^а) и швласть темната 54. И емшеже и ведошж и въ домъ архирешвъ. 55. Петръ же идѣше въслѣдъ издалече. и възгнѣтивше же имъ шгънъ посрѣ двора и въкоупѣ сѣдшемъ сѣдѣше Петръ посрѣ ихъ. 56. оурѣвши же [и] раба етера сѣдѣши же при свѣтѣ възрѣвши нанъ и рѣ: и сѣи вѣ сними. 57. шнже ѿврѣже са [его] глѣ: не знаж его: жено. — 58. И не по многоу дроугыи видѣвъ и рѣ: и ты ѿ нихъ еси: петръ же рѣ: члѣче не вѣмъ.⁸⁾ 59. и мимошедшоу чѣсоу единомоу инъ етеръ крѣплѣше са⁹⁾ глѣ: въ истинж и сѣи вѣ снимъ. галилаенинбо естъ. 60. рѣ же петръ: члѣче не вѣмъ еже глѣши. юще же глѣщюу емоу: възгласить коурѡ.¹⁰⁾ 61. И шзрѣвъ са¹¹⁾ глѣ: възрѣ на петра помѣнж петръ слово гнѣ. еже рѣ юмоу [так] прѣжде даже не възгласить коурѡ: три краты ѿврѣжеши са мене. 62. и шедъ вѣнъ петръ плака¹²⁾ са горко. [и] 63. Мжжи еже дрѣжжше нѣа¹³⁾ ржгатахж са юмоу бжщѣи и. 64. и закрывшѣ (лицѣ емоу) внахж и по лицоу и въпрашатахж и глѣше: прорѣци намъ (хѣ) кто естъ оударен тѡ.¹⁴⁾ 65. и ина многа хоулаше и глѣхж нанъ. — 66. И тако бысть денъ: събра(л. 67^б)шж са старици людѣсти архиреи и книжници и ведошж на съборъ¹⁵⁾ свои глѣхж: аще ты еси хѣ: рѣци намъ. 67. И рѣ имъ: аще вамъ рекж: не юмете вѣры. 68. аще и въпросж и васъ не штвѣцаете ми ни поустите мѡ. 69. ѿселѣ вждеть сѣъ члѣвчскы: сѣдѣши ѡ деснжж силы божиѡ. — 70. И рекошж вси: ты

1) глѣщюу се народъ и нарицаемыи Ноуда. 2) Зо гр. съ нимъ; Мар. о немъ. 3) Мар. единъ нѣкъ. 4) отърѣза. 5) къ юмоу. 6) Зо гр. нѣма ли. 7) Зо гр. дрѣголами ѡти мене; Мар. пѣма ѡти мене. 8) нѣсмъ. 9) написано: крѣплѣше са и поправено: крѣплѣше са. Зо гр. и Мар. крѣплѣшесѡ. 10) Зо гр. възгласи коурѡ. Мар. — кокотъ. 11) обрацъ са. 12) Мар. плака са. Зо гр. плакаше са. 13) Мар. пакъ нѣа, а Зо гр. и. 14) прорѣци кто тѡ оудари. 15) Мар. сънмъ.

ли еси снѣ въи: ѡнже кнѣмъ¹⁾ рѣ: вѣ глѣте: тако азъ есмѣ.
71. Онѣже рѣшѣ: что ище трѣбоуемъ²⁾ свѣтели:³⁾ сами бо слыша-
 хомъ ѿ оустъ его.

XXIII.

1. И вѣставше все множество ихъ и приведошѣ и кплатоу.
2. Начѣшѣ же нанѣ вадити глѣше се[го] шврѣтохомъ развращаѣща
 ѣзыкъ нашѣ и възбранѣща дѣлати кесароу данѣ. и глѣше себѣ хѣ
 црѣ вѣти: **3.** Пилатже вѣпроси и глѣ: ты ли еси црѣ иудеѣмъ.
 Онѣже ѡвѣщавѣ и рѣ: юмоу: ты глѣшѣ. **4.** Пилатже рѣ: ты къ архиреѣшѣ
 и кнародоу: никоѣ же винѣ не шврѣтаѣ въ члѣвцѣ семѣ. **5.** Они же
 крѣплѣхѣса глѣше [такѣ] развращаѣтъ люди: оучѣни по всеи иудеи наченѣ
 штѣ галилеѣ дозде: **6.** Пилатъ же слышавѣ вѣпроси галилеѣ аще члѣвкѣ
 съ галиленскѣ естѣ⁴⁾ — **7.** и развѣвѣ: (л. 68^a) тако ѿ области иродовы
 естѣ и посла къ иродоу сѣцю⁵⁾ томоу въ ерѣсалимѣхѣ въ дѣнь
 тонѣ⁶⁾ **8.** иродже видѣвѣ иѣа радѣ вѣыстѣ зѣло: вѣ бо желѣши⁷⁾ ѿ
 многа врѣмене⁸⁾ видѣти и: зане сѣ | шаше многа ѡ немѣ: и надѣшѣше
 сѣ знаменне етеро видѣти ѿ него бывѣемо. **9.** вѣпрашѣаше же и сло-
 весѣ многы: ѡнже ничесоже не ѡтвѣщѣваше юмоу. **10.** Стоѣхѣ же
 архиреи кнѣжници прилежно вадѣше нанѣ. **11.** Оучкорн же и иродѣ съ
 кон своимѣ и порѣгавѣса шѣлѣкѣ и въ рѣзѣ свѣтаѣ възврати и къ
 пилатоу⁹⁾ **12.** и вѣыста сѣ дроугѣ: иродѣ [же] и пилатѣ въ тон дѣнѣ
 съ собоѣ: прѣжде ко вѣста враждѣ имѣща междѣ собоѣ. **13.** Пилатже
 съзва архиреѣ и кнѣзѣ и люди. **14.** (и) рече: [къ нимѣ] приведосте
 ми члѣвкѣ сего тако и развращѣши (естѣ) люди и се азъ вѣпрашѣвѣ¹⁰⁾
 прѣдѣ вами и не ѡшврѣтохѣ ни единого винѣ въ члѣвцѣ семѣ жже
 нанѣ вадити: **15.** Нѣ ни иродѣ: послахѣ бо [и] кнемоу и се ничтоже до
 стоино съмрти (сѣ)творено естѣ ѡ немѣ. **16.** (Да) показавѣ (л. 68^b)
 [оубо] штпоуциѣ и **17.** потрѣвѣ же имѣше на всѣ празники ѡпоуциати
 имѣ единого. **18.** Кѣпнишѣ¹¹⁾ же съ всѣмѣ народомѣ¹²⁾ глѣше възми
 сего: ѡпоусти [же] намѣ варѣкѣ. **19.** иже вѣ за етерѣ крѣмоѣ вѣвшѣѣ
 въ градѣ: за¹³⁾ оубниство вѣврѣженѣ въ темницѣ. **20.** Такѣ же пилатѣ
 възва¹⁴⁾ хотѣ ѡпоустити сѣ: **21.** Они же възглашѣахѣ глѣше пропни
 пропни и¹⁵⁾ **22.** Онѣже третѣю¹⁶⁾ рѣ имѣ: что зло створи¹⁷⁾ ничесоже
 достоина съмѣ шврѣтохѣ ѡ немѣ: показавѣ [оубо] ѡпоуциѣ: — **23.** Они

¹⁾ Зогр. липсува къ нимѣ. ²⁾ ѣ поправено отъ о. ³⁾ свѣдѣтелиства. ⁴⁾ Зогр. П. же
 сл. вѣпр. галилеѣ а. ч. съ г. с. Мар. П. же. сл. галилеѣ вѣпроси и а члѣвкѣ г. с. ⁵⁾ и шѣма въ
 Зогр. ⁶⁾ къ данѣ ты. ⁷⁾ желѣши. ⁸⁾ Мар. отъ многа врѣмена. ⁹⁾ къ пилатѣ. ¹⁰⁾ истазѣѣ.
¹¹⁾ възвѣнша. ¹²⁾ Мар. къси народѣ. ¹³⁾ и. ¹⁴⁾ възгласи. ¹⁵⁾ Мар. шѣма и. ¹⁶⁾ третѣю
¹⁷⁾ что бо сътвори зло.

же (прилежно) прилежахъ гласы великы¹⁾ просише юго на проплатне не прѣмльчѣахъ²⁾ гласи ихъ [и] архиереисти. 24. пилатже сѣди быти прошенноу ихъ.³⁾ 25. ѿпусти [же] имъ варава: въсажденаго въ темницѣ за крамола и оубинство: егоже⁴⁾ прошахъ а иса прѣдасть воли ихъ. — 26. И тако поведошъ и емше симона етера коуринета граждца съ села: задѣашъ⁵⁾ емоу кръсть нести по иѣѣ. 27. Идѣше же въслѣдъ его и много народъ люди мъжне и жены: ѣже вѣахъ са и плакахъ са его. — 28. Обращъ же са иѣѣ книмъ рѣ: дѣщери юрѣимскы не плачѣте са (л. 69^а) са ѡ мнѣ: ѡбаче себѣ плачѣте и чадъ вашихъ. 29. се бо⁶⁾ денюе граждѣтъ: въ наже рекътъ: блаженага неплодови чрѣва⁷⁾ наже не родишъ и съсци и ж и не доишъ. 30. — тогда начнѣтъ глѣти горамъ: падѣте на ны и хлѣмомъ: покрывате⁸⁾ ны. 31. понеже бо въ соурокѣ дрѣвѣ си творятъ:⁹⁾ въ соусѣ что вѣдетъ. 32. Бѣдѣхъ же и ина два злодѣа¹⁰⁾ съ нимъ оубити. 33. и егда придошъ на мѣсто на рицаемое краниво. тоу пропашъ и: и (два злодѣа единого ѡ деснѣа а дроугаго ѡ шоуѣжѣ) пропашъ.¹¹⁾ 34. Иѣѣ же глѣше: ѡче ѿпусти имъ: не вѣдѣтѣ что творятъ: раздѣлѣше же ризъ его и метяхъ жрѣвѣа. 35. и стогахъ людие зраше. Подражахъ¹²⁾ же и князи глѣше сними: инты естѣ сѣсълъ: да сѣсетъ и себѣ [съ] аще ю хѣ сѣѣ вѣни избраныи. 36. рѣгатахъ са емоу воини пристѣпаше оцетъ придѣше юмоу и глѣше: 37. аще ты еси црѣ юденскы спси са самъ. 38. вѣже и написание написано наднимъ книгами елинѣскыми и римѣскыми и еврейскыми: се юстѣ ѣѣ ноуденскы. {зде чти вѣкы пѣ: доднесъ съ мно:} 39. Юдинъ [же] ѿ вѣѣшеноую злодѣю хоуѣше (л. 69^б) и глѣше: аще ти еси сѣѣ вѣни хѣ сѣси са самъ и (и)нты 40. ѿвѣщавше дроугыи прѣщаше юмоу глѣ: ни ли ты конши са бѣ тако въ томжде ѡсѣжденъ еси. 41. вѣвѣ бо тако достоинага въ правдѣ по дѣломъ наю¹³⁾ къспринемѣѣ: а сеи ничесоже зла не створи. 42. и глѣше иѣви: помѣни ма гѣ егда придеши въ црѣвни твоемъ. 43. и рѣ юмоу иѣѣ: аминъ глѣ тебѣ дѣнесъ съ мноа вѣдеши враи. — 44. Бѣ же [тако] година шестата и тѣма быстѣ по всен земли до годины деватыа. 45. [и] сѣнцоу мръкшоу¹⁴⁾ И катапетазма црѣковнага раздра са на двоѣ: ѿ горѣ до низоу¹⁵⁾ 46. и възгласи¹⁶⁾ глѣсомъ велиемъ иѣѣ и рѣ: ѡче врѣцѣ твои прѣдаж

1) велии. 2) и прѣправено отъ ю. Зогр. и Мар. оустоухъ. 3) Пилатъ же послѣди быти прошенъ ихъ. 4) Зогр. само его. 5) задѣашъ. 6) и. о се дни —. 7) блажена неплодѣи и чрѣва. 8) покрывѣте ны. 9) зане аште въ сырѣ дрѣвѣ си творятъ. 10) Зогр. и ина злодѣа дѣка. 11) и злодѣа ового оубо о одеснѣа а дроугаго о лѣвѣа распаша. Мар. — дроугаго о шѣжѣ. 12) Мар. подрѣжахъ. 13) и вѣ оубо къ правдѣ достоинага бо дѣломъ наю къспринемѣѣ. 14) Мар. И помръче сѣнцы. 15) Зогр. отъ горы до низъ. Мар. липсува. 16) Възгласъ.

дхъ мои. и се рекъ издъше. 47. Видѣвшѣ сътники вѣвѣшнѣю и прослави вѣ глѣжъ въ истинѣ члѣвкѣ съ праведенѣкѣ. 48. И вѣси пришедше народи на позорище¹⁾ видѣше вѣважшата вижше въ прѣси свои и вѣзъ|вращаюхъ сѣ. 49. Стояхъ же вси знаими юго издалече и жены вѣшедша съ (л. 70^а) нимъ ѿ галилеа зрѣше снхъ. — 50. Мжжъ²⁾ именемъ иосифъ свѣтникъ съ мжжъ влѣгъ и праведенъ. 51. сѣи не вѣкѣ присталъ съвѣтѣкѣ и дѣлѣкѣ ихъ. ѿ аримадѣа грѣа иудейска. иже чѣшаше [итѣ] црѣствни вѣа. 52. Сѣи пристѣпи³⁾ кпилатоу и съ|проси тѣло иѣво. 53. и сънемъ и⁴⁾ шевитъ плащеницеж⁵⁾ и положи [е] въ гробѣкѣ (новѣ) и сѣченѣкѣ. внемже не вѣкѣ никтоже никогдаже положенъ. 54. И денъ вѣкѣ паточень⁶⁾ и сѣбота свитааше. 55. вѣслѣдже шедша женты. иже вѣхъж пришлы снимъ⁷⁾ ѿ галилеа. видѣшж гробѣкѣ тако⁸⁾ положено вѣсты тѣло его: 56. Вѣзвращшж [же] сѣа оуготовашж аромады и миро и вѣ сѣботѣ оумѣлчѣшж по заповѣди.

XXIV.

1. Вѣ юдинѣ сѣботѣ гѣло рано пришедша⁹⁾ на гробѣ несѣще иже¹⁰⁾ оуготовашж аромады и дрѣгыа съ ними. 2. Обрѣтошж же каменъ ѿ гроба ѿваленъ. 3. и вѣшедша и обрѣтошж тѣлесе гѣа иѣа. (л. 70^б) 4. И вѣсты недомыслѣще¹¹⁾ сѣа имъ ѿ семъ. вѣнезатапж¹²⁾ мжжа два стага внихъ въ ризахъ влѣстѣща¹³⁾ сѣа. 5. Пристрашнѣмъ же вѣвшинимъ поклоншемъ лица на зема¹⁴⁾ и рекоста къ нимъ. что ищете живаго съ мртвѣвшини. 6. и вѣсты зде нж вѣста. Помѣнѣте иже глѣа вамъ юще съи вѣ галилеа глѣж. 7. [такѣ] Подоваетъ снѣоу члѣвчѣскомоу прѣданоу вѣты вѣщѣкѣ члѣвкѣ грѣшникѣ. и проплатоу вѣты и третни денъ вѣскрѣснѣти. 8. И помѣнѣшж глѣты его. 9. И вѣзвращшша сѣа ѿ гроба и вѣзвѣстишж всѣкѣ сѣи единомоу на десѣте и вѣсѣмъ прочинимъ. 10. Бѣше же мариа магдалинѣи и анна¹⁵⁾ и мариа яковлѣ и прочѣа съ ними. глѣахъ¹⁶⁾ къ аплѣмъ сѣе. 11. [и] гавишж сѣа прѣдъ ними тако влѣди¹⁷⁾ глѣи ихъ. и не юмѣхъж¹⁸⁾ имъ вѣрѣы. 12. Петрѣ же вѣставъ тече къ гробоу и прнникъ видѣ ризы едины лежѣща [и] иде всевѣкѣ днѣа сѣа вѣвшомоу. 13. И сѣе два ѿ нихъ вѣста два¹⁹⁾ идѣща вѣ тѣжде денъ вѣ всѣа ѿстожщѣжѣа стадинѣ жѣ ѿ ерлѣима еиже имѣа емѣмоу съ²⁰⁾ (л. 71^а) 14. и та вѣсѣдоваста ксѣкѣ ѿ вѣсѣхъ приключшшхъ снхъ. 15. [и вѣсты]

¹⁾ на позорскѣ. ²⁾ и сѣ мжжѣ. ³⁾ Мар. пристѣпи. ⁴⁾ е. ⁵⁾ Зогр. и сънемъ е оситѣ понѣкнѣж. ⁶⁾ данъ еѣкѣ параскѣвѣнѣи. ⁷⁾ Зогр. съ ними пришлы. ⁸⁾ и шко. ⁹⁾ Зогр. придоша. Мар. придж. ¹⁰⁾ иже. ¹¹⁾ недомыслѣшата сѣа сѣмѣ (Мар. имѣ). ¹²⁾ намѣсто канѣзавѣж стѣа само сѣе. ¹³⁾ влѣстѣшата сѣа. ¹⁴⁾ Пристрашнѣмъ же вѣвшинимъ имъ и поклоншамъ лица на земаж. ¹⁵⁾ Иоанна. ¹⁶⁾ иже и глаголахъ. ¹⁷⁾ влѣди. ¹⁸⁾ не имѣхъж. ¹⁹⁾ два иѣма вѣ Зогр. ²⁰⁾ вѣмоу съ.

вѣсѣдоуѣиема (же) има и стѣлажѣиема¹⁾ сѧ [и] самъ иѣъ приближи сѧ [и] идѣше снима. 16. ѿи же юю оудрѣжѣста сѧ да его не познаста.²⁾ 17. и рече книма что сѣтъ словеса си ѡ ниже стѣласта сѧ ксѣвѣ идѣиѧ и юста скрѣвна.³⁾ 18. ѿвѣциавъ же юдинъ: емоу же има клеѡпа (и) рече кнемоу: ты ли единъ пришелецъ еси въ ерѣмъ: [и] не чоу(ли) вѣвѣшинихъ въ немъ⁴⁾ въ дѣни сиѧ. 19. и рѣе има конхъ⁵⁾ ѡна же рекоста емоу таже ѡ иѣѣ назарѣнинѣ: иже вѣистъ мѣжъ прѣкъ силенъ дѣломъ и словомъ прѣдъ богомъ и всѣми людами. 20. и како [и] прѣдашѣ архирерѣ книга⁶⁾ наши на ѡсѣждение смѣрти и пропаши: 21. и мѣи надѣахомсѧ⁷⁾ тако се юсть хотѣ избавити излѣ: нѣи надѣ вѣскѣми си ми третни сиѧ дѣнь иматъ дѣе ѿ нелиже си вѣшѣ. 22. и женѣ етерѣ ѿ насъ оужасишѣ нѣи: вѣвѣшиѧ рано оу гроба. 23. и не ѡбрѣтошѣ⁷⁾ тѣлесе юго (л. 71⁶⁾ придошѣ глѣциѧ: излениѣ аѣгла видѣшиѣ иже глѣтъи живѧ. 24. и идошѣ етери ѿ насъ къ гробоу и ѡбрѣтошѣ тако: иже и женѣ рекошѣ: самого же не видѣшѣ. 25. и тои рѣе книма: О (неразоумнаѧ и) несмыслѣна и моуднаѧ⁸⁾ срѣемъ вѣрѡвати ѡ вѣскѣхъ таже глашѣ прѣци. 26. не тако ли пѣбаваше пострадаѣи хѡу и вниѣи въ славѣ своиѣ. 27. и наченъ ѿ монсеѧ и ѿ всѣхъ прѣкъ сказаше има и ѿ всѣхъ книгъ⁹⁾ таже вѣхѣ ѡ немъ. 28. и приближишѣ сѧ въ вѣсѣ вѣнже идѣста: и тои творѣше сѧ далече ити. 29. и ноуждаѣста¹⁰⁾ и глѣциѧ: ѡблѣзи снама тако при вечерѣ естъ: прѣклонилсѧ естъ ѡже дѣнь: вниде снима ѡблѣци. 30. тако вѣзлеже снима приѡмъ хлѣвѣ: клѣслови и прѣломъ дѣаше има. 31. онѣма же ѿвѣрѣзоста сѧ ѡчи и познаста и: и тои изчезе ѿ нею. 32. и рекоста къ себѣ: не срѣе ли наю гора вѣкѣ внаю: егда глѣше нама на пѣти и сказоваше нама книгъ. 33. и вѣстаста въ тѣ чѣсѣ и вѣзвратиста сѧ въ ерѣмъ: и ѡбрѣтоста сѣвѣкоуѣлѣшиѧ сѧ единъ на .i. те иже вѣхѣ снимъ глѣце. 34. тако вѣистинѣ вѣста хѣи иви сѧ симоноу: и та повѣдѣста. 35. таже вѣшѣ на пѣти и како познанѣ вѣистъ ѿ нею въ прѣкломенне хлѣва. — 36. сиже имъ глѣциемъ самъ иѣъ ста посрѣ ихъ и глѣ имъ: миръ вамъ. не вонте сѧ: азъ есмъ. 37. ѡвоавше же сѧ и пристрашни (л. 72^{а)}) бѣвше. 38. и мнѣхѣ дѣтъ видѣше. и рѣе имъ: что смѣиени есте. почто помышленна вѣходѣтъ въ срѣца ваша. 39. видите рѣциѣ мон и нозѣ мон: тако самъ азъ есмъ: ѡсѣжѣте и вѣйте: иже дѣтъ плѣти и кости не иматъ: иже же мене видите и мѣциѧ. 40. И се рекъ показа имъ рѣциѣ и нозѣ. 41. Иѣе же не вѣроуѣиемъ имъ ѿ радости и чоудѣиемсѧ:

¹⁾ състѣлажѣиема сѧ. ²⁾ Зо гр. не познашете. Мар. не познаете. ³⁾ Зо гр. драхма: Мар. драхма. ⁴⁾ въ немъ иѣма вѣ. Мар. ⁵⁾ кнѣзи. ⁶⁾ Мар. мѣи же надѣемъ сѧ. ⁷⁾ ѡбрѣтъшѣ. ⁸⁾ мѣдѣна. ⁹⁾ Мар. сказашѣ има книгъ. ¹⁰⁾ иждашете.

рѣ: имате ли что спѣдно зде. 42. шниже дашж емоу рыбѣгы печены часть и ѿ пчель соть. 43. идъ прѣдними и прочею¹⁾ дастъ имъ. 44. И рѣ книмъ: се сжть словеса: иже глѣхъ [къ] вамъ и еше живъ²⁾ сми: тако побаетъ скончѣти сѧ (и) въскѣмъ написаныимъ въ законѣ моисеовѣ и прѣцѣхъ и ѱалмѣхъ ѡ мнѣ. 45. тогда ѿверъзе имъ оумъ да разоумѣжтъ книгы и рече имъ. 46. [такъ] тако есть писано и тако подобаше пострѣати хѡу и въскрѣнжти ѿ мѣртвухъ: въ третии день. 47. [и] проповѣдати сѧ въ имя его покаянню³⁾ въ ѿпоущение грѣхоумъ. (и) въ всѣхъ языцѣхъ наченше ѿ ерлѣма. 48. въ же есте свѣдѣтеле сими. 49. и се азъ послаж [обѣтование отъ] оца моего на вы: въ же сѧ[дѣ]те въ градѣ юрлѣмскѣ: дондеже швѣчете сѧ силож съ вѣше. 50. изведеже ѧ кънѣ до виданиа: и въздвижъ горѣ ржцѣ свои и блгослѣи ѧ. 51. И тои⁴⁾ ѿстѣпи ѿ нихъ и възношаше сѧ на небо. 52. И ти поклонишж сѧ емоу и възвратишж сѧ въ ерлѣмъ съ радостиж великож. 53. И вѣхж кънѣ въ цркви блгословяще и хваляще ба. (л. 72^б — ликътъ на евангелистѣ Иоанн заедно съ попѣ Добръиша).

ІЕУЛІЕ НА ПАСКЖ.

Отъ Иоанн гл. I.

(л. 73^а) 1. Искони вѣ⁵⁾ слово: и слово вѣ ѿ ба и бѣ вѣ⁶⁾ слово. 2. се вѣ искони ѿ ба. 3. (и) въскѣ тѣмъ въшж: везнего ничтоже не бысть иже⁶⁾ вѣстѣ. 4. Бѣ томъ животъ [вѣ]: и животъ вѣ свѣтъ члѣкомъ. 5. и свѣтъ въ тѣмѣ сътитсѧ: и тѣма его не швыатъ. — 6. Бысть члѣкъ посланъ ѿ ба имя юанн иванъ. 7. сен приде(тъ) въ свѣдѣтельство: (л. 73^б) да свѣдѣтельствуетъ ѡ свѣтѣ: да вси вѣрж имать емоу.⁷⁾ 8. не вѣ тои свѣтъ: нж да свѣдѣтельствуетъ ѡ свѣтѣ: 9. Кѣ свѣтъ истинънън: иже просвѣщаетъ всѣкого члѣка граджцаго въ мирѣ. — 10. въ мирѣ вѣ: и миръ тѣмъ бысть и миръ его не позна. 11. къ своимъ приде и своюго не приашж: 12. юаннко же нхъ приатъ и дастъ имъ швласть⁸⁾ члѣдомъ бжнемъ быти вѣроуѣщенимъ въ имя юго. 13. иже ни ѿ крови ни ѿ похоти плѣтскыѧ ни ѿ похоти мжжъскы нж ѿ ба роди⁹⁾ сѧ. 14. И слово плѣтъ бысть и въсели сѧ въ насъ и видѣхомъ слажъ его и слажъ единочадаго ѿца¹⁰⁾ исплънъ вѣти и истинън.¹¹⁾ 15. иванъ свѣдѣтельствуетъ ѡ немъ и възва глѣ: се юствъ¹²⁾ егоже рекохъ граджин по мнѣ (иже) прѣдъ множъ бысть

¹⁾ Мар. И въземъ прѣдъ нами истъ: проче. ²⁾ Мар. ште сѧ съ вами ³⁾ Зогр. покаянне; Мар. покаянню. ⁴⁾ и бысть егда благословаше ѧ. ⁵⁾ Зогр. вѣши. ⁶⁾ иже. ⁷⁾ имя. ⁸⁾ властъ. ⁹⁾ родиша сѧ. ¹⁰⁾ слажъ яко иночадаго отъ оца. ¹¹⁾ благодѣти истинны. ¹²⁾ съ вѣ.

іако и прѣвѣи мене вѣ. 16. И ѿ исплъненна его мы вси придохомъ влѣтъ възвѣлтъ. 17. іако законъ моисевъ¹⁾ данъ бысть влгдѣтъ и истина ісхмъ вѣ. — 18. Бѣ никтоже не видѣ нигдеже²⁾ (нж) единочадый снъ сынъ въ лонѣ шчи: тои испо(л. 74³⁾вѣда. 19. И се юсть свѣдѣтельство иванъ.³⁾ югда послашъ юдиѣи ѿ іерсліма юрел левгиты да въпросятъ [ты] кто еси. 20. [и] испова да⁴⁾ (и не ѿвръже сѣ исповѣда): іако нѣсѣмъ азъ хъ. 21. [и] въпросишъ [и] ты кто юси⁵⁾ илиа ли еси: гла нѣсѣмъ. прѣкъ (ли) еси ты: [и] ѿвѣща: ни. 22. (и) рекошъ же юмоу. кто (ты) еси: да ѿвѣтъ дамъ пославшимъ нъ: что глши ш тебѣ самомъ. 23. Рѣ (же): азъ гласъ въпижцаго въ поустыни. исправите нѣтъ гнѣ іако же рѣ исана прѣкъ. 24. И послани вѣхъ ѿ фарисен. 25. и въпросишъ и и рекошъ юмоу: что ти⁶⁾ кръщаеши: аше ты нѣси хъ: ни илиа ни прѣкъ. 26. Штеѣща же имъ иванъ: азъ кръщамъ въ водоу: посрѣкъ же васъ стонтъ: югоже въ не вѣсте. 27. и тои естъ грѣдъи по мнѣ: тои бо прѣвѣе мене бытъ.⁷⁾ Смоуже азъ нѣсѣмъ достоннъ да ѿрѣшъ ремень сапогъ⁸⁾ его. 28. Си въ видани бышъ ѿвонъ полъ иорданѣ: идеже вѣ иванъ кръстжи. — 29. Етъ оутрѣи же денъ видѣ иванъ нѣа⁹⁾ грѣдѣща къ себѣ и гла: се агнецъ вжи: въземши грѣхы (л. 74⁶⁾ всего мира. 30. Се юсть ш немже азъ рѣхъ: по мнѣ градетъ мжжъ иже прѣдъ мною бытъ: іако (и) прѣвѣе мене вѣ. — 31. и азъ не вѣдѣхъ его: нж да іавитсѣ излѣви. сего ради придохъ азъ въ водоу кръстж: 32. и свѣдѣтельствова иванъ гла: [іако] видѣхъ дхъ съходящъ іако (и) голъвъ снѣвсе и прѣвѣсть на немъ. 33. и азъ не вѣдѣхъ его: нж пославшимъ кръстити въ водоу (и) тои мнѣ рѣ: наднимже оузриши дхъ съходящъ¹⁰⁾ и прѣвѣващъ на немъ: тои¹¹⁾ естъ кръстжи дхомъ стѣнимъ. 34. и азъ видѣхъ и¹²⁾ свѣдѣтельствовахъ [іако] се юсть снъ вжи. 35. Етъ оутрѣи же денъ пакы стоимше иванъ и ѿ оученикъ его два. 36. и оузрѣ(въ) нѣа ходѣща и гла: се агнецъ вжи. 37. и слышаста [и] шба оученика глащъ и по нѣкъ ндоста. 38. шбращъ же сѣ нѣъ и видѣвъ іа по себѣ идѣща и гла има. 39. Чесо ницета: шна же рекоста емѣ: равѣви: еже глсѣ [съказанное] оучителю. где живеши: 40. (и) гла има: придѣта и видита при(л. 75⁴⁾доста же и видѣста: где живѣше: и прѣвѣста же денотъ оу него: и вѣ година десѣта.¹³⁾ 41. вѣ же андрей братъ¹⁴⁾

1) моисѣомъ. 2) никонже. 3) иваномъ. 4) исповѣдѣ. 5) чьто оубо ты еси. 6) оубо. 7) по мнѣ иже прѣдъ мною бытъ. 8) сапогъ. 9) Зогр. видѣтъ нѣа. Мар. видѣ нѣа. 10) ѿ прѣвѣващѣ отъ друга буква. 11) сѣ. 12) Зогр. видѣхъ и и свѣдѣ. 13) Зогр. вѣ же година шко десѣта: Мар. година вѣ шко десѣтам. 14) Зогр. вѣ же Андрия Симона Петра и единъ.

симона петра [и] единъ ѿ обою слышавшою ѿ ивана и по немъ шедшою. 42. Обръте сеи прѣжде симона брата своего и глѣ емоу: обрътохомъ месиѣ: еже [естъ] сказанное хъ. 43. [и] приведе [и] къ иѣви. (и) възрѣвже иѣнъ нанъ рѣ: ты еси симонъ снъ ионинъ: ты наречеши сѣ кифа: еже сказаша сѣ¹⁾ петръ. 44. Бъ оутрѣки же деѣнъ: въсхотѣ иѣнъ изыти въ галилеѣ: обръте и филиппа: и глѣ емѣ иѣнъ: гради по мнѣ. 45. Бѣ же филиппъ ѿ витсадъти гра²⁾ андрѣва и петрова. 46. Обръте (же) филиппъ натанаила и глѣ немѣ егоже писа монси къ законѣ и прѣци: и обрътохъ³⁾ иѣнъ сѣнъ иовифова: иже ѿ назарета. 47. и глѣ емоу натанаилъ: ѿ назарета можетли что добро быти: глѣ емоу филиппъ: прѣи и виждъ. 48. Видѣ же иѣнъ натанаилѣ граджца живѣ и глѣ емоу: се въ истинѣ излѣтѣнинъ еси: въ немже лѣсти иѣсть. 49. глѣ емоу натанаилъ: ка(л. 75⁴⁾)ко ма знаши: ѿвѣща и рѣ юмоу: прѣжде даже не възгласи тебе филиппъ сѣща подъ смоковницеѣ: видѣхъта. 50. ѿвѣща натанаилъ и глѣ емоу: равъви: ты (ли) еси снъ бжии: ты црѣ еси изрлѣвъ. 51. ѿтвѣща иѣнъ и рѣ юмоу: зане рѣхти: [яко] видѣхъта подъ смоковницеѣ (сѣща): вѣроуеши⁴⁾ и волшата сихъ оузриши. 52. [и глѣ емоу] аминь аминь глѣ вамъ: ѿ селѣ оузрите нѣво ѿврѣсто⁵⁾ и англы бжиѣ възходжша [и] нисходжша надъ сѣнъ члвческаго.

II.

1. И въ третинъ день бракъ бысть въ кана галилеѣ⁶⁾ и бѣ мати иѣва тоу. 2. званъ [же] бысть иѣнъ и оученици его на бракъ. 3. и недоставшоу виноу: глѣ мати иѣва кнемоу: вина не имать. 4. (и) глѣ еи иѣнъ: что естъ тебѣ и мнѣ жено.⁷⁾ не оу во приде⁸⁾ година моа. 5. глѣ мати его слоугамъ: еже [аще] глѣтъ вамъ створите. 6. бѣ же тоу вѣнось камѣнъ: 2: по шчищенноу юденскоу лежжщъ въ мѣстѣхъ двѣма или трѣмъ⁹⁾ мѣрамъ. 7. и глѣ имъ иѣнъ: наплъните воданосы¹⁰⁾ воды: и наплънишъ до (л. 76¹¹⁾) врѣха. 8. [и глѣ имъ] почръпѣте нинѣ и принесѣте архитриклиноу¹¹⁾ вина кывшаго ѿ воды. 9. и не вѣдѣше ѿ кждоу естъ. а слоугы вѣдѣхъ почръпши водъ. 10. призва¹²⁾ жениха архитрикланъ и глѣ емоу: всѣкъ члвѣкъ доброе вино подаетъ прѣжде да яко сѣ оупиждъ тако хождею.¹³⁾ ты же съблюде доброе

¹⁾ сказаша сѣ. ²⁾ отъ витсандъска града. Мар. отъ витсандъ отъ града. ³⁾ обрътохомъ. ⁴⁾ Ты и Мар., а Зогр. вѣроуи. ⁵⁾ Мар. нека отъкрѣста. ⁶⁾ галилеѣ. ⁷⁾ что естъ мнѣ и тебѣ жено. ⁸⁾ Зогр. не ю приде; Мар. не оу приде. ⁹⁾ по двѣма ли трѣмъ. ¹⁰⁾ Зогр. лисова воданосы. ¹¹⁾ Зогр. принесѣте архитрикланови. Они же принесша. 9. яко же вѣкоу си архитрикланъ —. ¹²⁾ пригласи. ¹³⁾ и егда оупиждъ сѣ тачанъ. ты же и пр.

десетъ едина. 11. се творихъ знаменіе: нѣтъ въ селѣ галилѣи [и] мнози
сидѣа селѣ и сѣдѣша за него ученици его. 12. По селѣ сѣдѣше
къ кажемоу оу селѣ и вѣсти его и сѣдѣши его и ученици его тоу мнози
дѣломъ чудотворѣша. 13. еѣ же дѣла: блѣсти иудейскы. 14. в сѣдѣде
нѣтъ къ вѣдѣти. И верѣте къ цркви вѣдѣшаща оуца и сыны и
сладѣи и прѣдѣлѣи сѣдѣща. 15. И стѣшу нѣтъ в оуцѣ бѣ еѣше
къ сѣ и нѣтъ бѣ цркви еѣ: оуца и сыны и тѣмъ нѣтъ оуца
и дѣломъ исповѣдѣше и прѣдѣлѣи нѣтъ [галилѣи] рѣ. 16. сѣдѣте си
ѣ сѣдѣи и тѣ, не творите дѣломъ нѣтъ нѣтъ: дѣломъ кажемоу
17. Писанаша же ученици его еже: написана вѣсть жѣласть дѣломъ
тѣмъ сѣдѣша. 18. Оуцѣшаща [же] юди и рекоша еѣше кое
знаменіе, кажемоу нѣтъ нѣтъ си творѣши. 19. Оуцѣши нѣтъ и рѣ
нѣтъ: творите цркви сѣдѣи и тѣмъ нѣтъ дѣломъ сѣдѣши нѣтъ. 20. Рѣши
еѣше: иудейскы чѣтирдѣсѣти лѣтъ и тѣ сѣдѣша еѣше цркви сѣдѣи
тѣмъ ли тѣмъ дѣломъ сѣдѣши нѣтъ. 21. Оуже гѣше въ цркви тѣмъ
сѣдѣи. 22. и, егда вѣста бѣ мѣстѣнѣхъ помѣнаша оученици его яко
сѣдѣи гѣше и вѣрѣи нѣтъ книгѣи и словеси еже рѣ нѣтъ. — 23. Игда
же еѣ въ бранѣхъ въ паскѣи празднѣи: мнози вѣрѣша въ нѣтъ
его кидѣи: знаменна [его] еже творѣше. 24. самже нѣтъ не въ
дѣломъ сѣдѣи въ рѣи нѣтъ: самое вѣдѣше вѣдѣи. 25. и не трѣ-
боваше да кто сѣдѣи творѣше въ чѣи: самое вѣше что въ
чѣи еѣше.

III.

1. Нѣтъ же чѣи въ фарисей именовъ никодимъ князь... писува
листь (л. 77) оуже вѣдѣнъ еѣше: зане не вѣрова въ нѣтъ юдино-
члѣдаго сѣдѣи нѣтъ. 19. се же еѣше сѣдѣи тако свѣтъ приде въ миръ и
вѣдѣи чѣи паче тѣмъ нѣтъ свѣтъ. Еѣше бо нѣтъ дѣла злата.
20. къ сѣи [но] дѣлаи дѣла злата ненавидѣти свѣта и не приходѣти
къ сѣи да не вѣдѣи дѣла его тако злата сѣи. 21. а творѣи
нѣтъ, идѣти къ сѣи да вѣдѣи дѣла его тако въ сѣи сѣи
дѣла. 22. По сѣи приде нѣтъ и оученици его въ юденскѣи землѣ
и тоу жѣи сѣи и крѣпаше (л.). 23. Еѣ же ноанъ крѣпѣи въ
мнози близъ еѣсолима, тако коды мнози вѣдѣи тоу и приходѣи

1) се сътвори начѣти знаменіе. 2) Мар. сѣдѣи нѣтъ. 3) Зогр. и тоу не мнози
дѣломъ чудотворѣша (Мар. прѣдѣша). 4) и сѣдѣи еѣ. 5) и цркви. 6) опроверже. 7) яко. 8) Зогр.
писана или дѣла. 9) же. 10) Зогр. же нѣтъ сѣ. 11) въ празднѣи. 12) въ сѣи нѣтъ нѣтъ
самъ вѣдѣи еѣше. 13) яко. 14) Мар. еѣ же. 15) никодимъ нѣтъ еѣше. 16) Мар. яко.
17) Мар. (Зогр. писана) сѣ еѣше сѣдѣи приде ко свѣтъ въ миръ. 18) Мар. градъ. 19) Мар.
сѣдѣи. 20) Мар. близъ еѣсолима. 21) Мар. еѣше.

и крѣщаахъ сѧ (тоу) . . . 24. Не вѣше во юще¹⁾ въсаждень въ тем-
ницѣ иванъ. 25. Бысть же стазаніе ѿ оученикъ иоановъ съ юденъ
и шчиренинъ. 26. И придошъ къ ивану и рѣшъ ему гѣ²⁾ иже вѣ
стобожъ шбонъ полъ иорданѣ: емуже ты свѣдѣтельствова³⁾ (л. 77⁶⁾
тои³⁾ крѣщаеть и въси идятъ⁴⁾ къ нему. 27. ѿвѣща иванъ и рѣ:
не можетъ члвкъ и себѣ творити ничесоже.⁵⁾ аще не бждеть ему
дану сѣксе. 28. Еты свѣдѣтельствуете сами и мнѣ тако нѣсьмѣ⁶⁾
азъ хъ: нж посланъ есмь прѣднимъ. 29. Имѣжи невѣстѣ женихъ
естъ: а другъ жениховъ стои и послоушаи его радости радуетсѧ
за гласъ жениховъ. 30. си [оу]бо радость моя исплѣни сѧ (да) шному
подобаетъ радость: а мнѣ мнитсѧ.⁷⁾ 31. градъи свыше надъ всѣми
естъ: сынъ ѿ земли [отъ земли] естъ [и] ѿ земли глетъ: градъи снѣвсе
надъ всѣми естъ. 32. И[е]же видѣ и слыша се свѣтлѣстоуетъ и свѣ-
тлѣства его никтоже не прииметь. 33. Приемъ его свѣтлѣство запе-
чѣтлѣ тако бѣ истиненъ естъ. — 34. Егоже [во] посла бѣ глѣи бжиа глѣтѣ:
не въ мѣрѣ во бѣ дасть⁸⁾ дха. 35. ѿцъ любить сѧ и всѣ дасть въ рѣцѣ
ему:⁹⁾ — 36. Крѣоужи въ сѧ имать животъ вѣчныи (л. 78⁶⁾) а иже не
вѣроуетъ въ сѧ: не оузритъ живота: нж гнѣвъ бжии прѣбываетъ на немъ.

IV.

1. Егда же оуслыша¹⁰⁾ гѣ: тако [оу]слышашъ фарисей ю¹¹⁾ и съ
множишъ оученикы творити и крѣщаеть: неже иванъ. 2. и самъ
и съ не крѣщаше нж оученици его. 3. Остави юдеи и иде пакы въ
галилею. 4. Стоаше же юмоу принти¹²⁾ сквозѣ самарию. 5. Приде и съ
въ градъ самарѣнскы¹³⁾ нарицаемъ с ѹхаръ¹⁴⁾ близъ¹⁵⁾ веси иже дасть
таковъ иосифу сѧоу своему. 6. вѣже тоу стоуденецъ¹⁶⁾ таковъ. и съ
же троудъ сѧ ѿ пѣти: сѣдѣше тако на стоуденци. година¹⁷⁾ же вѣ
тако шестага. 7. приде жена ѿ самариа почрѣсти¹⁸⁾ воды и глѣше:¹⁹⁾
даждъ ми воды пити. 8. оученици бо юго шши вѣхъ въ градъ да
крашна коупатъ. 9. глѣ [же] ему жена самарѣнныи: како ты юдеи-
нинъ²⁰⁾ сынъ ѿ мене пити просиши: ѿ жены самарѣнныи сжшѧ. не
прикасаютсѧ юдени самарѣнехъ. 10. ѿвѣща и съ и рѣ: ен аще би вѣдѣ-
(л. 78⁶⁾) да даръ би и кто естъ глѣж тебѣ дажи ми пити: ты би про-
сила оу него [и] далти би водъ живъ. 11. Глѣ ему жена: гѣ ни

1) Мар. не оубо вѣ. 2) Мар. равлен. 3) Мар. съ. 4) Мар. градътѣ. 5) Мар. члвкъ
примати ничесоже. 6) Мар. Еты сами мнѣ свѣдѣтельствуете яко рѣхъ нѣсьмъ —. 7) Мар.
оному подобаетъ расти а мнѣ мнити сѧ. 8) Мар. дасть. 9) Зогр. и Мар. его. 10) Мар.
оукѣдѣ. 11) фко. 12) достоиши ему вронти сквозѣ. 13) самарѣскы. 14) било написано соухаръ;
о-то се още познава. 15) искръ вѣси. 16) Зогр. каадъвъ. 17) Зогр. часъ. 18) почрѣтѣ.
19) Зогр. глѣ ен и съ; Мар. глѣ и съ. 20) юдин.

почръпала¹⁾ имашн' стоуденець есть глѣвокъ: ꙗко кждоу имашн вода живѣ. 12. еда ты болен еси шца нашего іакова: иже дастъ намъ стоуденець о сѣхъ и тои изнего пиетъ²⁾ снѣговѣ юго и скоти его. 13. ѡвѣща исъ и рѣ юн' въсѣкъ пижи ꙗко воды сѣмъ въждадетса пакты. 14. а иже пиетъ [отъ] воды ѡже азъ дамъ емоу: вѣдетъ³⁾ внемъ источникъ воды въслѣпаша⁴⁾ въ животъ вѣчны. 15. глѣ емоу жена: гнѣ даждъ ми снѣгъ вода да ни жаждѣ ни приходѣ само почрипати.⁵⁾ 16. глѣ ен исъ: иди и пригласи⁶⁾ (ми) мѣжа твоего само. 17. ѡвѣща жена [и] рѣ юмоу не имамъ мѣжа: глѣ ен исъ: добръ рѣ: іако мѣжа не имамъ. 18. .є. во мѣжи имѣла еси: ни нѣ е го⁷⁾ имашн нѣсти мѣжъ. се въ истинѣ рѣ. 19. (и) глѣ емоу жена: гнѣ виждѣ іако прѣкъ еси ты. 20. (и) шнѣ наши въ горѣ сен поклонишѣ сѣмъ и вы глѣте іако въ ерлимѣ есть мѣсто идеже кланѣти сѣмъ пѣбаеть. 21. Глѣ ен исъ: жено вѣрѣ ми ими: іако граде(л. 79⁸⁾)тъ година⁸⁾ егда ни въ горѣ сен ни въ ерлимѣхъ поклоните сѣмъ шцоу. 22. вы кланѣте сѣмъ егоже не вѣсте: мы же кланѣмса еже вѣмъ: іако спѣние ꙗко юденъ есть. 23. нѣ градетъ година и нынѣ есть егда истинънии поклонници поклонѣтса⁹⁾ дѣмъ и истиною.¹⁰⁾ достонѣтъ кланѣти сѣмъ. 25. глѣ емоу жена: вѣмъ іако мѣса придеть рекомыи хъ: егда тои придеть възвѣстити намъ въсѣ. 26. глѣ ен исъ: азъ есмъ глѣжи стовою. 27. тогда же пришедше¹¹⁾ оученици его чѣждахѣ сѣмъ еже съ женою глѣше и никто[же] не рѣ: чѣсо ищѣши или что глѣши снѣгъ. 28. ѡстави же водоность свои жена и иде въ градъ и глѣ члѣвомъ. 29. придѣте и видѣте члѣва: еже¹²⁾ рѣ ми всѣ елико створи хъ: еда тои есть хъ. 30. изыдохѣ же изъ града и идѣхѣ¹³⁾ къ емоу. 31. междѣ же симъ мѣхѣ и оученици его глѣше: равѣви: іаждѣ. 32. онже рѣе книмъ: азъ брашно имамъ гисти: егоже вы не вѣсте. 33. глѣхѣ оученици его къ сѣвѣ: еда кто (л. 79⁶⁾) принесе юмѣ гисти. 34. глѣ имъ исъ: мое брашно есть да (сѣ)творѣ волѣ пославшаго ма и сѣврѣшѣ дѣло¹⁴⁾ его. 35. не вы ли глѣте: іако ище дѣ мѣи сѣтъ и жѣтѣа придеть: се глѣ вамъ: възведѣте шчи свои и вѣте нивы [кко] плавѣ сѣтъ къ жѣтѣкѣ [юже]. 36. и жѣнѣи мѣздѣ приемлетъ: и сѣбираеть плодъ. въ животъ вѣчны.¹⁵⁾ да сѣжи въкоупѣкѣ радоуетса [и] жѣнѣи. 37. (и) ш

¹⁾ почръпальника. ²⁾ и тѣхъ нижего пнѣ. ³⁾ испузнато: не иматъ въждадати сѣмъ въ вѣкъ: нѣ вода ѡже азъ дамъ емоу: вѣдетъ — по Зо гр. ⁴⁾ въходашѣ. ⁵⁾ почръпати. ⁶⁾ Мар. призови. ⁷⁾ и нынѣ егоже имашн. ⁸⁾ Зо гр. часъ. ⁹⁾ Мар. + отцю. Зо гр. липсува тоя стѣхъ до заблѣже⁹⁾, както и цѣлѣять 22. ст. ¹⁰⁾ испузнато: не о тѣцѣ тацѣхъ иштѣтъ кланѣжшѣти хъ сѣмъ емоу. 24. дѣхъ бо истъ въ. иже кланѣтъ сѣмъ емоу дѣомъ и истиною — ¹¹⁾ прѣдѣ. ¹²⁾ иже. ¹³⁾ граде хѣ. ¹⁴⁾ Мар. дѣла. ¹⁵⁾ Зо гр. плодъ животъны.

сѣмво слово естъ истинно.¹⁾ Тако инъ естъ сѣжи а²⁾ инъ естъ жънжи. 38. азъ [же] послахъвы жати³⁾ идеже вы не троудисте сѣнини троудишъ сѣ и вы (же) въ трѣдъ ихъ вънидоисте. 39. **Ѹ** града же того мнози вѣровашъ вѣнъ ѿ самарѣнъ за слово женѣ свѣдѣтелъствоуши (еже глѣ): тако рѣ ми всѣ елико сътворихъ. 40. егда же придошъ къ немуу самарѣне: млѣхъ сѣ⁴⁾ да ви прѣвѣилъ оу нихъ. и прѣвѣистъ тѣ два дни. 41. и много паче вѣровашъ словеси⁵⁾ его. 42. женѣ же⁶⁾ глѣхъ: [так] оуже не за твоижъ всѣдѣхъ вѣроуемъ: сами бо слышахомъ и вѣроуемъ.⁷⁾ тако сѣи естъ въ истинѣ спсѣ мира хъ. (л. 80^a) 43. По двою же днѣу изыде ѿ тѣдѣ и иде въ галилеѣ. 44. Самже⁸⁾ исъ свѣтелъствова: тако прѣкъ въ своемъ ѿчѣствии не иматъ чѣсти.⁹⁾ 45. **Ѹ**гда же приде въ галилеѣ: приашъ и галилеанѣ всѣ видѣвшѣ: юлико сътвори въ ерлимѣхъ¹⁰⁾ въ праздникъ. 46. приде же пакы исъ¹¹⁾ въ кана галилеѣ: идеже сътвори въ водѣ вино.¹²⁾ 47. Бѣ же етеръ црѣ мжжъ его [же] снѣ волѣше въ капернаоумъ. 48. тои¹³⁾ слышавъ: тако исъ приде ѿ юдеѣ въ галилеѣ и иде кнемоу и млѣше да сънидетъ и исцѣлитъ сѣа юго: вѣ ко змирази. 49. Рѣ къ немуу исъ: аще знаменїи и чоудесъ не вїте не имате вѣрты ати. глѣ кънемоу црѣ мжжъ: гї съниди прѣжде даже не оумретъ ѿрокъ мои.¹⁴⁾ 50. глѣ емоу исъ: нди снѣ твои жъивъ естъ. и шедъ шврѣте и жива.¹⁵⁾ въпрашаше години¹⁶⁾ ѿ нихъ въ кжжъ соулѣ емоу вѣистъ. рекошъ а емоу: вѣчера въ зѣ мжжъ години¹⁶⁾ встави¹⁷⁾ огыгъ. 53. разоумѣ же штѣцъ его: тако та вѣ година.¹⁶⁾ вжже (л. 80^b) рѣ емоу исъ: снѣ твои живъ естъ: [и] вѣрова самъ и домъ его всѣ. 54. се пакы второе чоудо сътвори исъ пришедъ ѿ юдеѣ¹⁸⁾ въ галилеѣ.

V.

1. По сихъ же вѣ праздникъ юденскъкъ [и] възыде исъ въ ерлимъ. 2. естъ же въ ерсамѣхъ на шечи кжпѣли іаже нарицаетсѣ еврейскы витезда¹⁹⁾ ѿ притворъ имжци. 3. въ тѣхъ сълежаше²⁰⁾ множѣство слѣпыхъ и хромыихъ и соухыхъ чѣжцихъ възмжцини²¹⁾ водѣ. 4. англо гнѣ на всѣ лѣта мыгаше сѣ²²⁾ въ кжпѣли и възмжцаше водѣ: иже прѣжде²³⁾ влазѣше по възмжцинии воды здравъ бываше:

1) Мар. истоко. 2) и. 3) Зо гр. жатъ. 4) молѣхъ и. 5) за слово. 6) Зо гр. нѣма же. 7) вѣмъ. 8) самъ бо. 9) Зо гр. чисти. 10) Мар. + и ти бо приде —. 11) Зо гр. нѣма исъ. 12) идеже сътвори отъ воды вино. 13) Мар. сѣ; Зо гр. нѣма нишо. 14) отроча мои. 15) + и вѣрж имъ чѣккъ словеси еже рече емоу исъ: ндѣшаше, 51. аще же съходашо емоу сѣ рави его сърѣтж и глѣши: яко снѣ твои живъ естъ. 52. въпрашаше же часа. 16) Зо гр. часъ. 17) Зо гр. + и. 18) Зо гр. нѣма отъ юдеѣ. 19) Зо гр. витезда. 20) въ тѣхъ же лежаше. 21) денжцини водѣ. 22) Мар. съходаше. 23) прѣже.

ицѣмже неджгомы водръжимъ бываше.¹⁾ 5. Бѣ тоу члвкъ етеръ ѿн-
лѣ²⁾ имѣжи въ неджзѣ своемъ. 6. сего видѣ³⁾ и сѣ лежца и разоу-
мѣвъ тако многа лѣта оуже⁴⁾ имѣше: глѣ емоу: хоцеш ли цѣлѣ⁴⁾
быти? 7. ѿвѣща (л. 81^а) емоу неджжныи: еи гѣи. чавка (же) не имамъ
да егда възмѣтитса вода (да) въврѣжетма въ кѣпѣлѣ: егда же при-
хожда азъ инъ прѣжде мене влазитъ: 8. глѣ емоу и сѣ въстани възми
водъръ твои и иди въ домъ твои.⁵⁾ 9. [и] авие цѣлѣ выстѣ члвкъ
и въземъ⁶⁾ водъръ и хождаше: вѣ же сѣвота въ тѣ денъ 10. (и)
глѣх ноудеи ицѣлѣвшоумоу. сѣвота естѣ и не достонѣ ти взати
водра твоего.⁷⁾ 11. Онже ѿвѣщавѣ рече имъ: еже⁸⁾ ма сътвори цѣла
тои миѣ рѣ възми водъръ твои и ходи 12. възпросиш же [и] кто
естѣ члвкъ рекъи тебѣ: възми водъръ твои и ходи. 13. ицѣлѣвѣи
же не вѣдѣше кто естѣ: и сѣ [во] оуклониса народоу сѣцоу на мѣстѣ
(томъ). 14. Пѣмже шбрѣте и и сѣ въ цркви и рече юмоу: се цѣлѣ еси⁹⁾
и ктомуу не сѣгрѣшан да не горе ти что вѣдетъ.¹⁰⁾ 15. и иде члвко(тъ)
и повѣда¹¹⁾ ноудемъ: тако и сѣ естѣ (естѣ) еже ма цѣла сътвори.¹²⁾
16. [и] сего ради гонѣхъ и сѣ иудеи [и] искалахъ его оубити зане
цѣлениа¹³⁾ творѣше (л. 81^б) въ сѣботы. 17. И сѣ же ѿвѣщаваше имъ:
Отець мой до селѣ дѣлаетъ и азъ дѣлаю. 18. и сего ради и¹⁴⁾ паче
искахъ юго ноудеи оубити [яко] не тѣкмо во сѣботы разарѣше: нж и
щѣа своего глѣше бѣ: равны¹⁵⁾ са творѣ въ ю.¹⁶⁾ 19. ѿвѣщавѣже и сѣ и
рѣ имъ: } за мртвхъ: } Яминъ аминъ глѣ вамъ: не можетъ сѣ творити
ш севѣ ничесо же: нж еже¹⁷⁾ вѣтъ щѣа творѣща: } ажъ во онъ творитъ [си]
и сѣ творитъ такожде: 20. щѣ въ любить сѣа и вѣсѣ сказаетъ¹⁸⁾
юмоу: } ажъ сама творитъ и болшаа си хъ покажетъ емоу дѣла да бы
чудите са. 21. тако во щѣ въскрѣшаетъ мртвѣвѣа [и] живитъ: тако
и сѣ еже¹⁹⁾ хоцетъ живитъ. 22. щѣ во не сѣдитъ никомоу: нж сѣдѣ
весь дастъ снови. 23. да вси чтѣтъ сѣа тако же чтѣтъ и щѣа иже
не чтетъ сѣа: не чтетъ щѣа иже и посла.²⁰⁾ 24. Яминъ аминъ²¹⁾
(л. 82^а) слоушани словесе моего и вѣрѣ юмажи пославшоумоу ма имать
животъ вѣчнѣи²²⁾ и на сѣдѣ не придетъ нж прѣидетъ ѿ смрти въ
жикотъ²³⁾. — 25. (Рече гѣи пришедшимъ кнемоу ноудемъ): аминъ аминъ.
глѣ вамъ: } тако глѣдетъ година и нынѣ естѣ егда мртвѣи оуслышѣтъ

1) посл. 4 думи пѣма въ Зогр. 2) видѣвъ. 3) Зогр. юже Мар. ѿже 4) Зогр. жнѣ.
5) сеон. 6) възмѣтъ. 7) Зогр. своего. 8) иже 9) Мар. вѣстѣ. 10) Зогр. да не горе что ти вѣдетъ;
Мар. да не горе что вѣдетъ. 11) иде же члвкъ и повѣдѣ. 12) Зогр. иже ма сътвори цѣла;
Мар. иже и сътвори цѣла. 13) намѣсто цѣлениа стои само си. 14) Зогр. сего ради, Мар.
сего же ради. 15) Зогр. равани, Мар. равни. 16) Зогр. еѣ. 17) аште не еже видитъ.
18) покажетъ 19) ижеже. 20) Мар. послаагъшаго и. 21) Слѣдъ аминъ слѣдва въ Зогр. глѣ
вамъ } ко. 22) жикота вѣчнѣаго. 23) ѣ прѣправено отъ о.

гласъ сѣа вѣа [и] Ѹслышавшии шживежтъ. 26. како же во штець живота¹⁾ иматъ всевѣ тако швласть дастъ снѣви животь²⁾ имѣти всевѣ. 27. и швласть [дасть] емоу [и] сждъ³⁾ творити: како снѣ чѣчьскыи естъ. 28. не дивите сѣ семѸ како градетъ година⁴⁾ вѣжже вси сжщии⁵⁾ въ гровѣхъ оуслышжтъ гласъ сѣа вѣиѣ. 29. [и] изыджтъ створше добра⁶⁾ въ вѣскрѣшениа живота⁷⁾ а створше злата въ вѣскрѣшениа сжда.⁸⁾ 30. не мож азъ ш севѣ творити ничесоже: такоже слышж(и) сжждж и сждъ мои праведенъ естъ: како не ищж волж мож: нж волж послакшаго ма оца. — 31. йще азъ свѣдѣтельствоуж ш мнѣ свѣдѣтельство мое иѣсть истино: (л. 82⁶⁾) 32. нж⁹⁾ естъ свѣдѣтельствоужи ш мнѣ и вѣмъ како истинно естъ свѣдѣтельство еже свѣдѣтельствоуетъ ш мнѣ. 33. кы посласте къ иваноу и свѣтельствова ш истиннѣ. 34. азъ штъ члѣкъ свѣтельства не приемаж¹⁰⁾ нж си глж да вы спсени бждете. 35. Он(же) вѣ свѣтиани къ горж и свѣтжи: вты же хотѣсте възрадовати сѣ въ годинж¹¹⁾ съвътѣниа его. 36. азъ же имама свѣдѣтельство боле иванова: дѣла бо таже даетъ мнѣ штець да съверъшж та: та дѣла таже творж свѣдѣтельствоужтъ ш мнѣ: како штець ма посла. 37. и пославыи ма штець¹²⁾ свѣдѣтельствова¹³⁾ ш мнѣ. Ни гласа его ни гджеже слышасте: ни видѣниа его видѣсте. 38. И словесе его не иматъ прѣвѣти вѣвасъ. Игоже бо тои посла томѸ¹⁴⁾ вты вѣрны не юмаете. 39. Испытайте книги: внижже вты мините имѣти¹⁵⁾ животь вѣчныи и тымъ сжтъ свѣтельствоужтъ¹⁶⁾ (л. 83^а) ш мнѣ. 40. и не хотѣсте¹⁷⁾ прити къ мнѣ: да живота¹⁸⁾ имате. 41. славы штъ члѣкъ не приемажтъ.¹⁹⁾ 42. нж разоумѣхъ²⁰⁾ вты: како любве божиж не имате всевѣ. 43. азъ придохъ въ има шца моего и не при есте.²¹⁾ йще инъ придетъ въ има свое того приемаете. 44. како вы можете вѣрвати славж дроугъ ѿ дроуга приемающе. и славы единочадаго сѣа вѣиа не приемаете.²²⁾ 45. не мините како азъ на кы рекж къ шцоу: юсть иже на вы речеть²³⁾ монси на негоже вы оуповаете.²⁴⁾ 46. аще бо висте вѣрж юмали монсеовки: то и мнѣ висте вѣрж яли²⁵⁾ ш мнѣ бо тои писа. 47. аще ли того книгамъ вѣрны не юмаете: како монма глмъ вѣрж имете.

1) Зогр. животь. 2) Мар. живота. 3) Зогр. сжды. 4) Зогр. часа. 5) Зогр. къходашин; 6) благаа. 7) въ вѣскрѣшениа животоу. 8) сждоу. 9) ннѣ естъ. 10) азъ же не отъ члѣка свѣдѣтельства приемаж. 11) Зогр. часа. 12) + тѣ. 13) Зогр. свѣдѣтельствоуетъ. 14) не имате прѣвѣе ашца въ васъ. зайе игоже тѣ посла. сем оу¹⁵⁾ шко вты мините въ ннѣ имѣти. 16) свѣдѣтельствоужща. 17) не хощете. 18) животь. 19) не приемаж. 20) Мар. разоумѣж. 21) приемаете. 22) Зогр.: и славы тѣже отъ иночадаго ежнѣ не иштете; Мар. славы тѣже отъ еднаго еѣ не иштете. 23) Мар. глѣтъ. 24) Мар. оуповаете. 25) аште бо е. в. имали М. вѣрж висте али и мнѣ.

VI.

1. По сиѹхъ [же] иде иѣсъ на онѣ полѣ морѣ тивернадѣска¹⁾ 2. и по немѣ²⁾ идѣше народѣ многѣ тако видѣхѹхъ³⁾ знамениаже творѣше на неджжнихѹхъ. — 3. Възъиде же на горѣ иѣсъ и тоѹ сѣдѣше съ оѹченикы своими. 4. Бѣ же⁴⁾ близъ паска прыздѣникѣ юденскы. 5. Възрѣже⁵⁾ иѣсъ и ви(л. 83⁶⁾)дѣ тако многѣ народѣ иде къ нему: (и) гѣла къ филипоѹ чимѣ коѹпимѣ хлѣбѣ да гадѣтъ сие. 6. се же глѣше искоѹшаѹж. [и] самбо вѣдѣаше: что хоѹж створѣи.⁷⁾ 7. Отвѣшавъ юмоѹ филипѣ: двама стома пѣнеѣ хлѣба не довлѣетли имѣ да къжде имѣ⁷⁾ мало что приемлетѣ. 8. гѣла юмоѹ единѣ ѿ оѹченикѣ его: андреѣ братѣ симона петра. 9. юсть ѿрочишѣ здѣ юдинѣ: иже иматѣ .ѣ. хлѣбѣ ѡ чмѣнѣ и двѣ рѣбѣ. нѣ се что естъ селикоѹ народоѹ.⁸⁾ 10. И рѣ иѣсъ створите члѣкы възлеци: бѣ же трѣва многа на мѣстѣ томѣ и възлеже мажи числомѣ .ѣ. тысящѣ. 11. приѣтже: хлѣбѣ иѣсъ и хвалѣ въздавѣ: подасть оѹченикомѣ и оѹченици народомѣ.⁹⁾ възлежшнимѣ: такожде и ѿ рѣбѣ.¹⁰⁾ елико хотѣхѹхъ: 12. [и] тако насытишѣ сѣ (и) гѣла оѹченикомѣ своимѣ: съверѣте избыткы оѹкроѹхѣ да не погыбнетѣ ничесоже.¹¹⁾ 13. съврашѣ же и испѣнишѣ ѿ кошиницѣ оѹкроѹхѣ. ѿ .ѣ. хлѣбѣ ѡ чмѣнѣхѣ ѡже избышѣ гадѣшнимѣ. 14. Члѣци же видѣвше знамение еже сътвори иѣсъ: гѣлахѣ [такѣ] сѣи естъ въ истинѣ прѣкъ градѣи въ мирѣ. — (л. 84¹²⁾) 15. Иѣсъ же разоѹмѣвѣ: тако хотѣтъ прѣити да възсѣхѣтъ и створѣтъ црѣ ѡтиде [пакы] въ горѣ единѣ. 16. И тако бысть поздѣ сънидошѣ оѹченици его на море: 17. и възлѣзѣше въ корабѣ.¹²⁾ идѣхѹхъ¹³⁾ на онѣ полѣ морѣ, въ капернаоѹмѣ и тѣма [абие] бысть: иѣже не бѣ иеце¹⁴⁾ книмѣ пришеѣ. 18. вѣтроѹ же великоѹ въ море¹⁵⁾ дѣхѣшиоѹ: вѣстаѣше¹⁶⁾ море. 19. гревше же тако .к. ѣстади или ѿ оѹзрѣшѣ иѣса хоѹжца по морю: тако бысть¹⁷⁾ близѣ кораблѣ оѹбоаше[ж]¹⁸⁾ сѣ: 20. иѣсъ же¹⁹⁾ гѣла имѣ: азѣ есмѣ: невоите сѣ 21. и хоѹжциемѣ имѣ прити въ корабѣ²⁰⁾ и [абие] бысть на земли кораблѣ възнеже²¹⁾ идѣхѹхъ. 22. Бѣ оѹтрѣи же денѣ народѣ иже стоѣше ѡбѣ онѣ полѣ морѣ видѣвше тако корабѣ много не [бѣ]

1) Мар. морѣ Галилеѣ тивернадѣска. 2) Зогр. по немѣ же. 3) Зогр. видѣхѹхъ. 4) Зогр. еѣ санѣ. 5) възведѣ же очн иѣсъ видѣ. 6) Зогр. что хотѣтъ сътворити; Мар. что хотѣ сътворити. 7) не довлѣетъ имѣ да къжде нѣхѣ. 8) нѣ си что сѣтъ къ селико. 9) народомѣ нѣма. 10) отѣ рѣбоѹ. 11) Зогр. ничѣтоже; Мар. ничѣтоже. 12) Зогр. къ галилѣ. — ? Мар. ладнѣ. 13) идѣхѹхъ. И въ Добрш. като че бѣло идѣхѹхъ, но поправено идѣхѹхъ; дѣря отѣ ѣ сѣ още двѣтъ точки надѣ и. 14) оѹ. 15) Зогр. по морю; Мар. само море. 16) вѣстаѣше лѣсува у Зогр.; въ Мар. море е подлогѣ и на двѣтъ изреченѣя. 17) Зогр. съвѣша; Мар. съвѣша. 18) ѣ къ оѹбоашѣ прибавено отпослѣ — както и другѣдѣ — но тукѣ оставено и прѣдшнѣго ж. 19) онѣ же. 20) Зогр. хотѣхѹхъ же и прити въ корабѣ. 21) Зогр. въ нѣже.

тъкмо единъ тои вѣнже видошъ оученици его. [и] тако не видѣ съ оученикы своими и съ въ корабѣ нъ едини оученици его идошъ (въ кораблѣ). 23. Придошъ же ини корабн ѿ тивернадъ близь мѣста идеже идошъ хлѣвъ.¹⁾ хвалъ въздашъ²⁾ гōу. 24. егда (л. 84⁶⁾ же видѣшъ народи тако и съ³⁾ не выстъ тѣ ни оученикъ его: влѣзошъ сами въ кораблѣ и прѣидошъ въ капернаоумъ ищѣще и съ. 25. и вѣрѣтошъ⁴⁾ и вѣтъ онъ полъ морѣ. [и] рекошъ емоу: равѣви.⁵⁾ когда само приде. 26. Отвѣща и съ и рѣ имъ: аминъ глж вамъ: ищете мене знаменна ради: еже видѣсте: нъ еже ясте хлѣвы⁶⁾ и насытити се. 27. Дѣлайте не гыбнѣщею брашно: нъ брашно: прѣбывающе въ животѣ вѣчнѣмъ: еже снъ члвчскыи вамъ дастъ: сего бо штецъ знамена бѣ. 28. Рекошъ же кнемоу: что⁷⁾ сътворимъ да дѣлаемъ дѣла {въ трий гнѣпо ѿа; рѣ гъ пришедъшимъ.} бжиа. 29. Отвѣща и съ и рѣ имъ: се естъ дѣло бжине да вѣроуете въ того: егоже посла онъ. 30. Рекошъ же юмоу: кое [оубо] знамение ты твориши да видимъ и вѣрж имемъ тебѣ что дѣлаеши. 31. Оци наши идошъ манънъ въ поустыни такоже естъ писано: хлѣвъ снбсе дастъ (л. 85^а) имъ ясти. 32. Рече же имъ [и съ:] аминъ аминъ глж вамъ: не монси дастъ вамъ хлѣвъ снбсе: нъ штецъ мой дасть вамъ хлѣвъ истинъны снбсе⁸⁾ дажи животъ⁹⁾ мироу. 34. Рекошъ же юмоу: гн: вѣсегда даждъ намъ хлѣвостъ. 35. (и) рече же имъ и съ: азъ есмъ хлѣвъ животны: градъ къ минѣ не възъалчетса¹⁰⁾ и вѣроужн въ ма не имать вѣждати са никогдаже. 36. нъ рекохъ вамъ тако и видѣсте ма и не вѣроставе ми.¹¹⁾ 37. Етъсе юже дастъ минѣ штецъ къ минѣ придетъ: градъцаго къ минѣ не ижденъ вѣн. 38. сндоухво¹²⁾ снбсе да не творж волж мож нъ волж пославшаго ма. 39. се юсть волѣ пославшаго ма шца да все¹³⁾ еже дастъ минѣ не погоублж (и) ѿ него: нъ вѣскрѣшж и¹⁴⁾ въ послѣднии денъ. 40. се во юсть волѣ шца моего: да всекъ виджн снѣ [и] вѣроужъ внего имать животъ вѣчнъи¹⁵⁾ и вѣскрѣшж [и] азъ въ послѣднии денъ. 41. Рѣптахъ же юдемъ ш немъ тако рече: азъ есмъ (л. 85^б) хлѣвъ съшедъи снбсе: 42. [и] глѣхъ: не се ли естъ снъ ивсифовъ: емоуже мы знаемъ шца и матере: (и) како [оубо] сен глѣтъ [такъ] снбсе сндоухъ. 43. Отвѣща и съ и рѣ имъ: не ржпщѣте междж¹⁶⁾ собож:

1) хлѣвы. 2) въздавашию. 3) Зо гр. и съ. 4) обрѣташе. 5) Мар. оучителю. 6) ищете мене не яко видѣсте знаменнѣ, нъ яко ѣли есте хлѣвы и насытити се. 7) удареннето надъ что е отпослѣшно. 8) Слѣдъ тая дума има изпуснато: 33. хлѣвъ бо ежн естъ съходан съ нѣсе и — 9) живота. 10) Зо гр. не имать възлакати са. 11) Зо гр. и не вѣроуете ми; Мар. и не вѣроуете. 12) яко снидѣ. 13) всекъ. 14) ѿ. 15) Мар. имать живота вѣчнаго. Зо гр. липсувать тия думи. 16) междю.

44. никтоже не можетъ приѣ къ мнѣ: аще щѣтъ пославъи ма: не при-
влѣчетъѣего. и азъ въскрѣшж и въ послѣднии денъ. 45. Писано во
естъ въ прѣоцѣхъ: и вѣдѣтъ вси наоучени вѣмъ. всѣкъ слышавъи
[отъ] щѣа и навъикъ придетъ къ мнѣ. 46. и никтоже щѣа нѣстъ
видѣлъ¹⁾ тькмо сынъ ѿ ба: тои видѣ щѣа. 47. Яминъ аминъ глѣж
вамъ: вѣроужи въ ма имать животъ вѣчны. 48. Язъ есмь хлѣвъ
живота вѣчнаго.²⁾ 49. Оцѣ ваши гашж маинъ въ поустыни и
оумрѣшж: 50. се³⁾ юстъ хлѣвъ сходжи снѣсе. да аще кто ѿ него гастъ:
не оумреть. 51. Язъ есмь хлѣвъ живъи. съшедъи снѣсе: аще кто
сънѣстъ [отъ] хлѣва сего: живъ вѣдетъ въ вѣкы. хлѣвъ [во] иже
азъ (л. 86⁴⁾ дамъ⁴⁾ (емоу) за животъ мира сего⁵⁾: — 52. Прѣхж
же са иудеи междж собож глѣше: како можетъ сен дати плѣтъ свож
намъ гасти. 53. рѣ имъ нѣтъ аминъ аминъ глѣж вамъ: аще не сънѣсте
пѣлти сѣа члѣвческаго и (аще не) пиете крѣвъ его: живота не имате
всѣкъ. 54. гадъи мож плѣтъ и пижи мож крѣвъ имать животъ
вѣчны.⁶⁾ и азъ въскрѣшж⁷⁾ въ послѣднии денъ. 55. Плѣтъ моа
истинъно естъ брашно и крѣвъ моа истинъно естъ питие.⁸⁾ 56. Идъи
мож плѣтъ и пижи мож крѣвъ въ мнѣ прѣвѣваегъ⁹⁾ и азъ въ немъ.
57. тако же посла ма живѣи ѿ щѣа и азъ живѣи щѣа ради: гадъи ма
и тои живѣи вѣдетъ мене ради. 58. Се¹⁰⁾ юстъ хлѣвъ съшедъи снѣсъ:
не такоже гадшж щѣи ваши маинъ и оумрѣшж: гадъи хлѣвось живѣи
вѣдетъ въ вѣкы. 59. (си рѣ на зборищи¹¹⁾) оучжи въ капернаоумѣ:
60. мнози же слышавше ѿ оученикъ его и рекошж: жестоко естъ слово се:
(л. 86⁶⁾) кто можетъ его слышати. 61. вѣдъи же нѣтъ [въ севѣ] тако
рѣпщѣтъ междж собож¹²⁾ оученици его: рѣ имъ: се ли вѣи влазнитъ:
62. аще [оубо] оузрите сѣа члѣвѣка въсходѣща (и нисходѣща и пакы
въсходѣща) идеже вѣкъ (и) прѣжде. 63. дхъ естъ иже живеть¹³⁾: —
ѿ пѣти нѣстъ полза никоаже¹⁴⁾ нж глѣи иже азъ глѣхъ вамъ дхъ
сжтъ и животъ сжтъ. 64. нж сжтъ етери ѿ васъ иже не вѣроужтъ:
вѣдѣшше ко искони нѣтъ: кто сжтъ невѣроужци и кто естъ хотжи
прѣдати и. 65. И глѣше сего ради глѣхъ¹⁵⁾ вамъ [такъ] никтоже не
можетъ прити къ мнѣ: аще не вѣдетъ емоу дано (съвѣше) ѿ щѣа
моего. 66. ѿ толн¹⁶⁾ мнози ѿ оученикъ его идшж въспагтъ: и ктомоу
не хождагхж снимъ. 67. Рѣ же нѣтъ: шбама¹⁷⁾ на десатѣ: еда и вѣи
хощете (шт)ити. 68. ѿвѣща емоу Симонъ петръ: глѣ къ комоу идемъ:

¹⁾ 46. не яко отца видѣлъ юстъ като —. ²⁾ хлѣвъ животны. ³⁾ сѣ. ⁴⁾ Зогр. слѣдва: плѣтъ моа естъ: иже азъ дамъ. ⁵⁾ Зогр. въсего мира; Мар. само мира. ⁶⁾ живота вѣчнаго. ⁷⁾ въскрѣшж и. ⁸⁾ пию. ⁹⁾ Зогр. прѣвѣи. ¹⁰⁾ сѣ. ¹¹⁾ сънѣмци. ¹²⁾ Зогр. пѣма: междж собож, а има: о семъ. ¹³⁾ Мар. живѣтъ. ¹⁴⁾ Мар. отъ пѣти нѣтъ полза никоаже; Зогр. о. пл. нѣстъ и. никоаже. ¹⁵⁾ рѣхъ. ¹⁶⁾ отъ сего. ¹⁷⁾ оѣма.

гѣты живота вѣчнаго имаша. **69.** [И мѣ] вѣровахомъ и познахомъ тако ты еси хѣтъ снѣтъ бѣ живаго. — **70.** Оѣвѣща имъ исѣтъ не азъ ли васъ бѣи избрахъ и ѿ васъ единъ дивволъ есть. глаше же иудж¹⁾ симонова (л. 87^а) искарисота сѣи во хотѣише прѣдати и единъ [сѣи] ѿ шбою на десѣте.

VII.

1. И хождаише сними исѣтъ въ галилеѣ:²⁾ не хотѣше бо въ иуден ходити: тако искаихъ его иуден оубити. **2.** вѣкъ же близъ празднникъ юуденскы скинопигна. **3.** Рекошъ же [къ н]юмоу братна его. Прѣиди ѿ сѣдоу иди въ юденъ. да и оученици твои видятъ дѣла твоя тже твориши. **4.** никтоже бо (можетъ) въ тайнѣ ничьсоже творитъ. и ищетъ самъ явѣтъ быти. Яще си твориши: яви сѣи всемоу мироу: **5.** и³⁾ братна бо его не вѣровашъ въ него. **6.** (и) гла же имъ исѣтъ. вѣкъма мое не оу (бо) приде: а вѣкъма ваше готово есть всегда. **7.** Не можетъ миръ не видѣти⁴⁾ васъ: мене же не видить⁵⁾ тако азъ свѣдѣтельствуюж о немъ: тако дѣла его зла сѣтъ. **8.** Кы възыдете⁶⁾ въ празникъ сѣтъ азъ не възыдъ въ празникъ сѣтъ⁷⁾ [такъ] вѣкъма (бо) мое не оубо⁸⁾ исплани сѣ. — **9.** Си рекъ самъ шста въ галилеи **10.** егда же възыдошъ братна его въ празднникъ и тогда⁹⁾ исѣтъ възыде въ празникъ не явѣтъ нж [такъ] тай. **11.** иуден же искаихъ его въ празник(отъ) и глахъ. где юсть шнѣтъ. **12.** и рѣпѣтъ много вѣкъ (л. 87^б) ш немъ въ народѣхъ: шви бо глахъ тако доверъ¹⁰⁾ есть: инниже глахъ: ни нж лѣстити народы. **13.** и никтоже¹¹⁾ явѣтъ (не) глаше ш немъ страха ради юденска(го). **14.** [авие же] въ прѣполовение праздника възыде исѣтъ въ цркве и оучѣше. **15.** и дивлѣхъ сѣи иуден глашце: како сѣи оумѣетъ книги: не оучивсѣ¹²⁾ **16.** Оѣвѣща [же] исѣтъ и рѣтъ имъ: мое оучение нѣсть мое: нж пославшаго ма. **17.** (и) аще кто хоцетъ волж его творити: разоумѣетъ ш оученин: кое ѿ бѣи есть: азъ бо ш сѣвѣкъ не глаж¹³⁾ **18.** глажи (бо) ш сѣвѣкъ славъ своа ищетъ: Я ищжи славъ пославшаго и (и)сѣи истиненъ есть и нѣсть неправды внемъ. **19.** Не моиси¹⁴⁾ ли дастъ вамъ законъ: и никтоже ѿ васъ творитъ закона: что мене ищете оубити. **20.** Оѣвѣща народъ и рече: вѣкъсѣ ли имаша: кто тѣвѣ ищеть оубити: — **21.** Оѣвѣща исѣтъ и рѣтъ имъ: едино дѣло сѣтворихъ: и вси дивисте сѣи **22.** сего ради моиси дастъ вамъ швѣрѣзание: не тако

¹⁾ тѣи Зогра. и Мар. ²⁾ Въ галилеи. ³⁾ Зогра. ни. ⁴⁾ ненавидѣти. ⁵⁾ ненавидѣть. ⁶⁾ възидѣти. ⁷⁾ з прибавено отпослѣ. ⁸⁾ Зогра. тко вѣкъма мое не испланисѣ; Мар. тко вѣкъма мое не оу исплани сѣ. ⁹⁾ Зогра. тогда и самъ. ¹⁰⁾ Зогра. слагъ. ¹¹⁾ никтоже же. ¹²⁾ не оучъ сѣ. ¹³⁾ Зогра. ли азъ сѣвѣкъ глаголюж; Мар. ли азъ о сѣвѣкъ глаж. ¹⁴⁾ Зогра. и Мар. какъто и прѣди: моиси

ѿ монсеа есть нж ѿ отца въ свѣотѣхъ обрѣзаете члѣкы¹⁾ 23. аще
 шобрѣзание (л. 88^а) приметъ члѣкѣ въ свѣотѣхъ да не разорится законъ
 монсеовъ на мнѣ ли²⁾ гнѣваете са тако всѣкого³⁾ члѣка здрава сътворихъ
 всѣхъ 24. не сждите на лица нж праведныи сждъ сждите. 25. Глѣхъ
 же етери ѿ ерлима не се ли⁴⁾ есть егоже ищѣтъ оубити. 26. и се не
 обиноуѣ са глѣтъ и ни чисоже юмоу не глѣтъ еда како разоумѣшъ
 князи тако сен⁵⁾ есть (въ истинѣхъ) хъ. 27. нж сего вѣмъ ѿ кждоу есть.
 а хъ егда придетъ никто не вѣстъ ѿ кждоу вѣдетъ⁶⁾ — 28. Възываете⁷⁾
 же въ цркви оуча иъ и глѣхъ и мене вѣсте и (не) вѣсте ѿ кждоу
 есъ: и о себѣ не придохъ нж юстъ истиненъ пославъи ма егоже
 вты не вѣсте. 29. (нж) азъ [и] вѣмъ тако ѿ него есъмъ и тои ма
 посла. 30. (и) искахъ же яти [и] и никтоже не възложи рѣкы нанъ.
 тако не оу вѣ пришелъ годъ его. 31. ѿ народа же мнози вѣровашъ
 внего.⁸⁾ и глѣхъ хъ егда придетъ еда болша (сихъ) зънамени сътворитъ
 таже сен сътворилъ есть 32. Глѣшашъ же фарисейи народъ рѣпщѣтъ
 ѿ немъ се. и послашъ архирейи и фарисейи⁹⁾ слоугы да ищѣтъ: —
 33. Рѣ исосътъ иуще мало вѣмъ сами есъмъ: (л. 88^б) и идѣ къ по-
 слашомоу ма. 34. (и) понщете мене и не обратете. и¹⁰⁾ идеже есъмъ
 азъ вты не можете прити. 35. Рекошъ же иудейи глѣхъ сами како хощеть
 ити тако мъ не шобращемъ его еда въ расѣвание елинско хощеть ити
 и оучити елинны. 36. что есть слово се: еже рече¹¹⁾ възыщете мене и
 не шобратете: и идеже есъмъ азъ вты не можете прити. — 37. Въ
 послѣднии же дѣнъ (въ) великыи праздъникъ стояше иъ и зовѣше¹²⁾
 глѣхъ аще¹³⁾ кто жаждеть да придетъ къ мнѣ и да пиеть: 38. вѣроуѣжи
 къ ма такоже рекошъ книгъи рѣкы иъ¹⁴⁾ чрѣва его истекѣтъ воды
 живы. 39. Еже рече ѿ дѣѣ. иже вѣше¹⁵⁾ примати вѣрѣшци(мъ) въ
 него.¹⁶⁾ не [ю] бо вѣ дхъ стын и данъ. тако иъ не [ю] вѣ прославленъ: —
 40. Мнози же ѿ народъ¹⁷⁾ слышавше словеса си. (и) глѣхъ сен есть
 въ истинѣхъ прѣкъ. 41. Я дроузини¹⁸⁾ глѣхъ сен юстъ хъ. шви глѣхъ
 (л. 89^а) еда ѿ галилеа придетъ хъ. 42. не книги ли рѣшъ. тако ѿ сѣмене
 дѣа (и ѿ витлеумъскаго градъца иде же вѣ дѣдъ)¹⁹⁾ придетъ хъ: —
 43. Распрѣ же бысть (внихъ) внародъ его ради: — 44. Итери же ѿ
 нихъ хотѣхъ яти и нж никто же [не] възложи нанъ рѣкы.²⁰⁾ Придошъ
 же слѣгы къ архирейимъ и фарисейимъ и рѣшъ имъ ти: почто не

1) члѣ. 2) на ма ли. 3) всѣго. 4) отъ ерлима не се ли. 5) са. 6) Зогр. юстъ.
 7) възва. 8) Зогр. ема, Мар. конь. 9) Мар. и фарисейи, Зогр. нѣма тия думи. 10) Зогр.
 нѣма и. 11) еже рече нѣма въ Мар. 12) Зогр. зъваше. 13) аще нѣма въ Зогр. 14) отъ.
 15) хотѣхъ. 16) иже хотѣхъ примати вѣрѣшци въ него. 17) народа. 18) Зогр. + же. 19) Затво-
 реното въ скоби нѣма въ Мар. 20) рѣкоу.

приведосте его: — 46. **Ѡвѣцашъ** же слоугы николиже тако глаблъ есть члѣкъ¹⁾ тако сѣи члѣкъ (глетъ). 47. **Ѡвѣцашъ** имъ фарисей еда и вы прѣлѣщени высте. 48. еда кто Ѡ князь вѣрова вѣнъ (и)ли Ѡ фарисей. 49. нж народосъ. иже не вѣстъ закона проклати сжтъ: — 50. Гла **Никодимъ** книмъ²⁾ пришедъи къ исѣу³⁾ ношиж единъ сын Ѡ нихъ. 51. **И** еда законъ нашъ сждитъ члѣкоу аще не слышитъ Ѡ него [прѣжде] и разоумѣеть что творитъ. 52. **Ѡвѣцашъ** и рѣшъ емъ еда и ты Ѡ галилеа еси испитан и виждь яко Ѡ галилеа прѣкъ не придетъ⁴⁾ { прѣстжи мало: пакы же имъ исъ рѣ азъ есмь : : } 53. и иде кждо въ домъ свон.⁵⁾

VIII.

1. Исъ же иде въ горъ елеонъскыж. 2. оутро же пакы приде въ цркъвѣ и вси люди (л. 89⁶⁾) идѣхъ кнемоу и сѣдъ (и) оучѣше ѡ: — 3. **И** приведоше кнемоу книжници и фарисей женъ въ прѣлюбодѣбанин ѡтж и поставишъ ѡ прѣди⁷⁾ 4. глахъ же къ исѣу⁸⁾ оучителю си жена ѡта есть нинѣ въ прѣлюбодѣбанин. 5. а въ законѣ намъ **Моисей** повелѣ таковыа каменемъ побивати ты же что глещи (ш неи). 6. се же искоушашце нанъ рекошъ да вишъ имѣли [нанъ] что (въз)глати.⁹⁾ Исъ же долоу¹⁰⁾ поклонса (и) прѣстомъ писаше на земли. 7. (и) тако прилежахъ и въпрашашце и въсклонса¹⁰⁾ и рѣ иже¹¹⁾ Ѡ васъ безъ грѣха естъ (тѣи¹²⁾) прѣжде връзи каменъ на нж. 8. и [пакы] поклонса и пишаше на земли. 9. слышавше¹³⁾ (же) свѣдѣниемъ величѣемии) исхождаше единъ по единомъ¹⁴⁾ наченше Ѡ старецъ и вста единъ исъ и жена стожи по срѣк (ихъ). 10. въсклонже са исъ (и) никого не видѣ тъкмо женъ единъ (и) рѣ ен жено гдѣ сжтъ иже на тѣ вждашъ никто¹⁵⁾ ли тебѣ¹⁶⁾ не осжди. 11. она же рѣ никтоже¹⁶⁾ гн. и рѣ ен исъ ни азъ тебѣ (не) осждаж. иди и Ѡселѣ не съгрѣшан ктомуу. 12. Пакы [же] рече имъ исъ [гла]: Язъ есмъ свѣтъ мироу ходжи по мнѣ не имать хо(л. 90¹⁷⁾) дити въ тмѣ нж имать свѣтъ животны¹⁷⁾ 13. Рекошъ же юмоу фарисей ты ш себѣ самъ свѣдѣтельствоуеши (и) свѣдѣтельство твое нѣсть истинъно. 14. **Ѡвѣца** исъ и рѣ имъ аще азъ свѣдѣтельствоу ш себѣ¹⁸⁾ самомъ свѣдѣтельство мое истинънъ естъ **яко** вѣмъ штъ кждоу прѣдохъ и камо

¹⁾ Зогра. и Мар. Николиже тако естъ гла члѣкъ. ²⁾ Мар. къ нимъ Никодимъ. ³⁾ къ кнемоу. ⁴⁾ Мар. приходитъ. ⁵⁾ Мар. ст. 53 лиссува. ⁶⁾ поставаше ѡ по срѣдѣ. ⁷⁾ глашъ кнемоу. ⁸⁾ се же рѣшъ искоушашце и да еж имѣли нанъ чьто глати. ⁹⁾ ннзъ. ¹⁰⁾ въсклонн са. ¹¹⁾ рече имъ иже. ¹²⁾ било тѣи и прѣправено отпослѣ на тѣи. ¹³⁾ Мар. они же слыш —. ¹⁴⁾ по единомуу. ¹⁵⁾ никто же ли. ¹⁶⁾ Мар. никто же. ¹⁷⁾ свѣта животнаго. ¹⁸⁾ мнѣ.

ИДЖЪ ВЪТЪ ЖЕ НЕ ВЪСТЕ Ѡ КЖДОУ ИДЖЪ И КАМО ИДЖЪ.¹⁾ 15. ВЪТЪ [ЖЕ] ПО ПЛЪТИ СЖДИТЕ АЗЪ НЕ СЖДЖЪ НИКОМУЖЕ. 16. АЩЕ (ЛИ И) СЖДЖЪ АЗЪ (ТО) СЖДЪ МОИ ИСТИНЕНЪ ЕСТЬ. ТАКО ЕДИНЪ НЪСЪМЪ НЖ АЗЪ И ПОСЛАВЫИ МА ѠТЪЦЪ: — 17. И ВЪ ЗАКОНѢ ЖЕ ВАШЕМЪ ПИСАНО ЕСТЬ: ТАКО ДВОЮ ЧЛѢКОУ СВѢДѢТЕЛЪСТВО ИСТИНО ЕСТЬ. 18. АЗЪ ЕСЪМЪ СВѢДѢТЕЛЪСТВОУЖЪ Ѡ СЕВѢ²⁾ САМОМЪ И СВѢДѢТЕЛЪСТВОУЕТЪ Ѡ МНѢ ПОСЛАВЫИ МА ѠТЪЦЪ. 19. ГЛАХЪ ЕМОУ ГДЕ НЕСТЬ ТВОИ ѠТЪЦЪ. ѠВѢЩА ИСЪ (И РЕЧЕ ИМЪ) НИ МЕНЕ ЗНАЕТЕ³⁾ НИ ѠЦА МОЕГО. АЩЕ МА ВИСТЕ ВЪДѢЛИ И ѠЦА МОЕГО⁴⁾ ВИСТЕ ВЪКЛИ. 20. СИ ГЛА⁵⁾ ВЪ ГАЗОФИЛАКИИ ОУЧЖИ ВЪ ЦРКВИ. И НИКТОЖЕ НЕ ЯТЬ ЕГО: ТАКО НЕ ВЪ⁶⁾ (Л. 90⁶⁾) ПРИШЛА ГОДИНА ЕГО. 21. РЕ⁷⁾ ИМЪ ПАКЪ ИСЪ. ЯЗЪ ИДЖЪ И ВЪЗЪЩЕТЕ МЕНЕ И ВЪ ГРѢСѢ ВАШЕМЪ ОУМРЕТЕ. ТАМО ЖЕ АЗЪ ИДЖЪ ВЪТЪ НЕ МОЖЕТЕ ПРИТИ. 22. ГЛАХЪ ЖЕ И ЮДЕИ: ЕДА СА САМЪ ОУВНЕТЪ: ЕЖЕ⁷⁾ ГЛЕТЪ ТАМО ЖЕ АЗЪ ИДЖЪ ВЪТЪ НЕ МОЖЕТЕ ПРИТИ. 23. (ГЛѢШЕ ИМЪ ВЪТЪ Ѡ НИЖНИХЪ ЕСТЕ)⁸⁾ АЗЪ Ѡ ВЪШНИХЪ ЕСЪМЪ: ВЪТЪ Ѡ СЕГО⁹⁾ МИРА ЕСТЕ: (И) АЗЪ НЪСЪМЪ Ѡ СЕГО⁹⁾ МИРА. 24. РѢХЪ [ОУБО] ВАМЪ¹⁰⁾ ТАКО ОУМРЕТЕ ВЪ ГРѢСѢХЪ ВАШИХЪ. АЩЕ [БО] ВЪРЪТЪ НЕ НЕМЛЕТЕ ТАКО¹¹⁾ АЗЪ ЕСЪМЪ ОУМРЕТЕ ВЪ ГРѢСѢХЪ ВАШИХЪ. 25. ГЛАХЪ ЖЕ ЮМОУ: ТЪТЪ КТО ЕСИ: РЕ⁷⁾ ИМЪ ИСЪ: НАЧАТЪКЪ ТАКО И ГЛЖЪ ВАМЪ. 26. МНОГО ИМАМЪ Ѡ ВАСЪ ГЛАТИ И СЖДИТИ: НЖ ПОСЛАВЫИ МА ИСТИНЕНЪ ЕСТЬ И АЗЪ ТАЖЕ СЛЪШАХЪ Ѡ НЕГО: СИ ГЛЖЪ ВЪ МИРѢ. 27. И НЕ РАЗОУМѢШЪ ТАКО ѠЦА ИМАМЪ: ГЛѢШЕ БА¹²⁾ 28. РЕ⁷⁾ ЖЕ ИМЪ ИСЪ: ЕГДА ВЪЗНЕСЕТЕ СНА ЧЛѢВЪЦКАГО: ТОГДА РАЗОУМѢТЕ ТАКО АЗЪ ЕСЪМЪ: И Ѡ СЕВѢ НИЧЕСОЖЕ НЕ ТВОРЖЪ: НЖ ТАКО ЖЕ НАОУЧИ МА ѠТЪЦЪ¹³⁾ СИ ГЛАГОЛЖЪ.¹⁴⁾ 29. И ПОСЛАВЫИ МА СЪ МНОЖЪ ЕСТЬ: (И) НЕ ѠСТАВИ МЕНЕ ЕДИНОГО (Л. 91⁶⁾) ѠТЪЦЪ: ТАКО АЗЪ ОУГОДНАЯ ЮМОУ ТВОРЖЪ ВСЕГДА. 30. СИ ГЛАЩОУ ЕМОУ: МНОЗИ ВЪКРОВАШЪ ВЪНЪ.¹⁵⁾ 31. ГЛѢШЕ ЖЕ ИСОУСЪ КЪ ВЪКРОВАШИМЪ ВНЕГО.¹⁶⁾ ЯЩЕ ВЪТЪ ПРѢВЖДЕТЕ ВЪ СЛОВЕСИ МОЕМЪ ВЪ ИСТИНЖ ОУЧЕНИЦИ МОИ БЖДЕТЕ. 32. И РАЗОУМѢТЕ ИСТИНЖ: И ИСТИНА СВОБОДИТВЪ. 33. ѠВѢЩАШЪ (ЖЕ) ЮМОУ ИЮДЕИ: СЪМА АВРАМАЕ ЕСМЪ: И НИКОМОУЖЕ НЕ РАБОТАХЪ МЪИ НИКОЛИЖЕ: КАКО ТЪ ГЛѢШИ ТАКО СВОБОДЪ БЖДЕТЕ. 34. ѠВѢЩА ИМЪ ИСЪ: АМИНЪ ГЛЖЪ ВАМЪ: ТАКО ВЪСѢКЪ ТВОРЖИ ГРѢХЪ РАБЪ ЕСТЬ ГРѢХОУ. 35. А РАБЪ НЕ ПРѢВЫВАЕТЪ ВЪ ДОМОУ ВЪ ВѢКЪ.¹⁷⁾ СЪНЪ ЖЕ¹⁸⁾ ПРѢВЫВАЕТЪ ВЪ ВѢКЪ.¹⁷⁾ 36. АЩЕ ОУБО СЪНЪ СВОБОДИТВЪ¹⁹⁾ СВОБОДЪ БЖДЕТЕ. 37. ВѢМЪ [ТАКО] СЪМА АВРАМАЕ

¹⁾ Зогр. шко кѣмъ отъ кждоу прндъ и камо грдж и камо идж. Мар. шко кѣмъ отъ кждоу прндъ и камо грдж кы же не вѣсте отъ кждоу грдж и камо идж. ²⁾ мѣнѣ. ³⁾ вѣсте. ⁴⁾ Зогр. + оубо. ⁵⁾ Зогр. [снѣ глѣ глѣ. ⁶⁾ не ю вѣ. ⁷⁾ шко. ⁸⁾ вѣма въ Зогр. ⁹⁾ Зогр. вѣсего мира. ¹⁰⁾ Зогр. нѣма камъ. ¹¹⁾ Зогр. нѣма шко. ¹²⁾ Зогр. шко оца имъ глѣши сѣ; Мар. шко оца имъ глѣши. ¹³⁾ Мар. + мон. ¹⁴⁾ Мар. творж. ¹⁵⁾ Мар. къ него. ¹⁶⁾ кѣмъ нудеомъ. ¹⁷⁾ къ вѣкѣ. ¹⁸⁾ Зогр. нѣма же. ¹⁹⁾ + къ истинж

юсте нж ищете мене оубити: тако слово мое не вѣмѣшается въ васъ.¹⁾
38. азъ же видѣхъ ѿца моего (си) глѣж: и вы [оубо] также видѣсте оу ѿца вашего творите: **39.** ѿвѣщашъ и рѣшъ емоу: ѿца нашъ аврамъ естъ: глѣ имъ исъ: аще члѣда аврамѣ висте вѣли: дѣла авра(л. 91⁶)мѣ творили висте. **40.** нинѣ же ищете мене оубити: члѣка иже истинж вамъ глѣхъ: иже слышахъ [отъ бѣ], сего аврамъ нѣстъ створилъ. **41.** вы творите дѣла ѿца вашего. Рекошъ же юмоу иудей: мѣ ѿ любовѣканиа нѣсъ мѣ рождени: мѣ единого ѿца има мѣ бѣ. **42.** Рече [же] имъ исъ: Аще бѣ штець вашъ ви былъ: [то] любилъ ма висте: азъ ѿ бѣ изыдъ и придохъ.³⁾ Не ш севѣ во придохъ: нж тои ма посла. **43.** почто вѣсѣдты моа не разоумѣете и⁴⁾ не можете слышати словесе моего. **44.** вы [отъ] ѿца днавола есте: и похоти ѿца вашего хоще творити: шнѣ члѣкоубица естъ⁵⁾ искони и въ истинѣ не стоить: тако нѣстъ истинѣи внемь: егда глѣтъ лѣжж⁶⁾ ѿ своихъ глѣтъ: тако лѣжъ естъ и штець его. **45.** азъ же за не истинж глѣж не юмлете вѣрѣи мнѣ. **46.** кто шбличѣетъ ма ѿ васъ ш грѣсѣ: аще⁷⁾ истинж глѣж: почто вы вѣрѣи не юмлете мнѣ. **47.** иже естъ ѿ бѣ и глѣ вѣжин послушаетъ: сего ради вы не послушаете: тако несте ѿ бѣ. **48.** ѿвѣщашъ иудей и рекошъ емоу: не добръ ли глѣмѣи ны⁸⁾ тако самарѣнинъ еси ты и вѣсъ имашн: — (л. 92⁹) **49.** Отвѣща исъ и рѣ: азъ вѣса не имамъ: нж чтъ ѿца моего [и] вы не чтете мене. **50.** азъ же не ищж⁹⁾ славы моеа: несть ищж и сждж и.¹⁰⁾ **51.** Аминъ аминъ глѣж вамъ: аще кто слово мое съблюдетъ: смѣрти не иматъ видѣти въ вѣкы.¹¹⁾ — **52.** Рѣшъ же юмоу иудей: нинѣ разоумѣхомъ тако вѣсъ имашн: аврамъ оумрѣтъ и прѣороци: а ты глѣши: аще кто слово мое съблюдетъ: не иматъ вѣкоусити смѣрти въ вѣкы.¹¹⁾ **53.** еда ты волен еси ѿца [нашего] аврама иже оумрѣтъ и прѣици¹²⁾ кто ты твориши сѣ¹³⁾: — **54.** ѿвѣща исъ (и рече): аще азъ слава сѣ самъ: слава моа ничтоже естъ: юсть штець мой слави ма: егоже вы глѣте [такъ] бѣ нашъ естъ. **55.** и не познасте юго: азъже вѣмѣи и: аще рекъ [такъ] не вѣмѣи его: (и) вждж подовень вамъ лѣжъ: нж вѣмѣи [и] и слово его съблюдаж. **56.** аврамъ ѿца вашъ радѣи былъ да ви видѣлъ денъ мой: и видѣвъ възрадовасѣ¹⁴⁾: — **57.** Рекошъ [же] кнемоу иудей: и лѣ не [ю] имашн аврама¹⁵⁾ ли еси видѣлъ. **58.** (и) рѣ

¹⁾ къ вѣ. ²⁾ оу. ³⁾ Зогр. изидъ и придъ. ⁴⁾ ако. ⁵⁾ чѣоуенца еѣ. ⁶⁾ Зогр. и Мар. лѣжж. ⁷⁾ Мар. + ан. ⁸⁾ глѣмѣи мѣ. ⁹⁾ Мар. искж. ¹⁰⁾ естъ иштѣи и сждѣ. ¹¹⁾ въ вѣкы. ¹²⁾ + оумрѣшж. ¹³⁾ кѣто (кого Мар.) сѣ самъ ты твориши. ¹⁴⁾ и видѣи възрадова сѣ. ¹⁵⁾ Зогр. Авраамъ.

и (л. 92^б) мѣ и сѣ. аминѣ¹⁾ глѣ вамъ прѣжде даже аврамъ не бысть азъ вѣхъ²⁾ 59. възашъ же камене да врьгжтъ нанъ. и сѣ же скры самъ и изыде ис цркви. [и] прошедъ посрѣдѣ ихъ идѣше и хождааше тако³⁾:—

IX.

1. (Етъ врьма шно мимонды и сѣ)⁴⁾ видѣ чловека слѣпа ѿ рства. 2. и въпросишъ и оученици глѣще. оучителю⁵⁾ кто съгрѣши сѣ ли или родителѣ его да слѣпъ роди самъ. 3. ѿ вѣща и сѣ. ни сѣ съгрѣши ни родителѣ его. нж да гвжтса дѣла вѣна на немъ. 4. мнѣ подобаше⁶⁾ дѣлати дѣла пославшагома. дондеже денъ естъ. придетъ ношъ. егда никтоже не можетъ дѣлати 5. егда въ мирѣ естъ мѣ свѣтъ естъ мѣ мироу 6. си рекъ (и) плюнъ на земъ. и створи вренниѣ ѿ плюновениѣ и помаза емоу очи вреннемъ. 7. и рѣ юмоу. иди и оумъ самъ въ кжпѣли силоуамъ стѣ. еже скажетса посланъ. иде⁷⁾ же [и] оумъ самъ и провидѣ⁸⁾ и приде видѣ. 8. сжсѣди же [и] иже и] вѣхъ видѣли прѣжде тако просителѣ⁹⁾ и глѣхъ. не ли естъ сѣджи (л. 93^а) и просжи. 9. вни глѣхъ тако сѣ естъ (а ни глѣхъ тако подобенъ моу естъ)¹⁰⁾ шнже глѣше азъ естъ мѣ. 10. (и) глѣхъ же] емоу. како ти самъ ѿврѣзоста очи. 11. ѿвѣща шнъ и рѣ члѣкъ нарицаемъ и сѣ вренне створи и помаза очи мои и рѣ [ми] иди оумъ самъ въ кжпѣли силоуамъ стѣ:¹¹⁾ и шедъ змихса и¹²⁾ прозрѣхъ 12. Рѣшъ же емоу. кто [тъ] естъ¹³⁾ глѣ не вѣмъ. 13. ведошъ же¹⁴⁾ къ фарисеумъ прозрѣвшаго.¹⁵⁾ 14. вѣ же сжвота егда створи вренне и сѣ и штврѣзе емоу ѿн. 15. пакы же въпрашахъ фарисеи како прозрѣ. шнже рѣ [и] мѣ] вренне положи мнѣ на очюу и оумъхса и вижда. 16. глѣхъ же ѿ фарисеи етери. иѣ сѣ ѿ вѣ члѣкъ тако сжвоты не хранитъ. вни глѣхъ како можетъ члѣкъ грѣшенъ сице знамениѣ творити. и вѣ распрѣ. внихъ. 17. глѣхъ же слѣпцоу пакы. ты что глѣши] ѿ немъ. тако ѿврѣзе ѿчи твои. шнже рѣ [тако] пророкъ естъ. 18. (и) не азъ [же] вѣры ѿ немъ иудей. тако вѣ слѣпъ и прозрѣ. до нелиже възвашъ родителѣ его.¹⁶⁾ 19. и въпросишъ га глѣще. сѣ ли естъ сѣ въю. его же въ глѣта тако слѣпецъ¹⁷⁾ родиса. како [оубо] нинѣ видить. 20. (ѿвѣща сѣ [и] мѣ] родителѣ (л. 93^б) того¹⁸⁾ и рѣ коста¹⁹⁾ вѣвѣ тако сѣ юсть²⁰⁾ сѣ наю и тако слѣпъ роди самъ. 21. како

1) + аминѣ. 2) есмь. 3) Мар. нѣма тако. 4) Зо гр. и мимонды; Мар. и мимонды и сѣ. 5) Зо гр. равн. 6) подобаетъ. 7) посланъ и иде. 8) Зо гр. и приде видѣ. 9) слѣпъ етъ. 10) Заграденото липсува въ Мар., а въ Зо гр. липсува само ико. 11) иди въ кжпѣли силоуамъ. 12) шедъ же и оумъ самъ —. 13) Мар. къде ты естъ. 14) и. 15) иже етъ иногда слѣпъ. 16) Зо гр. дондеже възгласиша (призваша Мар.) родителѣ того прозрѣвшаго. 17) слѣпъ. 18) его. 19) Зо гр. то. 20) Зо гр. сѣ естъ.

же н тынѣ видить не вѣвѣ или кто емоу ѿвръзе шчи не вѣвѣ самого въпросите възраст имать (ш севѣ) самъ да глеть ш севѣ.¹⁾ 22. сего ради рекоста²⁾ родителѣ его: зане³⁾ боаста сѣ иудей оуже бо сѣ вѣхъ свѣщали⁴⁾ иудей да аще кто исповѣстъ хѣ (да) вѣдетъ ѿлжченъ съборища.⁵⁾ 23. того⁶⁾ ради рекоста родителѣ его [яко] възраст имать самого въпросите. 24. възваш же второе⁷⁾ члѣка иже вѣ слѣпъ и рекошъ емоу даждъ славъ боу мѣ вѣмъ яко члѣкотъ⁸⁾ грѣшнъ естъ. 25. ѿвѣща [же] шнъ и рѣ аще грѣшенъ⁹⁾ естъ не вѣдѣ¹⁰⁾ едино вѣдѣ¹⁰⁾ яко слѣпъ вѣхъ (и) нинѣ же виждъ. 26. Рекошъ же юмоу пакты что сътвори тебѣ како штверъзе шчи твои. 27. и рѣ имъ¹¹⁾ глѣхъ¹²⁾ вамъ ѡже и не слышасте что пакты хощете слышати еда (или) и вы хощете оученици его выти. 28. шни же оукоришъ и и рекошъ (и) ты оученикъ еси того¹³⁾ мы же монсеви есмѣ оученици. 29. мы вѣмъ (л. 94^а) яко монсеви глѣ бѣ сего же не вѣмъ ѿ кждоу естъ. 30. ѿвѣща прозрѣвъ¹⁴⁾ и рѣ имъ ш семъ оубо дивно естъ яко вы не вѣсте ѿ кждоу естъ ѿвръзыи¹⁵⁾ шчи мои. 31. вѣмъже яко грѣшника бѣ не послоушаетъ нж аще кто вѣочътецъ естъ и волъ его творитъ.¹⁶⁾ того послоушаетъ. 32. ѿ вѣка нѣстъ слышано яко кто ѿвръзе шчи слѣпоуорожденоу. 33. аще (во) сен не ви ѿ бѣ вѣмъ немогъли (ш севѣ) творити ничесоже. 34. ѿвѣщашъ и рѣшъ емоу въ грѣсѣхъ ты родилсѣ си¹⁷⁾ вѣстъ и ты ли н ты оучиши. и изгнашъ и¹⁸⁾ вѣнъ. 35. (и) слышавже исъ яко изгнашъ и вѣнъ [и] шврѣтъ и рѣ юмоу (и) ты вѣроуеши ли въ сѣа вѣжи. 36. ѿвѣща шнъ и рѣ кто естъ гѣи да вѣржъ имъ въ него. 37. рече [же] юмоу исъ [и] видѣлъ [и] еси [и] глѣи стовожъ тон естъ. 38. Шже рѣ вѣроуеши гѣи и поклонисѣ еш. 39. Рече гѣи пришедъшимъ¹⁹⁾ на сѣдъ азъ придохъ въ миростъ да не видѣши видѣтъ и видѣцини слѣпи вѣждѣтъ. 40. слышашъ (же) се ѿ фарисей сѣцини (л. 94^б) снимъ²⁰⁾ (нѣцини) рѣшъ емоу еда и мѣ слѣпи есмѣ. 41. рече имъ исъ аще висте слѣпи кѣли не висте грѣхъа имѣли нинѣ же глеть яко видимъ и грѣхъ кашъ прѣвѣваетъ: —

X.

1. Яминъ [аминь] глѣ вамъ и ѿвѣхъоджи дверми въ дворъ швчинъ нж прѣлазжи инждоу [тъ] татъ естъ и развоинникъ. 2. а въ-

¹⁾ възраст имать самъ ш севѣ да глеть. ²⁾ еще рѣсте. ³⁾ яко. ⁴⁾ съложни. ⁵⁾ сължншта ⁶⁾ сего. ⁷⁾ Зогр. възгласиша же въторницъ; Мар. призваши. ⁸⁾ члѣкъ сѣ. ⁹⁾ грѣшникъ. ¹⁰⁾ вѣмъ. ¹¹⁾ Зогр. отвѣшта имъ; Мар. лиссува това. ¹²⁾ рѣхъ ¹³⁾ того. ¹⁴⁾ намѣсто прозрѣвъ стои члѣкъ. ¹⁵⁾ и отвѣръзе. ¹⁶⁾ Мар. сътворитъ. ¹⁷⁾ вѣроуеши грѣшка намъ. ¹⁸⁾ изгнашъ же н. ¹⁹⁾ И рече исъ. ²⁰⁾ Зогр. снѣ сѣцини съ нимъ.

ХОДЖИ ДВЕРМИ ПАСТЫРЬ ЕСТЬ ШВѢЦАМЪ. 3. СЕМОУ ДВЕРНИКЪ ШВѢРЪЗАЕТЪ и ШВЦА ГЛАСА¹⁾ ЕГО СЛЫШЖТЪ и СВОА ШВЦА ВЪЗЫВАЕТЪ²⁾ ПО ИМЕНИ и ИЗГОНЖТЪ³⁾ А. 4. и⁴⁾ ЮГДА СВОА ШВЦА ИЖДЕНЕТЪ ПРѢДНИМИ ХОДНТЪ и ШВЦА ПО НЕИЪ ХОДЖТЪ⁵⁾ ВЪКДАТВО ГЛАСА ЕГО⁶⁾ Б. ПО ТОУЖДЕМЖЕ НЕ ИДЖТЪ НЖ ВЪЖЖТЪ Ш НЕГО: ИАКО НЕ ЗНАЖТЪ ТОУЖДЪ НИХЪ ГЛАСА.⁷⁾ 6. СИЖ ПРИЧЖ РЕ⁸⁾ ИМЪ ИСЪ: ШНИ ЖЕ НЕ РАЗОУМѢШЖ ИЖЖЕ ГЛАШЕ ИМЪ ЧТО ВЪШЖ. 7. И РЕ⁹⁾ ИМЪ ПАКТЫ ИСЪ: ЯМИНЪ [АМИНЪ] ГЛЖ ВАМЪ {ЗЛАТО = ОУСТ ОУ ЗД} АЗЪ ЕСЪМЪ ДВЕРЪ⁸⁾ ШВЦАМЪ. 8. ВСИ ЖЕ ЕЛИКО ПРИДЕ ИХЪ ПРѢЖДЕ МЕНЕ ТАТИЕ СЖТЪ и РАЗВОИНИЦИ: НЖ НЕ ПОСЛОУШАШЖ ИХЪ ШВЦА. 9. АЗЪ ЕСЪМЪ ДВЕРЪ⁸⁾ МНОЖ АЩЕ КТО ВНИДЕТЪ: СПСЕТСА и ВНИДЕТЪ: (Л. 95^а) [И] ИЗЫДЕТЪ. и ПАЖИТЪ ШВРАЩЕТЪ: : — 10. ТАТЪ НЕ ПРИХОДИТЪ НЖ ДА ОУКРАДЕТЪ и (ДА) ОУБЕНЕТЪ и ПОГОУБИТЪ. АЗЪ ПРИДОХЪ ДА ЖИВОТЪ⁹⁾ ИМЖТЪ и ЛИШЕЮ ИМЖТЪ.¹⁰⁾ 11. АЗЪ ЕСЪМЪ ПАСТЫРЪ (ШВЦАМЪ) ДОБРЫ: [ПАСТЫРЪ ДОБРЫ] ДШЖ СВОЖ ПОЛАГАЕТЪ ЗА ШВЦА. 12. А НАЕМНИКЪ ИЖЕ ИЖЕСТЪ ПАСТЫРЪ ЕМОУЖЕ ИЖСЖТЪ ШВЦА СВОА: ВИДИТЪ ВЪЛКА ГРАДЖЦА и ОСТАВЛѢТЪ ШВЦА и ВѢГАЕТЪ и ВЪЛКЪ РАСХЪТИТЪ А и РАСПЖДИТЪ и ШВЦА. 13. А НАЕМНИКЪ ВѢЖИТЪ ИАКО НАЕМНИКЪ ЕСТЬ: и НЕ ВРѢЖЕТЪ¹¹⁾ Ш ШВЦАХЪ: 14. ЯЗЪ ЕСЪМЪ ПАСТЫРЪ ДОБРЫ и ЗНАЖ МОИХЪ¹²⁾ и ЗНАЖТМА МОИ 15. ИАКО ЖЕ ЗНАЕТМА ШТѢЦЪ и АЗЪ ЗНАЖ ШЦА и ДОУШЖ МОЖ ПОЛАГАЖ ЗА ШВЦА. 16. [И] ИНЫ ШВЦА ИМАМЪ ИЖЖЕ НЕ СЖТЪ ШТЪ ДВОРА СЕГО: и ТЫА МИ ПОДОВАЕТЪ ПРИВЕСТИ и ГЛАСЪ МОИ [ОУ]СЛЫШЖТЪ и ВЖДЕТЪ ЕДИНО СТАДО и ЕДИНЪ ПАСТЫРЪ. — 17. (Рече гб пришедшимъ) сего ради МА ШТѢЦЪ ЛЮБИТЪ: ИАКО АЗЪ ПОЛАГАЖ ДШЖ МОЖ и¹³⁾ ПАКТЫ ПРИИМЖ ИЖ. 18. (И) НИКТОЖЕ НЕ ВЪЗМЕТЪ Ж Ш МЕНЕ НЖ АЗЪ ПОЛАГАЖ ИЖ Ш СЕВѢ¹⁴⁾ ШВЛАСТЬ ИМАМЪ (Л. 95^б) ПОЛОЖИТИ [ИЖ] и ШВЛАСТЬ ИМАМЪ ПАКТЫ ПРИАТИ А: и СИЖ ЗАПОВѢДЪ ПРИАХЪ Ш ШЦА МОЕГО. 19. РАСПРѢ ЖЕ БЫСТЪ ПАКТЫ ВЪ ЮДЕЕХЪ ЗА СЛОВЕСА СИ: 20. ГЛАХЖ ЖЕ МНОЗИ Ш НИХЪ: ВѢСЪ ИМАТЪ и НЕИСТОВЪ ЕСТЬ: ЧТО ЕГО ПОСЛОУШАЕТЕ. 21. ИНИ (ЖЕ) ГЛАХЖ: СИ ГЛИ НЕ СЖТЪ ВѢСНОУЖЦАГО СА: ЕДА ВѢСЪ МОЖЕТЪ СЛѢПЫИМЪ¹⁵⁾ ШЧИ ШВѢРЪЗАТИ.¹⁶⁾ 22. БЫШЖ ЖЕ ТОГДА СЦІИНА¹⁷⁾ ВЪ ЕРЛИМѢ и ЗИМА ВѢ: 23. и ХОЖДАШАЕ ИСЪ ВЪ ЦРКВЕ: КЪ ПРІТКОРѢ СОЛОМОНИ. 24. ОБЫДОШЖ ЖЕ и ЮДЕН и ГЛАХЖ ЕМОУ: ДОКОЛИ ДШЖ НАШЖ¹⁸⁾ ВЪЗМЕШН¹⁹⁾ АЩЕ ТЫ ЕСИ ХЪ: РЪЦИ НАМЪ НЕШВИНОУЖИ СА: — 25. ШВѢЦА [ИМЪ] ИСЪ (И РЕ⁸⁾ ИМЪ) РѢХЪ ВАМЪ и НЕ ВѢРОУЕТЕ: ДѢЛА ИЖЖЕ АЗЪ ТВОРЖ КЪ ИМА ШЦА МОЕГО ТА СВѢТѢЛЪСТВОУЖТЪ Ш МИНѢ. 26. НЖ КЪИ НЕ КѢРОУЕТЕ ИЖЕСТЕ БО

¹⁾ гласъ. ²⁾ глашаетъ. ³⁾ изгонитъ. ⁴⁾ Зогр. нѣма и. ⁵⁾ иджтъ. ⁶⁾ ико вкдате гласъ его. ⁷⁾ Зогр. штюждого гласа. ⁸⁾ двери. ⁹⁾ животъ. ¹⁰⁾ и лишю имжтъ нѣма въ Зогр. ¹¹⁾ Мар. не радитъ. ¹²⁾ моя. ¹³⁾ да. ¹⁴⁾ Зогр. полагаж о се. ¹⁵⁾ слѣпомъ. ¹⁶⁾ отвѣсти. ¹⁷⁾ Мар. ивѣникъ. ¹⁸⁾ Зогр. и Мар. дшж ншж. ¹⁹⁾ възимашн.

ѿ швецъ моихъ тако же рѣхъ вамъ. — 27. Овца моя гла моего слоушають и азъ знаю. И по мнѣ граждать. 28. и азъ животоу вѣчны даю имъ и не погыбнють въ вѣкы и не въсхытити ихъ ни (л. 96^a) кто [же] ѿ рожкоу моею.¹⁾ 29. Отець мой иже дастъ мнѣ боли всѣхъ есть и никтоже не смѣеть²⁾ въсхытити ихъ ѿ рожкы шца моего: — 30. Язы и штець еди[но] есѣ. 31. Къаша же [пакы] камень юдени да и побиятъ. 32. ѿвѣща [имъ] исъ (и рече имъ): {сѣ .е. ѿ ѿ гла .рв. рѣ .ѣ шца.} многа дѣла добра явихъ вамъ ѿ шца моего за кое [ихъ] дѣло камень на ма мещете. 33. ѿвѣщаша емоу юдени глѣше: ш доврѣ дѣлѣ не мещемъ на тѣ нѣ ш хоулік.³⁾ яко члвкъ сын ты твориши са самъ бѣ. 34. ѿвѣща имъ исъ: нѣсть ли писано въ законѣ вашемъ яко азъ рѣхъ взѣ есте. 35. аще шны⁴⁾ рѣ вѣы: книмъ рече⁵⁾ слово вѣе и не могутъ разорити са книгы. 36. егоже штець стѣи посла въ миръ: въ глѣте: яко хоулиши.⁶⁾ зане рѣхъ: яко сѣи бѣ есмъ. 37. аще не творѣ дѣла шца моего не емлете [ми] вѣры.⁷⁾ аще ли творѣ. 38. аще и мнѣ вѣры не емете.⁸⁾ дѣломъ моимъ вѣрѣ имете⁹⁾ да разоумѣете и вѣроуете: яко азъ въ шци и штець въ мнѣ есть. 39. Исканѣ же (л. 96^b) юго пакы ѣтнн и изыде ѿ рожкоу¹⁰⁾ ихъ. 40. и иде пакы на шнъ полъ иорданъ.¹¹⁾ на мѣсто идеже бѣ иванъ прѣжде кръстжи и прѣвѣсть тоу. 41. и мнози придоша кнемоу и глахъ: яко иванъ не створи знаменна никоегоже.¹²⁾ нѣ всѣ елико рѣ иванъ ш семь: истина бѣ. 42. и мнози вѣроваша въ него тоу:

XI.

1. Бѣ же нѣкто болъ лазаръ ѿ витаниа градъца марина и марды сестры еа. 2. бѣ же марина: помазавши га миромъ и штерши нозѣ его власы своими: еаже братъ лазаръ болѣше. 3. посласта же сестрѣ его къ исѣу глѣши: ѣи се егоже¹³⁾ любнши болить. 4. слышавже исъ и рѣ: снѣ болѣзъ нѣ нѣсть къ смѣрти: нѣ ш¹⁴⁾ слакѣ вѣи да прославится сѣи вѣи тѣхъ ради:¹⁵⁾ — 5. Любѣше же исъ мартъ и сестрѣ еа и лазара¹⁶⁾ 6. егда же оуслыша яко болить: тогда же прѣвѣсть на мѣстѣ на немже бѣ два дни. 7. потомже гла оученикомъ: идѣмъ въ юдеа пакы. 8. (и) глашъ емоу оученици: равъ (л. 97) ви: нинѣ искахъ тебѣ каменнемъ побити юдени: пакы ли идеши тамо: — 9. ѿвѣща исъ и рѣ: имъ: не вѣи ли годинѣ естѣ въ

1) отъ рожкы моя. 2) не можетъ. 3) о власнннн. 4) Зогр. онъ. 5) Зогр. къ нимъ же рече; Мар. къ н. ж. бѣста. 6) власфнмѣши; Мар. власе. 7) не смѣте ми вѣры. 8) емлете. 9) имѣте. 10) Зогр. отъ рожкы; Мар. отъ рожкы. 11) иордана. 12) нндиногоже. 13) Зогр. + тѣ. 14) Зогр. къ слакѣ. 15) намѣсто тѣхъ ради Зогр. и Мар. ѣж. 16) лазарѣ.

дни: аще кто ходитъ въ дни: не потъкнетса: тако свѣтъ мира сего видить. 10. аще ли кто ходить ношиѣ потъкнетса: тако свѣта нѣсть. (свѣта) въ неи¹⁾ 11. си рекъ глѣ имъ²⁾ лазоръ дроугъ нашъ оупе: нѣ идѣ да (и) възвоуждѣ и. 12. Рекошѣ же оученици его: гни: аще оупе: спасенъ вѣдетъ. 13. и сѣ же рече ѡ смръти его: ѡни же глѣхъ³⁾ тако ѡ оупении съ на глѣтъ. 14. тогда рѣ имъ и сѣ не ѡвиноу са: лазаръ оумрѣтъ. 15. и радоуж са азъ васъ ради: да вѣрѣ имете тако не вѣхъ тоу: нѣ идѣмъ кнемѣ. 16. рѣ же тома нарицаемъ близнецъ: [къ] зченикомъ: идѣмъ и мы да оумрѣмъ снимъ: — 17. Пришедше же⁴⁾ и сѣ въ витаниѣ и шврѣтъ и четири дни оуже⁵⁾ имѣша въ гробѣ. 18. вѣ же витаниа близъ ерѣима тако: еі. стади: 19. и мнози ѡ юден⁶⁾ вѣхѣ пришли къ мардѣ и марини: да оутѣшѣтъ и ѡ братѣ ю: 20. марда же егда оуслыша [тако] и сѣ глѣдетъ срѣте и (л. 97⁶⁾ мариа же⁷⁾ дома сѣдѣше: 21. и рѣ⁸⁾ марда къ исоу: гни аще ви зде вѣмъ не ви братъ мой оумрѣлъ. 22. нинѣ⁹⁾ вѣмъ тако его же колиждо просиши [отъ вѣ] дасти¹⁰⁾ бѣ. 23. глѣ еи и сѣ: възкрѣснетъ братъ твои. 24. глѣ емоу марда: вѣдѣ тако възсрѣнетъ въ възкрѣшени: въ послѣднии денъ: — 25. Рѣ же [еи] и сѣ: азъ есмь възкрѣшени: и животъ: вѣроужи въ ма аще оумретъ и ѡживетъ. 26. и възкѣ вѣроужи живѣи и¹¹⁾ не оумретъ въ вѣкы¹²⁾ имѣшили вѣрѣ семоу: 27. глѣ емоу: еи гни: азъ вѣровахъ: тако ты еси хъ сѣтъ вѣи: глѣди въ вѣсъ миръ.¹³⁾ 28. и се рекшии иде и призва марѣ: сестрѣ своѣ ѡтан рѣ еи.¹⁴⁾ оучителъ се естъ и зоветъ та 29. ѡна же тако слыша: вѣста скоро¹⁵⁾ [и] иде к нему: 30. не вѣ же и еше пришедъ и сѣ¹⁶⁾ въ вѣсъ. нѣ вѣ и еше на мѣстѣ идеже срѣте его¹⁷⁾ марта. 31. иудеи же сѣшии с неѣ въ домоу (еа) и оутѣшѣше ѣк: видѣвши (же) ж¹⁸⁾ тако вѣста скоро¹⁵⁾ и иде: и по неи идешѣ: и глашѣ: тако идетъ на гробъ да плачетса¹⁹⁾ (л. 98²⁾ тоу. 32. мариа же тако приде: идеже вѣ и сѣ: видѣвши (же) и паде емоу на ногу: глаши: гни: аще ви вѣмъ зде не ви братъ мой оумрѣлъ. 33. и сѣ же [тако] видѣ(вѣ) ж плачѣща са и пришедша снеж плачѣща²⁰⁾ иудеа: запрѣти доухоу и възмѣти са самъ. 34. и рече: гдѣ положисте и: глѣшѣ емоу гни: глѣди и виждѣ. 35. и прослѣзи са и сѣ. 36. (и) глѣхѣ же иудеи виждѣ како любѣше и: 37. нѣции же²¹⁾ ѡ нихъ рѣшѣ: не можаше ли сѣи ѡврѣзѣи ѡчи

1) о немъ. 2) си рече и по семъ глѣ имъ. Зогр. вѣма имъ. 3) манѣша. 4) пришедъ же. 5) Зогр. лѣпува оуже. 6) Зогр. вѣма отъ юди. 7) а Марѣ. 8) рече же. 9) Мар. нѣ и нѣмѣ. 10) Мар. дасть тѣбѣ. 11) и възкѣ живѣи и вѣроужн въ ма. 12) въ вѣкы. 13) Зогр. въ миръ. 14) там рекшии еи. 15) Мар. мадро. 16) не вѣ же не оу и сѣ пришла. 17) и. 18) марѣ. 19) Зогр. и плачетъ са. 20) плачѣща са. 21) Зогр. етери же; Мар. едни же.

слѣпоу емоу створити да [и] сен не оумреть. 38. и съ же пакы прѣтжи въ севѣ: приде къ гробѣ: вѣ же пещера велика¹⁾ каменже лежаше на нем. 39. и гла (имъ) и съ: възмѣте каменъ: гла емоу сестра оумершаго [морта]: гѣи оуже с...мръдить²⁾ четверътыи во денъ се юсть³⁾ 40. Гла еи и съ: не рѣхли ти аще вѣроуеши оуэриши славж вѣи ж: ѿнашж⁴⁾ же (камень идеже вѣ мрътвѣи⁵⁾ лежж.)⁶⁾ 41. И съ же възведе очи (свои) горѣ⁷⁾ и рѣ: шѣе хвалж тебѣ въздаж: (л. 98⁶⁾ тако оуслыша ма. 42. азъ же⁸⁾ вѣдѣахъ: тако всегда мене послоушаеши: нж народа ради. стожаго окръстъ рѣхъ: да вѣрж имжтъ тако ты ма посла. 43. и [се] рекъ гласомъ велиемъ възва⁹⁾ лазаре гради вънъ. 44. [и] авне¹⁰⁾ изыде оумерын швазанъ рѣкама и ногама оукроемъ. и лице его швроуемъ швазано: Гла имъ [и съ] разрѣшите ю¹¹⁾ и недѣи[те] юго ити: 45. мнози же ѿ юдеи пришедше къ (марѣ и) марин: видѣвше еже сътвори [и] съ (и) вѣровашж внего. 46. Нѣции¹²⁾ же ѿ нихъ идошж къ фарисеомъ и рѣшж имъ еже сътвори и съ. 47. Съвращж же (са) архирен съ¹³⁾ фарисен съборъ¹⁴⁾ (весь) и глашж: что сътворимъ: тако члѣвкъ многа знаменна творить. 48. (и) аще оставимъ и тако: въси вѣрж имжтъ въ нь. и приджтъ римлѣне и възмжтъ¹⁵⁾ мѣсто и азыкъ нашъ.¹⁶⁾ 49. (и) едниже ѿ нихъ¹⁷⁾ канифа архирен сын лѣтоу томоу рече имъ: вы невѣсте (л. 99⁶⁾ ничесоже. 50. ни помышлѣете тако оуне¹⁸⁾ юсть вамъ: да единъ члѣвкъ оумреть за люди: а не въсь азыкъ погъвнеть. 51. Сего [же] ш севѣ не рече: нж архирен сын лѣтоу томоу прорече: тако хотѣше и съ оумрѣти за люди. 52. [и] не тъкмо за люди: нж да и чада вѣиа расточенаа съверетъ въ едино. 53. Отъ тогоже дѣне свѣщашж са да оубижтын¹⁹⁾ 54. и съ же ктомуу не авѣ хождѣше въ жидовѣхъ: нж иде ѿ тѣдоу въ странж близъ поустына въ ефремъ²⁰⁾ нарицаемыи градъ. и тоу хождаше²¹⁾ (и съ) съ оученикы своими. — 55. Бѣ же близъ паска жидовъска²²⁾ и въздошж мнози ѿ странъ²³⁾ въ ерлимъ прѣжде паскы да шчистжтса. 56. [и] искажж же и съ [и] глажж жевѣ: (где есть шнъ и въпрашажж) въ цркви стожше: что са вамъ мнить: [так]о не иматли прити въ праздникъ 57. Дашж же старѣишины жрьчьскы²⁴⁾ и фарисен заповѣдъ даще (л. 99⁶⁾ кто шцоутитъ где то да повѣсть да имжтын.²⁵⁾

¹⁾ съже пещъ и камень належаши на нем. ²⁾ а слѣдъ с изървано. ³⁾ четверъдневнъ бо юсть. ⁴⁾ възглс. ⁵⁾ Мар. оумеръ. ⁶⁾ Заграденото липсува въ Зо гр. ⁷⁾ възспра. ⁸⁾ Зо гр. нѣма ж. ⁹⁾ Зо гр. възгласи. ¹⁰⁾ Мар. нѣма авне. ¹¹⁾ и. ¹²⁾ Зо гр. етери; Мар., еднии. ¹³⁾ и. ¹⁴⁾ Мар. съ немъ. ¹⁵⁾ възмжтъ и. ¹⁶⁾ Зо гр. нѣма нашъ. ¹⁷⁾ Мар. едниъ же стѣра отъ нихъ. ¹⁸⁾ Зо гр. доертъ. ¹⁹⁾ свѣщаша да и еж оуслин. ²⁰⁾ близъ къ поустыни въ ефрема. ²¹⁾ жнеѣше. ²²⁾ юудиска. ²³⁾ отъ странъ. ²⁴⁾ даша бо архирен. ²⁵⁾ да аще кто оштютитъ и: кѣде бждѣтъ повѣсти (Мар. повѣсть) да имжтъ и.

XII.

1. И съ же прѣжде шестын день паскты' приде въ виданиѣ: идеже вѣ лазаръ оумеры' егоже въскрѣси ѿ мрѣтвѣныхъ нѣтъ.¹⁾ 2. Сътвориши же юмоу вечерѣ [тоу и] марта (же) слоужаше (юмоу): лазоръ же един вѣ ѿ възлежжѣиныхъ (тоу) снимъ. 3. Мариа же приемиши литрѣ²⁾ масти благовонны вѣрна многоцѣны³⁾ помаза нозѣ нѣвѣ⁴⁾ и штерши⁴⁾ нозѣ ю[го] власти своими: Храмина же исплъни са [отъ] вонѣ масти благовонныа⁵⁾ 4. и глѣ⁶⁾ единъ ѿ оученикъ его: нюда симоновъ⁷⁾ скариотъскы: иже прѣдати и хотѣше. 5. чесо дѣлѣ⁸⁾ масть си блговоннага не продастса⁹⁾ на тристахъ цатъ¹⁰⁾ и дати¹¹⁾ ницимъ. 6. се же рѣ не тако ш ницихъ печѣше са: нѣ тако и татъ вѣ и ковчѣжъцъ¹²⁾ имъи и възмѣтаемага ношаше. 7. Рѣ же нѣтъ: недѣите а¹³⁾ да въ дѣнь погребениа моего съблюдетма¹⁴⁾ 8. ницама бо въсегда има (л. 100^{а)}) те съ собож: а мене не въсегда имате. 9. Разоумѣ же народъ много ѿ жидовъ¹⁵⁾ тако тоу естъ: придошѣ не тѣкмо нѣа ради¹⁶⁾ нѣ да и лазара видѣтъ: егоже въскрѣси ѿ мрѣтвѣныхъ (хъ): 10. свѣщашѣ же са старѣшинны жрѣчьскы¹⁷⁾ да и лазара оубиѣтъ. 11. мнози бо его ради¹⁸⁾ идѣхѣ жидове¹⁹⁾ и вѣровахѣ въ нѣа. 12. На оутрѣга же²⁰⁾ народъ много (стоаше) пришеде²¹⁾ въ праздѣнникъ: слышавше: тако нѣтъ градеть въ ерѣлимъ 13. (и) приашѣ вѣиал финиковы²²⁾ [и] изыдошѣ противѣ емоу и зовѣшѣ²³⁾ глѣцие: всана (къ вышнѣиныхъ) блвослокенъ градъи въ има гнѣ црѣ излѣвъ. 14. Обрѣтѣже²⁴⁾ нѣтъ всла (и) въскѣде на не тако же юсть писано: 15. небои са дѣци сишнора: се црѣ твои градеть (тевѣ кротокъ) сѣдѣи на жрѣкѣати слаи. 16. Сего же²⁵⁾ не разоумѣше оученици его прѣжде: нѣ егда прослави са нѣтъ: тогда помѣнжшѣ еже вѣше писано ш немъ.²⁶⁾ Се творшоу емоу.²⁷⁾ 17. Послоушѣствова(л. 100^{б)}) ше²⁸⁾ народъ иже вѣ съ нимъ егда лазара въскрѣси²⁹⁾ ѿ гроба и възстави³⁰⁾ ш мрѣтвѣиныхъ. 18. сего ради срѣте и³¹⁾ народъ: тако слышашѣ³²⁾ сътворша³³⁾ се знамению.³⁴⁾ 19. Фарисей же рекошѣ жѣвѣ (сами): Кидите: тако никаи³⁵⁾ полза естъ: се весь миръ по немъ идеть.³⁶⁾ 20. Бѣхѣ же елини дроузини³⁷⁾ ѿ възшедшихъ да поклонѣтса въ

1) нѣтъ лѣпсува въ Мар. 2) Зогр. литрѣ, 3) приемиша литрѣ хризмы: нарда пистичныа многоцѣнны. 4) отъ. 5) исплъниса отъ вонѣ хризманныа. 6) глѣ же. 7) Мар. симонъ. 8) чесо ради. 9) продана естъ. 10) на трѣхъ сѣтѣхъ пѣнасъ. 11) и дана. 12) Мар. скриницѣ. 13) недѣи ел. 14) Зогр. съблюдетъ; Мар. съблюде иж. 15) юдин. 16) и приде не нѣа ради тѣкмо. 17) архирей. 18) тѣко мнози его ради. 19) юдин. 20) къ оутрѣги же дѣнь. 21) пришеде. 22) Зогр. приемиша еи отъ финикъ; Мар. приемиша вѣи отъ -- 23) възлааж. 24) Зогр. обрѣте. 25) си хъ же. 26) помѣнжша тѣко си вѣша о немъ писана. 27) и си сътвориша емоу. 28) съслѣдѣтельствовааше народъ иже. — 29) Зогр. възгласи; Мар. въззва. 30) въскрѣси его. 31) сего ради и противѣ емоу изиде народъ. 32) Зогр. слышаша; Мар. сл. и. 33) Мар. сътвориша. 34) Зогр. тѣко. слышаша сътвориша знамению. 35) Зогр. никаиже; Мар. никакоже. 36) Зогр. иде. 37) Зогр. етери; Мар. елини.

праздникъ: **21.** си же пристѣпишѣ къ филипоу: иже еѣ ѿ витьсанды галиленскыа: и млѣхѣ и глѣще: гѣ: хоцѣмь иса видѣти (кто естъ) **22.** пристѣпи¹⁾ филипъ и глѣ андрѣѣви: и пакы андрѣа и филипъ глѣста иѣви. **23.** иѣъ же ѿвѣща има [глѣа]: приде чѣсъ²⁾ да прославитса снѣ члѣвскыи. {За поликарпъ} **24.** Яминъ аминъ глѣж вамъ: аще зрѣно пшенично не оумретъ падъ на земли.³⁾ то едино прѣвываетъ: аще ли оумретъ плодъ много сътворитъ. **25.** Любви доушѣ своѣ погубитъ ѣж: а ненавидѣи дшѣ своѣ въ мирѣ семъ: въ житѣнѣ вѣчнѣж⁴⁾ съблюдетъ ѣж. **26.** Яще кто мнѣ слоужитъ по мнѣ да ходитъ. (л. 101⁵⁾ идеже естъ мѣ азъ: тоу и слоуга мога⁶⁾ вждетъ: и аще кто мнѣ слоужитъ почтетъ его⁶⁾ штець мон. **27.** Ны нѣ доуша мога възмѣти са: и что рекѣ: шче спси ма ѿ години сеа.⁷⁾ нѣ сего ради придохъ на чѣсо сѣ.⁸⁾ **28.** Оче прослави има твоѣ: приде же гласъ небесъ⁹⁾ (глѣж): (и) прославихъ и пакы прослави (и). **29.** Народъ же стоѣ и слышавъ гласъ: [глѣхѣ] громъ бысть: ини же¹⁰⁾ глѣхѣ яко ангѣлъ глѣ къ немъ¹¹⁾ **30.** ѿвѣща иѣъ и рѣ: не мене ради бысть гласъ сѣ: нѣ васъ ради. **31.** нинѣ во¹²⁾ сждъ естъ мироу семоу: ны нѣ князь мира сего иждетса¹³⁾ вѣнь: **32.** и азъ аще възнесѣ са са¹⁴⁾ ѿ земли всѣа привлѣкѣж ѣекѣ: **33.** Се же рѣче знамена¹⁵⁾ коѣ съмрѣтиѣ хотѣше оумрѣти. **34.** ѿвѣща емоу надодъ: мы слышахомъ ѿ закона яко хѣ прѣвываетъ въ вѣкы¹⁶⁾ [и] како ты глѣши възнести са подобаетъ сѣоу члѣвскомуу: кто се юсть снѣ члѣвчѣтъ. **35.** Рече же имъ иѣъ: юще мало¹⁷⁾ вѣрма: (л. 101⁶⁾ свѣтъ въ васъ естъ: ходите дондеже свѣтъ имате: да тѣма васъ не иметъ [и] ходѣи къ тѣмѣ не вѣстъ камо идеть: **36.** дондеже свѣтъ имате вѣроуйте въ свѣтъ¹⁸⁾ да снѣ свѣта¹⁹⁾ вждете. Си глѣ(въ) иѣъ и шедъ²⁰⁾ штъ нихъ (и) съкры са. **37.** сице же²¹⁾ юмоу знаменна сътворшоу прѣдними: (и) не вѣровахъ внего²²⁾ **38.** (нѣ) да са съвждетъ слово исана прѣка: иже рѣ.²³⁾ гѣ: кто вѣрова²⁴⁾ слоухоу нашемоу²⁵⁾ и мышца гѣкъ комоу ѿкры са: **39.** сего ради не можѣхѣ вѣровати (вънь) яко пакы рѣ исана: **40.** шелѣпи шчи ихъ и шкѣмнила²⁶⁾ естъ срѣца ихъ: да не видѣтъ шчима: ни разоу[мѣ]жтъ срѣемъ (егда же видѣтъ шчима и срѣемъ разоумѣжтъ) и шбратѣтса и исѣкаж ѣа (азъ). — **41.** Се (же) рѣ исана егда видѣ славѣ его: и глѣ ш немъ: **42.** Объаче [оубо и] ѿ князь мнози вѣровахѣ вънь.²⁶⁾ нѣ фарисеи ради не испо-

¹⁾ Мар. приде. ²⁾ Мар. година. ³⁾ въ земан. ⁴⁾ въ животѣ вѣчнѣмь съхранитъ ѣж. ⁵⁾ слоуга мон. ⁶⁾ и. ⁷⁾ отъ часа сего. ⁸⁾ на годинѣ снѣж. ⁹⁾ съ небеси. ¹⁰⁾ Мар. пѣма же. ¹¹⁾ емоу. ¹²⁾ Зогр. нынѣ же сждъ; Мар. нынѣ сждъ. ¹³⁾ изгнанъ вждетъ. ¹⁴⁾ възнесенъ вждѣж. ¹⁵⁾ се же глѣаше кагѣла коѣ съмрѣтиѣ. ¹⁶⁾ къ вѣкѣ. ¹⁷⁾ въ мало вѣрма. ¹⁸⁾ Мар. въ свѣтъ. ¹⁹⁾ Зогр. снѣ свѣтоу; Мар. снѣ свѣтоу. ²⁰⁾ Зогр. шдѣ. ²¹⁾ толѣка же. ²²⁾ Зогр. емоу. Мар. конѣ. ²³⁾ еже рече. ²⁴⁾ Мар. кто вѣрѣ ѣж. ²⁵⁾ Зогр. нашемоу. ²⁶⁾ въ него.

вѣдадохъ да не ѿ съво(л. 102^а)рицѣ иждѣнѣть ихъ¹⁾ 43. възлюбивши члѣци паче славѣ земнѣхъ нежели славѣ вѣжнѣ²⁾ 44. и съ же възва и рѣ: вѣроужи въ ма: не вѣроуетъ въ ма³⁾ нж въ пославшаго ма: 45. и видѣши ма вѣтъ пославшаго ма. 46. ѿзъ свѣтъ въ миръ⁴⁾ придохъ да въсь⁵⁾ вѣроужи въ ма въ тѣмѣ не прѣбждеть. 47. и аще кто слышавъ⁶⁾ глѣы моѣ (и не прѣбждеть внихъ) и не съблюдетъ⁷⁾ ихъ: азъ не сжджъ емоу. не придохъ сждити⁸⁾ мирови: нж спѣти мира.⁹⁾ 48. хоулаи¹⁰⁾ ма и не приемаши глѣы мои хъ имать сжджшаго емоу: слово еже глѣхъ: то сждитъ емоу въ послѣднни день. 49. азъ не ѿ себѣ глѣхъ¹¹⁾ нж пославши ма штець: тои мнѣ заповѣдъ дастъ [что рекъ и что възглѣж] 50. и видѣ [яко] заповѣдъ его: жызнь вѣчнаѣ с ж т к.¹²⁾ [къже оубо азъ глѣж тако же рече мнѣ штеца тако глѣж]

XIII.

1. Прѣжде [же] праздника паскы: вѣдѣты и съ: яко приде юмоу времѣ.¹³⁾ да прѣидеть ѿ мира къ шцоу: възлюби¹⁴⁾ сжшма своѣ (л. 102^б) вмирѣ [до коньца възлюби ѣа]. 2. Кѣри же бывши: диволъ вложисѣ¹⁵⁾ въ срѣце июдѣ симионовоу искаривтъскомоу да и прѣдастъ. 3. Кѣрши же и съ: яко(же) всѣк (прѣ)дастъ [емоу] шцѣ въ ржцѣ (его) [и] яко ѿ вѣ изыде [и] къ гдѣ идетъ.¹⁶⁾ — 4. възставъ свечера и положъ¹⁷⁾ ризы (своѣ) и приемъ леонтин: прѣпоисѣ сѣ. 5. (и) потомъ [же] влиа кодъ въ оумывалницѣ и начатъ оумывати нозѣ оученикомъ [и] штирати понѣвицеж.¹⁸⁾ ежже прѣпоисанѣк. 6. Приде же къ симоноу петроу [и] глѣ (же) юмоу петръ.¹⁹⁾ гни: ты ли мои нозѣ оумыеши. 7. ѿвѣщавъ и съ {еѣл. 8 мвени8} и рѣ юмоу: еже азъ творж нинѣ ты не вѣси. послѣди же разоумѣеши.²⁰⁾ 8. (и) глѣ емоу петръ: не оумыеши ногъ моеу въ вѣкы.²¹⁾ ѿвѣща [емоу] и съ. аще не шмыж тебѣ (ногоу). не имаши части съ множ. 9. Глѣ емоу симонъ петръ: гни: не нозѣ мои тькмо (оумыи): нж и ржцѣ и главѣ 10. глѣ емоу и съ: измьвении не трѣбоужтъ.²²⁾ тькмо нозѣ шмыти: нество (л. 103^а) въсь чистъ. и въ чисти есте нж не вси. 11. вѣше ко прѣдажшаго и: сего ради рече въ чисти есте нж не вси.²³⁾ {8 мвени8: кѣ. зѣч:} 12. Егда же²⁴⁾ оумы нозѣ ихъ приатъ ризы своѣ и възлегъ²⁵⁾ рече имъ: вѣсте ли что сътвори хъ

1) изъ сънмиштѣ изгонни бждтъ. 2) възлюбивши бо паче славѣ члѣскъ неже славѣ вѣжнѣ. 3) въ мнѣ. 4) Зогр. въ въсь миръ. 5) въскѣ. 6) оуслышнтъ. 7) съхранитъ. 8) да сждж. 9) да спасъ миръ. 10) отъмѣташи сѣ мнѣ. 11) яко азъ о себѣ не глѣхъ. 12) и вѣма яко заповѣдъ его животъ вѣчны есте. 13) година. 14) възлюбилъ своѣ сжшма къ въскѣмъ мирѣ. 15) диволъ юже вложисю въ срѣдце. 16) градитъ. 17) положи. 18) леонтиемъ. 19) и глѣ емоу тѣ. 20) разоумѣеши же по си хъ. 21) въ вѣкы. 22) измьвинты не трѣбоуетъ. 23) рече: яко не вси есте чисти. 24) Мъ р. нѣма же. 25) възлежи пакы и.

вамъ. 13. вы зовете¹⁾ ма гѣ: и оучителѣ [и] доврѣ глѣте и есъмво. 14. (да) аще [оубо] азъ оумъхъ ваши нозѣ гѣ сы и оучителъ.²⁾ въ длѣжни есте: дроугъ дроугу оумъти³⁾ нозѣ. 15. шобразъ (во)⁴⁾ дахъ вамъ да такоже азъ створихъ.⁵⁾ [вамъ] и въ творите. 16. Яминъ аминъ глѣжъ вамъ нѣстѣ рабѣ волени гѣа⁶⁾ своего: ни аплъ волени пославшаго и. 17. аще си вѣсте (то) блажени есте: аще творите си:⁷⁾ { прѣиди въ маден: ѓп. } 18. не ш въскѣхъ васъ глѣжъ азъ во вѣдѣ⁸⁾ жже⁹⁾ избрахъ: нж да скончѣтса писанне ш мнѣ:¹⁰⁾ гадъи хлѣбъи мол¹¹⁾ въздвигнжлъ есть на ма патж свож.¹²⁾ 19. штъ селѣ глѣжъ вамъ: прѣжде даже не вждетъ да егда вждетъ: вѣрж имете: тако¹³⁾ (л. 103⁶⁾ азъ есъмъ. 20. Яминъ аминъ глѣжъ. аще кто приемлетъ: егоже послж азъ.¹⁴⁾ мене приемлетъ: а приемажи мене приметъ пославшаго ма. 21. се рекъ исъ възмжти са дхомъ¹⁵⁾ и рѣ: Яминъ аминъ глѣжъ вамъ [тако] единъ ѿ васъ прѣдастма:¹⁶⁾ 22. съзвирадхъ же са между совож оученици его недоумслажше(мса) ш комъ глѣтъ:¹⁷⁾ — 23. Бѣ же юдинъ възлежж ѿ оученикъ его на лоно исово¹⁸⁾ его же любѣше исъ. 24. помѣнж же¹⁹⁾ семоу симонъ петръ: възпросити [и] кто [оубо] есть: ш немъ[же] глѣтъ. 25. и възлежъ²⁰⁾ на прѣси исъ(и) глѣ емоу: гѣи: кто есть (прѣдажи та). 26. ѿвѣща исъ: тои есть²¹⁾ емоуже азъ шмочивъ²²⁾ хлѣбъи подамъ.²³⁾ и оидѣ симонороу скариотъскомоу. 27. и по хлѣбѣ тогда въниде вънъ сотона. Глѣ же юмоу исъ: еже твориши твори²⁴⁾ скоро. 28. сегоже никтоже не разоумѣ (ѿ) възлежжацихъ ш цомъ.²⁵⁾ рѣ емоу. 29. дроузини во²⁶⁾ мнѣхъ (ѿ) нихъ тако глетъ емоу исъ коупи егоже трѣвоуемъ въ²⁷⁾ праздникъ: (и)ли да ницинимъ [да] нѣчто (по)дастъ: (л. 104^а) зане ковчежецъ имѣше ноуда (и вѣмѣтаемага ношагаше). 30. приемже шнъ хлѣбъ и штиде.²⁸⁾ 31. вѣ же ношъ егда (же) изыде: Рѣ же исъ: нынѣ прослави са сѣтъ члѣвчьскии и бѣ прослави са ш немъ. 32. аще бѣ прославитса ш немъ: и бѣ прославитъи въ себѣ: [и] авне прославиты. 33. чадъца: и еше мало съ вами есъмъ: възъщете мене (и не шкращете). тако же рече къ жидовомъ²⁹⁾ таможе азъ идж вы не можете ити:³⁰⁾ вамъ нтынѣ глѣжъ. 34. заповѣдъ новж дажъ вамъ. да любите дроугъ дроуга такоже възлюбихъ [въ да и] вы любите дроугъ дроуга. 35. ш семъ (во) разоумѣжт(въ) вси тако мон есте вче-

¹⁾ глашасте. ²⁾ гѣ и оучителъ. ³⁾ оумъвати. ⁴⁾ Зо гр. нѣма во. ⁵⁾ Зо гр. творихъ. ⁶⁾ гѣ. ⁷⁾ ш. ⁸⁾ вѣмъ. ⁹⁾ еж. ¹⁰⁾ нж да кингы съждатъ са. ¹¹⁾ (шко Зо гр.) гдъ съ множ хлѣбъ. ¹²⁾ Зо гр. въздвигнѣтъ —; Мар. въздвиже на ма прѣлщении свои. ¹³⁾ Зо гр. вѣсте шко азъ есъмъ. ¹⁴⁾ приеман аште кого послж. ¹⁵⁾ Зо гр. + и съкѣдѣтильствова. ¹⁶⁾ прѣдастъ ма. ¹⁷⁾ не доумслаште о комъ глѣтъ. ¹⁸⁾ на лонѣ исъ. ¹⁹⁾ поманж же. ²⁰⁾ нападъ же тако. ²¹⁾ тѣ есть. ²²⁾ омочъ. ²³⁾ прѣскочено: и омочъ хлѣбъ (прнатъ и Зо гр.) подастъ. ²⁴⁾ Мар. сътвори. ²⁵⁾ Зо гр. чесо ради; Мар. чесомоу. ²⁶⁾ Зо гр. стрии во; Мар. едини. ²⁷⁾ на. ²⁸⁾ ннде авне. ²⁹⁾ и тко же рѣхъ нудѣомъ. тко тможе. — ³⁰⁾ прити.

ници. аще любве¹⁾ имате междѣ сокож: **36.** Глѣ емоу симонъ петръ: ꙗко камо идеши: ѿвѣща икъ: ꙗкоже азъ идѣ (ты) не можеши прити.²⁾ послѣди же по мнѣ идеши. **37.** глѣ емоу петръ. ꙗко: почто нинѣ по тебѣ не можѣ ити: нинѣ дѣшѣ мож за та полагаж.³⁾ **38.** ѿвѣща емоу {ѣ ꙗко не на стрст:} (л. 104⁶⁾ икъ: дѣш ли твож за ма положиши: аминъ [аминъ] глѣ тебѣ: не въспоетъ кѣра⁴⁾ дондеже ѿвръжеши са мене три крѣты:

XIV.

1. Нѣ да не смѣшася срѣце ваше: (ни въстрашаетъ): вѣроуйте въ вѣ и въ ма вѣроуйте. **2.** Нѣ домоу оца моего многы шептѣли сѣтъ: аще ли [же] ни: рекъ лвихъ⁵⁾ камъ: ꙗко идѣ оуготовати мѣсто [вамъ]: **3.** аще идѣ: оуготовалъ мѣсто вамъ пакы придѣ и поимѣ въ хѣбѣ⁶⁾ да идеже есъмъ азъ и въы бждете. **4.** [и] ꙗкоже азъ идѣ (и) въы вѣсте пѣтъ. **5.** Глѣ емоу дома: гѣ: не вѣмъ камо идеши: и како пѣтъ можемъ вѣдѣти. **6.** глѣ емоу икъ: азъ есъмъ пѣтъ и истина и животь: (и) никътоже придѣ[тъ] къ ѿцоу: тѣкмо множ. **7.** аще ма кисте знавали: и ѿца моего знавали висте [оубо]: нѣ⁷⁾ ѿ селѣ познаите и вѣте и⁸⁾ **8.** Глѣ емоу филипъ: гѣ: покажи намъ ѿца: и довлеть намъ. **9.** Глѣ емъ икъ: толико⁹⁾ врѣма съ камъ есъмъ: не позна ли мене филипе: видѣвши ма¹⁰⁾ видѣ ѿца¹¹⁾ како ты глѣшъ покажи (л. 105⁸⁾) намъ ѿца. **10.** не вѣроуеши ли: ꙗко азъ въ ѿци и штецъ въ мнѣ. Глѣы ѣже азъ глѣ вамъ не ш сѣкѣ глаголаж: нѣ штецъ прѣвѣважи въ мнѣ: и то¹²⁾ творить дѣла. **11.** вѣрѣ имѣте мнѣ: ꙗко азъ въ ѿци: и штецъ въ мнѣ естъ: аще ли ни: за та дѣла вѣрѣ не ѡмете¹³⁾ ми. **12.** Яминъ аминъ глѣ вамъ: вѣроуеши въ ма дѣла ꙗже азъ¹⁴⁾ творѣ: и тои творить¹⁵⁾ и волѣа сѣхъ творить: ꙗко азъ къ ѿцоу идѣ. **13.** егоже аще¹⁶⁾ просите въ има мое: то сътворѣ да прославитса ѿцъ ш сѣкѣ. {прѣгъни на прѣдъ и швращи нѣ э:} **14.** и аще чѣсо просите [въ има мое] то сътвори. **15.** Яще любите ма и заповѣди моя съблюдетѣ. **16.** и азъ оумолѣ ѿца ш васъ и иногѣ стѣшителѣ¹⁷⁾ дастъ вамъ да бждетъ съ камъ въ вѣкы.¹⁸⁾ **17.** дѣтъ истинъны: егоже миръ¹⁹⁾ не можетъ приати: ꙗко не видѣ его ни разоумѣ его²⁰⁾ въы же знаете [и] ꙗко въ васъ прѣкываетъ: и въ васъ

¹⁾ любовь. ²⁾ не можете нинѣ по мнѣ ити. ³⁾ положж. ⁴⁾ о въ кѣра изтрито. Зогр. не възгласитъ кѣра; Мар. не възгласитъ кокетъ. ⁵⁾ рекаъ емъ. ⁶⁾ Зогр. и ште идѣ пакы придѣ и оуготовалъ мѣсто вамъ и поимѣ въ къ сѣкѣ. ⁷⁾ Мар. и., а Зогр. нѣма пѣшо. ⁸⁾ Зогр. отъ селѣ познаете и и видѣте и; Мар. и отъ селѣ познаете и оуглѣдѣте и. ⁹⁾ Мар. + ли. ¹⁰⁾ Зогр. мене. ¹¹⁾ Мар. + и. ¹²⁾ Зогр. тѣ. ¹³⁾ вѣрѣ емаѣте ми. ¹⁴⁾ азъ нѣма въ Зогр. ¹⁵⁾ Мар. сътворитъ. ¹⁶⁾ и егоже колнѣдо. ¹⁷⁾ параклѣта. ¹⁸⁾ въ вѣкы. ¹⁹⁾ Зогр. всѣхъ миръ. ²⁰⁾ ꙗко не видѣтъ его ни знаетъ.

бѣдетъ. (л. 105⁶) 18. Не оставяя васъ сирѣ¹) придежъ къ вамъ. 19. неще мало и миръ²) ктою не видитъ мене: вы же видите ма. како азъ живя и вы живи бѣдете. 20. и въ тѣ денъ разоумѣете вы³) како азъ въ шци моеи и вы въ мнѣ⁴) и азъ въ васъ. 21. Имѣжи заповѣди моя [и] съблюдажъ а тои есть любя и ма: а любяи ма въ-злюбенъ бѣдетъ шцемъ моимъ и азъ възлюбяжъ и и являжъ съ емоу самъ. 22. Гля емоу нюда искарнотъскы⁵) гй: что⁶) высть како хо-щеши съ явити намъ а не мирови.⁷) 23. штъвѣща нѣтъ и рѣ юмоу: аще кто любитъ ма слово мое (да) съблюдетъ [и] штець мой възлюбитъи и къ нему и дѣвѣ и швитѣли⁸) оу него створивѣ: 24. Не любяи мене⁹) словесъ моихъ не съблюдетъ [и] слово еже слышасте¹⁰) нѣсть мое нж пославшаго ма шца. 25. Си глахъ вамъ: въ васъ съ. 26. оутѣши-тель¹¹) же дхъ стын: егоже послать штець въ има мое: тои вы на-оучитъ въсемоу: и въспо(л. 106⁸)мѣнетъ¹²) вамъ все юже¹³) рекохъ. 27. миръ (мой) оставяжъ вамъ: миръ мой дажъ вамъ: не какоже миръ¹⁴) дасть: (нж) азъ дажъ вамъ. Да не смжщаетъ срдце ваше¹⁵) ни въстрашатъ. 28. слышасте како [азъ] рекохъ вамъ: идя и придежъ къ вамъ. аще висте любя(те)ли ма: възрадовали съ висте [оубо]. како рекохъ¹⁶) и идя къ шцоу моемоу: како штець болен мене юсть. — 29. [и] нѣтъ рекохъ вамъ: прѣжде даже не бѣдетъ: да егда бѣдетъ вѣржъ имете мнѣ како же азъ рекохъ вамъ.¹⁷) 30. Уже не много глжъ съ вами: градство сего мира князь: и въ мнѣ ничеюже не имать. 31. нж да р(аз)оумѣетъ миръ: како любя шца [и] како же заповѣда¹⁸) мнѣ штець: тако творя: въстанѣте идѣмъ ѿ сждоу. {ДимитриѸ За}

XV.

1. Язь есмъ виноградъ истинны¹⁹) штець мой дѣлатель есть. 2. въск[ка] лоза²⁰) ѿ мнѣ не тво(л. 106⁶)ржши плода добра: посакаема бываеть²¹) и въск[ка] твораши плодъ: штрѣкитъ да плодъ болен съ-творитъ. 3. оуже вы чисти есте за слово еже рекохъ²²) вамъ. 4. бѣдѣте въ мнѣ и азъ въ васъ. како же во лоза²³) не можетъ плода творити ѿ себѣ аще не бѣдетъ въ виноградѣ²⁴) тако и вы аще не прѣвѣдете въ мнѣ. 5. Язь есмъ виноградъ истинны а вы лозы²⁵) еже²⁶) бѣдетъ

¹) сирѣ. ²) въсь миръ. ³) Мар. нѣма въ. ⁴) Зогр. + ести. ⁵) не искарнотъскы. ⁶) Зогр. то. Мар. и что ⁷) всемоу мироу. ⁸) оштилъ. ⁹) Зогр. + н. ¹⁰) Зогр. слышасте. ¹¹) паракитъ. ¹²) Зогр. въспомѣнѣтъ. ¹³) Зогр. всѣ тже рѣхъ; Мар. всѣ еликоже рѣхъ. ¹⁴) Зогр. и Мар. въсь миръ. ¹⁵) Мар. наше срдце. ¹⁶) Мар. има рѣхъ, а Зогр. нѣма. ¹⁷) Зогр. вѣржъ имети тко азъ рѣхъ вамъ; Мар. само: вѣржъ имети. ¹⁸) заповѣдѣ. ¹⁹) лоза истиннаѣ. ²⁰) въскѣ разж. ²¹) изметъ ж. ²²) глахъ. ²³) розга. ²⁴) на лозѣ. ²⁵) азъ есмъ лоза въ ражди. ²⁶) нжи.

въ мнѣ и азъ въ немъ створите плодъ много: яко безмене ничесоже не можете творити. 6. Яще кто въ мнѣ не прѣбждеть: извержетса въ нъ яко лозие егда истъхнетъ:¹⁾ съвиражтѣе и въ шгънь вълагажтѣ и съгараетъ.²⁾ 7. Яще прѣбждете въ мнѣ и глѣ мон въ васъ прѣвжтѣ.³⁾ егоже аще просите дастъ са вамъ:⁴⁾ 8. О сембо прославитса штець мон да плодъ много⁵⁾ створите: и вждете мон оученици. 9. Яко же възлюбил ма штець и азъ възлюбихъ: вждѣте въ любви мои. 10. Яще заповѣди моя съблюдете: прѣбждете въ любви мои: яко же и азъ за(л. 107^а)повѣди шца моего съблюдохъ и прѣбывахъ въ любви его.⁶⁾ 11. Се глахъ вамъ да радость моя въ васъ вждеть и радость ваша исплънитса: 12. Се же⁷⁾ юсть заповѣдь моя: да любите другъ друга: яко же (азъ) възлюбихъ вы. 13. Большая селъ любви никтоже не имать: да кто дшжъ свой положить за другы свои. 14. Бгы друзи мои есте: аще творите юлико заповѣдахъ⁸⁾ вамъ 15. оуже не глжъ васъ равъ.⁹⁾ равъ бо не вѣсть что творитъ глѣ его: васже рекохъ другы.¹⁰⁾ Бъсе бо еже¹¹⁾ слышахъ ѿ шца моего: сказахъ вамъ. 16. не вы мене избрасте нж азъ избрахъ: и положихъ да вы идете [и] плодъ принесете: и плодъ вашъ прѣбждеть: и аще чесо¹²⁾ просите ѿ шца въ име мое дастъ вамъ. 17. Си заповѣдахъ вамъ да любите другъ друга: 18. аще миръ васъ не навидитъ: вѣдите яко мене прѣжде васъ.¹³⁾ възненавидѣшж ма.¹⁴⁾ (л. 107^б) 19. аще ѿ мира висте билн: миръ свои¹⁵⁾ любилы би: нж занеже нѣсть¹⁶⁾ ѿ мира нж азъ избрахъ ѿ мира: сего ради ненавидитъ васъ миръ. 20. Помните слово еже глахъ¹⁷⁾ вамъ: нѣсть равъ боли гна своего (ни апслъ боли пославшаго и). аще мене изгнашж (то) и васъ ижденжтѣ: аще (ли) слово мое съблюдошж и ваше съблюдожтѣ. 21. Нж се все¹⁸⁾ творжтѣ¹⁹⁾ вамъ за имя мое: яко не вѣдѣтъ пославшаго ма. 22. аще не вихъ²⁰⁾ пришеелъ и глблъ имъ: грѣха не вишж²¹⁾ имѣли. Нинѣ же зны (и извѣта) не имжтъ ш грѣскѣ своимъ. 23. ненавиджи мене [и] шца моего ненавйтѣ. 24. Яще дѣлъ ню вихъ²⁰⁾ сътворилъ внихъ: ихъ же инъ никто не створи: грѣха не вишж²¹⁾ имѣли. Нинѣ же [и] видѣшж ма и възненавидѣшж [и] мене и шца моего.²²⁾ 25. [нж] да съвждетса слово писаное въ законѣхъ.²³⁾ яко възненавидѣшж ма безоума.²⁴⁾ 26. Игда

1) якоже розга и истъшетъ. 2) съгараетъ нѣма въ Зогра. 3) глѣ мон въ васъ прѣбждѣтъ. 4) смоуже коинждо хощите просите и вждѣтъ вамъ. 5) плодъ много. 6) въ него любви. 7) сиже. 8) юлико азъ заповѣдахъ вамъ. 9) Зогра. розъ. 10) вы же рѣхъ другы. 11) яко васъ тже. 12) да егоже коинждо. 13) Зогра. нѣма васъ. 14) възненавидѣ. 15) миръ оуго свои. 16) яко отъ мира нѣсть. 17) азъ рѣхъ вамъ. 18) си вѣстѣ. 19) сътворѣтъ. 20) вимъ. 21) не бж. 22) инѣ же и видѣшж и възненавидѣшж: и мене и шца моего. 23) въ законѣ ихъ. 24) сплѣти.

же придетъ оутѣшитель¹⁾ егоже азъ²⁾ послаж (к)вамъ штець³⁾ дхъ истинъны: иже ѿ шца исхо(л. 108^а)дитъ: тои послушъствоуетъ⁴⁾ ш мнѣ 27. и вы же послушъствоуете⁷⁰⁾ тако искони съ множ есте.

XVI.

1. Си глахъ вамъ да не съвласните сѧ. 2. ѿ съворицъ⁵⁾ ижде-нжтеъ: нж придетъ година: да въскѣкъ еже⁶⁾ оубиетвы: мнитсѧ⁷⁾ служеж приносяти вѣи. 3. И се творятъ⁸⁾ вамъ тако не познашж шца ни мене. 4. Нж си всѣ⁹⁾ глахъ вамъ да егда придетъ година помните се¹⁰⁾ тако рекохъ вамъ: сегоже¹¹⁾ вамъ испрѣва не рекохъ тако съ вами вѣхъ. 5. Н тынѣ же идж къ пославшомоу ма и никтоже ѿ васъ не въпрашатма¹²⁾ камо идеши. 6. нж тако си глахъ вамъ скръви исплъны¹³⁾ срца ваша. 7. нж азъ истинж вамъ глж оуне¹⁴⁾ есть вамъ да азъ идж: аще бо не идж азъ: оутѣшитель¹⁵⁾ къ вамъ не придетъ (аще ли идж: послаж и квамъ)¹⁶⁾ 8. и пришедъ шнъ и швличить миро съ¹⁷⁾ ш грѣскѣ и ш правдѣ и ш сждѣ. 9. ш грѣскѣ [оубо] тако не вѣровашж¹⁸⁾ (и) въ ма 10. ш правдѣ же тако къ шцоу идж и ктомуу (л. 108^б) не видите мене. 11. ш сждѣ [же] тако князь мира сего шсжжденъ бысть. 12. Ище много имамъ глати вамъ нж не можете носити ни нѣ: 13. егда же придетъ шнъ дхъ истинъны (тои) вы наставить на всж¹⁹⁾ истинж. — не ш себѣ бо глати иматъ: нж елико аще слышить²⁰⁾ глѣтъ и гра-джшѧ възвѣститъ вамъ. 14. шнма прославить: тако ѿ моего при-метъ и възвѣститъ вамъ. 15. Еъсе²¹⁾ елико иматъ шцѣ мое юсть: ²²⁾ сего ради рекохъ [вамъ] тако ѿ моего приемлетъ и възвѣститъ вамъ (въсе). 16. Етъ малѣ [и] ктомуу не видите мене и пакы въ малѣ оузрите ма: [и] тако идж къ шцоу. 17. Рекошж же нѣцини²³⁾ ѿ оуче-никъ его къ себѣ: что се есть: еже глѣтъ намъ: въ малѣ [и] не вѣте мене и въ малѣ пакы оузрите ма. [и] тако идж къ шцоу. 18. и глахж: ²⁴⁾ что [оубо] есть [се] еже глѣтъ (намъ) (л. 109^а) в малѣ: не вѣмъ что глѣтъ. 19. разоумѣвъ же исъ тако хотѣхж и въпросити²⁵⁾ и рѣ: ш семли сѧ въпрашаете²⁶⁾ междж совож: еже²⁷⁾ рекохъ въ малѣ не вѣте мене и пакы въ малѣ оузрите ма. 20. Яминъ аминъ глж вамъ тако въсплachtet сѧ и възрыдаете вы: а ²⁸⁾ миръ²⁹⁾ възрадоуетсѧ: выже

¹⁾ паракитъ. ²⁾ Зо гр. нѣма азъ. ³⁾ отъ оца. ⁴⁾ съкѣдѣлъствоуетъ. ⁵⁾ отъ сънмиштъ. ⁶⁾ иже. ⁷⁾ Зо гр. мнитъ сн. ⁸⁾ Мар. сътворитъ. ⁹⁾ нж се глахъ. ¹⁰⁾ поминате сн. ¹¹⁾ си хъ же. ¹²⁾ мене. ¹³⁾ Зо гр. скръсь исплъни. ¹⁴⁾ доверѣ. ¹⁵⁾ паракитъ. ¹⁶⁾ заграденото нѣма въ Зо гр. ¹⁷⁾ всѣго мира — лѧкто и другадѣ Зо гр. има обикновено сѣ къ сѧ миръ; Мар. тука мира. ¹⁸⁾ не вѣроумѣтъ. ¹⁹⁾ всѣкж. ²⁰⁾ оуслышитъ. ²¹⁾ всѣ. ²²⁾ мое сжтъ. ²³⁾ нахѣсто нѣцини Зо гр. стон и; Мар. нѣма нищо. ²⁴⁾ глахж же. ²⁵⁾ въпрашати. ²⁶⁾ сътазаете сѧ ²⁷⁾ нико. ²⁸⁾ Мар. и. ²⁹⁾ Зо гр. всѣ миръ.

печѣлни вждете и печѣлъ ваша въ радость вждеть. **21.** Жена егда раждаеть печѣлъ иматъ: тако придетъ година¹⁾ еа: егда родить ѿреча ктомуу не поминть печѣли²⁾ за радость: тако роди са члвкъ (на свѣтъ) въ мирѣ.³⁾ **22.** и вы же [оубо нынѣ] печѣлни вждете пакы [же] оузрѣ вы и възрадоуетса срѣце ваше и радости вашеа никто не възметъ ѿ васъ **23.** и въ тѣ день мене [не] въпросите: (и безъ мене не можете творити) ничесоже. Яминъ аминъ глѣ вамъ: въсе елико⁴⁾ просите ѿ⁵⁾ шца въ имя мое дастъ вамъ. (л. 109⁶⁾ **24.** До селѣ не проси[с]те ничесоже: въ имя мое просите и примете (въ имя мое) да радость ваша исполнена вждеть. **25.** Се⁶⁾ въ причѣхъ глѣхъ вамъ: придетъ година: егда ктомуу въ причѣхъ не глѣ вамъ: нж не обиноуж са ѡ шци възвѣщѣ вамъ. **26.** въ тѣ день мене⁷⁾ въпросите. И не рекъ⁸⁾ тако азъ оумлѣ шца ѡ васъ. **27.** само штеца⁹⁾ любителы: тако вы ма¹⁰⁾ възлюбисте и вѣроставе: тако¹¹⁾ ѿ бѣ изыдохъ. **28.** и ѿ шца и придохъ въ мирѣ.¹²⁾ пакы оставлѣ¹³⁾ мирѣ¹⁴⁾ и идѣ къ шцоу. **29.** Глѣхъ (же) юмоу оученици его. се нинѣ (не) шбинѣжса глѣши: а прича никола¹⁵⁾ же не глѣши: **30.** нинѣ разоумѣхомъ¹⁶⁾ тако вѣси вѣс: и не трѣбоуеши да кто тѣ въпрашаетъ. ѡ семъ вѣроуемъ: тако ѿ бѣ еси изышелъ. **31.** Швѣща намъ нѣс: нинѣ ли вѣроуете. **32.** Приде година и нынѣ естъ¹⁷⁾ да разыдетса кждо¹⁸⁾ въ своа (си): и мене единого оставите. и нѣсьмъ еди(л. 110¹⁹⁾)нъ: нж штеца съ множ естъ. **33.** Си глѣхъ вамъ: да въ мнѣ миръ имате. И въ мирѣ семъ¹⁹⁾ скръбни вждете: нж дрѣзанти: азъ побѣдихъ мирѣ.²⁰⁾

XVII.

1. се рекъ²¹⁾ нѣс: Възведъ²²⁾ очи свои на нѣбо и рече: шче: приде година²³⁾ и прослави сѣа своего: да и сѣа твои²⁴⁾ прославить тѣ. **2.** такоже далмоу еси власть всеа²⁵⁾ пѣлти да все²⁶⁾ еже далмоу еси: дастъ имъ жизньнъ вѣчнѣнжж²⁷⁾ **3.** се же естъ жизньнъ вѣчнѣнага²⁸⁾ да знають тебѣ [единого] истиннаго бѣ [и] егоже посла исхѣ. **4.** азъ прославихъ тѣ на земли: дѣло створѣшихъ: еже далъ еси мнѣ да створѣ. **5.** [и] Нинѣ прослави ма шче оу тебѣ самого славож: иже имѣхъ: прѣжде даже не выстъ мирѣ²⁹⁾ оу тебѣ. **6.** гвнхъ имя твоа члвкомъ: жже далъ еси

1) годъ. 2) скръбн. 3) въ мирѣ. 4) Зо гр. аште чесо просите; Мар. тко аште чесо —. 5) Зо гр. оу шца. 6) си. 7) въ тѣ день въ имя мое. 8) и не глѣ вамъ. 9) самъ бо шца. 10) мене. 11) Мар. + азъ. 12) шко отъ бѣ изидѣ. отъ оца и приде къ всѣхъ мирѣ. 13) оставлѣж. 14) всѣхъ мирѣ. 15) Зо гр. ни единого. 16) вѣма. 17) се градить година. и нынѣ приде да разид. . . 18) кождо. 19) къ всема мирѣ. 20) Зо гр. всѣго мира: Мар. мира. 21) си глѣ. 22) Зо гр. и възведе; Мар. и възведе нѣс. 23) часъ. 24) Зо гр. нѣма твои. 25) вѣсѣкома. 26) вѣсѣко. 27) жнота вѣчнѣнаго. 28) вѣчнѣнжжотъ. 29) Зо гр. всѣхъ мирѣ.

миръ ѿ мира¹⁾ твои вѣшж и миръ далъ а еси и слово твое съхра-
нишж. 7. и ни въ разоумѣшж: тако все²⁾ елико далъ еси миръ: ѿ тебѣ
сжтъ. 8. [тако] глы жже далъ еси миръ дахъ имъ и си приашж и
разоумѣшж въ истинж: (л. 110⁶) тако ѿ тебе изыдохъ и вѣровашж тако
ты ма посла. 9. азъ ѡ сихъ млж не ѡ [всемы] мирѣ молж: нж ѡ
тѣхъ жже далъ еси миръ: тако твои сжтъ. 10. и мое все твое юсть.
и твое мое³⁾ и прославиша внихъ. 11. и ктомоу нѣсѣмъ въ мирѣ⁴⁾
и си въ мирѣ⁴⁾ сжтъ. азъ ктебѣ идж:⁵⁾ — Оче стѣи съблюди а въ
има твое: ѡже далъ еси миръ да бжджтъ едино такоже и мы. 12. **Ѹг** да
вѣхомъ въ мирѣ⁶⁾ азъ съблюдохъ а въ има твое и никто[же] не
погыкнетъ ѿ нихъ⁷⁾ (нж) тѣкмо снъ погыкнѣтъ: да съвждетса
писание.⁸⁾ 13. и ни въ (же) ктебѣ градж. и си глж въ мирѣ да имжтъ
радостъ мож исплъненж въ себѣ. 14. **Ѹзъ** дахъ имъ слово твое и
миръ възненавидѣ ихъ⁹⁾ тако(и) не сжтъ ѿтъ мира: тако[же] и азъ
ѿ мира нѣсѣмъ. 15. не млж да възмешн а штъ мира нж да съблю-
деши а ѿ неприазни. 16. ѿ мира нѣсжтъ тако[же] и азъ ѿ мира нѣсѣмъ.
(л. 111⁶) 17. стиа въ истинж: слово твое истина есть. 18. **Ѹкоже** (и)
ты ма посла въ миръ и азъ послахъ а въ миръ: 19. [и] зане азъ
стѣ са самъ: да и си вѣтъ (ѡ)сцѣени въ истинж. 20. **Не** ѡ сихъже
млж тѣкмо: нж и ѡ вѣроужшихъ словесемъ¹⁰⁾ ихъ въ има мое.¹¹⁾ 21. да
вси едино вѣтъ.¹²⁾ такоже ты ѡче въ миръ и азъ въ тебѣ да и си¹³⁾
въ насъ едино бжджтъ: да и миръ вѣрж иметь тако ты ма посла.
22. и азъ слажж жже далъ еси миръ дахъ имъ: да вѣтъ едино
также и мы: (сѣмъ) едино. 23. азъ въ нихъ и ти¹⁴⁾ въ миръ да
бждж съврѣшени въ едино: да разоумѣетъ миръ тако ти ма посла
и възлюби а.¹⁵⁾ такоже и миръ¹⁶⁾ възлюбилъ еси. 24. **Оче** жже далъ
еси миръ: хошж да идеже сѣмъ (и) азъ и си¹⁷⁾ съ множ бжджтъ: да
виджтъ слажж мож: жже далъ еси миръ: тако възлюбилма еси прѣжде
створенна¹⁸⁾ мира късего.¹⁹⁾ 25. **Оче** праведнын миръ²⁰⁾ тебѣ не позна
азъ же та познахъ (л. 111⁶) и си познашж (та): тако ти ма посла.
26. и сказахъ имъ има твое и (пакы) скажж: да лювокиж²¹⁾ ежже ма
еси възлюбилъ въ нихъ вждеть и азъ въ нихъ.

1) Зогр. всьего мира. 2) вск. 3) моѣ вскѣ твоѣ сжтъ. и твоѣ моѣ. 4) Зогр. къ всемъ
миръ. 5) градж. 6) гда стѣ съ ими въ мирѣ Мар. — Зогр. лишеувать тука 12 стиха.
7) никтоже отъ нихъ не погыкнетъ Мар. 8) да съвждетъ са кынигы Мар. 9) ѡ. Мар.
10) словомъ Мар. 11) къ ма Мир. 12) сжтъ Мар. 13) ти Мар. 14) тыи Мар. 15) и въз-
любилъ ѡ еси Мар. 16) ма Мар. 17) и ти Мар. 18) Зогр. и Мар. съложникъ. 19) Мар.
пѣма късего. 20) Зогр. всь миръ. 21) люкы.

XVIII.

1. Се¹⁾ рекъ ись изыде съ оученикы своими на шнъ полъ водо-
 точи кедърскы²⁾ идеже вѣ градъ³⁾ вѣнже вниде самъ и оученици его.
 {кѣ: еѣлиε ·ā· в мж} 2. Вѣдѣгаше же юда прѣдаж его⁴⁾ мѣсто то· многаци
 во съвнраше сѧ⁵⁾ тоу ись съ оученикы своими. 3. И приемъ народъ юда⁶⁾
 о старѣшинъ жрѣчьскыихъ⁷⁾ и ѿ фарисей слоугы придошъ съ свѣщамы
 и съ оружьемъ.⁸⁾ 4. ись же вѣдѣи въ севѣ все градъщюю (въсе)
 нанъ.⁹⁾ (и) ишедъ и рѣ имъ· кого ищете· 5. ѿвѣшашъ емоу иса назарѣ-
 нина¹⁰⁾ (и) глѧ имъ ись· азъ есмь· стояше же юда сними· иже
 прѣдаваше и. 6. и¹¹⁾ тако рече [имъ] азъ есмь· идошъ (и) въспатъ и
 падошъ на земли. 7. (и) пакы (л. 112^a) [же] въпроси ѿ ись· (и рѣ имъ)
 кого ищете· шни же рекошъ· иса назарѣнина.¹²⁾ 8. ѿвѣща ись· рѣхъ
 вамъ [такъ] азъ есмь· аще мене ищете не дѣйте си хъ ити. 9. да съ-
 вѣдетсѧ слово (писаное) еже рѣ· [такъ] ѡже далъ еси [мѣнѣ] не по-
 гоубихъ ѿ нихъ никого [же]. 10. Симонже петръ имъи ножъ извѣче
 и порази раба старѣшинъ жрѣчьскы¹³⁾ и оурѣза емоу оухо десное
 вѣ же има рабоу (томоу) малехъ.¹⁴⁾ 11. рѣ иемоу¹⁵⁾ ись петрови· вѣнзи
 ножъ въ ножницъ своѧ.¹⁶⁾ чѣшъ ѡже дастъ мнѣ штецъ не имамы
 пити ж. 12. Народи же и тысащници¹⁷⁾ и слоугы гемоньскы жи-
 дове¹⁸⁾ ѡшъ иса и свѣзавше 13. и ведошъ къ анѣнѣ прѣжде¹⁹⁾ вѣ во
 тѣсть канафѣ· иже вѣ старѣшинна²⁰⁾ лѣта того²¹⁾ 14. тои во дастъ
 знамение канафа заповѣдъ жидовомъ глѧ· оу не есть единомуу члѣвоу
 оумрѣти за лю²²⁾ 15. По ись же идѣше симонъ петръ и друугыи оуче-
 никы иже²³⁾ вѣ знаимъ старѣшинѣ жрѣчьскомоу.²⁴⁾ 16. Петръ же
 (л. 112^b) при дверехъ внѣ стоашен зыде же оученик о тѣ иже вѣ знаимъ
 старѣшинѣ жрѣчьскомоу.²⁵⁾ и рѣ вратарици²⁶⁾ въведи²⁷⁾ петра· 17. глѧ
 вратарица²⁸⁾ петрови· еда и ты ѿ оученикъ [еси] члѣва сего.²⁹⁾ глѧ
 [онъ] нѣсьмь. 18. Стоашъ же равни и слоугы шгънъ створшъ³⁰⁾ тако
 (и) зима вѣ(ше). вѣже (симонъ) петръ стоъ и грѣжи сѧ. 19. старѣшинна
 же жрѣчьскы²⁵⁾ и въпроси иса ш оученицѣхъ его и ш оученици его.
 20. ѿвѣща емоу ись· азъ не швиноуъ сѧ глаголахъ мирови³¹⁾ и все-
 егда оучихъ въ зборицихъ вашихъ³¹⁾ и въ храмѣ бжии.³²⁾ идеже

1) си. 2) острова кедрская. 3) вратъ. 4) иже и прѣдаше. 5) мѣсто ꙗко мнозициъ съвн-
 раши сѧ ись. 6) юда же приемъ спиръ. 7) и отъ архирей. 8) приде тамо съ свѣщамы и свѣщамы
 и оружьи. 9) вѣдѣи всѣ градъща нанъ. 10) назарѣта. 11) да. 12) назарѣта. 13) оудари архирейова раба.
 14) малехъ. 15) же. 16) въ ножницѧ. 17) спира же и тысащтѣникъ. 18) и слоугы иудѣискы. 19) прѣжде.
 20) архирей. 21) лѣтоу томоу. 22) ст. 14: вѣ же канафа дакъ сѧктъ иудѣомъ· ꙗко доврѣе есть.
 23) оученикъ же тѣ. 24) архирейови. и вниде съ исомъ къ двору архирейова. 25) архирейови. 26) двѣръ-
 ници. 27) и къ вѣде. 28) глѧ же раба двѣръница. 29) того. 30) створъше. 31) къ семоу мироу. 32) на
 сѧнъмишти.

жидове вѣсегда събвирѣтса.¹⁾ и (ш)тан не глѣхъ ничесоже. 21. что мене глѣши.²⁾ въпроси слышавъшамъ: что глѣхъ имъ се (въ)си вѣдѣтъ наже глѣхъ.³⁾ 22. (И) се⁴⁾ рекшоу емоу единъ ѿ прѣстожцихъ слугъ оудари нѣа за⁵⁾ ланитѣ рекын: тако ли ѿвѣщаеши старѣшиннѣ жречьскомоу.⁶⁾ 23. ѿвѣща емоу нѣтъ: аще глѣхъ залѣ: послоушьствоуи.⁷⁾ (л. 113^a) ѿ залѣ: аще ли доврѣ (то) что ма виеши. 24. Послаш же нѣа свѣзана къ канафѣ старѣшиннѣ жречьскомоу.⁸⁾ 25. Бѣ же симонъ петръ стожи и грѣжи са. и рекош емоу: еда и ты оученикъ еси тоговъ.⁹⁾ шнже ѿврѣже са и рече нѣкъсѣмъ. 26. глѣ единъ ѿ равъ старѣшинны жрѣчьскы¹⁰⁾ и ажыка сын емѣже петръ оурѣза оухо: не азъ ли та видѣхъ: въ градѣ¹¹⁾ снимъ. 27. пакы же петръ ѿврѣже са: и тогда кѣшурѣ възъгласи.¹²⁾ 28. Бѣдош же нѣа ѿ канафъ въ сѣдилницѣ.¹³⁾ вѣ же заоутра и ти не внидош въ сѣдилницѣ¹⁴⁾ да не wskврѣнѣтса нѣа да пѣдѣтъ паскѣ. 29. Изыде же пилатъ книмъ вѣнъ и рече (имъ): кѣж рѣчь принесете¹⁵⁾ на чѣвка сего. 30. ѿвѣщаш [же] и рекош: аще не би [съ] злодѣи былъ: не вихомъ¹⁶⁾ прѣдали его тебѣ. — 31. Рѣ же имъ пилатъ: поимѣте го вы и по законоу вашемоу сѣдите емоу: рекош емоу жидове.¹⁷⁾ намъ недостонтъ никогоже оувити. 32. Да слово (л. 113^b) нѣво събѣдетса: иже рѣ знамена¹⁸⁾ кож смрътиѣ хотѣше оумрѣти: — 33. Къниде же пакы въ сѣдище¹⁹⁾ пилатъ [и] призва²⁰⁾ нѣа и рѣ юмоу: ты ли еси цѣрь юденскы. 34. ѿвѣща [емоу] нѣтъ: ш севѣ ли ты глѣши [се] или ини тебѣ рѣшѣ ш мнѣ. 35. ѿвѣща (и) пилатъ еда [азъ] жидовинъ есѣмъ родъ твои: нѣа старѣшинны жрѣчьскы даш²¹⁾ та мнѣ: что еси створилъ. 36. ѿвѣща нѣтъ: цѣрство мое нѣкъстъ ѿ сего мира: аще штъ мира сего би было цѣрство мое: (то) слоугы [оубо] моѣ подвижалы са вишѣ да не вихъ²²⁾ прѣданъ былъ жидовомъ.²³⁾ нѣа цѣрство мое нѣкъстъ ѿ сѣдоу. 37. И рѣ юмоу²⁴⁾ пилатъ: то²⁵⁾ цѣрь ли еси ты: ѿвѣща емоу.²⁶⁾ ты глѣши цѣрь ма сѣща.²⁷⁾ Изъ на се родихса и на се придохъ въ весь миръ: да послоушьствоуж.²⁸⁾ ш истинѣ: въсь²⁹⁾ иже естъ ѿ истинны: послоушаетъ глѣа моего. 38. Глѣ емоу пилатъ: что естъ истина: и се рекъ пакы изыде къ жидово(л. 114^a)мъ³⁰⁾ и глѣ имъ: азъ ниедином вины не шврѣтаж до него.³¹⁾ 39. несть [же] шбъичѣи вамъ: да единого ѿпоустѣ

1) иже вси нудин сѣнимажъ са. 2) что ма въпрашаш. 3) еже рѣхъ азъ. 4) си. 5) въ. 6) архиреюни. 7) сѣдѣтелиствоуи. 8) посла же и айна свѣзана къ канафѣ архиреюни. 9) еда и ты отъ оученикъ его еси. 10) отъ равъ архиреюкъ. 11) въ вратѣ. 12) и ани коурѣ възгласи. 13) къса же нѣа отъ канафъ къ приторъ. 14) къ приторъ. 15) приноси. 16) Мар. не вимъ. 17) нудин. 18) кшапа. 19) къ приторъ. 20) Зогр. гласи; Мар. възъва. 21) и архиреи прѣдаша та мнѣ. 22) вимъ. 23) нудомъ. 24) рече же емоу —. 25) намѣсто то стои оубо. 26) намѣсто емоу стои нѣтъ. 27) ты глѣши яко цѣрь есѣмъ азъ. 28) сѣдѣтелиствоуж. 29) въська. 30) къ юдоумъ. 31) въ нѣмъ.

вамъ на паскж: хоцете ли [оубо] да ѿпоуцж вамъ црѣкѣ иудейска. **40.** възъпишж же вси (единѣмъ гласомъ) глжце: не сего нж развоинника.¹⁾ Бѣ же варнава развоинникъ.

XIX.

1. тогда поатъ (и) пилатъ иѣа и вивъ и прѣдасть имъ.²⁾ **2.** [и] воини (же) истъплетьше ѿ трънниа вѣнецъ: (и) възложишж на главж его³⁾ и въ багрѣницж шблѣкошж и⁴⁾ **3.** и прихождаахж въси: и глѣхж⁵⁾ радоуиса црѣю жидовъскыи.⁶⁾ и винахж и по ланитама. **4.** Изъде [же] пакы пилатъ вънъ и глѣ имъ: се извождж и вамъ вънъ да разоумѣете како не шбрѣтаж винты до него⁷⁾ ни единомъ. **5.** Изъде же (пакы) истъ вънъ носж трънновентъ вѣнецъ и багрѣницж.⁸⁾ и глѣ имъ (пилатъ): се члѣккъ. **6.** егда [же] видѣшж⁹⁾ старѣшинны (л. 114⁶⁾ „жрѣчъскы¹⁰⁾ и слоугы (иѣа): възъпиша¹¹⁾ глжце: пропъни пропни и: {на „въздвигъ крѣа: въ врѣмѣа шно: свѣтъ сѣтворишж архiereне „и старци на иѣа да погоубатъ: и придж къ пилатоу „глжце: възми възми пропни и:} глѣ имъ пилатъ: помѣте въ „и пропънѣте: азъ бо до него вънты не шбрѣтаа.“¹²⁾ **7.** Отвѣщашж емоу жидове¹³⁾ мы законъ имамы: и по законоу нашемоу длъжни есмъ¹⁴⁾ оумрѣти како смъ вжии творитъ са. **8.** Иѣгда же пилатъ (8)слыша то¹⁵⁾ слѣо паче оубоа са **9.** и вниде въ сждище¹⁶⁾ пакты: и глѣ иѣви: ѿ кждоу еси ты: истъ же ѿтвѣта емоу не дастъ.¹⁷⁾ **10.** глѣ емоу пилатъ: мнѣ ли не ѿвѣщаваши¹⁸⁾ не вѣси ли како власть имамъ пропати тѣа: и власть имамъ поустити тѣа. **11.** ѿвѣща (емоу) истъ: не имаша власти¹⁹⁾ никоаже: аще не би ти дано съ въше: сего ради прѣдакты ма текѣ волеи грѣхъ иматъ. **12.** И ѿ толи искаше подобна врѣмене пилатъ поустити и.²⁰⁾ (л. 115^{а)} (и) жидове²¹⁾ же въпинахж глжце: аще сего поуститиши нѣси дроугъ кесаревъ.²²⁾ вестъ²³⁾ нже творитса црѣъ противлѣетса царю.²⁴⁾ **13.** Пилатъ же слышавъ то слово.²⁵⁾ изведе вънъ иѣа и сѣдъ²⁶⁾ на сждищи [на мѣстѣ] нарицаемѣемъ литострата²⁷⁾ евреискы же голгота.²⁸⁾ **14.** Бѣ же платокъ²⁹⁾

¹⁾ вараваж. ²⁾ тогда же пилатъ поатъ иѣа и ви и (типъ Мар.). ³⁾ емоу. ⁴⁾ ѿ въ низж прапряданж облѣшж и. ⁵⁾ и похождаахж къ нѣмоу и глѣахж; Мар. само: и глѣахж. ⁶⁾ юдейскъ. ⁷⁾ въ нѣмъ. ⁸⁾ трънновъ вѣницъ и прапряданж рнж. ⁹⁾ Зо гр. видѣшж и; Мар. и видѣшж. ¹⁰⁾ архiereн. — Тука нише ржека Д. ¹¹⁾ а прилича и на ж. ¹²⁾ азъ бо не шбрѣтаж въ немъ винты. — До тука ржека Д. ¹³⁾ юден. ¹⁴⁾ длъжниа истъ. ¹⁵⁾ се. ¹⁶⁾ Зо гр. въ приторъ; Мар. приторъ. ¹⁷⁾ отвѣта не сѣтвори емоу. ¹⁸⁾ не глѣши. ¹⁹⁾ области на мнѣ. ²⁰⁾ Зо гр. и Мар. само: Отъ того пилатъ искаше поустити и. ²¹⁾ Мар. юден. ²²⁾ Зо гр. кесарени; Мар. кесарени. ²³⁾ Зо гр. вестъ. ²⁴⁾ протинтъ са кесарени. ²⁵⁾ та словеса. ²⁶⁾ сѣде на сждищи. ²⁷⁾ Зо гр. литостратъ. Мар. литостратъ. ²⁸⁾ глѣгата. ²⁹⁾ ѿ въ платокъ е прѣправено отъ а.

паскты¹⁾ чѣсъ же вѣ шести.²⁾ глѣ жидовомъ.³⁾ се црѣ вашѣ. 15. они же възъпишж⁴⁾ възми [възми] и пропни: глѣ имѣ пилатѣ: црѣ ли вашего пропнж: ѿвѣщашж старѣшинны жрѣчьскы.⁵⁾ не имамъ црѣ тѣкмо кесарѣ. 16. тогда [же] прѣдасть имѣ (его) да и пропнжтѣ. Они же поемше ведошж нѣа. 17. и самѣ си несѣи крѣстѣ и изыде на мѣсто нарицаемо краниво: еже глѣтса еврейскы голгота: 18. идеже [и] пропашж и.⁶⁾ и съ нимѣ два разбойника: единого ш деснжж: а другого ш шоушж.⁷⁾ посрѣдѣ же нѣа. 19. Написа же дѣсчицж⁸⁾ пи(л. 115⁶⁾ латѣ и положи на крѣстѣ вѣ же написано: нѣъ назарѣнинѣ црѣ жидовѣскы.⁹⁾ 20. сиж же дѣсчицж¹⁰⁾ мнози чѣтошж ѿ жидовѣ.¹¹⁾ занѣ:¹²⁾ близвѣ мѣсто града идеже пропашж нѣа. И вѣ написано еврейскы и грѣчьскы и римѣнскы.¹³⁾ (црѣ жидовѣскы). 21. Гѣж же пилатови старѣшинны жрѣчьскы:¹⁴⁾ „не пиши жидовѣскы:¹⁵⁾ (нѣ тако же самѣ „рече: црѣ есмѣ жидовѣскы):¹⁶⁾ 22. ѿвѣща пилатѣ: юже писахъ „писахъ: 23. воини же пропѣнши нѣа: и възашж¹⁷⁾ рѣзы юго: и створшж чѣтыри чѣсти: комоу же воиноу чѣстѣ: и ш котыгж его мѣташж жрѣви.¹⁸⁾ вѣже котыга¹⁹⁾ его несъшьвена: нж съврѣхоу исткана: 24. и рекошж къ себѣ не прѣдерѣмѣ еж: нж мѣшамъ²⁰⁾ жрѣви. ш неи: комоу вж[дѣ]тъ: да съвѣдѣтса книги глѣщжж: раздѣлишж себѣ рѣзѣ мож: и ш котыгж²¹⁾ моѣ меташж жрѣви. 25. (Ено времѣ) „Стопашж же оу крѣ йсва:²²⁾ мати его и (л. 116⁶⁾ сестра матери его: мариа клеопова: и мариа магдалинѣны: 26. нѣъ же видѣ[вѣ] матери „стоѣща и оученика:²³⁾ егоже любѣше нѣъ: и глѣ матери жено се снѣ твои: 27. потомѣ глѣ оученикоу се мати твоѣ: и ѿ того дне²⁴⁾ помяти²⁵⁾ „вѣ своѣ си; 28. по семь вѣдѣы нѣъ: тако вѣсѣ еже съврѣшишж са „(шнемѣ): да зъвѣдѣтса са писанинѣ:²⁶⁾ и глѣ жжждж: 29. съсждѣ же „стоѣше плѣнѣ шцѣта: и наплѣнше гжжж шцѣта: и на трѣстѣ възънѣнше:²⁷⁾ придѣшж къ вѣстомѣ его: 30. Игда приатѣ шцѣтѣ нѣъ: рѣ „съврѣши(ша) с[а]²⁸⁾ (оу же вѣсѣ): и прѣклонѣ главж (и) прѣдасть дѣтъ: „31. Жидове²⁹⁾ же³⁰⁾ (въпросишж пилата): {Зѣ се чѣти: еѣ: аї: в м ж „вѣ в рѣѣ: моли пилата и ш си фѣ:} да не встанжтѣ тѣлеса [на]

¹⁾ сѣ же параскевѣни пасцѣ. ²⁾ Зо гр. година сѣ шко третнѣк; Мар. — шеста. ³⁾ Зо гр. глѣ имѣ; Мар. глѣ нудеомѣ. ⁴⁾ възпнѣж. ⁵⁾ архирен. ⁶⁾ пропаса. ⁷⁾ и съ нимѣ ина два: сждоу и ождоу. ⁸⁾ нѣа же и титлѣ (титла Мар.) пилатѣ. ⁹⁾ нѣъ назарѣни црѣ нудѣнскѣ. ¹⁰⁾ сего же титлѣ. ¹¹⁾ отѣ нуден. ¹²⁾ шко. ¹³⁾ латинскы. ¹⁴⁾ архирен. — (Отѣ тука пише пакъ рѣжа Д. ¹⁵⁾ не пиши црѣ нудѣнскѣ. ¹⁶⁾ Заграденото нѣва въ Зо гр. ¹⁷⁾ воини же егда пропаша нѣа приаша рѣзы. ¹⁸⁾ и хитонѣ. ¹⁹⁾ хитонѣ. ²⁰⁾ метѣмѣ. ²¹⁾ и о матизмѣ мон —. ²²⁾ при крѣстѣ нѣвѣ. ²³⁾ нѣъ же видѣвѣ матерѣ и оученика стоѣща. ²⁴⁾ часа. ²⁵⁾ помятѣ ш. ²⁶⁾ кнннж. ²⁷⁾ на усолѣ възнѣзѣши. ²⁸⁾ поправено се и заличено ѣ на слѣдѣния редѣ. ²⁹⁾ юдин. ³⁰⁾ Зо гр. и Мар. понеже параскевѣни сѣ, а въ Добрш. тѣя думи (понеже вѣтокъ сѣ) стоѣтъ на края въ стиха.

„крѣтъ въ свѣтъ: бѣ во великъ¹⁾ днь тожъ свѣты: (л. 116⁶⁾ молишъ
 „и²⁾ да прѣвнѣтъ ихъ голѣни: и възмѣтъ ѿ понеже платокъ бѣ:
32. „Придошъ же воини [и] прѣвомѣ прѣвнѣшъ голѣни: и дроугомоу пропѣ-
 „томоу снимъ: **33.** на нѣа же пришедъше: и тако видѣшъ и оуже оумѣ-
 „рѣшъ:“ не прѣвнѣшъ емоу голѣнию: **34.** нжъ единъ ѿ воинъ копиемъ емоу
 ребра (емоу) прободе: и изыде крѣвъ и вода: **35.** и видѣ свѣдѣтельство
 его истиннж³⁾ истинно есть свѣдѣтельство его⁴⁾ **36.** да съвѣдѣтса пи-
 саное⁵⁾ кость не съкроушитса ѿ него: **37.** и пакы дроугое писание⁷⁾ глѣтъ.
 възржтъ нанъ егоже прободошъ. {ѣѣ: ꙗѣ ѿ маѣ ꙗѣ: в мжжж: и на
 ꙗѣ: чѣ: кѣ:} **38.** „посемъ⁸⁾ възпроси пилата иосифъ иже бѣ ѿ едринадеж:
 „оученикъ сы нѣсѣ [таннъ же] ѿ страха ради жидовска: ⁹⁾ да възмѣ тѣло¹⁰⁾
 „(л. 117⁶⁾ нѣсѣ: и повелѣ пилатъ: и пришеде¹¹⁾ и възмѣ тѣло
 „нѣсѣ: **39.** приде же [и] никодимъ: — Пришеде¹²⁾ къ нѣсѣи ношижъ
 „прѣжде: несѣ смѣшение и змирно: ¹³⁾ [и] алгон¹⁴⁾ тѣко и ли¹⁵⁾ тръ
 „рѣ¹⁵⁾ — **40.** въземша¹⁶⁾ тѣло нѣсѣ и швиста ю ризами съ ароматъ
 тѣкоже швѣчѣи естъ жидомъ¹⁷⁾ погрѣвати. **41.** Бѣ же на мѣстѣ
 (томъ): идеже пропашъ нѣа градъ¹⁸⁾ и въ градѣ¹⁸⁾ гробъ новъ.
 внешне никтоже николиже не бѣ положенъ. **42.** и тоу положишъ за
 платка ради жидовска бѣ во близъ гробъ жидовскыи внешне поло-
 жншъ нѣа¹⁹⁾

XX.

1. Бѣ единъ [же] сѣ мариа магдалыны: приде заноутра на гробъ:
 нещѣ сѣщии тѣмѣ: и видѣ каменъ възмѣтъ ѿ гроба. 2. тече же²⁰⁾
 къ симоноу петроу: и къ дроугомоу ѣченикоу егоже любѣше нѣсѣ и гла
 възашъ гла и не вѣмъ гдѣ и положишъ: 3. Иде²¹⁾ петръ и дроугыи
 оучѣнкъ идѣста шва къ гробоу: 4. течѣста же шва въ коупѣ: и дроугыи
 оучѣнкъ: (л. 117⁶⁾ тече скорѣе петра прѣвѣ²²⁾ къ гробоу приде: 5. [и]
 приникъ видѣ ризы едины лежаща²³⁾ 7. и шроусть²⁴⁾ иже бѣ на главѣ
 его не сризали лежаща нжъ шсовѣ свить на единомъ мѣстѣ. 8. Тогда
 же вниде и дроугыи оученикъ пришеде прѣжде къ гробоу: и видѣ(въ)
 и вѣрова. 9. не оубо вѣдѣхъ писаниа²⁵⁾ тако подобаетъ емоу ѿ мртѣ-

1) Зо гр. вели днь. 2) Пилата. 3) нѣма въ Зо гр. 4) + и тѣ вѣста тѣко истиннж глѣтъ да въ вѣрж нѣсте. 36. глѣша во си. 5) да съвѣдѣтса са кѣнигы. 6) Мар. его. 7) дроугыи кѣнигы. 8) по снѣхъ же. — Отъ тува прѣвъ петъ реда пише рѣка Е. 9) за страхъ нюденскъ. 10) На тая страница отдолу е записката: зде стрѣго писа ѿ маркова. 11) приде же. 12) пришеде. 13) Зо гр. змирно. 14) олѣгоуино; Мар. змирно и алгоуино. 15) Зо гр. тѣко и ликръ сѣто; Мар. шко и литръ сѣто. 16) пришеде. 17) нюдомъ. 18) вѣтъпа. 19) тоужѣ за параскѣяльннж нюденскъ тѣко близъ сѣташе гробъ (+ идеже Зо гр.) положисте нѣа. 20) тече же и приде. 21) идеже же Мар. Стихове 2—26. нѣма въ Зо гр. 22) прѣжде Мар. 23) изпуснато: оубо не вѣниде. 6. Приде же Симонъ петръ съсѣдѣа его и вѣниде прѣжде къ гробъ и видѣ ризы лежаща. 24) сѣдаръ Мар. 25) кѣнигы. Мар.

вѣмихъ вѣскрѣснѣти. 10. идоста [же пакы] къ себѣ оученика: —
 11. Мариа же стоимше оу гроба вѣнѣ плачущи сѧ и приникъши¹⁾ въ
 гробъ 12. и видѣ два ангѣла въ вѣлахъ ризахъ сѣдѣща единого оу
 главы а друугаго²⁾ в ногу идеже лежѣше тѣло нѣво 13. и глѣста
 ен [она] жено что сѧ плачешн глѣшн има [ѣко] възашж гѣ моего не
 вѣмъ (и) гдѣ и положишж. 14. (и) се рѣкъши възврати сѧ³⁾ възспать
 и видѣ нѣа стоимше и не вѣдѣвшѣ тако нѣтъ естъ 15. глѣ ен нѣтъ
 жено что сѧ плачешн кого ищешн она же мнѣши тако врьтѣграда⁴⁾
 (л. 118^a)ринъ естъ глѣ⁵⁾ емоу гѣ аще ты възамъ еси (то) повѣждъ
 мнѣ гдѣ [и] юси положилъ да азъ възамъ и.⁶⁾ 16. глѣ ен нѣтъ марие
 шбращъши [же] сѧ она и рѣ равѣви⁷⁾ евренскы иже глѣтсѧ⁸⁾ оучи-
 телю 17. и глѣ юн нѣтъ не прикасан сѧ мнѣ: не вѣо възвдохъ къ шцоу
 моемоу иди же къ брати моеи и рѣци имъ се възсходж къ шцоу
 моемоу и шцоу вашемъ и къ боу моемоу и боу вашемоу 18. приде
 мариа магдалинн възвѣщащн оученикомъ тако видѣ глѣ и си (ѣ юн
 19. Гжши [же] поздѣ въ единж сжвотж въ тѣ денъ двѣремъ за-
 твореномъ идеже вѣхж оученици [его] събрани страха ради жидовъска.⁹⁾
 приде нѣтъ и ста посрѣдѣ (ихъ) и глѣ имъ миръ вамъ 20. и се рѣкъ
 показа имъ рѣцѣ и нозѣ и рѣбра своа (и) възрадовашж сѧ оученици
 видѣвшѣ глѣ 21. (и) рѣ имъ нѣтъ пакы миръ (л. 118^b) вамъ такоже
 ма посла штець и азъ послж¹⁰⁾ вѣ 22. си¹¹⁾ рѣкъ доунж и глѣ имъ
 примѣте дѣхъ стѣ¹²⁾ 23. иже шпоустите грѣхы шпоустятсѧ имъ
 иже дрѣжите дрѣжатсѧ имъ. 24. Тома же единъ ш двою на десѣте
 нарицаемъи близнець не вѣ тон¹³⁾ сними егда приде нѣтъ 25. глѣхж
 [же] емоу оученици его¹⁴⁾ видѣхомъ глѣ шнже рѣ имъ аще не виждж
 на рѣкоу его гзвѣ гвоздинъны¹⁵⁾ и аще не вложж прѣста своего въ
 гзвѣ гвоздиннж и рѣкы моа въ рѣбра его¹⁶⁾ не имж вѣры. 26. [и] По
 и мѣмъ дни¹⁷⁾ пакы вѣхж вѣнжтръ оученици его. и Тома съними
 приде нѣтъ дверемъ затвореномъ сжшемъ и ставъ посрѣдѣ ихъ глѣ
 имъ миръ вамъ 27. потомже глѣ домѣ принесн прѣсть твои само
 и виждъ рѣцѣ мои нозѣ мои: простри рѣкж твож и вложи въ рѣбра
 моа и вѣди не невѣренъ¹⁸⁾ нж вѣренъ. 28. Отвѣща дома и рече гѣ
 мои и вѣ мои 29. глѣ емоу нѣтъ тако видѣвма вѣрова (л. 119^a)

1) приице Мар. 2) единого Мар. 3) обратисл Мар. 4) било първомъ градарицѣ, а
 отноплѣ по нова рѣка прибавила надъ града — врьтѣ. 5) рече Мар. 6) и азъ и възамъ
 Мар. 7) равкоуни Мар. 8) еже глаголетъ сѧ Мар. 9) за страха юдинскъ Мар. 10) сѣлж
 Мар. 11) и се рѣкъ Мар. 12) доуха стѣ Мар. 13) тоу Мар. 14) друзини оученици Мар.
 15) гвоздинныа Мар. 16) — и вложж рѣкы моа въ рѣбра его ни вложж прѣста моего въ вѣвж
 гвоздиннж Мар.; Дбрш. = Остр. Ассем. Ник. 17) по осми днѣ Мар. 18) и не вѣди
 невѣренъ.

блжени невндѣвше и вѣровавшии. 30. Анѣгда же знаменитъ створи
нѣтъ прѣдъ оученикы своимъ: иже нѣ сѣтъ писана въ книгахъ сихъ.
31. си же писана бышъ: да вѣроуете: яко нѣтъ есть хъ снѣ бжнн:
да вѣроужше жизнь вѣчнѣ имате¹⁾ въ имя его.

XXI.

1. Посемъ пѣкъы яви сѣ нѣтъ оученикомъ своимъ на мори теверн-
адъстѣмъ: яви же сѣ снѣце. 2. вѣхъ въ коупѣ симонъ (и) петръ и
дома сними нарицаемъи близнець: и нѣтъ кана гали-
ленскыма: и снѣа зеведѣва. и има два оученика его. 3. Глѣа симонъ
петръ: идъ рывы ловити.²⁾ глѣашъ емоу и мы идемъ стовоаж: изы-
дошъ [и] вѣсѣдошъ въ корабѣ.³⁾ и въ тѣхъ ношъ ничесоже не ашъ.
4. оутроуже вѣвшоу ста нѣтъ на вѣрѣзѣ: не познашъ его оученици его:
яко нѣтъ есть. 5. Глѣа же имъ нѣтъ: штроци имате ли что снѣдно здѣ?⁴⁾
швѣцѣашъ же си рекошъ: не имамы.⁵⁾ (л. 119⁶⁾ 6. Онже рѣ имъ:
вѣврѣжте ш деснѣж странъ корабѣ сѣтъ.⁶⁾ и швращете: вѣрѣгошъ?⁷⁾
же и ктомуу не можахъ извлѣчи⁸⁾ еѣ ш множества рывы (жже яшъ).
7. Глѣа же оученикъ егоже любѣше нѣтъ: къ петрови: гѣа есть: симонъ же
петръ слыша[вѣ] яко гѣа есть: индентомъ?⁹⁾ прѣпоиса сѣа: вѣ ко
нагъ: [и] вѣврѣже сѣа въ море. 8. и друзѣни же¹⁰⁾ оученици кора-
вицемъ придошъ: не вѣ ко далече ш земля: нѣ яко двѣстѣ локотъ
влѣкжше мрѣжж (пѣлнѣ) рывы. 9. яко извлѣкошъ¹¹⁾ на земъ: видѣшъ
шгнѣ [лежаштъ] и рывѣ на немъ лежашъ: и хлѣбѣ. 10. глѣа (же)
имъ нѣтъ. Принесѣте ш рывы иже имате нинѣ. 11. вѣлѣзъ же симонъ
петръ: извлѣче мрѣжж¹²⁾ на земъ: пѣлнѣ великыныхъ рывы: рѣ: и: гѣ:
и толикоу сжшоу не раздра сѣа сѣтъ.¹³⁾ 12. глѣа имъ нѣтъ придѣте и
швѣдоуште. и никтоже не сѣмѣаше ш оученикъ его вѣпрашати.¹⁴⁾ ты
кто еси: вѣдѣше яко гѣа е(л. 120⁵⁾) сѣтъ. 13. вѣземъ¹⁵⁾ же нѣтъ хлѣбѣ¹⁶⁾
и дастъ имъ и рывѣ такожде. 14. се третѣе¹⁷⁾ яви сѣа нѣтъ оуче-
никомъ своимъ вѣставъ ш мрѣтъвкыныхъ. 15. яко¹⁸⁾ обѣдовашъ: Глѣа
симоноу Петроу нѣтъ: симоне (снѣе) ишнинъ любиши ли ма паче сихъ:
глѣа емоу (петръ): еи гѣа ты вѣси яко любѣ тѣа: глѣа емоу паси шца¹⁹⁾
моѣ. 16. Глѣа емоу пакы вторицеѣж: симоне ишнинъ: любиши ли ма

1) Зогр. и вѣроужше живота вѣчнаго имате; Мар. и да. — 2) рывы ловитѣ. 3) Мар.
+ ани. 4) дѣти еѣа часо (что Мар.) снѣдно имате. 5) отѣкшашъ же емоу: ни. 6) Зогр.
мрѣжж; Мар. мрѣжж. 7) между р и г има изѣрвана буква като ѣ. Зогр. и Мар.
вѣврѣж. 8) прикѣшти. 9) индентомъ. 10) а друзѣни. 11) извлѣж. 12) Зогр. мрѣжж. 13) не про-
траже сѣа мрѣжж. 14) не вѣдати. 15) приде же нѣтъ и приимѣ. 16) Мар. хлѣба. 17) се юже третѣе.
18) гдѣа же. 19) агница.

(паче сихъ). гла емоу гѣ ты вѣси тако любѣ тѣ: гла емѣ | паси овца моѣ. 17. Гла емоу третѣю¹⁾ симоне ионинъ: любиши ли мѣ. Сѣ жалѣ же си²⁾ петръ тако(же) рѣ юмоу третѣю¹⁾ любиши ли мѣ: и рѣ юмѣ: гѣ вѣси всѣ и ты разоумѣваеши тако любѣ тѣ: гла емоу паси овца моѣ. 18. Ямѣ инъ аминъ гла тебѣ: егда вѣ юнъ позашѣше сѣ³⁾ самъ: [и] идѣше таможе хотѣ⁴⁾ егда же състарѣеши сѣ простреши⁵⁾ ржцѣ твои: [и] интѣ позашетъ и ведетѣ⁶⁾ тамо же не хоцешѣ. (л. 120⁶⁾ 19. Се же рѣ знаменавѣ⁷⁾ коеж съ мртѣж прославить бѣ. и посеетъ гла⁸⁾ иди въслѣдъ мене.⁹⁾ 20. И вбращѣ сѣ петръ и видѣ оученика егоже любѣше и сѣ идѣша въслѣдъ: иже възлеже на вѣри на прѣсехъ емоу: и рѣ гѣ: кто есть прѣдажи тѣ. 21. сего видѣвъ петръ (и) гла и сѣви гѣ а се¹⁰⁾ что. 22. гла емоу и сѣ: аще (сего) хоцѣ да и тѣи прѣбѣдетъ донде[же] придѣ: что есть тебѣ: ты вслѣдъ мене иди:¹¹⁾ 23. И зыде же слово се въ вратѣж: тако оученико тѣ не оумреть: не рѣ же емоу и сѣ: тако не оумреть: нѣ аще хоцѣ да и тѣи прѣбѣдетъ.¹²⁾ дондеже придѣ: что есть тебѣ. 24. Сеи есть¹³⁾ оученикъ свѣдѣтелствоуж ш сихъ: иже [и] написа си: и истинно есть свѣдѣтелство его: — 25. Сѣ же [и] има многа: иже сътвори и сѣ: аще по единомуу писана бишѣ: ни самомоу¹⁴⁾ мироу¹⁵⁾ въмѣстити можетъ пишемъиныхъ (сихъ) книгъ: аминъ. ∞ и ∞ и ∞ и ∞ и ∞ и о ∞ и о ∞ и о ∞ и

✠ прѣсѣ и по мѣ оустѣи и шланѣ ѣу листѣ: —

(л. 121⁶) Почти половината страница е заета отъ една цвѣтна заставка: въ червенъ правоугълникъ шесть прѣшлетени овржжности въ два успоредни реда, а въ овржноститѣ сърцевидни украшения. Около четиритѣхъ жгли на правоугълника има пакъ украшения въ видѣ на крила. Цѣлата рисунка има изгледъ на арабски орнаментъ. Надъ нея написано: се есть рай иже нарицаетсѣ парадисъ. Подиръ това подъ заставката слѣдва: съ вожниж помѣоциж: починаетсѣ сѣунаѣартъ: сѣирѣчѣ съборникъ дѣмъ. ѣулистомъ: назнаменуѣж главы: коупноже: оуказы: и зачала: и конца: ѣушомъ: всего лѣта: сѣмъ: и недѣламы: и всѣмъ: днѣмъ: и великомуу постѣоу. и страстѣмъ хѣомъ: и гдѣскимъ праздникомъ: и всѣмъ стѣимъ: и прочинимъ: потрѣквамъ: нескѣдно: начинаетъ же сѣ: въ великѣж ѣе паскѣ. ко(л. 121⁶) ичѣетсѣ мѣникомъ. † гѣ и сѣ хѣ ѣе нашѣ помилѣи насъ: аминъ. Слѣдъ това захваща синаксарѣтъ и продължава до послѣдната страница 127⁶.

1) третици. 2) оскрѣбѣ. 3) поимашѣ сѣ. 4) и хождѣши тамо же хотѣши. 5) въздеждѣши. 6) и ведѣтъ тамо. — 7) клѣпѣ. 8) и се рекѣ гла емоу. 9) по мѣнѣ. 10) сѣ. 11) чѣто е текѣ: по мѣнѣ ты гради. 12) прѣбѣдетъ. 13) сѣ есть. 14) Зогра. † мѣномъ; Мар. мнѣ. 15) въ самоу мироу.

Положение на Добрѣйшово евангеле къмъ Зографско и Мариинско.

Добрѣйшово евангеле е, както го и озаглавихъ още въ само̀то начало, четвроевангеле, но въ него са означени сичкитѣ евангелски четива прѣзъ годината съ разни бѣлѣжки и упѣтвания; а за да се намиратъ пò-лесно, е прибавенъ къмъ края обикновениятъ показалець на евангелскитѣ четива, начевайки отъ Великъ-день наредъ по недѣли и празници. За да опрѣдѣлимъ сега положението му къмъ другитѣ евангелски текстове, трѣба прѣди сичко да го сравниме съ подобнитѣ нему четвроевангелета. Сравнението може да бѣде въ двѣ посоки: съ пò-стари отъ него текстове, за да се види, въ какво отстъпя то отъ тѣхъ и съ пò-нови — за да се види, какво старинско е запазено въ него. Тукъ ще имамъ прѣдъ видъ прѣди сичко да опрѣдѣля положението на Добрш. ев. накъмъ пò-старитѣ евангелски текстове.

Като паметникъ отъ XIII вѣкъ Добрш. ев. не съдържа най-старѣ евангелски текстъ; въ него се забѣлѣзва втора, трета и дори четвърта ржка слѣдъ първичния прѣводъ. Но пакъ, сравнено съ пò-стари и пò-нови текстове, то се приближава повече къмъ първитѣ, отколкото къмъ вторитѣ. За да установя именно положението му къмъ първичния прѣводъ, азъ го сравнихъ съ двѣтѣ най-стари евангелета — Зографско и Мариинско. Зехъ тия два текста за сравнение, не само защото са най-пълни и най-добрѣ издадени, ами и защото са четвроевангелски текстове, каквото е и Добрѣйшово евангеле. Истина, въ Добрш. ев. четивата се започватъ сѣ съ ония типични: *въ вѣкъмъ оно или рече господь*, но по това не бива да заключаваме, че за основа на Добрш. ев. е служилъ текстъ отъ изборно евангеле, както прѣдполага Ягичъ за послѣдната часть на Добромирово ев. (Sitzungsber. 140, 4.). По многото грѣшки и неправилности, както и по многото пропуснати думи и цѣли стихове въ Добрш. ев. не може се заключи друго, освѣнъ че то е прѣписъ отъ готовъ изводъ, безъ никакви самостоятни прѣправки — освѣнъ, може би, само въ правописа и въ нѣкои отдѣлни думи, които се не посрѣщатъ нито съ пò-стари, нито съ пò-нови евангелски текстове. Азъ поддържамъ сѣщото и за ония подобни евангелета, въ които има сѣщо такива прибавки (*рече гь, въ оно вѣкъмъ*), че и тѣ са прѣписъ отъ четвроевангелски текстове, снабденъ

съ бѣлѣжки и уштванія, както и нашето Добрш. ев. За такава комбинативна работа, каквато е да прѣправимъ евангелистаръ на четвроевангеле, се иска по-вѣща рѣка, отколкото е тая, що е боравила въ Добромирово или въ Добрѣйшово евангеле. Па и най-вѣща рѣка едва ли би получила пълненъ и правиленъ евангелски текстъ имайки за основа разкъсанитѣ и прѣснати четива въ изборнитѣ евангелета; освѣнъ това, кой ще си дава излишенъ трудъ да състави отново четвроевангеле, когато е могълъ да го намѣри готово и да го прѣпише. Затова мисля, че както Добрѣйшово ев., тѣй и сички други като него четвроевангелски текстове, са произлѣзли отъ готови такива грѣцки или славянски текстове, въ които съ разни бѣлѣжки са означени евангелскитѣ четива за сичкитѣ недѣли и празници. Тѣй сѣщо и онѣзи евангелета, въ които четивата са разпрѣдѣлени по реда на мѣсецитѣ и празницитѣ, или тѣй нареченитѣ евангелистари, са произлѣзли пакъ отъ готови такива грѣцки текстове. Па ако може да се смѣта за доказано това, що се приема обикновено, че прѣводътъ на изборното евангеле е станалъ прѣди прѣвода на цѣлокупното евангеле, то безъ друго трѣба да приемемъ, че още въ първо врѣме си е имало два вида евангелета, които си вървятъ успоредно прѣвъ цѣлата наша книжнина; а пъкъ ако са се прѣдприемали прѣправки, тѣ са имали за цѣлъ не да се получи отъ изборно евангеле четвероевангелски текстъ, а наопаки отъ четвроевангеле да се получи евангелистаръ. И наистина, както са означени сега отдѣлнитѣ четива въ Добрш. ев., твърдѣ лесно може да се получи отъ него изборно евангеле, стига само да се прѣпишатъ на отдѣлно пасажитѣ, ограничени съ бѣлѣжка зачало и конецъ, а се изпуснатъ пасажитѣ, които стоятъ извънъ тия бѣлѣжки.

Нѣмамъ доволно основание да твърдя, че Добрѣйшово ев. е непосредственъ прѣписъ отъ глаголишки текстъ, но, сравнено съ най-старитѣ глаголишки евангелета Зо гр. и Мар., то показва по голѣма приближеностъ къмъ единъ отъ тѣхъ, именно къмъ Марійнско евангеле. И Добрш. ев. (както и Добромирово) ще е произлѣзло отъ изводъ, подобенъ на Марійнското, изводъ, който е циркулиралъ по западно Българско и отъ който са произлѣзли почти сичкитѣ по-стари сръбски евангелета и много западно-български.¹⁾ Сегашната ми студия върху Добрш. ев., насочена повече върху граматичната частъ на тоя паметникъ, нѣма да съдържа сравнение на широко; азъ ще гледамъ само да подкрѣпи изказаната си мисль, че Добрш. ев. стои по близо до Мар., отколкото до Зо гр., мисль, която се посрѣща хубаво както съ онова, що говорихъ за производното мѣсто на нашия паметникъ, тѣй и съ онова, що приема Ягичъ за произхода на Мар. ев.

¹⁾ Такова едно евангеле, и дори много по-сродно съ Мар. отколкото Добрш., е и онова пергаментно четвроевангеле, за което събщи нѣщо Кульбакинъ въ Ж. М. П. П. за 1905, № 5. То се намира въ Соф. Нар. библ. подъ № 184 и съ старинския си езикъ бѣше ме заинтересувало тѣй, че тъкмѣхъ него да издамъ, докато още не бѣше постанило въ Библиотеката Добрш. ев., което макаръ по-отдалечено отъ Мар., е много по-интересно откъмъ езикъ и правописъ, отколкото № 184.

Сравнявайки тритѣ речени евангелски текста, намѣрихъ, че най-много разлики има помежду Добрш. ев. отъ една страна и Зо гр. съ Мар. — отъ друга. Тѣй и трѣба да бѣде, понеже Добрш. ев. е писано 300 години по-сегнѣ отъ другитѣ двѣ, прѣзъ което врѣме се е притурило, изфърляло и мѣнявало въ текста тѣй, че се дошло до тия разлики, що ги виждаме сега. Вникнемъ ли обаче въ тия разлики между нашето ев и двѣтѣ глаголишви четвероевангелски текстове, ще забѣлѣжимъ веднага, че Добрш. ев., при сичкитѣ си разлики, е запазило въ текста си доста старински черти; защото онова що е промѣнено или подновено въ него, досѣга повече морфологичната или синтактична часть на думитѣ, а не толкова и самитѣ думи. Въ Добрш. ев. си се употрѣбаватъ още много и много отъ ония старински изрази, които се считатъ обикновено за признакъ на по-голѣма близость до първичния текстъ. Отъ чуждитѣ думи напр. срѣщаме прѣведени още само тия:

власфимина, власфимисати е навредъ замѣнено съ хоула, хоулити. леонтии Ио. XIII. 5. е замѣнено съ понѣвица.

Зо гр.-Мар. параклитъ, Ио. XV. 26, XVI. 7 — Добрш. оутѣшителъ.

ЗМ. параскѣвѣти Ио. XIX. 14, 42 — Добрш. патокъ, а Лука XXIII.

54 срѣщу дѣнь вѣ параскѣвѣти стои — дѣнь вѣ паточенъ; но има и параскѣвги Мт. XXVII. 62.

Срѣщу ЗМ. преторъ (и притворъ) Ио. XVIII. 28. стои сѣдница, а срѣщу сѣщата дума Ио. XVIII. 33. стои сѣдище.

Срѣщу ЗМ. спира Ио. XVIII. 3, 12 стои Добрш. народъ.

ЗМ. скандалъ, скандалисати Добрш. — съблазнъ, съблазнити.

ЗМ. сѣдаръ Ио. XX. 2. — Добрш. имаме шероусть.

„ славыны теофила Лк. I. 3. — Добрш. дрѣжавны боголюбе.

„ тетрархъ Мат. XIV. 1. — Добрш. четворовластѣникъ.

„ написа титѣла Ио. XIX. 19 — Добрш. написа дѣсчица, както

и срѣщу сегоже титѣла Ио. XIX. 20 — Добрш. сиж же дѣсчицѣ.

ЗМ. хитонъ Ио. XIX. 23. Добрш. котыга; сѣщата дума котыга стои и срѣщу матизмъ Ио. XIX. 24.

ЗМ. усопъ Ио. XIX. 29. въ Добрш. е прѣведено съ трѣста.

ЗМ. похризмити Мрк. XIV. 8. е прѣведено съ помазати.

ЗМ. сѣкоморина Лк. XIX. 4. — Добрш. агодичина, а срѣщу сѣкаменѣ сен Лк. XVII. 6. стои въ Добрш. — горѣ сен.

ЗМ. Междоу прѣдѣлы декапольскы Мрк. VII. 31. въ Добрш. е прѣведено съ междоу прѣдѣлы десатиграды.

Срѣщу ЗМ. олѣа Лк. XVI. 6. стои масла, но и оли си се употрѣбява.

Срѣщу ЗМ. пиръ Лк. IX. 3. и X. 4. стои вѣктица, но се употрѣбява и пира: Лк. XXII. 35. вѣспиръ и вѣзъ сапогъ.

Срѣщу ЗМ. ипокритъ стои обикновено Добрш. лицемѣръ, а само Мт. XXIII. 15. е оставено ипокрити.

архирей си се употрѣбява пакъ тѣй прѣзъ тритѣ евангелета, а само въ Иоановото ев. думата е прѣведена съ старѣшина жрѣчьскы и се употрѣбѣ прѣзъ цѣлото евангеле сѣ тѣй.

Наопаки пъкъ слѣднитѣ чужди думи са останали непрѣведени въ Добрш. ев.

кринъ Лк. XII. 27 срѣщу Зогр.-Мар. цвѣтъ сельнъ.

петра: на семь петръ Мт. XVI. 18. срѣщу ЗМ. на семь камене.

цѣта — срѣщу която думи въ Зогр.-Мар. стои обикновено пѣназь, но Лк. XII. 59 стои трѣхота.

За да се види по нагледно, доколко изобщо нашиятъ паметникъ се отклонява отъ Мар. и Зогр. откъмъ лексикална страна — колто е въ случая най-важна за опрѣдѣлене положението му накъмъ по-старитѣ си събратия — ще наведемъ сички онии случаи, дѣто срѣщу една дума въ Зогр.-Мар. (=ЗМ.) стои въ Добрш. (=Д) друга. Тѣй имаме:

ЗМ. благовѣстити Лк. IV. 43. — Добрш. проповѣдати.

ЗМ. благодѣтели Лк. XXII. 25. — Добрш. властели.

ЗМ. сътворише влагата Ио. V. 29 Добрш. створише добрата.

ЗМ. ваии Мрк. II. 17. и др. — Добрш. врачъ.

ЗМ. възстати Мт. XVI. 21. — Добрш. възкрѣснати и наопаки

ЗМ. възкрѣснати Мрк. VIII. 31. — Добрш. възстати, както и

ЗМ. възкрѣснати Лк. XI. 32 — Добрш. възстанати

ЗМ. възлази са възнами Мт. XIV. 24. — Добрш. грѣжамъ възнами.

ЗМ. възгласи Лк. XXIII. 20. — Добрш. възва, както и

Мрк. XV. 35. ЗМ. глашатъ — Добрш. зоватъ.

ЗМ. възспри или възспри Ио. XI. 41. Добрш. горѣ.

ЗМ. источникъ воды въходашта Ио. IV. 14. — Добрш. источникъ воды въ слѣпашта.

ЗМ. въздвижение водѣ Ио. V. 3. — Добрш. възмѣщение водѣ.

„ вратѣтъ Ио. XIX. 41. — Добрш. градъ и на двѣтъ мѣста.

„ вратѣтъ Ио. XVIII. 1, 26. — Добрш. пакъ градъ и на двѣтъ мѣста.

„ влагалиште Лк. XII. 33. — Добрш. имѣние.

„ градъ Лк. XIV. 19, Ио. XIII. 11. — Добрш. идѣ.

„ градѣтъ Мт. X. 38, XVI. 24 — Добрш. идѣтъ.

„ въ градштите времена Лк. XIII. 9. — Добрш. въ приджиренъ вр.

Но иначе глаголъ градъ си се употрѣба доста редовно и въ Добрш.

ЗМ. дрекле Лк. IX. 59, X. 13. — Добрш. прѣжде.

„ достоиние Лк. XII. 13. — Добрш. имѣние.

„ дѣти Ио. XXI. 5 — Добрш. отроци.

„ дверьница Ио. XVIII. 16, 17 — Добрш. вратарница.

„ слѣ Лк. X. 30. — Добрш. юдва.

„ животъ Мт. XVIII. 8, 9, XXV. 46, Ио. XII. 25, 49, XVII. 2 —

Добрш. жизнь или жизньъ.

ЗМ. телеснъимъ зракомъ Лк. III. 22 — Добрш. т. видомъ.

„ зѣдаахъ Лк. XVII. 28. — Добрш. граждахъ.

„ искръ Ио. IV. 5. — Добрш. близъ.

„ клепа Ио. XII. 33, XVIII. 32, XXI. 9. — Добрш. знамена.

„ да съвѣдѣтъ са кѣнигы Ио. XIII. 8. — Добрш. да скончатса писание; ЗМ. кѣнигы Ио. XIX. 28, 36, 37. — Добрш. писания.

- ЗМ. ключи сѧ Лк. I. 9. — Дбрш. лоучи сѧ.
 „ по приключаю Лк. X. 31 — Дбрш. по прилоучаю.
 „ приключитѣ сѧ Лк. XXI. 13. — Дбрш. прилоучитсѧ.
 „ лоза Ио. XV. 1, 5 — Дбрш. виноградѣ.
 „ на лозѣ Ио. XV. 4. — Дбрш. въ виноградѣ.
 „ неврѣдоу сътвориша Мт. XVI. 42. Мрк. XII. 10. Лк. XX.
 17. — Дбрш. неврѣгоша.
- ЗМ. непъштѣваша Мрк. VI. 49. — Дбрш. мнѣша.
 „ областъ Мрк. III. 15., Ио. XIX. 11. — Дбрш. властѣ.
 „ острова кедрѣска Ио. XVIII. 1. Дбрш. водоточи кедрѣскы.
 „ облѣчете сѧ Лк. XII. 22. — Дбрш. одеждете сѧ.
 „ пиво Ио. VI. 55. — Дбрш. питие.
 „ пѣназь Лк. X. 35. — Дбрш. срѣврѣникѣ. Сщцата дума у
 Лк. XX. 24. е прѣдadena съ златица, а пѣкъ у Ио. XII. 5. стои на
 срѣща и цѣта. Съ такыва сщцо три думи е прѣдadena дума пѣназь
 и въ Търн. ев., само, че мѣстата се не посрѣщатѣ.
- ЗМ. въ ризѣ прѣрѣднѣж Ио XIX. 2, 5. — Дбрш. въ вагрѣницѣ.
 „ пропѣтаго Мрк. XVI. 6. — Дбрш. распѣтаго.
 „ пригласи Ио. II. 10, Лк. XIII. 12. — Дбрш. призва.
 „ прѣвѣче Ио. V. 4. — Дбрш. прѣжде.
 „ прѣждезѣванни Лк. XX. 46. — Дбрш. прѣждесѣданиа.
 „ разга Ио. XV. 2, 3, — Дбрш. лоза, а срѣщцу разгѣ Ио.
 XV. 5. стои въ Дбрш. лозие; сщцата дума лозие стои и срѣщцу розга
 ЗМ. Ио. XV. 6.
- ЗМ. не родиши ли Мрк. IV. 38, XII. 14, Лк. X. 40 — Дбрш.
 неврѣжеши ли. Тѣй сщцо и срѣщцу ЗМ. нерождѣше Мт. XXII. 5. стои
 въ Дбрш. неврѣгше.
- ЗМ. скрѣби Ио. XVI. 21. — Дбрш. печали.
 „ снѣти Ио. XV. 25. — Дбрш. везоума.
 „ подѣ снѣдомѣ Мрк. IV. 21. — Дбрш. подѣ съсѣдомѣ.
 „ съвѣдѣтельствувати се прѣдава прѣзъ пѣрвитѣ четири еванге-
 листѣ пакѣ тѣй, а у Ио. се употрѣбѣва редовно послоушѣствовати.
- ЗМ. съкровиште Лк. XII. 33. — Дбрш. имѣниѣ.
 „ сълагашти Лк. II. 19. — Дбрш. съвѣкоуплѣжци.
 Дума сънѣмиште наврѣдѣ е замѣнена съ съкорице, както и съ-
 немаж сѧ — съ събираж сѧ; па тѣй сщцо и срѣщцу ЗМ. сънѣмѣ
 късь Мт. XXVI. 59 стои въ Дбрш. съворѣ всѣтъ.
- ЗМ. сътазаете сѧ Ио. XVI. 19. — Дбрш. въпрашаете сѧ; тѣй
 сщцо и срѣщцу истѣзавѣ Лк. XXIII. 14. стои въ Дбрш. въпрашавѣ.
- ЗМ. натроухомѣ Мт. XXV. 37. — Дбрш. питахомѣ.
 „ трѣхотѣ Лк. XII. 59. — Дбрш. цѣта.
 „ оуничѣжатѣ Мрк. IX. 12. — Дбрш. похочѣжатѣ.
 „ хѣлпѣти Лк. XVI. 3. — Дбрш. просити.
 Дума хранилиште Мт. XXIII. 5. е разбрана криво и прѣдadena съ
 оуста: раширѣжѣтъ хранилишта своѣ — Дбрш. оуста своѣ.

- ЗМ. вѣди цѣла Мрк. V. 34. — Дбрш. вѣди здрава.
 „ цѣкѣтъ сѣлыгы Лк. XII. 27 — Дбрш. кринѣ.
 „ въ чрѣкѣ Лк. I. 41. — Дбрш. въ жтробѣ.
 „ прѣкѣгыше Мт. XIV. 34. — Дбрш. прѣкѣдше.
 „ ѡзла Мрк. I. 34. — Дбрш. недѣгы.

Другитѣ лексикални разлики досѣгатъ повече словотворната страна. ала и тѣ не сѣ много. Най много различия между Зогр.-Мар. и Дбрш. се падатъ на морфологичната и синтактична страна, както и трѣбва да бѣде, щомъ се земе прѣдъ видъ развитието на езика отъ X до XIII. в. Много разлики се забѣлѣзватъ и въ реда на думитѣ, както и въ изпускане или прибавка на думи и частици. Повечето отъ тия разлики, именно ония, които намѣрихъ за нужно да изтъкна, ще се видятъ кое въ самия печатанъ текстъ, кое въ сравнителнитѣ бѣлѣжки подъ него; затова и нѣма да се впускамъ тука да ги излагамъ на особено. Но за да потвърдя извазаната си по-горѣ мисль, че Дбрш. се в. стои по-близу до Мар. отколкото до Зогр, както и за да опрѣдѣля изобщо по-добрѣ положението му къмъ двѣтъ най стари четверо-евангелета, считамъ за нужно да направя по-обстойно сравнение между трите евангелски текста, а именно:

I. Сравнение на Дбрш. и Мар. съ Зогр., за да покажа общитѣ мѣста между първитѣ двѣ евангелета и различието имъ отъ третото — Зографското.

II. Сравнение между Дбрш. и Зогр., за да покажа, какво общо иматъ пкъ тия двѣ евангелета и по какво се различаватъ отъ Мариинското.

III. Сравнение на ония мѣста, въ които и третѣ евангелета се различаватъ едно отъ друго.

I. Сравнение на Дбрш. и Мар. съ Зогр.

A. отдѣлни думи, еднакви въ Дбрш. и Мар. а различни въ Зогр.

1. Чужди думи.

а) Чужди думи непрѣведени, но въ Дбрш. и Мар. еднакво написани, а въ Зогр. — инакъ.

Мт. XXVI. 7. Дбрш.-Мар. алавастрѣ — Зогр. алавестрѣ.

Ио. V. 2. ДМ. витезда — Зогр. фезда.

Мт. XXVII. 23. Д. гемонѣ. М. ѣмонѣ — З. иѣмонѣ.

Лк. XII. 5. Д. въ геонѣ, М. въ ѣонѣ — З. въ ѣенѣ.

Ио. XII. 3. ДМ. приемъши литрѣ — З. приемъши ливрѣ.

„ XIX. 39. ДМ. ѡко и литрѣ ѣ — З. ѣ. и ливрѣ съто

б) Чужди думи, непрѣведени въ ДМ., прѣведени въ З.

Лк. I. 5. Д. ѡ епимериѣ, М. отъ ефимериѣ — З. отъ дннекнныѣ чрѣды.

Мт. XXIV. 29. ДМ. слънце и луна — З. сл. и мѣсяць.
 Мрк. VI. 28. ДМ. на мисѣ — З. на блюдѣ.
 Лк. I. 15. ДМ. сикера — З. творена кваса.
 Мрк. IX. 5. ДМ. три скиниѣ — З. три кровы.
 Мт. X. 29. Д. на съсари, М. на ссари — З. пѣназоу.

в) Наопаки, чужди думи, прѣведени въ ДМ., а оставени въ З.
 има само:

Ио. IX. 2. ДМ. оучителю — срѣщу З. равви; и още:
 Мрк. IV. 38. ДМ. на възглавници — срѣщу З. на дохъторѣ.

2. Домашни думи.

а) замѣна между съществителни.

Мт. XI. 19. ДМ. винопица — З. пивъца.
 Лк. XII. 47. ДМ. по воли его — З. по повеленни его.
 Ио. IV. 6, 21, 52, V. 28. 35. ДМ. година — З. частъ.
 Лк. X. 20. ДМ. доуси — З. вѣси.
 Мт. XVI. 27. ДМ. по дѣломъ — З. по дѣланию.
 Лк. VIII. 39. ДМ. елико сътвори иѣтъ — З. е. с. вѣ.
 Лк. XIII. 8. Лк. XVIII. 8. Д. мѣсть, М. мѣсть — З. милость.
 Лк. V. 27. ДМ. на мѣтъници — З. на мѣздъници.
 Мт. XI. 19, ДМ. мѣтаремъ — З. мѣздоимъцемъ
 Лк. V. 19, 24. ДМ. одръ — З. ложе.
 Лк. I. 77. ДМ. въ отпушение — З. въ оставление.
 Мт. XXVII. 59, Мрк. XIV. 46. Лк. XXIII. 53. Д. плащеница,
 М. плаштаница, — З. понѣвица.
 Мрк. VI. 35. ДМ. пастырѣ — З. пастоуха.
 Ио. IV. 6. ДМ. студеницъ — З. кладъзъ.
 Лк. XII. 42. ДМ. надъ челѣднѣж — З. надъ домома.
 Мт. XIV. 1. ДМ. слоухъ иѣвъ — З. слоухъ христовъ.

б) замѣна между прилагателни.

Мт. XXIII. 14. ДМ. црѣствие нѣвѣсьное — З. ц. вѣнѣ.
 Лк. XVI. 10. ДМ. неправедны — З. невѣрны.
 Лк. XI. 34. ДМ. тѣло твое свѣтло вѣдетъ — З. тѣло твое
 просто вѣдетъ.
 Ио. XI. 50. оунѣ естъ, М. оунѣ е. — З. добрѣ естъ.
 Лк. XVII. 2. Д. оунѣ емоу, М. оунѣ емоу — З. добрѣ емоу.
 Ио. V. 6. ДМ. хоуеши ли цѣлъ вѣти — З. х. л. живъ в.
 Лк. II. 26. ДМ. чѣстивъ — З. чѣтивъ.
 Мт. XXV. 33. Лк. XXIII. 33. ДМ. о шоуѣж — З. о лѣвѣж.
 Ио. XIX. 14. Д. чѣсъ шестын, М. година шестаа — З. г.
 третиѣк.

в) Замѣна между глаголи (и причастия).

- Лк. XVIII. 33. ДМ. бивъше — З. тепъше.
 Лк. I. 64. ДМ. благослова — З. благовѣста.
 Мт. XVIII. 30. ДМ. ведъ — З. шедъ.
 „ XV. 30. ДМ. привръгоша ѿ — З. привѣса ѿ.
 „ XI. 1. ДМ. съвѣрши — З. съконьча.
 „ X. 34. ДМ. вѣрѣци — З. положити.
 Лк. XI. 44. ДМ. не вѣдатъ — З. не видатъ.
 Ио. XI. 43. ДМ. възъва — З. възгласи.
 Лк. XVI. 2. ДМ. призъвавъ — З. приглашъ.
 Мрк. XIII. 24. Д. зра, М. зряж — З. виждъ.
 Лк. III. 9. ДМ. вѣмѣтають — З. вѣлагають.
 „ II. 22. ДМ. исплъниша са — З. приближиша са.
 Мт. XI. 17. ДМ. пискахомъ — З. свирахомъ.
 Лк. IX. 22. ДМ. вѣстати — З. вѣскръснати.
 Ио. V. 28. ДМ. същии — З. възходящи.
 Мт. XXVI. 10. ДМ. сътвори — З. съдѣла.

Въ Добрш. и Мар. прѣдложни глаголи, а въ Зогр. безпрѣдложни.

- Мт. XXIV. 26. ДМ. не изыдѣте — З. не идѣте.
 „ XV. 22. Д. изышедши, М. ишедъши — З. шедъши.
 Мрк. I. 45. ДМ. ишедъ — З. шедъ.
 Мт. XVII. 5. ДМ. благоизволихъ — З. благоволихъ.
 Ио. XII. 36. ДМ. ошедъ — З. шедъ.
 Лк. II. 29. Д. ѿпоуцаеши, М. отъпоустиши — З. поустиши.
 „ III. 11. ДМ. да подасть — З. да дастъ.
 Мрк. VI. 20. ДМ. послоушаєте — З. слоушаєте.
 Мт. XIII. 36. ДМ. приде. — З. иде.
 Мрк. VI. 33. Д. притекоша, М. притѣша — З. тѣша.
 „ IV. 13. ДМ. разоумѣете — З. оумѣете.
 Мт. XIII. 30. ДМ. съжеци — З. жести.
 Ио. XIII. 15. ДМ. сътворихъ — З. творихъ.
 Мт. XII. 3. Лк. II. 48. ДМ. сътвори — З. твори.

Въ Добрш. и Мар. безпрѣдложни глаголни, а въ Зогр. прѣдложни.

- Мт. XVIII. 23. ДМ. даждъ ми — З. въздаждъ ми.
 Мрк. III. 3. Д. хотѣше, М. хотѣ — З. възхотѣ.
 „ III. 8. ДМ. творѣаше — З. сътворѣаше.
 Мт. XXIII. 15. ДМ. творите — З. сътворите.
 Лк. IX. 12. ДМ. шедше — З. ошедъше.
 Мт. XIX. 9. ДМ. аще поуститъ — З. а. отъпоуститъ.
 „ X. 28. ДМ. вонте са — З. оувонте са.
 Мрк. IV. 14. ДМ. слышатъ — З. оуслышатъ.

г) Замѣна между съществителни и прилагателни.

- Мт. XV. 14. ДМ. слѣпецъ — З. слѣпъ.
 „ XIII 28. ДМ. врагъ члѣвкъ — З. врагъ члѣскъ.
 Мрк. IX. 41. Д. хѣби есте, М. хръстови е. — З. кръстѣне е.

д) Замѣна между мѣстоименія.

- Мт. XXV. 46. ДМ. идятъ ти — З. идятъ си.
 Ио. XIX. 12. ДМ. весь — З. всѣкъ.
 Мт. XX. 21. ДМ. единъ — единъ — З. единъ — друугъ.
 Лк. XXII. 24. ДМ. кѣи — З. которъ.
 „ XVI. 13. ДМ. никъже — З. никотеръже.
 Ио. XVI. 29. ДМ. прича никоже — З. пр. неединоже.
 Ио. XII. 38. ДМ. слоухоу нашему — З. слоухоу вашему.
 Лк. XVI. 5. ДМ. гоу моему — З. гоу своему.
 „ XXII. 11. ДМ. съ оученикы мои — З. съ оуч. своими.
 „ XII. 4. друугомъ своимъ — З. друугомъ своимъ.
 Мрк. I. 2. ДМ. прѣдъ лицемъ твоимъ — З. пр. л. моимъ.
 Ио. V. 10. ДМ. одра твоего — З. одра своего.
 „ VIII. 23. ДМ. отъ сего мира — З. отъ всего мира.
 Лк. XIX. 9. ДМ. домоу твоему — З. домоу своему.

е) Замѣна между съществителни и мѣстоименія.

- Мт. XIV. 29. ДМ. и съ же — З. онъ же.
 „ XXVII. 5. ДМ. повръгъ сребро — З. повръгъ е.
 Лк. XXII. 63. ДМ. дрѣжаще и са — З. дрѣжаще и.

ж) Замѣна между прѣдлози.

- Лк. I. 25. ДМ. поношение мое въ члѣвѣхъ — З. и. м. отъ члѣкъ.
 „ XII. 26. ДМ. о прочнихъ — З. въ прочнихъ.
 „ XXII. 49. ДМ. иже вѣхъ о немъ — З. и. в. съ нимъ.
 Ио. XI. 4. ДМ. о славѣ вѣи — З. къ славѣ вѣи.
 Лк. XII. 15. ДМ. отъ имѣния — З. о имѣнии.
 Ио. XVI. 23. ДМ. просите отъ оца — З. пр. оу оца.
 Лк. XVIII. 28. ДМ. по текѣ — З. въ слѣдъ текѣ.
 Мт. XV. 27. ДМ. съ трапезы — З. отъ трапезы.
 „ XXI. 17. ДМ. въ двори са — З. оу двори са.
 Лк. XXI. 37. ДМ. въ дварѣаше са — З. оу дварѣаше са.
 Мт. XXI. 19. ДМ. и съше — З. оу съше.
 Лк. XVI. 13. ДМ. начынетъ — З. въ чынетъ.
 „ XIX. 37. ДМ. начатъ — З. оучатъ.
 „ X. 15. ДМ. низведши са — З. съведши са.
 Мт. XXVIII. 8. ДМ. отъшѣдши — З. ошѣдши.
 Лк. III. 16. ДМ. отрѣшити — З. разрѣшити.

- Мрв. VIII. 19, ДМ. *приасте* — З. *възасте*.
 „ V. 30, ДМ. *прилежащоу* — З. *належащоу*.
 Мт. XXVII. 23, ДМ. *да пропатъ вждетъ* — З. *да распатъ в*.
 „ XXVII. 31, ДМ. *пропатие* — З. *распатие*.
 „ XXIV. 29, ДМ. *звѣзды съпаджтъ* — З. *зв. испаджтъ*.
 „ XXVII. 34, Д. *смѣшанъ*, М. *съмѣшанъ* — З. *размѣшанъ*.

з) Замѣна между нарѣчия, съюзи и пр.

- Лв. XXII. 32, ДМ. *и ты нѣкогда* — З. *и ты нѣкогда*.
 Мрв. IX. 28, ДМ. *яко не възмогохомъ* — како не възмогохомъ.
 „ XII. 24, ДМ. *яко не съжтъ* — З. *како не съжтъ*.
 Мт. XX. 19, ДМ. *тожде* — З. *такожде*.
 „ XXVII. 49, ДМ. *а прочии* — З. *и прочии*.
 „ XI. 31, ДМ. *идетъ да плачетъ сѧ* — З. *идетъ и пл. сѧ*.
 Ио. II. 22, ДМ. *яко се гѣкаше* — З. *яко же гѣкаше*.
 Мт. XIII. 30, ДМ. *овое* — З. *оубо*.

3. Еднакви думи, различно образувани.

а) Разлива въ коренни срички.

- Мт. XXI. 18, Мрв. II. 25, XI. 12, Лува IV. 2, ДМ. *възлака* — З. *възлака*; Мт. XII. 1, ДМ. *възлакаша сѧ* — З. *възлакаша сѧ*; Мт. XXV. 35, ДМ. *възлакахъ* — З. *възлакахъ*; Мт. XXV. 37, Лв. I. 53, ДМ. *алчаша* — З. *алчаша*.

Ио. XV. 15, ДМ. *не глѣжъ вастъ рогъ* — З. *не глѣжъ вастъ рогъ*.¹⁾

Ио. XII. 13, Д. *вѣна*, М. *вѣне* — З. *вѣн*.

Мт. XVII. 48, Мрв. XIV. 36, Д. *възнесъ*, М. *възнесъ* — З. *възнесъ*; тува, вѣроятно, изговоръ *възнесъ*, както е въ Мар., е прѣдизвикалъ мѣнида на коренната съгласна подъ влияние на вор. *нес*, та е произлѣзло въ Добрш. *възнесъ*.

Лв. XX. 13, Д. *негли*, М. *негли* — З. *негли*.

Мрв. II. 22, ДМ. *не вливаетъ* — З. *ни вливаетъ*.

Мт. XXII. 44, XXIV. 39, Лв. XIX. 13 и пр. Д. *дондеже*, М. *дондеже* или *дондеже* (*дондеже* само два пѣти) — З. *дондеже*.

Мрв. VI. 10, МД. *идеже* — З. *идеже*.

Мт. XIV. 6, Д. *роства*, М. *розьства* — З. *рождества*. Тува пакъ приемамъ, че е по-вѣроятно *роство* да е произлѣзло подъ влияние на *розьство*, както е въ Мар., макаръ дори и наново образувано отъ *родьство*.

Мт. XIII. 22, ДМ. *сѣное* — З. прѣдпочита краткитѣ форми: *сѣное*, както и Мт. XIII. 31, ДМ. *въсѣ* — З. *въсѣ*.

Между Добрш. и Мар. има общность и въ прѣдаването на *ѣм*, както напр. Мат. XIV. 3, ДМ. *ѣмъ*, а З. *имъ*, Мат. XXV. 1, ДМ. *примѣше*, а З. *примѣше* и пр.; но тая общность не зимамъ подъ внимание, понеже тя може да произлѣзе независимо — по диалектни влияния.

¹⁾ Тѣй стои въ Зогр., но въ Мар. 379, бѣлѣжа, се цитира *рогъ*, а не *рогъ*.

б) Разлика въ суфиксни и крайни сричви.

- Лв. X. 3, ДМ. *ѣко* и *агньца* — З. *ѣко* и *агна*.
 Лк. I. 44, Д. *младенець*, М. *младънецъ* — З. *младѣништъ*.
 Мрв. VII. 4, Д. *стѣкленицамъ*, М. *стѣклъницамъ* — З. *стѣклѣницамъ*.
 Мрв. VI. 2, ДМ. *силы* *таковы* — З. *силы* *такты*.
 Мт. XXI. 21, ДМ. *смоковничьное* — З. *смоковничьское*.
 Мрв. VI. 1, ДМ. *отъчестие* — З. *отъчество*.
 Мт. XIII. 22, ДМ. *богательства* — З. *богательствѣ*.
 Мт. XIII. 39, ДМ. *коньчина* — З. *коньчаніе*.
 Мрв. XIII. 8, ДМ. *отъ Еидонѣ* — З. *отъ Еидона*.
 Мрв. VI. 2, ДМ. *отъ кждоу* — З. *отъ кждѣ*.
 Мрв. VI. 2, ДМ. *отъ тждоу* — З. *отъ тждѣ*.
 Лв. XV. 17, ДМ. *колико* — З. *коликоу*.
 Ио. XII. 36, ДМ. *сынове сѣѣта* — З. *сыни сѣѣта*.
 Лв. XXII. 34, ДМ. *три краты* — З. *три крата*.
 Мрв. IV. 33, ДМ. *мънозѣми* — З. *мъногами*.
 Лв. XV. 13, ДМ. *дѣѣма гнома* — З. *дѣвама гнома*.

В. Форми, еднакви въ Дбрш и Мар, а различни въ Зогр.

1. Именни форми.

а) Падежни форми.

а) Замѣна между родителенъ и винителенъ:

- Мт. XXIV. 18, ДМ. *не възатн ризъ своихъ* — З. *не в. ризы своя*.
 Принимаю, че *ризы своя* тука си е мн. ч., а не ед. родит.
 Ио. VIII. 57, ДМ. *Явраама* — З. *Явраамъ*.
 Ио. VI. 24, ДМ. *и ѣа не выстѣ тоу* — З. *и ѣтъ не в. т.*
 Ио. V. 26, ДМ. *оцѣ живота иматъ* — З. *о. животъ н.*
 Мт. XIII. 34, Мрв. I. 44, ДМ. *ничесоже* — З. *ничътоже*.
 Мт. XVIII. 15, ДМ. *приоврашши братъ (сѣотв. братръ) твои* —
 З. *приовраштши брата твоего*.
 Мт. XX. 12, ДМ. *таготъ и варъ* — З. *таготъ и вара*.
 Лк. XIII. 21, ДМ. *иже приемъши* — З. *егоже приемъши*.
 Мрв. V. 14, ДМ. *видѣти бывъшѣе* — З. *видѣти бывъшааго*.
 Ио. XXI. 13, ДМ. *въземъ хлѣвъ* — З. *въземъ хлѣва*.

б) Замѣна между родителенъ и дателенъ.

- Мт. XIII. 39, ДМ. *коньчина вѣка* — З. *коньчина вѣкоу*.
 Мт. XVII. 1, ДМ. *брата (сѣотв. брата) его* — З. *брата емоу*.
 Мрв. V. 40, ДМ. *оца отроковица* — З. *оца отроковици*.
 Лв. II. 41, ДМ. *въ праздникъ паскты (пасхы)* — З. *въ пр. пасцѣ*.
 Мрв. IX. 35, ДМ. *въсѣмъ слоуга* — З. *въсѣхъ слоуга*.
 Лв. III. 3, ДМ. *въ отъпоущение грѣхомъ* — З. *въ о. грѣховъ*.

в) Замѣна между дательнъ п. и други падежи.

Лк. III. 23, ДМ. трѣмъ десатемъ лѣтъ — З. трѣми десатты лѣтъ.

Лк. V. 1, ДМ. прилежащюу ємоу — З. належаштоу ємь.

Лк. XXIV. 47, ДМ. проповѣдати сѧ покаѣнню — З. проповѣдати сѧ покаѣнне.

Мт. XVIII. 24, ДМ. длѣжники тѣмоѡ талантъ — З. длѣжники тѣмѣ талантъ.

г) Замѣна между други падежи.

Мрк. V. 30, ДМ. прикоснѧ сѧ ризахъ моихъ — З. прикоснѧ сѧ ризъ моихъ.

Мт. XVIII. 21, ДМ. колъ краты — З. колъ кратъ.

Мт. XIX. 12, ДМ. сиа послѣднѧ — З. сии послѣднии.

Мт. XX. 17, ДМ. поятъ на пѣтъ — З. поятъ на пѣти.

Мт. XXII. 30, ДМ. въ вѣскрѣшенне — З. въ вѣскрѣшени.

Мт. XI. 23, ДМ. капернаоумѣ — З. кафернаоумъ.

д) На една страна падеженъ извазъ, на друга — прѣдложенъ.

Мрк. XIV. 2, ДМ. мѣва вѣдетъ людемъ — З. мѣ. в. въ людехъ.

Лк. XI. 48, ДМ. дѣломъ оцѣ вашихъ — З. съ дѣлы о. в.

Мт. X. 29, Д. на сьсари М. на ссарии — З. пѣназоу.

Мт. XIV. 7, ДМ. съ клатвоѡ — З. клатвоѡ.

Мт. XXV. 19, ДМ. ставати сѧ о словеси — З. ст. сѧ словеси.

Мт. XXV. 4, ДМ. съ свѣтильники свои — З. свѣтильники св.

е) На една страна падежъ, на друга — прилагателно.

Мт. X. 42, ДМ. има оученика — З. има оученичѣ.

Лк. XX. 10, ДМ. отъ плода винограда — З. отъ плода винограда нааго.

Ио. X. 5, ДМ. не знаѣтъ тоуждинхъ гласа — З. не знаѣтъ штюждего гласа.

Къмъ тѣя примѣри нека прибавимъ и:

Лк. II. 7, ДМ. не вѣ мѣста въ обьтели — срѣщю Зогр. не вѣ мѣста обьтельна.

ж) Бжси и расширени падежни форми.

Ио. X. 18, ДМ. полагаѡ о севѣ — З. полагаѡ о сѧ.

Мрк. XII. 31, ДМ. тако и самъ себе — З. тако и самъ сѧ.

Мт. XXVI. 17, ДМ. оуготоваемъ тебѣ — З. оуготоваемъ ти.

„ XIV. 4, ДМ. имѣти еѧ — З. имѣти ѧ (род. п. при негация).

„ XX. 14, ДМ. нѣстъ ми — З. нѣстъ мѣнѣ.

Мрк. II. 5, ДМ. отъпоуцаѣтъ ти сѧ грѣси — З. отъпоуштаѣтъ сѧ тебѣ грѣси.

б) Въ Дбрш. и Мар. едно число, въ Зогр. — друго.

- Мрк. III. 3, ДМ. мѣногъ народъ иде — З. мѣнози народи идеша.
 Лв. IV. 3, ДМ. да вждетъ хлѣвъ — З. да вждятъ хлѣви.
 „ V. 5, ДМ. въврѣженъ мрѣжж — З. въврѣженъ мрѣжа.
 Ио. XXI. 11, ДМ. извлѣче мрѣжж — З. извлѣче мрѣжа.
 Мт. XIII. 23, ДМ. приносятъ плодъ — З. приносятъ плоды.
 Ио. V. 27, ДМ. сждъ творити — З. сжды творити.
 Мт. XVII. 24, ДМ. не даетъ ли андрагма — З. не даетъ ли андрагъмъ.
 Мт. XVII. 24, ДМ. приемльшце андрагма — З. приемльшце андрагъмы.
 Мт. XIII. 30, ДМ. сважите и — З. сважите ѿ.
 „ XXII. 4, ДМ. придѣте на бракъ — З. придѣте на бракъы.
 Мрк. IV. 16, ДМ. на каменн — З. на каменнхъ.
 „ IV. 36, ДМ. съ нимъ — З. съ ними.
 Мт. XI. 22, ДМ. вамъ — З. вама; Мт. XI. 24. ДМ. тебѣ — З. вамъ.
 Мрк. IV. 15, ДМ. си же сжтъ — З. се же сжтъ.
 „ IV. 12, ДМ. въсѣ вѣважтъ — З. въсе вѣваетъ.
 „ VIII. 4, ДМ. насытити хлѣвъ — З. насытити хлѣва.
 Мт. XXII. 7, ДМ. градъ зажеже — З. градъ зажеже.
 Мрк. I. 7, III. 16, ДМ. разрѣшити ремене сапогъ его — З. разрѣшити ремене сапогоу его.
 Мт. XIV. 13, ДМ. отъ градъ — З. отъ града.
 Лв. XI. 31, ДМ. отъ конецъ земля — З. отъ коньца земля.
 „ XX. 21, ДМ. на лица зриши — З. на лице зриши.
 „ III. 20, ДМ. надъ всѣми — З. надъ всѣмъ.

в) Въ Дбрш. и Мар. единъ родъ, въ Зогр. — други.

- Мт. XIII. 20, ДМ. се естъ — З. съ естъ.
 „ XVI. 19, ДМ. свързано — З. свързанъ.
 „ XVI. 19, ДМ. разрѣшено — З. разрѣшенъ.
 „ XXIV. 40, ДМ. единъ поемлетъ см — З. единъ поема. см.

2. Глаголни форми.

а) Въ Дбрш. и Мар. едно врѣме, въ Зогр. — друго.

- Ио. VI. 56, ДМ. прѣвѣваетъ — З. прѣвѣ.
 „ XII. 19, ДМ. идетъ — З. иде.
 Мрк. V. 34, ДМ. вѣра твоа спасетъ тѣ — З. в. тв. спасетѣ.
 Мт. XXVI. 2, ДМ. пасха (паска) вждетъ — З. пасха вѣваетъ.
 Лв. XIII. 26, ДМ. тогда начнете глати — З. т. начатъ глати.
 Мрк. V. 8, ДМ. глагола емоу — З. глаголааше емоу.
 „ IV. 38, ДМ. глаголаша — З. глаголаахъ.

Ио. I. 1, ДМ. искони вѣ — З. искони вѣаше.
 Лк. XXII. 62, ДМ. плака са — З. плакааше са.
 Лк. I. 78, ДМ. посѣтнлъ естѣ насѣ — З. посѣти насѣ.
 Мт. XII. 46, ДМ. продастѣ — З. прода.
 „ XX. 29, ДМ. ѿже азѣ имамѣ пити — З. ѿже а. пий.
 „ XII. 9, ДМ. пришедшоу, М. пришедѣ — З. приходѣ.

б) Въ Дбрш. и Мар. едно лице, въ Зогр. — друго.

Лк. XXI. 27, ДМ. оузрите — З. оузрѣтѣ.
 Мт. XXVII. 42, ДМ. не можетѣ съласти — З. не можеш с.
 Мрк. XIV. 13, ДМ. срѣцета — З. срѣштѣтѣ.
 Лк. V. 30, ДМ. ѿсте и пиете — З. ѿстѣ и пиетѣ.
 „ XIII. 25, ДМ. начънете вѣнѣ стояти — З. начънетѣ вѣнѣ ст.
 Мт. XXI. 26, Д. не ѡшѣ, М. не ѡса — З. не ѡсте.
 „ XI. 1, ДМ. прѣидѣ — З. прѣидѣтѣ.

в) Въ Дбрш. и Мар. единъ начинъ, въ Зогр. — други.

Мт. XXII. 37, ДМ. възлюбиши гѣ — З. възлюби гѣ.
 Ио. I. 51, ДМ. вѣроуеши — З. вѣроуи.
 Мт. XI. 1, ДМ. прѣидѣ — З. прѣидѣтѣ.
 Мрк. V. 25, ДМ. възложи — З. възложити.
 Мт. XI. 10, ДМ. оуготовити — З. оуготоваетѣ.
 „ XXII. 10, ДМ. нарицати са — З. нарицаетѣ са.
 Лк. III. 14, ДМ. довольни бѣдѣте — З. довольни бѣдетѣ.
 Мрк. V. 14, Д. придѡшѣ (М. придѣ) видѣти — З. придѣ видѣтѣ.
 Мт. XXIV. 22, Д. не ви съпасѣ са — З. не съпасѣ са.

г) На една страна глаголно врѣме — на друга причастие.

Мрк. V. 31, ДМ. видиши — З. видѣ.
 Лк. IX. 54, ДМ. съидѣтѣ — З. съшедѣ.
 Мрк. XII. 41, ДМ. видѣаше — З. видѣвѣ.
 Мт. XV. 39, ДМ. вѣлѣзе. — З. вѣлѣзѣ.
 Мрк. II. 12, ДМ. възатѣ — З. въземѣ.
 Лк. XXI. 38, ДМ. приходѣахѣ — З. приходѣаште.
 Мрк. VI. 1, ДМ. ишедѣ — З. изидѣ.
 Ио. XII. 14, ДМ. обрѣтѣ же — З. обрѣтѣ.
 Мт. XX. 12, ДМ. сътворша — З. сътвориша.

д) Въ Дбрш. и Мар. едно число, въ Зогр. — друго.

Ио. XIV. 26, ДМ. възпомѣнетѣ — З. възпомѣнитѣ.
 Мрк. IV. 14, ДМ. егда слышатѣ — З. егда оуслышитѣ.
 Лк. XII. 32, ДМ. не вѡи са малѡе стадо — З. не вѡите са м. ст.

В. Фрази, еднакви въ Дбрш. и Мар., а различни въ Зогр.

Мт. XIII. 24, ДМ. оуподоби са — З. подобно естѣ.

Лв. XX. 33, ДМ. словеса мои не мимондѣтъ — З. словеса мои не имѣтъ прѣкти.

Мт. XVIII. 12, ДМ. и аще оберѣтъ ѿ — З. и аште вѣдетѣ оберѣсти ѿ.

Ио. XVI. 2, ДМ. мѣнитѣ са — З. мѣнитѣ си.

Мт. XXVI. 24, ДМ. прѣдастъ са — З. прѣданъ вѣдетѣ.

„ XXVI. 2, ДМ. прѣданъ вѣдетѣ — З. прѣдастъ са.

Лв. XXII. 22, ДМ. имѣже прѣданъ вѣдетѣ — З. имѣже же прѣдастъ са.

Мрк. XIV. 2, ДМ. обѣщаша емоу — З. обѣщаша са емоу.

Мт. XX. 10, ДМ. мѣнѣахъ са ваще приати — З. мѣнѣахъ са тако ваште примѣтъ.

Мт. XVIII. 35, ДМ. аще не отъпоушасте къждо братоу своему — З. аште не отъпоушасте комоужде братроу своему.

Ио. VI. 61, ДМ. рѣпѣщѣтъ междѣ собоу — З. р. о семь.

„ IV. 36, ДМ. събираетѣ плодъ въ животъ вѣчѣны — З. събираетѣ плодъ животѣны.

Лв. XVII. 34, ДМ. поемѣтъ — З. поемлетѣ са.

Мт. XXVI. 4, ДМ. свѣтъ сътвориша да нѣа имѣтъ и оубиѣтъ — З. свѣтъ сътвориша на нѣа да имѣтъ и оубиѣтъ.

Лв. XII. 19, ДМ. Моиси написа намъ — З. не Моиси ли написа намъ.

„ I. 62, ДМ. помаваахъ же оцоу — З. помавааше же оца.

Мрк. XI. 14, ДМ. никѣтоже да не сънѣстъ — З. никѣтоже сънѣждѣ.

Мт. XXI. 23, ДМ. егда приде въ црковъ — З. пришедѣшоу емоу въ црѣкѣвъ.

Мрк. IX. 29, ДМ. ничимѣже не можетѣ изъти — З. не иматѣ ничимѣже изити.

Ио. XIII. 19, ДМ. вѣрѣ имете тако азъ есмь — З. вѣсте га. азъ е.

Г. Общностъ между Мар. и Добрш. по липсали или прибавени думи.

Между Мар. и Добрш. ев. има твърдѣ много еднаквости въ ония мѣста, дѣто липсuvatъ, или пѣкъ са прибавени, било отдѣлни думи, било цѣли пасажи. Не отричамъ, че нѣкои липси или прибавки въ Добрш. и Мар. ще са настанали случайно, или отпослѣ; ала повечето отъ тѣхъ сигурно дължатъ произхода си на органическа близостъ между Мар. и Добрш. При това забѣлѣзвамъ, че липсали думи има много повече въ Зогр. ев., отколкото въ Мар. и Добрш.: докато случаетѣ съ липсали думи въ послѣднитѣ двѣ евангелета въ сравнение съ Зогр. са 48, то дефектнитѣ, тѣй да кажа, мѣста въ Зогр. въ сравнение съ Мар. и Добрш. са два пѣти повече — тъкмо 94! И азъ незная, какъ би се обяснилъ тоя фактъ; защото ако прѣдположимъ че Зогр. ев. е нехайно прѣписвано, то пѣкъ

сѣщото прѣдположение струва за Добрѣйшово ев. въ много по голѣма мѣра, понеже на сѣва негова страница се забѣлѣзва нехайността на прѣписвача му. Както и да е, азъ приемамъ и тоя фактъ за доказателство, че Добрш. ев. стои пѣ-близу до Мар, отколкото до Зогр.

Понеже съ липсата на една дума фразата става малко-много неопрѣдѣлена, намѣрихъ за добрѣ да разпрѣдѣля случаитѣ съ изпуснати или прибавени думи споредъ службата, която изпълняватъ тия липсали или налични думи. Тогава имаме:

1. На една страна има подлогъ или подложна дума, на друга — липсува.

а) липсува въ Зогр., а го има на лице въ Дбрш. и Мар.

- Мт. XIV. 22, ДМ. оувѣди (*иѣтъ*) оученикы — З. оув. оуч.
 Мрв. I. 35, ДМ. изиде (*иѣтъ) — З. само изиде.
 Ио. IV. 46, ДМ. приде же пакы (*иѣтъ).
 Ио. VII. 32, послаша архієри (*и фарисєи) слоугы.
 Мт. XII. 17, ДМ. да съвѣдетъ са (*речено) Исусемь.
 Ио. I. 41, Андреа, (*братъ) Симона Петра.
 Ио. XIV. 12, ДМ. дѣла, таже (*азъ) творѣж.
 Ио. XV. 26, ДМ. егоже (*азъ) послѣж.
 Лв. IV. 14, Д. и (*тои) запрѣти емоу, М. и (*тъ) запрѣти емоу.
 Мт. XV. 11, ДМ. (*то) сквернитъ.
 Лв. XIX. 7, ДМ. видѣвъше (*вси) рѣпътаахъ.
 Лв. I. 43, ДМ. отъкъдоу (*се) манѣ.
 Лв. XII. 37, ДМ. таже (*пришедъ) гдѣ обрѣщеть.
 Лк. IX. 6, ДМ. благовѣствоуѣще (*и цѣлаше).
 Лв. XIII. 22, ДМ. (*оуча) и шествє творѣ.
 Мт. XXV. 43, ДМ. (*воленъ) и въ темьници.

б) Липсува въ Дбрш. и Мар., а го има въ Зогр.

- Мт. 27. 3, Зогр. еже глѣж (*азъ) — ДМ. еже глѣж.
 Ио. XI. 3, Зогр. егоже (*тъ) любвиши — ДМ. егоже любвиши.
 Ио. IX. 40, Зогр. (*си) сѣщен съ нимь.
 Мт. XXII. 36, Зогр. вси во имѣша ѣж (*седѣмь).

2. На една страна има било пѣрво, било второ опрѣдѣление, на друга — нѣма.

а) Липсува въ Зогр., а го има въ Дбрш. и Мар.

- Мрв. I. 19, Д. мрѣжж своѣж, М. мрѣжж своѣж — Зогр. мрѣжж.
 Мт. XXVII. 60, Д. каменъ великъ, М. к. вели — Зогр. каменъ.
 Мт. XXII. 30, ДМ. тако и агли (*божи) — Зогр. тако ѣ агли.

*) Примѣритѣ се цитиратъ по пълня текстъ. Заграденитѣ въ скоби думи липсуватъ въ нецитираната страна.

- Мрв. VI. 31, ДМ. въ (*поусто) мѣсто — Зо гр. въ мѣсто.
 Лв. XXII. 12, ДМ. горьницѣ (*великѣ) постѣланѣ.
 Мт. XVIII. 32, ДМ. всѣхъ дългѣхъ (*твои) отъпоустихъ ти.
 Ио. XI. 48, ДМ. възмѣтъ и мѣсто и азъкъ (*нашѣ).
 Лв. XXI. 4, ДМ. отъ извѣтъка (*своего).
 Лв. XX. 18, ДМ. на камени (*тома) — Зо гр. на камени.
 Ио. XVII. 1, ДМ. да и сынѣхъ (*твои) прославитъ та.
 Ио. XI. 27, ДМ. градъни въ (*всѣхъ) мирѣ — единчѣхъ примѣръ,
 дѣто въ Зо гр. липсува опрѣдѣление въсѣхъ въмѣ мирѣ, а въ Дбрш и
 Мар. го има; обичновено е наопаки.
 Мт. XXIII. 8, ДМ. оученикомѣхъ (*его).
 Мт. XV. 12, ДМ. оученици (*его).

б) Липсува въ Дбрш. и Мар.

- Мрв. I. 15, Зо гр. вѣроуите въ еуглине (*вожне).
 Мт. XXIV. 15, на мѣстѣхъ (*свѣтѣхъ).
 Лв. XXII. 18, Зо гр. отъ плода (*сега) лозьнааго.
 Ио. XIV. 17, Зо гр. (*въсѣхъ) мирѣхъ; Ио. XII. 46, Зо гр. въ (*въсѣхъ)
 мирѣхъ придохъ; Ио. XVII. 6, Зо гр. отъ (*въсѣго) мира; Ио. XVII. 5,
 Зо гр. прѣжде даже не възстѣхъ (*въсѣхъ) мирѣхъ; Ио. XVII. 11, въ (*въсѣмѣ)
 мирѣхъ (bis).
 Мт. XXI. 38, Зо гр. дѣлателе же (*ти).
 Мт. XXIV. 14, проповѣстѣхъ съ (*се) еуглине.
 Мт. XXV. 33, Зо гр. о лѣвѣжѣхъ (*свѣе) — ДМ. о шоуѣжѣхъ.
 Мрв. I. 31, Зо гр. емѣхъ за рѣжѣхъ (*емѣ).

3. На една страна има допѣлнение, на друга — нѣма.

а) Липсува въ Зо гр., а го има въ Дбрш. и Мар.

- Лв. I. 36, ДМ. и та зачатѣхъ (*сынѣхъ).
 Ио. II. 7, ДМ. напѣнните (водоносѣхъ) воды.
 Ио. II. 18, ДМ. кое (*знамение) явлѣши.
 Ио. VI. 40, Д. иматѣхъ (*животѣхъ вѣчнѣхъ), М. иматѣхъ (*живота вѣчнѣнааго).
 Ио. XII. 18, Д. сътворѣша (*се) знамение, М. сътворѣшѣхъ (*се) знамение.
 Мрв. VI. 30, ДМ. възвѣстиши (*въсѣхъ) елико сътвори.
 Лв. XVII. 13, Д. въздвигошѣхъ (*гласѣхъ), М. възнѣсѣхъ (*гласѣхъ) —
 Зо гр. стои само възнѣсѣхъ.
 Мт. XVII. 12, ДМ. аште вѣдетѣхъ етероу (*члѣкоу).
 Мт. XVIII. 31, съказашѣхъ (*гнѣоу своемоу) въсѣхъ.
 Мт. XVII. 26, ДМ. рече (*емоу) Петроу.
 Мт. XXI. 26, Д. не азъж (*емоу), М. не азъж (емоу) — Зо гр. не азъж.
 Ио. VIII. 24, ДМ. рѣхъхъ оубо (*вамѣхъ).
 Ио. XI. 11, ДМ. глагола (*имѣхъ) — Зо гр. глагола.

б) Липсува въ Дбрш. и Мар.

- Ио. IX. 20, Зогр. (*го) вѣвѣ — ДМ. само вѣвѣ.
 Ио. IV. 52, Зогр. остави (*и) огнь.
 Лк. XIX. 27, Зогр. приведѣте (*я) сѣмо.
 Мт. XXVII. 40, Зогр. съзидана (*я).
 Мрк. V. 4, Зогр. зане (*емоу) многоты кратты.
 Мт. XXI. 32, Зогр. приде во (*къ вамъ) Ионъ.

4. Липсува глаголъ, било самъ, било заедно съ друга думица.

а) Липсува въ Зогр., а го има въ Дбрш. и Мар.

- Мт. XXVII. 62, ДМ. въ оутрѣни же день (*иже естѣ) по параскевѣни.
 Мт. VIII. 38, ДМ. доброе же сѣма (*се сжтъ).
 Мрк. IX. 5, ДМ. добро (*естѣ) намъ — З. добро намъ.
 Ио. XV. 6, ДМ. въ огнь вълагайтѣ (*и съгараютѣ).
 Ио. XIV. 28. Д. тако (*рекохъ) идж, М. тако (*рѣхъ) идж.

б) Липсува въ Дбрш. и Мар.

- Ио. XIV. 20, Зогр. и вы въ мнѣ (*есте).
 Ио. XIII. 21, Зогр. възмѣти са дѣломъ (*и съвѣдѣтельствова) и рече.
 Мт. XII. 13, Зогр. оутверди са (*емоу и выстѣ) цѣла тако и дроуга.

5. Липсувать нарѣчия, съюзи и други частици.

а) Има ги въ Дбрш. и Мар. — липсувать Зогр.

- Мрк. IV. 12, ДМ. егда (*когда) — З. само егда.
 Мт. XXVII. 54, оубоаша са (*зѣло) — З. оубоаша са.
 Мт. XXIV. 16, ДМ. иже (*аще) клѣнетѣ са.
 Мар. VIII. 38, ДМ. иже во (*аще) — Зогр. иже во.
 Ио. VII. 37, ДМ. (*аще) кѣто жаждетѣ.
 Мрк. IV. 29, ДМ. (*тако) настоитѣ; Мт. XVIII. 3, ДМ. вждете (*тако и) дѣти; Ио. VIII. 24, ДМ. (*тако) азъ есмь.
 Лк. IX. 25, ДМ. кага (*во) польза; Ио. XIII. 15, ДМ. образъ (*во) дѣхъ вамъ.
 Мт. XIII. 6, ДМ. слѣнцоу (*же); Мт. XXV. 15, ДМ. овомоу (*же);
 Ио. III. 1, ДМ. вѣ (*же) члѣкъ; Ио. IV. 42, ДМ. женѣ (*же) глаголахъ;
 Ио. VI. 4, ДМ. вѣ (*же) близъ; Ио. XI. 42, ДМ. азъ (*же) вѣдѣхъ;
 Ио. XII. 14, ДМ. обрѣтѣ (*же); Мт. XXVI. 29, ДМ. пити (*оуже) отъ плода лозинаго.
 Ио. XI. 17, ДМ. четыри дѣни (*оуже) имѣша.
 Ио. VII. 34, ДМ. (*и) егда; Мт. XIII. 4, ДМ. (*и) сѣацюмоу;
 Мт. XIII. 14, ДМ. (*и) зраще; Мрк. II. 10, ДМ. (*и) глагола.
 Мт. XVI. 20, ДМ. да никомоуже (*не) рекжтъ.
 Мрк. III. 12, ДМ. запрѣщаше да (*не) гвѣ творатѣ его.
 Лк. XXII. 52, ДМ. на развоинника (*ли).

б) Липсுவатъ у Дбрш. и Мар.

- Ио. XIII. 18, Зоґр. (*такѡ) гадѣи хлѣбѣ.
 Мт. XVII. 25, Зоґр. иже во (*аште) хошетѣ.
 Мрв. XI. 23, Зоґр. иже (*аште) речетѣ.
 Мрв. VI. 47, Зоґр. вѣ (*во) корабль.
 Мт. XXVII. 50, Зоґр. иѣ же (*пакы) вѣзъпиеѣ.
 Мрв. II. 8, Зоґр. (*авие) разоумѣеѣ.
 Мт. XXVII. 65, Зоґр. рече (*же) имѣ Пилатѣ; Мрв. V. 2, Зоґр. излѣзъшоу (*же) емоу; Мрв. IX. 22, Зоґр. милосрѣдовавѣ (*же) о насѣ; Ио. VI. 2, Зоґр. по немѣ (*же); Ио. IX. 34, Зоґр. изъгънаша (*же) и; Мт. XVII. 27, Зоґр. вѣзъми (*и) отъверъзи.
 Мт. XXV. 17, Зоґр. приобрѣте (*и) дроугаа.
 Мт. XXVI. 17, Зоґр. кѣде хоштеши (*и) оуготоваемѣ.
 Ио. XIV. 24, Зоґр. не любам мене (*и) словесѣ моухѣ не съвлюдетѣ.
 Мрв. XI. 13, Зоґр. не (*оу) во вѣ врѣма.
 Лв. XX. 5, Зоґр. почто (*оубо) не вѣрѡвасте.
 Ио. XIII. 19, Зоґр. оца моего (*оубо) висте вѣдѣли.
 Мрв. XI. 32, Зоґр. аште (*ли) речетѣ.

6. Липсுவатъ прѣдложни съединения.

а) Липсுவатъ у Зоґр., а ги има въ Дбрш. и Мар.

- Лв. V. 3, ДМ. отъстѣпнѣти мало (*отъ земля).
 Лв. XI. 16, ДМ. знамениа (*отъ него) искаахъ.
 Ио. IV. 54, ДМ. пришедѣ (*отъ юдея) въ галилея.
 Ио. XI. 19, ДМ. мѣнози (*отъ юден) вѣхъж пришели.
 Лв. XXII. 70, ДМ. онѣ же (*къ нимѣ) рече.
 Мт. XII. 1, ДМ. приде иѣ (*въ сѣвотѣ).
 Лв. II. 17, ДМ. съказаша о глѣ глѣмѣ имѣ (*о отрочатѣ).

б) Липсுவатъ у Дбрш. и Мар.

- Мт. XVI. 33, Зоґр. азъ не съвлазныж са (*о тебѣ).
 Мрв. I. 2, Зоґр. оуготовитѣ пѣть твои (*прѣдѣ тобож).

7. Липсுவатъ цѣли фрази и стихове.

а) Липсுவатъ у Зоґр., а ги има въ Дбрш. и Мар.

- Ио. VIII. 14, ДМ. вѣ же не вѣсте отъ кждоу идж (М. градж).
 Ио. X. 10, ДМ. и лишее имжтѣ.
 Лв. I. 20, ДМ. и не могъ (про)глаголати.
 Лв. I. 58, ДМ. и радоваахъ са.
 Мрв. II. 26, и дастѣ (и) сѣциимѣ съ нимѣ.
 Ио. V. 4, ДМ. гацѣмѣ же неджгомѣ одрѣжимѣ бѣвалаше.
 Ио. VIII. 23, ДМ. глаголааше имѣ вѣ отъ нижнихѣ есте.

Ио. XI. 40, ДМ. камень, идеже вѣ мрътвѣи (М. оумерѣ) лежа.
 Ио. XVI. 7, ДМ. аще ли идѣ, посылѣ и къ вамъ.
 Ио. XIX. 21, нѣ такоже самъ рече црѣ всмѣ жидовскы.
 Ио. XX. 35, Д. и видѣ свѣдѣтелство его истинѣ, М. и видѣвъ
 и свѣдѣтелствова — въ Зо гр. нѣма това.

б) Липсува въ Дбрш. и Мар.

Мрк. VII. 23, Зо гр. иже иматъ оуши слышати да слышитъ.
 Мт. X. 43, Зо гр. амин' глагольѣ вамъ.
 Мт. XXV. 13, Зо гр. не вѣсте дѣни ни часа вѣнаже сѣ чѣкы
 придетъ.
 Мт. XXV. 25, Зо гр. тѣгда рече рабомъ своимъ.

II. Сравнение на Добрш. и Зо гр. съ Мар.

Близостъта между Мар. и Дбрш. ев. ще изпакне още повече,
 помъ се види, колко малко еднаквости има помежду Зо гр. и Дбрш.:
 тѣ са три-четири пѣти по малко, та затова и не могатъ да се раз-
 прѣдѣлятъ тѣй подробно, както еднаквоститѣ между Мар. и Дбрш.

А. Думи, еднакви въ Добрш. и Зо гр., а различни въ Мар.

1. Чужди думи.

Отъ непрѣведенитѣ чужди думи, които се посрѣщатъ у Зо гр.
 и Дбрш., е само равви Ио. X. 22, срѣщу която въ Мар. стои оучителю.
 А прѣведени са:

Мар. енкениѣ Ио. X. 22 — ДЗ. сѣтениѣ.
 Мар. миса, Мт. XIV. 8, Лв. XI. 39 — ДЗ. влюдо.
 Мар. скандѣлы Мт. XIII. 41 — ДЗ. свѣлазны.
 Мар. скандалисаатъ Лв. XVII. 2 — ДЗ. свѣлажиѣетъ.
 Мар. иудеи Ио. XIX. 12 — ДЗ. жидове.

2. Домашни думи.

а) Замѣна между свлониѣбени думи.

Мт. XXI. 42, ДЗ. отъ господа — М. отъ бога.
 Мрк. V. 26, ДЗ. отъ мѣногъхъ врачевъ — М. отъ мѣногъ балии.
 Ио. XII. 6, ДЗ. ковчежца — М. скриницѣ.
 Мт. XXVI. 34, 74, Ио. XIII. 38, Д. коурѣ, З. коурѣ — М. кокотъ.
 Мрк. XIII. 35, ДЗ. въ коуроглашение — М. въ кокотоглашение.
 Лв. V. 10, ДЗ. вѣста овштѣника — М. вѣста наследѣника.
 Лв. XX. 8, Мрк. XI. 33, ДЗ. областнѣж — М. властнѣж.
 Ио. XIII. 18, патѣ своѣж — М. прѣльщенне свое.
 Мрк. I. 7, ДЗ. сапогъ — М. чрѣвии.
 Лв. XXII. 66, ДЗ. свѣоръ — М. сѣнмѣ.

- Ио. XII. 23, ДЗ. приде часъ — М. приде година.
 Лк. I. 42, ДЗ. плодъ чръва — М. плодъ жтровы.
 Лк. VIII. 44, ДЗ. течение — М. токъ.
 Мт. XXVI. 2, ДЗ. распатие — М. пропатие.
 Мт. XV. 31, ДЗ. вѣсьныя — М. вѣдныя.
 Мт. XXVIII. 11, Мрк. V. 25, Лк. XIII. 31, ДЗ. етеръ — М. единъ
 и обиевовено сѣ тѣй.
 Мт. XXII. 39, ДЗ. искрънѣго своего — М. искрънѣго твоего.
 Ио. VIII. 11, ДЗ. никътоже — М. никъниже.
 Лк. XXV. 4, ДЗ. имъ — М. симъ.

б) Замѣна между глаголи и причастия.

- Ио. XIX. 1, Д. видѣ и, З. ви и — М. тепе и.
 Мт. XXIII. 4, ДЗ. възкладажтъ — М. възлагажтъ.
 Мрк. VII. 36, ДЗ. запрѣштааше — М. заповѣдаше.
 Мрк. V. 38, ДЗ. кличашта — М. кричашта.
 Мт. XXI. 48, ДЗ. моудитъ (обиев. З. мѣд-) — М. кѣснитъ.
 Мт. XXV. 5, ДЗ. моудаштоу — М. кѣснацоу.
 Ио. V. 4, ДЗ. мѣшише са — М. сѣхуждаше.
 Ио. X. 13, ДЗ. не вѣжетъ — М. не радитъ.
 Лк. XVI. 13, ДЗ. не вѣжшти — М. не родити.
 Ио. IV. 16, ДЗ. пригласи — М. призови.
 Ио. VII. 52, ДЗ. придетъ — М. приходитъ.
 Ио. XII. 22, ДЗ. пристѣпи — М. приде.
 Ио. V. 45, ДЗ. речетъ — М. глаголетъ.
 Мт. XXIII. 4, ДЗ. свързажтъ — М. свързажтъ.
 Мрк. XI. 27, ДЗ. въ црѣкве сѣштоу — М. въ ц. ходѣцоу.
 Мт. XXIII. 9, ДЗ. по дѣломъ во ихъ не творите — М. по дѣломъ
 во ихъ не ходите.
 Ио. IV. 1, ДЗ. оуслыша — М. оувѣдѣ.
 Мт. XVIII. 17, ДЗ. начънетъ — М. вѣчънетъ.
 Мт. XXVII. 48, ДЗ. наплънь — М. исплънь.
 Мт. XXVII. 26, ДЗ. да распънжтъ — М. да пропънатъ.
 Мт. XXVII. 44, ДЗ. развонника пропатаа — М. разв. распатаа.
 Мт. XIII. 47, ДЗ. сѣвравѣшоу — М. избравѣшоу.
 Ио. IX. 31, ДЗ. волю его творитъ — М. в. е. сѣ творитъ.
 „ XIII. 27, ДЗ. твори скоро — М. сѣ твори скоро.
 „ XIV. 12, ДЗ. и тѣи творитъ — М. и тѣ сѣ творитъ.
 „ XVI. 3, ДЗ. се творатъ вамъ — М. се сѣ творатъ вамъ.
 Мт. XXVII. 58, ДЗ. повелѣ дати — М. повелѣ вѣдати.

в) Замѣна между немѣняемыми думи.

- Мрк. III. 27, ДЗ. прѣвѣ — М. прѣжде.
 Мт. XXIII. 8, Лк. XIV. 21, Ио. XI. 29, ДЗ. скоро — М. юдро.

Мрк. XI. 28, ДЗ. да сице твориши — М. да си твориши.
 Мрк. IX. 8, ДЗ. къ томоу — М. тѣкмо.
 Мт. XIII. 42, ДЗ. тоу вждетъ — М. тогда вждетъ.
 Мт. XIII. 30, ДЗ. оубо — М. оубо.
 Мт. XXVI. 10, ДЗ. о мѣнѣ — М. въ мѣнѣ.
 Ио. III. 19, ДЗ. зане — М. тако.
 Мрк. IX. 20, ДЗ. и страсе — М. авне страсе и.

г) Замѣна между еднакви думи различно образуванн.

Мт. XVIII. 10, ДЗ. не радите — М. не родите.
 Лк. XIV. 28, ДЗ. отречена — М. отрочена.
 Лк. XXIII. 35, ДЗ. подражаахъ — М. подрѣжаахъ.
 Мт. XVI. 22, ДЗ. прѣрицати — М. прѣрѣкати.
 Ио. VIII. 50, ДЗ. иштж — М. искж.
 Мрк. XII. 41, ДЗ. мештетъ — М. мететъ.
 Мт. XXII. 27, ДЗ. послѣдъ же — М. послѣжде же.
 Мт. XIV. 9, ДЗ. царь — М. цѣсарь.
 Лк. I. 33, ДЗ. царствоу — М. царствению.
 Мт. XIII. 58, ДЗ. невѣръстене — М. невѣръство.
 Мрк. I. 47, ДЗ. свѣдѣтельство — М. свѣдѣніе.
 Лк. I. 2, Д. рыварие, З. рывари — М. рывытвы.
 Мт. XXIV. 30, ДЗ. колѣна земьната — М. к. земьската.
 Ио. XII. 4, ДЗ. юда симоновъ — М. юда симонъ.
 Ио. IV. 37, ДЗ. слово естъ истиньно — М. слово е. истовое.
 Ио. VI. 63, ДЗ. живетъ — М. живѣкатъ.
 Лк. II. 10, ДЗ. благовѣствоуѣж — М. благовѣштаѣж.
 Ио. XI. 22, ДЗ. дастъ ти богъ — М. дастъ тебѣ богъ.
 Мт. XIV. 13, ДЗ. отъ тѣдоу — М. отъ тоудѣ.

В. Форми, еднакви въ Зогр. и Добрш., а различни въ Мар.

1. Именни форми.

Ио. V. 26, ДЗ. животъ имѣти — М. живота имѣти.
 Ио. XII. 36, ДЗ. вѣроуите въ свѣтъ — М. вѣроуите въ свѣта.
 Ио. XII. 18, ДЗ. слышаша сътвориша — М. сл. сътвориша.
 Лк. I. 77, ДЗ. грѣхъ нашихъ — М. грѣхъ ихъ.
 Мт. XI. 20, ДЗ. силы его — М. силы имъ.
 Мт. XXVII. 24, ДЗ. сега праведьника — М. с. праведьнааго.
 Лк. I. 71, ДД. издржкы, З. издржкы — М. издржкъ.
 Ио. IV. 34, ДЗ. съвършж дѣла его — М. съвършж дѣла его.
 Ио. I. 52, ДЗ. небо отъвърста — М. небеса отъвърста.
 Лк. XXII. 37, ДЗ. съ безаконьника — М. съ безаконьникы.
 Мт. XXIV. 64, ДЗ. глагола емоу — М. глагола имъ.
 Лк. IX. 34, ДЗ. въшедъшема же имъ — М. въшедъшема же има.

2. Глаголни форми.

- Лв. XXII. 31, ДЗ. сотона проси — М. сотона проситъ.
 Мт. XXV. 1, ДЗ. оуподоби са — М. оуподобитъ са.
 Ио. V. 42, ДЗ. разоумѣхъ — М. разоумѣхъ.
 Лв. XXIV. 21, ДЗ. надѣхомъ са — М. надѣемъ са.
 Ио. XIV. 24, ДЗ. слышасте — М. слышите.
 Мрв. V. 43, ДЗ. данте — М. дати.
 Лув. XVI. 12, ДЗ. не висте — М. не вьсте.
 Мрв. XIV. 12, ДЗ. оуготоваемъ — М. оуготовимъ.
 Мрв. IV. 12, ДЗ. не разоумѣхъ — М. не разоумѣвахъ.
 Ио. V. 14, ДЗ. се цѣлъ еси — М. се цѣлъ вьстъ.
 Ио. XVIII. 30, ДЗ. не вихомъ — М. не вимъ.
 Ио. II. 12, ДЗ. прѣвѣстъ — М. прѣвѣша.
 Лв. XXIII. 52, ДЗ. пристъпи — М. пристъпа.
 Мт. XXII. 7, ДЗ. посълаветъ — М. посъла.
 Лв. XVII. 20, ДЗ. въпрошенъ вьстъ — М. в. вьвѣ.
 Лв. XXII. 44, ДЗ. вьстъ въ подвижѣ — М. вьвѣ въ п.
 Лв. II. 42, ДЗ. вьсходящемъ имъ — М. вьшедъшемъ имъ.
 Мт. XIV. 21, ДЗ. гадъшнихъ — М. гадъцихъ.
 Мт. XXIV. 40, ДЗ. поимлетъ са — М. поимлятъ.

В. Икази и фрази еднакви въ Зогра и Добрш., а различни въ Мар.

- Лв. XXIII. 18, ДЗ. въпниша же съ вьсѣмъ народомъ —
 М. въпниша же вьси народи.
 Лв. XXIV. 27, ДЗ. сказааше има отъ вьсѣхъ кънигъ —
 М. съказааше има кънигъ.
 Ио. XIX. 36, ДЗ. кость не съкроушитъ са отъ него — М. кость
 не съкроушитъ са его.
 Ио. VI. 1, ДЗ. морѣ тивериадьска — М. морѣ галилея тиверьѣдъскы.
 Мрв. XI. 26, ДЗ. оцъ вашъ небесъны — М. о. в. на небесехъ.
 Лв. XXIII. 45, ДЗ. слънацоу моръкъшоу — М. и поморъче слънаце.
 Лв. XXIV. 44, ДЗ. вште живѣ съ — М. еще съ съ вами.
 Ио. XII. 19, ДЗ. никаа польза естъ — М. никакоже польза е.
 „ XII. 38, ДЗ. къто вѣрова — М. къто вѣржъ я.
 Мт. XIV. 29, ДЗ. хождааше на водахъ и приде — М. хождааше
 на водахъ прити.
 Лв. XXIV. 43, ДЗ. гадъ прѣдъ ними и прочее дастъ имъ —
 М. и вьземъ прѣдъ ними гадъ прочее дастъ имъ.
 Лв. XIX. 45, ДЗ. начатъ изгонити продължшя голжи —
 М. начатъ изгонити продължшя въ ней и коупоужшя.
 Ио. V. 23, ДЗ. иже и посъла — М. посълаветъшаго и.
 Лв. II. 43, ДЗ. не чюста родителѣ его — М. не чюста Иосифъ
 и мати его.

Г. Еднаквости между Зогра и Дбрш. по липсали или прибавени думи и фрази.

Думи, които има въ Зогра и Дбрш., а ги нѣма въ Мар.

- Ио. XII. 1, ДЗ. егоже въскрѣси отъ мрътевыхъ (*исъ).
 Мт. XIII. 22, ДЗ. подаваѣтъ (*слово).
 Лк. I. 41, ДЗ. възигра съ младенецъ (*радоштами).
 Мрк. IX. 17, ДЗ. доухъ нѣмъ (*и глаухъ).
 Лк. IX. 29, ДЗ. вѣстъ одѣканне его (*вѣло) влистаа съ.
 Ио. XIV. 20, ДЗ. разоумѣете (*вы).
 Лк. XXIII. 21, ДЗ. пропъни пропъни (*и).
 Лк. I. 33, ДЗ. царствоу (*его) Лк. I. 70. ДЗ. пророкы (*его).
 Мт. XIX. 4, ДЗ. сътвориа (*та) естъ.
 „ XX. 21, ДЗ. сина (*оа) сына моя.
 Лк. IX. 16, ДЗ. дааше оученикомъ (*своимъ).
 Мт. XX. 10, приаша же (*и ти) по пѣназоу.
 „ XXII. 36, ДЗ. каа заповѣдь (*естъ) больши.
 Мрк. I. 19, ДЗ. пришьдъ (*мало).
 Ио. XIII. 59, ДЗ. хождаше (*тако).
 Мт. XXII. 1, ДЗ. рече имъ (*пакы) въ причахъ.
 Мрк. VI. 14, ДЗ. гвѣ (*во) вѣстъ; Мт. XVI. 26. ДЗ. каа (*во) польза.
 Ио. XII. 29, ДЗ. ини (*же) глаголаахъ.
 Ио. XIII. 12, ДЗ. егда (*же) оумы.
 Мрк. VI. 5, ДЗ. (*и) не хотѣаше.
 Ио. XI. 44, ДЗ. (*авиѣ) изиде — М. изиде.

Фрази, които има въ Зогра и Дбрш., а ги нѣма въ Мар.

- Мт. XXI. 41, ДЗ. глаголаша емоу — М. липсува.
 „ XXVIII. 8, ДЗ. егда же идѣста възвѣсти оученикомъ его.
 Мрк. VI. 15, Д. дроузи же глахъ, 3 ини же глаахъ — М. липсува.
 Лк. IX. 42, ДЗ. доуше нечисты изиди отъ отрока.
 „ XXII. 52, ДЗ. съ дрѣкольми (*яти мене).
 „ XXIV. 18, ДЗ. не чоу вѣвъшихъ (*въ немъ) въ дъни сиа.
 Ио. VII. 36, ДЗ. слово се (*еже рече).
 „ VII. 42, ДЗ. и отъ витаномьскаго градьца идеже
 въ дѣдъ.
 Ио. VII. 53, ДЗ. и иде кѣждо въ домъ свои.
 „ IV. 9, ДЗ. а ини глаахъ подобанъ емоу естъ.
 „ IX. 26, Д. рече имъ, 3. отвѣшта имъ — М. липсува.
 „ XIV. 29, ДЗ. яко азъ рѣхъ вамъ.
 „ XIX. 3, ДЗ. И прихождаахъ къси.

Думи, които има въ Мар., а ги нѣма въ Дбрш. и Зогра.

- Мт. XV. 19, М. прѣлюводѣаниѣ (*люводѣаниѣ) татъвы.
 Лк. XVII. 4, М. аще седьморицеы (*дънемъ) обратитъ съ.

- Лк. XX. 14, М. (*придѣте) оубиешъ и.
 Мт. XIV. 23, М. възиде на горѣ (*единъ).
 Ио. XI. 49, М. единъ же (*стеръ) отъ нихъ.
 „ XVI. 27, М. яко (*азъ) отъ бога изидохъ.
 Мрк. VI. 20, М. вѣды (*и) мѣжа праведнаго.
 Мт. XIII. 30, М. оставите (*е) — ДЗ. оставите.
 „ XXVII. 10, М. дашъ (*а) на селѣ.
 Мрк. IX. 19, М. отъвѣщавъ (*емоу) глагола.
 Мт. XXVII. 46, М. боже (*мон) боже мон.
 Ио. VIII. 28, М. наоучи мѣ отъца (*мон).
 Лк. XXII. 50, М. единъ (*нѣкы) отъ нихъ.
 „ III. 14, М. отъвѣщаваше имъ (*въсѣмъ).
 Мт. XIX. 9, М. (*яко) же аще — ДЗ. же аште.
 Мрк. IX. 1, М. глаголюхъ вамъ (*яко).
 „ I. 31, М. остави ѣж (*авие) огнь.
 „ V. 36, М. нѣъ же (*авие) слышавъ.
 Мт. XXVII. 23, М. чьто (*во) зъло сътвори.
 Ио. VIII. 46, М. аще (*ли) истинъ глаголюхъ.
 „ XIV. 19, М. толико (*ли) врѣмѣ.
 Мрк. II. 11, М. възстани (*и) възъми.
 Ио. VIII. 9, М. (*они же) слышавъше.
 Мт. XXI. 37, М. съзъда (*въ немъ) стлѣпъ.
 Лк. VIII. 41, М. приде мѣжъ (*къ нѣоу).
 Мрк. VI. 51, М. излиха (*въ себѣ) двѣлѣхъ сѣ.
 Ио. XI. 22, М. (*нъ и) нѣинѣ вѣмъ.

Фрази, които има въ Мар., а липсватъ у Дбрш. и Зогр.

- Мт. XI. 5, М. и нищии благовѣсткоуѣтъ.
 Лк. XIV. 24, М. мѣнози во сѣтъ зъвани, мало же избраныхъ.
 Ио. IV. 45, М. слѣдъ брлнмѣхъ: и ти во придѣ.

III. Сравнение между тритѣ евангелета по отдѣлно.

Положението на Дбрш. ев. къмъ другитѣ двѣ ще се опрѣдѣли още по-добрѣ, като се видятъ случаитѣ, въ които и тритѣ евангелета се разиждатъ едно отъ друго. Като се земе прѣдъ видъ врѣмето, което дѣли Дбрш. ев. отъ другитѣ двѣ, очаквало би се много по-голъма дивергенция между тритѣ евангелета; но въ сѣщность случаитѣ са сравнително малко и азъ ги раздѣлямъ на двѣ групи: А. Лексикални разлики и Б. Фразеологични разлики; както еднитѣ, тъй и другитѣ разлики разпрѣдѣлихъ на четири подгрупи, споредъ близостта имъ: 1) случаи, дѣто и тритѣ евангелета се разиждатъ съвсѣмъ едно отъ друго — или пѣвъ дѣто разликата е такава, че не може да се

отсѣди, на коя страна клони; 2) случаи, дѣто се забѣлѣзва по-голѣма прилика между Дбрш. и Зогр; 3) случаи съ по-голѣма прилика между Дбрш. и Мар, 4) случаи съ по-голѣма прилика между Зогр. и Мар.

А. Лексикални разлики между Дбрш., Зогр. и Мар.

1.

Мт. XXIV. 28, Д. въ оставение, З. въ отъпоуштение, М. въ отъданне.

Мрк. XII. 31, Лк. X. 27, Д. ближнѣго, З. подроуга, М. искрѣнѣго.

Ио. X. 39, Д. отъ ржкоу, З. отъ ржкы, М. отъ ржкѣ.

Лк. XX. 41, Д. глѣжтъ книжници, З. глѣжтъ кѣниги, М. глѣжтъ еднини.

Ио. VI. 17, Д. въ коравѣ, З. въ галинѣ, М. въ ладинѣ.

„ XIX. 14, Д. глѣ жидовомѣ, З. глѣ имѣ, М. глѣ иудѣомѣ.

„ XI. 37, 46, Д. нѣци, З. етери, М. еднини.

„ XII. 20, Д. елини дроузи, З. елини етери, М. елини еднини.

„ XVII. 37, Д. не вѣровахъ въ него, З. не вѣровахъ емоу, М. не вѣровахъ вонѣ.

Мт. XIII. 7, Д. подави ихъ, З. подави е, М. подави ѣ.

Ио. XIII. 28, Д. ш цомѣ рече, З. чесо ради рече, М. чесо моу рече.

Мрк. IX. 49, Д. шгнемѣ шсждитса, З. огнемѣ повестъ са, М. огнемѣ осолитъ са.

Лк. III. 11, Д. глагола, З. глагола, М. глаголаше.

„ V. 4, Д. постъпи въ глѣвинѣ, З. виждѣ ѣхди въ глѣвинѣ, М. възѣди въ глѣвинѣ.

Лк. IX. 61, Д. ѡвѣщати ми са, З. отъверѣшти ми са, М. отърешти ми са.

Лк. XI. 40, Д. сътворитъ, З. сътвориѣ, М. сътвори.

Ио. XII. 17, Д. възскрѣси, З. възгласи, М. въззва.

Лк. III. 6, Д. остра, З. острѣ, М. остри.

Мрк. III. 22, Д. велъзѣвоулъ, З. велъзѣоулъ, М. велъзѣволъ.

Лк. XX. 21, Д. праведнѣ глѣши, З. правѣ глѣши, М. право глѣши.

„ XXI. 34, Д. отажъчѣжтъ, З. отагъчѣжтъ, М. отажажтъ.

Мрк. III. 13, Д. хотѣше, З. възхотѣ, М. хотѣ.

„ V. 29, Д. ицѣлѣ, З. ицѣлѣтъ, М. цѣлѣтъ.

„ VI. 14, Д. слыша црѣ, З. оуслыша црѣ, М. оуслышавѣ црѣ.

Лк. XXI. 9, Д. нѣ не оубо кончина, З. нѣ не авие кончина, М. нѣ не оубавие кончина.

2.

Мрк. I. 7, Д. ремень сапога его, З. ремене сапогоу его, М. ремене чрѣвиемѣ его.

Мт. XXIV. 26, Д. въ кровѣхъ, З. въ съкровѣхъ, М. въ съкровицихъ.

Мт. XXVI. 34, 74, 75, Лк. XXII. 34, 60, Д. коурал, З. коуръ, М. кокотъ.
 Мрк. XIII. 35, Д. въ коуроглашениа, З. въ коуроглашение,
 М. въ кокотоглашение.
 Лк. XV. 11, Д. меншини, З. мьнин, М. юнѣи.
 Лк. X. 35, Д. въ оутрѣи, З. на оутрѣѣ, М. на оутрѣни.
 Лк. I. 21, Д. мождаше, З. мждааше, М. къснѣаше.
 Лк. XII. 45, Д. моудитъ, З. мждитъ, М. къснитъ.
 Лк. XII. 55, Д. дышетъ, З. доушетъ, М. доушжца.

3.

Мт. XXVI. 35, Д. гетьеманинъ, М. ѣдсимани, З. ѣнсимани.
 Мрк. IX. 24, Д. невѣръствоу, М. невѣрствию, З. невѣрию.
 Лк. XII. 15, Д. лихонмѣства, М. лихонмѣствитѣ, З. лихонмитѣ.
 Мт. XXVII. 34, Д. емѣшенъ, М. емѣшънъ, З. размѣшънъ.
 Лк. XI. 3, Д. хлѣвъ нашъ насѣщны, М. хлѣвъ нашъ на-
 сжштъны, З. хлѣвъ нашъ надъневъны.
 Лк. XXII. 44, Д. прилежитѣ, М. прилежитѣе, З. прилежанье.
 Ио. VI. 12, Д. ничесоже, М. ничътоже, З. никътоже.
 Мт. XI. 10, Д. оуготовити, М. оуготовитъ, З. оуготоваетъ.
 Лк. XV. 1, Д. послоушати, М. послоушатъ, З. послоушаитъ.
 Мт. XXVII. 48, Мрк. XV. 36, Д. възнесъ, М. възнесъ, З. възнесъ.
 Лк. XXIV. 16, Д. не познаста, М. не познаате, З. не познашете.
 Ио. IX. 18, 24, Д. възвашъ, М. призвашъ, З. възгласишъ.
 Ио. XVIII. 33, Д. призва, М. въззва, З. гласи.
 Ио. XIV. 3, Д. аще идъ, М. и ѣште идъ, З. и еште идъ.

4.

Мт. XV. 17, З. афредомъ, М. афредономъ, Д. проходомъ.
 Мрк. II. 26, З. при Явнафарѣ, М. при Явнатарѣ, Д. при Явнатарѣ.
 Мрк. III. 16, З. воанирѣиси, М. воанирѣесъ, Д. вьаниргениси.
 Мрк. III. 28, З. власмиа, М. власфимиа, Д. хоулы.
 Мрк. VIII. 10, З. страни даьманоуфаньскы, М. страны даьма-
 ноутанъскы, Д. страны даьманоутанъскы.
 Мт. XIX. 9, З. жени са подьпѣгоуж, М. жени са подъ-
 вѣгоуж, Д. жени са поущеницеж.
 Лк. XXII. 10, З. въ скждольницѣ, М. въ скждальницѣ, Д. въ комозѣ.
 Лк. XXIV. 17, З. еста дра села, М. еста драхла, Д. еста скръвна.
 Лк. XVI. 7, З. сътомъ коръ, М. сътомъ корецъ, Д. стомъ мѣръ.
 Ио. XIX. 9, З. вьнидѣ въ приторъ, М. вьниде въ преторъ,
 Д. вниде въ сждище.
 Ио. XIX. 39, ольгоуино, М. алгоуино, Д. алгон.
 Ио. XIX. 39, З. змърно, М. змърно, Д. измирно.
 Ио. XXI. 6, З. въврѣзѣте мрѣжа, М. въврѣзѣте мрѣжж,
 Д. въврѣзѣте сѣтъ.

- Мрк. I. 32, З. поздѣ же вѣвѣши. М. п. же вѣвѣшию, Д. п. же ежшоу.
 „ III. 23, З. изгнати, М. изгонити, Д. изгоняше.
 Лк. X. 40, З. не родиши ли, М. не радиши ли, Д. не брѣжеш ли.
 Лк. XI. 6, З. ижде другъ приде, М. иде другъ приде, Д. зане
 другъ приде.
 Лк. I. 34, З. ижде не знаѣ, М. иде не знаѣ, зане не знаѣ.
 Лк. XI. 48, З. иво имате, М. оубо имате, Д. и вы имате.

В. Фразеологични разлики между Добрш. Зогр. и Мар.

1.

- Мт. X. 31, Д. мнозѣхъ птиць лоучьшихъ есте вы, З. мнозѣхъ
 пѣтиць лоучьше есте вы, М. мнозѣхъ пѣтиць лоучѣши вы есте.
 Мт. XII. 9, Д. въ время оно пришедъшоу и боу въ сѣнище ихъ,
 З. и пришедъ отъ тѣдѣ їсѣ приде на сѣниште, М. и приходѣ
 и сѣ отъ тѣдѣ приде на сѣниште.
 Мт. XIII. 39, Д. а врагъ вѣсѣавы естѣ дивволъ, З. а врагъ естѣ
 вѣсѣавы плѣвелъ дивволъ, М. а врагъ естѣ вѣсѣавы ѣ дивволъ.
 Мт. XVI. 24, Д. аще во хошетъ кто вѣслѣдъ мене ити, З. иже
 хошетъ по мѣнѣ ити, М. аще кѣто хошетъ по мѣнѣ ити.
 Мт. XVI. 25, Д. иже погубитъ, З. а иже погубитъ, М. и иже пог.
 „ XXI. 19, Д. и сѣше смоковница, З. и оусѣше авне см. —
 М. и авне и сѣше смоковница.
 Мт. XXI. 33, Д. чѣкѣ нѣкто домовитъ, З. чѣкъ етеръ вѣ до-
 мовитъ, М. чѣкъ вѣ домовитъ.
 Мт. XXVII. 22, Д. да пропнетса, З. да распатъ вждетъ, М. да
 пропатъ вждетъ.
 Мрк. II. 23, Д. мимоходѣшоу и бѣи, З. мимоходѣштоу емоу, М. мимо-
 ходѣшоу емоу и боу.
 Мрк. III. 19, Д. иже прѣдастъ и, З. иже и прѣдастъ, М. иже и
 прѣдастъ и.
 Мрк. IV. 29, Д. то послетъ срѣпъ, З. послетъ срѣпъ, М. авне
 послетъ срѣпъ.
 Мрк. V. 25, Д. и жена етера, З. и се жена етера, М. и жена едина.
 Мрк. VI. 2, Д. дивлѣхъ см, З. дивлѣхъ см о оучении его гѣж-
 ште, М. дивлѣхъ см гѣжште.
 Мрк. VIII. 36, Д. кага полза естѣ, З. кага бо естѣ полза, М. кага
 во полза естѣ.
 Лк. II. 33, Д. и вѣста Иосифъ и Мариа, З. и вѣ ошъ его и мати,
 М. и вѣ Иосифъ и мати его.
 Лк. X. 8, Д. вѣнже градъ когда внидете, З. вѣнже градъ ко-
 лиждо внидете и приемлѣтъ вы. М. вѣнже колиждо градъ вѣхо-
 дите и приемлѣтъ вы.
 Лк. XI. 13, Д. дастъ блага, З. дастъ дѣтъ блага, М. дастъ
 дѣтъ свѣтъ.

Дѣ XVII 22. Д. СЪХЛАЮТЕ СЛОВОТЪ ѿ ДУХЪ Э. СЪХЛАЮТЕ СЛОВОТЪ ДУХЪ. М. СЪХЛАЮТЕ СЛОВОТЪ ДУХИ.

Дѣ XVII 23. Д. СЪ ТЫА ДУХЪ ИЖЕ. Э. СЪ ТЪ ДЪ СЪНЪТЪ. М. СЪ ТЪ ДЪ ИЖЕ.

Дѣ XVII 24. Д. ЕДИНЪ ИЖЕЛЪТЪ І ДРУГЪА ИЖЕЛЪТЪ. Э. ЕДИНЪ ИЖЕЛЪТЪ ІА І ДРУГЪА ИЖЕЛЪТЪ. М. ЕДИНЪ ИЖЕЛЪТЪ І ДРУГЪА ИЖЕЛЪТЪ.

Дѣ XVII 25. Д. ЕДИНЪЖЕ ИЖЪ ПРИСЪРЪА СЪСЪМЪ. Э. ЕДИНЪЖЕ ИЖЪ ПРИСЪРЪА СЪСЪМЪ ИЖЪ ИЖЪ. М. ЕДИНЪЖЕ ИЖЪ ПРИСЪРЪА СЪСЪМЪ ИЖЪ ИЖЪ.

Дѣ XIX 29. Д. І ЕДИНЪ ФАРСИЕН ѿ НАРДА РЕКЪА СЛОУ. Э. І ЕДИНЪ ФАРСИЕН РЕКЪА СЪ ИЖЪ СЪ НАРДА. М. І ЕДИНЪ ФАРСИЕН СЪ НАРДА РЕКЪА СЪ ИЖЪ.

Дѣ XIX 49. Д. КАМЕНЕ СЪИТИ ИЖЕЛЪТЪ. Э. КАМЕНЕ СЪИТИ ИЖЕЛЪТЪ. М. КАМЕНЕ СЪИТИ ИЖЕЛЪТЪ.

Дѣ XIX 43. Д. ИЖЕЛЪТЪ ТА ИЖЕЛЪТЪ ТА І РАЗЕИЖЪТЪ ТА. Э. ИЖЕЛЪТЪ ТА ИЖЕЛЪТЪ ТА СЪСЪДЪ І РАЗЕИЖЪТЪ ТА. М. ИЖЕЛЪТЪ ТА ИЖЕЛЪТЪ ТА СЪСЪДЪ.

Дѣ XX 37. Д. ИЖЕ ГЛА ГА. Э. ИЖЕЖЕ ГЛА ГЪ. М. ИЖЕЖЕ ГЛА ГЪ.

„ XXII 27. Д. КЪ КЪ ЕСТЬ СЪАИ. Э. КЪ КЪ СЪАИ. М. КЪ КЪ СЪАИ.

Ио. I. 29. Д. ЕДИНЪ ИЖЪ ИЖЪ. Э. ЕДИНЪ ИЖЪ. М. ЕДИНЪ ИЖЪ.

„ I. 45. Д. ѿ КИТЪСАИДЪ ГРАДА АНДРЕСЕА. Э. ѿ КИТЪСАИДЪ ГРАДА АНДРЕСЕА. М. ѿ КИТЪСАИДЪ ГРАДА АНДРЕСЕА.

Ио. I. 49. Д. І ЕДИНЪ ГЕДИНА ДЕСАТА. Э. ЕДИНЪ ГЕДИНА ИЖЕ ДЕСАТА. М. ГЕДИНА ЕДИНЪ ИЖЕ ДЕСАТА.

Ио. IV. 42. Д. ТОИ СЪИШАЕЪ. Э. СЪИШАЕЪ. М. СЪ СЪИШАЕЪ.

„ V. 12. Д. І СЕГО РАДИ. Э. СЕГО РАДИ. М. СЕГОЖЕ РАДИ.

„ V. 44. Д. СЛАВЪ ЕДИНОУДАГО СЪА ЕЖИА НЕ ПРИЕМАЕЪ. Э. СЛАВЪ ЕЖИА ОТЪ ЕДИНОУДАГО СЪА ЕЖИА НЕ ПРИЕМАЕЪ. М. СЛАВЪ ЕЖИА ОТЪ ЕДИНОУДАГО СЪА ЕЖИА НЕ ПРИЕМАЕЪ.

Ио. VI. 12. Д. ИЖЪТРОУ ЖЕ КЕЛИКОУ ЕЪ МОРЕ ДЪХАИШЮ. Э. ПО МОРЕ ЖЕ ИЖЪТРОУ КЕЛИКОУ ДЪХАИШЮ. М. МОРЕ ЖЕ ИЖЪТРОУ КЕЛИКОУ ДЪХАИШЮ.

Ио. VI. 51. Д. ЖИКОТЪ МИРА СЕГО. Э. Ж. ВЪСЕГО МИРА. М. Ж. МИРА.

„ VII. 41. Д. І ДРОУЗИИ ГЛАХЪ. Э. ДРОУЗИИ ЖЕ ГЛАХЪ. М. ДРОУЗИИ ГЛАХЪ.

Ио. VIII. 27. Д. ІАКО ОЦА І МАМА ГЛАШЕ БА. Э. ІАКО ОЦА І МАМА ГЛАШЕ БА. М. ІАКО ОЦА І МАМА ГЛАШЕ.

Ио. IX. 1. Д. І КЪ КРЪМА ШНО МИМОИДЪ ИЖЪ. Э. І КЪ МИМОИДЪ. М. І КЪ МИМОИДЪ ИЖЪ.

Ио. IX. 12. Д. КЪ ЕСТЬ. Э. КЪТО ТЪИ ЕСТЬ. М. КЪДЕ ТЪИ ЕСТЬ.

„ XI. 57. Д. ДА ПОВЪКЕТЪ. Э. ПОВЪКЕТЪ. М. ПОВЪКЕТЕ.

„ XII. 31. Д. ИЖЪ ПО СЪДЪ. Э. ИЖЪ ЖЕ СЪДЪ. М. ИЖЪ СЪДЪ.

„ XIII. 29. Д. ДРОУЗИИ КО МИКЪХЪ. Э. ЕДИНЪ КО МИКЪХЪ. М. ЕДИНЪ МИКЪХЪ.

Ио. XIV. 7. Д. ІАКО СЕЛЪ. Э. СЪ СЕЛЪ. М. ІАКО СЕЛЪ.

Ио. XIV. 26, Д. все еже рекохъ, З. всѣ наже рѣхъ, М. всѣ еликоже рѣхъ.

Ио. XVI. 8, Д. шбличитъ мирость, З. обличитъ всего мира, М. обличитъ мира.

Ио. XVI. 17, Д. рекошъ же нѣци ѿ оученикъ его, З. рѣша же и отъ оученикъ его, М. рѣша же отъ оученикъ его.

Ио. XVI. 33, Д. повѣдихъ миръ, З. повѣдихъ всего мира, М. побѣдихъ мира.

Лк. XX. 35, Д. вѣкъ шнъ оулоучити, З. вѣкъ тъ оулоучатъ, М. вѣкъ тъ оулоучити.

2.

Мт. XIII. 46, Д. продасть все имѣние свое и коупи и, З. прода все имѣние и коупи в. М. продасть все имѣние елико имѣаше и коупи и.

Мт. XXIV. 48, Д. злыишъ рабъ, З. зълъ рабъ тъ, М. зълъ рабъ.

Мрк. III. 18, Д. и матърею и мытарѣ, З. и маттеа мытарѣ, М. и маттеа.

Мрк. V. 43, Д. дадите гисти еи, З. дадите еи ѣсти, М. дати еи ѣсти.

Мрк. VI. 39, Д. и повелѣ посадити имъ вса на спяды на спяды, З. и повелѣ имъ посадити ѿ вса на споды на споды, М. и повелѣ имъ посадити вса народы . . . на споды.

Мрк. VIII. 21, Д. не в ли разоумѣваете, З. не оубо ли разоумѣете, М. како не разоумѣете.

Лк. III. 18, Д. многа же ина блговѣстоуж глѣше къ людемъ, З. мѣнога же ина блговѣствоваше глѣ къ людемъ, М. мѣнога же и ина оутѣшала блговѣствоваше глѣ къ людемъ.

Лк. VIII. 46, Д. прикоснѣвшн са мнѣ кто естъ, З. прикоснѣвшн са мнѣ къто, М. прикоснѣ са манѣ нѣкъто.

Лк. IX. 34, Д. вѣшедше имъ въ облакъ, З. вѣшедъшемъ же имъ въ облакъ, М. вѣшедъшема има онѣма въ облакъ.

Лк. XXIII. 45, Д. ѿ горѣ до низоу, З. отъ горы до низъ, М. липсува.

Ио. V. 14, Д. да не горе ти что вѣдетъ, З. да не горѣ чьто ти вѣдетъ, М. да не горе чьто вѣдетъ.

Ио. V. 15, Д. еже ма цѣла сътвори, З. иже ма сътвори цѣла, М. иже и цѣла сътвори.

Ио. X. 35, Д. къ нимъ рече, З. къ нимъ же рече, М. къ нимъ же быстъ.

Ио. XIII. 18, Д. въздвигнхъ естъ на ма патъ своеж, З. въздвигнетъ на ма патъ своеж, М. въздвиже на ма прѣльщение свое.

3.

Мт. X. 29, Д. не двѣ ли птици на сьсари вѣнима еста, М. не дѣвѣ ли пѣтици на ссарни вѣнимѣ есте, З. не дѣвѣ ли пѣтици пѣназоу вѣните са.

Мрк. VIII. 4, З. отъ кждоу можетъ кѣто сила насытити, М. отъ кждоу можетъ сила кѣто насытити, Д. ѿ кждоу сила можетъ насытити.

Мрк. VIII. 17, З. не оуво ли чоуете не разоумѣете, М. не ю ли чоуете ни разоумѣете еще, Д. и еще ли не разоумѣваете.

Мрк. VIII. 33, З. не ѣже сятъ вожиѣ нѣ ѣже чѣкага, М. не ѣже сятъ вожиѣ нѣ ѣже сятъ чѣкага, Д. не иже сятъ вожиа нѣ чѣчскага.

Мрк. XIII. 35, З. ли оутро, М. ли ютро, Д. или заоутра.

Мрк. XIV. 13, З. срѣштетъ въ, М. срѣштета въ, Д. срѣштета чѣкъ.

Мрк. XV. 42, З. понеже вѣ параскѣваѣи, М. понеже вѣ параскѣваѣи пасцѣ, Д. понеже патокъ вѣ.

Лк. V. 29, З. сътвори чрѣждение велико, М. сътвори чрѣждение велико, Д. створи чрѣждение.

Лк. IX. 7, З. зане глѣмо вѣ отъ етери, М. зане глѣ вѣ отъ етери, Д. глѣхъ во етери.

Лк. XIV. 5, З. и не ави ли истръгнете его, М. и не ави ли истръгнетъ его, Д. не изметли его.

Лк. XVII. 2, З. добрѣ смоу ви было, М. оунѣ смоу ви было, Д. оунѣ смоу еста было.

Ио. IV. 7, З. глѣ ви иѣтъ, М. глѣ иѣтъ, Д. глѣши.

Ио. VI. 6, З. чѣто хотѣтъ сътворити, М. чѣто хотѣ сътворити, Д. чѣто хоцѣ створи.

Ио. VI. 19, З. и близъ кораблѣ вѣвшѣ, М. и близѣ кораблѣ вѣвшѣ, Д. ико вѣсть близъ кораблѣ

Ио. VII. 17, З. ли азъ себѣ глѣкъ, М. ли азъ о себѣ глѣкъ, Д. азъ во ѿ себѣ не глѣкъ.

Ио. VIII. 53, З. кѣто са самъ ты твориши, М. кого се самъ ты твориши, Д. кто твориши са.

Ио. XIV. 7, З. позна(с)те и видѣете, М. познаате и оундѣете, Д. познаите и видите и.

Ио. XVI. 23, З. аште чесо просите, М. ѣко аште чесо просите, Д. вѣсе блико просите.

Заключеніе.

И тъй, като оставимъ на страна ония сравнително малко мѣста, въ които и третѣ сравнявани текстове се разиждатъ, а земемъ прѣдъ очи ония случаи, дѣто Добрш. ев. се посрѣща съ едно отъ старитѣ четроевангелета, ще трѣба да признаемъ очевидния фактъ, че нашиятъ паметникъ се посрѣща въ много повече случаи съ Мар., отколкото съ Зо гр. ев. Разбира се, че тая прилика не отива до тамъ, щото да можемъ каза, че Мар. ев. е служило за прѣва или косвена основа на Добрш., а тази прилика ни дава само насока да прѣдполагаме общъ изворъ и за двѣтѣ евангелета: както Мар. тъй и Добрш. ев. са произлѣзли отъ единъ и сѣщи текстъ, само че Мар. е може би непосред-

ственъ, или поне много близкъ по време, прѣписъ отъ тоя текстъ, докато Дбрш. ев. е прѣписъ много отпослѣшенъ, миналъ прѣзъ много рѣдѣ и прѣправки. Тоя първоначаленъ общъ изворъ на Мар. и Дбрш. ев. е послужилъ за основа на много сръбски и западнобългарски евангелета. Този общъ изворъ личи въ Дечанско, Николско, Добромирово, Кюстендилско (вж. Пер. Сп. LXVI.), както и въ едно твърдѣ старинско евангеле въ Соф. Нар. Библи. подъ № 184. И каквото казва Ягичъ за своето Добромирово ев. (Sitzungsber. 140, стр. 111.), то струва и за Добрѣйшово, именно, че и то е прѣписвано по западнобългарски текстъ; но докато Добромирово ев. прилича да е писано въ югозападни български краища (поне сѣдейки по вокализацията на ъ и ѡ), Добрѣйшово е писано безъ друго въ сѣверозападна областъ, което се потвърждава отъ правописнитѣ му и фонетични свойщини.

За сѣверозападенъ произходъ на Дбрш. ев. говори графичната употреба и фонетичната стойностъ на четиритѣхъ тъмни гласни: двата ера и двѣтѣ носовки, а именно:

- 1) взаимна замѣна и безразлична употреба на ъ и ѡ;
- 2) слаба вокализация на сщитѣ гласни;
- 3) строга разлика между ж и ѡ въ коренни срички и падежни окончания;
- 4) послѣдователна употреба на ж мѣсто ж и ѡ въ глаголни форми.

За сѣверозападенъ произходъ говори и честата, въ известни случаи дори редовна йотация на гласнитѣ въ Дбрш. ев., каквато йотация не е присѣща на паметници отъ югозападенъ или източенъ произходъ.

По своята особена и твърдѣ правилна употреба на ж и ѡ Дбрш. ев. е сега за сега уникамъ въ цѣлата сръднобългарска книжнина и съставя чудно изключение, което не мога да си обясня иначе, освѣнъ като приема, че тая необикновенна употреба на ж и ѡ е произлѣзла подъ влияние на живъ български, и то сѣверозападенъ говоръ. Споредъ сегашното разположение на българскитѣ говори производното мѣсто на Добрѣйшово евангеле би се падало въ областта между рѣки Пчиня и Брѣгалница, или между градове Кратово, Кочани, Щипъ и Велесъ.

Слѣдъ като показахъ, какво мѣсто заема Дбрш. ев. къмъ най-старитѣ наши четвроевангелета, би слѣдвало да покажа неговото мѣсто и между по-близкитѣ нему по време сръднобългарски текстове. И азъ имахъ на умъ, па дори бѣхъ и захваналъ тая работа; но понеже нѣмахъ още на рѣка сичкитѣ евангелски текстове, които ми са нужни за по-широко сравнение, азъ оставихъ това за друго време.

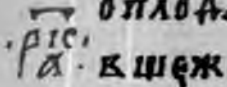
София, 7.IV. 1906. г.

ше и црѣтне. въ и маггабѣ ѿ цана шего
и на двава. ѿ сана въ бѣшннхъ. зало.

вѣше а въ берилмьпсѣ. и вниде в
цркви. и сгла да вем. позаже
сѣщоу ухсоу. и зыде въ внифанинѣ
съ ѿ бѣмана а в сѣте. по коу глѣ.

по. кц. и взоу трѣнни. и ше а шенмъ
ѿ тѣ внифанинѣ в зѣлка. и внаѣ в з
слока въ и заалеуе. и плѣщ ж листне
и приде к ней ѿ вѣрѣ стнхотѣ ма не и па
ода. и не ѿ вѣрѣ те ни уе со же. тѣкло
листне. не бѣ в вѣрѣ ма слока в амъ.
ѿ вѣщанѣ и рѣеи. и томоу ѿ те бѣ ни кѣ

о плода въ вѣкѣ да не сѣнѣ стѣ. слѣща.
вше же се оу ченнцнего. **П**ри а о шѣ па и
въ ер санмъ. и при а еи гѣ вѣ цркви. на у
а тѣ и зго ни ти продаѣ щѣ иѣ. и коуп
оу жѣ щѣ иѣ вѣ цркви. и а бѣ сѣ и трѣ жни
комъ. и сѣ а жѣ и щѣ а продаѣ щѣ и хѣ гола
кии. и спроврѣ же. и не да и ше ни комоу.
ми мо не стн сѣ жѣ а ско зѣ цркви. и оу
уѣ ше а глѣ жнмъ. и жѣ стѣ ли пи сано. хѣ а
в рн сѣ. ет. не. вао. ѿ ма. гла. рѣи. в рвни:

^В ^Т ^Н ^В ^С ^А ^М ^О ^И ^А ^К ^И
 БЛЖЕНН ЕК И ДѢВШЕНЪ РОВАКШНИ
 МНОГАЖЕЗ ПАМЕНИИ СТВОРИ СЪ ПРА
 ДБОУ ЧЕМИ КЪ СВОИ ПЛН: ИЖЕ НѢ СЖТЪ
 ПИСАНА ВЪ КНИГАХЪ СИХЪ СИЖЕ ПИСАНА
 ВЪ ИШЪ ДАВѢ РОУЧЕТЕ ИАКО НѢСТЬ ХЪ СЪ
 ВЖИИ ДАВѢ РОУЧЕЩЕ ЖИЗНЬ ВЪ ЧУМЪ
 ИЛАТЪ ВЪ ИЛАГО АНЪ ЧЪ СЕ ВЪ СРЪ
 ВОСАМЪ ИАКЪ И: ИАВНСА И СЪ ОУЧЕ И
 КОМЪ СВОИ МЪ ИАМОРИТ И ВЕРИ
 А ДЪ ТЪ ПЪ ИАВНЕСА СИЦЕ БѢ
 ХЪ ВЪ КОУ ПЪ СИМОНЪ И ПЕТРЪ И
 О ПЛАСЪ О ПЛН НАРЯЦА ЕАМЪ И
 АНЪ ЦЕЦЪ И НАЧА ПАНДЪ ИЖЕ СЪ ИА
 НА ГАЛИЛЕИ СЪ ИА ИСАЕВЕ ДЕСЪ ВА И
 ИНА ВА ОУЧЕНИКА ЕГО ПЛА С И МОИ П
 ЕТРЪ И ДА РЪ И БЪ ИЛОВИТИ ГЛА ШЕ ПЛОУ
 И ПЛЪ И ДЕМЪ С ТОВАЖ ИЗЪ ИДОША ВЪ СѢ
 ДОША ВЪ КОРАБЪ И ВЪ ТЪ НОЩЪ И КУЕ
 СОЖЕНЕА ШЪ ОУТРОЖЕ ВЪ ИШОУСТА И
 СЪ НА ВРЪЗЪ НЕ ПОЗНАША ЕГО ОУЧЕНИ
 ЦЕГО ИАКО НѢСТЬ ПЛАЖЕН МЪ И СЪ
 СЪ ТРОЦНИ МАТЕАНУТОСИ ТАМОУ АЕ СЪ
 ВѢЩА ШЪ ЖЕ С И РЕКОША И НАМАЛЪ И

се же
въ срѣ:
дег. тое.

И КО КИ И МЪ РЪ ЦУ ЖЪ РЪ ПЪ С ТА ВЪ ЛЪ Ш Е И ѿ Т Н А О Ш Ж :
 П А Т К Ѹ К Ц В П Н Е К : Ц І : Н Е В Л Ѹ ѿ М Р Г Л А : Р Л :

ВЪ К РЪ М А ѿ Н О П О С Л А Ш Ж К Ъ И С О У Б Т Ъ Р Н ѿ
 Ф А Р Н С Е И Н Р Ѹ А Н Л А Н Ъ А А Н Б Ы Ш Ж П РЪ ЛЪ С Т Н
 А Н С Л О В О МЪ : Ѿ Н И Ж Е П Р И Ш Е А Ш Ш Е Г Л А Ш Ж
 Е М О У Ѹ У Н Т Е Л Ю ВЪ М Ы А К О Н І Т И Н Е Н Ъ Е И
 Н Н Е П РЪ Ж Е Ш И Н Н О К О МЪ Ж Е П Е З Р И Ш Н Б О
 П А Л Н Ц Е У Л О ВЪ К О МЪ П Ж ВЪ И С Т И Н Ж П Ж Р О У
 Б Ж Н Ѹ Ѹ И Ш Н Р Е Ц И П А МЪ А О С Т О И Т А И К И И И
 С В А А Т И К Е С А Р Е В И Н А И И И А А М Л И Н А И И Е А
 МЪ ѿ Н Ж Е ВЪ А Б І Л Н Ц Е МЪ Р Н Е И ХЪ Р Е У Е И МЪ
 У Б Т О М А И С К О У Ш А Е Т Е П Р И Н Е С И Т Е М И П Т
 Н Ъ ЗЪ А А В И ЖЪ ѿ Н И Ж Е П Р И Н Е С О Ш Ж Е М О У
 И Г Л А И МЪ Ч И Н Е С ТЪ ѿ Б Р А ТЪ СЪ И Н А П И С А И К Е
 ѿ Н И Ж Е РЪ Ш Ж Е М О У К Е С А Р Е ВЪ Н РЪ И МЪ И СЪ
 ВЪ Ц А И Т Е К Е С А Р Е В А К Е С А Р О У Н Б Ж И А Б И
 Н У О У А И Ш Ж С ѿ ѿ Н Е МЪ : П И Е К : К Ц : В В Т Р : Ц І :
 Н Е В Л О У ЧЪ ѿ М : Г Л А : Р Л :

ВЪ К РЪ М А О Н О П Р И А О Ш Ж С А О У К Е И К И Е М О У
 А Ж Г Л А Ш Е ѿ Н И Ж Е П Р И Н Е С О Ш Ж Е М О У
 А МЪ А Ш Е К О М О У Б Р А ТЪ Ѹ М Р Е ТЪ И ѿ
 С Т А В И Т Ъ Ж Е Н Я А У Л А ДЪ Н Е ѿ С Т А В И Т Ъ А
 А П О И М Е ТЪ Б Р А ТЪ Ж Е Н Я Е Г О И ВЪ С К РЪ
 С И Т Ъ С Ж М А Б Р А Т А С В О Е Г О БЪ Ж Е ЗЪ Б Р
 А Т И И П О А Т Ъ П Р А ВЪ И И Ж Е Н Я Н О У М И

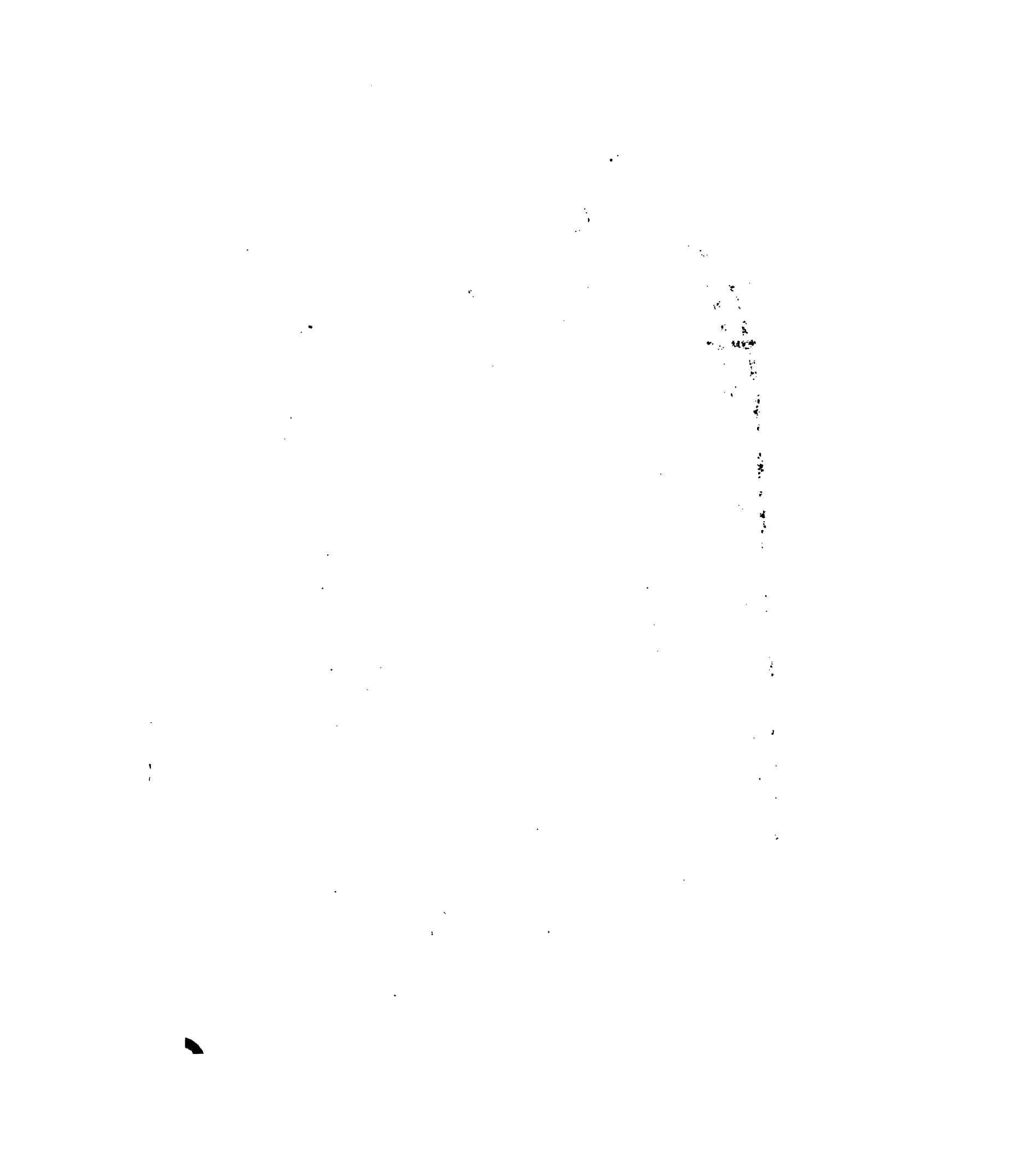

IV.

ИРЕНІМЪ УТО ТАКО ПОГЛБІША БѢТЕ ВЪ СЕБѢ
 ВЪ СРЦНХЪ СВОИХЪ. УТО БѢ РЕШИ СЛАБЕН
 ОМОУ. ѿ ПОУЩАЖТ МСА ГРѢСН. НАН РЕШИ ВЪСТА
 ПМВЪ ЗАМША ДРЪТВО НИХОИ. ПЖА АВЪСТА МСО
 СЛЪУА БУ ВЛАСТЬ МАТЪ. ѿ ПОУЩАЖТ МСА ЗЕМН
 ГРѢХЪ И ГЛА ѿ СЛАБЕНОМЪ. ТБѢ ГЛА ВЪСТА МВЪ
 ЗВАНША ДРЪСВОИ. ПДН ВЪ ДОМЪ ТВОИ. П ВЪСТА ВЪ
 ВЪСТА ШДРЪСВОИ. ИЗЪІДЕ ПРЪДЪ ВЪСѢММ. ПДН ВЪ
 ХЪ ЖЕ СЛАВЪСН. И СЛАВЪ БУ ГЛАЩЕ. САКО ПНКОА И
 ЖЕ ТАКОВИ ДѢХОМЪ. МѢ. ІСЪ ИЗЪІДЕ ПАКЪШЕ
 МОЮ. И ВЕСЪМА РОДЪ НА ШЕ КЪ СЕМОУ. ПОУУБЪ
 Ж. ЗА. И ПМА МОДЪ. ПМВ ДѢЛЕ ВЪ ГНА АЛЪФЕ
 ѿ ВА. СЕДЪЩИ ПМА МЪ ТНЦНИ. И ГЛА СМЪ П
 МНѢ ДН. И ВЪСТА ВЪ ВЪСТА ДЪСГО МЪ. И БЫ ВЪ
 ЗАЖЖЩОУ ІСОУ. ВЪ ДОМЪ ЕГО. И ПМОЗ ПМА ВЪТА
 РИ И ГРѢШНИЦНИ. ВЪЗЛЕЖАХЪ СЪ И СМЪ.
 И СЪ ОУУЕ НИКЪ ЕГО. БѢХЪ БО МОЗНИ. И
 ПОКЕМЪ И ДШЪ. ІЕ НИЖНИЦНИ ЖЕ И ФАР
 ИСЕН. ВИ ДѢ ВЪ ШЕ ІА ДЪЩИХЪ СЪ МЪ ІТА
 РИ И ГРѢШНИКЪ. ГЛА ХЪ ОУУЕ НИ СЕМ
 ЕГО. ПОУТО СЪ МЪ ІТАРИ И ГРѢШНИ
 КЪ. ІА СЪ И ПНЕТЪ. И СЛЪІША ВЪ И СЪ
 И ГЛА И МЪ. НЕ ТРѢ БОУ ЖЪ ЗРАКНИ ВРА
 УѢ И ЖЕ ДЪЩНИ. НЕ ПРКА ОУХЪ БО ПР

V.

667213

